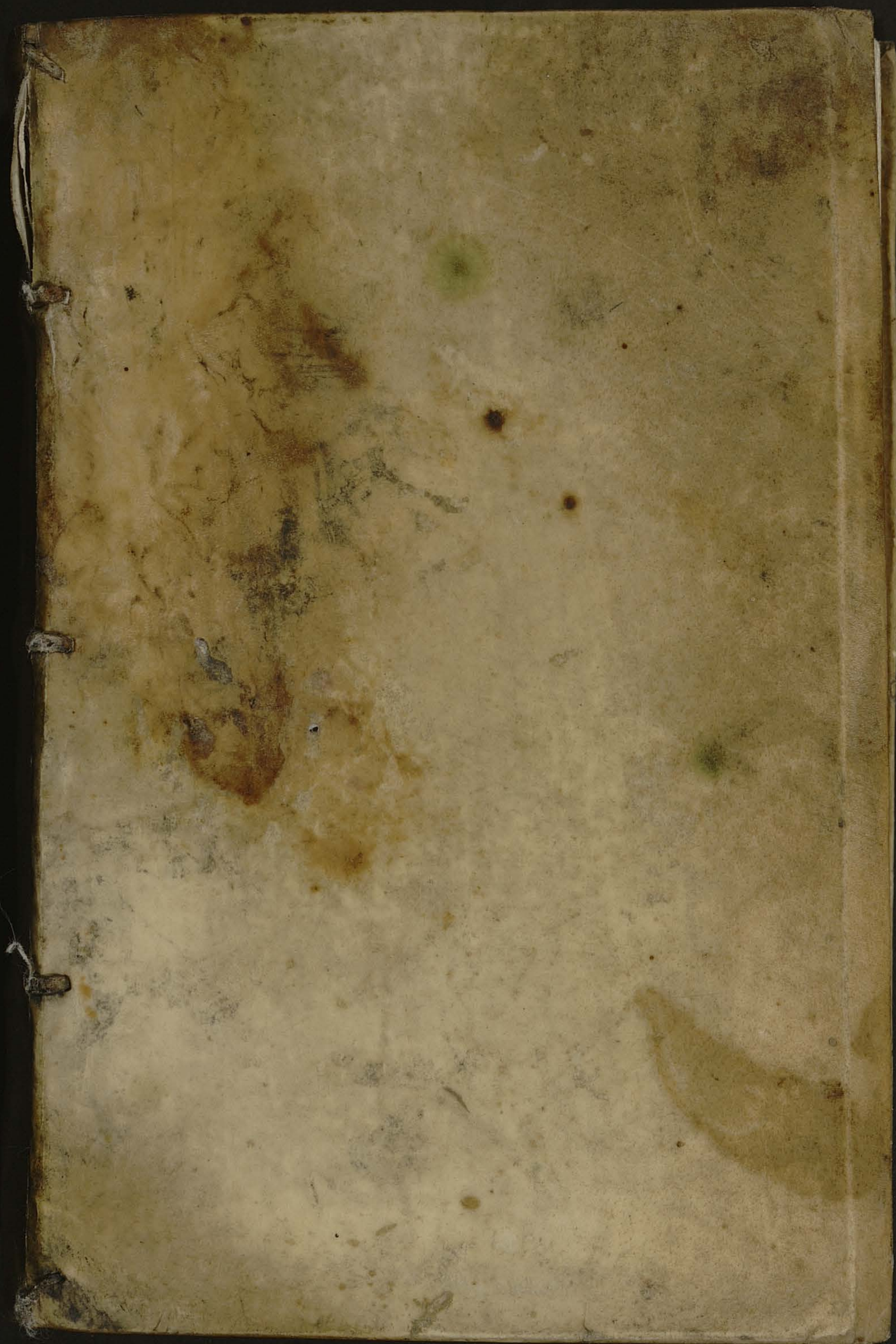
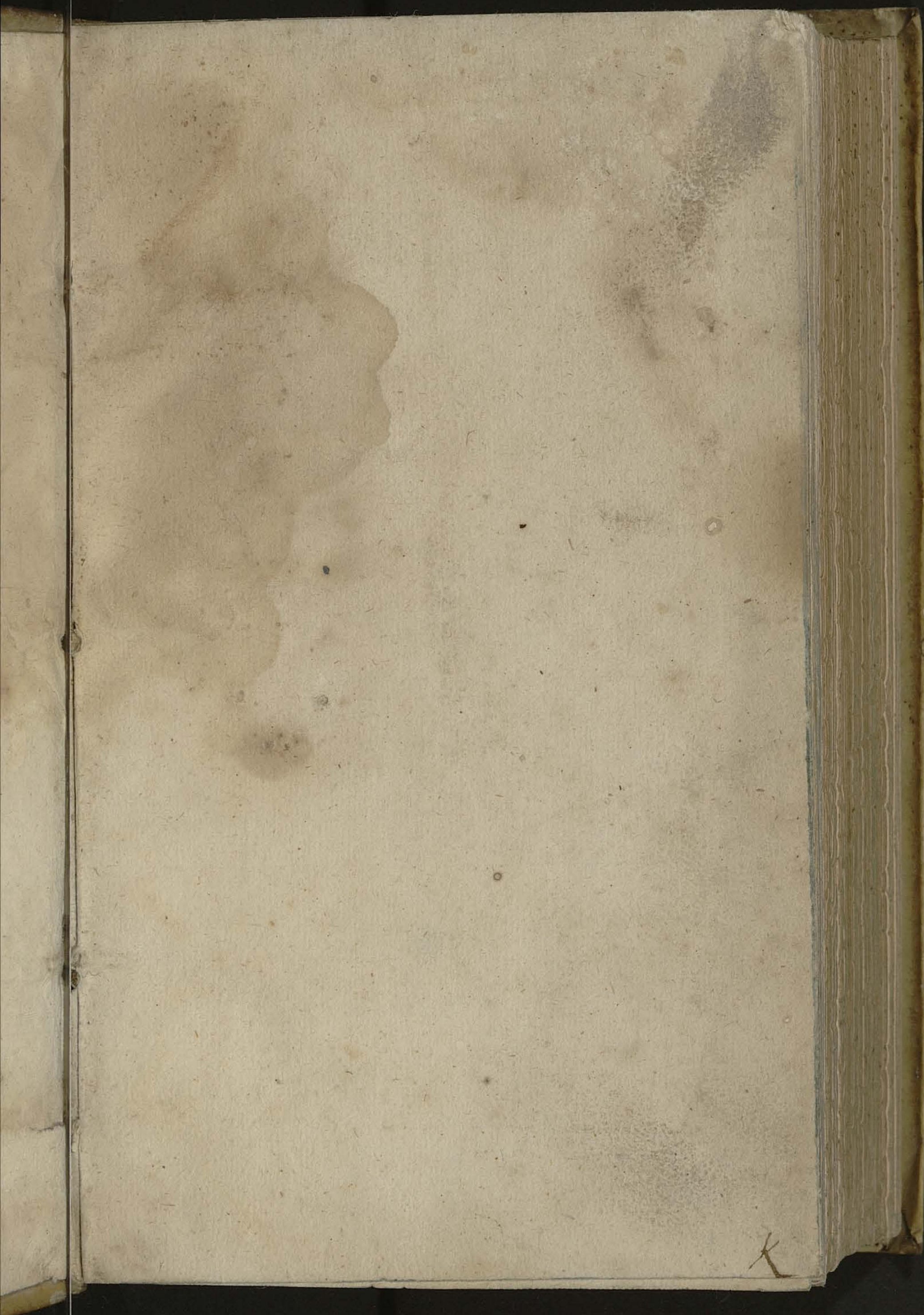

K

K

BRITANNIA;
SIVE
FLORENTISSIMORVM REGNORVM,
ANGLIÆ, SCOTIÆ, HIBERNIÆ, ET INSVLARVM ADIACENTIVM ex intima antiquitate Chorographica descriptio;

Authore

GVILIELMO CAMDENO.

Nunc tertiò recognita, & magna accessione adaucta, primùmq; in Germania in lucem edita.

Ex lib. PP. Eremit. Camaldulens. Montis Regis prope Varsaviam

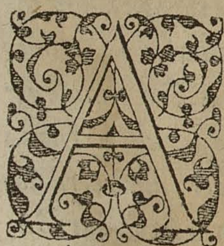
FRANCOFVRDI
Apud Ioannem Wechelum, impensis Petri Fischeri, & hæredum Henrici Tackii.

M D LXXXX

CLARISSIMO, ET HONORATISSIMO VIRO, DOMINO GVILIELMO CECILIO, BARONI Burghlæo, Georgiani ordinis Equiti aurato, Summo Angliæ Thesaurario, Regiæ Maiest. à sanctioribus cõsiliis, bonarum literarum, & Collegii Westmon. Patrono singulari,

S. P.

NNVS iam agitur decimus (vir longè Honoratiss.) cùm eximius vniuersæ Geographiæ instaurator Abraha. Ortelius *mecũ pluribus egit, vt Britanniam nostram antiquam illam illustrarem: hoc est, vt Britãniæ antiquitatem, & suæ antiquitati Bri-*

tanniam restituerem, vt vetustis nouitatem, obscuris lucem, dubiis fidem adderem; & vt veritatem in rebus nostris, quam vel scriptorum securitas, vel vulgi credulitas proscripserunt, quoad fieri posset, postliminiò reuocarem. Opus sanè arduum, & plusquàm difficile; in quo quantoperè sit sudandum vt nemo ferè sentit; sic nemo plane credit, nisi qui ipse aliquando periculum fecit. A proposito tamen, quãtum rei difficultas me deterruit, tantùm ad id ipsum aggrediendum patriæ gloria excitauit. Ita dum simul onus subire metui, & patriæ gloriæ, quantum in me sit, deesse nolui; res diuersissimas, timiditatem & audaciam, quæ nunquam in eundem hominem cadere posse putaui, nescio quo pacto, in me iam coniuncta animaduerti. Verumenimuerò iacta est alea, & res non solum adfecta, sed confecta. Britanniæ ἔτυμον, primos incolas, diuisiones antiquas, &c. timidè & audacter peruestigaui. In singulis Angliæ Regionibus, qui sunt limites, quæ terræ dotes, quæ antiquioris memoriæ loca, qui Duces, qui Comites fuerunt, paucis perstrinxi. Quid verò præstiterim dicant, qui rectè iu-

dicare norunt; & mihi ipsi hoc liceat præfari, tria illa quæ ad antiquitatis veritatem eruendam plurimum habent momenti, neutiquam à me fuisse neglecta. Subsidio mihi Britannorum antiquissimorũ linguam comparaui, partem huius regni longè maximam perlustraui, in patriis scriptoribus diu multumque versatus fui; & quod Antiquarium decet, fide sanè antiqua, & optima. In fidem enim, aut Genium meum peccare mihi religio. Hoc autem solum malè metuo, ne in Etymologiis, & coniecturis paulò quibusdam videar esse audacior: quas tamen, vt scientes medici vulnera, leui & pendente manu tracto: si verò ex Platonis præcepto rei naturam non exprimant, si non sint liquidæ, puræ, ex natura ipsa petitæ, explodantur, eiiciantur, exulent. Cæterum qualecunque hoc sit opus, sub felicissimi, & æterni tui nominis patrocinio vt publici iuris faciam, imperârunt causæ publicæ, impulerunt priuatæ. Publicæ sunt, virtutes tuæ nulla vitiorum nebula infuscatæ; prudentia quæ nulli non Britanniæ parti radiis salutaribus illuxit, ex quo DIVA nostra ELISABE-

THA meritißimis honoribus eam in Reipub. vsum euocârit, & charitas in patriam maxima, quam non sensu tuo, sed ipsius patriæ salute, & gloria ita metiris: vt homo planè nemo sit, cui Britannia plus debere se non solùm agnoscat, verumetiam profiteatur. Sed in laudes tuas hoc in loco insurgere non est animus; orationem meam ad tuam modestiam, moderationémque submitto. Priuatæ verò quæ impulerunt causæ sunt benignitas tua perspecta planè ac cognita, qua Collegium hoc nostrum Westmonasteriense amplexaris, & foues, humanitas in me singularis, politißimum in his, & huiusmodi eruditis studiis iudicium, & lux non exigua quæ mihi in his scriptis è tua instructißima Bibliotheca effulsit. Cùm igitur nemo sit, cui plus ex officio debeam, cui magis ex animi propensione velim, hoc literarium munus, prolem scilicet meam tenellam illam, & ἡμερόβιον, more illo antiquißimo à Ptolemæorum temporibus iam inde recepto, tuæ Amplitudini quàm possum humillimè inscribo, & animo qui æternùm erit deuotißimus, lubens meritò consecro. Simul-

que

que preces Deo Opt. Max. indies adhibeo, vt amplitudinem tuam Reipub. nostræ diutißimè incolumem præstet, cumulateque virtutis tuæ laudem æterna gloria florentem adaugeat.

Westm.2. Maij.

1586.

Amplitudini tuæ deuotißimus

Guilielmus Camdenus.

BENEVOLO *LECTORI S.*

Æ ego parùm prudens, & minùs verecundus videar, (humanissime lector) qui cùm bene latêre potuerim, in eruditissimi huius sæculi theatrum, inter varios ingeniorum, & iudiciorum gustus prodierim. Sed vt quod res est, liberè ac ingenuè dicam, patriæ charitas, Britannici nominis gloria, amicorum consilium verecundiam meam expugnârunt; & velim nolim, etiam aduersus iudicium meum me personam hanc suscipere coëgerũt. Iudicia enim, præiudicia, censuras, obtrectationes, reprehensiones, confertim quasi sub signis in procinctu vndique me circumstare prospicio. Alii sunt qui totum hoc rei antiquariæ studium vt curiosam in præteritum diligentiam omninò aspernantur, & reiiciunt. Quorum authoritatem vt non penitùs totam contemno, ita sanè prudentiam non valde admiror. Nec mihi rationes desunt, quibus bonis, & cordatis hominibus, qui patriam illustratam cupiunt, hoc institutum facilè probare, & in his studiis suauissimam animorum oblectationem, & libero homine non indignam docere possim. Si qui verò sint, qui in vrbe sua hospites, in patria sua peregrini, & cognitione semper pueri esse velint, sibi per me placeant, sibi dormiant, non ego illis hæc conscribo, non illis vigilo. Sunt alii qui mihi tenue di-

cendi filum,& horridulam,ac incomptam orationem obiicient. Agnoſco ſanè, nec enim aurificis ſtatêra (quod iubet Varro) verbum vnumquodque appendi, nec orationis omnes vndique floſculos capere decreui. At quid hæc obiicient, cùm ipſe eloquentiæ parens Cicero hoc argumenti genus ἀνθηρογραφεῖσθαι poſſe neget, & vt inquit Pomponius, *facūdiæ minimè ſit capax.* Complures etiam vel eo nomine forſitan inſultabūt, quod cōiecturis ſubinde antiquorum nominum origines venari, & indagari auſim. Qui ſi coniecturas omninò pergēt porrò excludere: vereor ne magna politioris literaturæ, atq; adeò humanæ cognitionis pars pulſa tandem exulet. Mentis enim noſtræ acies ita plerunque eſt hebes, vt multa in omnibus artibus coniecturis perſequi & explicare cogamur. In re medica σημεῖα, τεκμήρια, εἰκότα quæ nihil ferè aliud ſunt quàm coniecturæ, locum obtinent. In Rhetorica, Iure ciuili, & aliis artibus, coniecturæ ſuam ſedem habēt, eámque tuentur. Cùm autem coniecturæ rei latentis ſint indicia, & (vt inquit Fabius) rationis ad veritatem directiones, inter ἀντλίας quibus TEMPVS VERITATEM in Democriti puteo demerſam haurire, & ſubducere ſolet, ego ſemper numerandas exiſtimaui. Quòd ſi animum inducant aliquem cōiecturis locum tribuere, vt mihi etiam veniam tribuant non dubito quin modeſtia, & moderatio mea in his tractandis facilè impetrauerit. Plato in Cratylo iubet vt nominum origines ad Barbaricas linguas, vtique antiquiores reuocemus: ego ad Britannicam ſiue Wallicam (vt iam vocant) linguam, qua primæui, & antiquiſſimi huius regionis incolæ vſi ſunt, in etymis, & coniecturis ſemper recurro. Iubet ille vt rei nomen, nomini res cōſonet: ſi diſſonet, ego minimè admitto. In rebus, inquit ille, eſt φωνὴ, σχῆμα, & χρῶμα: ſi hæc nomina non exprimantur, cum contemptu vbique reiicio. Etymologias obſcuriores, duriuſculas, ægrè detortas, & quæ in varias partes duci poſſint, hiſce noſtris commentariolis

intexere non ſum dignatus. Denique in coniecturis adeò parcus, & prouidè cautus fui, (vt niſi me fallam) æquo lectori ſi non εὔτολμος, certè τολμηρὸς videri non potuero. Licet vero ſemel atque iterum in hoc ſuaui ingeniorum proluſione, vnam & alteram coniecturam in vna eademque re attulerim; VNITATEM tamen VERITATI conſecratam eſſe interim non obliuiſcor. In cæteris ferè omnibus aut tabulæ, aut authorum fide digniſſimorum teſtimonia in rē præſentem proferri poſſint. Fieri tamē poteſt vt à nonnullis, quibus fidem adhibui, perperàm ſim edoctus. At inſimulabunt iam Mathematici, & in crimen vocabunt quaſi in Geographicis Latitudinis, & Longitudinis dimenſionibus toto cælo aberrarim. Audi quæſo, tabulas Aſtronomicas, nouas, antiquas, manuſcriptas, Oxoniēſes, Cātabrigienſes, Regis Henrici Quinti diligenter cōtuli. In Latitudine à Ptolomæo plurimū diſcrepāt, inter ſe ferè conſpirant: nec tamē terrā è ſuo centro dimotam eſſe cū Stadio exiſtimo. His igitur vſus ſum. In Longitudine autē nullus conſenſus, concētus nullus. Quid igitur facerē? Cum recentiores perpendiculum in nauigatoria pyxide magnete illitū inter *Aſores* inſulas rectà Polum Borealem reſpicere deprehenderint, inde Longitudinis principium tanquam à primo Meridiano cum illis duxi, quam nec vbique λεπτομερῶς permenſus ſum. Ab Heraldis noſtris, ſiue Fæcialibus, tantùm abeſt vt reprehenſionem metuam; vt etiam me gratiam ab illis initurum ſperem, adeò parcè, adeò lentè, quæ ad illorum artem ſpectant, paſſim tractaui. Obſcuritatis, fabularum, aut vagæ narrationis culpam non eſt, vt ſpero, cur deprecer. Ab obſcuritate nullum eſt periculum niſi illis, qui literas antiquas, & hiſtorias noſtras primoribus labris non guſtârunt. Fabulis ne tantillum quidem tribui, & ne digreſſionibus hinc inde vagarer, titulum (quod monet Plinius) ſæpiùs legi, & identidē me interrogaui quid ſcribere incœperim. Nonnulli fortaſſe erūt qui tabulas Choro-

graphicas hic expectent, quas lenocinante pictura oculis esse iucundiores, & in his Geographicis studiis plurimùm interesse fateor, maximè, si mutis tabulis literarum etiam lumen accedat. Hoc tamen prȩstare facultatis non est nostræ; & Angliam accuratissimè in tabulis seorsim ornatissimus vir Thomas Secfordus Regiæ Maiestati à Supplicum libellis, suis impensis, & Christophori Saxtoni optimi Chorographi opera, magna cum laude descripsit.

Sed ne nimis in procœmio excurrat oratio, & vt vela iam contraham; Ad hoc opus elimandum, id est, ad antiquissimam Britannorum, & Anglorum originem indagandam, & vetustas Britanniȩ vrbes, quarum meminerunt Ptolemæus, Antoninus, & alii, è tenebris eruendas, omne industriæ meæ curriculum, hos aliquot annos subcisiuis operis elaboratum est. Angliam ferè omnem peragraui; scriptores Græcos, Latinos, patrios studiosè euolui; linguæ Britannicæ Glossaria, & peritissimum quemque sedulò consului. In omnibus pertinaci diligentia, & fide antiqua syncerè sum vsus. Gentem nullam in calumniam rapui, nullius famam læsi, nullius in nomen lusi, nullius fidem imminui, ne Galfredi quidem Monumethensis, cuius historia, (quam magnoperè confirmare velim) inter omnes eruditos habetur sanè suspectior. In plurimis tamen me errare posse fateor, nec erroribus indulgebo: quis totam diem iaculans semper collineet? multa sunt in his studiis, vt inquit ille, *cineri supposita doloso.* Errata possunt esse multa à memoria. Quis enim in memoriæ thesauro omnia simul sic complectatur, vt pro arbitratu suo possit expromere? Errata possint esse plura ab imperitia. Quis enim tam peritus, vt in cæco hoc antiquitatis mari cum Tempore colluctatus scopulis non allidatur? Hæc tamen à te, Humanissime lector, tua humanitas, mea industria, patriæ charitas, & Britannici nominis dignitas mihi exoret, vt quid mei sit iudicii, sine aliorum præiudicio

liberè proferam, vt eadem via qua alii in his studiis solent, insistã, & vt erratis, si ego agnoscam, tu ignoscas. Quæ vt ab æquis, & bonis magis speranda, quàm petenda sentio: ita iniquos, & malos, qui omnes in conuiuiis rodunt, in circulis vellicãt, inuident, calumniantur, obtrectant, nihil moror. Obtrectationem enim stultorum esse thesaurum, quem in linguis gerunt, è Comico didici; & Inuidiam (dicam Inuidia adstante) non in alio, quàm degeneri, minuto, & ieiuno animo domicilium sibi collocare exploratè cognoui. Vale, faue, & fruere.

Terentianus Maurus;

Pro captu lectoris habent sua fata libelli.

Εἰς Βρεταννικὴν ἀρχαιολογίαν Ἰλέρμου Καμβδηνοῦ
νεωστὶ ἐκτυπωθεῖσαν ἑξάστιχον
Β. Δωδιγκτώνου.

Πρηϋμενὴς, φιλαληθὴς, πολυμαθής τε παρελθὼν,
Καμβδηνῶος πάτρῃ φωσφόρος ἐξεφάνη.
Πήχεε κ' ἀμφέβαλεν λευκώλενος εἶτα ποθεινῷ,
Τηλυγέτῳ μῦθον καὶ φάτο Βρεττανίη.
Χαῖρε γεραιὰν ὃς οἷος ἀνηβώσιν ἀπέδειξας,
Κοινωνὸς τιμῆς ἔσσεαι ἀθανάτης.

Eiuſdem in eundem Latine.

Quæ peperit charum felice Britannia partu,
Ortum Camdeno nunc referatq; ſuum.
Eruta ſic tenebris caput extulit alma profundis,
Fabula nec fucum ſpreta fouere poteſt.
Præſtitit hoc doctrina, fides, labor omnis alumni,
Qui ſtudiis clarum quærit vtrique decus.

Ad Guil. Camdenum eruditæ Antiquitatis diligentem inueſtigatorem, Ed. Grant ſacræ Theologiæ Doctor, Scholæ Weſtmonaſt. moderator.

Ergóne priſcorum luſtras monumenta virorum,
Vt poſsis facili contexere ſingula filo,
Quæ latuere diu cæcis immerſa tenebris,
Antiquata vſu, priſcum ſumptura nitorem?
Vnde Britannorum nomen? quo cœperit ortu?
Incola quis primus celebres habitauerit oras?
In quauis regione doces, quæcunque vetuſtæ
Sunt vrbes, quæ vera ſimul Comitumq; Ducumq;
Stemmata: quæ terræ dotes: quis limes agrorum,

Ordine perſpicuo perſtringis ſingula plenè.
Egregium moliris opus, vel iudice Momo,
Quod ſemper præſens, quod poſtera prædicet ætas,
Te patriæ ſtimulauit amor, te docta vetuſtas
Excitat, vt cunctis patriæ ſpatiêris in agris.
Multi multa canunt, tu multum ſcribere tentas,
Hoc multo multos ſuperas, qui multa tulerunt.
Tu Camdenus eris ſeros celebrandus in annos,
Ergo age quo tendis greſſu, patriamq; venuſta,
Ne labor iſte tuus deſit cupientibus iſta.

Εἰς τὴν Βρεττανίαν Ἰλέρμου τοῦ Καμδήνου.

Θεῖε Σόλων, ὡς καλὰ δίδαξας λαὸν Ἀθηνᾶς,
Ἀντιπελαργῆσαι πατρίδι, ἠδὲ φίλοις·
Πειθόμενος θεσμοῖσι τεοῖς θρεπτήρια ταῦτα
Ἤγαγε Καμδῆνος πατρίδ' ἄγαλμα φίλῃ.
Εἰπὲ Σόλων, ὅγε πλεῖον ὀφείλει πατρίδι γαίῃ,
Ἦ ἄρα Καμδήνῳ πλεῖον ὄφελλε πάτρις;

H. C.

In antiquam Guilielmi Camdeni Britanniam.

Errabat quærens ANTIQVA BRITANNIA lumen,
At, Camdene, tuam venit vt illa domum;
Inuenit lumen, manſit, cupienſque poliri;
Hoſpes ait mihi ſis, qui mihi lumen eris.

I. W. Gen.

In Guilielmi Camdeni Britanniam.

Neſcia penè ſui, generiſque oblita prioris,
Anglia cùm iacuit ſemiſepulta ſitu,
O quis, ait, tantum aut animis, aut arte valebit,
Vindice qui tractet vulnera noſtra manu?
Camdenus patriæ lugentis imagine motus
Ingenium, artem, animos verſat: opemq; tulit.

Mortua

Mortua restituit veteris cognomina gentis,
Mortis & eripuit se patriamque metu:
Æternùm per te, Camdene, Britannia viuit,
Cúmque tua æternùm, tu quoque gente manes.

G. C.

Ad eundem.

Quæ vix nota sibi fuit antè Britannia, vtriq;
Nunc Camdene, orbi munere nota tuo est,
Ignotæq; velut fuerat non vlla cupido,
Sic modo sic notam mundus vterq; cupit
Sed tamen incassum: nimia nam dote superba
Indignum nullum non sui amoris habet.

Ianus Gruterus I. C.

In Britanniam à Guil. Camdeno illustratam F. Aderb. Carmen.

PICTVS atrox Hebridas, glacialem SCOTVS Hibernem
Mouerat, ATTACOTVS Vararim, SAXóque Visurgim,
Coniunctis armis, animisque excindere gentes,
Subruere eximias cumulatis cladibus vrbes,
Atque Britannorum nomen demergere bellis.
Vt tamen emergant quæ sunt immersa ruinis,
Et decus antiquum rediuiua Britannia cernat,
Ecce vetustatem Camdenius eruit omnem,
Magnarum rerum scrutatus magna sepulchra,
Submouit cineres, nigrantes dispulit vmbras:
Inque prius retro studiis se contulit æuum;
Contulit atque decus patriæque, sibique labore.

In antiquam Camdeni Britanniam H. N. L. σχεδίασμα.

Prisca Britannorum deleuit nomina Tempus,
Antiquas vrbes exitioque dedit.
Cuncta triumphato Camdenus tempore reddit,
Ingenio priscum restituitque decus.
Ingenio cedat tempus, cedatque vetustas:
Ingenium maius Tempore robur habet.

BRITANNIA.

SI iactare licet magnorum munera diuûm,
Sibique veris fas placere dotibus;
Cur mihi non videar fortunatißima tellus?
Digna est malis, bona quæ parùm nouit sua.
Vltima lanigeris animosa est India lucis,
Suis superbus est Arabs odoribus.
Thuriferis gaudet Panchaia diues arenis;
Ibera flumen terra iactat aureum.
Ægypto faciunt animos septem ostia Nili,
Laudata Rheni vina tollunt accolas.
Læta nec vberibus sibi displicet Africa glebis,
Hæc portubus superbit, illa mercibus:
At mihi nec fontes, nec ditia flumina desunt,
Sulcive pingues, prata nec ridentia.
Fœta viris, fœcunda feris, fœcunda metallis;
Ne glorier, quod ambiens largas opes
Porrigit Oceanus, neu quod nec amicius vllâ
Cælum, nec aura dulcius spirat plagâ.
Senis in occiduas mihi Phœbus conditur vndas,
Sororque noctes blanda ducit lucidas.
Possem ego laudati contemnere vellera Bæti.
Vbi villus albis mollior bidentibus?
Et tua non nequeam miracula temnere Memphi.
Verùm illa maior, iustiorque gloria,
Quòd Latiis, quòd sum celebrata BRITANNIA *Graiis,*
Orbem vetustas, quòd vocârit alterum.

BRITAN-

BRITANNIA.

BRITANNIA, quæ & ALBION, Græcis ΒΡΕΤΑΝΙΑ, ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΗ, ΠΡΕΤΑΝΙΣ, ΑΛΒΙΩΝ, ΑΛΟΥΙΩΝ, insula totius orbis longè celeberrima, interfuso Oceano ab Europæ continente discreta, Germaniæ, & Galliæ figura triquetra obiacet, tribus nimirùm in diuersa procurrentibus promontoriis: BELERIO, quod solem occidentem; CANTIO, quod orientem; TARVISIO, siue ORCADE, quod Septentriones prospectat. Ab occasu, quà Hibernia sita est, Vergiuius Oceanus irrumpit; à Septẽtrione, vastissimo, & apertissimo Hyperboreo mari pulsatur; ab Ortu, quà Germaniæ prætenditur, Germanico; à Meridie, quà Galliæ opponitur, Britannico vrgetur. A circumuicinis illis regionibus commodo vndique interuallo disiuncta, patentibus gremiis vniuersi orbis commercio opportuna, & tanquam ad iuuandos mortales auidè in mare omni ex parte se proiiciens. Inter Cantium enim, & Caletum Galliæ, ita in altum se euehit, & adeò in arctum mare agitur, vt perfossas ibi terras anteà exclusa admisisse maria opinentur nonnulli, opinionisque suæ assertores adferunt Virgilium in illo versu,

— *& penitus toto diuisos orbe* Britannos:

Quia, inquit Seruius Honoratus, *olim iuncta erat continenti* Britannia; & Claudianum, qui illum imitatus cecinit

— *nostro diducta* Britannia *mundo.*

An hoc verum sit, & an insulæ fuerint ante Diluuium, non est in animo hîc disputare, nec de diuinis operibus sententiam supinè ferre libet. Diuinam prouidentiam

diuersas res ad vnum finem dispoſuiſſe noui: & ſanè ſparſas in æquore terras, non minùs ad vniuerſi ornatum facere, quàm lacus in terra diffuſos, & montes ſublimè extructos ſemper exiſtimaui.

Liuius & Fabius Ruſticus oblongæ ſcutulæ, ſiue bipenni huius formam aſsimulauêrunt, & ea certè facies eſt ad Auſtrum (vt habet Tacitus) vnde in vniuerſam fama tranſgreſſa eſt. Sed ad Arctum enorme ſpatium proiectarum extremo littore terrarum veluti in cuneum tenuatur. Tantam tanque immenſam circuitu crediderunt veteres, vt Cæſar ille, qui primus Romanorum aperuit, alium ſe orbem terrarum ſcripſerit reperiſſe, tantæ magnitudinis arbitratus, vt non circumfuſa Oceano, ſed complexa Oceanum videretur. Iuliusque Solinus Polyhiſtor ſua amplitudine penè alterius orbis nomen mereri prodiderit. Noſtra autem ætas ex multis multorum itineribus certam quodammodo totius inſulæ iam tandem deprehendit dimenſionem. A Taruiſio enim circumactis curuatisque littoribus per occaſum ad Belerium plus minùs DCCCXII. mill. paſſ. numerantur; inde conuerſa in Auſtrum littoris fronte ad Cantium CCCXX. mill. paſſ. Hinc ſecundum Germanicum mare anguloſis receſſibus per DCCIIII. mill. paſſ. ad Taruiſium protenditur, vt hac ratione totius inſulæ ambitus M. DCCCXXXVI. mill. paſſ. colligat. Quæ menſura, vt Plinii multò, ſic etiam Cæſaris aliquantò minor. Schitinium autem Chium non eſt cur memorem, qui cùm apud Apollonium in Mirabilibus, fabulatus fuerit, fructus ſine nucleis, vuasque ſine acino in Britannia naſci; eius circuitum CCCC. tantùm ſtadiis definierit.

Panegyricus, Conſtantio dictus & falsò Maximiano inſcriptus.

Qui verò cœli ſpacia terræ tractibus accuratiùs comparârunt, Britanniam octauo Climati ſubiecêrunt, Parallelis decimo octauo, & viceſimo ſexto incluſêrunt. Diem maximum horarum Æquinoctialium XVIII. cum ſemiſſe putant. At Belerium in conuexo terræ ſitu ab vltimo occidente XVI. temporibus L. ſcrupulis. Cantium XXI. temporibus ſecundum longitudinem deſcribunt. Latitudinem in auſtrali ora L. grad. X. ſcrupulis, Taruiſium LIX. grad.

grad. XL. ſcrup. metiuntur: vſque adeò vt hic ſitus Britanniam definiat cœlo, & ſolo iuxta feliciſsimo, & mitiſsimo. Cœlum enim ita mite, & temperatum eſt, vt æſtates minùs feruidæ ſint: calores enim mitigant perennes auræ, quæ cùm terræ naſcentia recreant, tùm homini pecoriq; ſaluberrimè, & iucundiſsimè adblandiuntur: & hiemes ſint clementiſsimæ: frigoris etenim vim (vt taceam aërem craſsiuſculum) frequentes & ſedatæ pluuiæ ſic diſſoluunt, mareq; circumfuſum ita moderato tepore terram fouet, vt multò remiſsius ſit apud nos frigus, quàm in nonnullis Galliæ, & Italiæ regionibus. Vnde Minutius Felix, cùm docet diuinum numen ſua prouidentia non ſolùm vniuerſitati, ſed & partibus conſulere: *Britannia*, inquit, *ſole deficitur, ſed circumfluentis maris tepore recreatur.* Quò etiam ſpectaſſe videtur Ceſcenius Getulicus, Poëta inprimis vetuſtus, cùm de Britannia cecinerit:

Non illic Aries verno ferit aëra cornu, — Probus in Virgilii Georg.
Gnoſia nec Gemini præcedunt cornua Tauri,
Sicca Lycaonius reſupinat plauſtra Bootes.

Cæſar etiam, *Loca ſunt in Britannia temperatiora, quàm in Gallia remiſsioribus frigoribus.* Corn. item Tacitus, *Aſperitas frigorum abeſt.* Addit etiam, *Solum præter oleam vitemq; & cætera calidioribus terris oriri ſueta, patiens frugum fœcundum, tardè miteſcunt, citò proueniunt, eadem vtriuſq; rei cauſſa, multus humor terrarum, cœliq;.* Ab omni tamen frugum genere ita beatum, vt Cereris ſedem fuiſſe dixerit Orpheus. Nam de hac noſtra inſula intelligendum illud eſt,

——* ἰδ' εὐρέα δώματ' ἀνάσσης
Δήμητρος.

* *Cereris regalia ſunt hic Ampla Deæ.*

Et Occidentalis imperii quaſi horreum, & cella penuaria fuerit, vnde DCCC. nauibus, quæ lembis maiores erant, magnum frumenti numerum in Germaniam ad limitaneos exercitus alendos quotannis exportauerint Romani. Sed ne in patriæ laudes effuſior laſciuire videar, audi pro me veterem oratorem eius laudes pleno ore celebrantem. *O fortunata & omnibus beatior terris Britannia, quæ Conſtantinum Cæſarem prima vidiſti: meritò te omnibus* — Zoſimus.

cœli, ac ſoli bonis natura donauit, in qua nec rigor eſt nimius hiemis, nec ardor æſtatis, in qua ſegetum tanta fœcunditas, vt muneribus vtriuſq; ſufficiat, & Cereris & Liberi: in qua nemora ſine immanibus beſtiis, terra ſine ſerpentibus noxiis; contrà, pecorum mitium innumerabilis multitudo, lacte diſtenta & onuſta velleribus: certè, quod propter vitam diligitur, longiſſimi dies, & nullæ ſine aliqua luce noctes, dum illa littorum extrema planities non attollit vmbras, noctiſq; metam cœli, & ſiderum tranſit aſpectus, vt ſol ipſe qui nobis videtur occidere, ibi appareat præterire. Et quia noſtra Britannia ab optimis principibus ſemper fuerit feliciſsima, nec minùs nunc felix, Sereniſs. DIVA ELIZABETHA regnante, quàm tum temporis fuerat Conſtantino Maximo imperante: adiungam & clauſulam ſubſequentem, quæ feliciſsimo noſtro tempore, de DIVA noſtra veriſsimè vſurpari poſſit, *Dii boni quid hoc eſt, quod ſemper ex aliquo ſupremo fine mundi noua Deûm numina vniuerſo orbi colenda deſcendunt?*

Panegyricus Conſtantio dictus. Alium item ſi placet, Conſtantium Conſtantini Magni patrem ſic alloquentem audi: *Et ſanè non ſicut Britanniæ nomen vnum, ita mediocris iactura erat Reip. terra, tanto frugum vbere, tanto læta numero paſcuorum, tot metallorum fluens riuis, tot vectigalibus quæſtuoſa, tot accincta portubus, &c.*

Opulenta hæc Britanniæ vbertas, & beata amœnitas fidem fecit nonnullis, Fortunatas, ſiue Beatorum inſulas, in quibus omnia perpetuo vere ridere ſcribunt Poëtæ, apud nos fuiſſe. Hoc enim Iſacius *Tzetzes* non minimi inter Græcos nominis affirmat, maioreſque noſtri ad veritatem crediſſe videntur. Cùm enim, vt eſt apud Robertum Aueſburienſem, Clemens VI. Pontifex Romanus, Lodouicum de *Hiſpania* Fortunatarum Inſularum Principem deſignaſſet, & in eius ſubſidium delectus in Gallia & Italia haberet, perſuaſiſsimum noſtris erat, illum Britanniæ Principem deſignatum fuiſſe, & in Britanniam, quaſi vnam de Fortunatis, vt inquit ille, omnem iſtum apparatum fieri. Ipſique viri prudentiſsimi, noſtri apud Pontificem legati, ita hanc opinionem imbiberunt, vt ſtatim ſe Roma ſubduxerint, & in Angliam, vt ſuos

In comment. ad Lycophronem.

1344.

certiores facerent, aduolârint. Nec aliud nunc iudicarit, qui fortunatas, & beatas Britanniæ dotes penitius nouerit: eſt enim naturæ gaudentis opus, quam quaſi alterum orbem, extra orbem ad delicias humani generis conſtituiſſe, & tanquam formam quandam ad eximiam pulchritudinem, & vniuerſi ornatum egregiè depinxiſſe videatur. Ea varietate gemmea, & deſcriptione amœna oculi quocunque inciderint, reficiuntur. Vt incolas taceam, optima corporis habitudine, commodiſsimis moribus, mitiſsimis ingeniis, & maximis animis, quorum virtus rebus domique, bellique geſtis eſt vniuerſo terrarum orbi teſtatiſsima.

Qui verò vetuſtiſſimi, adeóque primæui inſulæ huius incolæ fuerint, quæ item Britanniæ nominis originatio, variæ ſubinde enatæ ſunt opiniones, & multos (vt inquit ille) incertos certare hanc rem vidimus. Quidam primos incolas Aborigines fuiſſe cenſent, non aliunde aduectos ſed ipſa terra editos, quos Gigantes noſtri hiſtorici vocant, referuntq; Brutum quendam parricidam, origine Troianum, Æneæ magni ex Siluio Poſthumo abnepotem, exiguas Troianorum reliquias ſecum trahentem huc tandem, peragrata Græcia, & aliis regionibus, ex Dianæ oraculo delatum, Aborigines illos deuiciſſe, & à ſuo nomine Britanniæ nomen indidiſſe. Th. Eliottus vir equeſtris dignitatis & ſingularis eruditionis à Græco fonte repetit, Πρυτανεῖα ſcilicet, qua dictione ſuos redditus publicos vocârent Athenienſes. Lhuydus qui in antiquitatis cognitione familiam quodammodo inter noſtros ducit, ad Britannicam dictionem PRID-CAIN, id eſt, forma candida, confidentiùs refert. Pomponius Lætus Gallo-Britones ex Armorica nomen dediſſe contendit: Goropius Becanus Danos hîc ſedes quæſiuiſſe, & BRIDANIAM, id eſt, liberam Daniam, *Brye* pro *Fræ* denominâſſe. Alii à PRVTENIA Germaniæ regione, Bodinus à BRETTA Hiſpanorum dictione, quæ terram ſignificaret, nominatam arbitratur: Forcatulus à BRITHIN, quo, vt eſt apud Athenæum, pro potu vſi ſunt Græci. Alii à BRV-

Primi incolæ

tiis Italiæ, quos Βρεττίους Græci dixerunt, deducunt.

Hæ ſunt omnes (quod ſciam) quæ de Britanniæ nomine inualuere diuinationes. Sed vt in hac re exterorum commenta non poſſumus non riſu excipere, ita noſtratium non admodum probamus. Nam præterquam quód abſurdum ſit huius nominis rationem ex aliena lingua petere; Lætum conſpirans omnium meliorum hiſtoricorum conſenſus refellit, qui docent illos Galliæ Britones hinc demigrâſſe & nomen ſecum detuliſſe. Britannia item hoc nomine multis ſeculis floruit, antè Daniæ & Pruteniæ nomina enata. Quid autem Britanniæ cum Hiſpanorum *Bretta?* quod dubito an ſit Hiſpanicum, & cur magis hæc inſula ſic dicatur, quàm quæuis alia terra? *Brithin* in vſu noſtris fuiſſe vix doceri poſſit, & genti noſtræ à Græcorum potu nomen facere ridiculum. Brutios verò Italiæ, qui Βρέττιοι dicti erant à Lucanis, teſte Strabone, quaſi transfugæ, in Britanniam transfugiſſe nunquam probari poterit. Quod ad noſtratium verò coniecturas attinet; Eliottæ Πρυτανεῖα haud probabile videtur, cùm illud fuerit peculiare Athenienſium vocabulum, & Græci hanc inſulam Βρεττανίαν, non Πρυτανεῖαν dixerint. Lhuiddi *Prid Cain* pro Britannia, tùm altiùs repetita, tùm duriuſculè deducta videtur, vt taceam *Cain* illud ex Latinorum *Candido* in prouincialem Britannorum linguam ſubrepſiſſe. Illam autem de Bruto hiſtoriolam, quam ſuffulcire valdè velim, conuellere planè non auſim, illud enim eſſet χρόνῳ πολεμεῖν, & in præoccupatis animis, vix veritati locum fore videmus. In hac re ſuum cuiq; liberum eſto per me iudicium; quicquid exiſtimârit lector, haud equidem in magno ponam diſcrimine. Detur hæc venia antiquitati, vt miſcendo falſa veris & humana diuinis, primordia gentium, & vrbium auguſtiora faciat. Hoc tamen admonere liceat, Bruti illius nomen non prius mundo auditum, quàm barbaro ſeculo, inter denſiſsimas ignorantiæ nubes, Hunibaldus ineptus ſcriptor Francionem Troianum Priami regis filium Franciæ gentis fuiſſe conditorem fabulatus fuiſſet. Cùm enim noſtri Francos vicinos à Troianis genus du-

cere accepissent, deforme existimârunt ab iis origine supe-rari, quos virtute æquarent; Galfredus itaq; quidam Mo-numethensis Brutum istum origine etiam Troianum qua-si Britannicæ gentis authorem, ante annos plùs minùs quadringentos, Britannis nostris primus, vt multi senti-unt, progenuit. Anteà verò homo planè nemo de Bruto illo, quòd vspiam legi, meminerit.

Sub id quoque tempus Scoti ne in postremis consiste-re viderentur, Scotam Pharaonis Ægyptii filiam suæ natio-nis conditricem ementiti sunt. Tunc etiam Hibernis su-um Hiberum, Danis suum Danum, Brabantiis suum Bra-bonem, Gothis suum Gothum, Saxonibus suum Saxo-nem, quasi gentium authores, homines quidam ingenio & otio intemperanter abusi, affinxerunt. Sed cùm nostrâ ætate, quæ è fatalibus illis ignorantiæ tenebris emersit, Franci suo Francioni tanquam emētito patri renunciaue-rint, Scoti sanioris iudicii suam Scotam reiecerint: Hibe-rum etiam, Danum, Brabonem, & eius farinæ cæteros vmbratiles heroas veritas ipsa fugauerit: cur Britanni suo Bruto adhæreſcant doceant alii, ego verò nihil video, quo-modo illum suffulciam; quem Viues, Had. Iunius, Bucha-nanus, Polidorus, Bodinus, & alii magno iudicio viri con-iunctis sententiis denegant, & ex nostratibus quàm pluri-mi eruditi, vt suppositītium non agnoscunt. Inter quos v-nus Ioannes de *Weathamsted*, abbas S. Albani, vir summi iudicii, instar omnium erit, qui olim hac de re in suo Gra-nario sic scripsit: *Iuxta historias alias quibus quorundam iudicio, maior adhibenda est fides, totus processus de Bruto isto, poëticus est, potiùs quàm historicus, opinatiuusq; magis pro-pter causas varias, quàm realis: tùm primò quia nec de inter-fectione patris, nec de generatione, aut de abdicatione prolis fit alicubi mentio in historiis apud Rom. tùm secundò, quia Asca-nius iuxta varios, nullū talem filiū genuit, qui Siluius proprio nomine dictus erat. Solùm enim secundum filium genuit vnicū videlicet Iulum, à quo posteriùs familia Iulia sumpsit suum ortum, &c. Tertioq; Siluius Posthumus de quo forsan intelligit Galfredus, Æneæ ex vxore Lauinia filius fuerat, filiumque*

Floruit anno Christi 1440.

Æneam generans in anno sui regiminis 38. morte naturali vitæ stadium consumebat. Non igitur vt volent varii, ex Bruto *filio Siluii regnum quod iam vocatur* Anglia, *dudùm dicta erat* Britannia. *Est igitur secundum illos, opus vanitatis, & satis plenum ridiculi vendicare dignitatē sanguinis, & carere vendicationis probabili fundamento. Sola enim virtus facit gentem nobilem, solusq́; est animus, & ratio perfecta quæ reddunt hominem generosum. Quare è* Platone *scribit* Seneca *in suis* Epistolis: *Neminem regem non ex seruis oriundum, neminem non seruum ex regibus. Sufficiat igitur* Britannis *pro nobilitatis suæ origine, quòd sint fortes, & potentes in prælijs, quodq́; vndique debellant aduersarios, nullumq́; penitus patiantur iugum seruitutis.* Hæc Abbas ille. Alii Galfredi ineptias, & delicias in historiâ istâ excutiunt, totamq; ex absonis, & absurdis consarcinatam persuadere volunt; alii obseruant quomodo isti qui Brutum maximè admirantur, de suo Bruto æstuant, & fluctuant. Ille, inquiunt, qui Gildæ nomen, & personam induit, primùm Brutum hunc fuisse consulem Romanum, inde Siluii, & demum Hesicionis filium comminiscitur. Aliorum iudicio magis probabilem, & minùs humilem Britannorum originem reliquissent, si vel à Britone Centauro, cuius meminit Hyginus, genus ementiti fuissent; vel à Bretano illo, ex cuius filia Celtice, Parthenius Nicæus author inprimis antiquus, Herculem Celtum Celtarum patrem suscepisse prodit, & à quo Britanniam deducit Hesychius. Quod igitur ad nominis notionem, & primorum incolarum originem attinet, haud quisque facilè certum narrauerit, cùm Cæsaris & Taciti ætate, vt inter barbaros, hoc minimè compertum, & indigenas interiora tenuisse creditum fuerit. Nos tamen bona cum lectoris venia, qui primi illi incolæ fuerint, licèt in vltimo vetustatis recessu lateant, quoad poterimus, inuestigabimus. Illis enim inuentis felicius, & faciliùs nominis rationem, vt speramus, expiscabimur.

Epistola 44.

Vt verò altiùs rem repetamus, & Cæsarem cum Diodoro omittamus, qui Britannos αὐτόχθονας fuisse voluerunt, hominesq; blitarum, & fungorum instar è terra, in

principio

principio germinasse suspicati sunt. Ex sacra Mosis historia docemur, à diluuio tres Noachi filios, Sem, Cham, & Iaphet, numerosiore prole adauctos, ab Armeniæ montibus, vbi arca hæserat, in diuersos terræ cardines secessisse, & per orbis vastitatem gentes propagâsse. Ad nostram etiam insulam, disseminatis paulatim familiis, ex eorum posteris quosdam peruenisse cùm ipsa ratio, tùm Theophili Antiocheni authoritas comprobat: C*um*, inquit ille, *priscis temporibus pauci forent homines in* Arabia *&* Chald*æa*, *post linguarum diuisionem aucti & multiplicati paulatim sunt: hinc quidam abiêrunt versus* Orientem, *quidam concessêre ad partes maioris continentis; alii porrò profecti sunt ad* Septemtrionem *sedes quæsituri, nec priùs desierant terram vbiq; occupare, quàm etiam ad* Britannias *in* Ar*ctois climatibus accesserint*. Nec minus disertè hoc docet ipse Moses, cùm scribat à Iapheti posteris insulas gentium, in regionibus suis diuisas fuisse. Insulæ gentium Theologis vocantur, quæ sunt remotissimæ, & Wolphgangus Musculus non infimi ordinis Theologus, existimat gentes & familias, quæ à Iapheto profluxerunt, primùm occupâsse insulas Europæ, quales sunt, inquit ille, Anglia, Sicilia, &c. Iapheto autem huic & eius proli Europam cessisse præter Theologos, etiam Iosephus aliique meminerunt; & in Europæis illam Noachi benedictionem, D*ilatet* D*eus Iaphet*, *& habitet in tabernaculis* Sem, *sitq;* Chanaan *seruus eius*, adimpletam vidimus. Europa enim victoris omnium gentium populi, vt inquit Plinius, altrix, de reliquis orbis partibus, quæ Semo & Chamo obtigerunt, non semel triumphauit, & Iapheti prosapia in hac parte longè lateque se diffudit. Eius etenim filii M*agog* Massagetas, I*auan* Iones, T*hubal* Hispanos, M*esech* Moschos procreauit. G*omerus* verò filius natu maximus G*omeris*, qui posteà C*imbri* & C*immerii* dicti, in his vltimis Europæ finibus & originem dedit, & nomen imposuit. C*imbrorum* enim siue C*immeriorum* nomen hanc orbis partẽ quodammodo oppleuit, nec solùm in Germaniâ, sed etiam in Galliâ latissimè patuit. Q*ui nunc sunt* G*alli*, vt habet Iosephus, &

Genesis 9.

Gomeri, Cimmerii, Cumeri, &c.

Zonaras, *Gomari*, *Gomeræi*, & *Gomeritæ à Gomero vocabantur*. Ab his Galliæ *Gomaris*, ſiue *Gomeris* Britannos noſtros originem duxiſſe, & nomen in originis argumentum detuliſſe ſemper exiſtimaui; ipſumque proprium, & peculiare Britannorum nomen idem perſuaſit. Ipſi enim ſe *Kumero*, & *Kumeri*, mulierem Britannicam *Kumeraes*, & linguam *Kumeraec* appellitant. Nec alia agnoſcunt illi nomina, licet ex his ſcioli quidam *Cambros*, & *Cambriam* procuderint. Et vnde quæſo hæc nomina profluxiſſe exiſtimemus, quàm à Gomero illo, & *Gomaris* in proximâ Galliâ? quæ priſcorum Gomerorum ſedes? Germanos ab Aſchenaz, Turcas à Togorma Gomeri filiis prognatos credunt eruditi, quòd hi *Togormath*, illi *Aſchenaz* hodie Iudæis vocentur. *Thraces*, *Iones*, *Riphæos*, *Moſchos*, &c. à Thirax, Iauan, Riphat, & Moſchi oriundos nemo inficiatur, propterea quòd nomina non diſcrepant: *Æthiopas* item à Chus, *Ægyptios* à Miſraim Chami filiis proſeminatos fuiſſe, quòd iiſdem nominibus, ſuâ ipſorum linguâ dicantur, nemo non fatetur. Cur ergo non fateamur Britannos, ſiue Cumeros noſtros ipſiſſimos eſſe Gomeri poſteros, & à Gomero nominatos? Nomen enim optimè conſonat, & in confeſſo eſt illos extremos Europæ fines inſediſſe. Quod etiam ipſum Gomeri nomen non temerè, ſed diuinitùs datum innuit. *Gomer* etenim linguâ ſanctâ *Finiens* interpretatur. Nec quis detrahendi ſtudio noſtris Cumeris, ſiue Cimbris obiiciat quòd Cimbros linguâ Gallicâ latrones dici Sextus Pompeius ſcripſerit. Licèt enim Cimbri, inter quos, & noſtros Cumeros fuiſſe probabile eſt, in illa θυμικῇ mundi ætate, qua fortitudo bellica excelluit, ab his Europæ finibus errabundi, vt author eſt Poſsidonius, ad Paludem vſque Mæotidem latrocinando militiam agitarint: non tamen *Cimber* magis latronem ſignificat, quàm Ægyptius ſuperſtitioſum, Chaldæus Aſtrologum, & Sibarita delicatulum. Sed quia tales fuerunt illæ nationes, de earum nomine, qui tales ſunt vocantur: & in hoc iuxtà mecum ſentit eruditionis lumen Ioſephus Scaliger. Nec quis miretur quòd Beroſum hîc in par-

Ph. Melanchthon.

In partem non vocem, vnde tantum instrumenti scriptores hodie habent. Certè (vt semel dicam) acies authoritatis Berosi illius qui circumfertur, ita apud me hebescit, vt nihil aliud, quàm tenebrionis, & impostoris alicuius ridiculum commentum, cum eruditissimis nostri seculi hominibus, & inprimis cum Gaspare Varrerio existimem. Qui in sua de Beroso Censura Romæ impressa, insitum illum de hoc scriptore errorem facilè ex animis euellere potest. *Censura de Beroso.*

Hæc mea est de Britannorum ortu sententia, & hic ortus à Gomero, & è Galliâ, quàm à Bruto, & Troia grauior, antiquior, & verior videtur. Imò ad veritatem propendere, nostrosque Britannos veram esse Gallorum propaginem, è nomine, situ, religione, moribus, & lingua comprobabo; quibus omnibus antiquissimi Galli, & Britanni quasi communione quadam coniuncti fuerunt. Hoc vt probem, liceat mihi quæso, cum bona lectoris venia, liberiùs paulisper exspatiari.

De nomine verò cùm superiùs dictum sit, hoc solummodò repetam, quòd, vt prisci Galli *Gomeræi*, *Gomeritæ*, & contractè *Cimbri*, sic etiam Britanni nostri *Cumeri*, & *Kimbri* dicuntur. Gallos autem Gomeros dictos fuisse Iosephus & Zonaras, vt dixi, comprobant; Cimbros etiam appellatos fuisse è Cicerone & Appiano colligi possit; Barbaros quos Marius oppresſit, Cicero planè Gallos vocat. *C. Marius*, inquit, *influentes in Italiam Gallorum copias repreſsit.* At historici omnes Cimbros fuisse constantur, loricaque BELEI regis illorum ad Aquas Sextias, vbi Marius illos fudit, effossa hoc docuit, peregrinis enim literis inscripta erat, BELEOS CIMBROS. Qui Delphos item Græciæ, duce Brenno diripuerunt, Gallos fuisse vna voce, & mente scriptores consentiunt omnes; hos tamen Cimbros vocatos fuisse testatur in Illyricis Appianus. *Celtæ, siue Galli*, inquit, *quos Cimbros vocant.* Neque hîc in partem vocabo Lucanum, qui percussorem ad Marii cædem immissum *Cimbrum* vocat; quem Liuius, & alii *Gallum* fuisse asserunt. nec Reinerum Reineccium adducam, qui ex Plutarchi

Nomen.

De ProConsul.

Forcatulus in Gal. annal. 1 2 3 5.

Sertorio Gallos & Cimbros eadem lingua vſos fuiſſe conſtanter affirmat.

Situs.

Cùm igitur antiquiſsimo nomine hæ gentes conuenerint, vnde hoc nomen in hanc inſulam enauigauit, niſi cum primis incolis è viciná Galliâ exiguo diuortio ſeparatâ? Non enim ſimul, & ſemel orbis cultus, ſed regiones, quæ Armeniæ montibus propiores ſunt, priùs habitatas fuiſſe fatendum eſt, vtpote Aſiam minorem, & Græciam ante Italiam, Italiam ante Galliam, & Galliam ante Britanniam. Quâ in re ſuauiſsima eſt conſideratio, ſummum conditorem ita regiones coniunxiſſe, & inſulas ſparſiſſe; vt inter nullas tantum interiectum ſit interuallum, quin, quæ maximè diſtat è viciná aliqua conſpici poſsit, & quaſi oculis ſignari. Nec alio conſilio hoc factum, niſi vt gentes cùm exundarent, cernerent, quò ſe exonerent; donec orbis terrarum vniuerſitas, incolis ad conditoris gloriam compleretur. Par igitur eſt vt credamus *Gomeros* antiquos, vel ab aliis inſequentibus protruſos, vel multitudinis minuendę cauſa eiectos, vel vlteriora viſendi innato mortalibus ſtudio incenſos, in hanc inſulam, quam è continente deſpicere poterant, primùm tranſmiſiſſe. Nec aliunde Britannorum incunabula accerſunt ſcriptores. *Britanniæ pars interior*, inquit Cæſar, *ab iis incolitur, quos natos in inſula ipſi memoriæ proditum dicunt, maritima pars ab iis qui belli inferendi cauſa ex* Belgio *Galliæ tranſierunt.* Tacitus item, *In vniuerſum* (inquit) *æſtimanti Gallos vicinum Britanniæ ſolum occupaſſe credibile eſt.* Beda etiam inter omnes noſtros ſcriptores veritatis amicus; *Inprimis*, inquit, *hæc inſula* Britones *ſolùm, à quibus nomen accepit, incolas habuit qui de tractu* Armoricano, *vt fertur*, Britanniam *aduecti, auſtrales ſibi partes illius vendicârunt.* Armoricanum tractum vocat ille maritimas Galliæ regiones inſulæ noſtræ oppoſitas. In rem etiam præſentem facere videtur, quòd Cæſar memorat ſua memoria Diuitiacum Gallum, cùm magnam partem Galliæ, tùm etiam Britanniæ imperium obtinuiſſe.

Eraſmus Michaelius de re Germanica.

Religio

Eadem etiam religio vtriq; genti colebatur. A*pud* Bri-

tannos,

tannos, inquit Tacitus, *Gallorum sacra deprehendas superstitionum persuasione. Galli detestabili sacrorum ritu*, inquit Solinus, *non ad honorem, sed potiùs iniuriam religionis, humanis litabant sacris.* Idem Britannos fecisse præter alios, author est in Nerone, Dio Casſius. Vtramque gentem suos Druidas habuisse Cæsar & Tacitus authores sunt locupletissimi. Hi sapientiæ erant magistri, sacrificia publica, & priuata procurabant, religiones interpretabantur, de controuersiis constituebant, animas non interire docebant, multa prætereà de sideribus, eorum motu, de mundo, & terrarum magnitudine, &c. iuuentuti tradebant, quæ non fas existimarunt literis mandare. Vnde eos sic affatur Lucanus: Druidæ

Et vos barbaricos ritus, moremque sinistrum
Sacrorum Druidæ positis repetistis ab armis.
Solis nosse deos, & cœli sidera vobis,
Aut solis nescire datum: nemora alta remotis
Incolitis lucis. vobis autoribus, vmbræ
Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundi
Pallida regna petunt, regit idem spiritus artus,
Orbe alio longæ, canitis si cognita, vitæ
Mors media est. certè populi, quos despicit Arctos
Felices errore suo, quos ille timorum
Maximus haud vrget lethi metus: inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animæq; capaces
Mortis: & ignauum est reditura parcere vitæ.

De his si plura desideras, ad Cæsarem, Plinium, Lactantium, Eusebium in Præparatione Euangelica, & Pseudoplauti Aulularíam remittimus. Quocunque nomine, hi suis Celtis, & Britannis innotuerint, mihi persuasissimum est hoc Druidum nomen à Græco fonte scilicet Δρῦς, i. robur, siue quercus, profluxisse, non solùm quòd visco è robore nihil illis fuerit sacratius, vnde Ouidius,

At viscum Druidæ, Druidæ clamare solebant:

vtique qui roborum lucos incolerent, nec vlla sacra sine ea fronde conficerent: verum etiam quòd Diodorus Siculus hos Gallorum sacerdotes eodem sensu σαρωνίδας vo-

carit, quod vocabulum quercus, siue robora sonare sciunt omnes qui Græcè sciunt. Cæterum ab his Druidibus videatur, quod Saxones nostri, vt apud Alfricum legimus, Magum [*Dry*] sua lingua vocarint.

Bardi. *Bardos* item inter suos religiosos habuerunt Galli, qui fortia virorum illustrium facta versibus composita lyræ modulis cantitarunt. Vnde ad eos idem ipse Lucanus;

Vos quoq; qui fortes animas, belloq; peremptas
Laudibus in longum vates dimittitis æuum,
Plurima securi fudistis carmina Bardi.

Eosdem etiam eodem nomine, etiamnum Britanni nostri habent: B*ard* enim indigitant, qui præterquam quòd eo munere funguntur, etiam pertexendis Genealogiis operam inprimis studiosè nauant. An verò Britanni, vt Galli, se à Dite patre prognatos crediderint proditum non est, quòd eam ob causam, spatia omnis temporis non numero dierum, sed noctium finierint Galli, vt noctem dies subsequatur: idem planè obseruarint nostri Britanni. Quod enim Latini septimanam, & duas septimanas, dicunt; illi *Wythnos*, id est, octo noctes, & *Pethefnos*, i. sedecem noctes appellant.

Respubl. Reipub. formam etiam eādem vtraque gens sibi descripsisse videtur. Non enim vnius imperio regebantur, sed vt Gallia, sic quoque Britannia plures reges habuit. Vtque Galli in rebus difficilioribus publicum gentis concilium egerunt, & vnum imperatorem designârunt: idem Britannos præstitisse ex his Cæsaris verbis elici possit. *Summa imperii belliq; administrandi communi consilio permissa est* Cas*siuellauno.*

Mores. Nec dissimiles moribus, & institutis hæ gentes fuerant: nam, vt taceam vtramque gentem bellicosissimam fuisse, cædis auidissimam, ad conferenda prælia, deposcendaque pericula eandem audaciam, quod ex Strabone, Tacito, Dione, Herodiano, & aliis constat. M*oribus*, inquit Strabo, *partim* Gallis *similes sunt* Britanni: & statim subiungit, *instar Gallorum quorundam in bellis gerendis sunt vt plurimum immanes.*

Bri-

Britannorum ædificia ferè Gallicis consimilia, & filuis circundata fuisse docet cum Cæsare Strabo.

Britannos dimicasse Gallicè armatos prodit Mela.

Gallos & Britannos in medio digito vsos fuisse annulo, author est Plinius.

In more fuit vtrique genti, in bello ita aciem per nationes struere, vt discreta virtus clariùs elucesceret. Hoc Gallos fecisse his verbis testatur Cæsar: *Galli distributi in ciuitates vada obtinebant.* Quod de Britannis sic confirmat Tacitus in prælio Carataci: *Cateruæ nationum pro munimentis constiterant.*

Galli, inquit Strabo, *ingenio docili, & ad doctrinam prompto fuere*: nec minùs Britanni, quorũ ingenia studiis Gallorum anteferebat apud Tacitum Agricola, vt qui modo linguam Romanam abnuebant, eloquentiã concupiscerent.

Mente candida & simplici fuisse Gallos tradit Strabo, quod Tacitus de Britannis innuere videtur, cum scribat illos delectum, tributa, & iniuncta imperii munera impigrè obire, si iniuriæ absint.

Mobilitate & animi leuitate nouis imperiis studuisse Gallos refert Cæsar; Britanni similiter factionibus, & studiis trahebantur, inquit Tacitus.

Ex hac Gallorum mobilitate, quam infirmitatem honestiùs Cæsar vocat, credulitas tanta in eorum animos irrepsit, vt Gallica credulitas in prouerbium cesserit, & Poëta cecinerit,

Et tumidus Galla credulitate fruar.

Necdum in ea Britanni nostri degenerârint, qui vel Milesiis fabulis auidam aurem admouent, & ineptissimis vaticiniis superstitiosa vel spe, vel sollicitudine statim credunt.

Gallos propinquis, quos violatos viderint maximè indoluisse legitur apud Strabonem. Eandem sympathiam nostris Britannis inesse, notius est quàm dici possit, & vulgò cantitatum.

Galli, vt est apud Cæsarem, vti quisque genere, copiisque amplissimis, ita plurimos circum se Ambactos, i. seruos & clientes habuerint: hanc vnam gratiã, potentiamq;

nouerunt. Nec aliam hodie nobiles nostri Britanni gratiam nouerunt, à quibus, vt existimatur, Angli tanta assectantium famulorum agmina secum trahere didicerunt; qua in re Europæis omnibus longè antecellunt.

Galli, vt testis est Strabo, aureos torques collo gesserunt, nec alibi hodie illud ornamentum magis est in vsu, quàm in hac insula, & apud nostros Britannos.

Gallos comas aluisse, memorat idem Strabo, & Britannos promisso fuisse capillo testatur Cæsar.

Apud plures extat authores Gallos vestimentis quibusdam vsos fuisse, quæ Brachas patrio sermone dixerunt: hæc & nostris Britannis communia fuisse docet Martialis versiculus,

Quàm veteres Brachæ *Britonis pauperis.*

Alia attexerem quibus hæ gentes inter se conuenêrunt, sed illud mihi perplacet. Omnia modicè & intra modum; & infirmius forsitan videatur, quod hinc ducitur argumentum.

Lingua. Nunc ad linguam ventum est, in qua maximum est huius disputationis firmamentum, & certissimum originis gentium argumentum. Qui enim linguæ societate coniuncti sunt, originis etiam communione fuisse coniunctos homo opinor nemo inficiabitur. Quod si omnes omnium historiæ intercidissent, & nemo literis prodidisset nos Anglos è Germanis, genuinos Scotos ex Hibernis, Britones Armoricanos à nostris Britannis prognatos fuisse: ipsarum linguarum communitas hoc facilè euinceret, imò faciliùs, quàm vel grauissimorum historicorum authoritas. Si igitur priscos Gallos, & nostros Britannos eâdem vsos fuisse lingua docuero, eiusdem etiam originis fuisse, vt fateamur, ipsa vis veritatis extorquebit. Nec moror quòd ipsos Gallos lingua discretos scripserit Cæsar, Dialecto tantùm discrepasse docet Strabo: Eadem, inquit, *non vsquequaq; lingua omnes, sed paululùm variata.* Cæterùm veterum Gallorum linguam eandẽ cum Britannica fuisse (nisi fortè Dialecti varietate) docet ipse Cæsar, qui scribit moris fuisse, vt Galli qui Druidum disciplinam

ſciplinam diligentius cognoſcere vellent, in Britanniam ad noſtros Druidas proficiſcerentur. Cum autem illi libris nullis vterentur, conſentaneum eſt eos eodem, quo Galli, vſos fuiſſe in docendo ſermone. Quod Cornelius Tacitus diſertiùs affirmat: *Britannorum*, inquit ille, *& Gallorum ſermo haud multùm diuerſus.* Vnde in hanc opinionem conceſſerunt Beatus Rhenanus, Geſnerus, Hotomanus, Petrus Daniel, Picardus, & omnes qui venerandæ antiquitati litarunt, præter pauculos, qui Gallos Germanicè loquutos volunt, & contendunt. Sed ne quis hac in re nobis puluerem ob oculos ſpargat, ex authoribus quæ poſſumus, veterum Gallorum verba, tanquam tabulas è naufragio (cùm ea lingua obliuionis fluctibus iam ſubmergatur) colligamus, & conferamus. Plurima enim non ægrè, & violenter, ſed facilime, & nullâ ferè conuerſione, cum noſtris Britannicis & ſono & ſenſu conſonare videbimus. *Vſi ſumus in his dictionibus Britannico Gloſſario Guil. Saliſburii, & alio M.S.*

D*iuona* Deorum fontem Gallica lingua ſignificaſſe author eſt Auſonius in illo verſu, *Diuona.*

D*iuona Celtarum lingua fons addite* D*iuis*:

Deum verò, D*y*W & fontem V*onan* vocant Britanni noſtri, ex quibus coaleſcit D*iuonan*, & Latinâ analogia metri gratia D*iuona.*

Iouem, qui à tonitru Græcis Βρονταῖος, & Latinis Tonans, ſub T*aranis* nomine Gallis cultum fuiſſe non pauci *Taranis* ſcriptores memorarunt. T*aran* autem Britannis tonare denotat, quia etiam ſignificatione Germani Iouem T*honder* dixiſſe videntur. Diem enim Iouis T*honderdach*, id eſt, Tonantis diem vocant.

Deum alium habuerunt Galli H*eſum* Lucano, H*eum* *Heus.* Lactantio dictum, Anubim latrantem author Queroli vocauit, quòd caninâ forma pingeretur, & H*uadh* canem Britannis noſtris ſignificat.

Mercurium ſub T*eutatis* nomine Gallos vt artium in- *Teutates.* uentorem, & itinerum ducem coluiſſe certiſſimum eſt, & D*i*W *taith* itineris Deum Britannicè ſonat. De his tribus Gallorum Diis, tres habe, ſi placet Lucani verſiculos; *Lib. 1.*

Et quibus immitis placatur sanguine diro
Teutates, horrensq; feris altaribus Hesus,
Et Taranis, Scythicæ non mitior ara Dianæ.

Dusii. Dæmonas incubos à Gallis *Dusios* nuncupatos fuisse, quia assiduè immunditiam illam peragant, authores sunt Diuus Augustinus, & Isidorus: quod verò assiduum & diurnum *Dyth* Britannis etiamnum dicitur.

Scribit Pomponius Mela, Antistites cuiusdam Gallici numinis perpetua virginitate sanctos Galli *Senas* vocant. Lenas. *Lenas*, ego si ausim, legere malim. Virgines enim sacras, quas Moniales, & sanctimoniales nunc dicunt, Britanni (vt est in antiquo Glossario *Leanes* vocarunt, vnde vetustissimum inter Britannos Monialium monasteriũ **Lean-minister**, nunc *Lemster* dictum, nomen traxit.

Gessatæ. Galli, inquit Polybius, milites conductitios *Gessatas* sua lingua nominarunt: seruos verò conductitios *Guessin* Britanni nunc appellant.

Gessi. Viri fortes, scribit Seruius, Gallis *Gessi* nominabantur, & *Guassde Wr* idem Britannis sonat, quod Latinis fortis & strenuus.

Caterua. Vt Phalanx Macedonum, sic *Caterua* propriè Gallorum legio erat, vti videre est apud Vegetium. Nec hoc Britannis exoleuit, qui bellum *Kad*, & belli robur quod in legione positum *Kaderne* vocitant, & *Caterna* in nonnullis Vegetij exemplaribus concipitur.

Cateia. Ad hoc *Kad*, etiam Cateia quod teli bellici apud Gallos genus erat, vt habet Isidorus, non incommodè referri potest.

Gessa. *Gessa* telum Gallicum, hastam virilem interpretatur Seruius, cui affine Britannum *Cethilou* videtur, quod sudes præustas, & semen bellicosum interpretatur Nennius.

Galli, quos Brennus in Græciam duxit, equestris pugnæ institutionem, quæ ex tribus equis constabat, patria voce, Trimarcia. inquit Pausanias, *Trimarciam* nominarunt: equum enim *Marcam* appellarunt: quod purum putum Britannicum est eadem significatione.

Eodem libro prodit Pausanias, Gallos scuta patria

Thireos

Thireos vocaſſe, quæ hodie etiam *Tarian* Britanni nominant. *Thireos.*

Cæſar in Ephemeridibus ſuis ſcripſit, vt eſt apud Seruium. Cùm ab hoſte in Gallia raptus equo eius portaretur armatus, occurrit quidam de hoſtibus qui eum noſſet, & inſultans ait, *Cetos Cæſar*, quod Gallorum lingua dimitte ſignificat, & *Geduch* idem Britannicè denotat. *Cetos.*

Rheda Gallorum vocabulum, inquit Quintilianus, eiuſdem eſt ſignificationis, cuius apud Latinos Caruca, id eſt, currus. Hoc Britannica lingua nunc non agnoſcit, in vſu tamen Britannis fuiſſe *Rhediad* pro curſu, *Rhedec* currere, & *Rhedecfa* curriculum demonſtrant; quæ ex eadem eſſe cum Rheda traduce, non eſt cur quiſpiam dubitet. Nec abſurdum erit *Eporediam* Salaſſorum ciuitatem hinc deducere, quam ſic dictam ab equorum domitoribus ſcribit Plinius. *Rhedas*

Aliud vehiculi genus vtriq; genti in vſu fuit, quod vno vocabulo *Couinum*, eiusq; aurigam *Couinarium* dixerunt, *Eſſedum* Cæſaris fuiſſe credam. Licet verò hoc nomen cum ipſo vehiculo euanuerit, eius tamen primitiuum, vt ita loquar, apud Britannos remanet, quibus *KoWain*, in vehiculo vehere ſignificet. *Couinus.*

Circius, ventus eſt nomine notiſſimus, cui Diuus Auguſtus templum in Gallia & vouit, & fecit. Vocem autem eſſe Gallicam Phauorinus Gallus apud Agellium oſtendit. *Noſtri*, inquit, *Galli ventum ex ſua terra flantem, quem ſæuiſſimum patiuntur, Circium appellant à turbine, opinor, eius & vertigine.* Hunc omnium ventorum impetuoſiſſimum & violentiſſimum eſſe conſtat: *Cyrch* autem impetum & violentiam Britannis ſignificat, vt ex eorum Litania videre eſt. *Circius.*

Alpibus Penninis, quæ Ceſari ſummæ ſunt Alpes, nomen inditum ſcribit Liuius, non ab Annibale Pæno, ſed ab eo quem ſummo ſacratum vertice *Penninum* montani Galli nominarunt; *Pen* verò ſummitates montium etiamnum Britannis vocantur, vnde *Pen-mon maur*, *Pendle*, & *Pennigent* montes apud nos æditiſsimi nomen inuene- *Penninum.*

runt. nec aliundè nomen eſt Appennino Italiæ.

Armorica. Ciuitates Galliæ, quæ Oceanum attingunt, *Armoricas* Gallorum conſuetudine appellari ſcribit Cæſar, quibuſcum Britanni eâdem voce eadem in re conſpirant; *Ar-mor* enim ad mare, vel ſupra mare illis ſignificat.

Bacaudæ. Diocletiano imperante, tumultum Ruſticani in Gallia concitarunt, factionique ſuæ *Baucadarum* nomen impoſuerunt, & *Beichiad* Britannis ſubulci, ruſticique nominantur.

Varga. Indigenas latrunculos *Vargorum* nomine Galli, inquit Sidonius lib. 4. Epiſtola 6. nuncuparunt, & latronem Britannicè *Veriad* olim dictos fuiſſe in Gloſſario Eccleſiæ Landauenſis inueni.

Brachæ. Brachas communes fuiſſe Gallorum & Britannorum veſtes antè docuimus, veſtes intonſas variique coloris Diodorus Siculus vocat: veſtes autem ſquallidas & laceras *Brati* nunc Britanni appellant.

Laina. Si *Laina* vox fuit Gallica, quod indicare videtur Strabo cùm ſcribit, *Ex Lana densâ ſaga texunt Galli, quas* Lainas *vocant*: non longè ab ea abierunt Britanni, qui Lanam ſua lingua *GlaWn* appellant.

Bardocucullus. *Bardocucullum* Bardorum Gallicorum fuiſſe, ex Martiale, & aliis docemur: vt vero *Bard*, ſic etiam altera verbi pars integra Britannis manet, quibus pallium *Cucul* dicitur.

Brance. Galliæ, inquit Plinius, ſuum genus farris dedere, quod illi *Brance* vocant, apud nos ſandalum nitidiſſimi generis. Apud Britannos item candidiſſimi grani far, *Guinenth vranc* nominatur, & in Norfolcia apud nos *Branke*.

Pompedula. Quæ Græcis *Pentaphyllon* à quinque foliis, *Pempedulan* Gallis dictam docet Apuleius. *Pempt* autem Britannis, quinq;, & *Deilen* folium denotat.

Petoritum. Vt *Pempt* quinq;, ſic *Petor* quatuor, Gallis deſignaſſe è Feſto diſcimus, qui *Petoritum* Gallicum fuiſſe vehiculum à quatuor rotis ſic dictum tradit: & vox *Pedar* Britannis quatuor ſignificat.

Inter inſtrumenta lignaria Canterium quod nobis à

Leauer,

Leauer, *Guuiam* Gallicè dictum ſcribit Iſidorus, & nunc *GWif* Britannicè dicitur. *Betulam* quam nos *Birch* vocamus, Gallicam arborem vocat Plinius. Britannicam etiam iam vocaret: in Britannia enim lætiſſimè prouenit, & *Bedu* Britannicè nominatur. *Gunia.* *Betula.*

Sic, ne omnia conſecter, apud Dioſcoridem, quæ Latinis Filix, Gallis priſcis *Ratis*, Britannis *Redin*. Quæ Latinis Sambucus, Gallis *Scouies*, Britannis *IſcaW*. Quæ Italis *Serratula*, Gallis *Vetonica*, Britannis & nobis *Betany*. Quæ apud Plinium Latinis terra adeps, Gallis *Marga*, Britannis *Marle*. Quæ Latinis candida Marga, Gallis *Gliſcomarga*, Britannis *Gluyſmarle* dici potuit. *Gluys* enim illis ſplendidum ſonat. Quę Latinis Sellula tripes, Gallis *Tripetia* apud Sulpitium Seuerum, Britannis *Tribet*. Quod Latinis centum pedes, Gallis *Candetum* apud Columellam, Britannis *Cantroed*. Quod Latinis auis roſtrum, Gallis apud Suetonium *Becco*, Britannis *Pic*. *Ratis.* *Scouies.* *Vetonica.* *Marga.* *Gliſcomarga.* *Tripetia.* *Candetum.* *Becco.*

Nec Goropii inſaniam inſanirem, ſi reuocarem *Galbam* Suetonii pro præpingui, ad *Galuus* Britannicum, quod prægrandem ſignificat. *Bulgam* Verri Flacci pro ſacco ſcorteo, ad *Butſiet* Britannicum, *Soldurios* Cæſaris pro deuotis hominibus ad *SeWdiWr*. *Planarat* Plinii, pro aratro ad *Arat*, quod aratrum ſignificat. *Taxeam* Iſidori pro lardo ad *TeW*. *Zithum* Diodori Siculi ad *Sider*. *Ceruiſiã* ad *Keirch*, i. auenam, è qua potum illum Britanni multis in locis conficiunt. *Galba.* *Bulga.* *Soldurii.* *Planarat.* *Taxea.* *Zithum.* *Ceruiſia.*

Hæc omnia Gallorum veterum fuiſſe verba, ex authoribus illis conſtat, & vides quam appoſitè, & ſono, & ſenſu cum noſtris Britannicis conueniant.

Huc accedit, quod cùm locorum nomina apud vtramque gentem eadem terminatione clauderentur ſcilicet in *Duno*, *Briua*, *Rito*, *Duro*, *Mago*, *&c.* has gentes minimè diuerſas fuiſſe colligi poſſit, equidem vel hinc argumentum non leue arripi poteſt nos Anglos à Germanis ortos eſſe, quod recentiora oppidorum nomina deſinant in *BurroW*, *Berry*, *Ham*, *Sted*, *Ford*, *Thorp*, *& Wich*, quæ Germanorum terminationibus *Burg*, *Berg*, *Heim*, *Stadt*,

Furdt, *Dorpe*, *Wic*, pariter æqualiterque reſpondent.

Viciſſim nominum quorundam Gallicorum ratio ita commodè poſſit ex Britannica noſtra lingua reddi, conſentiente rei natura, vt vel à Britannis impoſita, vel Britannos Gallicè loquutos fuiſſe neceſſario fateamur. Sed ſufficiat vnum & alterum in medium adferre.

Garumna. Nobiliſſimum Galliæ flumen *Garumnam* torrentius, & quaſi exaſperatis vndis ferri notiſſimum eſt, vnde poetis Validus Garumna, Æquoreus, Rapidus, & hoc *Garr*W Britannicè deſignat.

Arar. Flumen *Arar* incredibili lenitate fluit, ita vt oculis in vtram partem fluat, iudicari non poſſit: hinc apud Poëtas Araris tardior, & lentus Arar; *Arar* vero Britannis lentum, & tardum ſignificat.

Rhodanus. R*hodanus*, cui Arar ſe infert, prærapida celeritate decurrit, vnde incitus, celer & præceps dicitur, quod à R*hedec*, quæ celeriter currendi ſignificationem habet non multùm abſonat.

Campi Lapidei. Ad littus Galliæ Narbonenſis, vbi Herculem, & Albionem concertaſſe fabulantur, lapides adeò multi paſſim, & latè iacent, vt lapides pluiſſe credas; vnde L*ittus lapideum*, & C*ampus lapideus* ab authoribus nuncupatur: Gallis hodie *le* C*raux* dicitur. Nominis tamen rationem neſciunt, at lapides C*raig* Britannica lingua nominantur.

Morini. Qui maritimam Galliæ regionem nobis proximam olim inſederunt M*orini* ſua lingua dicebantur: & mare M*or* Britannicè vocatur, vnde illud profluxiſſe videtur. Maritimos enim M*orin*W*yr* appellant. Rurſus, vt nullus in hac re ſcrupulus relinquatur, cùm conſtet recentem linguam Gallicam Latinæ & Germanicæ ita eſſe propaginem, vt in ea tamen plurima è veteri Gallica ſuperſint: accepi ab illis qui vtriuſq; linguæ periti ſunt, plurima ex illis Gallicis dictionibus, quæ nec ad Latinam nec Germanicam originem referri poſſint, & proinde ex antiqua Gallica videantur, arctiſſima affinitate Britannica attingere. exempli gratia, Galli hodie G*uerir*, Britanni G*uerif*, pro ſanare: Galli G*uaine*, Britanni G*W*ain, pro vagina: Galli D*erechef*, Britanni

tanni *Derchefu*, pro denuò: Galli *Camur*, Britanni *Cam*, pro incuruo: Galli *Bateau*, Britanni *Bad* pro cimba: Galli *Gourmond* pro nimium edace, Britanni *Cormod*, pro nimis, vel ſupra modum: Galli *Baſton*, Britanni *Paſtwn*, pro baculo: Galli *Accabler*, Britanni *Cablu*, pro opprimere vſurpant, & id genus alia, quæ lectori fortaſſe minus ſapiant, licèt ad hanc rem inprimis faciant.

Hinc concludi poſſit, Gallos veteres & Britannos eadē vſos fuiſſe lingua, & ex neceſſaria conſecutione Britannorum originem ad Gallos referendam. Fatendum enim eſt Galliam, vt iam diximus, prius habitatam, vtpote Armeniæ propiorem. Nec honori non ſummo Britannis eſſe poſſit, à priſcis illis Gallis originem duxiſſe, qui bellica fortitudine inprimis excelluerunt, quique, vt Poëtæ potius quàm meis verbis vtar;

—per omnem
Inuecti Europam, quaſi grando Aquilone, vel Auſtro
Importata, graui paſſim ſonuere tumultu.
Scit Romanus adhuc, & quam Tarpeia videtis
Arx attollentem caput illo in monte ſuperbum,
Pannones, Æmathij norunt, ſcit Delphica rupes.

Et paulò poſt:

Intrauere Aſiæ fines: prope littora Ponti
Ingentem creuère nouam, quæ tenditur vſq;
Ad iuga Pamphilûm, Garamantica ſidera contra,
Inter Cappadoces poſita, & Bithynica regna.

Sin autem Britanni noſtri, velit, nolit veritas, origine Troiani eſſe velint, me ſanè repugnantem non habebunt; per Gallos tamen ſe commodiſſimè, vt mihi videtur Troianis imputabunt. *Aiunt enim quidam*, vt eſt apud Ammianum, *paucos poſt excidium Troiæ fugitantes, Galliam tunc vacuam occupaſſe.* In hac verò linguarum conſideratione non poſſumus non maximè admirari, & prædicare diuinam ſummi creatoris benignitatem in noſtros Britannos antiqui Gomeri poſteros, qui quamuis à Romanis, Saxonibus, & Normannis deuicti & triumphati fuerint: auitū tamen nomen, & primigeniam linguam ſartā tectam hacte-

nus conseruarint; quanquam etiam latis legibus abolere studuerint Normanni. Vt non ab re respondisse videatur nobilis senex Britannus, qui ab Henrico II. Anglorum rege interrogatus, quid sibi videretur de viribus Britannorum, & regio in eos apparatu: *Grauari*, inquit, *plurimáque ex parte destrui, vel debilitari vestris, Rex, aliorúmque viribus, nunc vt olim, & pluries gens ista valebit. Ad plenum autem propter hominis iram, nisi & ira Dei concurrerit, non delebitur. Nec alia, vt arbitror, gens quàm Cimbrica, nec alia lingua pro parte maiori in die districti examinis coram supremo iudice, quicquid de ampliori contingat, pro hoc terrarum angulo respondebit.*

Giraldus in Topographia Walliæ.

BRITANNIÆ NOMEN.

T inquies, si *Cumero* sit primæuum incolarum nomen, vnde *Albion*, vnde *Britannia*? quæ ita inualuit, vt illi quodammodo tenebras offuderit. Audi quæso, quod mihi persuasissimum, quia verissimum. Et res eædē variis possunt circumstantiis considerari, variisque adeò nominibus designari, vt docet in Cratylo Plato; & si recentia, & antiqua percurras singula, obseruabis singulas gentes, diuersis ac ipsi vsi sint nominibus, ab aliis denominari. Sic, qui patria lingua Israelitæ vocabantur, Græcis *Hebræi*, & *Iudæi*, atque Ægyptiis *Huesi* (teste Manethone) nominabantur, quòd reges pastores habuerunt: sic Græci eos *Syros*, qui se (vt author est Iosephus) *Aramæos* dixerunt, Qui se *Chusios*, Græci ab atro vultu *Æthiopes* vocarunt. Qui sibi sua lingua *Celtæ*, Græcis *Gallatæ* dicti, à lacteo forsitan candore, facies enim (vt ex Petronio colligo) incretabant. Sic qui seipsos sua lingua *Teutsch*, *Numidas*, & *Hellenas* nuncuparunt, à Romanis *Germani*, *Mauri*, *Græci*, appellantur. Sic hodie ne plura persequar, qui suo ipsorum idiomate *Muselmanni*, *Megari*, *Czechi*, *Besermanni* dicuntur.

tur.

tur, ab Europæis omnibus *Turcæ*, *Hungari*, *Bohemi*, & *Tartari* nuncupantur. Et nos ipſi Angli, qui nobis noſtra lingua *Engliſhmen* vocamur, Britannis, Hibernicis, & Silueſtribus Scotis *Saſſon* appellamur. Eadem ratione iudicandum eſt, maiores noſtros, qui ſe *Cumero* dixerunt, alia de cauſa, vel à ſe, vel ab aliis *Britones* dictos fuiſſe, vnde Græci Βρεττανίαν conflarunt, & quaſi per manus Romanis tradiderunt. Hoc poſito, in inſulæ noſtræ nomina nunc inquiramus.

De nomine *Albion* non multùm laboro, quod huic inſulæ impoſuerunt Græci ad differentiam, cùm circumuicinæ inſulæ omnes Britannicæ vocarentur. A Græcorum enim vanitate, fabuloſitate & deſultoria illa in fingendis nominibus leuitate, quam ipſi ἀστατὴν εὑρεσιλογίαν dixerunt, enatum videtur. Cum enim illi Italiam ab Heſpero Atlantis filio Heſperiam; Galliam à Polyphemi, Gallatiam, &c. fabuloſè dixerint: non poſſum non credere, quin hanc inſulam ab Albione Neptuni filio Albionem etiam fabuloſè denominarint, quod Perottus & Lilius Giraldus prodiderunt. Niſi quis malit ab Ἄλφον deducere, quod, teſte Feſto, album Græcis ſonat, vnde & Alpes appellatæ. Albicantibus enim rupibus, quas *mirificas moles* Cicero vocat, coronatur vnde in Antonini Pii, & Seueri nummis Britannia muliebri habitu, rupibus inſidens figuratur, & ipſis Britannis *Inis Wen*, id eſt, inſula alba indigitatur: vt taceam Orpheum in Argonauticis inſulam proximè Hiberniam ſiue Iernin, quæ neceſſario ſit hæc noſtra Λευκαῖον χέρσον, id eſt, albicantem terram dixiſſe, quam ante pauculos verſus Νῆσον πευκήεσσαν, pro λευκήεσσαν vocaſſe videatur. Nec eſt cur anxiè inquiramus qua de cauſa Britannia, *Inſula Cæruli* in Parodia illa antiqua contra Ventidium Baſſum dicatur, cùm circumfuſa ſit Oceano, qui Cærulus, & Cærulum poetis vocatur, vnde de Britannia Claudianus;

— cuius veſtigia verrit
Cærulus.

Albion.

Sed de Britanniæ nomine & originatione valdè dubia pro hominum ingeniis fluctuat veritas. Qua in re, vt mihi

meam interponere liceat sententiam, Britannis nostris præfabor, vt linguis animisque faueant, vt dum cognoscere cupiant, ignoscere velint, & non mihi intercludant eam viam, qua Eliotta, Lelandus, Lhuidus, & alij insliterunt. i. vt aliunde quàm à Bruto repetam; nimirum ex ipsa Britannica lingua, quæ vt minime permista, & longè vetustissima, ita huic negotio multum instrumenti allatura videtur. Linguæ enim antiquæ ad origines perscrutandas inprimis necessariæ censentur, & prima nomina longo temporis situ obsoleta in Barbaris linguis, vt antiquioribus, conseruari docet Plato. Quanquam verò his rebus à memoria propter vetustatem remotis tanta offusa sit caligo, vt vota potius facienda, quàm veritas speranda videatur; elaborabo tamen veritatem limare, & quod mei iudicij sit, quàm possum breuissimè, proferam, nemini quicquam præiudicati allaturus; sed si quis probabilius attulerit, libentissimo animo exosculaturus. Non enim in meipso, magis quàm alio veritatem amo, complectarq; quocunq; videro.

In Cratilo.

Primùm hoc mihi pro concesso, & probato, cum bona lectoris venia sumam, vetustos populos principio sua nomina habuisse, & ex illis posteà in analogiam deflexis Græcos, & Latinos nomina regionibus indidisse, i. vt planiùs dicam, populos ante regiones nominibus insignitos, & à populis regiones denominatas fuisse. Quis neget *Iudæorũ, Medorum, Persarum, Scytharum, Alamanorum, Gallorum, Getulorum, Saxonum, Anglorum, Scotorum*, &c. appellationes priùs extitisse, quàm *Iudæa, Media, Persia, Scythia, Alamannia, Gallia, Getulia, Saxonia, Anglia, Scotia*, &c. Et hæc vocabula ex illis superioribus enata quis non videt? A Samnitib', Insubribus, & Belgis Liuiũ & Cæsarem ipsas regiones *Samnitium, Insubrium*, & *Belgium*, primùm nominasse legimus. A Francis Constantini Maximi temporibus, vt in nummis videre est, *Frãcia* primùm deducta est, & à Burgundis *Burgundiam* primus efformauit Sidonius Apollinaris. Eadem ratione necessario credamus hanc nostram insulam Britanniam ab incolis denominatam esse, quos

Brit,

Brit, vel *Brith* barbarè dictos fuiſſe perſuadent nonnulla; Inprimis vetuſtiſſimus ille Sibyllæ verſus.

* Ἔσσεται ἐν Βρύτασι καὶ Γάλλοις πολυχρύσοις
Ὠκεανὸς κελαδῶν πληρούμενος αἵματι πολλῷ.

** In Gallis auro locupletibus, atque Britannis, Oceanus multo reſonabit ſanguine plenus.*

Præterea Martialis, Iuuenalis, Auſoniique authoritas, Procopius etiam cui inſula hæc BRITIA appellatur, inſcriptiones item veteres ab ipſis Britannis poſitæ, in quibus leguntur *Brito Britones*, COH. BRITON. ORDINIS BRITTON, & Romę ad S. Mariam Rotundam, NATIONE BRITTO. ipſi etiam Saxones, Britones [*Brits*] ſua lingua dixerunt, & Witichindus Saxo pro Britannis vbique *Britas* concipit, vt procul dubio BRIT ſit πρωτότυπον, vnde *Brito* deducitur, & vnde lumen huic nomini Britanniç exoriatur.

Quum verò gentes nomina ex eo inuenerint, quo reliquis vel præſtarent, vel à reliquis internoſcerentur, ſiue pro primi conditoris dignitate; vt *Iones* à Iauan; *Iſraëlitæ* ab Iſraële; *Chananæi*, à Chanan filio Chami; ſiue pro naturæ, morum, & ſtudiorum ratione; vt *Iberi* Hebraica origine, quod foſſores; *Heneti* quòd vagabundi; *Nomades* quòd rei pecuariæ ſtuderent; *Alamanni* & *Germani*, quòd viri ſtrenui cenſerentur; *Franci* quòd in libertatem ſe aſſerent; *Æthiopes*, quòd arti eſſent; *Pannones*, quòd manicatis è panno, vt placet Dioni, vterentur tunicis. Cumque noſtrates, qui communi cum vicinis nomine, *Cimbri* & *Cumeri* dicerentur, nullam notam habuerint, qua internoſci & ſecerni à finitimis meliùs poterant, quàm ritu illo corpora ſua pingendi. Britannos enim ſe glaſto (*Glaſſ* cæruleum etiamnum illis ſignificat) depinxiſſe grauiſſimi quique authores, Cæſar, Mela, Plinius, &c. doceant. quid ſi à depictis corporibus Britones dictos fuiſſe coniectarim? Quicquid enim depictum & corolatum, *Brith* patria, & antiqua lingua appellant. Nec eſt cur quis hanc duriuſculam aut abſurdam eſſe Britonum etymologiam exiſtimet, cùm quæ in etymis maximè requiruntur, & voces conſonent, & nomen, tanquam rei imago, rem ipſam exprimat. *Brith* etenim & *Brit* optimè conſo-

Britones vnde dicti.

nant, & *Brith* illud Britonibus denotat, quod Britones re ipſa erant, i. picti, depicti, infecti, colorati, vt Latinis poetis dicuntur, & Αἰολόνωτοι, i. variegatum tergum habentes, vt Oppiano in Cynegeticorum primo nominantur. Vt interim taceam Britonem *Brithon* Britannicè in hiſtoriis dici. Aſpirationis notam nihil moror, cum Britanni quibus, vt inquit Chryſoſtomus, lingua erat ſibila, aſpirationibus gaudeant, quas Latini ſtudioſè vitarunt. Iam vt à *Brith* Brito, ſic etiam Britannia, vt mihi videtur promanauit. *Britannia*, inquit Iſidorus, *à vocabulo ſuæ gentis cognominata eſt.* Cùm enim Græci vetuſtiſſimi (hi namque primi huius inſulæ nomen ſic concepêrunt) vel piraticam, vel mercaturam exercentes, diſiunctiſſimas regiones, littora legendo, vt ait Eratoſthenes, adierint, & hanc gentem vel ab ipſis incolis, vel à Gallis quibus vna eademque lingua, *Brith* & *Brithon* appellari accepiſſent, illi ad BRITH, TANIA addiderunt. Quod vt eſt in Gloſſariis, regionem Græcè ſignificat, vnde Βριτανία, id eſt, Britonum regio, conflarunt, pro qua Βρεττανία perperàm ſcripſerunt: ſed rectius Lucretius & Cæſar *Britannia*, qui primi Latinorum eius meminerunt. Hanc rem ita ſe habere firmiùs credo, quòd in ſpacioſiſſimo orbis terrarum theatro tria tantùm præter noſtram Britanniam, maiorum regionum nomina reperias, quæ in TANIA terminantur, & illæ quidem in Occidua hac orbis plaga; MAVRITANIA videlicet, LVSITANIA, & AQVITANIA, quæ nomina Græcos feciſſe, & Latinis tradidiſſe minimè dubito, vtpote qui has terras primi perluſtrauerunt. A Mauris enim *Mauritaniam* quaſi Maurorum regionem fecerunt, quam indigenæ, teſte Strabone, Numidiam vocarunt; à Luſo Liberi filio, *Luſitaniam*, quaſi Luſi regionem, & *Aquitaniam* forſitan, vt Iuoni Carnotenſi videtur, ab aquis, quaſi ad aquas regionem, quo ſenſu, vt habet Plinius, prius *Armorica*, id eſt, ad mare, dicebatur. Nec nouum eſt, vocabulum aliquod ex peregrino & Græco componi. *Componuntur*, inquit Quintilianus, *nomina aut ex noſtro & peregrino, vt Biclinium, cõtrà Epitogium, Anticato, aut ex duobus pere-*

In ſerm. Penteceſt.

Tania.

Sic hodie Germani Landt, *regionum nominibus adiungunt.*

Lib. 1.

peregrinis, vt Epirrhedium. Et receptissima est hæc compositionis ratio in regionum nominibus. Nonne *Ireland* ex Hibernica *Erin*, & Anglica *Lād*; nonne *Angleterre* ex Anglica dictione, & Gallica; nonne *Francland* (sic enim Saxones nostri Franciam vocarunt è Francica, & Saxonica; nonne *Poleland*, è Polonica & Germanica; nonne *Danmarch* è Danica, & Germanica *March*, quæ limitem significat, compositione coaluit? Sed in re tam perspicua non pluribus vtar. nec est cur Græcam hanc adiectionem TANIA miremur, cum per omnia Europæ littora, & insulas vsq; ad hanc nostram Græcos fuisse accolas, ex antiquissimis authoribus doceat B. Hieronymus in Quęstionibus ad Genesim. *Legamus,* inquit, *Varronis de antiquitatibus libros, & Sisinnii Capitonis, & Græcum Phlegontha, cæterosque eruditissimos viros, & videbimus penè omnes insulas, & totius orbis littora, terrasque mari vicinas, Græcis accolis occupatas: qui vt supra diximus, ab Amano & Tauro montibus omnia maritima loca vsq; ad Oceanum possedêre Britannicum.*

Hæc mea est de Britonum orginatione sententia, & de Britanniæ nomine, siue error, siue coniectura; cui, si à vero aliena sit, vtinam veritas ipsa intercedat. Si quis me pro veritatis tribunali sisteret, non aliud est quod respondeam. Britannos autem nostros doctiores vel precibus omnibus oro, & obtestor, omnem operam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in hac disquisitione tantisper figant: vt veritas tandem aliquando inuenta, omnes coniecturarum nebulas sua luce discutiat.

Quid verò Britanni primis temporibus gesserint, quam Reipublicæ formam habuerint. quibus institutis vixerint, vir optimus & eruditione ornatissimus D. Daniel Rogersius optime de me meritus suis scriptis nos docebit. Quod tamen ad mores antiquos attinet hæc paucula ipsis antiquorum verbis habe.

Cæsar. *Vtūtur Britanni nummo æreo, aut* annulis ferreis, ad certum pondus examinatis, pro nummo: leporem, & gallinā & anserem gustare, fas non putant: hæc tamen alunt, animi, voluptatisq; causa. Ex his omnib⁹ longe sunt humanissimi qui Canti-*

* *Alii legunt* Laminis.

um incolunt, quæ regio est maritima omnis, neq; multũ à Gallica differunt consuetudine: interiores pleriq; frumenta non serunt; sed lacte & carne viuunt: pellibusq; sunt vestiti: omnes vero se Britanni luteo inficiunt: quod cæruleum efficit colorem, atq; hoc horribiliore in pugna aspectu: capilloq́ue sunt promisso, atq; omni parte corporis rasa, præter caput, & labrũ superius: vxores habẽt deni, duodeniq; inter se communes, & maxime fratres cum fratrib⁹, & parẽtes cum liberis: sed si qui sunt ex his nati, eorum habentur liberi, à quibus primũ virgines quæq; ductæ sunt. In præliis plerũq; vti consuẽrũt essedariis. Primò per omnes partes perequitant, & tela conijciunt, atq; ipso terrore equorum & strepitu rotarum ordines plerumq; perturbant: & cum se inter equitum turmas insinuauẽre, ex essedis dissiliunt & pedes præliãtur. Aurigæ interim paulùm è prælio excedunt, atq; ita se collocant, vt si illi a multitudine hostium premantur, expeditũ receptum habeant. Ita mobilitatem equitum, stabilitatem peditum in præliis præstant, ac tantũ vsu quotidiano & exercitatione efficiũt, vt in decliui ac præcipiti loco incitatos equos sustinere, & breui moderari, ac flectere, & per temonem percurrere, et in iugo insistere, & inde se in currus citissimè recipere consueuerint. Illi etiam consultò plerumq; cedunt, & cùm paululum à legionibus nostros remouissent, ex essedis desiliunt, & pedibus dispari prælio contendunt. Equestris autem prælij ratio & cedentibus, & insequentibus par atq; idem periculum inferebat. Accedebant huc vt nunquam conferti, sed rari, magnisq; interuallis præliarentur: stationesq; dispositas haberent, atq; alij alios deinceps exciperent, & recentes defatigatis succederent.

Strabo: *Britanni Gallos proceritate superant, minusq; flauos habent crines: laxioribus autem sunt corporibus: magnitudinis argumentum esto, quòd nos ipsi, adolescentes Romæ vidim⁹, qui etiam semisse pedes superarent altissimos homines: erant autem pedibus malè suffulti, & reliqua corporis lineamenta constitutionẽ non elegantem referebant. Ingenio Gallorum partim similes sunt, partim simpliciores, & magis barbari, adeo vt quidem eorum ob imperitiam caseos nullos conficiant, cum tamen lacte abundent: alij hortos colendi, & aliarũ partium agriculturæ ignari sunt. Complures apud eos sunt dominatiões. Ad bella esse-*

dorum

lorum vtuntur multitudine, vt et quidam Gallorum. Vrbium loco ipsis sunt nemora. Arboribus enim deiectis vbi amplũ circulum sepierunt, ipsi casas ibidem sibi ponunt, & pecori stabula condunt, ad vsum quidem non longi temporis.

Diodorus Siculus: *Britanni priscorum more vitam degunt, vtuntur in pugna curribus velut antiquos Græcorum heroas vsos in bello Troiano ferunt. Domos ex calamis vel lignis, vt plurimum, habent compactas, frumẽto cum aristis sub tecta reponunt, inde quod satis in diem sit vsui terentes. Moribus simplices integriq́; sunt, longè a nostrorum hominũ astutia & versutia remoti cibo simplici victuq́; vitam degunt, atque a diuitum delitijs alieno. Multitudinis hominum insula plena est.*

Pomponius Mela: *Fert Britannia populos regesq́ue populorum, sed sunt inculti omnes, atq; vt longius à continenti absunt, ita aliarum opum ignari magis, tantum pecore ac finibus dites, incertum ob decorem, an quid aliud, * vltro corpora infecti.* Glasto *Causas autem bellorum ex libidine contrahunt, ac se frequenter inuicem infestant, maximè imperitandi cupidine, studioq́; ea prolatandi quæ possident. Dimicant non equitatu modò, aut pedite, verùm & bigis, & curribus, Gallicè armatis, Couinos vocant, quorum falcatis axibus vtuntur.*

Cornelius Tacitus: *Proxim[illegible]is, & similes sunt: seu durante originis vi; seu procurren[illegible]s in diuersa terris, positio cœli corporibus habitum dedit. In vniuersum tamen æstimanti, Gallos vicinum solum occupasse credibile est. Gallorũ sacra deprehendas, superstitionũ persuasione. Sermo haud multùm diuersus, in deposcendis periculis eadem audacia; & vbi aduenere in detractandis eadẽ formido, plus tamen ferociæ Britanni præferunt, vt quos nondum longa pax emollierit: nam Gallos quoq; in bellis floruisse accepimus, mox segnitia cum otio intrauit, amissa virtute pariter ac libertate: quod Britannorum olim euictis euenit: cæteri manent quales Galli fuerunt. In pedite robur, quædam nationes & curru præliantur: honestior auriga, clientes propugnant: olim regibus parebant, nunc per principes factionibus & studijs trahuntur: nec aliud aduersus validissimas gẽtes pro Romanis vtilius, quam quod in commune nõ cõsulunt. Rarus duabus tribusq́; ciuitatibus, ad propulsandum cõmune peri-*

culùm conuentus: ita dum singuli pugnant, vniuersi vincũtur.

Dio Nicæus ex Xiphilini epitome de Britannis in Septẽtrionali insulæ parte: *Agros nullos colunt: de præda & venatione, fructibusq; arborum viuunt: nam pisces, quorũ ibi maxima est & innumerabilis copia, non gustant. Degunt in tentoriis nudi & sine calceis: vtuntur communibus vxoribus, liberosq; omnes alunt. Apud hos populus magna ex parte principatum tenet: latrocinantur libentissimè: militant de curribus: equos habent paruos & celeres: pedites currunt celerrimè: dum stant, firmissimi sunt. Horũ arma sunt scutum, & hasta breuis, in cuius inferiore parte pomum ex ære, vt, dum concutitur, hostes sonitu perterrefaciant. Pugiones quoq; habent: sed in primis famem, frigusq;, ac labores omnes perferunt. Nam mersi in paludibus capite tenus, per multos dies inediam sustinent: in siluis autem, corticibus atq; raticibus arborum aluntur. Certum cibi genus parant ad omnia, quem si ceperint, quanta est vnus fabæ magnitudo, minimè esurire aut sitire solent.*

Herodianus: *Vestis vsum non cognoscunt, sed ventrem atq; ceruicem ferro incingunt, ornamentum id esse, ac diuitiarũ argumentum existimantes, perinde vt aurũ cæteri barbari, quin ipsa notant corpora pictura varia, & omnifariã formis animalium, quocirca ne induuntur quidẽ, videlicet picturam corporis ne adoperiant. Sunt autẽ bellicosissima gens, atq; auidissima cædis, tãtùm scuto anguste, lanceaq; cõtenti, præterea gladio nudis corporibus dependente, loricæ ac galeæ penitùs ignorant vsum, impedimentum id esse transgrediendis paludibus arbitrãtes, quarum vaporibus, æstuque cœlum ibi semper caliginosum.*

Qui fuerint illi *vetusti immanium tyrannorum anni*, de quibus Gildas, me latet, nisi illos annuat, qui in hac regione imperium sibi contra Romanos arripuerunt, eoq; tempore Tyranni vocabantur. Subiungit enim ille: *Porphyrius rabidus orientalis aduersus ecclesiam canis dementiæ suæ, ac vanitatis stylo hoc etiam adnexuit. Britannia, inquiens, fertilis prouincia tyrannorum.* Nec de prisca eorum religione verba faciam, quæ ne religio quidem, sed tristissimum superstitionum chaos. Cùm enim Diabolus cumulata caligine veram doctrinam demersisset, Britanniæ *portenta erant,*

erant, inquit ille Gildas, *ipſa Diabolica, penè numero Ægyptiaca vincentia, quorum nonnulla lineamentis adhuc deformibus, intra vel extra deſerta mœnia, ſolito more rigentia torvis vultibus intuemur.*

Quòd verò Britannos vnà cum Hercule in Heſiones raptu adfuiſſe colligatur ex his Cornelii, vt exiſtimant, Nepotis verſibus, dum nuptias Telamonis & Heſiones deſcribit:

——*& in aurea pocula fuſi*
Inuitant ſeſe pateris plebs mixta, Britanni, &c.

Planè Poëticum eſt, & illius authorem non fuiſſe Cornelium Nepotem, vt Germani volunt, ſed Ioſephum Iſcanum, ſiue Exonienſem dilucidè & quaſi obſignatis tabulis probare poſſum. Vtique qui Henrici noſtri Secundi & Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi meminerit.

An Vlyſſes huc penetrârit, quem in Caledonia appulſum ara Græcis literis inſcripta, vt habet Solinus, manifeſtauit, dubitarim ego cum Brodæo, & potiùs in Vlyſſis honorem, quàm ab Vlyſſe poſitã iudicarim: etiamſi Vlyſſem illum Elizzam Iapheti nepotem fuiſſe contendant. *Brodæus lib. 3 cap. 4. Miſcel.*

Quòd Ioannes Tzetzes in variis hiſtoriis ſcripſerit Reges noſtros Britannicos Catonem illum maiorem, qui cum P. R. moribus bellum geſſit, muneribus virtutis ergô affeciſſe, longè antequam Britanniæ nomen Romanis innotuerit: fidem ipſe ſuam liberet, quàm fabuloſus ſit ſcriptor, norunt omnes.

Nec quis putet Hannibalem in Britannia militaſſe, quòd apud Polybium vndecimi libri eclogis legatur, τοῦτο δ᾽ ἐστιν ἐν ὀλίγῳ συγκλειομένον τῆς Βρεττανίας εἰς πάνυ βραχεῖς τόπους ἀντίον. Mendoſus etenim eſt locus, & pro Βρεττανίας, Βρεττιανῆς legendum, vt etiam apud Dionem lib. 42. Agitur enim vtrobique de Brutiis in Italia. Græcos tamen circa hæc tempora inſulam noſtram adiiſſe non diffiteor. Dum enim Athenæus nauem illam Hieronis, cuius magnitudo & artificium cunctis miraculo fuit, è Moſchione vetuſtiſſimo authore deſcripſit, præcipuum malum difficulter in Britanniæ noſtræ montibus à ſubulco inuentum, & *Nauis Hieronis.*

à Philea Tauromenite mechanico in Siciliam deductum prodit.

Britones in expeditionibus cum Cimbris.

Britannos autem cum Cimbris & Gallis permistos fuisse in expeditionibus illis in Italiam & Greciam videtur. Nam preter nomen commune, in Britannico Triadum libro vetustissimo, vbi tres maximi exercitus, qui è Britannis conscripti erant, memorantur, proditum est, exterum quédam ducem, longè maximum exercitum hinc contraxisse; qui, populata magna Europæ parte, tandem ad Græcum mare (forsitan Gallatiam innuit) consederit.

Britomarus Brito.

Britomarum item ducem inter illos militarem, cuius meminit Florus & Appianus, Britonem fuisse nomen euincit, quod Britonem magnum significat. Nec torquebo illud Strabonis, qui Brennum natione Prausum fuisse scribit, vt natione Britonem faciam. Nec quod Ottho Frisingensis tradit ad Draui scaturiginem Cimbrorum prolem *Briones* sedisse, in Britones conuertere ausim. etsi quid non audeant temporis nostri Critici?

Lib. 2. cap. 13.

Diuitiacus Celta Britanniæ præfuit.

Ante Iulii Cæsaris tempora, nihil de Britannis exploratè cognitum est, nisi Diuitiacum Suessionum regem Britanniæ imperium obtinuisse. Cùm autem virtus & fortuna ita conuenissent, aut potiùs diuinum statuisset consilium, vt Roma iugum omnibus terris imponeret; Caius Iulius Cæsar Gallias iam victoriis emensus, vt quas natura diremerat, victoriis committeret, Britanniam primùm ingressus est anno ante Christum natum quinquagesimo quarto; sed *acerba pugna*, vt inquit Eutropius, *fatigatus & aduersa tempestate correptus*, nihil ferè præstitit. Anno autem insequente, primo vere, maiori classe, & auctis copiis rediit, & Cassibellino nostro multis detrimentis fracto, partem aliquam insulæ in deditionem accepit; obsides imperauit; quid in annos singulos Romanis penderetur, constituit; reuersúsque ad mare Calendis Septemb. ad VI. Calendas Octobr. soluit, & exercitum in Gallias reportauit. Vnde antiquus de illo Poëta:

Cæsaris in Britan. ingressus.
Vide in Cantio.

Vis inuicta viri reparata classe Britannos
Vicit, & hostiles Rheni compescuit vndas.

Sed

Sed hæc fusè persequitur ipse Cæsar. Veruntamen, aliorum iudicio Britannos tantùm prospera pugna terruit, vel vt Lucanus cecinit, qui Cæsarum familiæ iniquior: *Lib.4.Ep.ad Atticum Epist. 14.*

Territa quæsitis ostendit terga Britannis.

Grauissimúsque scriptor Tacitus scribit illum Britanniam tantùm ostendisse, non tradidisse Romanis. Tantùm abest vt verum sit illud quod Aulicus ille Historicus Velleius Paterculus scripserit; *Bis penetrata Britannia a Cæsare*, vt vix ab illo intrata fuerit. Annos enim viginti ab hoc Cæsaris ingressu, nostra insula, vt ex Dione colligi possit, *suis regibus concessa, & suis legibus vsa*, præfectos non habuit. Cùm Cæsar Augustus bellum huc translaturus esset, Britanniæque principes dona Diis in Capitolio offerentes, se in eius fidem permitterent, vectigalia pẽsitare cœpit. Quo tempore ad Fortunam Antianam Horatius: *Lib.53.* *Anno v.c.727.* *Dio* *Strabo.* *Britannia vectigalis.*

Serues iturum Cæsarem in vltimos
Orbis Britannos.

Etsi probabile videatur Augustum consultò Britanniam neglexisse, qui imperium intra terminos coërcere statuit. Deinde agitasse Caium Cæsarem de hac insula intranda satis constat, ni velox ingenio, & mobilis pœnitentia & ingentes aduersus Germaniam conatus frustrà fuissent. Posteà Claudius transuectis legionibus, auxiliisque, & assumpto in partem rerum Vespasiano, gẽtes domuit, reges cepit, & maritimas insulæ partes quæ Belgicam, & Galliam prospiciunt in Prouinciæ formam redegit.

Deinde interior Britannia magis ciuilibus bellis, & partium studiis, quàm Romanorum viribus attrita, post varias clades vltrò citróque illatas, in Romanorum potestatem paulatim concessit. Hanc de nostris victoriam inter præclarissima monumenta, & testimonia Romanæ virtutis habuerunt scriptores, vnde Egesippus: *Testis est Britannia extra orbem posita, Romanorum virtute in orbem redacta, quos ætas superior ignorauit, didicit Romanorũ victoria, seruiũt & ipsi, qui, quid esset seruit⁹ ignorabãt, soli sibi nati, & semper sibi liberi, qui à superiorum potentia interfuso Oceano secreti metuere non poterant, quos nesciebant. Plus itaque*

transisse ad Britannos, *quàm triũphasse de* Britannis. Et alibi: Britanniam *quoq; inter vndas adhuc latente Romano imperio armis acquisiuerat, cuius triũpho opib. Roma ditior, Claudius consultior, Nero fortunatior æstimabatur.* Poeta item antiquus inter alia in Claudii Imperatoris laudem:

Oceanus iam terga dedit, nec peruius vlli,
Cæsareos fasces, imperiúmque tulit.
Illa procul nostro semota, exclusáque cœlo,
Alluitur nostra victa Britannis, *aqua.*

Annus tamen tricesimus supra centesimum agebatur, priusquàm plenè prouincia facta esset. Eo enim tempore, imperante Domitiano, Iulius Agricola in vltimos insulæ tractus victor penetrauit; Romana classis Britanniam circumuecta insulam esse primò affirmauit, vlteriorique illa parte, vt aspera & infrugifera, Barbaris relicta, hæc citerior planè & plenè in prouinciam fuit redacta. Quæ nec *Consularis*, nec *Proconsularis*, sed *Præsidialis*, & Cæsarum censebatur. Vtpote quæ Romano imperio post diuisionem Prouinciarum ab Augusto factam, accessit, & suos Proprætores habuit. Posteà cùm nouam Reipub. formam descripsisset Constantinus Maximus sub Præfecto Prætorio Galliarum Vicarius præficiebatur, & cum illo in rebus bellicis Comes Britanniarum, Comes littoris Saxonici per Britanniam, & Dux Britanniarum, præter Præsides, Rationales, &c. Tribus etiam legionibus è x x i x. quas Romani per imperium constituerant, coërcebatur: Legione Secunda Augusta, Legione Sexta Victrice, & Vicesima Victrice. Sed hoc de Seueri tempore capiendum; anteà enim & alias, & plures fuisse ex authoribus discimus. Quamuis enim scribat Strabo ad Britanniam continendam non plus vno ordine militum opus fuisse: sub Claudio tamen locatæ hic fuerunt præter illas, quas dixi, Legio i x. Hispaniensis, & Legio x i i i i. Gemina Martia Victrix, imò sub ipsa Vespasiani tempora, quatuor Legiones in hac insula militâsse docet Iosephus: *Britannia,* inquit, *circumdatur* Oceano, *& pene non minor quam noster orbis est, habitantes Romani redegerunt*

Birtannia Præsidialis prouincia.

Quæ legiones in Britannia. Dio. 55.

redegerunt in ditionem ſuam, quatuorq́ legiones tantæ multitudinis inſulam tuentur. Hoc Romanorum iugum quamuis graue, tamen ſalutare fuit. Salutare enim IHESV CHRISTI lumen Britannis vnà affulſit, de quo poſteà, & clariſſimi illius imperii lux barbariem à noſtrorum animis fugauit. Traductis namque Coloniis, & conuocatis in ciuilis vitæ ſocietatem indigenis, ita legibus temperârunt, & moribus excoluerunt, vt victu, cultúque cæteris prouinciis non concederet: ita ædificiis & magnificis operibus inſtruxerunt, vt eorum reliquiæ & rudera ſummam iam intuentibus admirationem commoueant. Inprimis verò *Murus Picticus*, de quo ſuo loco, & viæ illæ admirando opere per omnem regionem, alicubi deſiccatis paludibus, alibi aggeratis vallibus munitæ & conſtratæ, ea latitudine, vt occurrentia ſibi inuicem vehicula liberè exciperent. Nunc verò alicubi interſciſſæ, ruſticis inde glaream effodientibus, vix apparent, alibi per auia & paſcua ducentes alto aggere ſunt conſpicuæ. Has illi vias *Conſulares*, *Prætorias*, *Militares*, & *Publicas* vocarunt, vt videre eſt apud Vlpianum, & Iulium Frontinum. Hiſtorici noſtri, in hoc proculdubio falſi, quatuor tantùm huiuſmodi vias fuiſſe volunt; quarum primam *Watlingſtreat*, & *Werlamſtreat*, quòd per Verolamium duxerit; alteram *Ikenildſtreat*, quòd ab Icenis initium habuerit; tertiam *Foſſe* quòd foſſa, vt putant, vtrinque munita fuerit; & quartam *Erminſtreat* Germanico vocabulo appellitant, à Mercurio (vt author eſt mihi vir eruditiſſimus I. Obſopæus) quem ſub nomine *Irmunſull*, id eſt, *Mercurii columna*, Germani maiores noſtri coluerunt. Illum autem viis præfuiſſe ὀδιος nomen apud Græcos ſatis innuat, eiúsque ſtatuæ quadratæ Hermæ dictæ olim vbique per vias diſpoſitæ fuerunt. Creditum eſt Mulmutium, neſcio quem, multis ante Chriſtum natum ſæculis, has feciſſe, ſed tantum abeſt, vt ego fidem adhibeam, vt confidèter dixerim Romanos paulatim ſubſtruxiſſe. Dum præeſſet Agricola, inquit Tacitus. *Diuortia itinerum, & longinquitas regionum indicebatur, vt ciuitates a proximis*

Romanorum in Britannia opera.

Vallum ſiue Murus Picticus.

Viæ militares.

hibernis, in remota & auia deferrent. Et in Schidis antiquis legimus: *Diebus Honorii & Arcadii facti sunt in Britannia calles à mari ad mare.* Romanorúmque opus fuisse docet ipse Beda. *Habitabant,* inquit, *Romani intra vallum, (quod Seuerum trans insulam fecisse commemorauimus,) ad plagam meridianam, quod ciuitates, fana, pontes, & stratæ ibidem factæ vsque hodie testantur.* Huiusmodi viis struendis Romani soliti sunt milites, & multitudinem exercêre, ne otiosi nouis rebus studerent. *Stratas,* scribit Isidorus, *Romani per omnem penè orbem disposuerunt, propter rectitudinem itinerum, & ne plebs esset otiosa:* videtúrque in Hispania via Salamantica, siue Argentea, & in Gallia viæ quædam militares à Rom. constratæ, vt taceam viam Appiam, Pompeiam, Valeriam.

Lib. cap. 11.

Quia verò & locus exigere videtur, & sequenti narrationi lux maxima inde exoriatur, liceat mihi Romanorum in Britannia historiam non è fabellis nostris quas vani esset scribere, & stulti credere: sed ex incorruptis priscę antiquitatis monumẽtis summatim, & carptim hîc perstringere; nec ego gloriæ segetem illis præcîdam qui hoc argumentum moliuntur. Cùm Cæsar Britanniam Romanis ostendisset, Augustus, Tiberius & Caligula frustra cogitassent; Claudius opera A. Plautii, Vespasiani, & Ostorii Scapulæ australem partem paulatim in ditionem redegit, de Britannis triumphauit, Caratacum Britannum cepit. Auitus Didius Gallus, qui Ostorio suffectus, tantùm parta continuit. Sub Nerone Didium Veranius excepit, qui nihil præstitit, intra annum extinctus. Suetonius hinc Paullinus biennio prosperas res habuit, nationibusque subactis, ad Monam vsque penetrauit, cùm interim Britanni, Bunduica regia fæmina duce, sumptis armis, præsidiis expugnatis, Romanorum Colonia excisa, plurimis interfectis, Romanorum penitùs excussissent iugum, nisi vnius prælii fortuna prosperè subuenisset Paullinus. Verùm cùm ille arrogantior in deditos esset, & suæ iniuriæ vltor, missus est à Nerone Petronius Turpilianus, vir faciliori ingenio, qui rebus compositis, nihil vltrà ausus (vtique

Vide in Cantio.

Vide in Trinobantibus.

Vide in Icenis.

qui

qui honestum pacis nomen segni otio imposuit) Trebellio Maximo prouinciam tradidit: qui cùm exercitum otio lasciuire pateretur, eò à suis adactus est, vt sine authoritate vlla precariò præesset. Flagrante iam ciuili inter Galbam, Vitellium, & Othonem bello, Vectius Volanus erga hostes iners, maiori cum charitate, quàm authoritate prouinciam administrauit; adeò vt iam *missam Britanniam*, i. neglectam, dixerit Tacitus, nec enim amissa erat, vt aliqui noua lectione reponunt. *Tacitus explicatus.*

Extincto domestico illo inter Romanos bello, cùm Vespasianus iam rerum potiretur, Petilius Cerealis Brigantes maxima ex parte aut victoria, aut bello amplexus est; eiusque successor Iul. Frontinus pugnacem Silurum gentem armis subegit. Post illum Iulius Agricola Britanniam obtinuit, vir bellica prudentia longè clarissimus, qui deuictis Ordeuicibus, subacta Mona, debellato Calgaco, extremis gentibus domitis, & vltima Britannia penetrata, sua ipsius virtute, & Taciti generi sui scriptis æternitati inseritur. Iam plenè in prouinciam redacta Britannia, & Agricola à Domitiano qui hominis virtutibus & gloriæ infensior erat, reuocatus, successorem habuit, vt aliis placet, Cn. Trebellium; vt mihi videtur, Salustium Lucullum, quem Domitianus statim, quòd lanceas noua forma *Luculleas* appellari passus sit, occidit. Qua etiam tempestate Aruiragus in hac insula floruit, non Claudii tempore, vt fabulatur Galfredus Monumethensis. De Domitiano enim Iuuenalis ille versus intelligendus: *Suetonius.*

Omen habes, inquit, magni, clarique triumphi,
Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
Excidet Aruiragus.

Sub Nerua, & Traiano, Britanniæ mentionem intermiserunt scriptores. Imperante autem Adriano, Iulius Seuerus Insulæ nostræ præerat, qui cùm contra Iudæos tunc tumultuantes euocatus esset, Britanni sub Romana ditione teneri non poterant, nisi ipse Adrianus adiisset, qui multa correxit, murumque pro LXXX.

mill. passſ. primus inter Barbaros Romanoſque duxit. Sub Antonino tamen hoc bellum denuò exarſit, quod per Lollium Vrbicum legatum, barbaris ſubmotis, alioque muro ceſpititio ducto, reſtinxit: Sed Britanni bellum ex bello ſerentes, res ſub Antonino Philoſopho mouere ceperunt, ad quas componendas miſſus eſt Calphurnius Agricola.

Capitolinus.

Quo tempore diſcuſſis ſuperſtitionum nebulis diuinus Chriſtianæ lucis fulgor regioni noſtræ Lucii regis opera illuxit, qui alicubi Romanorum permiſſu (illi enim & reges ſeruitutis inſtrumenta habuerunt) hîc regnauit, vnde Nennius: *Lucius rex agnomine* Leuer Maur, *i. magni ſplendoris, propter fidem quæ in eius tempore venit.* Sub hæc, inquam, tempora, hiſtoriæ nonnullæ veram religionem ad nos primùm perueniſſe produnt. Certum tamen eſt, Britannos in ipſa eccleſię infantia Chriſtianam religionem imbibiſſe. Nam vt Ioſephum Aramathæum, & Claudiam Britannam A. Pudentis vxorem omittam, cuius D. Paulus in poſteriori ad Timotheum meminit, & Martialis poëta tantopere laudat: Dorotheus Tyri Epiſcopus in ſua Apoſtolorum Synopſi, Simonem Zelotem qui Mauritaniam peragrauit, in Britannia tādem occiſum, & ſepultum tradit: nec non Ariſtobulum cuius meminit Paulus in Epiſtola ad Romanos, Britanniæ Epiſcopum factum fuiſſe. Petrus etiam ipſe, (ſi Lippomano credimus Simeonis Metaphraſtis Græculi fide ſuffulto) huc penetrauit, & diuini verbi lumen diffudit. Et quid ni credamus? Cùm Nicephorus idem de Petro prodat. E*andem*, inquit, *doctrinam ad* O*ccidentalem* O*ceanum*, B*ritannicaſque inſulas perfert.* Paulus etiam teſte Sophronio, & Theodoreto, poſt ſecundam Romæ incarcerationem hanc noſtram regionem adiit, vnde de illo Venantius Fortunatus:

Vide in agro Somerſet.

Religio Chriſtiana in Britannia recepta.

Tranſiit O*ceanum, vel quà facit inſula portum,*
Quaſque B*ritannus habet terras, quaſque vltima*
Thule.

Huc etiam facit tùm Origines in 4. ad Ezechielem, tùm Tertullianus contra Iudæos. Hic enim intimas Britan-

niæ regiones, & inacceſſa Romanis loca ſua ætate Chriſtum amplexas fuiſſe tradit; ille verò Britannos in fidem conſenſiſſe, & ad Deum per Druidas viam ſibi muniuiſſe oſtendit, qui vnum eſſe Deum ſemper inculcârunt.

Sub Commodo omnia bellorum, ſeditionúmque per Britanniam pleniſſima erant. Barbari enim Britanni murum tranſgreſſi multa vaſtârunt; Romanum ducem, & milites obtruncârunt, ad quos reprimendos miſſus eſt Vlpius Marcellus, qui eorum audaciam adeò feliciter contudit, vt eius virtutem iam inuidia laceraret, & reuocatus fuerit. *Vide in fine Cumberlandiæ.* Quo facto, petulantia in caſtra irrupit, & laxatâ militari diſciplinâ, Commodi imperium Britannici exercitus recusârunt, quamuis BRITANNICVS ab adulatoribus ſit appellatus. Has tamen ſeditiones Heluius Pertinax compeſcuit, nec ſine ingenti periculo, ipſe penè occiſus, certè inter occiſos relictus. *Capitolinus.* Pacatam iam Britanniam accepit à Commodo Clodius Albinus, cui, quòd Cæſarum imperium liberiùs concione exagitaſſet, Iunius Seuerus datus eſt ſucceſſor. Commodo autem interfecto, & Pertinace ad imperium iam aſſumpto, in Britanniam remiſſus eſt Albinus. Summum deinde orbis terrarum faſtigium Septimius Seuerus conſequutus ad Britanniam obtinendam Heraclianum miſit, paulóque pòſt deuicto in Gallia Albino, qui cùm delecto Britannici exercitus robore ſe obiecerat, Britanniam ipſam adiit, belliſque confectis, muro per transuerſam inſulam ducto muniuit; demumque Eboraci fatis conceſſit. Deinceps res Britannicas longo ſilentio præteruecti ſunt ſcriptores, nec enim Alexander Seuerus in Sicilia Britanniæ vico, vt aliqui volunt, ſed in Gallia erat occiſus.

Gallieno verò in omnem luxum diffluente, Triginta Tyranni imperium ſibi diuerſis in locis arripuerunt, è quibus Lollianus, Victorinus, Poſthumus, & Tetrici, in hac inſula, rerum (vt opinor) potiti ſunt, eorum enim nummi quotidiè hîc eruuntur. *Triginta tyranni.* Sub Aureliano, Bonoſus ille bibaciſſimus, origine Britannus, imperium cum Proculo

inuasit omnesque Britannias, Hispaniam, & Braccatam Galliam sibi vindicauit; sed longo grauique certamine à Probo superatus laqueo vitam finiuit, iocusque extitit; *Amphoram, non hominem pendêre.* Probum tamen nouæ in Britannia turbæ exceperunt. Quidam enim (vt habet Zosimus) defectionem meditatus erat, quem ipse Probus Victorini Mauri familiaris sui commendatione adductus ad magistratum euexerat, vnde cum Victorino expostulauit; qui impetrata ad illum abeundi potestate, se Imperatorem fugere simulans amanter à Tyranno susceptus, noctu illum occîdit; ad Probum rediit, simulque prouincia ex hac turba emersit. Carus Augustus deinde Carino filio, hanc nostram regionem cum Galliis, Hispaniis, & Illyrico decreuit.

Vopiscus.

Carausius.

Sub Diocletiano Carausius qui propulsandis Germanis mare infestantibus præfectus erat, cùm parùm multos opprimeret, neque prædam omnem in ærarium referret, Maximiani metu à quo se cædi iussum compererat, Britanniam nostram, assumptis imperatoriis insignibus, occupauit; classem construxit; legionem Romanam, & Francorum copias in societatem illexit; & omnia circumquaque littora infesta habuit: ipsique aliquandiu remissum est insulæ imperium, postquam iussu & munimento incolarum contra gentes bellicosas opportunior est habitus. Contra barbaros enim murum *inter Cludi, & Caruni ostia reædificauit*, vt scribit Nennius Eluodugi discipulus, *& septem castellis muniuit, domumque rotundam politis lapidibus super ripam fluminis* Caruni, *qui à suo nomine nomen accepit, fornicem triumphalem in victoriæ memoriam erigens construxit.* Quem tamen Termini fuisse templum credit Buchananus, vt in Scotia dicemus. Sed octauum post annum, cùm ad recuperandam Britanniam mitteretur Constantius, Carausium familiaris eius Allectus (cuius plures nummos vidimus) dolo interemit, & purpuram induit. Statimque Allectum Asclepiodatus Prætorianis præfectus iusto prælio occîdit, & Francos in vrbe Londinensi ad internecionem deleuit. Qua victoria

Vide in Midlesex.

ctoria

ctoria Britanniam plenè recuperatam magna cum laude adminiſtrauit Conſtantius ille Chlorus Chriſtiani nominis admodum ſtudioſus, breuique Eboraci diem obiit, vbi protinùs milites filio eius Conſtantino Magno purpuram iniecerunt, qui & Rempublicam Romanam in libertatem aſſeruit, & Chriſtianam pietatem maximè inſtaurauit. Quo tempore Britannicum exercitum rexit Gratianus cognomine *Funarius*, qui pater Valentiniani Augusti. *Funarius* autem ille dictus vt hoc obiter Ammiani verbis notem, *quod nondum adultus venalem circumferens funem, quinque militibus eum rapere ſtudio magno conatis nequaquam ceſſit.* *Vide Eboracum.* *Marcellinus.* *

Conſtantino defuncto, obtigit Britannia filio eius Conſtantino; qui cùm dominandi libidine percitus in aliena irrueret, à fratre Conſtante interfectus. Qua victoria ille tumidior Britanniam & reliquas prouincias occupauit, & in vitia iam præceps à Magnentio ſcelere circumuentus interficitur. Hic Magnentius patre Britanno natus, occiſo Conſtante, regium habitum in Gallia induit, Britanniamque in ſuas partes pellexit: iamque per triennium acrioribus prælijs à Conſtantio exagitatus ſibi manus intulit, Britanniaque noſtra Conſtantio ſe ſubmiſit, qui protinùs Paulum Hiſpanum cognomento *Catenam* huc miſit, vt quoſdam Magnentiani ſceleris conſcios ad ſe pertraheret: qui cùm omnium fortunis torrentis inſtar irruens, grauiſſimè graſſaretur, etiam Martinum Britanniarum Vicarium blandis verbis hominem lenire conatum, in communem periculorum ſortem traxit, & ita exagitauit, vt abrepto ferro Paulum illum peteret: ſed cùm languente dextra non læthalia ferire poterat, in proprium latus mucronem impegit. *Zonaras.* *Paulus Catena.* *A. Marcellinus.*

Deinde Scoti, Pictique excurſionibus Britanniam vaſtarunt aſſiduis, ad quos comprimendos miſſus eſt à Iuliano tunc Galliam adminiſtrante Lupicinus. Conſtantio interim defuncto Iulianus ille Apoſtata, qui Auguſti nomen aſſumpſerat, Palladium primum ex magiſtro officiorum in Britanniam exterminauit, Alipium-

que qui Britanniam pro Præfecto curauerat, ad Hierosolymam instaurandam misit, sed metuendi flammarum globi propè fundamenta erumpentes, ab incepto deterruerunt.

Cùm Valentinianus Augustus ad Romani imperii gubernacula sederet, bellicum per vniuersum orbem canentibus buccinis, Picti, Saxones, Scoti, Attacoti, Britannos ærumnis vexauêre continuis. Nectaridius maritimi tractus Comes interfectus, & Bulchobaudes hostilibus insidiis circumuentus. Quibus magno cum timore compertis, Imp. primo Seuerum Domesticorum Comitem, posteà Iouinum, & demum Theodosium magno cum exercitu huc misit, qui prouinciam in libertatem & quietem restituit placidam, & Valentinianum Pannonium hîc res nouas affectātem, antequam negotium efferuesceret, oppressit, vnde Equestris statuæ honore decoratus, vt docet nos Symmachus, ad eius filium Theodosiū Augustum: *Familiæ*, inquit, *vestræ & stirpis authorem, Africanum, quondam & Britannicum ducem, statuis equestribus inter prisca nomina consecrauit ordo amplissimus.*

Gratianus deinde imperium suscepit, qui etiam Theodosium Augustum declarauit, quod Clemens Maximus eius æmulus, qui Britannico exercitui iam præerat, ægrè ferens purpuram arripuit, *incursantes Pictos, & Scotos strenuè superauit*, vt author est Prosper Tiro Aquitanus, *deinde in Gallias transmisit, & conflictu contra Gratianum Augustum habito, eundem fugitantem Lugduni interfecit*; Armoricam suis Britannicis militibus incolendam concessit; Victorem filium suum Cæsarem designauit; tandemque ad Aquileiam à Theodosio captus obtruncatur: quæ victoria adeò magna, & memorabilis visa, vt testante Procopio, Romani deinceps illum diem quotannis festum agitarint.

Theodosio successit in occidentali imperio filius Honorius, sub quo Stilico Britanniam contra Pictos, & Saxones communiuit, vnde Britannia de se apud Claudianum:

Me

Me quoque vicinis pereuntem gentibus, inquit,
Muniuit Stilico, totam quum Scotus Hibernam
Mouit, & infesto spumauit remige Tethys.
Illius effectum curis, ne bella timerem
Scotica, ne Pictum tremerem, ne littore toto
Prospicerem dubiis venientem Saxona ventis.

Satisque tuta ab hostibus Britannia tunc videbatur. Alibi enim canit ille Poëta,

—— domito quod Saxone Thetis
Mitior, aut fracto secura Britannia Picto.

At cùm barbari vndique prouincias affligerent Britannicis exercitibus adeò erant formidabiles, vt ad Tyrannos eligendos se conuerterint, primùm Marcum in Regio solio collocârunt, eique tanquam rerum in his locis potienti paruerunt: eo deinde necato, veluti moribus illorum non respondente; Gratianum municipem in medium produ- *Zosimus.* cunt, purpuraque, & corona cinctum, ceu principem obseruantes comitantur, verùm & huic neglecto post quatuor menses imperium abrogant, vitam eripiunt, & Con- *Vide in Hamshire.* stantino cuidam auspicati nominis omine rerum summam tradiderunt, qui in Galliam profectus cùm quatuor annos rerum potitus esset, Arelati captus, & trucidatus. Interim Honorius ciuitates Britanniæ auxilium postulantes li- *Zosimus.* teris hortatus est, vt sibi cauerent, & consulerent. His temporibus Chrysanthus Episcopi Martiani filius, & Victorinus Britanniam administrârunt: & in huius Victorini laudem, apud Rutilium Claudium hi extant versiculi:

Conscius Oceanus virtutum, conscia Thule,
Et quæcunque ferox arua Britannus arat,
Qua præfectorum vicibus frenata potestas
Perpetuum magni fœnus amoris habet.
Extremum pars illa quidem discessit in orbem,
Sed tanquam medio rector in orbe fuit.
Plus palma est illos inter voluisse placere,
Inter quos minor est displicuisse pudor.

Romanum imperium nunc quasi ætate ingrauescente,

barbaricísq; bellis præpeditum, planè mancum, & omnibus membris captum iacuit: Britannique acceptis Honorii Augusti literis excitati arma sumpserunt, vt vrbes suas tuerentur: verùm cum barbaris vndique superinfusis pares non essent, *mittuntur*, vt inquit Gildas, *queruli legati scissis (vt dicitur) vestibus, opertisque sablone capitibus, impetrantes à Romanis auxilia, ac veluti timidi pulli patrum fidissimis alis succũbentes, ne penitus misera patria deleretur, nomenque Romanorum quod verbis tantùm apud eos auribus resultabat, vel exterarum gentium opprobrio obrosum vilesceret.* Quibus subinde auxilium submisit Aëtius qui Galliæ præerat, murum primùm è cespite, deinde è saxo viuo construendum curauit. Post decimum sextum annum rursum miseri Britanni epistolam ad Aëtium miserunt hoc modo loquentes: AETIO III. COS. BRITANNORVM GEMITVS. *Et post pauca querentes*: *Repellunt Barbari ad mare, repellit mare ad Barbaros. Inter hæc duo genera funerum aut iugulamur, aut mergimur.* Iam confecta erat in Britannia Romanorum imperii periodus, quingentesimus nimirum à Cæsaris ingressu annus, cùm Theodosio Iuniore imperante, Romani transuectis ad Galliam defendendam legionibus, & defossis (vt habet Florentius Vigorniensis) thesauris, Britanniam sua iuuentute crebris delectibus exhaustam, omnique præsidio nudatam, Pictorum & Scotorum immanitati reliquerunt. Vnde Prosper Aquitanus verè scripsit; *Hac tempestate præ inualetudine Romanorum vires funditus attenuatæ Britanniæ.*

Vnde Murum Picticum.

Ter. Consuli. Gildas.

Romani è Britannia recedunt anno Christi 446. iuxta Bedam.

*

Nec multò pòst *Saxones* à Britonibus in auxilium euocati, in hospites exitiabile bellum conflârunt, misellósque Britannos post ancipites bellorum euentus, vberiori insulæ parte, & auitis sedibus exuerunt.

Saxones euocati.

*

Eodem tempore Britannorum nonnulli saluti suæ consulentes in Armoricam se contulêrunt, (vbi etiam alii, qui Maximo militârunt iam antè consederant) noménque nouum imposuêrunt, vnde Iul. Scaliger in Vrbibus:

Britones Armoricani.

Vicit Aremoricas animosa Britannia gentes,
Et dedit imposito nomina prisca iugo.

Nec

Nec ante hæc tempora Britanni in Gallia habitarunt, nisi illi quos in Picardia Plinius locare videtur. Nam si quis ex 4. Strabonis existimet cum Volaterrano Britanniam vrbem fuisse in Gallia, codicem Græcum vel inspiciat, & se facile docebit illum de Britannia insula, non de vrbe loquutum fuisse. Illum autem Dionysii Afri versiculum:

—— ἧχι Βορειου
Ὠκεανῦ κέχυται ψυχρὸς ῥόος, ἔνθα Βρεττανοί.
Λευκά τε φῦλα νέμονται ἀρειμανέων Γερμανῶν.

Malim ego cum Stephano de nostris, quàm cum Eustathio de Armoricanis intelligere, maximè cùm Festus Auienus vetustus sane scriptor ita reddiderit: *In vrbibus.*

—— *Cauris nimium vicina Britannis,*
Flauáque cæsariem Germania porrigit ora.

Ante Britannorum nostrorum aduentum hæc regio primùm *Armorica* dicta erat, i. ad mare sita, deinde Britannicè *Llydaw*, i. littoralis, Latinè *Letauia* apud nostros mediæ ætatis scriptores; vnde Letos fuisse suspicor quos in Gallia nominat Zosimus; postremò *Britannia Minor* à Britannis nostris. *Leti Galliæ.* Qui vt est apud Nennium tenuerunt regiones *a stagno quod est super montem* Iouis *vsque ad ciuitatem quæ vocatur* Cantgine, *& ad cumulum occidentalem, i.* Cruc *occhidient.* Hi (vt ex Rutilio Claudio, & Ægidio Masserio colligi possit) qui quasi serui primò erant, libertatem in Armoricanos erexerunt, translata in se Repub. quam fortissime primò sub regibus, posteà sub Comitibus, & nuper sub Ducibus contra Gothos & Francos propugnarunt. Quid de his fabulatur Nennius, accipe ipsius Nennii verbis: *Britones Armorici qui vltra mare sunt, cum Maximo Tyranno hinc in expeditionem exeuntes, quum redire nequierãt, occidentales partes Galliæ solo tenus vastauerunt, acceptisque eorum vxoribus & filiabus in coniugium, omnes earũ linguas amputauerũt, ne eorum successio maternam linguam disceret, vnde & nos illos vocam⁹ in nostra lingua* Lhet Vydion, *id est, semitacentes, quoniam confuse loquuntur.* Sed reiectis fabellis. In eam potentiam statim excreuerunt, vt Gothis, quo minùs Galliam totam occuparẽt, obstaculo fuerunt, vt videre est apud Procopium, qui *Arboricos* pro *Armoricos*, & 470.

apud Sid. Apollinarem, qui *Britannos ſuper Ligerim ſitos* appellat, & Riothimus Rex horum Britannorum XII. millia in auxilium Romanorum contra Gothos eduxerit, vt apud Iornandem legimus. Bella autem quibus poſteà Carolum Magnum, & Francorum reges exercuerunt, Rheginò, & alii ſatis fusè explicârunt.

Reliqui Britannorum, qui patriam in patria quæſiuerunt, in Occiduos inſulæ tractus naturæ munimentis, montibus & æſtuariis obſeptos, ſcilicet in *Walliam*, quam nunc dicimus, & *CornWalliam* ſe ſubduxerunt. Huius incolas Saxo [*CornWeales,*] illius [*BritWeales*] nuncupauit. Quod enim exterum & peregrinum, *Welsh* illis dicitur, vnde etiam *Wallones* in Belgica, & *Wallachi* ad Danubium nomina traxerunt. Hi BritoWalli bellicoſiſſima gens, multis ſeculis libertatem ſub ſuis regulis tutati ſunt, licétque foſſa admirandi operis, quam Offa Rex perduxit, ab Anglo-Saxonibus fuerint diſcluſi, eorum tamen vrbes ferro flammaque ſubinde vaſtarunt, itidémque ab illis grauiſſima quæque pertulêrunt. Nullo tamen modo induci potuerunt, vt ſeruitutis iugum ſubirent, nec vllâ ratione res componi, & funeſtiſſimum inter gentes odium reſtingui potuit, donec HENRICVS VII. ab illis oriundus ſalutarem manum iacentibus Britannis porrexerit, & HENRICVS VIII. in parem iuris, libertatiſque conditionem, atque nos ipſi Angli ſumus, acceperit. Ex quo tempore, & non paucis antè annis immobilem eorum fidem, obſequiumque Angliæ reges ſunt experti. Illi verò *CornWalli* licèt vires omnes ad patrię ſalutem tuendam animosè contulerint, citò tamen in Saxonum poteſtatem conceſſerunt, vtpote nec numero valuerunt, nec regio ſatis à natura munita eos tutari potuit.

CornWalli. *BritWeales.* *Walli.*

Hæc de Britannis & Romanis dicta ſufficiant. Sed cùm de incolis agatur non tacendum eſt, quod Zoſimus libro primo tradit; Probum Imperatorem *Vandalos*, & *Burgundos*, quos deuicerat, in Britanniam miſiſſe, qui ſedes hic nacti vtilem operam Romanis præſtiterunt, quoties aliquis ſeditionem moliretur. Vbi verò ſederint neſcio,

Vandali & Burgundi in Britannia.

nescio, nisi in agro Cantabrigiensi. Geruasius enim Tilburiensis meminit antiqui valli in illo agro, quòd *Vandelsburg* vocat, Vandalorumque opus fuisse dicit.

Nec suspicetur quispiam Constantii temporibus Pœnos hic sedes habuisse ex his Eumenii Rhetoris verbis: *Nisi fortè non grauior* Britanniam *ruina depresserat, quam si perfuso tegeretur Oceano, quæ profundissimo Pœnorum gurgite liberata ad conspectum Romanæ lucis emersit.* Vetustus enim codex qui fuerat Humfredi Ducis Glocestrensis, nunc est honoratissimi Baronis Burghlæi summi Angliæ Thesaurarii *pœnarum gurgitibus* legit. De calamitatibus enim & pœnis loqui videtur, quibus sub Carausio fuit affecta.

Quod Agathias in historiarum secundo habet, H*unnica natio* B*ritones sunt*: ne quis inde Britannos in calumniam trahat, vel Hunnos existimet. Βίττορες etenim Græco codice, non Britones legi, testatus est mihi iampridem vir eruditissimus Franciscus Pithæus, & nunc prodidit I. Lewenclaius.

PICTI.

AD alios Britanniæ incolas nunc accedamus, & primùm ad Pictos, quibus primas in antiquitate post Britannos detulerunt Historici. Hos Hector Boëtius ab Agathyrsis; Pomponius Lætus, Auentinus, & alii à Germanis; nonnulli à Pictionibus Galliæ, Beda à Scythis deducit. *Contigit*, inquit, *gentem* P*ictorum de* S*cythia (vt perhibent) longis nauibus in* B*ritanniam peruenisse.* Ego verò in tanta varietate quid sequar non video, vt tamen quod res sit dicam, & sententiam meam proferam. Nisi hac in re venerabilis Bedę authoritas omnibus omnium cōiecturis præponderaret, Pictos non aliunde aduectos, sed ipsissimos fuisse Britannos, veram priscorum Britannorum sobolem

Picti.

existimarem. Illos nimirum Britannos, qui ante Romanorum aduentum Borealem insulæ partem insederunt, quique ad hos, seruitutis iugum repellentes (vt est natio seruitutis impatientissima,) postea confluxerunt. Quemadmodum incursante Saxone, Britanni, qui sua libertate se abdicare nollent, in occiduas insulæ regiones, montibus asperas, *Walliam* & *CornWalliam* se subduxerunt: sic proculdubiò, Romano ardente bello, Britanni ne seruitutem, omnium malorum extremum subirent: in has Boreales partes, quæ cœli inclementia rigent, confragosis locis horrent, & Oceani alluuionibus paludibusque stagnant, se recepêrunt. Vbi non tam suis telis, quàm suo cœlo, & sidere armatæ, cum indigenis, quos ibi offendêrunt in numerosam gentem succreuerunt. Author enim est Tacitus Romanorum hostes in hanc partem veluti aliam insulam à socero suo Agricola submotos fuisse, & nemini dubium quin Britanni fuerint, qui has remotissimas insulæ partes incoluerunt. Quid omnes ne illos Britannos, Romanornm hostes, qui triginta millia armatorum contra Agricolam eduxêrunt, qui tantis cladibus Seuerum affecêrunt, vt vna expeditione septuaginta millia Romanorum, & sociorum desiderârit, ad internecionem deletos somniabimus? vt aduenis è Scythia, aut Thracia locum præberent, & nulli in semen relicti essent. Tantùm abest, vt ego hoc credam, nisi Beda scripsisset, vt potiùs affirmarim, illos ita auctos fuisse, vt solum, neque alere, neque capere posset; & proinde coactos Romanam prouinciam inundare, & quasi obruere; quod posteà, cùm Scoti aduenissent, factum nouimus. Sed quia Beda scripsit, vt alii illo tempore *perhibuerunt*, credam ego cum illo Pictos illos ex Scythia ad Britannos illos Septentrionales accessisse. Ne quis tamen probabili mendacio me fidem accommodare opinetur: quod Picti ipsi Britanni fuerint, videor probare posse ex Pictorum more, nomine, & sermone, quibus optimè cum Britannis conuenisse videbimus.

Mos. Vt verò inter alia omittam, quòd nec Picti, vt prodit Beda,

Beda, nec Britanni, vt scribit Tacitus, sexum in imperiis discreuerint, aut fœminas à sceptris excluserint: ritus ille pingendi, & coloribus se oblinendi vtrique genti communis erat. De Britannis iam antea documus, de Pictis pro nobis docet Claudianus, qui canit:

—— nec falso nomine Pictos
Edomuit.

Et alibi: *Perlegit exanimes Picto moriente figuras.*
Nec minùs diserte Isidorus: *Non abest genti Pictorum nomen a corpore, quod minutis opifex acus punctis, expressos natiui graminis succos includit, vt has ad sui specimen cicatrices ferat, Pictis artubus maculosa nobilitas.* Iam existimabimus-ne hos Pictos, Germanos fuisse, qui hoc pingendi more nunquam sunt vsi, aut Agathyrsos Thraciæ tanto spatio dissitos? vel potiùs ipsos Britannos, cùm in eadem ipsa fuerint insulâ, & eundem pingendi morem retinuerint.

Nec alio nomine, quàm *Britanni*, Dioni, Herodiano, & Vopisco vocantur barbari illi, qui ex Septentrionali illa ora Romanos exercuerunt. Ausonius illos *Caledonios* Britannos vocat (forsitan quod duri, & asperi, id enim *Kaledion* Britannicè significat) dum viridi musco glareâ distincto eorum colorem assimulat in illo versu: Nomen.

Tota Caledoniis talis pictura Britannis.

Tacitus etiam passim Britannos vocat, quòd tamen ex rutilis comis, & magnis artubus eorum originem è Germania coniectat; rectiùs mea opinione diuinasset, si rubedinem illam, & magnitudinem in Septentrionalem cœli inclinationem retulisset. Sub *Septentrionibus*, inquit Vitruuius, *nutriuntur gentes immanibus corporibus, colore fusco, directo capillo, & rufo.* Caledones item, qui sine controuersia erant Britanni, eandem cùm Pictis fuisse gentem quodammodo innuit Panegyricus; cùm scribit *Caledonum, aliorumque Pictorum siluas*, &c. quasi etiam Caledones Picti fuissent. Cæterùm vt hi longo iam tempore, non alio, quam Britannorum nomine innotuerunt, idque à depictis corporibus: sic posteà circa tempora Maximiani

& Diocletiani (nec anteà Pictorum nomen apud scriptores occurrit) cùm Britannia tam diu prouincia fuisset, vt incolæ prouincialem Latinam imbibissent, PICTI, vt videtur, dici cœperunt, ad distinctionem eorum, qui socij Romanorum erant, Britannique dicebantur. Et vnde Picti dicerentur? nisi quòd se depingerent. Si quis verò sit, qui non credat Britannos nostros linguam Latinam prouincialem vsurpasse, næ ille nouerit, quantoperè Romani laborârint, vt prouinciæ loquerentur Latinè; nec viderit quanta vis Latinarum dictionum in Britannicam linguam irrepserit, vt Taciti authoritatem non vrgeam, qui scribit Britannos Domitiani tempore, Latinæ linguæ eloquentiam concupiisse. Quantum verò ad Pictorum nomen attinet, hunc scrupulum Flauii Vegetii authoritas facilè eximat, qui quodammodo demonstrat Britannos hoc vocabulo *Pictæ* eodem planè sensu, quo Latini, pro re colorata vsos fuisse. Britannos enim nostros scribit PICTAS vocasse scaphas illas exploratorias, quarum vela, & funes Veneto colore erant intincta, & quarum nautæ, & milites Venetam vestem induti erant. Certè si naues ob vela Veneto colore infecta PICTAS vocarint Britanni, quid impedit, quo minùs populum variis coloribus depictum & in primis Veneto (is enim glastinus est è glasto) PICTOS appellauerint.

Lib. 4. cap. 37.

Lingua.

Ex lingua quò minùs pluribus argumentemur in caussa est, quod Picticæ linguæ vix verbulum ex authoribus colligi possit: eandem tamen cum Britannica fuisse videtur. Beda scripsit, vallum incipere in loco, qui Pictorum sermone *Penuahel* appellatur, & *Pen-gWall* Britannis caput, siue principium valli expresse significat. Toto etiam illo insulæ tractu, quem Picti tenuerunt (erat ea pars Scotiæ Orientalis) plurimorum locorum nomina originem Britannicam sapiunt, vt *Morria*, *Marnia*, quòd regiones sint maritimæ, à *Mor* Britannico. *Aberden*, *Aberlothnet*, *Aberdore*, *Aberneith*, i. ostium Deni, Lothnetti, Dori, Neithi; ab *Aber* quod Britannis ostium denotat. *Strathbogy*,

bogy, *Strathdee*, *Strathearn*. i. vallis Bogy, Dee, & Earne, à *Strah*, quod Britannicè vallis est. Ipsa etiam primaria Pictorum sedes non aliam, quàm Britannicam originationem agnoscit; Edenburgum dico, quam CASTRVM ALATVM vocat Ptol. *Aden* enim ala Britannicè dicitur. Nec in argumenti locum arripiam, quod nonnulli Pictorum reguli Bridii sint dicti, id est Britannicè, vt sæpiùs diximus, depicti. Nec quòd Ninianus Britannus illos ad Christi fidem, & religionem conuerterit. Ex his vtique quicquid Beda dicit, linguam Pictorum à Britannica non diuersam fuisse, & proinde gentes non diuersas non absurdè concludatur.

Nec est cur quis mirêtur, quod Picti gentilibus suis Britannis tantas clades intulerint, cùm videamus hodiè in Hibernia, illos qui Anglico parent imperio, nullos adeò infestos hostes habere, quàm gentiles suos siluestres Hibernicos. *Quemadmodum enim*, vt Paulus Diaconus habet, *Gothi*, *Hyppogothi*, *Gepidi*, *& Vandali*, *nomen tantùm mutantes*, *vna eademque lingua vsi*, infestis signis sæpe inter se concurrêrunt; sic etiam Picti, & Britanni, maximè, cùm hi iam essent Romanorum socii. Hæc erant, qualiacunque sunt, quæ mihi manum quasi iniecêrunt, & animum ferè induxêrunt, vt Pictos Britannorum reliquias iudicarim: sed hæc forsitan eleuat Bedæ authoritas, & vincat valeatque præ his coniecturis tanti viri sententia.

Pictos hos in DICALIDONIOS, & VECTVRIONES diuidit Ammianus Marcellinus, *Deucalidonios* legerim ego, & occiduam Scotiæ oram, quà Deucalidonius Oceanus irrumpit insedisse existimo. Quanquam hos sic dictos, quasi nigros Calidonios opinatus fuerim (*Dee*, enim nigrum, Britannis significat) quemadmodum Hiberni hodiè eius tractus Scotos, *Duf AllibaWn*, i. nigros Scotos vocant, & Britanni prædones ex hac ora mare infestantes, *Ylu du*. i. exercitus ater, dixerunt. A situ tamen nomen traxisse statuo. Etenim *Deheu Calidonii*, Caledonios dextrorsum habitantes, i. ad occasum notat.

Deucaledonii.
Vecturiones.

Vt Picti alii qui ſiniſtrorſum tenuerunt, i. ad ortum, (quem ſiniſtralem plagam vocat Nennius) *Vecturiones* dicti fuerant, deflexo fortaſſe à *Wetthy* vocabulo, quod ſiniſtram Britannis ſignificat, quos VERNICONES corruptè apud Ptolemæum dici ſuſpicantur nonnulli. Antiquum fragmentum Saxonicum [*Pegtheorn*] vocare videtur: ſic enim inimicam Britannis gentem nominat, cùm ipſos Pictos *Pehits* Saxones appellârint. Vnde apud Witikindum *Pehiti*, pro Picti paſsim legitur.

Pictorum mores. Mores horum Pictorum, ſiue priſcorum, & barbarorum Britannorum, è Dione, & Herodiano iam anteà deſcripſimus. Nunc reliquum eſt, vt attexam, hos Pictos, cùm primùm per ſe, poſteà cum Scotis fæderatis hanc Romanorum prouinciam afflixiſſent; demùm ab ipſis Scotis ex Hibernia influentibus ita obtritos fuiſſe, vt in eorum nomen, & nationem tandem conceſſerint. Quod idem accidit potentiſsimæ Gallorum nationi, qui à Gothis & Francis deuicti in Françorum nomen quaſi ſubitò abierunt.

Quòd Panegyricus innuit ante Cæſaris tempora Britanniam, *Pictis & Hibernis hoſtibus aſſuetam fuiſſe*, more ſui temporis loqui videtur; certè Picti nomine, eo tempore in Britannia non erant.

Quòd etiam Sidonius Apollinaris in Panegyrico ad ſocerum cecinerit:

—— victricia Cæſar
Signa Caledonios tranſuexit ad vſque Britannos,
Fuderit & quanquam Scotum, & cum Saxone Pictum.

Non poſſum non exclamare cum altero Poëta:

Sit nulla fides augentibus omnia Muſis.

Hæc Cæſar effuſè in ſuis ipſius laudibus prodigus, nunquam reticuiſſet, ſi modo præſtitiſſet. Sed hi non diſsimiles videntur bonis illis, & doctis hac ætate ſcriptoribus; qui dum Cæſaris hiſtoriam conſarcinant, illum Francos in Gallia, & Anglos in Britannia deuiciſſe ſcribunt; cùm illo tempore, nec in hac Anglorum,

nec

nec in illa Francorum nomen vel fando auditum fuiſſet, vtpote qui multis pòſt ſæculis in has regiones deuenerunt.

Pictones Galliæ eandem cum noſtris Pictis fuiſſe gentem, cum Ioanne Picardo credere non auſim, cùm Pictonum nomen in Gallia etiam Cæſaris ætate fuerit celeberrimum, & noſtri nuſquam Pictones dicantur: vno tantùm Panegyrici loco *Pictonum* pro *Pictorum*, librariorum incuria ſubrepſiſſe ſcio.

SCOTI.

Roximum à Pictis locum inter Britanniæ gentes Scoti ſibi vendicant, quorum ἔτυμον, & origo, ita σκοτίζεται, & caligine circumfuſa latet, vt ipſe perſpicaciſsimus Buchananus vel parùm viderit, vel ſibi viderit, intuſque cecinerit: omnium enim expectationem hac in re planè fefellit. Hinc ego iam diu me ſuſtinuerim, ne in hanc arenam deſcenderem, & cum aliis, fabulas admirando, ſuauitèr ineptirem. Ad Deos enim æquè probabiliter Scotorum origo referatur, quàm ad illam Scotam Pharaonis Ægyptii ſomniatam filiolam. Sed vt hæc opinio è ſuperſtitione, & imperitia rudis antiquitatis enata, etiam à candidioribus Scotis reiicitur; ita altera illa recentior à Græco fonte deducta, quòd Scoti dicantur quaſi σκότιοι, i. furto concepti, vt in gentis fortiſsimæ contumeliam ab inuidis excogitata, mihi prorſus exploditur. Nec Florilegi noſtri è Saxonica lingua petita originatio mihi arridet; Scotos nimirùm appellari quòd ex confuſa gentium colluuione prognati fuerint; *Scot*, inquit, *illud dicitur quod ex diuerſis rebus in vnum aceruum aggregatur.* Sed cùm ſuos habeat Scotia alumnos, qui reiectis huiuſmodi fabellis, originem ex intima antiquitate, potiùs quàm è ſuo ſenſu depromant; & ſuæ, patriæque gloriæ optimè conſulant, ſi in hanc rem totam curam

omnemque animum ponerent; intendam ego tantùm digitum ad fontes, vnde veritatem hauriant, proponamque nonnulla quæ illos diligentiùs perpendere velim. Nam ego in hac re Scepticus. Et primùm de origine, posteà de loco vnde in Hiberniam transmigrarint. Constat enim illos ex Hibernia in Britanniam transmisisse, nam & Isidorus Hiberniam à Scotorum gente SCOTIAM vocat, Scotosque Hiberniam coluisse Orosius, Beda, & Eginardus sunt testes omni exceptione maiores. Sed ad ea quæ Scotos perpendere velim.

Scotorum origo.

Cùm qui veri & genuini sint Scoti, hoc Scotorum nomen non agnoscant, sed aliàs se *Gaoithel*, & *Albanach* indigitent; cumque populi plurimi aliis ac ipsi vtuntur, à vicinis insigniantur nominibus, quibus gentium origines sæpe subindicantur: vt Pannoniæ inferioris incolæ qui se *Magaros* dicunt. *Hungari* Germanicè vocantur, quòd origine sint Hunni, siluæ Hercyniæ accolæ, qui sibi *Czechi* nominantur; aliis *Bohæmi* appellantur, quòd à Boiis sint orti, Africæ incolas, qui & suum sibi nomen habent; *Alarbes* Hispanis dicuntur, quòd sint Arabes, & ipsi Hiberni, & Britanni nos Anglos non alio vocant nomine, quàm *Sasson*, quòd à Saxonibus originem ducamus; velim vt Scoti primùm perpendant, num sic dicti fuerint à vicinis quasi Scythæ. Quemadmodum enim Germani inferiores *Scythas* & *Scotos* vno nomine *Scutten* appellant, sic Britannos nostros vtrosque *Y-Scot* dixisse è Britannicis scriptoribus obseruatum est. Vnde Nennius Britannus: *In quarta*, inquit, *mundi ætate Scythæ Hiberniam obtinuerunt.* Alfredus Rex qui Orosii historiam ante sexcentos annos in Anglicam linguam transtulit, Scotos in *Scyttan* conuertit: nostrique qui proximè Scotiam habitant, non Scotos, sed *Skyttes* & *Skets* sæpe appellitant. Ipsi etiam Hibernicorum historici Nemetum *Scytham*, & longo post tempore Delam è Nemeti progenie, id est, è Scythicâ, inter primos Hiberniæ habitatores connumerant. Eadem quoque olim Scotis quæ Scythis feritas; vnde Prudentio poëtæ Christiano *Semifer Scotus*. Nam præterquam quòd

quòd vtrique cibi execrandi fuerint humana viſcera, (hoc enim B. Hieronymus, & Strabo produnt) cruorem è vulneribus interemptorum ebibunt, fœdus mutui ſanguinis hauſtu ſanciunt, & de numero cædium honorem creſcere arbitrantur ſilueſtres Scoti & Hiberni, vt olim Scythæ. Accedit huc grauiſsimorum etiam virorum authoritas; Ciſneri in præfatione ad Crantzium, & Reineri Reineccii, qui ſcribit: *Supereſt à Scythis gens Scotorum in Britannia, quod morum feritas vetus oſtendit. Nam Anthropophagi erant Scoti, vti etiam Scythæ.* Neſcio an huc faciat quòd *Vallem Scythicam* inter Scotos Gildas nominet. ſic enim habet Pariſienſis editio, vbi alii nullo ſenſu *Styticam vallem* legunt. Dubito etiam cùm Getæ, & Scythæ iidem fuerint, num Hibernos noſtros Propertius innuat, dum canit:

Tom. primo pag. 57.

Hiberniq; Getæ, pictoq; Britannia curru.

At Scotis ſuus honor conſtare non poſsit, niſi ex Hiſpania in Hiberniam deducantur: hoc enim & ipſi, & eorum hiſtorici vehementer, tanquam pro aris & focis, contendunt. Opera itaque luditur, ſi Scythas in Hiſpania non inueniamus. Scythas autem in Hiſpania fuiſſe, (vt taceam Scythicum in Cantabris promontorium Hiberniæ proximum, & quòd Strabo ſcribit, Cantabros cum Scythis moribus & feritate conueniſſe) Silius Italicus ex Hiſpania oriundus apertiſsimè docet. CONCANOS enim Cantabriæ gentem è Maſſagetis, id eſt, Scythis procreatos hoc verſu oſtendit:

Vnde Scoti in Hiberniam venerunt.

Scythæ in Hiſpania.

Et quæ Maſſagetem monſtrans feritate parentem,
Cornipedis fuſa ſatiaris Concane venâ.

Lib. 3.

Pauculis interiectis verſibus, Sarmatas quos Scythas fuiſſe fatentur omnes, Suſanam Hiſpaniæ vrbem conſtruxiſſe docet, dum canit:

Sarmaticos attollens Suſana muros.

Ab his Sarmatis, ſiue Scythis, *Luceni*, quos in Hibernia locat Oroſius, prognati videntur (cùm Suſanam inter Lucenſios Hiſpaniæ reponunt ipſi Hiſpani) vti à Concanis illis *Gangani* Hiberniæ. Lucenſii enim & Con-

cani inter Cantabros erant vicini, vt Luceni & Gangani in illa Hiberniæ ora, quæ Hispaniam prospectat. Si quis rogat quinam illi Scythæ fuerint, qui in Hispaniam deuenerint, planè nescio, nisi Germanos existimes; & velim vt ipsi Scoti altiùs considerent. Germanos verò iam olim in Hispaniam penetrauisse, præter Plinium, qui *Oretanos* Hispaniæ, *Germanos* vocat, Seneca natione Hispanus docebit. *Pyrenæus*, inquit, *Germanorum transitus non inhibuit, per inuia, per incognita versauit se humana leuitas.* Germanos autem Scythas dictos fuisse non solùm ex Ephoro, & Strabone colligitur, qui gentes ad Arctum omnes Scythas vocârunt, sed etiam ex Plinio. *Scytharum*, inquit, *nomen vsquequaque transit in Sarmatas, atque Germanos.* Testisque est Auentinus, Germanos ab Hungaris *Scythas* & *Scythulas* denominari.

Germani in Hispania.

De consolatione ad Albinum.

Lib. 4. cap. 12.

Si non ab his exorti sint Scoti, velim secum perpendant, num Barbari illi fuerint, quos ex Gallæcia Hispaniæ Constantinum Maximum expulisse, Regis Alphonsi Chronica produnt. Ex illa enim parte in Hiberniam se demigrasse volunt. Si quærant, qui fuerint illi Barbari, non dubito quin iuxtà mecum sentient Germanos fuisse: Gallieno enim imperante, *Germani vlteriores*, inquit Orosius, *abrasa potiti sunt Hispania*; & Germani vlteriores qui fuerint nisi Scythæ? At Aurelius Victor, quē Andreas Schottus edidit, Germanos illos Francos vocat. Cùm autem Francos eosdem fuisse qui *Cauci* & *Menapii* priùs dicti essent, probabile videtur *Caucos* & *Menapios* quos in Hibernia statuunt Geographi, ab illis fuisse satos. Quandoquidem verò Franci illi, siue Cauci, & vlteriores Germani è Germania soluentes longissimè in Oceanum furoris æstu eueherentur; & vt inquit Nazarius ad Constantinum, Hispanorum etiam oras armis infestas, per hæc nostra maria, habuerint: quis credat illos Hiberniam vberrimam insulam & ad Hispaniā infestandam opportunam exsucco Cantabriæ solo posthabuisse? Verumenimuerò, vt Norwegi Caroli Magni ætate, & posteà è Scandia sæpe Hiberniam agressi sunt, sedesq; sibi fixerunt: ita Francos & Cau-

Vasæus.

cos idem anteà feciſſe opinari liceat, ſatisque probabiliter, & hinc in Hiſpaniam tranſmiſiſſe, indeque à Conſtantino Magno exturbatos huc receſsiſſe. Credibile item eſt plures huc poſteà confluxiſſe, tum cùm Vandali, & Gothi omnia in Hiſpania in fumum & cinerem verterent; atque etiam cùm Saracenorum procella Hiſpanos percelleret, & in Gallitiam, & Cantabriam plurimos conijceret. Sed hæc viderint ipſi Scoti, ſit mihi ſatis quòd quaſi nubem ſubmouiſſe velim.

Quia verò Gothorum in Hiſpania meminerimus: Quî fit, quæſo perpendant ipſi Scoti, quòd Hiberni Scotorum ataui, & ipſi Scoti ſe *Gaiothel*, linguam ſuam *Gaiothealg*, & eam Britanniæ partem quam primò occuparunt *Argathel* nominârint: vnde hæc nomina promanâſſe dicant, à Gallæcis Hiſpaniæ, an à Gothis? Cur quæſo hoc *Gaiothel* à Gothis non profluxerit, perinde ac *Cathalonia* in Hiſpania, & *Gaſcoyn* in Gallia? & Gothos hæc nomina indidiſſe produnt doctiores. A lingua nulla hîc argumenta peti poſſunt, cùm Gothicæ linguæ nulla ſuperſint veſtigia, & ipſa Hibernica cum aliis Europæ linguis, niſi cum Germanica & Britannica, nullam habeat affinitatem. *Sigonius.* Quàm verè ſcribit Huntingdonenſis: *Scoti ex Hiſpania in Hiberniam quarta mundi ætate venerunt, pars eorum quæ adhuc remanſit eadem vtitur lingua, & Nauari vocătur*: quàm verè inquam dixerit, alii dixerint. *Dauidem* verò *Chambres* Scotum hîc omitto, qui à Ieſuitis acceperit Scotorum linguam in India orientali vſurpari. Vereor ne diſiunctiſsima regio non mentiendi, ſed mendacium dicendi libertatem viro credulo fecerit.

Sin ex cultu argumenta hac in re depromi poſsint, idem hodie Scotis cultus & veſtitus, qui olim Gothis ex Sidonio ſtatim deprehenditur, qui dum Gothum deſcribit, planè Scotum Silueſtrem depingit. *Flammei ſunt*, inquit, *croco, pedes perone ſetoſo talos ad vſque vinciuntur. Genua, crura, ſuræque ſunt ſine tegmine; veſtis alta, ſtricta, verſicolor vix appropinquans poplitibus exertis. Manicæ ſola brachiorum principia velantes. Viridantia ſaga limbis marginata* *Gothorum & Silueſtrium Scotorum idem habitus.*

puniceis. Penduli ex humero balthei. Aurium legulæ crinium superiacentium flagellis operiuntur. (Sic enim multifidos & diſcriminatos Scotorum & Hibernorum crines rectè flagella dixeris). *Lanceis etiam vncatis* (vncinata tela vocat Gildas) *ſecuribusq; miſſilibus vtuntur.* Si hic non ſit ipſiſsimus Hiberno-Scotorum cultus, ipſorum iudicium eſto. Simul velim cõſiderent hæc Gyraldi Cambrenſis verba ex libro primo de inſtitutione principis : *Cùm Maximus de de Britannia in Galliam cum robore virorum, & virium, nec non & armorum inſulæ toto ad occupandum imperium tranſuectus fuerat, Gratianus & Valentinianus fratres, & conſortes imperii gentem hanc Goticam rebus in bellicis fortem, ac ſtrenuam, ſibi quoque vel confœderatam, vel ſubiectam, & imperialibus beneficiis obſtrictam à Scythiæ finibus in aquilonares Britanniæ partes ad Britones infeſtandum, & tyrannum cum iuuentute reuocandum nauigio tranſmiſerunt. Illi verò tùm quoniam pro innata Gothorum bellicoſitate prævalidi fuerunt, tùm quoniam inſulam viris, ac viribus vacuam inuenêrunt; Boreales eiuſdem partes ac prouincias non modicas ex prædonibus accolæ facti ſibi vſurpatas occupauerunt.* Qui verò fuerint hi Gothi, ſi non Scoti indicarint alii, & fortaſſe ex Procopio lucem aliquam habeant, apud quem Beliſarius Gothis expoſtulantibus, quòd Siciliam Romanis conceſsiſſent, in hæc verba reſpondet: *Et nos item Britanniam Gothos habere ſibi permittimus Sicilia longè præſtantiorem, Romanorum quondam ditionis effectam. Par enim eſt, vt qui priores beneficia contulêre, vel gratiam parem vt referant, vel benefactorum viciſsitudinem.* Huc etiam referenda videntur, quòd Ferguſium Scotum Alarico Gotho in direptione Romæ comitem fuiſſe ſcribunt Scoti, quod Genſricum Vandalorum regem in Scotiam, & Britanniam tranſiſſe tradit Irenicus; quòdque Cambrenſis prodit *Gaidelos*, id eſt, Scotos, vt ſtirpem, ſic nomen à Vandalis traxiſſe, quos eoſdem cum Gothis fuiſſe docet P. Diaconus. Nec fraudi Scotico nomini eſſe poteſt ſe Gothorum prolem agnoſcere, cùm potentiſſimi Hiſpaniarum reges hinc ſtemma ducere gloriantur, & apud Italos nobiliſſimi quique à Go-

Lib. 2. de bello Gothorum.

Lib. 6. cap. 25.

à Gothis vel genus ducunt vel ementiuntur. Ipſeque Imperator Carolus Quintus è Scandia, & Gothiæ tractibus totius Europæ nobilitatem exortam fuiſſe, ſeriò dictitare ſolebat. Nunc, vt verbo dicam, perpendere Scotos velim, nū Scoti Germani illi Scythæ fuerint, ad quos poſteà Franci ſiue Germani ex Hiſpania exturbati, & Gothi ſiue Vandali acceſſerint, cùm Hiſpania funeſtiſsimis bellis vreretur. Interimque meminerint me nihil aſſeueraſſe, ſed tantùm quædam ſubindicaſſe, quæ ad hanc rem facere quodammodo videantur. Ex quibus ſi Scotorum origini lux nulla affulgeat, alias quærant: malè enim metuo, ne quod ad originem ſpectat, σκοτᾶιοι ſemper fuerint. *Leuinus Lemnius.*

De tempore, quo in Britanniâ primas ſedes poſuerunt, nonnulla eſt quæſtio, litemque Humfredo Lhuido Antiquario optimo Buchananus Poëta optimus intendit. Sed ſi quid video, cauſa cadet. Nunquam enim Scotorum nomen è ſcriptoribus ante Conſtantini Magni tempora eruet. Quod quia Lhuidus aſſerit, in hominem irruit, iugulum petit, duobusque miſellis argumentis transfodere conatur, vno ex Panegyrico, ex coniectura altero. Quòd Panegyricus vetuſtus habet, Britanniam Cæſaris tempore Hibernis aſſuetam fuiſſe hoſtibus. Ideò ſi diis placet, Scoti eo tempore in Britannia ſedes habuerunt; ſed nec Hibernos illos ſedes tunc habuiſſe, nedum Scotos fuiſſe doceri poſsit. Coniectura autem non ſua eſt, ſed literatiſsimi illius Ioſephi Scaligeri. Ille enim in Notis ad Propertium dum obiter carmen illud è Senecæ ludo mendaret: *Quando Scoti in Britanniam aduenerunt. G. Buchananus. H. Lhuidus.*

> *Ille* Br*itannos vltra noti littora ponti,*
> E*t cæruleos ſcuta* Br*igantes dare* R*omuleis*
> C*olla cathenis iuſsit*; & *ipſum noua* R*omanæ*
> *Iura ſecuris tremere* O*ceanum.*

Scotobrigantes legit, & ſtatim exclamat: Scotos ſibi iam originem debere ſuam; ſed ego inuitus ſecum huic opinioni non acclamo, qui illum in multis cum eruditionis admiratione ſemper ſuſpexi. Non enim è libris, ſed ex

ingenio est hæc coniectura, & sensus ferat, vel *cæruleos scuta Brigantes*, vt libri omnes habent, vel *cæruleos cute Brigantes*, vt legit doctiss. Hadr. Iunius. Buchananus tamen, qui maluit cum suo, & alterius acumine delirare, quàm cum receptâ lectione rectè sentire, huic coniecturæ mirificè applaudit. Primùm quòd authores non produnt Britannos scuta pinxisse, indè quòd differentiæ gratiâ *Scoto-Brigantes* dixit, vt distingueret à Brigantibus Hispaniæ, & Hiberniæ. Postremò quòd Britannos, & Brigantes hoc carmine separat, velut nationes diuersas. Sed si quis hæc excutiat, quid impedit quo minus scuta pingerent, qui se, & currus pinxerint? Cur ad differentiam nouum verbum *Scoto-Brigantes* procuderet? Cùm cæruleos appellat, & à Claudio subactos ait, non ab aliis Brigantibus satis distinguit? Sed illa obseruatio de Britannis, & Brigantibus, quasi diuersis nationibus, vix Poëtam sapit, quem Poëtica illa loquendi forma καθ' ὅλον, καὶ μέρη latere non potuit. Quare cùm hæ causæ nihil prosint, Egesippum (qui vulgò vetustus admodùm creditur) quasi succenturiatum pro vetustate asserenda, à me Scoti habebunt: Scribit enim ille vbi de Romanorum magnitudine agit, *Tremit hos Scotia quæ terris nihil debet. Tremit Saxonia inaccessa paludibus*. Sed audi, hic post principia stabit; post Constantini enim tempora vixit, vt ex ipso videre est: nec ex hoc magis probari possit Scotos in Britannia habitasse, quàm ex illo Sidonii versu, quem modò attuli. Gerræ itaque sunt, quòd Scoti scribunt Scotorum nomen, & regnum, plurimis ante Christum natum sæculis in Britannia floruisse. Sed tempus illud ex Gyraldo habe: *Nello magno*, inquit, *Hiberniæ monarchiam obtinente, sex filii Muredi regis Vltoniæ, Boreales Britanniæ partes occupârunt. Vnde ab his gens propagata, & specificato vocabulo Scotia vocata, vsq; in hodiernum, angulum illum inhabitat*. Hoc verò accidisse eo tempore, quo Romana res apertè nutaret, hinc colligitur. Imperante apud Hibernos Lagerio Nelli illius filio, in Hiberniam venit Patricius Apostolus Hibernicus, cùm annus à Christo nato qua-

Lib. 5. cap. 15.

dragentesimus quadragesimus primus ageretur; vt in Honorii Augusti tempora hoc incidisse videatur. Tunc enim, cùm anteà per incerta vagantes, vt habet Ammianus, diu Britanniam, & condita limitibus loca diuexassent, sedes in Britannia posuisse videntur. Ipsi verò tunc se ex Hibernia rediisse volunt, quò antè à Romanis, & Britannis profligati se subduxerant, & illud Gildæ de hoc tempore intelligunt. *Reuertuntur impudentes grassatores Hiberni domum, post non longum tempus reuersuri.* Sub hoc tempus Reudam, cuius meminit Beda, sibi sedes in hac Insula ferro, aut amicitia vindicasse credunt nonnulli. A' quo duce, inquit ille, vsque hodie *Dalreudini vocantur: nam lingua eorum* Dal, *partem significat*, & ab hoc Reuda esse existimant alii, quod nobis *Redshanks* vocati fuerint. Illum etiam Simonem Brechum quem suæ gentis conditorem asserunt Scoti, his temporibus floruisse opinio est. *Sinbrech* verum hominis nomen erat, id est, *Sin*, lentiginosus, vt apud Fordonum legitur; Forteàn Brichus ille fuit qui circa Patricii ætatem cum Thuibaio, Macleio, Auspaco, Scotis, Britanniam vexauit, vt in Carantoci vita legimus.

Cur autem Scoti, qui in Britannia agitant, regionem illam quam insident *Alban* & *Albin*, & ipsi Hibernici *Allabany* nuncupant, (vndè Blondo Scoti-Albienses vocantur,) haud illiberalis erat disquisitio. Sed dixerint Scoti, an hoc *Allabany* aliquid antiqui nominis Albionis in se vestigium habeat, an ab albedine profluxerit quam B*an* illi vocant, vt sit quasi E*llan-ban*, id est, Insula alba Scotis: vel ex Hibernia deuenerit, quæ B*anno* suis Poëtis appellatur, vt A*llabany* sit vel altera Hibernia, vel secunda Hibernia. Hiberniam enim *Scotiam maiorem*, & Scotorum in Britannia regnum *Scotiam minorem* appellarunt historici. Cæterùm cùm Scoti ad Pictos in Britanniam accessissent, quamuis nostros præliis, & prædationibus continenter lacesserent, non tamen res Scotica statim adoleuit, sed in eo, quo appulêrunt angulo, diu delituerunt: nec, vt Beda innuit, per annos plùs minùs

centum viginti ſeptem, contra Nordanhumbrorum regulos ſigna efferre auſi; donec vno eodemque tempore Pictos ferè ad internecionem deleuiſſent, & Northumbriæ regnum inteſtinis malis, Danorumque incurſionibus confectum, corruiſſet. Tunc enim omnis Septentrionalis Britanniæ plaga in Scotorum nomen conceſsit, vnà cum citeriori illa regione citra Gluidam, & *Edenburgh frith*. Illam enim Northumbriæ partem fuiſſe, & à Saxonibus poſſeſſam nemo repugnat, & hinc eſt quòd omnes qui Orientalem Scotiæ partem tenent, & *LaWlandmen*, id eſt, inferiores vocantur, ſint origine Anglo-ſaxones, & Anglicè loquantur. Qui verò Occidentalem oram incolunt, *Hechtlandmen* dicti, id eſt, ſuperiores, ſint Scoti, & Hibernicè loquantur, infeſtiſsimique ſint illis inferioribus, qui Anglico idiomate vtuntur. Immanem feritatem Scotorum ex D. Hieronymo, Prudentio, & aliis, barbarumque habitum ex Iſidoro, & Gilda, ſciens, hîc prætermitto, ne gentem præclariſsimam in calumniam ob vetuſtiſsimos mores patrios rapere viderer.

Lib. 1. cap. vlt.

Attacotti.

Vnà cũ Scotis ATTACOTTOS bellicoſam hominum nationem Britanniam exagitaſſe author eſt Ammianus Marcellinus, quos è Scotica etiam gente fuiſſe coniectat H. Lhuidus: quàm verè neſcio, nondum enim video qui fuerint. Nec Attacotti fuiſſe videntur quos in vltima Aſia ſtatuit Plinius. Hoc ſolummodò ex Notitiarum libro conſtat, quòd ſub Romanis in ipſo imperii occaſu ſtipendia fecerint. Connumerantur enim inter auxilia Palatina intra Galliam, *Atecotti iuniores Gallicani, & Atecotti Honoriani ſeniores*, & intra Italiam *Atecotti Honoriani iuniores*. Ex hac adiectione *Honoriani*, ex barbaris illis fuiſſe videntur, quos Honorius Imp. in fœdus recepit, & in militiam adſcripſit.

Ambrones. *Hiſt. Cantabrig. pag. 30.*

Inter has etiam gentes, quæ Britanniam incurſarunt, AMBRONES reponit Ioannes Caius vir optimis curis exercitatus, & de Republ. literaria optimè meritus, quòd apud Gildam legerit, vbi de Pictis & Scotis agit: *Illi priores inimici,*

inimici, ac ſi ambrones lupi, profunda fame rabidi, ſiccis faucib⁹ ouile tranſilientes, non comparente paſtore, alis remorum, remigumq́ brachijs, ac velis vento innatis vecti terminos rumpunt, caduntq́ omnia. Obuerſabatur boni ſeni, quod apud Feſtum legerat, Ambrones cum Cimbris in Italiam ſe effudiſſe. Et excidit illi aliud agenti *Ambronem*, vt notat Iſidorus, deuoratorem ſignificare. Nec, alio ſenſu verbum illud vſurpat Gildas, nec Monumenthenſis, qui etiam Saxones-*Ambrones* vocauit.

SAXONES.

VM iam Romanum imperium ſub Valentiniano Iuniore, pluſquàm diuergeret, & Britannia noſtra iuuentute per crebros delectus exhauſta, Romaniq́ue militis præſidio nudata, Pictorum Scotorumq; impetus diutiùs ſuſtinere non poſſet: Vortigernus, cui rerum ſummam Britanni detulerant, vt rem proclinatam adiuuaret, Saxones è Germania in ſubſidium accerſiuit. Hi ſtatim, Hengiſto & Horſa ducibus, Ciulis ſuis (ſic pandos Myoparones vocarũt) Britanniam appellunt; vno & altero prælio proſpero euentu contra Pictos, & Scotos defuncti, magnam ſibi gloriam addunt; maiores è Germania copias, acquieſcentib⁹ in eorum virtute Britannis, euocant, qui pro limitibus excubarent, & maritimo bello hoſtes affligerent. *Guortigernus* (ſcribit Nennius) *ſuadente* Hengiſto, *in auxilium accerſiuit* Octham, *&* Ebiſſam, *qui cum quadraginta ciulis nauigantes circa* Pictos, *vaſtarunt* Orcades *inſulas, & occuparunt plurimas inſulas, & regiones trans* mare* Freſicum, *vſq; ad confinia* Pictorum. Demùm verò cùm noſtrorum agros, cultus, & copias adamare cœpiſſent, incolarum imbecillitate freti, ſtipendia non numerata, & commeatum non ſubminiſtratum cauſati, icto cum Pictis fœdere, in hoſpites Britannos bellum longè funeſtiſſimum mouent, conſternatos vbiq;

Saxones.

Saxones aduenerunt anno Christi 450.

* The Frith.

obtruncant, agros depopulantur, vrbes excindunt, & post ancipites bellorum euentus, contra duo illa propugnacula belli, Aurelium Ambrosium, qui purpuram hic sibi assumpsit, & bellicosum Arturiũ, Britannos vberiori insulæ parte, auitisq; sedibus exuunt. Quo tempore, vt vno verbo dicam, passi sunt miserrimi incolæ, quicquid aut victor auderet, vel victus timeret. Auxiliares enim copiæ indies è Germania confluxerunt, qui in defessos Britanos bellum subinde redintegrarent; SAXONES nimirum, IVTÆ (sic enim legendum non *Vitæ*) & ANGLI, qui proprijs his nominibus discreti erant, quamuis in commune Saxones vocarentur. Sed de his seorsim, & summatim agamus, vt videamus, si fieri possit, gentis cunabula nostræ.

SAXONVM, vt aliarum gentium, originem, & etymon non solùm monachi eruditæ antiquitatis ignari; verum etiam recentiores limatuli iudicij homines commentitijs fabellis inuoluerunt. Alij à Saxone Negnonis filio, & Vandali fratre; alij à saxea natura; alij à Macedonij exercitus reliquijs; alij à cultellis, vnde rythmus est apud Engelhusium:

Quippe breuis gladius apud illos Saxa *vocatur,*
Vnde sibi Saxo nomen traxisse putatur.

Crantzius autem à Cattis Germaniæ, & eruditus ille Capnio à Phrygibus deducit. Ex his quisq; qđ placeat, sequatur. Huiusmodi enim opinionum commẽta non ego conuellam. Amplectar tamen illam Germanorum eruditissimorum, qui Saxones à Sacis præstantissimo Asiæ populo ortos: & sic dictos quasi *Dacosones*, i. Sacarum filij, & è Scythia, siue Sarmatia Asiatica, cum Getis, Sueuis, Dacis, & alijs paulatim se in Europam effudisse opinantur. Nec ratione caret hæc eorum opinio, quæ Saxones ex Asia deducit, in quo ortum, & multiplicatum genus humanum. Nam præterquam quod Strabo scribit, *Sacas* illos, vt anteà Cimmerij lõginquas inuasiones fecisse, & Armeniæ partem de suo nomine *Sacacenam* dixisse: etiam Sassones, Sueuos, Massagetas, Dahos in illa Scythiæ parte collocat Ptolemæus, & obseruat Cisnerus, has gentes eandem propè in

Saxones à Sacis Asiæ.

Lib. 11.
Melancthon,
Cisnerus.

pè in Europa conseruasse vicinitatem, quæ ipsis olim inter se in Asia fuerat.

Nec minus probabile est, Saxones nostros ab his vel Sacis, vel Sassonibus Asiæ venisse, quàm Germanos à Germanis Persiæ, quorum meminit Herodotus, quod ipsi tamen ex linguæ affinitate quodammodo asseuerant. Nam *Fader*, *Muder*, *Brader*, *Tuchter*, *Band*, & similia, in Persica lingua hodie reperiri, pro patre, matre, filia, vinculo, innuit singulari eruditione Iosephus Scaliger. Cæterum cum Saxones primum orbi innotuerunt, in Cimbrica Chersoneso, quæ nunc *Denmarke*, agitarunt, vbi Ptolemæus illos statuit, qui primus eorum mentionem fecit. Nec Saxones, vt habent nonnulli libri, sed *Axones* apud Lucanum verius legitur in illo versu, Michael Neander.

Longisq; leues Axones in armis.

Ex hac Cimbrica Chersoneso, Diocletiani tempore, littora nostra infesta habuerunt, illisque propulsandis Carausium nostrum præfecerunt Romani. Postea Albim fluuium transuecti, partim in Sueuorum sedes paulatim concessèrunt, quæ nunc Saxoniæ Ducatus appellatur; partim in Frisiam & Batauiam Iuliani temporibus delati Salicam nationem à Francis profectam deturbàrunt. Vnde Romanorum funeribus pasti, sæpenumerò in Romanorum prouincias irruperunt, & hanc insulam diu infestàrunt, donec ipse Hengistus adueniret. Quem ex Batauia, siue Hollandia in Britanniam soluisse, & arcem illam Lugduni Batauorum, siue Leidæ construxisse testantur Batauorum annales: & nobilis ille illustri ingenio, & doctrina Ianus Dousa, qui in Oda Lugdunensi secunda, canit de Burgo, siue arce illa loquens: Zosimus.

Quem circinato mœnium vt ambitu,
Sic arcuatis fornicibus nouum
Putatur Hengistus Britanno
Orbe redux posuisse victor.

IVTÆ, quos à Gutis, Getis, siue Gothis dictos multi arbitrantur (*Geatun* enim in MS. codice legitur) superiorem Cimbricæ Chersonesi partem incoluisse cer- Iutæ.

tum eſt, quæ etiamnum Danis *Iuitland* dicitur.

Angli. Quas verò ſedes *Angli* habuerunt, controuerſum eſt, nec vna ſunt omnes opinione. Plurimi in Weſtphalia ponunt, vbi *Engern* viſitur, & *Sueui-Angli* à Tacito & Ptolemæo memorati conſederunt. Alij in Pomerania, vbi *Angloen* oppidum floret. Sed quum hi in ſecretiora Germaniæ longius à mari porrigantur, alia noſtrorum Anglorum ſedes quærenda videtur, quam vt inter Saxones, & *Lib. 1. cap. 15. Sic legit MS. non Vitarum.* Iutas quærerem iuſſit Beda. *Angli*, inquit, *de illa patria, quæ Angulus dicitur, & ab eo tempore vſque manere deſerta inter prouincias* Iutarum *& Saxonum perhibetur.* Cùm autem inter Iuitlandiam & Holſatiam antiquam Saxonum regio- *Angel in Dania Anglorum ſedes.* nem, prouinciola ſit in Daniæ regno, quæ *Angel* hodiè dicitur, ſub *Flemsburg* ciuitate, me tandem auitam noſtram ſedem inueniſſe, & inde Anglos in hanc inſulam dimigraſſe, affirmare auſim. Vtque verius affirmem, iam iuſſit vetuſti ſcriptoris authoritas, quem Thomas Allen Oxonienſis plurimis & optimis artibus ornatiſſimus mihi ſuppeditauit. Inſcribitur hic author *Patricius Conſul Fabius Quæſtor* Ethel*Werdus*. Adulfi Regis abnepos fuiſſe vide- *Ethelvverdus author.* tur, floruitque circa annum ſalutis 950. Verba autem eius hæc ſunt: *Anglia vetus ſita eſt inter Saxones & Giotos habens oppidum capitale, quod ſermone* Saxonico *Sleſwic, ſecundum verò* Danos *Haithby.* Quo in loco Saxones ſtatuere Ptolemæus videtur, vt non falſo cecinerit ille medij temporis Poëta:

———*Saxonia protulit* Anglos,
Hoc patet in lingua, niueoq́, colore.——

Horum Anglorum pars nonnulla in interiores Germaniæ tractus profecti, Longobardis & Sueuis permixti in Italiā penetrarunt, & ſui nominis veſtigia in *Engelheim* Caroli Magni patria, I*ngolſtadio*, *Englburg*, *Englerute* Germaniæ, & *Angleria* Italiæ relinquiſſe creduntur. Quæ autem nominis ſit ratio prouunciare non auſim. Faceſſat Angulus filius Humbli, & Angela regina, quos noſtræ gentis fuiſſe conditores, blaterant inepti. Nec ab angulo nomen inditum arbitramur, quod orbis ſit angulus, vt veteri illo verſu aſtruitur:

An-

Anglia terra ferax, & fertilis angulus orbis.
Insula prædiues quæ toto vix eget orbe.

Nec Goropij coniectura fidem, sed potiùs risum meretur, qui *Anglos*, ab *Angle*, i. hamo piscatorio deducit, quòd, vt inquit ille, omnia sibi adhamarent, & fuerint, vt nos loquimur, *God Anglers*, i. boni hamatores. Sed qui Engelberti, Engelhardi, & eiusmodi Germanicorum nominum etymologiam videt, facilè etiam Anglorum notationem viderit. Hi sunt Germaniæ populi qui Britanniam occupârunt, quos vnam gentem fuisse, communiquе nomine nunc *Anglos*, nunc *Saxones* vocatos ex Gilda, Beda, Bonifacio, & P. Diacono eruditissimus vir N. Cisnerus rectissimè collegit. *Saxones, Angli, & Iutæ gens vna.*

Hæc Saxonum, gens, vt habet Fabius ille Ethelwerdus, *in toto erat maritima a Rheno flumine vsque ad Doniam vrbem quæ nunc vulgò* Dan-marc *nuncupatur.* Quæ vrbs illa *Donia* fuerit, me latet: hinc tamen colligo omnes illos populos qui Iutiam, Sleswicum, Holsatiam, Episcopatum Bremensem, Comitatum Oldenburgensem, Frisiam vtramque, & maximam Hollandiæ partem insederunt, in Saxonum nomen eo tempore coaluisse. Frisones autem in Angliam vnà peruenisse author est Procopius libro 4. de Bello Gothico. Locum verò integrum cum liber non extet, hîc proponere non grauabor, vti mihi descripsit è regia Bibliotheca Lutetiæ Franc. Pithæus, vir optimus & totius antiquitatis longè peritissimus:

Βριττίαν τὴν νῆσον ἔθνη τρία πολυανθρωπότατα ἔχουσι. βασιλεύς τε εἷς αὐτῶν ἑκάστῳ ἐφέστηκε, καὶ ὄνομα κεῖται τοῖς ἔθνεσι τούτοις, Ἀγγίλοι, καὶ Φρίσονες καὶ οἱ τῇ νήσῳ ὁμώνυμοι Βρίττονες, τοσαύτη δὲ ἡ τῶν ἐθνῶν πολυανθρωπία φαίνεται οὖσα, ὥστε ἀνὰ πᾶν ἔτος κατὰ πολλοὺς ἐνθένδε μετανιστάμενοι ξὺν γυναιξὶ, καὶ παισὶν εἰς Φράγγους χωροῦσι; οἱ δὲ αὐτοὺς ἐνοικίζουσι ἐς γῆς τῆς σφετέρας τὴν ἐρημοτέραν δοκοῦσαν εἶναι. καὶ ἀφ' αὐτοῦ τὴν νῆσον προσποιεῖσθαι φασίν. ὥστε ἀμέλει οὐ πολλῷ πρότερον ὁ Φράγγων βασιλεὺς ἐπὶ πρεσβείᾳ τῶν οἱ ἐπιτηδείων τινὰς παρὰ βασιλέα Ἰουστινιανὸν ἐς Βυζάντιον στείλας ἄνδρας, αὐτοῖς ἐκ τῶν Ἀγγίλων ξυνέπεμπε, φιλοτιμούμενος ὡς καὶ ἡ νῆσος ἥδε πρὸς αὐτοῦ ἄρχεται. id est, vt crassiùs conuertam: *Britanniã insulam tres numerosissimæ gentes incolunt, quorũ vnicuiq; suus rex imperat,*

nominantur hæ gentes Angili, Frisones, & qui eiusdem sunt cum insula cognominis Britones. Tanta verò hominum multitudo esse videtur, vt singulis annis inde magno numero cum vxoribus & liberis ad Francos emigrent: illi autem in eorum terram quæ maximè deserta videtur, excipiunt, vnde insulam sibi venditare ferunt: vtique non ita pridem, cùm Francorum Rex quosdam è suis Constantinopolim ad Iustinianum legaret, Anglos etiam misit ambitiosius venditans, quasi hæc insula suo subesset imperio.

Saxonum mores.

Natio hæc omnis Saxonica erat bellicosissima *animi magnitudine, corporis viribus, laborum tolerantiâ, Germanorum fortissimi habiti,* vt inquit Zosimus. *Romanis maximè formidati, quia repentini,* vt habet Marcellinus, *virtute & agilitate terribiles,* vt inquit Diaconus. Homines staturâ procera, membrorum compositione, & lineamentorum conformatione conspicui. Vnde Witichindus Monachus de his Saxonibus: *Mirati sunt Franci præstantes corpore, & animo viros, & nouum habitum, arma quoq; & diffusas scapulas cæsarie, & supra omnia ingentem animi constantiam. Vestiti erant sagis, & armati longis lanceis, & subnixi stabant paruis scutis, & cultellos magnos ad renes habebant.* Primum capillos ad cutem tondere nisi circa verticem, & lamina caput incingere, quod docet Sidonius de Saxone loquens:

Cuius verticis extimas per oras
Non contenta suos tenere morsus
Altat lamina marginem comarum.
Et sic crinibus ad cutem recisis,
Decrescit caput, additurq; vultus.

Deinde tamen capillos alere, & in scapulas diffundere soliti. Quòd ad vestimenta attinet, ex his P. Diaconi de Longobardis intelligas. *Vestimenta erant laxa, & maximè linea qualia Angli-saxones habere solent, ornata institis latioribus vario colore contextis.*

Rei maritimæ peritissimi erant, qui diu ita piraticam fecerunt, vt assueti salo, solum timerent: & ita maritissima Britanniæ, & Galliæ vsque ad Hispaniam afflixerunt, vt dispositi fuerint per vtriusque regionis littora duces & mili-

tes

tes ad eorum deprædationes coercendas, qui inde *Comites littoris Saxonici per Britanniam, & Galliam*, dicti fuerint. Illi nihilominus sæpissimè has oras vitilibus suis myoparonibus deprædati sunt, quò spectant illi Sidonii Apollinaris versus:

Littora Saxonica.

Quin & Aremoricus piratam Saxona tractus
**Sperabat, cui pelle salum sulcare Britannum*
Ludus, & assuto glaucum mare findere lembo.

*i. Timebat.

Quanta immanitate per hæc littora grassati sunt, audi, si placet, ipsum Sidonium: *Nuncius, inquit, cum quo dum tui obtentu aliquid sermocinanter extraximus, constanter asseuerauit nuper vos classicum in classe cecinisse, atque inter officia nunc nautæ, modo militis, littoribus Oceani curuis inerrare contra Saxonum pandos myoparones, quorum quot remiges videris, totidem te cernere putes archipiratas: ita simul omnes imperant, parent, docent, discunt latrocinari, vt nunc etiam, vt quamplurimum caueas, causa subsit maxima monendi. Hostis est omni hoste truculentior. Improuisus aggreditur, prouisus elabitur, spernit obiectos, sternit incautos: si sequatur, intercipit; si fugiat, euadit. Ad hoc exercent illum naufragia, non terrent. Est eis quædam cum discriminibus pelagi non notitia solum, sed familiaritas. Namq; ipsa si qua tempestas est, hinc securos efficit occupandos, hinc prospici vetat occupaturos. In medio fluctuum scopulorumq; confragosorum, spe superuentus læti periclitantur. Præterea priusquam de continenti in patriã vela laxãtes, hostico mordaces anchoras vado vellãt, mos est remeaturis, decimũ quemq; captorũ per æquales, & cruciarias pœnas, plus ab hoc tristi, q͂ superstitioso ritu necare, subq; collectam turbam periturorum, mortis iniquitate sortis æquitate dispergere. Talibus se ligant votis, victimis soluunt, & per huiusmodi nõ tã sacrificia purgati, quã sacrilegia polluti, religiosum putãt cædis infaustæ perpetratores de capite captiuo magis exigere tormẽta, quàm pretia.* Huc & illud ex antiquæ historiæ apud Isidorũ fragmento referri possit: *Gens Saxonum Myoparonibus, non viribus nituntur, fugæ potius, quam bello parati.* Ea verò animi firmitate erant (si fas sit ita vocare) vt sibi mortem potius inferre, & vitam proiicere, quàm ludibrio esse

Lib. 8. Epist. ad Namantium.

maluerint. Vnde cùm Symmachus horum numerum in ſpectacula publica parauiſſet; eo die, quò in theatrum educi debuerant, faucibus fractis ſpem exhibendarum voluptatum præripuerunt. De quibus ille ipſe Symmachus, Lib. 2. Epiſt. 46. *Saxonum numerus morte contractus. Nam quando non prohibuiſſet priuata cuſtodia diſperatæ gentes impias manus, viginti & nouem fractas ſine laqueo fauces primus ludi gladiatorij dies viderit.*

Natio etiam omnium Saxonum admodum dedita ſuperſtitionibus, atque eam ob cauſam cum de rebus grauioribus conſulerent, præter aruſpicinam, equorum hinnitus tanquam præſagia inprimis obſeruabant; vnde fortaſſe ſit, quod equum olim in inſignibus geſſerint Saxoniæ Duces. At cur Hengiſtus, & Horſa noſtri ab equo nomen duxerint (vtriuſque enim nomen Saxonicè equum ſignificat) planè me latet, niſi in bellicæ virtutis omen: iuxta illud Maronis; *Bello armantur equi, bella hæc armenta minantur.* Sortibus etiam ducendis multi erant; virgam enim fructiferæ arbori deciſam, in ſurculos amputabant, eoſque notis quibuſdam diſcretos ſuper candidam veſtem fortuitò ſpargebant. Mox ſi publica fuerit conſultatio, ſacerdos populi, ſi priuata, paterfamiliàs precatus Deos, cœlumque ſuſpiciens ter ſingulos tulit, ſublatos ſecundam impreſſam ante notam interpretabatur. Vt bellorum euentum explorarent, gentis, cui bellum indicerent, captiuum cum electo popularium ſuorum, patrijs, quemque armis committere ſolebant, & ex victore, quæ gens victoriam reportaret, coniectare. Deum Mercurium maximè coluerunt, quem Wooden vocarunt, cui humanis hoſtijs litabant, & quartam hebdomadæ feriam conſecrarunt, vnde *Wedneſday* nobis hodie appellatur, vt ſextam Veneri, quam *Frea* dixerunt, vnde dies Veneris nobis *Friday* nominatur. *Coſter* etiam Deam habuerunt, cui menſe Aprili ſacrificarunt, vnde Aprilem, inquit Beda in libro de temporibus, *Goſter monath* vocarunt, & nos Paſchatis feſtum etiamnum *Goſter* vocamus. Vnde EthelWardus ille de ſuo tempore: *In tanta ſeductione oppreſſi ſunt Aquilonares incre-*

Hæc Adamus Bremenſis Saxonibus aſcribit quæ Tacitus Sueuis.

Dii Saxonum.

Munſterus ex MS. Lib.

duli, vt Woodan ſicut Dominum colãt in hodiernũ diem Dani, Normandi, & Sueui: & alibi, *Woodan barbari vt Deum honorarunt, ſacrificiumq; obtulerunt pagani victoriæ cauſſa ſiue virtutis.*

Sed hos errores fugauit tandem Chriſtianæ religionis veritas. Poſtquam enim in Britanniæ poſſeſſione pedem firmaſſent, in ſeptem regna diſtribuerunt, Heptarchiamquе conſtituerunt, in qua tamen qui plurimùm poterat, *Rex gentis Anglorum*, vt eſt apud Bedam, dicebatur, vt Monarchiam in ipſa Heptarchia ſemper fuiſſe videatur. Deinde verò vbi primùm Chriſti nomen annunciatum eſt, adeò flagranti ſtudio ſe Chriſto conſecrarunt, vt incredibilem diligentiam ſacris ædibus extruendis, rebus diuinis peragendis, & Chriſti nomine propagando adhibuerint, Regeſquе nonnulli ſua ſceptra monaſticæ vitæ poſtpoſuerint. Ad meliores etiam artes inſtaurandas animum adiunxerunt, & diuini verbi, necnon & literarum ſemina per Germaniam opera Winefridi, Willebrodi, & aliorum proſeminarunt, quod Germanus Poëta his verſibus docet;

Monarchia ſemper in Anglorum Heptarchia Lib. 2. cap. 5.

Hæc tamen Arctois laus eſt æterna Britannis
Quod poſt Pannonicis vaſtatum incurſibus orbem,
Illa bonas artes, & Graiæ munera linguæ,
Stellarumq; vias, & magni ſidera cæli
Obſeruans, iterum turbatis intulit oris.
Quin ſe relligio, multum debere Britannis
Seruata, & latè circum diſperſa fatetur.
Quis nomen Winfride tuum, quis munera neſcit?
Te duce, Germanis pietas ſe vera, fideſq;
Inſinuans, cœpit ritus abolere profanos.
Quid non Alcuino facunda Lutetia debes?
Inſtaurare bonas ibi qui feliciter artes,
Barbariemq; procul ſolus depellere cœpit.
Quid? tibi diuinumq; Bedam, doctiſſimus olim
Tam varias vnus benè qui cognouerat artes
Debemus.

Anglo-ſaxonũ in Germaniam remigratio.

Nec minus arma, quàm literas, & religionem in Germaniam intulerunt, & quod mireris Saxonibus illis qui Ducatum Saxoniæ incolunt, originem dediſſe his verbis Eginhardus nos docuit: *Saxonum gens, ſicut tradit antiquitas, ab Anglis Britanniæ incolis egreſſa, per Oceanum nauigãs Germaniæ littoribus, ſtudio & neceſſitate quærendarum ſediũ, appulſa eſt in loco qui vocatur Haduloha. Eo tẽpore, quo Theodericus Rex Francorum, contra Hirminfridũ Ducem Thuringorum generum ſuum dimicans, terrã eorum crudeliter vaſtauit ferro & igne. Et quum iam duob⁹ prælijs ancipiti pugna, incertaq; victoria miſerabili cæde ſuorum decertaſſent, Theodericus ſpe vincendi fruſtratus, miſit Legatos ad Saxones, quorum Dux erat Hadugato, & vt audiuit cauſſam aduentus eorum, pollicitis pro victoria cohabitandi ſedibus, conduxit in adiutorium. Quibus ſecum quaſi iam pro libertate & patria fortiter dimicantibus, ſuperauit aduerſarios, vaſtatisq; indigenis, & ad internecionem penè deletis, terram eorum iuxta pollicitationem ſuam, victoribus delegauit. Qui eam ſorte diuidentes, cùm multi ex eis in bello cecidiſſent, & pro raritate eorum, tota ab eis occupari non potuit, partem illius, maximè eam quæ reſpicit orientem, colonis tradebant, ſingulis pro ſua ſorte, ſub tributo exercendam. Cætera verò loca ipſi poſſederunt. A meridie quidem Francos habentes, & partem Thuringorum, quos præcedens hoſtilis turbo non contigit, alueoq; fluminis Vnſtrote dirimuntur; A ſeptentrione verò Normannos gentes ferociſſimas; ab ortu ſolis Obotritos; ab occaſu Friſios à quibus ſine intermiſſione, vel fœdere, vel concertatione neceſſaria finium ſuorum ſpacia tuebantur.* Sed ad noſtros iam reuertamur.

Diu florentiſſima res erat Saxonica ſub illa Heptarchia, donec regna illa inteſtinis bellis colliſa, in Occiduorum Saxonum poteſtatem tandem conceſſerint. Egbertus enim Occiduorum Saxonum rex quatuor ex his regna victoria complexus, cùm reliqua etiam duo ſpe deuoraſſet, vt quæ in vnius imperium deueniſſent, in vnum item nomen coirent, & ſuæ gentis memoriam conſeruaret, Heptarchiam, quam occuparunt Saxones, promulgato edicto [*Englelonth*] vocari iuſſit, i. Anglorum terra. Vnde Latinè

An-

ANGLIA dicta, ab Anglis facta appellatione, qui ex tribus his populis erant numerosissimi. Illi enim Northumbriam & Marciam amplissimas regiones, cum orientali Anglia occupârunt, quum Iutarum progenies solummodo Cantium & Vectam insulam, & Saxones Saxoniam Orientalem, Australem, & Occidentalem tenuerint; exiguam sanè portionem, si ad amplas illas Anglorum regiones conferatur. Anteà obliterato fere Britanniæ nomine, hæc insula *Transmarina Saxonia*, à Bonifacio Episcopo Moguntinensi dicebatur, & quodlibet in ea regnum suo seorsim nomine gaudebat.

Britannia Anglia dicta circa annum salutis 810.

In epistola ad Zachariam P.P.

Iam cùm Anglia diceretur, ad summum res Saxonum peruenerat, & ideò, vt circulus est mortalium, ad exitum properabat. *Dani* etenim complures annos littora nostra continuò infestantes, miserrimè hanc regionem dilaniare cœperunt.

DANI.

QVÆ horum Danorum fuerit origo, ne Danis quidem ipsis satis constat, DANVM enim illum Gigantem Humbli filium, & Goropium qui à Gallo gallinaceo deducit ex antiquitatis schola ipsa veritas iampridem explosit. Andreas Velleius Danus vir literatissimus à Dahis Scythiæ populo, & nomen à *Marc*, quæ non limitem sed regionem significet, repetit: Ethelwerdus noster à *Donia* vrbe nomē factum credidit. A Dausionibus autē sine Dancionibus quos in Scandia statuit Ptolemęus, ortos fuisse, & inde in desertas Anglorum sedes, in Cimbricam scilicet Chersonesum se exonerasse ego semper existimaui. Nec ante Iustiniani tempora, circa annum salutis 570. eorum nomen orbi innotuit. tunc enim Galliam vastare cœperant. Sed de his audi Dukonem de S. Quintino, authorem satis vetustum è I. Stowæi studiosissimi vrbis Londinensis Antiquarij bibliotheca, quæ mihi semper patuit. *Dani è Scanza*, i. Scandia, *velut examen apum è canistro, & gladius è vagina, diuersitate multimoda, consuetudine barbarica prosiluerunt; cum petulanti*

Daci sæpè à nostris scriptoribus falso vocantur.

*luxu exardescentes soboles innumeras generauissent. Qui postquam adoleuerunt, de rerum possessionibus cōtra patres, auosq; aut sæpiùs inter se ferociter obiurgati, exuberantes, & terram quam incolunt habitare non sufficientes: collecta sorte multitudine pubescentium, veterrimo ritu, in externa regna extrudūtur nationum, vt adquirant sibi præliādo regna, quibus viuere possint. Cæterùm in expletione suarum expulsionum atq; exercituum sacrificabant olim venerantes** * THVR *dominum suū, cui non aliquid pecudum, atq; pecorum, sed sanguinem mactabant hominum. Holocaustorum omnium putantes pretiosissimum, eò quòd sacerdote sortilego prædestināte, iuga boum vna vice diriter icebantur in capite, collisoq; vnicuiq; singulari ictu sorte electo, cerebro sternebatur in tellurem, perquirebaturque leuorsum fibra cordis scilicet vena, cuius exhausto sanguine ex more; sua, suorum capita linentes, librant celeriter nauium carbasa ventis, deosq; tali negotio putantes placere, velociter nauium insurgunt remis.*

* *Hinc dies Iouis nobis fortasse* Thursday *dictus.*

Danica vastatio.

Circa Ecberti illius tempora, anno Christi 800. nostra littora primùm infestârunt, postea mare cœlo miscentes, multos annos per Angliam grassati, vrbibus excisis, templis succensis, & agris vastatis, omnia barbara immanitâte egêrunt, rapuêrunt, vertêrunt. Merciorum, & Orientalium Anglorum regibus peremptis, eorum regna cum magna Northumbriæ parte occuparunt: Tributumque *Dangelt* dictum misello populo ad horum latrocinia reprimēda impositum; quod, vt cuiusmodi fuerat intelligas, hæc paucula legas velim è legibus nostris antiquis descripta. *Danigeldi redditio propter piratas primitùs statuta est.* Patri*am enim infestantes, vastationi eius pro posse suo insistebant. Ad eorum quidem insolentiam reprimendam statutum est* Da*nigeldum annuatim reddi, scilicet* 12.*denarios ex vnaquaque hida totius patriæ, ad conducendos eos qui piratarum irruptioni resistendo obuiarent.* De *hoc quoq;* Da*nigeldo libera et quieta erat omnis ecclesia, & etiam omnis terra quæ in proprio dominio ecclesiæ erat, vbicunq; iacebat, nihil prorsus in tali redditione persoluens, quia magis in ecclesiæ confidebant orationibus, quam in armorum defensionibus.*

* *Dangelt.*

Verùm

Verùm cùm Alfredum Occidentalium Saxonum regem iam aggrederentur, ille nunc cedendo, nunc insistendo, victricibus armis non solùm à suis repulit, sed etiam, Danico Merciorum regulo interfecto, è Mercia ferè tota expulit, filiusq; eius EdWartus Senior patris victorias persequutus Orientalem Angliam profligatis Danis sibi subiecit, vti Adelstanus eius filius nothus pleno ad victorias gradu, multa Danorũ cæde Northumbriam debellauit, Danisque tanto terrore institit, vt vel è regno excesserint, vel se dediderint. Horum Principum virtute è calamitatum gurgite emersit Anglia, annosque quinquaginta à sanguinolento illo bello conquieuit. Cum autem Etheldredus vir languido animo regnaret, Dani eius ignauia freti classicum denuò cecinerunt, regionemque populati, Anglos magna quotannis pecunia pacem redimere coegerunt; adeoque insolenter se gesserunt, vt Angli coniuratione inita, vna nocte Danos omnes per Angliam ad vnũ 1012.
occiderint; rati hac sanguinis effusione se Danicum incendium restincturos, quod tamen in magis exitialem flammam exarsit. Sueno enim rex Danorum hac suorum cæde irritatus numeroso exercitu Angliam inuasit; immaniterque efferato animo grassatus Ethelredum fugauit, totumque regnum sibi subdidit, filioque Canuto reliquit, qui sæuis asperisque bellis varia fortuna cum Ethelredo reduce, & filio eius Edmundo, cognomine *Ferreum latus* conflictatus, duos filios successores habuit, Haraldum scilicet nothum, & Canutum Audacem; quibus mortuis, Danorum iugo excusso, ad Anglos denuò recidit imperium. EdWartus enim cognomento *Confessor*, ex Anglorum stirpe oriundus regiam recuperauit dignitatem. Iam Anglia respirare cœpit, sed protinus, vt inquit ille, mores rebus cessere secundis; Sacerdotes erant inertes, somni pleni & imperiti, populus luxu solutiori, otio torpescebat, disciplina intermortua iacebat, innumeris vitijs Respub. quasi ægra intabescebat: superbia autem, cuius pedissequa exitium, maximè inualescebat. Erant enim tunc temporis Angli, vt scribit Guil. Malmesburiensis, *vestibus ad me-*

Dani 100. annos Angliam afflixerunt, regnarunt annos plus minus 20.

Eduuardus Confessor.

dium genu expediti, crines tonsi, barbas rasi, armillis aureis brachijs onerati, picturatis stigmatibus cutem picturati; Clerici literatura tumultuaria contenti, vix sacramentorum verba balbutiebant, &c. Et vt de illo tempore loquitur Geruasius Dorobernensis: *Sic ad mala perpetranda festinatur, vt nescire crimina, crimen esse videatur,* quæ omnia planissimè excidium præcinuerunt.

NORMANNI.

DWardo Confessore sine prole post viginti quatuor annos defuncto, Haraldus GodWini filius domus regiæ Maior, regnum occupauit, qué vt exturbarent, hinc Tosto frater, illinc Normanni omnem mouérunt lapidem. Verum cum ille Tostonem fratrem, & Haraldum regem NorWegiæ, quem socium sibi Tosto adiunxerat, iusto prælio, non incruenta victoria propè *Stamford brig* in Eboracensi agro peremisset: ecce vix nouem interiectis diebus,

Normanni. GVILIELMVS nothus (cognomento *Bastardus*) Norman-

1066. niæ Dux, EdWardi modò defuncti promissis, adoptione, & affinitate fretus, magno conscripto exercitu, in Anglia inter Australes Saxones appulit. In quem signa statim conuertit Haraldus, lassato licet milite, rebusq; superiori bello omnino accisis. Ad *Hastings* concurritur, vbi Haraldus in medium prælium se inferens, acriter dimicans cecidit, magno Anglorum numero interfecto, difficile est ad fidem summas exacto numero concipere. GVILIELMVS victor

Charta Guil. Conquestoris. protinus infesto agmine per Wallenfordiam Londinum petit, admissusque Rex inauguratur, vtpote cui, vt ipse ait; *Regnum Dei prouidentia destinatum, & beneficio concessionis Domini, & cognati gloriosi Regis EdWardi concessum:* & pauculis interpositis lineis, subiungit; *Benignissimum Regem EdWardum illum in Regnum Angliæ adoptiuum hære-*

dem instituisse. Quanquam si hostiæ S. Stephani Codomensis credere libet, extremum spiritum in hæc verba emisit. *Diadema regale quod nullus antecessorum meorum gessit, adeptus sum, quod diuina solummodo gratia, non ius contulit hæreditarium.* Et Paulò post: *Neminem Anglici regni constituo hæredem, sed æterno condisori, cuius sum, & in cuius manu sunt omnia, illud commendo. Non enim tantum decus hæreditario iure possedi, sed diro inflictu, & multa effusione sanguinis humani periuro regi Haraldo abstuli, & interfectis, vel fugatis fautoribus eius dominatui meo subegi.*

Historia de monasterii S. Stephani, Cadomi in Normannia.

Sed quid ego hanc maximam & recentissimam Britannici imperij conuersionem tam paucis percurro? en tibi si non pigeat legere quæ ego minus accurate, minusque fortasse cogitate, ad historiæ tamen fidem tum scripsi, cum imprudens res nostras Latinis litteris illustrare cogitarem.

> *EdWardo Confessore iam sine sobole defuncto, ancipiti cura de nouo rege substituendo proceres populusque distrahebantur. Edgarus cognomento* Ætheling, *Edmundi* Ferrei Lateris *è filio abnepos solus è virili Saxonicorum regum stirpe superarat, cui iure hæreditari regnum debebatur. Verùm cum ille ætate minori videretur, quam vt reipublicæ gerendæ par esset, & ingenium peregrinis moribus immiscuisset, vtique in Pannonia ex Agatha filia Henrici III. Imperatoris natus qui terrarum situ disiunctior erat, quàm vt adolescentem auxilio aut consilio iuuaret, Anglis minus erat gratus, quibus nihil antiquius erat quam regem sibi è suo quasi corpore creari: Haraldum igitur GodWini filium belli pacisq; & artibus & gloria florentem pleriq; omnes respexerunt. Quanquam enim ille vna tantum imagine nobilis erat, & pater proditione, & rapinis æternam ignominiæ infamiã subierat, benigno tamẽ alloquio, comitate, liberalitate, & militari virtute maximam à populo iniuit gratiam. Nec enim alter erat in quo plus fuit audaciæ ad pericula compescenda, aut plus cõsilij inter ipsa pericula. Virtusq; eius & fortuna in Wallico bello quod iampridem felicissimè confecerat ita emicuit, vt planè omnibus Imperatorijs artibus instructissim⁹, & ad imperium Anglicum instaurãdum natus videretur. Da-*

" nos etiam qui solummodo hunc regioni terrori erãt, illi æquiores
" fore sperabatur, qꝑ è Gytha SWenonis Regis Danici sorore natus
" erat. Si qua alia vis siue externa siue domestica adoriretur, ci-
" uium beneuolentia & nobilium cognatione & affinitate satis
" munitus videbatur. Sororem Morcari & EdWini fratrum qui
" longè potentissimi erant in vxorem habuit, & Edricus Syluati-
" cus vir animo excelso & authoritate summa arctissimo propin-
" quitatis vinculo erat cõiunctus. Percommodè etiam accidit, vt
" eodem tempore Sueno Danus Suecico bello implicaretur, &
" Guilielmo Normanno malè cum Philippo Francorum rege cõ-
" ueniret, Guilielmo enim illi regnum conceptis verbis, si sine pro-
" le obiret, promiserat EdWardus Confessor dum in Normãnia
" exularet, & ad illud promissum præstandũ se sacramẽti religio-
" ne quasi sponsor obligauit Haraldus (cùm captiuus in Normã-
" nia detineretur) addita etiam hac conditione vt Normanni fi-
" liam in matrimonium haberet. Vnde consultissimum plurimis
" videbatur Normanni regnum deferre, tum vt fidem liberando
" bellum quod imminere prospiciebant, & exitium quod semper
" periurij pœna auerteretur, tum Normanniam Angliæ adiun-
" gendo regnum sub tanto principe firmaretur, & respublica plu-
" rimùm augeretur. Cæterùm Haraldus omnes omnium delibe-
" rationes incidit, qui nihil sibi cunctandum ratus eo ipso die quo
" EdWardus sepulturæ traditus, imperium præter plurimorũ ex-
" pectationem arripuit, & diadema sine inaugurationis cæremo-
" nijs ipse sibi imposuit. Quo facto Ecclesiasticã hominũ nationẽ
" quasi religionis violator plus nimiò irritauit. Ille autem non ig-
" narus quam difficile sit principi nouo imperium sine pietatis &
" virtutis opinione tueri vt offensam illam obliteraret, & sceptrũ
" confirmaret ad rem Ecclesiasticam promouendam, et monaste-
" ria ornanda nihil non fecit. Edgarum Ætheling, quẽ Oxoniæ
" Comitem creauerat, reliquosq; nobiles omni beneuolentia com-
" plexus est, populum magna tributorum parte subleuauit: vim
" magnam pecuniarum in tenues effudit; denique alloquendi co-
" mitate, audiendi lenitate, decernendi æqualitate charitatem v-
" nà cum authoritate comparauit sibi singularem. Vbi primùm
" hæc certis nuncijs accepisset Guilielmus Normãnus, EdWardi
" mortem grauissimè dolere præ se tulit, cùm interim animo dis-
cruтia-

cruciaretur, Angliã quam iam spe deuorauerat, è faucibus sibi fuisse præreptam: Protinus igitur ex suorum consilio legatos ad Haraldum mittit, qui promissorum & sponsionis admonerent, simúlque regnum repeterent. Ille re deliberata respondet: Quod ad EdWardi promissa pertinet Anglicum imperium promissis deferri non posse, nec se eius promissis teneri cùm electione, non iure hæreditario regnum sibi obuenerit. Quod ad suam sponsionem, ab homine capto vi, dolo, & perpetui carceris metu in Reipub. Anglicæ damnum & ordinum præiudicium extortam, & proinde irritam esse, quam nec præstare si poterat debuisset; nec si vellet potuisset, cùm rege nesciente & populo non adsentiente facta fuisset. Illud verò admodum iniquum videbatur postulare, vt Normanno peregrinæ stirpis principi regnô cederet: quod tanto omnium ordinum consensu suscepisset. Hoc responsum parum æquis auribus accepit Normannus, Haraldúmque latebras periurio quærere existimauit: alios igitur protinùs eadem de causa legauit, qui commonefacerent qua iurisiurandi religione obstrictus teneretur, & periuros exitium apud Deum, & dedecus inter homines manere. Verùm quum iam Guilielmi filia Haraldo in pactis desponsa, quæ quasi firmamentũ suæ sponsionis erat, fato erepta fuisset, minori cum humanitate tractati sunt, nec aliud quam anteà responsum tulerunt. Ad bellum apertum iam omnia spectare cœperãt. Haraldus classem instruit, milites conscribit, præsidia per littora locis opportunis disponit, & ad vim Normannicam propulsandam, quæ vsui videntur omnia parat. Prima tamẽ belli tempestas a Tostone germano Haraldi fratre præter omnium opinionem exorta est. Ille, vir animo elato & effero magna cum authoritate aliquandiu Nordanhumbris præfuit: verùm cum crudelitate in inferiores, superbia in principem, & odio in fratres grassaretur, ab EdWardo Confessore proscriptus in Galliam secessit, iámque authore BalWino Flandriæ Comite, & suasore Guilielmo Normanno, vt probabile videtur (Tosto enim & Guilielmus duas BaldWini Flandrẽsis filias in matrimonio habuerunt) fratrem quẽ diu capitali odio, nunc aperto bello exercere incipit, è Flandria sexaginta piraticarum nauium classe soluit, Vectam insulam populatur, Cantii oram maritimã infestat, sed regiæ classis

G

» aduentu territus, sublatis velis, ad remotiores Angliæ partes
» delatus in Lincolniensi agro terram prædabundus conscendit,
» vbi ab EdWino & Morcaro prælio exceptus & fugatus Scoti-
» am petiit, vt inde bellum redintegraret. Duplici iam belli ex-
» pectatione hinc è Scotia, inde è Normannia omnium animi
» suspensi erant, eóque magis quòd in Festo Paschatis Cometes
» tristi admodum specie septem plùs minùs diebus effulsit, qui an-
» xias hominum mentes (vt turbulento fit tempore) ad infau-
» stas præsensiones conuertit. Haraldus verò intentis oculis o-
» mnes regni partes intuebatur, australe littus præsidiis firmabat.
» A Scotia & Tostone minùs sibi timuit cum Mil-Colum-
» bus Rex Scotorum intestinis malis conflictaretur. Guilielmus
» interim multa animo de Anglia agitat, rem cum ducibus sub-
» inde communicat, quos alacres & gestiente spe plenos vidit: pe-
» cuniæ autem in tantùm bellum conflandæ ratio difficilior vide-
» batur. Nam cùm in publico ordinum Normanniæ conuen-
» tu de pecuniario subsidio proponeretur, responsum est opes su-
» periori contra Gallos bello ita accisas fuisse, vt si nouum ingru-
» eret bellum, vix sua defendere potuerint, sua potiùs tuenda
» quàm aliena inuadenda: bellum illud etsi iustum minùs, ta-
» men necessarium & inprimis periculosum videri: prætereà
» Normannos neutiquam teneri peregrè in militiam proficisci.
» Nec vlla ratione ad pecuniam conficiendam adduci potu-
» erunt. Quanquam Guilielmus Fitzosbert vir summa apud
» Ducem & populum gratia omni ratione obnixè id ageret, &
» vt alios pertraheret, quadraginta naues suis impensis in hoc
» bellum promitteret. Dux quod publico conuentu non poterat,
» alia ratione aggreditur: opulentissimum quemque seorsim ad
» se accersit, blandè alloquitur, vt aliquantulum in hoc bellum
» conferant, petit: illi quasi iam certamen esset iuuandi principis
» prolixè promittunt, promissisque statim in tabulas relatis, vis
» pecuniæ omnium opinione maior citò coacta fuit. His rebus
» confectis, opem & auxilium à vicinis principibus Andium,
» scilicet, Pictonum, Cenomanorum & Bononiæ Comitibus pe-
» tit, quibus latifundia in Anglia promittit. Philippum etiam
» Gallorum Regem adit, illique modò opem ferret pro Angliæ
» fidelitatis iusiurandum vt beneficiarium præstiturum spondet.

Verùm

Verùm cùm minimè è re Gallorum videretur, vt vicinus Normannus qui iam minus Gallo obaudiret, Angliæ accessione adaugeretur (vicinorum enim potentia principibus semper suspectior) tantùm aberat vt opem deferret, vt etiam ab inuadenda Anglia deterreret. At ille nullo modo ab incepto abduci poterat, sed multò erat iam alacrior, & erectior Alexandri Pontificis Romani authoritate munitus (ille enim iam primùm in principes authoritatem sibi vsurpare incœpit) qui causa probata, sacratum vexillum in victoriæ & regni omen miserat. Copias igitur quas potuit maximas collegit, & classem numerosam ad S. Valerici *oppidulum (quod est ad Somæ fluminis ostium) cogit, vbi diutius hæsit, ventum secundum expectans; quem vt eliceret, S. Valericum loci præsidem votis fatigauit & donariis onerauit. Haraldus qui iamdiu eius aduentum cum suis frustrà præstolatus erat, exercitum dissoluere, classem subducere, & littus relinquere constituit, tùm rei frumentariæ inopia coactus, tùm quòd Flandriæ Comes ad illum scripserat, Guilielmum nihil hoc anno moturum: cui facilè credidit: quia anni tempore nauigationem præclusam existimaret, quod Æquinoctium iam suberat. Dum hæc animo agitat, noui ex improuiso belli necessitate exercitum reuocare adactus est. Haraldus enim cognomento* Durus & Harfaget *Rex NorWegiæ (qui piraticam per Septentrionales Britanniæ partes exercuerat, & Orcadas insulas iam subegerat) a Tostone in spem regni Anglici euocatus Tinam flumen cum quingentis plus minùs myoparonibus intrat, vbi suam etiam classem adiunxit Tosto, cùm hîc aliquandiu agros populati essent: sublatis anchoris, Eboracensis agri littus legentes in Humbrum delati omni belli rabie circunquaq; grassari cœperunt. Ad quos reprimendos EdWinus & Morcarus Comites tumultuariam militum manum educunt, verùm illi NorWegorum impetum non tulerunt, sed effusa fuga plurimi vna cum Comitibus sibi consulerunt, plures autem in Ousam flumen ruentes fluctibus sunt hausti. NorWegi tum obsidionem vrbi Eboraco inferre parant quam statim deditione, obsidibus vtrinque datis, recipiunt. Pauculis interpositis diebus Haraldus noster omnibus vndique con-*

» *tractis copiis Eboracum contendit, & inde in NorWegos mo-*
» *uet, qui castris positis loco tutissimo consederant: a tergo enim*
» *Oceano, a sinistra Humbro æstuario, in quo eorum classis con-*
» *stitit; a dextra verò, & à fronte Deruentione flumine quodam-*
» *modo muniti. In eos tamen Haraldus animosè inuehitur, pri-*
» *mum ad pontem acriter decertatur, in quo NorWegum quen-*
» *dam aliquandiu vniuersum Anglorum exercitum sustinu-*
» *isse fertur, donec sagitta transfixus caderet. deinde æqua virtu-*
» *te fortunaque in ipsis castris aliquandiu pugnatur. NorWegi*
» *tamen demum dissipati & in medio Haraldus ipse NorWego-*
» *rum Rex, & Tosto cùm maxima exercitus parte interfecti. Vi-*
» *ctori Haraldo præda admodum opima obuenit, vis auri & ar-*
» *genti magna, classisque illa numerosa, præter viginti nauiculas*
» *quas Paulo Orcadum Comiti, & Olauo Haraldi interfecti fi-*
» *lio ad saucios auehendos concessit, iureiurando priùs dato ipsos*
» *nihil in Angliam iam inde molituros. Hæc victoria Haraldo*
» *animum erexit, iamque se terrori Normannis fore existima-*
» *uit, cùm suis odio esse cœperit, quòd prædam militi non distribu-*
» *erit. Ille tamen in Republica ordinanda quæ miserè in hoc tra-*
» *ctu conuulsa iacuit, totus erat. Interea verò Guilielmus Nor-*
» *mannus idoneam nactus tempestatem, sub finem Septembris*
» *naues soluit & leni vẽto prouectus omnibus nauibus ad Peuen-*
» *sey in Sutsexia accessit, nudoque potitus iam littore vt spe fugæ*
» *suis præcideret, nauibus ignem iniecit, munimentoque ibi posi-*
» *to quod suis receptui esset, ad Hastings progreditur vbi etiam*
» *alterum excitauit propugnaculum præsidiumq; imposuit. Cau-*
» *sas belli iam diuulgat, scilicet vt vlcisceretur mortem Alfredi*
» *cognati sui quem vna cum plurimis Normannis GodWinus*
» *Haraldi pater sustulit, vt persequeretur iniurias Haraldi, qui*
» *cùm Robertum Archiepiscopum Cantuariensem in exilium*
» *eiecerat, tùm regnum Angliæ sibi delatum conculcata sacra-*
» *menti religione occuparat; suos autem ne hostiliter Anglis de-*
» *populatione inferrent edicto vetuit. Celeriter hæc fama ad Ha-*
» *raldum perferuntur, qui omnibus consiliis anteuertendum ra-*
» *tus, vt primo quoque tempore Normanum exciperet, dimittit*
» *quaqua versus nuncios, suos obtestatur vt in fide maneant, o-*
» *mnes vndique copias contrahit, magnisque itineribus Londi-*

num.

num properat, vbi illum legatus à Guilielmo adit: qui cum regnum pluribus repeteret, parum abfuit quin Haraldus præcipiti ira percitus legato vim intulerit. Difficile enim erat superbiam & spem bonam victori detrahere. Protinùs suos ad Guilielmum legat qui insolentiùs comminarētur nisi quàm primùm in Normanniam se reciperet. Hos tamen facili responso magnaque humanitate ille demisit. Delectum interim Londini Haraldus habet, resque suas superiori contra NorWegos prælio admodum attenuatas comperit; exercitum tamen magnum ex nobilibus & aliis quos patriæ charitas ad commune periculum propulsandum euocârat, cōflauit. Iam in Sutsexiam, matre nequicquam remorante, ducit, & animo non infracto vix septem mill. pass. à Normanno castris in planitie positis consedit. Quo etiam statim exercitum suum admouit Normannus. Primùm exploratores vtrinque submissi, qui ab Anglis erant, omnia siue veri ignorantia, siue mentiendi libidine, Normanorū multitudinem, apparatū & disciplinā supra fidem extulerunt, adeò vt Gythus Haraldi frater minor natu bellicis operibus clarus de rerū summa non vno prælio decertandum ratus, regem admonuerit, dubios esse Martis euētus, victorias sæpiùs esse à fortuna quàm virtute, cunctationem maturā maximam esse disciplinæ militaris partem: si modò fidem de regno Guilielmo dedisset vt ipsum subduceret admonuit: vtique nullis copiis contra conscientiam muniri posse, Deum de violata fide pœnas expetiturum: nec quicquam magis terrori Normannis fore, quàm si nouum conscriberet exercitum quo nouis denuò præliis exciperentur: ad hæc pro se spondet si eius prælii fortunam sibi committeret, nec boni fratris, nec fortis ducis officio defuturum: vtpote qui bonæ mentis conscientia fretus aut faciliùs hostes profligaret, aut feliciùs patriæ vitam profunderet. Non æquis auribus Rex hæc accepit quæ cum suo dedecore coniuncta videbantur: vt enim belli euentum æquo animo, ita timiditatis contumeliam nullo modo perferre potuit. Normannorum itaque laudes obtriuit, nec è sua dignitate aut pristina virtute existimauit, cùm iam quasi ad vltimum periculi peruenisset, instar meticulosi pedem referre, æternamque ignominiæ labem subire. Ita fortuna quos subuertere instituit, consilii expertes primùm reddit. Dum

» hæc aguntur Guilielmus vt pio affectu reipublicæ Christianæ
» sit prospectum & a sanguine Christiano temperatum, mona-
» chum internuncium mittit, qui Haraldo conditionem propo-
» suit, vel regno prorsus cederet, vel sub Normãno clientelari iu-
» re se iam inde regnare agnosceret, vel singulari certamine cum
» Guil. decertaret; saltem, vt Pontificis Rom. iudicio de Anglico
» imperio se sisteret. Ille autem quasi sui impotens nullam condi-
» tionem amplexus ad diuinum tribunal vniuersam causæ disce-
» ptationem reiecit, & postero die qui 2. Id. Octob. erat, pugnandi
» copiam se facturum respondit, quem credulo errore sibi fau-
» stum fore persuaserat, eò quòd natalis esset. Insequentem no-
» ctem Angli solutiori luxu, comessationibus, & vociferationi-
» bus; Normanni autem susceptis pro exercitus salute, & victo-
» ria votis produxêrunt. Prima luce acies vtrinque instruunt,
» Haraldus in primo agmine Cantianos (quibus veteri instituto
» exercitus frons debetur) cum bipennibus constituit, altero a-
» gmine ipse cum fratre, mediterraneis Anglis, & Londinensibus
» constitit. Primam Normannorum aciem ducebant Rogerus
» Montegomericus, & Guil. Fitzosberne, ea constabat ex equi-
» tibus Andegauensib. Perticensibus, Cenomannis, Britonibus,
» quorum plurimi Fergento Britoni militabant. Mediam quæ
» è Pictonibus, Germanisque constabat Galfredus Martell, &
» stipendiarius Germanus regebant. Extremum agmen dux ipse
» claudebat, cum robore Normannorum, & suæ nobilitatis flore.
» Sagittariorum verò cohortes vbique erant immistæ. Norman-
» ni non incondito sublato clamore, bellicũ canentes, agmina mo-
» uêrunt, primúmque sagittarum grandinem vndique emittunt,
» quod genus pugnæ vt Anglis nouum, ita omninò terribile erat,
» adeò enim densè recidebant, vt in mediis copiis hostem habere
» viderētur. Deinde in primum Anglorum agmen præcipiti im-
» petu incursant: hi autem qui locum quem ceperant corporibus
» tegere, potius quam cedere obfirmato animo destinarant, omnes
» connixi fortiter hostem magnâ cum clade auerterunt, illi au-
» tem denuò irruũt, horrendóq; strepitu vtrinq; acies impellitur.
» Iam collato pede quasi vir viro congrederetur, acriter aliquan-
» diu pugnatum est, Angli autem conferti, & quasi cohærentes
» impetum sustinent, adeo vt multis vulneribus acceptis iam re-

gressuri

gressuri essent, nisi Guil. non ducis magis, quàm militis munere iungens sua authoritate inhibuisset: hæret itaq; pugna, & equites Normannici quàm concitatissimè immittuntur, & supernè vi sagittarum Angli quasi obruuntur, agmen tamen non perrumpitur. Haraldus enim intrepidi ducis munia obiēs suis vbique præstò erat, nec minùs parte alia Guil. qui cùm vno, & altero equo suffosso, verà virtute vincere non potuit, ad artē se conuertit: suis imperat vt receptui canant, & gradū, seruatis tamen ordinibus, referāt. Angli iam, terga dedisse rati, & victoriā præ manibus esse, ordines laxant suos, incompositiq; hostibus instāt, quasi certa iam, & explorata victoria, cū illi reductis ex improuiso, agminibus, ex integro signa inferūt, & palātes Anglos adorti, & circumfusi stragem maximā edunt, plurimi inter fugæ, pugnæq; consilium oppressi. plures autem æditiorem locum occupantes, cōglobati, & mutua adhortatione firmati præsentibus animis diu restiterūt, quasi locū laudabili morti elegissent, donec Haraldus sagitta caput transuerberatus, vnà cum Githo fratre ceciderit: tū Edwinus Morcarusq;, & pauculi, qui cædi superfuerāt fuga elapsi cesserūt Deo, cesserūt tēpori, cùm ab horà diei 7. ad crepusculū vsq; cōtinenter pugnatū esset. Desiderati sunt hoc prælio Normannorū plus minus 6000. Anglorū verò lōgè plures. Guil. victor omnibus lætitiis exultās supplicatione decreta honorem Deo Opt. Max. habuit, positoq; inter medias strages tētorio, nocte traduxit. Postero die cùm suos inhumasset, Anglisq; idem permisisset, ipse Hastingas regressus est, vt de persequeda victoria consiliū iniret & lassatū militē tantisper reficeret. Quamprimū autē huius cladis fama nuntiis trepidis Londinū, & in alias Angliæ vrbes perlata esset, vniuersa regio perculsa, & quasi prostrata est. Githa regis mater lamentis muliebriter, ita se dedidit, vt nullam admitteret consolationem, infimisq; precibus filiorū cadauera à victore obtinuit, quæ sepulturæ in monasterio Walthamiæ tradidit. Edwinus Algithā sororem reginam in remotiores regni partes mittit, Regni tamen proceres, populum ne animum desponderent, admonet, consiliaque de repub. conferūt. Archiepiscopus Eboracēsis, ciues Londinenses, & Classiarii (quos [Botescarles] vocarunt) Eadgarum in regē consecrandū, bellumq; cum Guil. redintegrandum cen-

» fuerunt, EdWinus, & Morcarus de regno sibi occupando clan» destina consilia struxerunt, Episcopis vero, & præsulibus, & a» liis qui Romani Anathematis fulmine perterriti erant, opti» mum videbatur deditionem facere, & non efferatum victoris » animum ancipiti Marte proritare, nec Deo reluctandum, qui » iam Angliam peccatis ita exigentibus, quasi in manus Nor» manno tradiderat. Gulielmus interim Hastingas præsidio fir» mans infesto agmine Londinum petere constituit: verum vt la» tius sui terrore inferret, & à tergò omnia secura redderet, par» titis copiis per Cantii partem, Suthsexiam, Suthreiam, Suthan» tonensem agrum, & Bercheriensem peruagatur, vicos, & ædi» ficia incēdit, prædasque agit, ad Walingfordiā, Tamisim trans» mittit, & terrore omnia complet. Proceres tamen in incerto ha» buerunt, quidnam consilii caperent, nec adduci poterant, vt po» sitis simultatibus, cōmuni animo, Reipub. prospicerent. Vt enim » Ecclesiasticis ab execrationibus, & censuris Pontificis Romani » (quibus ille iam & in animos hominum, & in regna tyranni» dem exercebat) absoluerentur, cum res iam non accisæ, sed planè » perditæ essent, in sententia ita de deditione perstiterunt, vt mul» ti saluti cōsulentes se ex vrbe subduxerint. Alfredus verò Ar» chiepiscopus Eboracēsis, Wolstanus Episcopus Wigorniensis, præ» sulesque alii vnà cum Eadgaro Edtheling, EdWino, Morcaro, » victori Normanno apud Berkhamsted occurrunt, obsidibusq; » datis in fidem, & deditionem se permittunt. Ille autem protinus » Londinum aduolat, magna lætitia, & festis acclamationibus » exceptus Rex salutatur, ad inaugurationis apparatum, quam » in natalem Christi indixerat, omnia parat, & ad regnum con» stituendum totus animo & cogitatione instat.

» Iam confecta erat Saxonici in Britannia imperii periodus, » quæ sexcētis septē annis definita erat, & conuersio in Angliæ re» gno facta est insignis, quā alii in magistratuū sordes, & præsulū » superstitiosam ignauiā, alii in Cometē illū, & vim siderum, alii » in Deū qui regna iudiciis occultis, sed nunquam iniustis distri» buit, reiecerūt. Alii autē qui in propinquiores causas inspexe» runt, prudentiam in EdWardo Rege desiderarunt: quòd dū spe» cioso religiosæ castitatis prætextu suscipiēdæ prolis curā abiice» ret, regnum ambitiosissimis hominibus dilacerandū obiiceret.

Quàm

Quàm insolens & crudelis hæc fuerit victoria, scriptores Monachi pleno ore intonant, nec dubitandū, quin in hâc victoriâ, vt aliâs, alacris exultarit improbitas. Victor Gulielmus in victoriæ quasi trophæum, antiquatis maximam partem Anglorum legibus, Normanniæ consuetudines induxit, caussásque Gallicè disceptari iussit: exclusis hæreditate auitâ Anglis, agros & prædia militibus suis assignauit; ita tamen vt dominium directum sibi reseruaret, obsequiúmque clientelari iure sibi & successoribus deuinciret, id est, vt omnes in *Feudo*, siue fide tenerent, & nulli prçter Regem essent viri Domini, sed potiùs fiduciarii Domini, & possessores. Quod vbi fecisset, nihil prius habuit, quàm Danici belli tempestatem, quæ impendit, auertere, & sibi quietem vel pecunia redimere, qua in re vsus est Adalberti Hamburgensis Archiepiscopi opera. Scribit enim Adam Bremensis: *Inter Suen, & Bastardum perpetua contentio de Anglia fuit, licèt noster Pontifex muneribus Guilielmi persuasus, inter reges pacem firmare voluerit.* Quæ etiam firmata videatur, iam inde enim Anglia nihil sibi à Danis metuit. Iamque ille ad imperium tuendum, & Rempub. optimis legibus temperandam se totum contulit. Scribit enim Geruasius Tilburiensis: *Cùm insignis subactor Angliæ Rex Wilhelmus vlteriores insulæ fines suo subiugasset imperio, & rebellium mentes terribilium perdomuisset exemplis, ne libera de cætero daretur erroris facultas, decreuit subiectū sibi populum iuri scripto, legibúsque subiicere. Propositis igitur legibus Anglicanis, secundum tripartitam earum distinctionem hoc est, Merchenlage, Denelage, Westsexenlage, quasdam reprobauit, quasdam autem approbans trāsmarinas Neustriæ leges, quæ ad regni pacem tuendam efficacissimæ videbantur, adiecit.* Deinde, vt author est qui eo tempore floruit, Ingulphus: *Hominium sibi facere, & contra omnes homines fidelitatem iurare omnem Angliæ incolam imperauit, totam terram descripsit, nec erat Hyda in tota Anglia, quin valorem eius, & possessorem sciuit, nec lacus, nec locus aliquis, quin in regis rotulo extitit descriptus, ac eius redditus ac prouentus, ipsa possessio, & eius possessor regiæ notitiæ manifestatus, iuxta taxa-*

torum fidem qui electi de qualibet patria territorium proprium describebant. Iste Rotulus vocatus est Rotulus Wintoniæ, & ab Anglis pro sua generalitate, quòd omnia tenemēta totius terræ integrè cōtinuit Domesday, cognominatur. Huius Libri libentiùs meminerim, quòd eius subinde memoria vsurpanda sit, quemque *Librum Guil. Librum Censualem, Angliæ Notitiam, Angliæ commentarios Censuales, Acta publica & Angliæ lustrum* nominare placet.

Domesday Booke.

Normanni vnde appellati.

Hinc regnum Normannorum in Angliâ initium habuit, qui à Septentrionali plaga sic dicti, nam *Nordmanni* nihil aliud significat quàm *viri septentrionales*, (commisti enim erant ex Noruegorum, Sueonum, & Danorum fortissimis, vt habet Helmoldus,) Caroli magni temporibus per Frisiam, Belgicam, Angliam, Hiberniam, & Galliam atrociter piraticam exercuerunt. Demum iuxta Sequanæ ostium consedêrunt, regionem, à suo nomine Normanniam denominârūt, quæ prius *Neustria* corruptè dicta erat, quòd pars fuerat Westrasiæ: sic enim mediæ ætatis scriptores dixerunt quod Germani *Westenreich*, i. Occidentale regnum vocitârunt; comprehenditque quicquid inter Ligerim & Sequanam ad Oceanū interiacet. Porrò hi Normanni Carolum Simplicem Francorum regem eò adegerunt, vt Rollonem eorum principem Normanniæ Ducem declararet, filiam elocaret, & in dotem Normanniam confirmaret.

Neustria.

Non indignum erit quanquam sit ridiculum, hîc subiungere quod de alio Normannorū nominę legitur in veteri manuscripto codice monasterii Andegauensis. *Carolus stultus dedit Normanniam Rolloni cum filia sua Gisla, hic non est dignatus pedem Caroli osculari: cúmq; Comites illum admonerent vt pedem regis in acceptione tanti beneficii oscularetur, lingua Anglica respondet (Ne se Bi god) quòd interpretatur, Non per Deum. Rex verò & sui illum deridentes, & sermonem eius corruptè referentes, illum vocauerunt Bigod, vnde Normanni adhuc vocantur Bigodhi.*

Quantùm verò virtute bellica pręstiterint Normanni, alii dixerint: satis mihi sit dixisse, quòd inter bellicosissimas

mas

mas gentes positi, non obsequiis, sed armis semper tuti fuerint, & nobilissima regna in Anglia & Sicilia constituerint. Tancredi enim Normāni posteri, profligatis è Sicilia Saracenis, non paucos annos regnum tenuerunt, & in terra Sancta res maximas magna cum laude gesserunt. Vnde Rogerus Houedenus: *Audax Francia Normannorum militiam experta delituit, ferox Anglia captiua succubuit, diues Apulia sortita refloruit, Hierosolyma famosa, & insignis Antiochia se vtráq; supposuit.* Iam inde Anglia non minùs belli gloria, quàm humanitatis cultu inter florentissimas orbis Christiani gentes imprimis floruit. Maculam verò quam Chalcondylas nostræ genti de vxoribus cōmunibus aspersit, ipsa veritas eluit, & effluētem Græculi vanitatem comprimit. Nec enim, vti inquit eruditissimus & optimus mihi amicus Ortelius in hac ipsa re, semper vera sunt, quæ à quolibet de quibusuis narrantur. Hi sunt qui Britanniam insedêrunt populi, è quibus supersunt Britanni, Saxones siue Angli, Normāniq; permisti, & ad Septentriones Scoti, vnde duo in Insula regna, ANGLIA nimirum & SCOTIA. *Chalcondylas.*

De Flandris qui ante quadringentos annos huc demigrârunt, & sedes in Wallia regum permissu acceperunt, nihil attinet nunc dicere, alibi dicemus. Sed hanc rem cum Seneca concludamus. *Est itaq; manifestum, nihil eodem loco mansisse quo genitum est. Assiduus humani generis discursus est. Quotidie aliquid in tam magno orbe mutatur. Noua vrbium fundamenta iaciuntur. Noua gentium nomina, extinctis nominibus prioribus, aut in accessionem validioris conuersis, oriuntur.* *De consolatione ad Albinum.*

BRITANNIÆ DIVISIO.

AD Britanniæ diuisionem iam accingamur. Diuidūtur regiones à Geographis, vel φυσικῶς secundum naturam fluminum, & montium; vel ἐθνικῶς secundum gentium habitationes; vel ποικιλῶς, & πολιτικῶς id est, variè, & politicè, iuxta principum voluntates, & iurisdictiones, *Quomodo regiones diuiduntur.*

Quum autem de primo & secundo huius diuisionis genere sparsim per librum tractabitur, tertia illa politica huius loci propria videtur: quæ tanta tamen superiorum temporum iniquitate circumfusa est caligine, vt multò facilius sit in hac re falsa conuincere, quàm vera inuenire.

Historici nostri antiquissimam Britanniæ diuisionem fuisse contendunt, qua in *Loegriam, Cambriam,* & *Albaniam* partitur: id est, vt explicatiùs dicam, in Angliã, Walliam, & Scotiam. Sed hanc recentiorem esse crediderim, tùm quòd triplex sit, à tribus enim populis, Anglis, Cambris, & Scotis, qui postremò Insulam inter se diuiserunt, enata videtur, tùm quòd eiusmodi partitio nusquam in classicis authoribus appareat ante nostrum Galfredum Monumethensem. Fabula enim, vt Critici nostri existimant, constare nõ poterat, nisi ille è Bruto tres filios Locrinum, Cambrum, & Albanactum progenuisset, eò quod hic totidem cùm ille vixerit, florerent gentes: vt anteà Brutum creasset, eò quòd hæc insula Britannia diceretur. Nec dubitant quin plures ille liberos è Bruto procreasset, si plures diuersæ gentes eo tempore in Britannia extitissent.

Britannia. *Magna* *Parua.* *Dio.*

Vetustissima diuisio, quam ego nouerim, apud Ptolemæum magnæ Constructionis lib. 2. extat, vbi insulam vniuersam in *Britãniam Magnam*, & *Paruam* diuidit. *Magnam* vocat hanc citeriorem ad Meridiem; *Paruam* verò vlteriorem illam ad Septentriones: cuius incolæ in MAIATAS & CALEDONIOS distincti erant, id est, in campestres, & mõtanos, vt nunc Scoti in *Hechtlandmen*, & *LaWlandmen*. Cùm autem vlteriorem illam plagam neglexerint Romani, *quia*, vt inquit Appianus, *illis vtilis esse non poterat*; termino non procul ab Edenburgo posito, citeriorem partem in Prouinciam iam redactam primùm duplicem fecerunt, INFERIOREM scilicet & SVPERIOREM, vt ex Dione colligitur. Angliæ enim partem citeriorem cum Wallia SVPERIOREM, vlteriorem & Septentrionalem INFERIOREM vocat. Quod ipsæ Legionum sedes apud Dionem comprobant. *Legionem secundum Augustam*, quæ ad *Caerleon* in Walliâ, & *Victricem vicesimã*, quæ ad

Britannia inferior & superior. *Lib. 55.*

Isca, Caerleon ar Vik.

ad *Chester*, siue Deuæ egit, in Britannia Superiori locat, *Legionem* autem *Sextam Victricem*, quæ Eboraci egit, in Britannia Inferiori meruisse scribit. Hanc diuisionem à Seuero Imp. factam fuisse existimarem, quòd Herodianus prodat, illum, deuicto Albino, qui Britannico exercitui præerat & imperium occupârat, Britanniæ rebus ordinatis, totiùs Insulæ administrationem bifariàm diuisisse.

Postea in tres partes Britanniæ prouinciam descripserunt Romani, vt ex Sexto Rufo videre est, videlicet in MAXIMAM CÆSARIENSEM, BRITANNIAM PRIMAM, & BRITANNIAM SECVNDAM: Quas ex Episcopis, & diœcesibus antiquis forsitan deprehendi. Lucius P. R. apud Gratianum innuit ecclesiasticas Christianorum ditiones Romanorum magistratuum ditiones imitatas esse, illisque in vrbibus Archiepiscopos consedisse, quibus olim præsides Romani. Cùm autem tres Archiepiscopos olim habuerit Britannia: Londinensem scilicet, Eboracensem, & vrbis Legionum: prouinciam quam nunc vocant Cantuariensem (eò in Londinensis sedes translata erat) Britanniam PRIMAM constituisse: Walliam quæ episcopo vrbis Legionum paruit BRITANNIAM fuisse SECVNDAM: Prouinciam verò Eboracensem, quæ tum ad limitem pertinuit, fuisse MAXIMAM CÆSARIENSEM existimo.

Britannia triplex.

Dist. 80.

Subsequens ætas, cùm Imperii Romani formula indies immutaretur, Britanniam quinque-partitam fecit, BRITANNIAM nimirum PRIMAM, SECVNDAM, MAXIMAM CÆSARIENSEM, VALENTIAM, & FLAVIAM CÆSARIENSEM. VALENTIA pars septentrionalis fuisse videtur Maximæ Cæsariensis, quam à Pictis & Scotis occupatam Theodosius Valentis Imp. Dux recuperauit, & *Valentiam* in eius honorem nominauit, quod his verbis planiùs ostendit Marcellinus: *Recuperatam prouinciam, quæ in ditionem concesserat hostium, ita reddiderat statui pristino: vt eodem referente, & rectorem haberet legitimum, & Valentia deinde vocaretur arbitrio principis.* Huius Theodosii filium, (qui Augustus creatus, Flauius Theodosi...

Britannia quinque partita.

Lib. xxviii.

dictus fuit, & plurima in imperio immutauit,) Flauiam addidisse coniicere licebit, quòd ante huius Flauii tempora, Britannia Flauia nusquam legatur. Vt igitur summatim rem expediam; BRITANNIA PRIMA dicta fuit omnis regio Australis, quæ hinc mare Britannicum, illinc Tamisim & Sabrinianum fretum interiacet. BRITANNIA SECVNDA, quæ nunc Wallia, FLAVIA CÆSARIENSIS, à Tamisi ad Humbrum porrecta fuit, MAXIMA CÆSARIENSIS ab Humbro ad Tinam, fl. siue Vallum Seueri; VALENTIA à Tina ad fossam, iuxta Edenburgum, quam Scoti *Gramesdike* vocant, vbi Romani imperii limes vltimus.

Britannia prima.
Britannia secunda.
Flauia Cæsariensis.
Maxima Cæsariensis.
Valentia.

Non possum hîc non requirere quorundam eruditissimorum prudentiam, qui in hunc numerum Scotiam referunt, quam alii Maximam Cæsariensem, alii Britanniam Secundam fuisse volunt. Quasi verò Romani illam partem cæli quodammodo rigori damnatam non neglexerint, & hîc tantùm prouincias illas enumerârint, quas per Consulares & Præsides administrârunt. Maxima enim Cæsariensis, & Valentia à Consularibus, reliquæ tres Britannia, Prima, Secunda, & Flauia à Præsidibus administrabantur.

Si quis me roget, quam huius partitionis meæ rationem habeam, & finium malè regundorum insimulet: quid me in hanc sententiam pellexerit, paucis accipiat. Cum obseruârim Romanos eas Prouincias, semper *Primas* vocasse, quæ Romæ fuerant proximiores, vt *Germania Prima, Belgica Prima, Lugdunensis Prima, Aquitania Prima, Pannonia Prima:* quæ omnes Romæ propiores erant, quàm quæ *Secundæ* nominantur; & has *Primas* ab elegantioribus *Superiores, Secundas*, Inferiores dictas fuisse: Australem nostræ insulæ partem Romæque propiorem *Britanniam Primam* fuisse statui. Eadem ratione cùm *Secundæ prouinciæ*, quas vocant, à Roma disiunctiores essent, Walliam *Britanniam Secundam* putaui. Cùm etiam inclinante imperio, illas prouincias solummodò *Consulares*

ſulares magiſtratus habuiſſe notauerim, quæ hoſtibus obiacebant, vt videre eſt apud librum Notitiarum, non ſolùm in Galliâ, ſed etiam in Africâ; & apud nos *Valentia*, cum *Maxima Cæſarienſi* in eo libro *Conſulares* cenſeantur: eas Scotis & Pictis proximas expoſitáſque in illis, quos dixi, locis iudicaui. *Flauiam* autem *Cæſarienſem* hîc omnibus intermediam fuiſſe, & in Angliæ meditullio non poſſum non coniectare, & eò confidentiùs, quod idem mecum ſentit antiquus ille ſcriptor Gyraldus Cambrenſis. Hę fuêrunt ſub Romanis Britanniæ diuiſiones.

Poſteà, barbaris vndique incurſantibus, & ciuili bello inter Britannos indies ingraueſcente, ſanguine, & ſucco exhauſta aliquandiu iacuit, ſine vllo imperii ſimulachro. Demum verò ea pars, quæ ad Arctos vergit, in duo regna *Scotorum* ſcilicet & *Pictorum* conceſſit, & Pentarchia Romanorum in hac citeriori parte, facta fuit *Heptarchia* Saxonum. Prouinciam enim Romanorum vniuerſam, præter Walliam, quam Britannorum reliquiæ occupârunt, in ſeptem regna deſcripſerunt; *Cantium* ſcilicet, *Suthſexiam*, *Eaſt-angliam*, *Weſtſexiam*, *Northumbriam*, *Eaſtſexiam*, & *Merciam*. Quas regiones hæc regna complexa fuerint libet tabella, potius quàm verborum congerie, ob oculos hîc proponere. *Saxonum Heptarchia.*

1	2
CANTII regnum continebat	SVSSEXIÆ, ſiue Auſtralium Sax. regnum
Cantium.	*Suthſexiam.* *Suthreiam.*

3

EASTANGLIÆ, siue Orientalium Anglorum regnum continebat

Norfolciam.
Suthfolciam.
Cantabrigiam, cum Insula *Elye*.

4

WESTSEXIÆ, siue Occiduorum Saxonum regnum continebat

CornWalliam. *Somersetiam.*
Deuoniam. *Wiltoniam.*
Dorsetiam. *Suthanptoniam.*
Bercheriam.

5

NORTHVMBRIÆ regnum continebat

Lancastriam. *Northumbriam*,
Eboracam. & regiones
Dunelmiam. Scotiæ vsque
Cumbriam. ad Edenburgi fretum.
Westmariam.

6

ESTSEXIÆ, siue Orientalium Saxonum regnum continebat

Essexiam.
Midlesexiam.
Partémque *Hertfordiæ*.

7

MERCIÆ regnum continebat

Glocestriam. *Huntingdoniam.*
Herefordiam. *Bedfordiam.*
Wigorniam. *Buchinghamiam.*
WarWicum. *Oxenfordiam.*
Leicestriam. *Staffordiam.*
Rotelandiam. *Salopiam.*
Northantoniam. *Nottinghamiam.*
Lincolniam. *Cestriam.*
Partémque *Hertfordiæ* alteram.

Anglia in Comitatus diuisa.

NEc dum tamen, florente Heptarchia, Anglia ita in Comitatus diuisa (sic enim vulgò vocant) sed posteà, cùm solus Aluredus rerum potiretur, vt enim Germani maiores nostri, teste Tacito, iura per pagos, vicósque reddebant, & Conteni ex plebe comites ad rem administrandam adiungebantur; sic ille (vt Ignulphi

phi Croilandensis verbis vtar) *primus Angliam in Comitatus diuisit, quòd indigenæ rapinas committebant, exemplo, & colore Danorum: Comitatus porrò in Centurias*, id est, *Hundreds, & Decimas*, id est, *Tithings, distribui fecit, præcepitque vt omnis indigena, in aliqua esset Centuria, & Decima. Præfectos etiam Prouinciarum, qui antea Vicedomini vocabantur, in duo officia diuisit, videlicet, Iudices, nunc Iustitiarios, & Vicecomites, qui adhuc idem nomen retinent. Horum cura, & industria tanta pax breui per totam prouinciam effloruit; vt si viator quantamcunque summam pecuniæ in campis, vel publicis compitis, vesperi demisisset, manè vel post mensem rediens integram, & intactam videret.* Quod fusiùs tibi explicabit Malmesburiensis historicus. *Qua occasione*, inquit, *barbarorum, etiam indigenæ in rapinas anhelauerunt, adeò vt nulli tutus commeatus esset, sine armorum præsidiis, Centurias, quas Hundreds dicunt, & Decimas, quas Tithings vocant, instituit Aluredus, vt omnis Anglus legaliter duntaxat viuens, haberet & Centuriam, & Decimam. Quòd si quis delicti alicuius insimularetur, statim ex Centuria, & Decima exhiberet, qui eum vadarentur, qui vero istiusmodi vadem non reperiret, seueritatem legum horreret. Si quis verò reus ante vadationem, vel post transfugeret, omnes ex Centuria & Decima, regis mulctam incurrerent. Hoc commento pacem infudit Prouinciæ, vt per publicos aggeres, vbi semitæ per quadriuium finduntur, armillas aureas iuberet suspendi, qui viantium auiditatem riderent, dùm non esset, qui eas abriperet.*

Centuriæ.

Cæterum hæ Centuriæ in nonnullis regni partibus *Wappentaches* nominantur; causam si quæris ex EdWardi Confessoris legibus dicam. *Cum quis accipiebat præfecturam Wapentachii, die statuto in loco vbi consueuerant congregari, omnes maiores natu contra eum conueniebant, & descendente eo de equo suo, omnes assurgebant ei. Ipse vero erecta lancea sua ab omnibus secundum morem fœdus accipiebat: Omnes enim quotquot venissent cum lanceis suis ipsius hastam tangebant, & ita se confirmabant per contactum armorum, pace palam concessa. Anglice enim arma vocantur [thapun,]*

* VVappentacks, Tithings, & Lathes,

& [Faccare] confirmare, quasi armorum confirmatio, vel vt magis expreßè secundum linguam Anglicam dicamus Wepentac, armorum tactus est. [thepun] enim arma sonat, [tac] tactus est. Erant etiam & aliæ potestates super Wapentachia quas vocabant [thrihingaf,] quod erat erat tertia pars prouinciæ. Qui verò super eas dominabantur, vocabantur [thrihingerefas] ad hos deferebantur causæ quæ non poterant definiri in Wapentachiis. Sicque quod Angli vocabant Hundredam, isti Wapentachium: Et quod Anglicè vocabant tres vel quatuor Hundredas, isti vocabant [thrihinge. In quibusdam verò prouinciis Anglicè vocabantur [Leth] quod isti dicunt Trihing, quod autem in [thrihinge] definiri non poterat, ferebatur in Scyram.

Shyres. Hos Comitatus (quos vel *Conuentus*, vel *Pagos* propriè, & Latinè voces) nos peculiari vocabulo *Shyres* appellamus, à [*Scyre*] Saxonica dictione, quæ partiri, & diuidere significat: primaque diuisione tantùm XXXII. numerabantur, anno enim à Christo nato 1016. Ethelredo regnante, non plures fuisse Malmesburiensis refert. Sic enim in Ethelredi illius vita scribit: *Dani hoc tempore, cùm numerantur in Anglia pagi* XXXII. *sedecem inuaserunt*. Eaque tempestate pro legum varietate hi Comitatus diuisi erant: Leges enim Angliæ in triplici erant differentia;

Anglia diuisio pro ratione legum. Occiduorum scilicet Saxonum quam *Westsaxenlage*, Danorum quam *Denelage*, & Merciorum quam *Merchenlage* dixerunt. Ad Occiduorum Saxonum legem spectarunt nouem Comitatus, vz. Cantium, Sussexia, Suchria, Bercheria, Suthantonia, Wintonia, Somersettia, Dorsettia, & Deuonia. Ad Danorum legem quindecim pertinuerunt Comitatus, vz. Eboracensis, Derbia, Nottinghamia, Leicestria, Lincolnia, Northantonia, Bedfordia, Buckinghamia, Hertfordia, Essexia, Midlesexia, Nortfolcia, Soutfolcia, Cantabrigia, Huntingdonia. Reliqui octo Merciorum legem sequebantur, hi erant Glocestria, Vigornia, Herefordia, WareWicus, Oxenfordia, Cestria, Salopia, & Staffordia. Cùm autem huius regni censum egerit Guilielmus primus, XXXVI. Comitatus, vt habet Poly-

Liber M S. Sancti Edmundi.

Domesday Booke.

Polychronicon, numerabantur. Acta tamen publica, in quæ censum ille retulit, duntaxat XXXIIII. percensent: Dunelmia, enim Lancastria, Northumbria, Westmorlandia, & Cumbria non eo numero habebantur, quòd hæ tres tunc temporis paruerint Scotis, vt quidam volunt, & alteræ illæ vel pensitationibus fuerint immunes, vel sub Eboracensi agro comprehensæ. Verùm posteà in numerum additæ XXXIX. Comitatuum numerum compleuêrunt, quem hodiè habemus. Quibus XIII. plures in Wallia adiunxit Henricus VIII. qui primus eam regionem in Comitatus distribuit.

In his Comitatibus, difficilioribus temporibus, *Præfectus regius*, quem *Lieutenant* vocant, nę quid detrimenti Respub. caperet, constituitur. Singulis verò annis, nobilis aliquis ex incolis præficitur, quem *Vicecomitem*, quasi vicarium Comitis, & nostra lingua *Shiriffe*, i. Comitatus præpositum vocamus, qui etiam Comitatus vel prouinciæ Quæstor rectè dici potest. Eius enim est publicas pecunias Prouinciæ suæ conquirere, mulctas irrogatas, vel pignoribus ablatis, colligere, & ærario inferre. Iudicibus præstò adesse, & eorum mandata exequi. Duodecim viros cogere, qui in caussis de facto cognoscunt, & ad Iudices referunt: (Iudices enim apud nos iuris solùm, non facti sunt Iudices) condemnatos ad supplicium ducere, & in minoribus litibus cognoscere. In maioribus autem ius dicunt Iustitiarii, quos olim *Itinerantes*, nunc *Iustitiarios ad Assisas* vocant, qui quotannis hos Comitatus bis obeunt, vt de caussis cognoscant, & de incarceratis sententiam ferant. Henricus II. hos itinerantes instituit, vel potiùs restituit. *Ille*, vt inquit Matthæus Parisiensis, *consilio filii suo, & episcoporum constituit Iustitiarios per sex partes regni, in qualibet parte tres, qui iurarent, quòd cuilibet ius suum conseruarent illæsum.*

Shiriffe of the shire.

Iustitiarii Itinerantes.

Quòd ad Ecclesiasticam iurisdictionem attinet. Cùm Romani Pontifices Ecclesias singulas singulis presbyteris asignâssent, & parochias eis diuisissent, Honorius Archiepiscopus Cantuariensis circa annum à salute repa-

Episcopi.

Anglia in Parochias diuisa. rata 636. Angliam primus in Parochias, vt legitur in historia Cantuarienſi, diſtribuere cœpit.

Duas autem nunc habet Anglia prouincias, Archiepiſcopos item duos, Cantuarienſem nimirùm, totius Angliæ Primatem, & Metropolitanum: & Eboracenſem. Quibus ſubſunt XXV. Epiſcopi: Cantuarienſi XXII. Eboracenſi tres reliqui. Qui verò ſunt hi Epiſcopatus, cum Comitatibus, ſiue Diœceſibus, quas nunc obtinent, optimus ille & reuerendiſſimus, pater Matthæus Parcherus Archiepiſcopus Cantuarienſis, antiquitatis, & optimarum literarum patronus ſummè ſtudioſus, his ſuis verbis oſtendit.

IN PROVINCIA CANTVARIENSI.

CAntuarienſis, inquit, *cum Roffenſi, ipſum Cantium comitatum continet. Londinenſis quæ Eſſexiam, Middleſexiam, partemque Hertfordenſis Comitatus. Ciceſtrenſis Southſexiam. Wintonienſis Southamtonenſem, Surriam, & Vectam inſulam, Salisburienſis Wilcheriam, & Bercheriam. Exonienſis Deuoniam, & Cornubiam. Bathonienſis, & Wellenſis ſimul iunctæ Somerſetum. Gloceſtrenſis Gloceſtrenſem. Wigornienſis Wigornienſem, & partem WarWicenſis. Herefordenſis Herefordenſem, & partem Salopienſis. Couentrenſis, & Lichfeildenſis vnâ copulatæ, Staffordenſem, Derbienſem, & reliquam partem WarWicenſis, nec non Salopienſis partem eam, quæ ad Repillum fluuium ſpectat. Tum Lincolnienſem omnium maximum ſex terminant Comitatus, Lincolnienſis, Leiceſtrenſis, Huntingdona, Bedfordienſis, Buckinghamienſis, & reliqua pars Hertfordienſis: Elienſem Cantabrigia ipſaque Elie inſula: Nordouicenſem Norfolcia, atque Suffolcia: Oxfordienſem Oxfordienſis, Petroburgenſem, Northamptona, & Rutelandia: Briſtolienſemque Dorceſtria. Quibus XVIII. in Anglia Diœceſibus, addendæ ſunt Walliæ, ſiue Cambriæ Diœceſes, quæ & Archiepiſcopatu proprio priuatæ, & numero extenuatæ ſunt, ſeptem vix in quatuor abeuntibus,*

untibus, quæ sunt Meneuen*sis*, *quæ ad* Fan*um* S. D*auidis sedet*, Landau*ensis*, Banchoren*sis*, *&* Assauen*sis*, *siue* ElWen*sis.*

IN PROVINCIA EBORACENSI.

E*Boracensis ipse comprehendit agrum* Eborac*ensem*, *&* N*ottinghamiensem*: C*estria* C*estriam Comitatum*, R*ichmondiam*, *&* Lanca*striam*, *partemque* F*lint*, *&* D*enbygh*, *in* W*allia Comitatuum continet*: D*unelmensis autem ipsum* D*unelmensem*, *atque* N*orthumbriam*: C*ariolensis* C*umbriam*, W*estmoriamque comitatus cingit.*

ORDINES ANGLIÆ.

QVod ad Reipublicæ nostræ diuisionem attinet, constat ex Rege, siue Monarcha, Nobilibus, Ciuibus, Ingenuis, quos Y*eomen* vocamus, & opificibus.

REX, quem Saxonico verbo maiores nostri [C*yninge*,] nos contractius K*inge* appellamus, supremam potestatem, & merum imperium apud nos habet; nec in imperii clientela est, nec inuestituram ab alio quouis accipit, nec præter Deum, superiorem agnoscit. Nobiles verò nostri diuiduntur in Maiores & Minores. Nobiles Maiores vocamus Duces, Marchiones, Comites, & Barones, qui vel hæreditario iure his titulis gaudent, vel iisdem virtutis ergô à Rege exornantur. *Rex.*

DVX primus est post Principem (quod nomen soli Regis filio natu maximo apud nos conuenit) dignitatis titulus. Saxonico seculo plurimi erant hoc titulo conspicui, quos ab exercitu ducendo sua lingua [*Heretoga*] dixerunt, & D*uces* simpliciter sine alicuius loci adiectione in Chartis antiquis concipiuntur, vt solummodo officiarii videantur. Normannico verò tempore, cùm ipsi

Normannici Reges, Normanniæ Duces essent, longo tempore, neminem eo honore ornârunt, donec EdWardus III. EdWardum filium CornWalliæ Ducem creauerit. Iaminde plures erant hæreditarii apud nos Duces subinde creati, qui tamen nunc euanuêrunt omnes. Creabantur autem, vt ex ipsa Creationis formula loquar, *per cincturam gladii, cappæq; & * circuli aurei in capite impositionem.*

* A Coronet.

Marchiones.

Marchio, id est, præfectus limitaneus, secundum à Duce honoris locum habet. Hic titulus seriùs ad nos peruenit, nec antè Richardi secundi tempora cuiquam delatus. Ille enim Robertum Vere Oxoniæ Comitem, delicias suas, primùm Marchionem Dubliniæ designauit, merumque erat honoris nomen. Nam qui anteà limitibus præfuerant, *Lord Marchers* vulgò vocabantur, & non *Marquesses*, vt hos vocamus. A Rege verò creantur *per cincturam gladii, ac cappæ honoris & dignitatis impositionem.*

Comites.

Comites, qui tertium locum tenent, à maioribus nostris Germanis habuisse videamur. Illis enim olim, vt author est Tacitus, *Comites erant qui Principibus consilium, & authoritas semper adessent.* A' Romanis tamen ad nos, vti etiam ad Francos deuenisse existimant alii. Imperatores enim adulto iam imperio, domesticum quendam senatum circa se habere incœpêrunt, qui Cæsaris Comitatus appellatus; & ipsi quorum consilio in bello & pace vtebantur, *Comites* dicti, vnde in Inscriptionibus antiquis frequens est. Comiti Impp. Paucisque annis ita inualuit, vt *Comitis* nomen omnibus magistratibus datum, qui sacrum Comitatum obseruarunt, vel qui ex eo prodirent: & inde nomen posteà porrectum sit ad omnes qui alicui negotio præpositi erant. Suidæque definitur Comes ὁ λαῦ ἄρχων, vt Cuiacius in Paratitlis ad Cod. nos docuit. Ex quo etiam docemur ante Fl. Constantinum Comitis nomen, vt dignitatem denotaret in vsu non fuisse. Hic autem cùm imperij Rom. formam nouis distinctionibus mutaret, & quàm plurimos be-

neficio

neficio suo deuincere, atque honore cumulare niteretur, Comitis titulum honorarium sine administratione primùm instituit: eratque Comitiua facultas quædam, & priuilegium, Principem non solùm prodeuntem, sed in Palatio quoque & locis secretioribus comitandi, posse illius epulis, priuatisque sermonibus interesse. Tandem hoc beneficio ornatis alias dignitates cum functione concessit, & vicissim, qui in magistratu & Reipubl. administratione essent, illo honore affecit. Hinc Comitis nomen dignitatem, atque præfecturam, ab eo tempore significauit, initio temporariam, postea vitæ æqualem. Deinceps verò cùm res Romana in plura regna distraheretur, hic etiam titulus retentus, & Saxones nostri, quos sua lingua [*Ealdorman*,] Latinè *Comites* dixêrunt, quos *Eorlas* Dani vocarunt, vt author est Ethelwerdus, quo nomine emollito *Earles* hodie appellantur. Diuque sanè & simpliciter hoc nomine nuncupati sunt, tandem loci etiam adiectione, cui cum authoritate præerant. Nec dum hæreditaria erat hæc dignitas, verùm cùm Guilielmus Normannus, iam victor summam rerum in hoc regno administraret, Comites creati sunt feudales, hæreditarii, & patrimoniales: & vt in antiquis Chartis videre est de tertio denario Comitatus. Quod sic exponit liber vetustus Monasterii de Bello: *Consuetudinaliter per totam Angliam mos antiquitus inoleuerat Comites prouinciarum tertium denarium sibi obtineri, inde Comites dicti.* Item alius Anonymus: *Comitatus à Comite dicitur, aut vice versa. Comes autem est, quia tertiam portionem eorum quæ de placitis proueniunt, in quolibet Comitatu percipit, sed non omnes Comites ista percipiunt, sed hi quibus Rex hæreditariò, aut personalitèr concessit.* Vnde verè Polydorus ille: *Anglis mos est, vt Comitatuum tituli arbitratu principis dentur, etiamsi ne possessione locorum, è quibus ipsi tituli petantur. Quare rex solet ijs qui nihil in eo Comitatu habeant, ex suis vectigalibus dare quotannis aliquam pecuniæ summam in possessionis loco.* Creantur autem solummodò *per gladij cincturam.*

* Eorles hodie Earles.

Vicecomites. Post Comites VICECOMITES ordine sequuntur, *Vicounts* nos vocamus. Hæc vetus officii, sed noua dignitatis appellatio, & Henrici VI tempore apud nos primùm audita.

Barones. Inter nobiles maiores, locum vltimum obtinent BARONES. Etsi autem non me latet, quid de huius nominis, apud Ciceronem, significatione scribunt eruditi: Isidori tamen, & veteris Grammatici opinionem libens amplectar, qui *Barones* mercenarios milites esse volunt. Hoc enim notisimus ille apud Hirtium de bello Alexandrino locus euincere videtur. Qui sic se habet: *Concurritur ad Cassium defendendum: Semper enim Barones, compluresque euocatos cum telis secum habere consueuerat à quibus cæteri intercluduntur.* Verùm Baro ex illis nominibus videatur, quæ tempus paulatim meliora & molliora reddidit. Nam longo pòst tempore non milites, sed qui liberi erant domini, & *Thani* Saxonibus dicebantur, Barones vocari cœperunt. Nec dum magni honoris erat, nam & primis Normannorum temporibus Comites nonnulli suos sub se Barones habuerunt, & melioris notæ ciues *Barones* vocabantur. Paulò autem pòst eò honoris peruenit, vt nomine *Baronagii* Angliæ omnes quodammodo regni ordines continerentur. Plena enim honoris illa appellatio erat, & nemini aliquandiu collata nisi illis qui ob virtutem militarem belli, Baronatus, vt aiunt, vexillo donati, vel ob prudentiam domi, Regis rescripto Baronis nomine ad Comitia Parlamentaria euocati fuerint; donec Henricus VI. diplomatibus, vel potiùs honorariis literis hunc honorem quibusdam primus detulerit. Hodie hæc per diplomata Baronis creandi ratio, & illa per rescriptum solummodò sunt in vsu.

Dani hodie illustres dominos Thane vocant.

Vauasores. *Vauasores*, siue *Valuasores* proximum post Barones locum olim tenuerunt, quos à Valuis iuridici nostri deducunt: verùm horum dignitas iam euanuit, quæ à Francis ad nos promanâsse videtur. Cùm enim illi rerum in Italia potirentur Valuasores, vt author est Sigonius, illos

illos dixerunt qui à Duce, Marchione, Comite, aut Capitaneo plebem, plebisue partem acceperant; & vt Butelerius Iurisconsultus inquit, summæ coercitionis, sed non nundinarum & mercatus ius habuerunt.

Baneretti etiam non ita pridem à Baronibus secundi erant, quibus inditum nomen à vexillo. concessum enim erat illis militaris virtutis ergô quadrato vexillo, perinde ac Barones vti, vnde & equites vexillarii à nonnullis Latinè vocantur. Baneretti.

Nobiles minores sunt Equites aurati, Armigeri, & qui vulgò Generosi, & *Gentlemen* dicuntur. EQVES verò nemo nascitur, sed creatur vel ab ipso Rege, vel Regis in exercitu præfecto, idque aut ob bellicam virtutem, aut prudentiam. Flexis enim genibus, educto gladio leuiter in humero percutitur, princepsque his verbis Gallicè affatur: *Sois Cheualier au nom de Dieu.* Quæ forma equitis creandi Saxonico tempore, his verbis, qui tùm vixit ostendit Ignulphus: *Qui militiæ legitimæ consecrandus esset, vespere præcedente, aut Episcopum, Abbatem, Monachum, vel sacerdotem contritus de peccatis confessionem faceret, & absolutus, orationibus deditus in ecclesia pernoctaret, in crastinum rem sacram auditurus, gladium super altare offerret, & post Euangelium, sacerdos benedictum gladium militis collo cum benedictione imponeret, & communicatus sacris Christi mysteriis denuò legitimus miles permaneret.* Nec omninò sub Normannis exoleuit: scribit enim in Polycratico Ioannes Sarisburiensis: *Inoleuit consuetudo solennis, vt ea ipsa die, qua quisque militari cingulo decoratur, ecclesiam solenniter adeat, gladioque super altare posito, & oblato, quasi celebri professione facta, seipsum obsequio altaris deuoueat, & gladii, id est, officii sui iugem domino spondeat famulatum.* Tunc enim ad ornamentum præter gladium, cingulum & calcaria aurata accesserant, vnde Milites & Equites aurati hodie vocantur. Nec dubito quin hic mos à Germanis proauis nostris descenderit, apud quos, authore Tacito, primus honor iuuentæ scuto frameaque à principe ornari: ante enim domus pars videbantur, sed Equites.

iam Reipublicæ. Milites Balnei qui multis Balneorum & vigiliarum ceremoniis adhibitis patrum memoria creati fuerunt, ſciens omitto, quod hic ordo iampridem exoleuiſſe videtur.

Armigeri.

Armigeri, nobis *Eſquiers*, his proximi ſunt, qui vel à clypeis gentilitiis, quæ in nobilitatis inſignia geſtant, vel quia principibus, & maioribus illis nobilibus ab armis erant, nomen traxerunt. Hodiè verò quicunque in aliquo Reipublicæ loco conſiſtunt, vel Principi honeſtiori conditione famulantur, hoc titulo quaſi ſuo iure vtuntur.

Generoſi.

Generoſi, vel promiſcuè nobiles ſunt, qui natalibus clari, aut quos Virtus aut Fortuna è fæce hominum extulit. *Ciues*, ſiue *Burgeſſes*, qui in ſua quilibet vrbe publicis funguntur muneribus, & in Parlamentariis noſtris Comitiis locum habent.

Yeomen. Gemen Saxonicè. plebs.

Ingenui, ſiue *Yeomen* ſunt, quos lex noſtra homines legales dicit, & ex agris, quos optimo iure tenent, quadragintà ad minimum ſolidos quotannis colligunt.

Opifices autem ſunt, qui mercede operam locant, ſedentarii, mechanici, fabri, &c. qui capite cenſi, & proletarii Romanis dicebantur.

TRIBVNALIA ANGLIÆ.

Tribunalia.

Vod ad Curias noſtras, ſiue Iuris fora attinet, in triplici ſunt apud nos differentia: alia enim ſunt Eccleſiaſtica, alia Temporalia, & vnum mixtum, quod Saxones olim [*thittena-gemott*, id eſt, ſapientium conuentus, nos *Parlamentum*, & vt vniuerſum Ætoliæ concilium *Panætolium* Liuio nominatur, ita Panangliv recte dici poſsit. Ex tribus enim Angliæ ordinibus conſtat, & totius Angliæ corpus repræſentat, à principe pro arbitrio indicitur, ſummamque & ſacroſanctam authoritatem habet, in legibus ferendis, confirmandis, antiquandis, interpretan-

Parlamentum.

pretandis, & in omnibus quæ ad Reipublicæ salutem spectant.

Fora Temporalia sunt duplicia, iuris scilicet, aut æqui. Iuris sunt, *Bancus Regius* (liceat mihi nunc forensi Iuridicorum nostrorum stilo vti.) *Curia Cameræ stellatæ, Bancus communis, Scaccarium, Curia Wardorum & liberationum, Admiralii, Assisæ*, alia quæ obscuriora sunt, omitto.

Bancus Regius ita dictus, quòd Rex ipse in eo præsidere solebat, Coronæ placita tractat. Iudices in hoc sunt Capitalis Iusticiarius Angliæ, Iusticiarii assessores tres vel quatuor, officiarii sunt Clericus Coronæ, Protonotarius, Ministri inferiores sex. *Bancus Regius.*

Camera stellata superiori seculo instituta fuit in qua tractantur criminalia, periuria, imposturæ, dolus malus, &c. Iudices sunt Dominus Cancellarius Angliæ, D. Thesaurarius Angliæ, D. Præses consilii priuati, D. Custos priuati sigilli, D. Senescallus hospitii, Secretarius Regis, Capitalis Iusticiarius Angliæ, Magister Rotulorum, Capitalis Iusticiarius communis Banci, & omnes Consiliarii status, tam Ecclesiastici, quàm Laici, & ex Parliamenti Baronibus illi, quos Princeps aduocabit. *Camera stellata.*

Bancus Communis, quia communia placita inter subditos ex iure nostro quod Commune vocant, in hoc disceptantur, nomen habet. In hoc iudicant Capitalis Iusticiarius, Iusticiarii assessores tres, vel quatuor, officiarii sunt Custos sigilli, Custos Breuium, &c. *Bancus communis.*

Scaccarium à tabula ad quam asidebant nomen traxit. Sic enim scribit Geruasius Tilburiensis: *Scaccarium tabula est quadrangula quæ longitudine quasi decem pedum, & quinque latitudine ad modum mensæ circumsedentibus apposita, vndique habet limbum latitudinis quasi quatuor digitorum. Supponitur Scaccario pannus in termino Paschæ emptus non quilibet, sed niger virgis distinctus, distantibus à se virgis vel pedis, vel palmæ extentæ spatio.* Et paulò post: *Ab ipsa regni conquisitione per Regem Guilielmum facta hæc Curia cœpisse dicitur, sumpta tamen eius ratione à Scaccario transmarino.* In hac omnes causæ audiuntur quæ ad Fiscum pertinent. *Scaccarium.*

Iudices ſunt Dominus Theſaurarius Angliæ, Cancellarius Scaccarii, Capitalis Baro, Barones, alii tres. Miniſtri ſunt, memoriæ Regis miniſter, Memoriæ Theſauri miniſter. Clericus pipæ, Controrotulator pipæ. Auditores veteris reuentionis quinque: Forinſecarum oppoſitor, Clericus extractorum, Clericus placitorum, Mariſchallus, Clericus ſummonitionum. Deputati Camerarii: Secundarii in officio memoriæ Regis duo, Secundarii in officio Theſaurarii duo, Secundarii pipæ duo. Clerici in diuerſis officiis quatuor, &c. In altera Scaccarii parte, quæ *Recepta* dicitur, hi ſunt Officiarii: Camerarii duo, Vicetheſaurarius, Clericus Talliarum, Clericus Pellis, Numeratores quatuor, Iunctores Talliarum duo, Deputati Camerarii duo, Clericus pro Talliis, Cuſtos Theſaurarii, Tabellarii ordinarii quatuor, Scribæ duo, &c. Officiarii item Decimarum & Primitiarum huc ſpectant. Cùm enim Papæ authoritas profligata eſſet, lege cautum eſt, vt Eccleſiaſticorum beneficiorum decimæ, & primitiæ regi perſoluerentur.

Curia VVardorum. *Curia Wardorum* à pupillis quorum cauſſas tractat nomen habet. Veteri enim inſtituto è Normannia deducto, & non ab Henrico tertio, vt aliqui ſcribunt, cum quis defunctus ſit qui poſſeſſiones à Rege tenet, tam hæredes quàm eorum patrimonium redditusque in Regis poteſtate & tutela ſunt, donec alterum & vigeſimum ætatis annum complerint. Verùm hanc Curiam primus inſtituit Henricus octauus, in qua Magiſter Generalis iudicat, ſubſunt autem Superuiſor liberationum, Attornatus Generalis, Receptor Generalis, Auditor, Clericus Curiæ, Clericus liberationum, Aſſeſſores duo, Tabellarius, Feodarii quadraginta.

Admiralii Curia. *Admiralii Curia* res maritimas tractat. In hac numerantur Admiralius Angliæ. Locumtenens & Iudex. Scribæ duo, Seruiens Curiæ, Viceadmiralii Angliæ.

Aſſiſæ, quas dicimus, in quolibet Comitatu bis anno habentur, in quibus duo Aſſiſarum Iuſticiarii ad hoc deputati cum Eirenarchis, ſiue pacis Iuſticiariis comitati, & de

de ciuilibus, & criminalibus cognoſcunt. Loca vero & tempora in vnoquoque Comitatu edicto publico quindecim ante Aſsiſas diebus denuntiantur.

Fora æquitatis ſunt, *Cancellaria*, *Curia Requeſtarum*, Concilia in limitibus Walliæ, & parte Boreali.

Cancellaria, à Cancellario nomen traxit, quod nomen ſub priſcis Imperatoribus non adeò magnæ dignitatis fuiſſe ex Vopiſco docemur. Nunc autem honoris eſt maximi, & in ſummum togatæ dignitatis faſtigium euecti ſunt Cancellarii. Quorum nomen quidam ſpecioſè à cancellando, id eſt, ductis cancellatim lineis inducendo, repetunt. Caſsiodorus autem à Cancellis quòd intra ſecreta cancellorum ſeptis clauſa, cauſſas examinârunt. cæterùm in hac Curia ex æquo & bono iudicatur, & ſummum ius quod ſumma crux videri ſolet, temperatur. Hîc verò ſedent Dominus Cancellarius Angliæ, Magiſter Rotulorum, Magiſtri Cancellariæ duodecim. Pertinentque ad hanc Curiam Protonotarius, Clericus Coronæ, Clericus Hanaperii, Clerici Cancellariæ ſex, Clerici paruæ Bagiæ tres, Examinatores Curiæ duo, Præco, Seruiens ad Arma, Sigillator, Ceræ miniſter, Contrarotulator Hanaperii, Clericus Cameræ Stellatæ, Clericus Præſentationum, Clericus ad Facultates, Clericus ad examinationem literarum Patentium, Regiſtrarius, Clerici irrotulamentorum nomen, Clericus pro demiſsionibus, Clericus ad Appellationes, Clericus ad Protectiones, Clericus ad licentias, & pardonationes alienationis, Clericus ad Breuia, & Commiſsiones è Curia Wardorum, Clericus ad Breuia de *Sub Pœna*, & Curſiſtæ Curiæ Cancellariæ viginti quatuor.

Cancellaria.

Secretum, i. locus iudicii.

Requeſtarum Curia pauperum, & regiorum famulorum cauſſas audit, in hac ſunt Magiſtri Requeſtarum, & Clericus. De Conſiliis autem illis, & aliis Curiis, ſuo loco dicemus.

Requeſtarum Curia.

Eccleſiaſtica fora præcipua ſunt, *Synodus*, quæ *Conuocatio Cleri* dicitur, & ſemper ſimul cum Parlamento habe-

Eccleſiaſtica fora.

tur: & *Synodi prouinciales* in vtraque prouincia. Post hæc Archiepiscopi Cantuariensis Curiæ numerantur; videlicet *Curia de Arcubus*, à loco sic dictus; cui Iudex præest *Decanus de Arcubus* appellatus, qui ad omnium in Cantuariensi prouincia appellationes rescribit. Aduocati in hac sunt XVI. aut plures pro Archiepiscopi arbitrio, omnes Legum Doctores, Scribæ duo, & Procuratores decem. *Curia Audientiæ*, quæ omnes Prouincialium querelas, causas, & appellationes recipit. *Curia Prærogatiuæ*, in qua Commissarius de hæreditatibus ab intestato, seu testamento delatis ius dicit. *Curia Facultatum*, in qua præfectus constituitur, qui desideria cognoscit eorum, qui Ecclesiastici iuris quandoque rigidi, atque stricti relaxationem petunt, & Registrarius, qui concessas dispensationes in scripta refert. *Peculiarium Curiam*, quæ ad quasdam parochias ab Episcopali iurisdictione in nonnullis Diœcesibus separatas, & Archiepiscopo Cantuariensi peculiares spectat, aliasque obscurioris notæ libens prætereo. Nec ego sanè prudens, qui hisce me immiscuerim, sed exemplo præiuit in Belgica describenda Guicciardinus.

Curia de Arcubus.

Curia Audientiæ.

Curia Facultatum.

Curia Peculiarium.

Expectat hic aliquis vt ex Astrologis attexam in cuius Signi, & Planetæ tutela sit nostra Britannia. Et attexam sanè (nam & in doctis illis erroribus versatus sum) vt curiosis satisfaciam; quamuis tàm diuersæ sint de hac re Astrologorum coniecturæ, vt ipsa diuersitas rem omnem infirmare, & veritatem excludere videatur. M. Manilius Poëta antiquus Capricornum præesse innuit in illo versu:

Cui signo Britannia subiecta.

Tu Capricorne regis quicquid sub sole cadente
Expositum.

Ptolemæus, Albumazar, Cardanus Arietem præficiunt, Ioannes de *Muris* Saturnum, Frater Perscrutator, Esquidus, & Henricus Silen Lunam, eò quòd in septimo, vt aiunt, sit Climate, Rogerus Herefordensis, Thomas Rauennas Philologus, & Hispalensis Pisces, demumq; Schœnerus & Pitatus, vt nullus sit consensus, nos non meliori ratione, Geminis subiecêrunt.

Nunc quod bonum, felix, faustum, fortunatumque sit (vt

(vt antiqui rebus agendis præfari solebant) Deo duce, Prouincias, siue Comitatus obeam. In quibus singulis qui fuerint antiqui incolæ, quæ nominis ratio, quæ terræ bonitas, quæ confinia, quæ loca cùm antiquioris memoriæ, tùm melioris notæ, qui item à Normannico imperio in quolibet fuerint vel Duces, vel Comites, quàm possum verissimè, planissimè & breuissimè explicabo. In hâc Comitum successione, vt ingenuè fatear, per quem profecerim: Thomam Talbottum in Chartophylacio actuarium diligentissimum, & antiquitatis nostræ scientissimum mihi magnum lumen prætulisse libens meritò hîc agnosco. Ordo.

Ab vltimo autem Occidente, id est, à CornWallia, auspicabor, & indè reliquas prouincias suo ordine perlustrabo, imitatus in hoc Strabonem, Ptolemæum, & vetustissimos Geographos, qui ab Occiduis regionibus descriptiones suas semper exordiuntur.

DANMONII.

Egionem illam, quæ quasi prima totius Britanniæ longissimè in solis occasum, tanquam Chersonesus proiicitur, & à Septentrione freto Sabriniano, à meridie Britannico; ab occidente Oceano Verginio vrgetur, insedêrunt antiquitùs Britanni, qui Solino DVNMONII, *Ptolemæo* DAMNONII, *vel vt rectius alibi* DANMONII *dicti. Quod nomen si à stanni fodinis, quas* Moina *Britanni dicunt, non sit deductum: ab habitatione sub montibus factū videatur. Inferiùs enim, & cõuallibus passim per hanc regionē habitatur.*

quod Dan-munith *Britannicè dicitur: quo etiam sensu proxima prouincia* Duffneint, *i. depressas valles incolens, a Britannis hodie vocatur. An verò* OSTIDAMNII, *qui &* OSTÆI, *&* OSTIONES, *quorum Strabo ex Pythæa Massiliensi meminit sint nostri Danmonii, velim vt antiquitatis studiosi paulo diligentiùs secum perpendant. In Europæ enim remotissimis, ad Occidentalem Oceanum, è regione Hispaniæ, non procul ab Vxantissa insula, nunc* Vshant, *siti erant. Quæ singula huic Danmoniorum regioni optimè & vndique conueniunt. Cumque Artemidoro* Ostiones *illi* COSSINI *vocentur (vt innuit in suis Vrbibus Stephanus) velim etiam considerent: quandoquidem hæc gens Corini etiam dicatur, an pro* COSSINI, CORINI *non sint substituendi.* Fusii *enim pro* Furii, *&* Valesii *pro* Valerii *leguntur. Quo loco hos* Ostidamnios, *&* Cosſinos *ad mare Occiduum Geographi statuant, ne per nebulam quidem vident, si hinc excludantur. Cæterùm horum regio in duas hodie diuiditur partes;* CornWall *scilicet, & Denshire, de quibus suo ordine dicendum est.*

Ostidamnii.

Cossini.

CornWall.

ORnWallia, quæ etiam recentioribus *Cornubia* dicitur, maximè totius Britanniæ in occidentem Solem vergit, & à Britannorum reliquiis, quos *Occidentales Britones* Marianus Scotus vocat, habitatur; à quibus, Britannica lingua (auitam enim linguam necdum omninò amiserunt) *KernaW* dicitur, quòd in cornu tenuatur, & in altum promontoriolis, quasi cornibus vndiquaque excurrit. Cornu enim *Corn*, & Cornua *Kern*, multitudinis numero appellant Britanni: licēt alii à Corineo nescio quo, Bruti socio, dictam velint *CornWalliam, Coriniamque* nominent, iuxta fabulosi Poëtæ carmen:

Korn & Kern.

Pars

Pars Corinea datur Corinæo, de duce nomen
Patria, deq; viro gens Corinenſis habet.

Sed nouum non eſt (ſi antiquitatem reuoluas) locos plurimos ab huiuſmodi ſitu nomina ſortiri. In Cretâ, & Tauricâ Cherſoneſſo Κριοῦ μέτωπα promontoria dicuntur, quòd quaſi arietis cornibus in mare procurrunt: Sic Cyprus *Ceraſtis* à Græcis olim dicta, quod procurrentibus promontorijs, veluti cornibus mari incumbit; vt minimè mirum ſit, hunc tractum qui tanquam cornu, incuruus, & promontoriolis quodammodo cornutus, *KernaW*, & *Corn* appellatum. Vnde cum in hanc regionem, bello Saxonico ardente, plurimi Britanni ſe recepiſſent, naturæ loci confidentes, pedeſtria enim itinera montibus ſatis inuia, & æſtuariis conciſa, nauigationem item impeditam propter inſcitiam locorum ſciebant: Saxo victor qui exotica omnia, & alienos ſua lingua [*Wealh*] vocauit, huius incolas [*CornWeales*] nuncupauit: Hinc enata Latina appellatio *CornWallia*, & recentiori ſæculo *Cornubia*. Tantùm abeſt, vt CornWallia dicta fuerit à Gallis victoribus, quod quidam Gallico nomini blandientes effutiunt. Qui ſi perinde domi ſaperent, ac aliena curant, deprehenderent illorum Britanniam maritimam à noſtra denominari, & in ea regiunculam *Cornouaille*, quæ CornWallenſium noſtrorum lingua vtitur, à noſtris eò tranſmigrantibus nomen ſumpſiſſe. Nam vt Britanni hi noſtri occidentales, Armoricis Galliæ, cum in Cæſarem bellum mouerent, auxilia ſubminiſtrarunt, vnde bello Britannico ille cauſſam prætexuit; poſteaque, vt diximus, (eò commigrantes) *Britanniam* mutato nomine, dixerunt. Sic ſuperioribus ſæculis, Britannis popularibus ſuis contra Francos præſto aderant, & intonante Danica tempeſtate, huc etiam nonnulli conceſſerunt, recentiuſque hoc nomen *Cornouaille* reliquiſſe exiſtimantur.

> VValsh *quid ſignificat.*

> Cornouaille *in Britannia Armorica.*
> Strabo.

Hæc regio, veluti penſante æquorum curſus naturâ, vt plurimum montibus attollitur, gleba in conuallibus ſatis fertili, quam alga marina *OreWood* dicta, & limo quodam ſupra quam credi poſſit, lætificant. Ora maritima

> Orevvood.

creberrimis nitet oppidis, quæ numerosam classem con-ficere possint: interiora metallorum diuite vena abun-dant; Stannum enim non sine vberrimo fructu, admiran-da copia effoditur, ex quo vasa domestica ducta apud o-mnes Europæos, in mensarum vsu argenteis fulgore com-parantur. Incolæ passim nigros lapillos, ex quibus stan-num conflatur, vel effodiunt, vel ex arenis lotis eximunt, quod in continentem à Britannis priscis nauigijs vitilibus corio circumsutis deuehi solebat. Horum autem stanna-riorum, siue metallicorum operum duo sunt genera. Al-terum *Lode-Works*, alterum *Streame-Works* vocant. hoc in locis inferioribus est, cum fossis agendis stanni venas se-ctantur, & fluuiorum alueos subinde deflectunt; illud in locis æditioribus cùm in montibus puteos, quos *Shafts* vocant, in magnam altitudinem defodiunt, & cuniculos agunt. In vtroque ingeniorum solertia admiranda, tàm in aquarum deriuationibus, & corriuationibus, quàm in puteorum substructionibus, & suffulcimentis, vt contun-dendi, lauandi, discernendi, & excoquendi rationes, qui-bus nihil est solertiùs, tacitus prætermittam. Verùm vt Britannos priscos in hac arte elaborasse, ex Diodoro, & Æthico docemur; sic Saxones, & Normannos diu negle-xisse videntur, aut Arabum, siue Saracenorum opera vsos fuisse, desertas enim fodinas *Attall Sarasin*, id est, Sarace-norum reliquias sua lingua vocant incolæ. Tandem verò circa annum 1270. impetratum est ab Edmundo Corn-walliæ Comite diploma, concessę libertates, & leges me-tallicæ latæ, quas sigillo suo muniuit, in quo ligonem, & rutrum impressum ferunt, & vectigal stanno impositum, quod Comitibus persolueretur. Has libertates, priuile-gia, & leges posteà confirmauit, & adauxit Rex Edwar-dus III. Vniuersam metallicorum rempublicam, quasi v-num corpus in quatuor tribus, siue regiones descripsit, quas à locis, *Foy-moore*, *Blackmoore*, *TreWarnaile*, & *Pen-With* dicunt. Omnibus Guardianum siuè Præsidem præ-fecit, qui tàm ex æquo & bono, quàm ex lege ius dicit, sin-gulisque tribubus suos Propræsides constituit, qui singu-lis

Stannum. *Diodorus Siculus.* *Opera Stannaria.* *Metallicorum Politia.*

iis mensibus, in sua quisque regione lites dijudicat, quæ iudicia à stanno *Stannaria* vocantur, à quibus ad ipsum præsidem nonnnnquam prouocatur. Et ne vectigalia subducerentur, & fraudi sit Regibus, quibus nunc vt CornWalliæ Ducibus, pro singulis millenis stanni pondo, 40. solidi veteri instituto numerantur, lege cautum est, vt omne quod conflatur stannum, ad alterum è quatuor designatis oppidis deferatur, vbi bis anno dependitur, signatur, & vectigal illud persoluitur, nec anteà venundare, & distrahere sine grauissima mulctta cuiquam liceat. Nec tamen solo, quam viris CornWallia fœlicior, qui vt omni humanitate exculti, etiam priscis illis temporibus. *Mercatorum enim vsu qui stanni gratia eò nauigant*, vt habet Diodorus Siculus, *humaniores erga hospites erant*; ita & statura sunt procera, & olim Giganteæ magnitudinis fuisse perhibentur. Vnde Poëta quidam satis antiquus, cùm Gigantes quosdam Britannicos describeret, sic lusit de Britannia loquens:

Titanibus illa
Sed paucis famulosa domus, quibus vda ferarum
Terga dabant vestes, cruor haustus, pocula trunci,
Antra lares, dumeta thoros, cœnacula rupes,
Præda cibos, raptus venerem, spectacula cædes,
Imperium vires, animos furor, impetus arma,
Mortem pugna, sepulchra rubus, monstrisq; gemebat
Monticolis tellus, sed eorum plurima tractus
Pars erat occidui, terror maiorq; premebat
Te furor, extremum Zephyri Cornubia limen.

Vtrum verò hæc Danmoniorum proceritas, quæ ex calidi & humidi temperie profluit, ad genitalem mundi Spiritum Fauonium, & Occidentalem situm referenda sit, vt in Germania Batauos, in Gallia Aquitanos, & Ruthenos, qui ad occasum extremi sunt, procerissimos, & fortissimos videmus; an potiùs ad peculiarem aliquam cœli, & soli rationem, non est huius loci, curiosè inquirere.

Occidui populi procerissimi.

Nunc Promontoria, vrbes, & flumina, quorum meminerunt antiqui (hoc enim inprimis instituti est nostri) persequamur. Ab ipso extremo promontorio exorsi, primùm australe, inde Septentrionale littus, & demùm Tamaræ fluuij decursum, qui hunc agrum à Deuoniensi secludit, perlustrantes. Extremum promontorium quod Oceano Vergiuio incumbit, & XVII. tantùm temporibus in globosa terræ superficie à Fortunatis insulis, vel potius Asoris definitur, Ptolemæo BOLERIVM dicitur, Diodoro BELERIVM, fortasse à *Pell* Britannica dictione, quæ remotissimum significat. Ἀντιουέσταιον, siue ANTIVESTÆVM eidem etiam Ptolemæo dicitur, Britannis *Penrhinguaed*, id est, promontorium sanguinis, sed tantùm Bardis, siue Poëtis, Historicis verò Britannis *PenWith*, i. promontorium ad sinistram, Saxonibus [*PenWith-steost.*] *Steort* enim illis proiectam in mare terram denotat, & hinc Centuria illa tota *PenWith* hodie dicitur, accolis sua lingua *Pen von las*, id est, finis terræ, eodemque sensu Anglis, *The lands end*, quòd sit totius insulæ ad occidentem extremum. Quod si HELENVM hoc promontorium appellatum fuerit, vt Volaterranus, & recentiores habent, non ab Heleno Priami filio, sed à *Pen Elin* profluxit, quod cubitum Britannis sonat vt *Ancon* Græcis. Cum verò à Græcis littora incurua *Ancones* dicerentur, quod de Ancona Italiæ Plinius testatur, neutiquam absurdum est hoc inflexum littus à Britannis *Pen-elin* eodem sensu nuncupatum, & inde Latinum illud *Helenum*. De Antiuestæo autem subinde dubitare solebam, an Græcam saperet originem. Cum enim vidissem solenne apud Græcos fuisse nomina locis imponere ex nominibus oppositorum, non solùm in ipsa Græciâ, vbi *Rhium*, & *Antirrhium* habent, sed etiam in sinu Arabico, vbi *Bacchium* & *Antibacchium*: & in Illyrico *Antibarrium*, quòd *Barrium* Italiæ è regione prospiceret, sedulò perquisiui an locus aliquis *Vestæi* nomine insignitus, Antiuestæo nostro obiiceretur; sed cùm nihil tale inuenerim, ad Britannicam linguam me retuli, nec tamen hîc me expedire possum. Cæterum

Belerium siue Antiuestæum.

Steort quid significat.

terum hoc promontorium lõgiùs se in occasum immisisse credunt incolæ, & ex ruderibus extractis affirmant nautæ. Terramque ibi infuso mari adopertam, *Lionesse*, ex nescio qua fabula dictam fuisse asseuerant. Lionesse.

In extremis huius promontorij scopulis, quum recedente æstu nudantur plumbi candidi, atque æris apparent venæ, impositamque fuisse olim speculam, vnde indicium nauigantibus accenso igne factum, ex Orosio colligo. Altissimam enim Pharum in Gallitia Hispaniæ erectam fuisse dicit *ad speculam Britanniæ*, hoc est (si modò illum bene capio,) ex opposito speculæ Britannicæ: nec enim alius huius insulæ locus Hispaniam prospectat. Viculus nunc illi insidet, *Saint Buriens* dictus, Burienæ mulieri Hibernicæ sacer: Medioxumos enim Hibernicos, & indigites suos hæc gens, vt tutelares deos, ita semper suspexit, vt omnia ferè oppida illis consecrauerit. In huius vicinia in loco, quem *BiscaWe Woune* dicunt, vndeviginti lapides in orbem dispositi conspiciuntur, singuli XII. quasi pedibus inuicem distantes, & in centro cæteris omnibus multò maior exsurgit. Hoc, vt coniectura probabile est, trophæum aliquod Romanorum fuit sub posterioribus Imperatoribus, vel Athelstani Saxonis, cùm Danmonios in potestatem redegisset, & Asyli ius Burienæ ædiculæ concessit, eò quòd (vt fama est) victor à Sillinis insulis hîc appulisset. S. Buriens. *Trophæum.*

Hinc sensim in Austrum circumacto littore, sinus lunatus admittitur, *Mountes baye* vocant, in quo Oceanum auido meatu irruentem terras demersisse fama obtinet. Huic incumbit *Pensance* emporiolum, *Mousehole* Britannicè *Port Inis*, i. Insulæ portus, & *Merkin*, i. forum Iouis stationes malefidæ, & in ipso Angulo, qui nomen sinui fecit *Mons Michaëlis*, *Dinsol* olim, vt in libro Landauensi habetur, incolis *Careg CoWse*, i. rupis cana, Saxonicè [*MichelsthoW*,] i. Michaelis locus, vt annotauit Laurentius Noelus, vir rara doctrina insignis, & qui Saxonicam maiorum nostrorum linguam desuetudine intermortuam, & obliuione sepultam primùs nostra ætate resuscitauit. S. Michaels mount. *Laur. Noelus.*

Scopulus hic eſt ſatis altus & confragoſus, quoties ex alto ſe æſtus incitat, aquis circumfluus, quoties recedit, terræ coniunctus; vnde loci ingenio fretus Ioannes Oxonienſis Comes, non multis ante annis, in ſedem belli contra EdWardum IIII. regem elegit, ſed parùm fœliciter. Eius enim milites à Regijs tentati, ſtatim ſe dedidêrunt. In ipſo verò iugo intra propugnaculum ſacellum erat Michaëli Archangelo ſacrum. Cellam ibi Guilielmus Moritonij Comes, qui latifundia in hoc tractu Guilielmi primi patrui ſui munificentia tenuit, monacho vni, & alteri conſtruxit, qui Michaëlem eo monte apparuiſſe prodidêrunt, quòd Phantaſma ad ſuum Garganum Itali, & ad ſuum Michaëlis montem in Normannia Galli certatim rapiunt. *Arma ænea.* Ad huius radices patrum memoria, dum ſtannum effoderetur, cuſpides, ſecures, & gladij ænei lino inuoluta reperta erant, cuiuſmodi effoſſa fuêrunt iam olim in Germaniæ Hercinijs, nec ita pridem in noſtra Wallia. Conſtat enim ex antiquorum monumentis Græcos, Cimbros, & Britannos armis æneis fuiſſe vſos, quamuis ex ære vulnera ſint minùs noxia, vtique cui (vt ex Ariſtotele habet Macrobius,) vis inſit remedialis. Sed non erat illa ætas, perinde ac noſtra in hominum perniciem ingenioſa. *Pyrrhocorax. Cornish' Chough.* In ſubiectis rupibus, vt etiam paſſim per hæc littora, fœtificat Pyrrhocoras, roſtro & pedibus rubentibus cornix, non Alpibus peculiaris, vt exiſtimauit Plinius. Quam incendiariam eſſe auem, & furunculam deprehenderunt indigenæ. Ignem enim clanculum ædibus ſæpè ſubijcit, nummuloſque ſublegit, & abſcondit.

Hoc in loco, maximè contrahitur regio, quaſi in Iſthmum, vix enim quatuor milliaria hinc ad ſuperum mare, ſiue Sabrinianum interiacent. Pauloque ſupra montem ſinus ſatis latus patet *Mountsbay* à monte dictus, * Mountsbay. vbi tutiſſima nauium ſtatio eſt, ſæuiente Auſtro & Phænicia, ſex vel ſeptem orgias medio maris receſſu profunda.

Ad Auſtrum verò ſtatim à Michaëlis monte protruditur Cherſoneſus, ad cuius ingreſſum *Heilſton* cernitur,

Hellas

Hellas patria lingua ob salsam aquam affusam, oppidum signandi stanni priuilegio celebre. Sub quo plurimis aquis confluis stagnum 2. mill. pass. longitudine efficitur, *Loopoole* dicunt, tenui intercurrente puluino à mari diuisum, quod cùm vndarum violentia perrumpitur, admirandus aquarum latratus tota vicinia longè exauditur. Nec ita procul indè sepimentum militare visitur, (*Garth* patria lingua vocant) è congestis sine cemento saxis magno ambitu constructum, cuiusmodi & alia hinc inde occurrunt, Danico bello, vt cregimus, posita. Nec dissimile est, munitionibus illis Britannorum, quas rudes, & informes Saxorum compages, vocat Tacitus. Chersonesus autem ipsa, quæ satis magna est, & viculis referta, *Meneg* appellatur, M E N N A proculdubiò illa, quam ex Cornelio, nescio an Tacito, annalium scriptore, Iornandes in Geticis describit, & *Mamma* in nonnullis exemplaribus concipitur. *Est enim* (vt verissimè inquit ille) *in extrema Britanniæ parte, metallis plurimis copiosa, herbis frequens, & his feracior omnibus, quæ pecora magis, quam homines alant.* Quod tamen *metallis etiam plurimis copiosam esse* dixerit, nunc ita est indiga, vt iam olim exhausta videatur. Hæc nautis hodie *the Lisard* vocatur, Ptolemæo *Danmoniorum promontorium*, & O C R I N V M, Æthico in sua portentosa Geographia, O C R A N V M, Oceanique occidentalis montibus annumeratur. An ab *Ocra* quod, vt Sext. Pompeius habet, confragosum montem sonat, non affirmârim: *Ocrea* tamen inter Alpes, *Ocriculum & Interocrea*, à prærupto situ, nomen traxerunt. Verùm cum *Ochr* Britannicè aciem sonat, quid si factam appellationem huic promontorio arbitrarer, quòd acuminatum sit, & in conum desinat? Reducto ab hoc *Meneg* littore, sinus frequentibus, & angulosis recessibus portuosus occurrit *Vale* fluuiolum recipiens, ad quem interiùs antiquum floruit oppidum V O L V B A, à Ptolemæo memoratum: sed iam olim vel intercidit, vel nomen amisit, quod tamen in *Volemouth*, siue *Falemouth* portu nunc superest. Portus hic est æquè nobilis, ac ipsum Italiæ Brundusium,

Loopoole.

Menna.
Meneg.

Ocrinum.
The Lisard.

Voluba.
Falemouth.

* nauium capacissimus, & tutissimus. In ipso aditu rupis ardua & prærupta *Crage* ab incolis vocata, eminet. Fauces vtrinque muniunt ad Reipub. præsidium & hostium terrorem castella, hinc *S. Mauditi* ad Ortum, & illinc *Pendinas* ad Occasum, ab Henrico VIII. extructa. De quibus Poëta noster Antiquarius:

Pendinas. *

Pendinas *tenet asperi cacumina*
Celsum montis, & intonat frequenter.
Mauditi *quoq; subsidet rotundum*
Castrum, & impetu fulminat furenti,
Portus ostia qua patent Falensis.

Cenionis ostium. Portus verò ipse, CENIONIS ostium Ptolemæo nuncupatur, à *Geneu* proculdubio Britannica dictione, quæ ostium & ingressum notat, idque loquitur *Tregenie* oppidum adiunctum: hoc est, si interpreteris, oppidulum ad ostium. Oppida interioribus huius portus sinubus incumbunt nonnulla: *Peryn* celebris mercatus, vbi Walterus *Bronescome* Episcopus Exoniensis anno 1288. Collegiatam Ecclesiam, *Glasnith* vocant, & duodecim Præbendarios instituit, *ArWenak* vetustæ & claræ familiæ KillegreWorum sedes, *Truro* CornWallicè *Truscu*, duobus riuulis quasi incinctum: Maiore, quem vocant, & priuilegiis pro re metallica clarum; & *Grampount*, à portu disiunctissimum: Cui subiicitur ad mare *Rosseland* territorium, ita dictum, vt aliis placet; quasi rosetum, vt mihi videtur, quod ericetum sit. Hoc enim *Ros* Britannicè significat. Vnde *Rossia* in Scotia, & *Rossia* alteri in Cambria nomen, tractus vtpotè siticulosi, & aridi. Post hanc Rossiam statim Oceanus recedentes terras diffusiore sinu occupat, quem *Trueardraith bay* vocant, id est, si interpreteris, oppidum ad sabulum.

Perin. *Glasnith.* * * *Rossia.*

Foy. Vix duobus hinc milliaribus, qua *FaWey* flumen mari illabitur, *FoWy* oppidum, *Foath* Britannicè, crepidine porrectum iacet, bellis naualibus superiori ætate celeberrimum, quod & publica insignia testantur, quæ ex quinque portuum insignibus componuntur. Ad portum moles vtrinque habet ab EdWarto IIII. positas: qui breui

qui post tempore FaWensibus istis subiratus, quod Gallico bello sopito, prædabundi Gallicam oram infestassent, naues omnes, & apparatum nauticum ademit. Interius ad eundem fluuium V Z E L L A Ptolemæi situm habet, quæ nomine non prorsus deperdito, *Lestuthiell* hodiè dicitur, à situ nomen sortita: collem enim editum occupauit, vbi *Lestormin* est castrum antiquum, nūc autem in conuallem translata subsidet. *Vchel* verò Britannicè idem sonat, quod altum & æditum, vnde & *Vxellodunum* Galliæ nomen habet, quod in monte situm, præruptum esset vndique oppidum. *Pen-Vchel-coit*, i. mons æditus in silua, Britannica historia, hæc vocatur, quam nonnulli Exoniam esse volunt. Verùm situs apud Ptolemæum & nomen superstes, Vzellam hanc esse antiquam contestantur. Nostra ætate, exiguum est oppidum, minusque frequens, propterea quod *FaWey* fluuius, qui superiori ætate, accedente mari augescere ad ipsum oppidum, & par nauibus subuehendis esse solebat, ita arenis ex stanni fodinis alueum obstructum habet, (vnde omnibus huius prouinciæ portubus obstructionis periculum,) vt vix minimis nauigiolis nunc sufficiat. Totius tamen Conuentus, siue Comitatus primarium est oppidum, vbi Vicecomes (quem lex nostra Municipalis vocat) singulis mensibus caussas diiudicat, & Metallicorum præses suum carcerem habet: Signandi etiam stanni priuilegio gaudet, beneficio, vt inquiunt ipsi, Edmundi Cornubiæ Comitis, qui ibidem olim palatium suum habuerit. Sed Vzellæ huius luminibus inprimis officiunt duo oppida, *Leskert* ad ortum æditiori colli impositum, forum celebre: & *Bodman* ad Septentrionem vix duorum miliarium diuerticulo, B*osuenna*, ni fallor, Britannicè, & *Bodminian*, in antiquis chartis. Hoc celebratissimum forum, ab ortu in occasum protensum, ciuibus frequens & ædibus satis excultum, signandique stanni priuilegio clarum. Sed clarius olim, vt aliqui volunt, dignitate Episcopali, donec Dani horrificum illud bellum intulerint. Tunc enim oppido vi Martis perculso, Episcopalis dignitas ad *S. Germans* translata, vbi ædicula

Vzella.
Britanni literā z non habent.
Vxellodunum Galliæ.
Vnde Portus Cornvvalliæ obstructi.
Bodman.
S. Germans

S. Germano Antisiodorensi sacra, qui Pelagianam hæresim in Britannia repullulantem extirpauit. In qua cùm pauculi sedissent Episcopi, Leuinus præsul Cridiensis, qui gratia multùm apud Canutum Danum valebat, regia authoritate intercedente, obtinuit, vt suæ sedi coniungeretur. Ex quo tempore, vnus Episcopus, & huic prouinciæ, & Deuoniæ præfuit, qui nunc Exoniæ sedet, suffraganeoque suo hunc Germani viculum in sedem constituit. Nihil enim aliud hodie est, quàm piscatorum viculus, qui satis copiosam exercent piscaturam in vicino Oceano, Liuero flumine præterfluente, & Tamara, qui Regionis est terminus. Hactenus australem oram, nunc Septentrionalem obeamus.

Septentrionale littus ab ipso Belerio promontorio, primùm longo tractu arenosis cumulis aggeratum procurrit ad oppidulum lingula quadam in mare prominens, *S. Ites* appellatum, Iiæ mulieri Hibernicæ nomen acceptum ferens, olim *Pendinas*, subiectumq; sinum, in quem *Hail* fluuiolus influit, suo nomine adoptauit, qui nautis *S. Ies bay* vocatur. Oppidum verò ipsum iam tenue est. (S. Ies.) Caurus enim huius littoris tyrannus arenas conuerrendo ita afflixit, vt subinde translatum fuerit. Hinc vtrinque spatiosior procurrit in ortum regio, & obliquiore flexu Septentrionale littus in Aquilonem tendit ad *Padstow* vsque, nec aliud antiquæ notæ tota via habet, quàm in sabulo positum S. Pirano sacellum, qui Diuus etiam Hibernicus (si credere libet) decem Hiberniæ reges, & eorum exercitus tribus vaccis suis octo diebus aluit, & porcellos mortuos, nec non homines suscitauit, tandemque hîc hominem ipse exuit. Deinde longiùs à littore *S. Columbani* oppidulum mercatorium sedet, Columbani Scoti (S. Columbi.) viri sanctissimi memoriæ consecratum, iuxta quod propiùs ad mare *Lanheron* cernitur sedes equestris familiæ Arondelliorum, qui ob fortunas quas habuerunt, amplissimas *Arondellij magni* non ita pridem dicti sunt. De *Hirundine* alicubi Latinè scribuntur, nec malè, (si quid ego iudic o) H rundo enim Gallicè *Arondell* dicitur, & in clype- (Lhanheron.)

pe

peo gentilitio quinque argenteis hirundinibus pro insignibus vtuntur.

Non procul hinc *Alan* flumen, qui *St Camel*, à tortuoso meatu; (Hoc enim *Cam* illis denotat) placide in superum fretum defluit, qui ad suum ostium *Padstow* emporiolum habet, contractè pro *Petrokstow* (vt in sanctorum historijs legitur,) à Petroco quodam Britannico in diuos relato, qui hîc Deo vacauit, cùm anteà *Loderic*, & *Lassenac* vocaretur. Ad huius Alani fontes, *Camelford*, alicubi *Gaffelford*, viculus cernitur, *Camblam* olim dictum iudicat Lelandus, qui Arthurum Hectorem nostrum ibi cecidisse scribit. Fragmenta etenim (vt prodit ille) armorum, annuli, ænea equorum ornamenta, nonnunquam ab agricolis ibi eruuntur, famaque tot sæculis conseruata, insignem hoc loco stragem factam fuisse prædicat. Extant etiam versus, in nescio quo medij temporis poëta, de Cambala cruore effuso inundante, in prælio Arthurij contra Mordredum. Quos subijcere non pigebit, cùm Musis non omninò inuitis scripti videantur:

Padstow.

Camelford.

Naturam Cambala fontis
Mutatam stupet esse sui, transcendit inundans
Sanguineus torrens ripas, & ducit in æquor
Corpora cæsorum, plures natare videres,
Et petere auxilium, quos vndis vita reliquit.

Certè (vt hoc de Arthuro non negem,) apud Marianum, Britannos & Saxones, anno instauratæ salutis, 820. funesto prælio hîc concurrisse legi, vt Marti sacer hic locus videatur. Et si verum sit, Arthurum hîc cecidisse, idem littus illi fuit fatale, quod natale. Ad littus enim proximum *Tindagium*, Arthuri illius magni patria exertâ quasi linguâ sedet, vtrinque fluctibus in sinum reductis, *Tindagel* hodiè appellant, nunc tantùm splendida ruina, olim castrum magnificum, de quo quidam cecinit:

Tindagel.
Arthuri locus natalis.

Est locus Abrini sinuoso littore ponti
Rupe situs media, refluus quem circuit æstus,

Fulminat hîc latè turrito vertice castrum,
Nomine Tindagium veteres dixere Corini.

Longum esset ex historijs nostris hîc declarare quomodo Vtherus *Pendragon* Rex Britanniæ vxorem Gorlois Principis Cornubiæ in hoc castro deperiret, assumpta præstigijs magicis mariti specie, matronæ stuprum inferret, & Arthurum illum susciperet. Satis sit si Ioannis nostri Hauillensis versibus vtar;

——————facie dum falsus adulter
Tintagel irrupit, nec amoris Pendragon æstum
Vincit, & omnificas Merlini consulit artes:
Mentiturq; ducis habitus, & rege latente,
Induit absentis præsentia Gorlois ora.

Botereaux. In eadem deinde ora, quæ minus fœcunda, & syluis nuda, mari obijcitur *Botereaux* castrum, corruptè *Boscastle* vulgò, à Dominis de *Botereaux* conditum, qui tres bufones nigricantes scuto argenteo gestabant, quorum hæreditas per Hungerfordos ad Hastingorum familiam est deuoluta.

Vnde in altum euecta terra ita ad Boream prominet, vt XXIII. milliaria hîc in latitudine inter duo maria colligat regio, quæ hucusque in angustias quodammodo coarctata processit. In hac maxima latitudine TAMARA flumen, nunc *Tamar*, haud procul à Septentrionali littore fontes aperiens, celer, & fremens ad meridiem cursum agit, multis riuulorum alueis auctus, per TAMARAM oppidum à Ptolemæo memoratum, nunc *Tamerton*, & à ripa remotius *Lanstuphadon*, id est, fanum Stephani, vulgò *Launston*, olim *Duneuet*, oppidulum nitidum cliuo surgenti adfixũ, in quo primis Normannici imperij temporibus Guilielmi Comes Moritonij suum castrum habuit. Recentius hoc nomen à S. Stephani monasterio assumpsit, quod Reginaldus CornWalliæ Comes circa annum Domini 1150. extruxit, cui operi Episcopi Exonienses humano affectu plus nimis abducti & seducti, infensius aduersabantur, dum suæ iurisdictioni anxiè timerent. Hodie publico prouinciæ carcere, & sæpè Assisis, quas vocamus, est notissimum.

Margin notes: *Tamara flumẽ.* (beside "In hac maxima latitudine TAMARA flumen"); Launceston. * (beside "Lanstuphadon … Launston")

mum. Inferius iuxta *Saltash* quondam familiæ *Valtortorum* ſedem, mercatoribus ſatis frequentem, Liuerum fluuium admittit, ad quem illud S. Germano ſacrum viſitur oppidum: Inde verò rectus ſoliduſque in Oceanum exit, portum efficiens *TamerWorth* in vita Indracti dictum: cùm iam Cornubiam à Deuonia diuiſerit. Hunc enim Adelſtanus rex limitem inter Britannos Cornubienſes, & ſuos Anglos ſtatuit poſtquam è Dauonia Britannos ſubmouiſſet, vt teſtatur Malmesburienſis, qui *Tambram* vocat, & hodie etiam Deuoniam à Cornubia diſterminat, vnde Alexander Nechamus in Diuinæ ſapientiæ laudibus:

Loëgriæ Tamaris diuiſor Cornubiæq;
Indigenas ditat pinguibus iſicijs.

De Vrſula magnæ ſanctitatis virgine hinc oriunda, quam Attila ille Dei flagellum, cum XI. millibus virginum martyrio affecit; & de Conſtantino illo, quem *immundæ leænæ Danmoniæ tyrannicum catulum* vocat Gildas, dicant hiſtorici, inſtituti enim non eſt mei. E Britannici ſanguinis Comitibus ſolùm Cadocus vltimus CornWalliæ Comes memoratur, qui, vt Heraldicæ artis periti tradunt, clypeum nigrum globulis aureis diſtinctum gerebat. E Normannico autem ſanguine Comes primus erat Robertus Moritonius, Guilielmi Conqueſtoris ex Herlotta matre frater, cui ſucceſſit Guilielmus filius. Sed cùm ille à Roberto Normanno contra Henricum primum Angliæ Regem ſtaret, in prælio captus, & libertatem, & honores amiſit, ſuffectuſque in eius locum Reginaldus Henrici primi filius naturalis, qui cum diem ſine prole obijſſet, ſucceſſorem habuit Ioannem Regis Henrici ſecundi filium, qui poſtea etiam Rex Angliæ inauguratus. Huius filius Rex Henricus III. fratrem Richardum hoc honore ornauit, qui nonnullos Germaniæ Septemuiros ita pecunia expugnauit, vt anno 1257. in Romanorum Regem eligeretur: vnde de eo peruulgatus eſt verſiculus: *Comites Cornvvalliæ.*

Nummus, ait, pro me: nubit CornWallia Romæ.

Sed cùm in Germania omnia intestinis bellis flagrarent, imperio se abdicauit, & in Angliam citò redijt, vbi defunctus, filium Edmundum in CornWalliæ comitatu successorem reliquit. quo sine sobole sublato, EdWardus, qui postea Rex Angliæ, eius nominis secundus, hunc titulum à patre accepit, cumque iam Rex esset, Petro Gauestono Vasconi contulit, qui eius adolescentiam corruptelarum illecebris irretierat. Cùm verò ille ob principem corruptum, & alia scelera capite truncaretur, successit Ioannes de *Eltham*, EdWardi II. filius natu minor, quo etiam, sine sobole, mortuo, EdWardus III. CornWalliam in Ducatum erexit, EdWardumque filium suum bellicis laudibus principem cumulatissimum, anno Christi 1336. Ducem CornWalliæ dixit, Ex quo tempore, Walliæ Principes, fuerunt itidem CornWalliæ Duces, qui in actionũ quibusdam formulis, rebus metallicis, naufragorum bonis, & portorijs iura Regalia habuerunt. Sed hæc planius & plenius docebit Richardus CareW de *Anthonie* non minus generis splendore, quàm virtute, & doctrina nobilis, qui huius regionis descriptionem latiore specie, & non ad tenue elimat.

Duces CornWalliæ.

Sunt in hoc Comitatu parochiæ 161.

Denshire.

CITERIOR, quam dixi, Danmoniorum regio, *Denshire* vulgò nunc dicitur, Britannis CornWallensibus *Deunan*, Cambrobritannis, *Duffeneynt*, Saxonibus [*Deuenshire*,] vndè facta Latina appellatio *Deuonia*, & contracta illa, qua vulgus hominum

num vtitur, *Denſhire*, non à Danis, vt ſcioli quidam acerrimè contendunt. Regio, quæ vt maiori latitudinis incremento vtrinq; quàm CornWallia excurrit, ita vtrinq; portubus accincta commodioribus, nec minùs ſtanni venis diues, præſertim quà Occidentem ſpectat, pratis diſtincta lætioribus, ſiluis veſtita frequentioribus, ædificijs, oppidiſque refertiſſima: gleba autem alicubi perinde exili, quæ tamen benigniùs colone reſpondet, ſi rei ruſticæ prudentiam, agendi voluntatem, & impendendi facultatem conferre poſſit. Nec alibi ferè in Anglia maiorem impenſam terra exigit, plurimis enim locis quodammodo ſterileſcit, niſi arena è mari inſpergatur, quæ ad fœcunditatem efficax, quaſi animam glebis infundit, atq; in locis à littore remotioribus cariùs emitur.

In hac deſcribenda primùm Occiduum latus, quod Tamara perſtringit, inde Auſtrale, quod Oceano incumbit, perluſtrabo: ab hoc per Orientalem limitem, quo Dorceſtriam, & Somerſettiam attingit, ad Septentrionale littus, quod Sabriniano freto vrgetur, me recipiam.

TAMARA, qui regiones has diſterminat, primùm *Lid* fluuiolum ab ortu, hoſpitio excipit, ad quem *Lidſton*, emporiolum tenue, & *Lidford* nunc viculus, olim celebre oppidum Danico turbine anno 997. concuſſum, quod (vt in illo libro, quo Angliæ luſtrum condidit Gulielmus primus ſcribitur) non alio tempore, nec alia ratione, quàm Londinum cenſeri ſolebat. Indè æditum montem longè protentum ſuſpicit, [*Hengeſtdoun*] Marianus vocat, Hengiſtique montem interpretatur, vulgò *Hengſton hill* dicitur. Qui Stanni venis ſatis eſt fœcundus, locuſque ſolennis, vbi ſeptimo, vel octauo quoque anno, CornWalliæ, & Deuoniæ metallici frequentes conuenire ſoliti erant, & ſuis de rebus conſilium inire. Ad hunc, anno ſalutis DCCCXXXV. Britanni Danmonij, qui Danis in auxilium adſcitis, in Deuoniam irruperant, vt Saxones, qui eam ſui iuris fecerant, exturbarent, miſerandâ ſtrage, ab Egbrichto rege, fere ad internecionem, vt author eſt ille Marianus, ſunt occiſi.

Lidford.

Hengſton hill.

Inferiùs *Teauum* fluuiolum recipit Tamara, ad quem *Teauistoke*, vulgò *Tauistoke* floret, cœnobio quondam celebre, quod Ottgarus Deuoniæ Comes Edgari regis socer, virginibus sacris anno Christi 961. extruxit: *Locus*, vt inquit Malmesburiensis, *amœnus opportunitate nemorum, copiosa piscium captura, Ecclesiæ congruente fabrica, fluuialibus ripis per officinas decurrentibus, qui suo impetu effusi, quicquid inuenerint superfluum deferunt. Rumonus ibi sanctus prædicatur, & iacet Episcopus. Cerniturque in eodem monasterio sepulchrum Ottgari illius, spectaculoq; ducitur enormatas Mausolæi filij eius; Edulfus is vocatus est, giganteæ molis, & immanis roboris*: vtpote qui portarum repagula perfringere, & fluuiolum decem pedes latum diuaricatis pedibus continuare poterat, si fidem Guilielmo illi adhibere libeat. Sed tricesimus tertius ab hoc condito vix agebatur annus, cum Danica incensum tempestate deflagrarit; refloruit tamen, laudabilique instituto, auitæ nostræ linguæ, Saxonicam dico, quæ iam in desuetudinem abijt, lectiones in hoc vsque ad patrum memoriam habebantur, ne quod nunc euenit, huius linguæ cognitio intercideret. Recepto iam Teauo, Tamara proximè suum ostium accedit, vbi *Plimus* fluuius se vnà in Oceanum euoluit, nomenque oppido incumbenti *Plimmouth* fecit. Olim enim, vt accepimus, *Sutton* vocabatur, & superiori sæculo, ex viculo piscatorio in oppidum amplum, ciuiumque frequentia vrbis æmulum, quale nunc cernitur, excreuit: portusque commoditas hoc effecit qui maxima nauigia in sinum minimè deductis velis admittit, tutissimamque stationem nauibus quantumuis magnis tàm in Tamara, quàm Plimo præbet: & ad vim hostilem arcendam satis est munitus. In medio enim ostio insula S. Michaëlis præiacet, quæ & suas munitiones habet. Ipse verò portus ad oppidum vtraque ex parte munitur, & catena interposita, cùm opus fuerit, clauditur; molesque ad Austrum obijcitur, & in colle proximo castrum à Valtortis, vt creditur, ad quos maxima pars oppidi olim spectauit, positum. In quatuor tribus totum est oppidum

Tauistoke.

Prælectiones linguæ Saxonicæ.

Plimmouth.

oppidum deſcriptum, *Wardes*, noſtra lingua vocamus, quibus omnibus Maior, ſiue Prætor præficitur, ab Henrico VI. conſtitutus, & ſub eo ſingulis tribubus Capitaneus quondam præpoſitus erat, quorum quilibet & ſuos pedaneos magiſtratus habuit. De fabuloſa illa Corinei cum *Gogmagog* Gigante, hoc in loco colluctatione, ſat ſit, quia credere non libet, vnum & alterum ex Architrenio de Gigantibus noſtris verſiculum adiungere:

> *Hos auidum belli robur* Corineus *Auerno*
> *Præcipites miſit, cubitis ter quatuor altum*
> Gogmagog *Herculeâ ſuſpendit in aëre lucta,*
> *Anthæúmque ſuum ſcopulo detruſit in æquor:*
> *Potauitque dato* Thetis *ebria ſanguine fluctus,*
> *Diuiſúmque tulit mare corpus,* Cerberus *vmbram.*

Scopulus verò ille, è quo Gigantem detruſum, ferunt, *the Haw* nunc dicitur, qui collis eſt inter oppidum, & Oceanum interiectus, in cuius ſummitate, quę in amœniſſimam planitiem ſternitur, gratiſſimis vndiquaque patet proſpectus, & in nauigantium vſum Index nauticus, quem *Compaſſum* dicunt, longè pulcherrimus erigitur. De hoc nihil aliud eſt quod attexam niſi regnante Guilielmo Rufo, Ealphegum Sacerdotem eruditum, & coniugatum hîc floruiſſe. Nec enim ante annum 1102. ſacerdotibus vxores in Anglia interdictæ fuerunt. Tunc Anſelmus Archiepiſcopus Cantuarienſis ſacris literis, & naturæ vim intulit, & (Henrici Huntingdonenſis verbis vtar) *Anglorum ſacerdotibus vxores antea non prohibitas, prohibuit. Quod quibuſdam mundiſſimum viſum, quibuſdam periculoſiſſimum, ne dum munditias viribus maiores appeterent, in immunditias horribiles ad Chriſtiani nominis ſummum dedecus inciderent.* *Vxores ſacerdotibus in Anglia primum interdictæ.*

Interiùs non procul à Plimo flumine ſedet *Plimpton* forum ſatis frequens, vbi reliquiæ deforméſque ruinæ caſtri ſe oſtendunt; de quo plurimi quaſi clientelari iure, vel vt Iuriſperiti noſtri loquuntur *in caſtle garde* tenuerunt; vtpote ſedes erat primaria Reduerſiorum qui Barones erant de *Plimpton* & Deuoniæ Comites. Huic proximum erat *Plimpton.*

Plinton S. Mary, cuius gloria tunc concidit cùm non ita pridem Canonicorum collegium cecidit, quod Guil. *Warle Wast* Episcopus Exoniensis iam olim condiderat. Magis ad ortum *Modbery* cernitur, oppidum exiguum, quod ad antiquam Campernulphorum, *Champernouns* vulgò vocant, familiam equestri splendore claram spectare se agnoscit.

Modbery.

A Plimi ostio, vnde littus australe huius regionis incipit, spatiosa grandi fronte procedit regio vsque ad *Stert* promontorium (hoc enim significat Saxonicum illud) sed quàm primùm se reduxerit littus, *Dert* fluuius erumpit, qui ex interiori regionis parte scatens per squallida montana *Dertmore* inde dicta, in quibus magnetes nuper sunt inuenti, deiectus ruit, arenásque ex fodinis, qui sensim alueum opplent, deuoluit vsque ad *Totnes* vetustum oppidulum, quod in decliui montis ab occasu ad ortum propendens. Magno olim honore floruit, *seruiebat Regi* (vt est in antiquo Angliæ Censuali libro) *quantum Exonia & Barnstapla*, Ioannes Rex Maioris pro summo magistratu eligendi potestatem concessit, & EdWardus primus variis libertatibus adauxit. Mœnibus etiam olim castroque, vt credunt incolæ, à Zouchæis munitum. Baronum enim Zouchæorum patrimonium erat, donec Ioanne Barone Zouchæo proscripto, quòd Richardi tyranni partes fouisset, R. Edgecombo viro nobili, & prudenti, vt accêpi, elargiretur Henricus VII. Adiungitur huic oppido *Burgus Pomerye*, vulgò *Bery Pomery*, à Pomeriorum nobili inprimis hoc tractu familia, quæ paulo magis ad ortum suum castrum perelegans habuit à ripa remotius. Ab hoc *Totnes*, littus vicinum olim *Totonesium* dictum fuit, Brutúmque illum nostræ gentis authorem ad hoc appulisse Britannica tradit historia, Hauillanúsque, vt Poëta illam sequutus, cecinit:

Magnetes.

Totnes.

Inde dato cursu, Brutus comitatus Achate,
Gallorum spoliis cumulatis nauibus æquor
Exarat, & superis, auráque fauentibus vsus,
Littora felices intrat Totonesia portus.

Sed

Sed ille *Dert*, quem dixi, fluuius, cùm Totonesii pontem reliquerit, ad quem arenas è fodinis vnà deuolutas exaggerat: nihil præter fertiles agros vtrinque videt, donec fessus ad ostium deuenerit, cui colle porrecto imminet *Dertmouth*, ex portus commoditate, quem castella duo defendunt, mercatoribus, & instructissimis nauibus frequens. Prætorem habet à Ioanne rege concessum, Brianósq; dominos quondam agnouit, séq; subinde contra Gallos strenuè defendit. Anno enim Christi 1404. Dominum *de Castell* Gallum, qui commercia hoc tractu latrociniis præcluserat, & *Plimmouth* succenderat, dum hunc locum inuaderet, à rusticis & mulierculis interceptus, atque cum suis interfectus. Hinc refugientia ad Septentrionis mare subsequitur littora, magnóq; secessu sinus admittitur, qui x. plùs minùs mill. pass. in circuitu colligit, *Torbay* hodiè dicimus, qui nauibus admodum secura statio, cùm spiret Notolibycus, viculúmque eodem nomine adpositum habet, Bruerorum quondam sedem, qui primis Normannorum temporibus, magni nominis fuerunt. Paulò superiùs *Haccombe* cernitur quondam habitatio Iordanis *Fitz-stephens* militis inclyti, per cuius filiam Ceciliam in *Archidiaconorum* familiam deuenit, à qua itidem per Hugonem *Courtney* ad *CareWos* decursu temporis deuoluta est, quorum familia in his regionibus admodum clara & numerosa habetur. Inde *Teignemouth* viculus ad ostium *Teigni* flu. vnde & nomen, occurrit, ad quod Dani, qui ad Britanniæ situm, & aditum explorandum præmissi erant, primùm circa annum salutis 800. egressi, occisóque loci præfecto, omen futuræ victoriæ cœperunt, quam posteà per vniuersam insulam summa cum immanitate exercuerunt. Interiúsque ad eundem fl. adsidet *Bishops Teignton*, sic appellatum quod ad Episcopos spectârit; in quo, quia erat asylum, Ioannes de Grandisono Burgundus Episcopus Exoniensis quasi præsagus futuri, pulcherrimas ædes extruxit, *vt haberent successores* (ex eius testamento loquor) *vbi caput suum reclinarent, si fortè in manum regis eorum temporalia caperentur.* Verùm tantùm abfuit vt consilium eius

Dertmouth.

Torbay.

Dani primum Britanniam ingressi.

expleretur, vt successores, & his ædibus, & aliis omninò iam exciderint.

Isca flu. Ad sextum inde milliare ISACA, siue rectiùs ISCA flumen, cuius meminit Ptol. magno ostio in Oceanum se immittit, Britannis *Isc*, Saxonibus & nobis [*ex*,] fortasse ab *Hesk*, i. ab arundinibus, quæ ad eius ripas fœcundiùs nascuntur, & inter aquaticos frutices principatum tenent, *Plinius.* quarum tegulo Septentrionales populi, vt Britanni, tecta operiebant, & nauium commissuras ferruminabant. Hic flu. ab *Exmore* squallenti, & infœcundo iuxta Sabrinianum fretum solo, quod Somersettensis censetur agri, ad Austrum descendens per T*wifordton*, à vado duplici dictum, nunc T*euerton*, campos satis lætos perstringit, duobúsque præcipuis augetur fluuiolis, *Credeno*, ab Occidente, & *Columbo* ab Oriente. Ad *Credenum* in primitiua Saxonum ecclesia, sedes floruit Episcopalis in eiusdem cognominis *Winifridus Germanorum Apostolus.* oppido *Cridiantun*, nunc *Kirton*, quod natale solùm Winifridi illius, siue Bonifacii, qui Hassones, Thuringos, & Frisios Germaniæ ad Christum conuertit: nunc tantùm mercatu minùs frequenti, & Exoniensis Episcopi ædibus notum; patrum autem memoriâ multò notius erat Collegio duodecem Præbendariorum, qui iam euanuerunt. *Columbus* flu. qui ab Oriente venit, *Columbton* oppidulum, quod suo nomini adoptauit, alluit, ab Alfredo Rege filio suo iuniori, olim testamento legatum. Iamque Ischa grandior, sed diuortiis ludens magna cum molarum opportunitate, ISCAM vrbem allabitur, cui nomen relinquit, vnde Alexander Nechamus:

> *Exoniæ fama celeberrimus Iscia nomen*
> *Præbuit.* ———

Isca Danmoniorum. Vrbs hæc ISCA Ptolemęo dicitur, Antonino, ISCA DVNMONIORVM, pro Danmoniorum, aliis falsò *Augusta*, quasi legio Secunda Augusta ibi egisset, cùm illam Iscæ Silurum stationem egisse, infrà docebitur, Saxonibus [*Exanceaster*,] Anglis hodiè *Excester*, olim *Monketon*, à mona- *Excester.* chis; Latinis *Exonia*, Britannis, *Caerisk*, *Caeruth*, & *Pencaer*, i. vrbs primaria. *Caer* enim, vt semel hoc admoneam, *Caer, quid significat.*

apud

apud nostros Britannos vrbem sonat, vnde Hierosolymam *Caer Salem*, Lutetiam *Caer Paris*, Romam *Caer Ruffayne* appellitant. Sic Carthago Punica lingua, *Cartheia*, teste Solino, dicebatur, i. Noua ciuitas. Syris itidem *Caer* vrbem significâsse accepimus, à quibus cùm totum terrarum orbem incolis refertum fuisse in cõfesso sit, linguam quoque posteris reliquisse, tãquam futurarum matricem probabile videatur. *Vrbs ista*, vt inquit Malmesburiensis, *licet solum adiacens humidum, & squallidum, vix steriles auenas, & plerumque inane folliculum sine grano producat, tamen & sua magnificentia, incolarum opulentia, & conuenarum frequentia, omne ita abundat commercium, vt nihil ibi frustrà desideres, quod vsui esse existimes.* Sedet autem ad orientalem Iscæ ripam, molli, & clementer edito colle ad Orientem, & Occidentem decliui, fossis & mœnibus fortissimis cincta, turribus frequenter interpositis, ambitúque suo M. D. passus colligit longè hinc inde procurrentibus suburbiis, ecclesiasque parochiales XV. numerat; & in ipsa altissima parte propè portam Orientalem castrum habet *Rugemount* dictum, quondam Regum Westsaxoniæ, posteà Comitum Cornubiæ sedem, nunc tantùm antiquitate, & situ commendatum. Subiectæ enim vrbi, & regioni vndique minatur, periucundóque fruitur in mare prospectu. In Orientali vrbis parte ecclesia primaria cernitur, speciosis ædibus circumsepta, ab Athelstano rege, vt priuata loci historia testatur, Diui Petro fundata, monachísque referta, quam demùm, monachis Westmonasterium traductis, episcopali dignitate EdWardus Confessor ornauit, Cornubiensi, & Crediensi sedibus huc translatis, Leofricúmque Britonem primum constituit Episcopum, cuius successores templum & ædificiis, & redditibus adauxêrunt, Guilielmúsque Bruer, qui ab eo nonus, Decanum, & XXIIII. Præbendarios induxit. Quo seculo floruit qui hinc oriundus & cognominatus Iosephus Iscanus splendidissimo ingenio Poëta; cuius scripta ita probabantur, vt ad veterum scriptorum laudem peruenerint: eius etenim de bello Troiano poëma Germani se- 1224. * *Iosephus Iscanus.*

mel atque iterum ſub Cornelii Nepotis nomine diuulgarunt.

Quo tempore Iſca in Romani imperii ius conceſſit, non certe conſtat, tantùm enim abeſt, vt à Veſpaſiano expugnatam affirmârim, quod Monumetenſis aſſerit, cùm ſub Claudii imperatoris auſpiciis in Britãnia, vt inquit ille, ſatis monſtraretur, vt vix dum fuiſſe conditam exiſtimem: Antoninorum tamen temporibus ſatis celebris videatur: ad hanc enim, nec vlteriùs ſua itinera hac in parte proſequutus eſt Antoninus. In Angloſaxonum poteſtatem, antè annum CCCCLXV. ab eorum in Britanniam ingreſſu non deuenit: tunc enim temporis, Athelſtanus Britannos, qui æquo anteà iure cùm Saxonibus vrbem incoluiſſent, tota ciuitate deturbauit, vltra Tamaram ſubmouit, vrbémque vallo, muro ex quadrato lapide & propugnaculis circumdedit. Ex quo tempore, plurimis beneficiis à Regibus fuit affecta, & inter alia, vt in regis Guil. Victoris libro legimus: *Hæc ciuitas non geldabat, niſi quando Londinum, Eboracum, & Wintonia, hoc erat dimidium Marcæ argenti ad opus militis. Quando autem expeditio ibat per mare, aut terram ſeruiebat quantum quinque hidæ.* Variis item afflictata fuit ſubinde ruinis, Danica dilacerata rabie, anno reparatæ ſalutis 875. ſed grauiſſimè à Suenone Dano, anno ſalutis 1003. perfidia Hugonis cuiuſdam Normanni vrbis præfecti, ab Orientali ad Occidentalem portam proſtrata, vixque reflorêre cœperat, cùm Guil. Conquæſtor arctiſſima obſidione incingeret, nec ſatis habuêre ciues eo tempore portas claudere, ſed procacibus etiam verbis in ipſum iaculati ſunt: verùm decidente muri parte (quod diuinitùs obtigiſſe hiſtorici antiqui referunt) deditio ſtatim ſubſequuta. Qua tempeſtate (vt eſt in Cenſuali illo libro) *Rex habuit in hac ciuitate 300. domos, reddebat quindecim libras per annum. Quadraginta octo domus deſtructæ erant poſtquam Rex venit Angliam.* Poſteà tribus obſidionibus preſſa fuit, quas tamen omnes facile eluſit. Prima ab Hugone Courtnæo Deuoniæ Comite, bello illo inteſtino inter familiam Lancaſtrenſem &

Eboracen-

Eboracensem; altera à Perkino Warbecco imaginario, & scenico principe, qui vltimæ sortis iuuenis, Edwardi IIII. filium se ementitus periculosum bellum concitâuit; tertia à seditiosis CornWallensibus, anno Christi, 1549. cùm ciues omni rerum inopia grauissimè conflictati, in fide perstitêrunt, donec Ioannes Baro Russellius illos obsidione exemerit.

Sed ex his hostibus non tantum damni fecit ISCA, quantum ex molibus quibusdam, (*Weares* vocat) quas ISCÆ fluminis alueo EdWardus Courtnæus Comes Deuoniæ ciuibus infensior obiecit; quæ ita omnem nauibus ad vrbem aditum præcludunt, vt merces iam inde à viculo *Topesham*, tribus ab vrbe milliaribus, terrestri itinere deferantur. Nec submouentur illæ moles, licet Comitiorum Parlamentariorum iusserit authoritas. Antiquæ Oxonienses tabulæ, quòd ad Geographicam rationem spectat, Iscam longitudine, XIX. Gr. XI. scrup. latitudine, L. Gr. XL. scrup. definiunt. Vrbs etiam hæc, ne hoc omittam, tres Duces habuit, Ioannem scilicet Hollandum Huntindoniæ Comitem, quem Richardus II. quòd frater esset vterinus, Exoniæ Ducem creauit, de gradu à Rege Henrico IIII. deiectum, cuius in locum suffectus est Thomas de *Beaufort* è familia Lancastrensi, posteà tamen Ioannes Hollandus iam dicti Ioannis filius paternum recepit honorem, quem Henrico filio reliquit, qui filiam solummodò suscepit in Neuillorum familiam matrimonio datam. Satis longo pòst tempore Marchionem habuit Henricum Courtnæum eo honore ab Henrico VIII. exornatum: sed huic Marchioni, & primo illi Duci, magna fortuna magnam concitauit tempestatem, quæ illos rerum nouarum studio abreptos citò subuertit. *Dux Exoniæ.*

Hinc ad ipsum ostium nihil est antiquæ memoriæ præter *Exminster*, quondam *Exanminster*, ab Alfredo rege filio iuniori legatum, & *Pouderham* castrum, Courtnæorum sedem, ab Isabella de *Fortibus* constructum: Altera verò ripa ipsi ostio adsidet *Exanmouthe* piscatorum oppidulum. Magis ad Ortum *Otterey* fluuiolus

in mare prolabitur qui *Honniton* non ignotum oppidum subluit, nomenq; suum nonnullis locis communicat; quorum celeberrimus est S. *Marie Otterey* à Collegio S. Mariæ quod Guilielmus de *Grandisono* Episcopus Exoniensis statuit, qui omnium Ecclesiasticorum virorum in sua Diocæsi facultates ad se conuerterat: persuaserat enim vt in ipsum testamentis omnia sua transcriberent, vt pote qui in pios vsus conferret ecclesiis dotandis, Xenodochiis, Collegiisque construendis.

S. Mariæ Otterey.

Ab *Otterey* anfractuosè in ortum procurrit littus per *Budley*, *Sidmouthe*, & *Seton*, portus olim nobiles, quibus arena reciproco fluctuum meatu congesta ita obtenditur, vt hanc commoditatem penè omninò iam eripuerit. Ad illum verò *Seton*, *Ax* fluuius, tenui admodum alueo se exonerat, quum *Axanminster* alluerit oppidum Saxonicorum regum tumulis tantummodò in antiquis monumentis celebre, & in ipso prouinciæ limite situm. Hinc enim Orientalis limes per ignobiles vicos obliquè tendit ad fretum Sabrinianum, quod nunc legamus.

Axminster.

Primum verò à CornWallia littus, quod se in Sabrinianum fretū longè exporrigit, HERCULIS PROMONTORIUM Ptolemæo dicitur, nominisque tantillum conseruat, *Hertypoint* hodie dictum: oppidulàque habet *Herton*, & *Hertlond* Nectani sanctuli reliquiis olim clarum. In cuius honorem monasteriolum hîc erexit Gytha GodWini Comitis vxor, quæ Nectanum, tanquam Neptunum coluit; eò quod eius meritis maritum, efferatam tempestatem euasisse, credulo errore sibi persuaserat. Huius promontorii nomen fidem fabulæ admodum speciosæ fecit; Herculem nimirum in Britanniam aduenisse, & nescio quos Gigantes debellasse. At verum si sit, quod Mythiologi asserunt, Herculem nullum fuisse sed per eum humanæ sapientiæ vim denotari, quà superbiam, libidinem, inuidiam, & id genus monstra superamus: vel si per Herculem, Solem, vt Gentium Theologi, & duodecim illos labores ab Hercule exantlatos, XII. notare signa Zodiaci volunt, quæ Sol annuo cursu permeat, viderint ipsi quid dixerint.

Herculis Promontorium.

An Hercules Britanniam adierit.

xerint. Ego tamen Herculem fuisse libens credo, imò cum Varrone, vel XLIII. concederem, quorum omnium gesta vni Alcmenæ filio ascribunt; in animum tamen inducere non possum, Herculem huc penetrasse, nisi fortè poculo illo Oceanum nauigarit quod Nereus sibi dederat, de quo Athenæus. At inquies, Franciscus Philelphus in epistolis, & Lilius Gyraldus in Hercule suo illud affirmauit. Ignosce, quæso: scriptores illi recentiores me mouere, sed non demouere possunt; quum Diodorus Siculus ex vltima antiquitatis memoria Grecorum res persequutus, disertis verbis asserat, nec Herculem, nec Liberum patrem vnquam Britanniam adiisse. Quare persuasissimum mihi est Herculis nomen huic loco inditum vel à Græcorum vanitate, vel à Britannorum religione. Hi (gens bellicosissima) fortes viros maxima cum admiratione suspexerunt, & monstrorum domitores summo loco habuerunt; Illi autẽ quicquid vbiq; magnificum in Herculis claritatem retulerũt: & quoniam ille multùm peregrinatus est, qui peregrinabantur, illi sacra facere soliti sunt, eidémque loca ad quæ appulêrunt, consecrare. Hinc apud Campanos *Herculis petra*, apud Ligures *Herculis portus*, apud Germanos *Herculis lucus*, apud Mauritanos, Galatas, & Britannos *Herculis promontoria.*

Recedente ab hoc Herculis Promontorio littore, vno ostio, duo, quæ sola sunt in hâc Septentrionali orâ, flumina se effundunt, T*o*W*ridge* scilicet, & T*a*W. T*o*W*ridge* non procul à promontorio, quod dixi, ortus, in Orientem alueum agit O*ckumque* recipiens, qui O*ckhamptoniæ* mercatorio oppidulo nomen fecit, vbi Richardi de B*rionia* olim Baronia, & BaldWini Vicecomitis Castrum erat, subitò flexus Septentriones petit per T*ourington*, cui nomen impertit, collis supercilio illi longo tractu imminens; & B*edyford* hominum frequentia, pontéque saxeo arcuato opere satis celebre, statimq; TaWo se insinuat, qui è regionis meditullio profusus per C*himligh* mercatorium oppidulum non procul à C*hettelhampton* viculo, vbi Hierytha Diua nupera requieuit, primùm defertur: Indeq; T*a*W*ton* **Bediford.**

præterlapsus, vbi Werstanus, & Putta primi Deuoniæ Episcopi, circa annum salutis 906. sederunt, (vt vir eruditus, & de Antiquitatis studio optimè meritus D. Ioannes Hookerus in suo de Episcopis Exon. libello testatur,) ad *Berstaple* properat, quæ antiquioris notæ habetur, & nonnullis ab Athelstano Rege immunitatibus concessis, gaudet. *Barnstapla* in Censuali Libro, nominatur, *habuitque* (vt liber ille testatur) *quadraginta Burgenses intra Burgum, & nouem extra.* Iampridem verò Traceiorum sedes: mœnibus olim incincta, nunc verò nudata, castróque à Ludhailo de *Totenais* munita, qui clientelari iure multos in hoc agro redditus à Guilielmo primo accepit. Cúmque ibi pontem magnificum à Stamfordo Ciue Londinensi constructum superauerit, ToWridgi aquis auctior Sabrinianum mare petit. An verò *Chimligh* illa, sit *Kinuith* castrum cuius meminit Asserius, non facilè dixerim. Ad hoc enim littus, eius nominis castrum erat situ terrarum ab omni parte, præterquàm ab ortu, tutissimum; ad quod, An. Christi DCCCLXXIX. Hubba Danus, qui multis cladibus Anglos fatigârat, confossus occubuit. Locus deinceps *HubblestoW* ab historicis nostris vocatur. Vexillóque Danorum, *Reafan* dicto, tunc potiti sunt Angli. Quod lubentiùs adnoto, quia ex fabellâ apud Asserium Meneuensem, qui hæc prodidit, colligi potest, Danos coruo pro insignibus vsos fuisse, quem inuicto (vt putabant,) omine, Lothbroci Danici filias in vexillo acu pinxisse tradunt.

Berstaple.

Danorum vexillum.

Nihil deinceps in Septentrionali hoc littore visitur præter *Ilfarcomb*, quæ statio est nauium satis fida, & huic contermina *Combmarton*, sub qua veteres plumbi fodinæ non sine argenti venis nuper sunt apertæ: *Comb* verò vt semel adnotem, quæ vsitata est adiectio locorum nominibus in hoc tractu, situm depressiorem aut conuallem denotat; deductumque videatur à *Kum* Britannorum quod idem significat.

Comb *quid significat.*

In prima Normannici imperii infantia Rex Guilielmus primus Richardum de Brionia è nepti sua natum, hæreditarium Deuoniæ Vicecomitem, Baronémque de *Okehampton*

Deuoniæ Comites.

hampton instituit, verùm ille paucos post annos sine prole obiit, & Henricus primus Baldwinum Reduersium, siue de *Ripariis* primò Dominum de *Twiffordton*, & *Plimton*, posteà Deuonię Comitem *de tertio*, vt illa ætate loquebantur, *Comitatus denario* creauit, qui cum à Matilde Augusta contra Stephanum staret, in exilium proiectus. Richardus tamen filius paternum hunc honorem recepit, qui duos filios reliquit Baldwinum & Richardum ambos suo ordine Deuoniæ Comites & sine prole defunctos. Recidit ergo honor ad eorum patruum Guilielmum de *Vernon* dictum. Ille verò Baldwinum genuit, qui ante patrem obiit, è Margareta tamen Gwarini *Fitz Gerardi* filia Baldwinum eius nominis tertium Deuonię Comitem suscepit, qui auita insignia Griphem scilicet aureum in clypeo rubro mutauit in scutum aureum cum Leone cyaneo. Hic duos habuit liberos; Baldwinum vltimum ex hac familia Comitem sine sobole defunctum, & Isabellam quæ enupta Guilielmo de *Fortibus* Comiti Albemarlæ hoc titulo maritum auxit, filióq; Thomę qui statim mortuos reliquit, cui soror Auellina Edmundo Lancastrensi in vxorem data, maritum eodem honore illustrauit. Sed cùm illa sine liberis obiisset, Hugonem Courtnæum regio Francorũ sanguine natum, cognationéque superioribus Comitibus connexum, Rex Edwardus III. mandato Deuoniæ Comitem creauit, iussit enim vt hoc titulo vteretur. Illi successit Hugo filius, post quem Edwardus eius è filio Edwardo nepos sequutus est, Hugoniq; filio moriens reliquit; ille itidem Thomæ filio qui obiit 36. Regis Henrici sexti. Thomas ille tres filios suscepit; Thomam, Henricum, & Ioannem quorum fortuna, flagrantibus inter Lancastrenses & Eboracenses funestis dissidiis, multũ iactata fuit, dum à Lancastrensibus obfirmato animo starent. Thomas capite plexus est Eboraci, Henricus frater qui successit septimo pòst anno eandem pænam Sarisburiæ subiuit. Et quamuis Rex Edwardus quartus Humfredum Stafford in Deuonię Comitem euexerit qui eodem anno diem obiit: Ioannes tamen Courtneus fratrũ minimus natu hunc honorẽ donec in prælio ad

Tewkesbury ceciderit, mordicùs tenuit. Iam inde ſatis longo tempore hęc familia quodammodo extincta iacuit, ſub Henrico tamen ſeptimo emicuit, qui EdWardum EdWardi Comitis è fratre abnepotem auitis honoribus cumulauit. Hic genuit Guilielmum Deuoniæ Comitem qui Catharinam quartam Regis EdWardi quarti filiam in vxorem duxit, è qua ſuſcepit Henricum Comitem Deuoniæ, & Marchionem Exoniæ, capite ſub Henrico octauo truncatum: cuius filius EdWardus in integrum à Maria Regina reſtitutus, nobiliſſimus, & optimæ ſpei adoleſcens immatura morte, noſtra memoriâ Patauii in Italia obiit. Optimi enim quique (vt Quadrigarii verbo vtar) minimè diurnant.

Continentur in hôc agro Parochiales ecclesiæ 394.

DVRO-

DVROTRIGES. *Dorsetshire.*

ROXIMOS *Dammoniis ad Ortum* DVROTRIGES *statuit* Ptolemæus; *qui, vt author est* Asserius, Dur-gweir Britannis, *eorúmque regio* [Dorsetta] *Saxonibus, vti nobis hodie* Dorsetshire. *Nomen illud* Britannicum DVROTRIGES *à* Dour, *quod illis aquã,* & Trig *quod incolã denotat, enatum videatur, quasi aquæ, siue maris accolæ. Saxonicum etiam illud* [Dorsetta] *idem valet ex vtráque lingua conflatum* [detta] *enim* Saxonibus *incolere sonuit, vnde monticolas sua lingua* [Dunsettan,] & *nemoris incolas in Germania* Holtsatten *dixerunt, quòd inter nemora habitarent. Eodémque planè sensu* Durgweir, *id est, viri maritimi* Britannicè *vocabantur. Etenim longissimo tractu* Oceano *nostro obuersa procurrit.*

Dorsetshire.

ÆC regio à Septentrione agro Somersettensi, & Wiltoniensi, ab occasu Deuoniensi, ab Ortu Southantoniensi terminatur; ab Austro quà longissimè protenditur, tota est maritima; Oceano Britannico per L. plùs minùs milliaria anfractuoso littore incumbens. Gleba verò est fertili, quà Septentriones spectat siluę & saltus diffunduntur, vnde crebris & herbidis collibus, qui numerosos ouium greges pascunt, gratis pascuis, & frugiferis conuallibus ad littus vsque descendit, quod nunc describendo legam, quum non alia commodior occurrat ratio.

In ipso statim à Deuonia limine *Lyme* prærupto in colle oppidulum primum hoc littore se exhibet, quod vix portus nomen sibi vendicet, licèt piscatoribus sit frequens, nauiúmque stationem (*Cobbe* vocant) subiectam *Lyme.*

habeat scopulis, & proceris arboribus à vi ventorum satis tutam. Iuxtà *Carrus* fluuius se euomit, vbi *Carmouth* viculus sedet, ad quam prædatoria Danorum audacia belli naualis fortunâ prosperè vsa, binas victorias ab Anglis reportauit: primùm Egberto rege, anno salutis 831. & octauo pòst anno, Æthel Wulfo superato. Inde in agro optimæ

Burtport. Cannabis optima.

cannabis feraci, *Burtport*, vel rectiùs *Birtport*, duobus fluuiolis confluentibus interponitur; in quo Ed Wardi Confessoris tempore centum viginti domus, sub Guilielmo primo (vt est in Censuali libro) centum tantummodò numerabantur. Funibus nauticis, & rudentibus ducendis, iampridem ita celebre fuit, vt priuata, ad præfinitum tempus, lege cautum fuerit, non alibi funes, quibus Anglica classis vteretur, contorqueri. Nec hoc portus nomen tueri possit, licèt in fluminis, quo alluitur, ostio collibus vtrinque concluso, natura quasi consultò portum molita sit, & quodammodo efflagitet, vt ars, & opera adhibeatur.

Chesill.

Flexuoso hinc meatu longè se immittit littus, aggérque *Chesill* dictus, ex arenis agglomeratis, freto tenui intersuso, per IX. mill. pass. obductus prætenditur, quem Auster, cùm ingruit, plerumque interscindit, & Aquilo

Portland.

è contrà consolidat. Hoc aggere *Portland* quondam insula, nunc continenti adnectitur, cuius antiquius nomen planè latet, nisi, vt Saxonibus *Portland* sit dicta, quòd *Weymouth*, portui obiaceat, ita olim ab eodem *Wey* fluuiolo

Vindelis.

VINDELIS nominata fuerit. VINDELIVM enim insulam hoc in mari statuit Antoninus; quæ si ab hac alia fuerit, inuestigent alii. Hæc vergente Saxonum imperio (nec anteà à scriptoribus memoratur) Danorum rabiem, si qua alia, subinde experta est. Sed Danico bello extincto, in

Historia lepida.

ecclesiæ Wintoniensis possessionem cessit. Cùm enim Emma Ed Wardi Regis, & Confessoris mater, cuius fama dubia, læsæ pudicitiæ cum Ald Wino Wintoniensi præsule insimulata, in summo Wintoniæ templo, nouem ignitos

Ordalium examinis genus.

vomeres nudis pedibus illæsa pressisset (quod *Ordalium* tunc dictum, & eo tempore vsitatum examinis genus erat)

séque

séque ita expurgâsset, vt clariorem ad posteros tanto miraculo pudicitiam fecisset. Illa in rei memoriam Wintoniensi ecclesiæ nouem prædia, & EdWardus filius, pœnitentia ductus, quòd matrem in tam iniquam quæstionem postulasset, hanc insulam cum aliis redditibus donauit. Vix VII. milliaria ambitu colligit, margine scopulis celsior exsurgit, medio verò subsidet, sparsim habitatur, frugum satis ferax, ouibus pascendis commoda, siluis adeò indiga, vt fimo bubulo sole exsiccato pro ignis fomite vtatur. Incolæ saxis funda librandis omnium Anglorum peritissimi, intérque algas Isidis plocamon sæpiùs reperiunt; qui, vt author est è Iuba Plinius, frutex est marinus, corallio non dissimilis, sine foliis, præcisus mutato colore in nigrum durescit, & cadens facilè frangitur. Ad Ortum vnicam habet ecclesiam, pauculásque contiguas domos; ad Septentrionem, castrum ab Henrico VIII. extructum, quod etiam ingressum portus *Weymouth* defendit. Oppidulum illud est ad *Wey* tenuis fluuioli ostium, cui è regione altera ripa adsidet *Melcombe Regis* cognominatum portu tantùm diuisum. Quæ suis seorsim superba priuilegiis, æmula olim fuerunt; nunc autem, quod in vtriúsque rem sit, Parlamentaria authoritate coaluerunt. *Isidis Plocamos.*

Inde rectà littus porrigitur, per *Purbecke* insulam, quam vocant, magna ex parte ericetum, & saltuosam, damis, ceruísque refertam: in cuius medio castrum vetus *Corffe*, diu cum vetustate colluctatum, iam victum tempori cedit, quod nouercalis odii testis admodum insignis: Ælfritha enim vt filio suo Etheldredo ad regnum viam muniret, in priuignum EdWardum Anglorum regem, cùm ipsam ex venatione hîc inuiseret, percussores immisit, eiúsque cæde scleleratissima nouerca oculos pauit: cuius facti infamiam sera pœnitentia, sanctimoniali habitu, & cœnobiorum extructione eluere mirum in modum posteà sategit. *Purbecke* hæc insula vocâtur, quòd mari, nisi ab occâsu, circumfunditur: ad Ortum enim pelagus ripas inflectit, & angusto admodum littorum diuortio, cui insula propugnaculi *Purbecke.* *Odium nouercale.*

instar interiùs obiicitur, irrumpit, magnámque in latitudinem sinum aperit, cui impendet ad Boreale latus in Peninsula *Poole* vrbecula, quæ superiori sæculo è carecto, & pauculis piscatorum casulis infrequens emporium, maximis opibus affatim opulentum, ædificiisque exornatum pulchris emicuit. Nomen verò factum existimârunt nonnulli, quòd sinus iste subiectus, quasi stagnum sedentibus aquis videatur, cuiusmodi *Poole* nostra lingua vocamus.

Poole.

In huius sinus occidentalem augulum *Frome* nobilissimum huius tractus flumen euoluitur, sic vulgus vocat: Saxones verò, teste Asserio, [*Frau*] dixerunt, vnde cùm sinus iste *Fraumouth* olim diceretur, crediderunt posteri *Frome* esse flumini nomen, sed [*Frau*] illud Saxonicum, vt coniectura probabile est, à vetustiore Britannico nomine *Vari* profluxit; vt *Thrope* à *Thorpe*, &c. *Varia* enim fluminis huius antiquum videtur nomen, nam ad fontes *Euarshot* habet, i. si interpreteris, Vari scaturiginem. Hi fontes ferè sunt ad occiduum agri limitem, vndè in ortum aquas agit, non procul à *Cerne* monasterio, quod ædificauit Augustinus ille Anglorum Apostolus, cùm *Heil* Gentilium Saxonum idolum ibi comminuisset, superstitionúmque tenebras fugasset. Sub hoc aliquantò inferiùs *Varia* fluuius insulam spargit, & DVRNOVARIAM inuisit, id est, oppidum ad Variam fl. vel fluminis traiectus, vt alii interpretantur, DVRNIVM, & DVNIVM Ptolemæo pro exemplarium varietate dici videtur, nunc vulgò *Dorchester*. Primarium totius conuentus censetur oppidum, nec magnum tamen, nec speciosum, mœnibus Danorum iam olim furore nudatum, qui passim circa oppidum tumulos quosdam aggesserunt. Vetustatis autem expressa vestigia indies ostendit, viæ scilicet militaris, siue prætoriæ aggerem, & Romanorum Imperatorum nummos æreos, & argenteos, *Doni Regis denarios* vulgus hominum ibi vocat, quem oppidi conditorem fuisse ex nomine suauissimè somniant. Grauissimum autem vulnus tunc accepit cùm Sueno importuna

Durnouaria
Dorchester.

portuna crudelitate bellum Danicum redintegrasset, & Hugo Normannus vir animo perfido, qui his regionibus præfuit, omnia agi, rapi pateretur. Qui tamen status eius fuerit primis Normannorum temporibus, habe si placet ex Censuali Angliæ descriptione. *In Dorchestre tempore EdWardi Regis erant centum septuaginta domus, hæ pro omni seruitio Regis se defendebant, & geldabant pro decem hidis, sed ad opus Huscarlium vnam marcam argenti exceptis consuetudinibus, quæ pertinent ad firmam noctis. Ibi erant duo monetarii. Modò sunt ibi octoginta duæ domus, & centum penitùs destructæ à tempore Hugonis Vicecomitis.* Hæc si obscuriora videantur, vt Sextus Cæcilius in re simili dixit, non culpæ scribentium, sed inscitiæ non assequentium assignentur.

Hinc Varia præterfluit *Bindon*, Saxonicè *Beandune*, vbi Kinegilsus, anno 614. ancipiti bello Britannos vicit. Iampridem Domini de *Marney* villa erat, nunc Vicecomitis titulum Thomæ HoWardo è Norfolciensi familia præbet, qui vxorio iure amplam Marniorum, & Neubourorum hæreditatem hoc in agro creuit. *Varget* viculum posteà Varia allabitur, qui etiam ad *Variæ* nomen asserendum facit, & ad ipsum ostium *Warham* imponitur, Saxonicè [*Theareham*,] id est, habitatio ad Variam. Oppidum tutissimo vndique situ, nisi ac Occasu, ab aliis partibus fluminibus Trento, Varia, & mari circumseptum EdWardi Confessoris tempore, vt est in Censuali illo libro, CXLVIII. domos, & duos monetarios habuit, sed Guilielmo victore regnante, septuaginta tantùm domos numerauit. Deinde tamen refloruit, & murorum ambitu, officina monetaria, ciuium frequentia, & castro munitissimo, quod Guilielmus ille primus construxit, vsque ad Henrici II. tempora, florentissimum erat: sed iam inde bellis, fortuitis incendiis, marique paulatim portus commoditatem subducente, tantùm non concidit, & allium copiosè in ipso antiqui oppidi sinu profundit. Hoc etiam ostio vnà se eiicit *Trent* fluuiolus Asserio dictus, nunc verò accolis *Pilddle*, à cuius Septen-

Bindon.

VVarham.

L

trionali ripa vix ad tertium milliare parietinas vetusti cœnobii *Middletoni* vidimus, quod Athelstanus rex fundauit, vt fratris Edwini manes expiaret, cui & regnum, & vitam præripuerat. Cùm enim sollicita illa regnandi cupiditas omnem iustitiæ memoriam ex animo extirpâsset, miserum adolescentulum regni hæredem designatum, cum seruulo actuariolæ omnibus armamentis nudatæ commisit, vt quod ipse delinqueret, vndis ascriberet, qui dolore euictus, & sui impotens inde se præcipitem in mare immisit.

Cæterùm vt regrediamur ad Occiduam agri partem: Ad Variæ, siue Fromi fontes, quà gleba est fæcundissima, *Blackamore* saltus olim arboribus densus, nunc rarior, copiosam admodum præbet venationem, & adiunctum habet oppidum *Shirburne*, hoc est, si interpreteris *Fons limpidus*, vel vt alibi scribitur *Fons clarus*, in collis deuexo positum, *habitantium frequentia, & positionis gratia*, vt inquit Malmesburiensis, *suaue*, nunc verò totius huius Comitatus frequentissimum est, & lanificio maximum quæstum facit. Anno reparatæ salutis DCCIIII. sedes hîc Episcopalis constituta; Aldelmusque primus consecratus Episcopus, sed post annos CCCLXX. Sarisburiam Osmundus hanc sedem transtulit, Shirburnamque suis successoribus, ad quos etiamnum spectat, in secessum reseruauit, è quibus Rogerus Poërius castellum munitum construxit in Orientali eius parte, cui palus ampla olim subiecta, nunc oppleta in lætissimum pratum conuertitur: Ecclesia verò, quæ cathedram Episcopalem habuit, statim à translatione ad cœnobium recidit, magnamque vetustatis speciem præ se fert; quamuis non multis antè annis, tumultu inter ciues, & monachos exorto deflagrârit, quod adustus in saxis color etiamnum planissimè loquitur. Sub hoc *Inell* fl. de quo alibi dicemus, crebriori flexu subinde curuatus, in occasum prolabitur, ad *Clifton* quondam sedem stirpis de *Maulbauch*, à qua hæreditario ad Equestrem Horseiorum familiam descendit, vbi Somersettensem prouinciam subintrat.

*

Shirburne.

*

*

Clifton.

Magis

Magis ad Ortum *Sture* flumen clariſsimùm defertur, tincarum, & anguillarum inprimis fæcundum, è ſex fontibus in agro Wiltonienſi ebulliens ad *Sturton* ſedem Baronum de *Sturton*, qui inde ſibi nomen adſciuerunt, & hos ſuos fontes, in clypeo ſuo gentilitio areola aurea tranſuerſè interiecta geſtant. *Inſignia Sturtonerum.* Vbi primùm hunc agrum intrauerit, *Gillingham* ſaltum interfluit, & à tertio milliari *Shaftsbury* ſalutat ædito colli affixum, Britannis olim *Caer Paladur*, vt falſò putat vulgus, & *Septonia*, Saxonibus [*Sceaftesbyryg*,] forſitan à Pyramide ſacra, quæ illis *Scheaf* dicebatur. *Shaftsbury.* Paulò ante Normannica tempora domos CIIII. & tres monetarios habuit, vt in libro illo quem ſæpè dixi, legimus. Sed Aquilæ vaticinantis de Britannici imperii conuerſione fabella hiſtoricis noſtris locus hic eſt notiſsimus. Nonnulli enim Aquilam auem, alii virum Aquilam dictum, Britannicum imperium, poſt Saxones, & Normannos ad veteres Britannos denuò recaſurum hîc prædixiſſe volunt, *Aquila vaticinium.* qui vel Saturno hoc eſſe vetuſtius contendunt, cùm tamen ab Alfredo conſtructum, & Sanctimonialium æde ornatum fuiſſe ſit certo certius. Malmesburienſis enim monachus ſua ætate lapidem vetuſtum ex muri ruinis, in Sanctimonialium capitulum tranſlatum prodidit, ſic inſcriptum:

ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS
ELFREDVS REX FECIT HANC VRBEM
DCCCLXXX. REGNI SVI VIII.

Hanc inſcriptionem libentiùs adiunxerim, quod in omnibus quæ vidi exemplaribus, deſideratur, præterquam vno ſolo Domini Burghlæi ſummi Angliæ Theſaurarii.

Iam Sturnus *Sturminſter* petit, id eſt, monaſterium ad Sturum. Exile oppidum humiliore ſitu, cui ponte ſaxeo coniungitur *Neuton* caſtrum vbi moles magno labore aggeſta eminet; ſed caſtri ne tantillum præter nomen ſupereſt. De his nihil antiquius legerim quàm quòd El-

fredus Rex *Sturminster* filio suo iuniori legauerit. Hinc *Blandford* forum multis habitatoribus frequens adit, & cum suis flexibus alluerit, citato cursu ad antiquissimum oppidum VINDOGLADIAM, cuius meminit Antoninus, properat, quod Saxonice [*Thinburnham,*] vulgo *Winburne*, & à monasterio *Winburnminster*, exacteque hinc ad *Dorchester* XVI. milliaria numerantur, quot inter VINDOGLADIAM, & DVRNOVARIAM interponit Antonini Itinerarium. Nomen verò à situ factum coniicio, quòd inter duo flumina intersidet. *Windugledy* enim Britannicè inter duos gladios sonat. Fluuios autem à Britannis gladios peculiari phrasi appellari Milfordici portus nomen Britannicum *Aberdugle diau* docet, id est, ostium duorum gladiorum: eò quòd duo flumina *Clediau*, id est, gladii dicta, influunt. Nomen item recentius à fluminibus ductum videtur, *Winburne* enim coaluit à particula antiqui nominis *Vin*, & Saxonico *Burne*, quod illis riuum significat, & eius adiectione soliti sunt Saxones loca ad flumina denominare. Oppidum ipsum ad collis ramentum sedet, amplum, & magna habitatorum multitudine refertum: Saxonico sæculo celeberrimum fuit: nec alia, credo, de caussa, quàm quòd Romanæ maiestatis tum temporis, præ se tulerit indicia. Anno DCCXIII. Cuthburga Inæ Occidentalium Saxonum Regis soror, cùm coniugii pertæsa, viro suo Northumbriæ Regi repudium misisset, monasterium virginibus hîc posuit; in quod superiori ætate Præbendarii sunt introducti, & nostra memoria Reginaldus Polus Cardinalis, Decanus institutus. Ethelredus Rex Angliæ in hoc conditur, ad cuius tumulum, qui non ita pridem restauratus videtur, hæc legitur inscriptio:

Vindogladia. *VVinburne.* *Burne quid Saxonibus.*

IN HOC LOCO QVIESCIT CORPVS S. ETHELREDI REGIS WESTSAXONVM MARTYRIS, QVI ANNO DOMINI DCCCLXXII. XXIII. APRILIS, PER MANVS DANORVM PAGANORVM OCCVBVIT.

Hic

Hic enim princeps longè optimus frater Alfredi, cùm acerrimo prælio Danos ad *Wittingham* exciperet, dum saucii integris, & viui mortuis cumularentur, vulnere accepto occubuit. Posteà cùm Dani malis artibus Anglos inter se bello committere conarentur, & coniunctionem inter Regem EdWardum Seniorem, & AthelWaldum eius patruelem dirimerent: AthelWaldus regnandi libidine percitus, & auersissimo à Principe suo animo, hoc oppidum quantis potuit operibus communiuit. Sed vbi primùm EdWardus cum suis accessit, & ad *Badbury* castra posuit, ille fuga se ad socios Danos proripuit. *Badbury* autem ille collis est oppido impendens, castrumque olim habuit Regum Visisaxonum sedem, quo tempore [*Baddanbyrig*] vocabatur. Nunc verò suis ruderibus sepultum iacet, villamque habet *Kingstone* Laceiorum dictam, quòd ad Laceios Lincolniæ Comites vnà cum Winburna spectauit, à quibus hæreditario iure vtrumque ad Lancastrensem familiam deuenit, quam sibi perbenignam sensit Winburna. Margareta enim Richmondia è Lancastrensi familia princeps pientissima, scholam ibi erudiendæ iuuentuti instituit. Badbury.

A *Winburna* Sturus *Canford* præterit, sub qua non ita pridem Iacobus Baro de *Montioy*, rei metallicæ admodum studiosus Chalcanthum, quod *Coperas* vocamus, conficere & alumen concoquere cœpit. E qua etiam olim (vt est in Walsinghamii historia) Ioannes Comes Warrenniæ Aliciam Laceiam Thomæ Comitis Lancastrensis vxorem, magno cum famæ dispendio, & Angliæ incommodo, (vt in nostris Annalibus videre est,) quasi per vim rapuit, & abduxit. Iam Durotriges relinquit Sturus, & Hantonensis agri nonnihil permensus, in Oceano tandem hospitatur. Conford. *Chalcanthum. Alumen.* 1317

Quod ad Comites & Marchiones spectat, Guilielmus Normannus, cùm iam imperii in Anglia potitus esset, Osmundum, qui Sagiensis erat in Normannia Comes, tùm Sarisburiensem Episcopum, tùm primùm Dorsettiæ Comitem, Cancellariumque sibi constituit, piam *Dorsettiæ Comites, & Marchiones.*

hominis prudentiam, & egregias artes admiratus. Longo pòst tempore Rex Richardus ſecundus anno regni ſui primo & viceſimo Ioannem *Beaufort* Ioannis Gandauenſis filium Somerſetti Comitem in Dorſettiæ Marchionem euexit, qua dignitate Rex Henricus quartus illum exuit; fratremque eius minorem nomine Thomam Comitem Dorſettiæ creauit, Duciſque Exoniæ titulo adornauit. Poſt eius ſine prole obitum, Henricus VI. Edmundum ex eadem Lancaſtrenſi familia, primùm Comitem, deinde Marchionem Dorſettiæ, tandemque Ducem Somerſetti dixit, cui item ſucceſſit Henricus filius. His bello inteſtino ſublatis, Edwardus IIII. cùm iam Lancaſtrenſis familia quaſi proſtrata, Thomam Greium ex familia Ruthinienſi, qui gener eius (Grei enim matrem Rex duxerat) Dorſettiæ Marchionem creauit, cùm ampliſsimam Bonuillorum hæreditatem iure vxorio in hoc agro & vicinis creuiſſet. Hunc ſequuti ſunt eodem honore Thomas filius, & Henricus è Thoma nepos, qui etiam Dux Suffolciæ cùm Franciſcam Caroli Brandoni Suffolcienſis Ducis filiam, & Regis Henrici octaui è ſorore neptim duxiſſet. Hic ſub Maria Regina ob læſam maieſtatem ſupplicio affectus, ſerò didicit, quanti ſit periculi in Regiam familiam nuptiis inſeri, & ſpem fouere ambitioſam.

Hic Comitatus Parœcias 248. numerat.

BELGÆ.

Vrotrigibus ad Septentriones & Ortum prætendebantur olim BELGÆ, *quos à Belgis Galliæ populo, in Britanniam demigrasse, & è nomine probabile, & auctoritate verisimile est. Belgæ enim è Germanis (vt Cæsar à Rhemis edoctus prodit) orti, Rhenum antiquitùs traducti, propter loci fertilitatem, ibi expulsis Gallis consederant,* & inde *(vt idem author habet)* in Britanniam prædæ, ac inferendi belli causa transierunt, omnesque iis ciuitatum nominibus appellabantur, quibus orti ex ciuitatibus, eò peruenêrunt; & bello illato ibi remansêrunt, atque agros colere cœperunt. *Quo verò tempore huc commigrarunt, non liquet, nisi fortè Diuitiacus Suessionum Rex, qui ante Cæsarem floruit, huc Belgas suos traduxerit. Magna enim partis cùm Galliarum, tum etiam Britanniæ imperium obtinuit ille. Vnde etiam Belgarum factum sit nomen, non satis explicatum. Hubertus Thomas Leodius vir apprimè eruditus opinatus est, Belgas esse vocabulum Germanicum, ideo quòd Germani Gallos, & Italos* Wallen, *& nonnulli* Welgen *appellitent. Joannes Goropius Belga à Belgica dictione* Belke *duci contendit, quæ illis iram significat, quasi faciliùs, quàm cæteri in bilem exardescant. Sed cùm Belgarum nomen non ex illa lingua petendum videatur, quæ hodie Belgiogermani vtuntur, & eadem ferè est, cum nostra Saxonica (à Saxonibus enim profluxit, quos in Brabantiam, & Flandriam Carolus Magnus traduxit) ego illis neutiquam fidem abrogare statui qui ex antiqua Gallica lingua, quæ nostris Britannis ferè incorrupta manet, deducunt, & Belgas dici volunt à* Pel, *quod illis remotum significat. Totius enim Galliæ erant remotissimi, & vt à cultu, & humanitate prouinciæ, sic etiam situ, & sede longissimè aberant: & Poëta Morinos Belgicæ populos remo-*

Belgæ è Belgis Gallia.

Belgæ vnde dicti.

tissimos esse innuit, cùm cecinit, Extremique hominum Morini. *Sed ad Belgas nostros, qui longè lateque habitârunt per regionem Somersettensem, Wiltoniensem, Hantoniensisque agri partem interiorem, accedamus.*

Somersetshire.

Omersettensis Comitatus, vulgò *Somersetshire*, ampla sanè & opulenta est regio, Sabriniano freto à Septentrione toto pulsata, ditis admodum soli, nusquam non ad fruges, aut pabula eximiè fertilis, incolis frequentissima, & portuum commoditate satis felix. Nonnulli nomen inditum credunt, quòd aura sit ibi lenis, & quasi æstiua, eoque sensu *Glad ar haf* Britannis hodiè dicitur, vocabulo è nostra lingua translato; nec temerè. vt enim æstate verè æstiua regio, sic non immeritò hieme, hiberna dicatur, ita tota madescit, vliginosa, & palustris, non sine maxima itinerantium molestia. Veruntamen nomen proculdubiò à *Somerton* totius conuentus olim maximè celebrato oppido impositum credam ego, cùm Asserius author inprimis antiquus hunc agrum *Somertunensem* passim vocauerit.

Ad Sabrinianum fretum (quà hic ager Danmoniis est confinis) primùm occurrunt *Porlock*, Saxonicè [*Portlocan*,] & *Watchet*, olim *Wecedpoort*, nauium stationes, quas anno DCCCLXXXVI. Danica tempestas grauissimè perculit. His interponitur *Dunstor* castrum, loco depressiori, & collibus, nisi, quà mare prospicit, vndique conclusum, à Moionis quondam huius agri Comitibus constructum, à quibus ad Luterellos deuenit. Huic adiacent duo viculi duobus indigitibus sacri, *Caranton* alter vocatur à Carantoco Britanno: alter *S. Decombes* à Decumano, qui è South Wallia soluens, huc appulit, *in vasta* (vt antiquo Agonali legitur) *solitudine, frutetis,* &

Dunstor Castle.

& vepribus obsita, densitate siluarum in longum, & latum spaciose porrecta, montium eminentia educta, valliumque concauitate mirabiliter interrupta, vbi mundi vanitati valedicens, à sicario transfossus diuinum honorem apud imperitum populum consequutus est. Inde ad *Sterpoint* prominet sensim littus, vbi duo totius agri maxima flumina conflua, vno ostio se euoluunt, V Z E L L A æstuarium Ptolemæo dicitur, ab *Iuell* flumine, quod iam antequam huc deuenerit, nomen deposuit. Oritur verò inter Durotriges, & quamprimum Somertunensem agrum ingreditur, *Euell* forum frequens suo nomine donat, riuulumque recipit, ad quem *Camalet* mons accliuis, & ascensu difficilis, in cuius vertice visuntur intermortui castri expressa vestigia, & egestæ terræ vallum triplex, quod suo ambitu x x. iugera includit. Incolæ *Arthuri Palatium* dicunt; Romanorum autem opus fuisse, Romanorum numismata indies eruta docent. Quo autem nomine illis notum planè ignoro, nisi sit, quod Nennii Catalogo *Caer Calemion*, pro *Camelion* transpositis literis appellatur. *Cadburye* viculus proximus coniecturâ satis probabili videatur fuisse illud *Cathbregion*, vbi Arthurus Saxones (vt author est Nennius) memorabili prælio profligauit.

Camalet.

Cadburye.

Iuellus flumen hinc I S C H A L I N à Ptolemæo memoratum petit, nunc *Iuelcester*, Nennii catalogo, ni fallar, *Pontauel Coit*, pro *Pont Iuel Coit*, id est, Pons ad Iuell in silua, Florentio Wigorniensi *Giuelcester*, foro & antiquitate sua tantum hodiè celebris, olim amplam fuisse ex ruinis apparet, & sub ingressum Normannorum frequens erat: septem enim supra centum Burgenses numerabat. Tuta etiam & munita, siquidem anno salutis M L X X X V I I I. cum Angliæ optimates nefaria opprimendi Regis Guil. Rufi consilia iniissent, vt Robertum eius fratrem Normanniæ Ducem in Regiam dignitatem eueherent: Robertus Moubraius vir bellicosus, cum Bathoniam succendisset, acriter, verùm frustrà hanc oppugnauit: sed quod ille non poterat, tem-

Ischalis.
Iuelcester.

pus nunc tandem quodammodo expugnauit.

Paulò inferiùs *Iuellus*, & *Pedredus* confluentes insulam amicam moliuntur *Muchelney*, id est, Insula magna, dictam, in qua parietinæ visuntur veteris monasterii, quod Athelstanum Regem construxisse memorant scriptores. *Pedred*, vulgò *Parret* in ipso australi prouinciæ limite promanans, obliquiori alueo per *Crockerne*, Saxonicè [*Cruerne*,] & *Pedderton*, olim *Pedridan* Inæ regiam, cui nomen fecit, delatus, hìc Iuello influit nomenque eripit. Quum in decursu à III. ad Ortum milliari, *Montem Acutum* salutarit, quem Comes Moritonii frater Guilielmi primi vterinus, qui castrum, & cœnobium ibi posuit, sic dixit, eò quod sensim in acumen exurgit; anteà enim *Logoresburg* vocabatur. Castrum verò ante multos annos disparuit saxis ad cœnobium, & ædificia alia instauranda asportatis. *Stoke vnder Hamden* huic vicinum subsidit vbi Gornaii suum castellum habuerunt, & collegium construxerunt. Hæc familia de *Gornaico* & vulgò *Gornay* dicta, inprimis antiqua & illustris erat, ex eadem stirpe qua Warrenni Surriæ Comites & Mortuomarii propagata; verum superiori seculo defecit, & eorum hæredia nonnulla per Hamptonos in equestrem NeWtonorum stirpem descenderunt, qui se è Wallia prognatos, & non ita pridem *Caradocos* dictos libenter agnoscunt. *Pedredus* hinc limosam planitiem persecans in Septentriones contendit per *Langport* mercatum non infrequentem, & *Aulre* ex tuguriolis paucis viculum, qui melioris notæ oppidum fuisse videatur. Cùm enim Alfredus Danos ita prælio fregisset, & obsessos ad deditionem subegisset, vt iurauerint se quàmprìmum ex suis ditionibus cessuros, & *Godrum* eorum Rex Christianitatem, vt inquit Asserius, subire promiserit: illum hoc in loco magna pompa de sacro baptismatis fonte leuauit.

Montacute.

Gornaii.

Hinc ob occasu *Thonum* fluuium recipit Pedredus, qui longè in occidua agri parte, proxime Deuoniam exortus lætissimos rodit agros per *Wellington* defluens

quod

quod nunc mercatorium est oppidulum, EdWardi autem Senioris tempore *terra sex erat manentium*, quando ille vnà cum *Lediard*, quæ *duodecim erat manentium* Shirburnensi Episcopo concederet. Inde leni, modicoque lapsu *Thonton*, vulgò *Taunton* alluit. Hoc elegans certè oppidum, lætissimoque situ, & vt verbo dicam, huius regionis alter ocellus: vbi Ina Rex Occidentalium Saxonum castrum construxit, quod Desburgia eius vxor solo æquauit, cùm Eadbricthum Australium Saxonum Regem inde exturbasset, qui iam sui iuris fecerat, & tanquam fræno domitæ gentis vteretur. Cùm EdWardus Confessor rerum potiretur, *geldabat*, (vt est in Angliæ commentario Censuali *pro* LIIII. *hidis, Burgenses* LXIIII. *habuit, Episcopus* Wintoniensis *tenuit, eiusque Placita ter in anno hic tenebantur*. Hîc circumquaque regio virentibus pratis iucunda, hortensibus deliciis florens, & frequentibus villis spectantium oculis mirum in modum arridet. Inter villas autem nominatissima sunt *Hach-Beauchamp*, & *Curry-Mallet* à Dominis facta appellatione; hæc enim à Mallettis Normannici generis per quos ad Poinzios qui olim Barones de *Curry-Mallet* dicti, illa à Beauchampis Baronibus, vnde ad Seimeros hæreditariò transiuit. Charta Edw. Taunton.

Inde quà Thonus Pedredo se insinuat, insulam amnicam efficit *Æthelingæg* olim Saxonicè dictam, id est, *Nobilium insula*, nunc vulgò *Athelney*, quæ non minùs Alfredi regis latebris nobis nota, cùm iam Danus omnia permisceret,] quàm Italis Minturnensium paludes Marii latibulo. Regi enim illi (vt Poëta antiquus de ipso cecinit:) Athelney. Alfredus Rex.

——mixta dolori
Gaudia semper erant, spes semper mixta timori.
Si modò victor erat, ad crastina bella pauebat,
Si modo victus erat, ad crastina bella parabat.
Cui vestes sudore iugi, cui sica cruore
Tincta iugi, quantum sit onus regnare probârunt.

Et percommodum sanè erat hæc insula latibulum. Stag-

nantibus vtique aquis & refusionibus inaccessa est (quas Latino-Saxonico vocabulo *Gronnas* Asserius dixit) *Pontem olim habuit inter duas arces ab Elfredo constructas, alnetum etiam permaximum capris, & feris plenum, sed solidam terram vix duobus iugeribus latam, cui imposuit ille monasteriolum, cuius* (Malmesburiensem, non me audis) *machinam totam quatuor postes solo infixi suspendêrunt, quatuor cancellis opere sphærico, in circuitu ductis.* Non longe ab hac collectis aquis solitarius Pedredus pererrauit, sed alterum ab Ortu socium riuum accipit, qui *Somerton* præterfluit, olim primarium totius Comitatus oppidum, vt pote quod nomen fecit. Castrum Saxonico seculo habuit, quod perruptis muris Ethelbaldus Merciorum Rex occupauit; nunc verò vincentibus annis ita cessit, vt omninò disparuerit, & oppidum vix nomen tueretur, nisi ex foro Boario, quod à Festo Palmarum ad medium Iunium frequentissimum habet, vicini enim rei pecuariæ inprimis student.

Somerton.

Bridgvvater.

Hoc suscepto fluuio, Pedredus noster *BridgeWater* petit, oppidum magnum, & incolis refertum. Nomen à ponte inuênit, quo flumen coniungere cœpit Richardus Bruer, vir magnus, & præclarus, regnante Henrico secundo, perfecitque immensis sumptibus loci Dominus T. Triuet, è Cornubia nobilis. Nec aliud habet, quo glorietur (cùm castrum, quod Bruer ille construxit, iam ruinam minetur,) nisi quòd Comitatus titulo ab Henrico VII. exornatum fuerit, cùm Ægidium Daubeneium qui illi à cubiculo, Comitem de *BridgWater*, creauit. Sub hoc, post pauca milliaria, vasto ostio in Sabrinianum fretum euoluitur Pedredus, quod, vt diximus, VZELLA æstuarium Ptolemæo dicitur, nonnullis etiam hodiè *Euelmouth*, sed Saxonibus [*Pedredan muth,*] vbi, vt author est Marianus, palantem Danorum exercitum Ealstanus Episcopus Shirburnensis, circa annum salutis 845. fudit. Eôdem etiam æstuario aliud obuium occurrit flumen, *Brius* nonnullis dicitur, qui oritur è silua illa amplissima, in Orientali huius agri limite, quam Britanni

Comes de Bridgvvater.

Vzella.

tanni *Coit Maur*, Saxones *SelWood* dixerunt, id est, interprete Asserio, Sylua magna, non procul à *Pen*, ignobili viculo, vbi in Britannici nominis exitium, & Danorum cladem Mars conspirâsse videatur. KeniWalchus enim Visisaxo ita secundo prælio hîc Britannos attriuit, vt vix postea pugnandi copiam Saxoni fecerint: & multis pòst sæculis, eôdem loco, Edmundus cognomento *Ferreum latus*, Danos memorabili prælio deuicit, cùm Danicum Canutum, qui regnum occupârat, vndique agitaret. Hic fluuius primùm *Bruiton*, à se cognominatum inuisit, Moionorum tumulis celebre, longeque per viculos defluens, nonnullis riuulis auctior lætos gramine campos irrigat, cumque solum mollius inuenerit, quodammodo stagnat, insulamque ambit *Auallon*, à pomis Britannicè olim sic dictam, posteà *Inis Witrin*, i. vitrea insula, & eâdem significatione Saxonibus, [*Glastney*,] Latinisque *Glasconia*, de qua Poëta satis antiquus:

Insula pomorum quæ fortunata vocatur
Ex re nomen habet, quia per se singula profert:
Non opus est illi sulcantibus arua colonis,
Omnis abest cultus, nisi quem natura ministrat;
Vltrò fœcundas segetes producit, & vuas,
Nataq; poma suis prætonso germine siluis.

In hac floruit monasterium *Glastenbury*, quod admodum antiquam repetit originem, à Iosepho scilicet Arimathensi illo, qui Christi corpus sepulchro mandârat, quemque Philippus Gallorum Apostolus in Britanniam misit, vt Christum prædicâret. Hoc enim & antiquissima huius monasterii monumenta testantur, & Patricius Hibernienſium Apostolus, qui x x x. annos vitam monasticam hîc egit in sua prodidit epistola. Nec est cur hac de re ambigamus, cùm anteà docuerim Christianam religionem in prima enascentis ecclesiæ infantia huic nostræ insulæ illuxisse, & Freculphus Lexouiensis scripserit Philippum illum *barbaras gentes, vicinasque tenebris, & Oceano coniunctas ad scientiæ lucem, fideique portum deduxisse.* Sed ad monasterium, & ex Malmesburiensis hac de

Glastenbury.

Vide Rom. in Britannia pag. 40.

re libello. Cùm antiqua illa ædicula à Iosepho posita vetustati tandem aliquando concederet, Deui Meneuensis Episcopus nouam eò loci construxit, quæ cum iam etiam æuo fatisceret, duodecim viri à Boreali Britanniæ parte profecti, eam restaurârunt, tandemque Ina Rex, cùm regnum vectigale Pontifici Romano, imposito in singulas domos denario, fecisset; hac demolita, magnificum admodum Christo, Petro, & Paulo construxit templum, in cuius suprema præcinctione hos versus describi curauit:

Siderei montes speciosa cacumine Sion
A Lybano geminæ, flore comante, cedri,
Cœlorum portæ lati duo lumina mundi:
Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus
Inter Apostolicas radianti luce coronas,
Doctior hic monitis, celsior ille gradu.
Corda per hunc hominum reserantur, & astra per illum,
Quos docet iste stylo, suscipit ille polo.
Pandit iter cœli hic dogmate, clauibus alter,
Est via cui Paulus, ianua fida Petrus.
Hic petra firma manens, ille Architectus habetur,
Surgit in his templum quod placet, ara Deo.
Anglia plaude lubens, mittit tibi Roma salutem,
Fulgor Apostolicus Glasconiam irradiat.
A facie hostili duo propugnacula surgunt,
Quod fidei turres vrbs caput orbis habet.
Hæc pius egregio Rex Ina refertus amore,
Dona suo populo non moritura dedit.
Totus in affectu diuæ pietatis inhærens
Ecclesiæque iuges amplificauit opes
Melchisidech noster meritò Rex, atque Sacerdos,
Compleuit veræ relligionis opus.
Publica iura regens, & celsa palatia seruans,
Vnica Pontificum gloria, norma fuit
Hinc abiens, illinc ——— fulget honore,
Hic quoque gestorum laude perennis erit.

Monachi antiqui. Primis his temporibus viri sanctissimi hîc Deo inuigilârunt, & præcipuè Hibernici, qui stipendiis regiis alebantur,

bantur, & adolescentes pietate, artibusque ingenuis instruebant. Solitariam enim vitam amplexi sunt, vt maiore cum tranquillitate sacris literis vacarent, & seuero vitę genere ad crucem perferendam, se exercerent. Sed tandem Dunstanus subacto & versuto ingenio homo, cùm malis artibus, & blanditiis in principum consuetudinem se penitùs immersisset, pro his recentioris instituti monachos, scilicet Benedictinos induxit, ipseque primus Abbatis nomine numeroso Monachorum gregi præfuit: qui à bonis, & piis principibus plusquàm regias opes consequuti, cùm omni rerum affluentia sexcentis annis quasi regnassent (eorum enim nutum vicini omnes spectârunt,) ab Henrico VIII. exturbati sunt, monasteriumque, quod iam in vrbeculam excreuerat, dirutum, & solo adæquatum. Antequam me hinc recipiam, accipe paucis, quod pluribus Gyraldus Cambrensis, oculatus testis, de sepulchro Arthuri in huins cœmiterio retulit.

Cùm Henricus, secundus Rex Angliæ, ex Bardorum Britannicorum cantilenis accepisset Arthurum Britannorum nobilissimum heroëm, qui Saxonum furorem virtute sæpe fregerat, Glasconiæ inter duas Pyramides situm esse, corpus inuestigari curauit: vixque iam septem pedes in terram defodissent, cùm inciderent in cippum, siue lapidem, cuius aduersæ parti rudis crux plumbea, latiori forma, inserta: quæ extracta Epigraphen ostendit, & sub eo ad nouem ferè pedum altitudinem, sepulchrum inuentum, ex quercu cauata, in qua ossa incliti illius Arthuri reposita. Inscriptionem autem ex Protypo, in Glasconiensi cœnobio quondam descriptam, propter literarum antiquitatem subiungendam putaui, barbarum quiddam, & quasi Gothicum præ se ferunt literæ, & eius ætatis barbariem planè loquuntur, quæ adeò fatalibus tenebris inuoluta erat, vt nemo fuerit, cuius scriptis Arthuri nomen celebraretur. Materies proculdubiò doctissimi viri facultate, & copia digna, qui tantum principem celebrando propriam etiam ingenii laudem consecutus fuisset. Fortissimus enim Britannici imperii propugna-

Arthurus heros Britannicus.

tor hoc ſolo nomine vel infeliciſsimus videtur, quòd ſuæ virtutis dignum præconem non inuenerit. Sed ecce inſcriptionem:

HIC IACET SEPVLTVS INCLITVS REX ARTVRIVS IN INSVLA AVALONIA.

Nec ab re erit, ſi quæ Ioſephus noſter Iſcanus non de populo Poëta olim in ſua Antiocheide in Arthurum cecinit, hîc adiungam:

Hinc celebri fato felici claruit ortu
Flos regum Arthurus, cuius cùm facta ſtupori,
Non micuêre minus: totus quid in aure voluptas,
Et populo plaudente fauus. Quæcunque piorum
Inſpice, Peleum commendat fama tyrannum;
Pagina Cæſareos loquitur Romana triumphos,
Alcidem domitis attollit gloria monſtris:
Sed nec pinetum corili, nec ſidera ſolem
Æquant, annales Latios, Graiosque reuolue.
Priſca parem neſcit, æqualem poſtera nullum
Exhibitura dies. Reges ſupereminet omnes
Solus, præteritis melior, maiorque futuris.

Vocabatur verò hic heros, vt obiter hoc notem ex Nennio, Mab-Vter, i. *filius horribilis, quia à pueritia fuit crudelis,* & Artur *quod Britannicè ſonat vrſum horribilem, vel malleum ferreum quo confringuntur molæ leonum.*

Alia etiam ſi placet, etſi non longiſsimæ vetuſtatis monumenta, è Guilielmo illo Malmesburienſi habe: *Illud quod clam planè omnibus eſt libenter prædicarem, ſi veritatem*

tatem exculpere possem: quid illæ pyramides sibi velint, quæ aliquantis pedibus ab ecclesia vetusta positæ cœmiterium monachorum prætexunt. Procerior sane, & propinquior Ecclesiæ habet quinque tabulatus, & altitudinem viginti sex pedum. Hæc præ nimia vetustate, etsi ruinam minetur, habet tamen antiquitatis nonnulla spectacula, quæ planè possunt legi, licèt non possint planè intelligi. In superiori enim tabulatu est imago pontificali schemate facta. In secundo imago regiam prætendens pompam, & literæ, HER. SEXI. & BLISWERH. *In tertio nihilominus nomina.* WEMCHESTE. BANTOMP. WINEWEGN. *In quarto* HATE. WVLFREDE. & EANFLEDE. *In quinto, qui & inferior imago, & hæc scriptura* LOGWOR. WESLIELAS. & BREGDENE. SWELWES. HWINGENDES BERNE. *Altera verò pyramis habet octodecim pedes, & quatuor tabulatus, in quibus hæc leguntur.* HEDDE *episcopus,* & BREGORRED, & BEORWALDE. *Quid hæc significent non temere definio, sed ex suspicione colligo eorum interius in cauatis lapidibus contineri ossa, quorum exterius leguntur nomina. Certè* LOGWOR *is pro certo asseritur esse, de cuius nomine quondam* LOGWERESBEORH *dicebatur, qui nunc Mons Acutus dicitur.* BEORWALDE *nihilominus abbas post* HEMGISELVM.

Occidentalium Saxonum reges qui hîc sepulturæ traditi fuerunt, enumerare superuacaneum esset, Eadgarum tamen Pacificum, qui semper paci consuluit, vel hoc nomine non possum non meminisse, & epitaphium illo seculo non indignum subiungere.

Auctor opum, vindex scelerum, largitor honorum,
Sceptriger Edgarus regna superna petit.
Hic alter Salomon, legum pater, orbita pacis,
Quod caruit bellis, claruit inde magis.
Templa Deo, templis monachos, monachis dedit agros,
Nequitiæ lapsum, iustitiæq; locum.
Nouit enim regno verum perquirere falso,
Immensum modico, perpetuumq; breui.

A Glasconia, tria quæ ibi confluunt flumina, paludem efficiunt, & vno emissa ostiolo in Occasum vno alueo

Vzellæ æstuarium petunt per *Gedney moore*, vel vt alijs placet, *Godney moore*; quam Dei insulam significare, & Iosepho Arimathensi concessam fuisse volunt: deinde per *Weadmoore* Alfredi villam, quam testamento Edwardo filio legarat, & palustrem illam regionem longè excurrentem *Brentmersh*, quam palustrium ranarum regionem: vt eius oppidulum *Brentknol*, ranarum monticulum interpretati sunt Glasconienses Monachi.

Mendippe hills. Hinc ad Ortum *Mendippi colles* se longè lateque explicant, *Minerarios* vocat Lelandus, & rectè opinor: cum *Muneduppe* in antiquis schidis dicantur: plumbi enim fodinis opulenti, & pascendis pecoribus apti. In his antrum est longo recessu, in quo putei quidam, & riuuli cernuntur, *Ochiehole* dicunt, de quo non minora somnia fingunt accolæ, quam de suo Sibyllæ antro in Apennino comminiscuntur Itali. Nomen proculdubio inditum ab *Ogo* Britannica dictione, quæ antrum sonat, vbi etiam à simili antro, simili vocabulo Eubœa Insula olim OCHA dicta fuerit. Non procul ab hoc, regnante Henrico VIII. aratro eruta fuit oblonga plumbi lamina in trophæum olim erecta, & sic inscripta:

Ochyhole. Strabo.

TI. CLAVDIVS CÆSAR AVG. P. M.
TRIB. P. VIIII. IMP. XVI. DE BRITAN.

Incidit hæc Claudij Tribunitia potestas VIIII. in annum vrbis conditæ DCCCII. Antistio, & M. Suillio Coss. quo tempore, P. Ostorium Britanniæ Proprætorem turbidæ res exceperunt. Ex hoc tempore liceat mihi quæso, bona cum venia ariolari. Hoc anno duo de Britannis Trophęa Claudium statuisse nummus ipsius Claudij antiquus, rei certissimus testis demonstrat: in cuius priore parte hæc concepta inscriptio: TI. CLAVD. CÆSAR AVG. P. M. TRI. VIIII. IMP. XVI. PP. OB. C. S. in auersa verò DE BRITAN. ibique expressus arcus triumphalis, cum equestri figura decurrente, & duobus trophæis. Qui verò fuerint hi Britanni deuicti, Tacitus docet: Claudium enim Ostorij auspicijs duas Britanni-

cas

eas gentes hoc anno deuicisse testatur, ICENOS scilicet & CANGOS: sed cùm Iceni alio quasi sub sole iacent, quid si de Cangis minori inter Belgas nostras popello constitutum hoc fuisse Trophæum, & CANGOS illos hic consedisse dixero? Non procul enim hinc est mare, quod à Hiberniam aspectat, quo situ ille Cangos locat, & Cangorum nominis vmbra in nõnullis hoc tractu locis superesse videtur, in *Cannington* nimirum, & *Canings* regiunculis, siue Centurijs, in *Wincaunton*, quod *Cangton* alibi dicitur, & *Kaingsham*, quasi Cangorum mansio. Sed de his penes lectorem iudicium: ego tantùm, vt dixi, ariolor, dum Cangos vestigijs inquiro. *Cangi Britanniæ popu.i.*

Sub *Mendippe* montibus, ad Septentriones est *Congersbury* viculus, à Congaro quodam viro singularis sanctitatis sic dictus (Constantinopolitani Imperat. filium fuisse comminiscitur Capgrauius) qui heremeticam vitam ibi duxit. Ad Austrum verò non procul áb illo antro, vrbecula Episcopalis subijcitur, olim vt habet Lelandus, *Theodorodunum*, nunc *Welles*; ita dicta à fontibus, qui passim in ipsa scaturiunt, vti etiam *Sussa* Persiæ, *Croia* Dalmatiæ, & *Pagase* Macedoniæ, à fontibus nomina traxẽrunt: vnde & *Fontanensis Ecclesiæ* hæc vocatur. Primas in hac Prouincia sibi suo iure vendicat tùm incolarum frequentia, tùm ædificiorum magnificentia. Templum habet ornatissimum & Collegium ab Ina Rege in Andreæ honorem conditum, & à viris principibus opimis prouentibus statim ditatum: inter quos KineWulphus Rex loca quàm plurima adiacentia, anno Domini 766. concessit. legimus enim in eius Charta: *Ego KineWulphus Occidentalium Saxonum Rex, aliquã terræ partem pro amore Dei, necnon quod verbo delendum est, pro aliqua vexatione inimicorum nostrorum Cornubiorũ gentis, cum consensu Episcoporum, & Satraparum meorum, Dei Apostolo atq; ministro eius Andreæ humiliter ascribendo donabo: hoc est, ad augmentum collegij duo manent: prope flu. qui dicitur WelWe.* Hanc apposui tùm propter antiquitatem, *VVelles. Stephanus in vrbibus & Berkelius.*

tùm quod ex hoc fluuio aliqui locum nomen adsumpsisse existimârunt.

Splendidum admodum Episcopi palatium, & nitidæ Præbendariorum ædes templum incingunt. Præbendæ enim 27. cum Præbendiolis 19. præter Decanum, Præcentorem, Cancellarium, & tres Archidiaconos, ad hanc spectant Ecclesiam. EdWardi Senioris tempore Episcopalis hic sedes constituta. Cùm enim Romanus Pontifex EdWardum illum sacris interdixisset, quod Politia Ecclesiastica in occidua hac regni plaga apertè nutaret, ille qui se Ecclesiæ nutricium esse nouit, tres nouos erexit Episcopa-
205. tus, Cridiensem scilicet, Cornubiensem, & hunc Wellensem, cui Eadulphum primum præfecit Episcopum. Non multis pòst annis Giso huic sedi præfuit, quem Haraldus
Historia Bathon. Visisaxonum, & Cantij Comes Ecclesiæ opibus inhians ita exagitauit, vt parùm abfuerit, quin hanc dignitatem sustulerit: verùm Guilielmus primus, deuicto Haraldo, Gisoni exulanti, & Ecclesiæ iacenti dextram porrexit, quo tempore vt testatur Censualis Angliæ liber, Episcopus *ipsum oppidum tenuit, quod pro quinquaginta Hidis geldauit.* Regnante deinde Henrico primo, Ioannes de *Villula* Turonensis, cùm Episcopus iam electus esset, sedem Bathoniam transtulit, quæ duæ sedes in vnum coalescentes, suo vtraque titulo Episcopum ornat, vt vnus idemque Episcopus Bathoniensis, Wellensisque dicatur. Vnde Monachi Bathonienses, & Canonici Wellenses, quasi in aciem, dimicationemque venerunt; interimque Sauanaricus Ba-
1193. thoniensis Episcopus, cum etiam Abbas esset Glasconiensis Glasconiam cathedra translata, Glasconiensis dictus erat Episcopus: sed cum eo hic titulus extinctus; Monachosque & Canonicos in gratiam tandem reduxit Robertus ille, qui Ecclesiæ suæ patrimonium in Præbendas diuisit, & Decanum, Subdecanum, &c. instituit. Iocelinus etiam sub id tempus nouis ædificiis templum instaurauit, &
1208. auorum memoria Radulphus de *ShroWsbery* (vt aliqui vocant) elegantes ædes Vicarijs, & Cantoribus construxit, Episcopique Palatium muro circumdedit.

Emon-

E montibus illis Minerarijs *Frome* fl. oritur, qui in Or-
tum contendens per puteos carbonum illorum foſſilium,
quibus ad molliendum ferrum vtuntur ferrifabri, cùm
non multum viæ confecerit, in Septentrionem conuer-
ſus, limitis vice inter hunc, & Gloceſtrenſem agrum fungi-
tur, & *Farley* Hungerfordorum caſtrum, non procul à *
Phillips Norton, foro celebrato, cui templum Philippo di-
catum appellationem fecit, irrigat. Inferius *SelWood* ſilua
quam dudum dixi longè lateque diffunditur, arboribus
ſatis condenſa, à qua circumuicina regio olim *SelWoodshi-
re*, vt author eſt EthelWardus, vocabatur: oppidum verò
adſitum etiamnū *Frome SelWood*, dicitur, quod è lanificio *Selvvood.*
maximum quæſtum facit. A quo vix duobus ad occaſum
milliaribus exiguum, & non inelegans caſtrum cernitur
quod à *Dela-Maris*, conditum & cognominatum ab ipſis *Nonney De-*
hæreditario ad PoWlettos deuenit. Cæterùm *Frome* non- *la-Mare.*
nullis ex hac ſilua riuulis plenior, tandem Auonæ nobili
flumini ſe committit, qui obliquiorem ripam agens ſtatim
antiquam vrbem inuiſit, quæ à thermis Ptolemæo Ὕδατα
θέρμα, id eſt, Aquæ calidæ dicitur, Antonino AQVÆ SO- *Aqua Solis.*
LIS, Britannis *Yr ennaint tWymin*, & *Caer Badon*, Saxoni-
bus [*Bathanceſter*, *Hat Bathan*,] & etiam a valetudinario-
rum concurſu *Akmancheſter*, id eſt, vrbs ægrotorum, no-
bis hodie *Bathe*, & vulgò Latinorum *Bathonia*. Subſidet
in planitie haud ita magna, & ex omni parte collibus pari
quaſi altitudinis faſtigio obuallata, è quibus perennium ri-
uulorum ſcaturigines in vrbem magno ciuium commodo
deſcendunt. In ipſa vrbe tres calidi fontes ebulliunt (ſul-
phure enim & bitumine aqua percolatur) qui efficaci re- *Thermæ.*
medio ſalutares corporibus quæ prauis humoribus tor-
peſcunt: ſudorem enim calore ſuo proliciunt, & humorū
contumaciam edomant. Non omni tamen hora ſunt ſa-
lutares: ab hora enim octaua ante meridiem, vſque ad ter-
tiam à meridie maximè feruent & exæſtuant, & fæda quæ-
dam turbidi ex imo fundunt, quibus temporibus claudun-
tur, nec quiſquam ingrediatur, donec per emiſſaria ſua ſe
ſordibus illis liberârunt, & expurgârunt. Maximus horum,

qui *Crucis Balneum* vocatur, miti admodum, & temperato calore tepet: alter verò vix ducentis hinc pedibus, multò magis feruet, vnde *Whot bath*, id est, feruidus dicitur: & his contiguum est Nosocomium â Reginaldo Bathoniensi Episcopo positum, vt valetudinariorum inopiam subleuaret. Tertius in vrbis quodammodo sinu est, & *Balneum Regium* appellatur, iuxta Ecclesiam Cathedralem, vbi antiquitus templum Mineruę sacrum extitisse fama tenet. Certè Solinus Polyhistor de his procul-dubio thermis loquens: *In Britannia* (inquit) *calidi sunt fontes opiparo exculti apparatu ad vsus mortalium, quibus fontibus præsul est Mineruæ numen: in cuius æde perpetui ignes nunquam canescunt in fauillas, sed vbi ignis contabuit, vertitur in globos saxeos.* Athenæus tamen author est omnia lauacra calida, quæ ex terræ visceribus naturaliter scatent, Herculi esse sacrata: & nescio quæ Herculis antiqua imago anguem manu constringentis, hîc in mœnibus, inter alia vetusta monumenta temporis iniuria iam planè deformata, cernitur. Sed ne de hoc contendatur, demus, si placet, cum Herculi, tùm Mineruæ balnea fuisse dicata. A Græcis enim proditum est Palladem Herculi post labores exantlatos lauacra primum subministrasse. Satis erit si ex Solini authoritate euicero, cùm his fontibus Mineruam siue Palladem præfuisse prodat, hanc vrbem esse, quam Britanni *Caer Palladur* sua lingua dixerunt, hoc est, vrbs Palladiæ aquæ, si Latinè interpreteris; appositè enim res, nomen, & significatio conspirant. Harum inuentionem referunt fabulæ nostræ ad Britannorum regem *Bleyden Cloyth*, id est, Bleyden Magus, quàm probabiliter dixerint alij. Magiam verò tantis ceremonijs Britannos olim celebrasse, author est Plinius, vt eam Persis dedisse viderentur; ad vim tamen Magicam has thermas referre non ausim. Nonnulli ex nostris, sed aliud agentes, Iulium Cæsarem inuentorem fuisse tradunt. Verum-enimnerò seriùs ad Romanorum cognitionem peruenisse iudicio, cum Solinus primus sit, qui de illis meminerit. Saxones autem circa annum 44. ab aduentu in Britanniam,

Minerua templum.

Caer Palladur.

Britanni Magiæ dediti

am, rupto fœdere, bellum iam restinctum inflammantes, hanc vrbem obsidione incinxêrunt, sed cum Arthurus bellicosus superuenisset, ipsi *Montem Badonicum* occupârunt: vbi cùm ab vltima spe, animis diu dimicassent, magno numero conciderunt. Hic mons ille ipse videtur, qui nunc *Bannesdowne* dictus, *Bathestone* viculo iuxta hanc vrbem impendet, suosque etiamnum aggeres, & vallum ostendit. Nec longo post tempore, Saxones hanc vrbem aggredi ausi, Britannis diu reliquerunt. Verùm anno reparatæ salutis DLXXVII. cum Occiduorum Saxonum Rex CeWalin Britannos ad *Deorham* profligasse, armis, & operibus oppugnata, se primò in Saxonis fidem permisit: paucisque annis refota nouum nomen *Akmancester*, multumque splendoris accepit. Osbrichus enim anno 676. virginibus sacris monasterium, statimque cum in Merciorum potestatem venisset, Offa Rex alterum templum construxit, quæ ambo Danico turbine cecidêrunt. Ex horum ruinis nouum postea efflo- ruit Templum Diuo Petro sacrum, in quo Eadgarus cognomento *Pacificus* in Regem inauguratus, vrbi plurimas immunitates indulsit; cuius rei memoriam anniuersari s ludis ciues etiamnum celebrant. EdWardi Confessoris tempore, vt in Angliæ Notitia legitur, *geldabat pro viginti hidis quando Scyra geldabat: Ibi Rex habebat LXIIII. Burgenses, & XXX. Burgenses aliorum.* Sed non diuturna fuit hæc felicitas: statim enim ab ingressu Normannorum, Robertus MoWbrayus nepos Episcopi Constantiensis, qui seditionem non leuem in Guil. Rufum concitasset, diripuit & succendit. Respirauit tamen breui, opera Ioannis de Villula è Turonibus Galliæ oriundi: qui cum Episcopus esset Wellensis, quingentis marcis (vt habeat Malmesburiensis) hanc vrbem ab Henrico primo mercatus, Episcopalem cathedram huc transtulit, retento etiam Wellensis Episcopi nomine, nouumque templum in suam sedem posuit. Quo non ita pridem ruinam minitante, Oliuarius *King* Bathoniensis Episcopus aliud iuxta vetustum illud molitus est,

Mons Badonicus.

quod ſolummodò inchoatum, nec dum perfectum. Iam inde verò floruit Bathonia tùm lanificio, cùm conuenarum frequentia, mœnibuſque ſe communiuit quibus antiquas quaſdam imagines, Romanaſque inſcriptiones ad aſſerendam vetuſtatem inſeruerunt, quæ ita iam lacunis præ vetuſtate laborant, vt omninò legi non poſſint. Et ne quid ad Bathoniæ dignitatem deeſſet, Comitis etiam titulo proceres nonnullos honorauit. Philibertum enim de *Chande*W è Britannia Armorica oriundum ab Henrico VII. eo honore affectum legimus. Poſteà Rex *Henricus* Octauus, Ioannem *Bourchier* anno regni XXVIII. Bathoniæ Comitem creauit, cui ſucceſſit Ioannes filius qui Ioannem Dominum *Fitz-Warin* ſuſcepit, ante patrem defunctum, è quo natus eſt Guilielmus Bathoniæ Comes qui nunc floret. Longitudinem huius vrbis XX. Temporibus LVI. ſcrupulis. Latitudinem verò II. Temporibus XXI. ſcrupulis menſurant Geographi. Nunc pro corollario, habe ſi placet, qualeſcunque de his thermis Nechami verſiculos:

Bathonia Comites.

Bathoniæ thermas vix præfero Virgilianas,
Confecto proſunt balnea noſtra ſeni.
Proſunt attritis, colliſis, inualidiſq;
Et quorum morbis frigida cauſa ſubeſt.
Præuenit humanum ſtabilis natura laborem;
Seruit naturæ legibus artis opus.
Igne ſuo ſuccenſa quibus data balnea feruent,
Ænea ſubter aquas vaſa latere putant.
Errorem figmenta ſolent inducere paſſim,
Sed quid? ſulphureum nouimus eſſe locum.

Ecce tibi etiam ſi legere lubeat, duas inſcriptiones antiquas nuperrimè ad viam publicam ſub vrbem effoſſas.

G. MVRRIVS. C. F. ARNIENSIS.
FORO. IVLI. MODESTVS. MIL.
LEG. II. AD. P. F. IVLI. SECVND.
AN. XXV. STIPEND.
H. S. E.

DIS.

DIS. MANIBVS.
M. VALERIVS. M.
POL. LATINVS. C. EQ.
MILES. LEG. XX. AN.
XXXXV. STIPEN. XX.
H. S. E.

Secundum eundem Auonam (qui nunc limes est inter hunc & Glocestrensem agrum) in occidentali ripa *Cainsham* cernitur, id est, Cangorum, ni fallor, habitatio. Sunt tamen qui existimant à Keina Britannica Virgine sanctissima denominatam, quam serpentes in lapides mutasse superioris æui credulitas multis persuasit, eò quòd eiusmodi ludentis naturæ miracula ibi in latomijs nonnunquam inueniantur. Vidimus enim lapidem hinc delatum ser- *Serpentes saxei.* pentis in spiram reuoluti effigie; cuius caput in circumferentia prominuit, extrema cauda centrum occupante. Hic in vicinis agris, & etiam alibi, *Percepier* herba Angliæ pe- *Percepier.* culiaris, in qua amaror, & acrimonia percipitur, nunquam spithamæo adultior, toto anno suapte sponte erumpit, sine caule flosculis herbaceis, quæ vehementer, & repentè vrinas ciet, & ex ea aqua stillatitia magno vsu elicitur, vt P. Pæna in suis stirpium Aduersarijs annotauit.

Vix quinto hinc milliari Auona fl. *Bristoliam* mediam *Bristow.* intersecat, Britannis *Caer Oder nant Badon*, id est, ciuitas Odera in valle Badonicâ. Vrbium antiquarum Catalogo *Caer, Brito*, Saxonicè [*Brightsto*W,] id est locus illustris. Verùm qui eam Ventam Belgarum dixerint, & sibi & nobis fucum fecerunt. Hæc vrbs partim in Somersettensi posita agro, partim in Glocestrensi, neutrius censeri velit, cùm suos habeat magistratus. Æditiori situ inter Auonam & Fromum fluuiolum intersidet, munitionibus & fluminibus satis tuta: duplici enim muro circundatur. Ad aspectum verò ita pulchra, tùm publicis, tùm priuatis ædificijs vt nomini respondeat: & ad vitæ necessitatem ita instructa, ciuibusque frequens vt inter Britanniæ vrbes primas à Londino & Eboraco facilè sibi vendicet. Multarum enim

gentium commercium mutui vſus, & portꝰ commoditas eò traxit, qui in ipſum vrbis ſinum naues paſſis velis admittat. Auona etenim ita Oceani irruentis æſtu intumeſcit quoties Luna à meridiano faſtigio deuergit, locumque oppoſitum prætermeat, vt naues in vado hærentes ad vndecim, & duodecim vlnas extollat. Quo autem tempore, & à quo condita fuerit non facilè quis dixerit: recentior tamen videtur, cùm in Danorum direptionibus nuſquam apud hiſtoricos noſtros de ea mentio habeatur: & certè inclinato Saxonum imperio, primùm emerſiſſe iudico, cum nuſquam nominetur ante annum ſalutis cIↄLXIII. quo Haraldus vt habet Florentinus Wigornienſis è *BrytſtoWa*, cum infeſta claſſe in Walliam ſoluit. Primis Normannorum annis, *Berton* prædium adiacens, & hæc *BriſtoW reddebat regi*, (vt eſt in Cenſuali Angliæ) Commentario cx. *marcas argenti, Burgenſeſque dixerunt Epiſcopum G. habere XXXIII. marcas, & vnam marcam auri.* Deinde Robertus Conſtantienſis Epiſcopus, cum res nouas in Guil. Rufum moliretur, in belli ſedem elegit, vrbeculam muniuit, interiori credo illo muro, qui etiamnum in parte ſupereſt. Sed paucis poſt annis, prolata ſunt vndiq; pomœria: ab Auſtro enim *Kadeliffe*, vbi ſuburbanæ erant ædiculæ, reliquæ vrbi ponte ſaxeo vtrinque ita ædibus conſito vt platea videatur, vrbi coniungitur, mœnibusq; includitur, & incolæ in ciuitatem aſcripti ſunt. Ab ortu etiam & Septentrione quàm plurimis etiam aucta erat ædificijs, eaque mœnibus incincta, Fromoq; fl. defenſa, qui cùm mœnia alluerit placidè in Auonam influit, & mollem præbet nauibus ſtationem, crepidinemq, mercibus exportandis & importandis idoneam, quam *the Kay* vocant. Sub qua inter flumen & vrbem campeſtris interponitur planities, quæ amœnum admodum ambulacrum ciuibus præbet. Ad Ortum hibernum quà flumina obiecta non habet, Robertus Regis Henrici primi filius naturalis, quem vulgò Robertum Glocestriæ Conſulem vocant, quia Gloceſtriæ Comes erat, Caſtrum amplum & munitum ad vrbis ſuæ defenſionem extruxit. Habuit enim ille in vxorem Mabiliam filiam,

&

& ex aſſe hæredem Roberti Fitzhamonis, qui hanc vrbem clientelari iure à Guil. Normanno tenuit. Hoc quidem caſtrum vix conſtructum Stephanus Rex obſidione preſſit, ſed irrito conatu pedem referre coactus: paucis poſt annis in eodem captiuus incluſus, quàm incerta ſit Martis alea documento fuit. Vltra Fromum fl. qui ponte conſternitur ad *Frome* portam, æditiori ſitu collegiatæ eccleſiæ reliquiæ conſpiciuntur, quam *Gaunts* dicunt, à conſtructore Henr. Gaunto Equite aurato: qui poſthabitis terrenis, hîc ſe Deo conſecrauit. E regione huius ſurgit ſpecioſum ſanè templum Auguſtino ſacrum, Epiſcopi cathedra, & VI. Prebendarijs ab Henrico VIII. ornatum, cuius veſtibulum hanc prætendit inſcriptionem:

REX HENRICVS II. ET DOMINVS ROBERTVS FILIVS HARDINGI, FILII REGIS DACIÆ, HVIVS MONASTERII PRIMI FVNDATORES.

Robertus hic filius Hardingi regio Danorum ſanguine natus, Patricius fuit Briſtolienſis, & Henrico Regi ita charus, vt eius beneficio vnicam filiam & ex aſſe hæredem Domini de *Barkley* in vxorem acceperit: vnde Roberti illius poſteri, qui ſummo honore floruerunt Barones de *Barkley*, etiamnum appellantur, quorum nonnulli hoc templo conditi fuerunt. *Barones de Barkley.*

Hinc ad Septentriones, qua decurrit Auona, præaltæ ſunt vtrinque rupes, quas veluti de induſtria admolita eſt natura. Harum altera, quæ ad ortum flumini imminet, *Sancti Vincentij* nomen habet, & adamantum adeò fœcunda eſt, vt quis modios inde impleat; exiſtimationem verò copia apud noſtrates inuidit. nam præterquam quòd colore tranſlucido Indicos prouocant, ita duritie ſolummodo cedunt. Quod verò laterum ſexangulo vel quadrangulo læuore à natura ipſa turbinati ſint, magis admirandos puto. Altera verò rupes ad occiduam ripam etiam adamantum eſt ferax, quos caui & rufeſcentes ſilices (rubet enim hîc terra) ceu fœtu grauidi, in ſe *Adamantes Britannici.*

mira naturæ solertia continent. Has rupes Auona prætergressus in Sabrinianum æstuarium tandem exoneratur.

Somersetti Comites, & Duces. Non aliud nunc restat, quàm Somertunensi prouinciæ suos Comites, & Duces asserere, qui admodum pauci fuerunt. Guiliel. enim, & Reginaldus de *Mohun* Domini de *Dunstor*, primi Comites fuere. Quibus longo post tempore successit Ioannes filius Ioannis Gandauensis à Rege Richardo II. eò honoris euectus, eiusque filius eodem nomine primus Somersetti Dux creatus Margaretam vnicam filiam suscepit, quæ Regis Henrici VII. mater. Verùm non ea, sed patruus eius Edmundus fratri in Ducatus subrogatus est, qui aliquandiu Galliæ *Regens*, in prælio apud Fanum Albani occubuit. Henricus eius filius illi suffectus, vir leui ingenio leuitatis pœnam capite luit: vti frater eius Edmundus vltimus ex hac familia Dux, qui in prælio apud *TeWkesburi* captus & obtruncatus. Sic extincta hac familia, primùm Rex Henricus VII. filiolum Edmundum qui statim obijt, deinde Henricus VIII. filium suum naturalem Henricum *Fitzroy* dictum, Somersetti Duces instituit: eoque defuncto EdWardus VI. EdWardum Saymora-uunculum suum eodem honore inuestiuit, qui Angliæ prorex, & titulis onustus subitò, quasi fortunæ ludibrio, & honoribus, & vita spoliatus.

Numerantur in hoc agro Parochiæ 385.

Wilshi-

Ilshire (quæ etiam Belgarum fuit) Saxonicè [Wilsetta,] vulgo Latinorum *Wiltonia* à primario olim oppido *Wilton* denominata, tota est mediterranea. Somertunensi enim agro ad occasum, Oxenfordensi & Suthantonensi ad Ortum, Glocestrensi ad Septentriones, Dorcestrensi & Suthantonensi ad Austrum circumclusa. Regio cùm viris bellicosis fœcunda, qui (vt inquit in Polycratico Ioannes Sarisburiensis) subsidiariam inter Anglos cohortem in prælijs sibi ob virtutem militarem, adiecta tamen Cornwallia, & Deuonia, vendicabant: tùm pascuis, & frugibus vbique admodum læta. Septentrionalis pars collium amœnitate nonnihil surgit, diffusis olim siluis, quæ iam rarescunt, vestita, & limpidis fluminibus irrigua. *Isis* enim Britannicarum aquarum regnator, qui posteà *Tamisis* nomen assumit cum iam tenuis est, nonnullam huius partem perfundit. Australis verò pars ampla, & herbida planitie innumeros ouium greges pascit, & fontium perennium scaturigine admodum est iucunda. Mediam verò regionem fossa intersecat transuersa, admirando opere ab Ortu in Occasum per multa mill. perducta, *Wansdike* accolæ appellitant, quam peruulgato errore, à Cacodæmone die Mercurij ductam fabulantur. [*Wodenesdic*] enim Saxonicè dicitur, id est, Mercurij fossa. Ego tamen à Saxonibus ductam ad Merciorum, & Occidentalium Saxonum regna disterminanda semper credidi. Hæc enim belli area fuit, dum illi de propagando imperio inter se decertarunt. Ad *Wodensburge* viculum, qui huic fossæ adsidet, Ceaulinus Rex Occidentalium Saxonum bellicosissimus, anno salutis 950. dum imperij sui fines tueretur, à Britannis & Anglis cruenta pugna ita fractus erat, vt solum necessariò verterit, & exul miserando etiam hostibus spectaculo, diem obierit. Et ad hanc Ina Visisaxo, & Ceolredus Mercius æquo Marte signa contulerunt. Huiusmodi fossa erat illa,

Isis fl.

VVansdike.

Fossa limitanea.

qua Britannos à ſuis Mercijs ſubmouit Offa, *Offadike* etiamnum dicta, & aliæ etiam apud Orientales Anglos adhuc viſuntur, quibus ſe à Merciorum incurſibus præmunierunt.

In Septentrionali Wiltoniæ parte, qua Tamiſis affunditur, *Crecceladc* eſt oppidulum, alijs *Grekelade*, à Græcis Philoſophis, quos hiſtoria Oxonienſis ibi Academiam inſtituiſſe prodit, quæ poſtea Oxoniam tranſlata. Sub hoc *Breden* ſilua, nunc *Bredenforreſt* longè lateque pertinuit, ab EthelWoldo Clitone & auxiliaribus Danis anno 905. omni belli clade vaſtata. Ad cuius Occiduum latus *Auon* flu. (de quo ſupra,) placidè fertur, qui in Boreali quaſi limite huius agri effuſus, in Auſtrum decurrit, limeſque (vt * ÆthelWerdus notat) erat inter Occidentalium Saxonum, & Merciorum regna, ad quem magna ſubinde bella geſta fuerunt. Dum exilis eſt, *Malmesburi* collem ſibi imminentem ſubſtringit, receptoque profluente, ferè incingit. Oppidum ſanè elegans, & pannis laneis conficiendis celebre, quod vt in Hiſtoriarum Eulogio legitur, DunWallo Mulmutius Britannorum Rex, vnà cum *Lacock*, & *Tetbury* caſtris adiacentibus conſtruxit, & *Caer Bladon* nominauit: cumque illud tandem Saxonico incendio concidiſſet, ex eius ruderibus caſtrum emicuiſſe proditum eſt, quod Saxones illi ſua lingua [*Ingelborne*] dixerunt: quo tempore, Saxonici Reguli regiam ſuam ad *Caerdurburge* habuêrunt, nunc *Brokenbrigde* viculum, vix M. paſſ. diſtantem. Nec alio ſanè nomine quam *Ingelborne* longo tempore notum erat hoc oppidum, donec Maildulphus quidam Scotus, vir ſumma eruditione & ſingulari pietate, nemoris amœnitate captus, quod hîc ſub colle ſuccreuit, heremeticam vitam ibi duceret; qui poſtea ludum aperiens, & cum auditoribus, monaſticæ vitæ ſe deuouens, cœnobiolum ædificauit. Hinc à Maildulpho illo oppidum *Maildulfesburge*, pro *Ingelborne* dici cœpit; Bedæ *Maildulphi vrbs*, & poſtea contracte *Malmesbury*, hiſtoricis etiam nonnullis *Meldunum*. Inter Maildulphi diſcipulos floruit, inprimis Aldelmus, qui eius ſucceſſor deſignatus, ope

Malmesbury.

Eleuthe-

Eleutherij Westsaxonum Episcopi, ad quem locus iure spectauit, longe pulcherrimum ibi monasterium construxit, eidemque primus præfuit, à quo etiam in MS. quodam libro hoc oppidum *Aldelmesbirig* dicitur. Sed hoc nomen citò obliteratum: viri tamen memoria permanet, vtpotè qui in Diuos relatus, & in eius festo nundinæ hic sunt frequentes, militumque cohors scribi solet, ne discordia inter tot conuenas oriretur. Hunc Aldelmum iam defunctum in tutelarem Deum sibi asciuit Athelstanus ille Magnus, qui eo nomine oppidum hoc maximis immunitatibus donauit, monasterium amplissimis donarijs ditauit, in eo sepulturam sibi delegit, eiusque monumentum etiamnum ostendunt incolæ. Ab Athelstano iam inde monasterium longa opulentia clarum floruit, oppidum etiam monasterij ope quasi suffultum, & Rogeri Sarisburiensis Episcopi opera munitum, qui ingruente inter Henricum Andegauensem, & Stephanum Regem bello, mœnibus, & castro firmauit, quod semel ab Henrico secundo obsessum se defendit: sed non multis pòst annis, Ioannis Regis permissu, in monachorum vsum demolitum, vt inde monasterium augeretur, qui continenter & ædibus & prouentibus accessionem adiunxérunt, donec fatalis ille dies Angliæ monasterijs affulgeret. Tunc redditus distracti, & congestæ tot annos opes euersæ, communemque sortem subijsset, nisi Stumpius pannarius, cui abunde suppetebant opes, multis precibus, suis ciuibus templum redemisset; à quibus in Parochialem, quam vocant Ecclesiam, conuersum, magna ex parte hodiè superest.

A Maidulphi vrbe *Auona* defluens ab Ortu riuulum recipit, qui *Calne* vetustum oppidulum irrigat, vbi, cum inter Monachos, & sacerdotes, de sacerdotum cœlibatu tumultuaretur, frequens coacta est synodus, anno nostræ salutis 977. Sed ecce in media disceptatione, conclabulum in quo ordines considebant, contabulatione dissoluta, & trabibus diruptis subitò decidit; vnaque præsules, proceres, nobiles corruerunt, ruina attriti plurimi,

Calne.

Synodus de Sacerdotum cælibatu.

plures interempti, ſolus Dunſtanus, qui Synodo præſedit, & à monachis ſtetit, illæſus euaſit. Quod miraculum (ſic enim habuit ætas illa) monaſticum inſtitutum inprimis confirmaſſe creditur. Hinc Auona auctior *Chippenham* petit, Saxonicè [*Cyppanham*,] nunc tantùm rerum venalium foro celebre, vnde & nomen, [*Cyppan*,] enim Saxonicè mercari ſonat, & [*Cyppman*,] mercator, vti nobis *Cheppen*, & *Chappman*. Saxonico ſæculo villa regia fuit, & ab Aluredo rege filiæ ſuæ natu minori teſtamento legata. Huic è regione, ſed à ripa remotius *Corsham* obiacet, nunc viculus, olim villa etiam Regia, Ethelredi Regis, & Cornubiæ Comitum ſeceſſu inſignis, vnde *Caſtlecombe* vetus caſtrum proſpectes, Domino ſuo Waltero Dunſtauil Barone quondam nobilitatum, à quo genus ducunt Writheoſlei Southantonenſes Comites.

Chippenham.

Auona hinc arboribus redemitus non longum iter per *Brumham* quondam Baronis de *Sancto Amando* ſedem cõfecit, cum ab Ortu fluuiolum in ſe receperit, qui propè caſtrum *De Vies*, ſiue *The Vies*, caput aperit, *Diuiſio* Florentio Wigornienſi, *Diuiſæ* Neubrigenſi appellatur; caſtrum ſanè quondam magnificum, ſitu & opere munitiſſimum, nunc autem temporis iniuria deformatum. Hoc, vt reliquis Angliæ caſtris omnem laudem præriperet, profuſiſſimo ſumptu conſtruxit Rogerus Sariſburienſis Epiſcopus, quem è ſacrificulo ad ſecundam à Rege dignitatem prouexerat fortuna. Sed fortuna, vt inquit ille, neminem eò prouexit, vt non tantum illi minetur, quantum permiſerit. Stephanus enim Rex illi infenſior, hoc caſtrum & Shirburnenſe, vnà cum diuitijs quas habuit ampliſſimas extorſit, miſerumque ſenem ita fame, & calamitatibus in carcere fregit, vt inter mortis metum, & vitæ tormenta, & viuere noluerit, & mori neſcierit. Fluuiolo hoc ſocio recepto Auona ſe in occaſum agit, ſtatimque alter riuulus ab auſtro influit, qui ædibus impoſitis quas *Broke* dicimus, nomen impertijt: Ædes autem ipſæ Baronis titulum præbuerint. Roberto Willougby cum in Baronis dignitatem illum euexit Rex Henricus ſeptimus,

*

The Vies.

Lord Broke.

ſeptimus cui longè chariſſimus erat, & claſſis præfectus, ſiue Admiralius conſtitutus; vnde nauis gubernaculo in inſignibus, vt prora Pompeius Romanæ olim claſſis præfectus in nummis eſt vſus. Verùm hæc familia quaſi in herba intermortua citò defecit: per eius enim abneptem ad Fulconem Greuill militem, per neptes ad Wintoniæ Marchionem, & Baronem de *Montioy* qui hîc nunc habitat, hæreditas opima tranſlata fuit. Ad eundem riuulum paulò ſuperiùs colli inſidet *Trubridg*, Saxonicè [*Truthabrig*,] Trubridg. id eſt, oppidum firmum & fidele, ſed qua tamen de cauſſa hoc nomen inditum fuerit, minimè conſtat; lanificii gloria nunc inprimis floret, caſtrique reliquias oſtendit, quod ad Ducatum Lancaſtrenſem ſpectat. Deinde *Bradford*, à Bradford. vado lato ſic nominatum decliui colli affixum, & totum è ſaxo conſtructum Auona reſpergit, vbi Wiltonienſibus valedicit, & *Aquas Calidas* petit. A quibus Antoninus in decimo tertio Britanniarum itinere, ad XV. mill. VERLVCIONEM ponit, *Verlucio.* qua diſtantia ad Occidentalem huius agri limitem, non omnino ſuo nomine depoſito, *Werminſter* cernitur, ex antiquo nomine, & Saxonico [*Minſter*,] Werminſter. quod monaſterium ſonat, coalitum. Nunc tantùm foro frumentario celeberrimum: vix enim credas quanta vis frumenti ſingulis ſeptimanis huc conuehatur. Olim immunitates ſuas habuit, vt enim in libro Guilielmi magni legimus, *nec geldauit*, *nec hidata fuit*, id eſt, tributum non conferebat. Prope hanc ad occiduum agri limitem ſedet *Long Leate*, ædes equeſtris familiæ Thinnorum, (qui à Long Leat. Botteuillis oriundi) omni elegantia, & nitore perpolitæ, licèt ſemel, atque iterum deflagrârint. Ad alteram verò partem magis in Septentriones iacet *Edindō*, olim *Eathandune*, Edingdon. vbi Alfredus, Rex nobili, ſi vnquam aliàs, prælio Danorum graſſantem audaciam feliciſſimè contudit, eóque adegit vt conceptis verbis iurârint, ſe protinùs ex Anglia ceſſuros. Quo etiam in loco G. Edingtonus Epiſcopus Wintonienſis, qui ſumma erat in gratia apud Regem EdWardum tertium hinc oriundus, & nominatus Collegium *Bonis* quos dixerunt *hominibus* erexit. *

Hinc in Auſtrum, & orientem ſolem per mediam regionem, campi ſunt adeò patentes, vt vix proſpici poſſint, vnde & nomen, *The plaines*, raris admodum incolis, & latrociniis infames; quos ad Auſtrum duo placidiſſimi amnes ſubluunt, *Willeybourn*, Aſſerio *Guilou*, & Nadderus, vulgo *Adderbourne*. *Willeybourne* ad Verlucionem exoriens per *Willey* viculum delatus proſpicit ex oppoſito ſepimentum militare amplum admodum, & profunda, eaque duplici foſſa munitum, quod *Yanebery Caſtle* vocant vicini. Nadderus ex auſtrali agri limite profuſus ſinuoſo volumine, veluti anguis (vnde nomen inditum videatur) ſerpit, non procul à *Warder* eleganti caſtro, quod olim antiquæ familiæ *de S. Martino* dictæ, nunc Matthæi Arundelii Equitis clariſſimi eſt habitatio, cui è regione obiacet *Hach*, quæ ſuum Baronem Euſtachium de *Hach* Edwardi primi tempore iactat.

Sarisbury plaines.

Warder Caſtle.

*

Vbi verò hi amnes confluunt, *Willey Wilton* oppidum ſuo nomini adoptat, olim totius agri caput, cui & appellationem fecit, antiquitus *Ellandunum* dictum; hoc enim docent mēbranæ antiquæ, quæ expreſsè habent *Weolſthanum Ellanduni Comitem, id eſt, Wiltoniæ*; & alibi, *Ellanduni, id eſt, Wiltoniæ monaſteriolum poſuiſſe*. Ex hoc nomine *Ellan* quodammodo inducor hunc fluuium ALANVM eſſe, quem Ptolemæus hoc tractu nominat. Ad hoc Egbertus Occidentalium Saxonum rex ſecundum prælium anno reparatæ ſalutis 821. contra BeorWulfum Mercium fecit; ſed vtrique tam funeſtum, vt profluens ille ſanguine Saxonico redundârit. Ad hoc etiam anno reparatæ ſalutis 871. Alfredus cum Danis congreſſus primò victor, ancipiti Martis alea ſtatim deuictus ſigna retulit. Saxonico verò ſæculo inprimis ciuium frequentia floruit, Velatarum virginum monaſterio ornauit rex Eadgarus, filiamque ſuam Editham præfecit. Nec concidit (licèt Sueni Dani rabie grauiſſimè dilaceratum fuerit) donec Epiſcopi Sariſburienſes viam, quà priùs hàc in occiduas regiones itum eſt, deflexerint. Tunc enim paulatim quaſi contabuit, & nunc

Wilton.

Alanus fl.

tantùm

tantùm tenuis quasi viculus, Maiore tantummodò pro magistratu summo, & elegātissimis Comitis Pemborchiæ ædibus, quæ è diruto monasterio surrexerunt, gloriatur. Sed eius luminibus SORBIODVNVM olim, & nunc eius proles *Sarisbury* inprimis offecêrunt: sic enim Antonini Itineratio dicitur, quod Saxones posteà [*Searysbyrig*] dixerunt, & vulgus Latinorum *Sarum*, & *Sarisburia.* Itineraria enim ratio, & nominis vestigium, vel me tacente, hoc contestentur. Quis enim ambigat *Searesbirig* à Sorbioduno profluxisse, addito Saxonico [*Byrig*] quod Burgum sonat, pro *Duno*, quod Britanni & Galli oppidis addiderunt, quæ æditiorem locum occupabant, vti hoc nostrum Sorbiodunum: vsque adeo vt quidam Britannicæ linguæ callentissimus mihi *Soruiodunum* collem siccum interpretatus fuerit; & probabiliore certè coniectura, quàm qui à Sarrone Berosi Mago, aut à Seuero Imp. magno conatu deduxêrunt, *Seueriámque* dixêrunt. Collem enim æditiorem occupauit; &, vt inquit Malmesburiensis, *In vice ciuitatis castellum erat, muro vallatum non exiguo, cæteris commeatibus vtcunque valens, aquæ penuria laborans adeò, vt mirabili commercio aqua ibi vendatur.* Vnde quidam qui illo tempore vixit, de Sorbioduno antiquo:

Est ibi defectus lymphæ, sed copia cretæ:
Sæuit ibi ventus, sed philomela silet.

Ex parietinis quæ iam supersunt, operibus & munitionib. satis tutum fuisse videtur, & ambitu quasi quingentos passus collegisse. Kinricus Saxo cùm felicissimè cōtra Britannos pugnauisset, anno 553. primus Saxonum expugnauit. Sub Edwardo Seniore Osmundus Episcopus Shireburnensis, & Sunningēsis, sedem suam huc transtulit, & Ecclesiam Cathedralē cōstruxit; sed hæc Sueni Dani furore, vnà cum oppido prostrata. Reuixit tamen vtrumq;, & Guilielmus primus postquā Angliæ lustrū condidisset, huc omnes regni ordines conuocauit, vt fidem sibi interposito iureiurando adstringerent, quo tempore, vt est in Censuali libro, *pro quinquaginta Hidis geldabat.* Nec ita multis pòst annis,

Sorbiodunum.

Old Sarisbury.

Dunum quid Gallis & Britannis.

1003.

regnante Richardo primo, tùm ob præsidiarii militis insolentiam, tùm aquæ penuriam, demigrârunt incolæ, & vix mille hinc passus, ad ortum Hybernum, loco humiliori, vbi quasi conceptaculum est plurimorum riuulorum, ad Auenæ, & Nadderi confluentes consederunt. Huius demigrationis meminit in suis epistolis Petrus Blesensis, sic enim de antiquo Sorbioduno scripsit: *Erat locus ille ventis expositus, sterilis, aridus, desertus, erat ibi turris quasi in Siloem, quæ habitatores loci onere longæ seruitutis oppressit.* & posteà: *Captiua erat in monte illo Sarisburiensis ecclesia. Descendamus, ergo felici auspicio ad complana, vbi valles abundabunt frumento, & campi spatiosi pinguescent.* Et Poëta iam dictus de eadem lusit:

New Sarisbury.

Quid Domini domus in castro? nisi fœderis arca
In templo Baalim; carcer vterque locus.

Locúmque illum in quem descenderant sic, describit:

Est in valle locus nemori venatibus apto
Contiguus, celeber fructibus, vber aquis.
Tale Creatoris matri natura creata
Hospitium toto quæsiit orbe diu.

Cùm iam descendissent, vt ab ara Dei auspicarentur, Richardus Episcopus, in loco amœnissimo, priùs *Merifield* vocato, augustissimum speciosa structura templum inchoauit, quod quadragesimo pòst anno, maximis sumptibus peractum. De quo versificator ille vetustus non ineleganter:

Regis enim virtus templo spectabitur isto,
Præsulis affectus, artificúmque fides.

Sed multò elegantiùs clarissimus, & eruditissimus D. Daniel Rogersius:

Mira canam, Soles quot continet annus in vna
Tam numerosa, ferunt, æde, fenestra micat.
Marmoreásque capit fusas tot ab arte columnas,
Comprensas horas quot vagus annus habet.
Tótque patent portæ, quot mensibus annus abundat,
Res mira, at vera res celebrata fide.

Opibus

Opibus verò & prouentibus ita breui accreuit, vt Decanum, Præcentorem, Cancellarium, Thesaurarium, & Præbendarios triginta tres honestissimis stipendiis alat, è quibus *Residentes*, vt vocant, suas etiam pulcherrimas ædes templo adiunctas habent. Ciues itidem, dum Episcopus Dei domum moliretur, certatim vrbem statuerunt, Rempublicam stabilierunt, in singulos vicos riuulos deriuârunt: fossam, quà perenni flumine non subluitur, duxêrunt, paulatimque ex veteris Sorbioduni ruinis sic accreuit hæc noua Sarisburia, vt statim atque Regia authoritate, viam publicam, quæ in Occiduas regiones ducit, huc deflexerint Episcopi, facilè fuerit omnium vrbium in hoc tractu secunda, summè frequens, & omnium rerum, præsertim piscium affatim copiosa. Sed nihil est, quo perinde glorietur, ac Ioanne Iuello non ita pridem Episcopo, Theologiæ cognitione ad miraculum instructissimo, & purioris religionis propugnatore acerrimo. Sorbiodunum iam inde euanuit, regnantéque Henrico septimo omninò desertum, vt vix hodie supersit vnum & alterum propugnaculum castri, quod longo pòst tempore Sarisburiæ Comitum sedes fuerit. Comites enim suos Sarisburia hæc habuit, primúmque illum titulum Patricius, & Guilielmus Ebroicenses, vulgo *d' Eureux* gessêrunt: inde Guilielmus cognomento *Longa Spatha* Henrici secundi filius naturalis, qui Ellam Guilielmi *d' Eureux* filiam in vxorem duxerat, cuius è filio Guilielmo item Comite neptis ad Laceios eundem honorem transtulit, à quibus statim ad Lancastrensem familiam deuenit, quæ hæreditatem creuit: titulum verò Guiliel. de *Monteacuto* detulit EdWardus tertius. Hic duos suscepit liberos Guilielmum qui patri in honore successit, & sine prole obiit, Ioannemque Equitem auratum qui ante fratrem fatis concessit, cum reliquisset è Margareta filia vnica & hærede Domini de *Monte Hermerii* Ioannem Sarisburiæ Comitem, qui cum temporario esset ingenio, & Regi Henrico Quarto perniciem moliretur, anno 1400. Cicestriæ in-

Sarisburiæ Comites.

terfectus erat; in integrum tamen restitutus est filius eius Thomas vir inter summos Duces numerandus, siue laborem in negotiis, siue industriam in agendo, siue celeritatem in conficiendo spectes: qui dum Aureliam in Gallia obsideret pila è tormento maiori vulneratus anno 1428. occubuit, Alicia filia eius vnica nupta Richardo Neuill, illum Comitis Sarisburiæ titulo adauxit; qui filium etiam Richardum successorem habuit WarWici & Sarisburiæ Comitem, qui periculis lætus ciuilis belli incendio patriam inuoluit, quo ipse extinctus. Huius filiarum altera Isabella nupsit Georgio Duci Clarentiæ Regis EdWardi IIII. fratri, cui peperit EdWardum qui puerulus, & Margaretam Richardi Poli vxor quæ sexagenaria capite truncati: filia altera Anna, vxor erat regis Richardi tertii, qui nepotum cæde Regnum adeptus, è qua suscepit EdWardum teneris annis defunctum.

Clarindon. Sarisburiam planities campestris vndique incingit, nisi ad ortum, quà adiacet viuarium amplissimum *Claridon* conseruandis, enutriendisque animantibus feris peropportunum, & regiis ædibus quondam exornatum. De quo & viginti lucis inclusis sic carmine lusit D. Mich. Maschertus legū Doctor omni meliori doctrina versatissimus:

Nobilis est lucus, ceruis clusura, Saronam
Propter, & a claro vertice nomen habet.
Viginti hic nemorum partito limite, boscis
Ambitus est passus mille cuique suus.

Septentriones versus ad VI. plùs minùs à Sarisburia milliaria, in illa planitie, insana (vt Ciceronis verbo vtar) conspicitur substructio. Intra fossam enim ingentia, & rudia saxa, quorum nonnulla XXVIII. pedes altitudine, VII. latitudine colligunt, coronæ in modum triplici serie eriguntur, quibus alia quasi transuersaria, sic innituntur, vt pensile videatur opus: vnde *Stonehenge* nobis nuncupatur, vti antiquis historicis *Gigantum Chorea* à magnitudine. Hoc in miraculorum numerum referunt nostrates. Vnde verò eiusmodi saxa allata fuerint, cùm tota regione finitima vix

Stonehenge.

structiles

structiles lapides inueniantur, & quanam ratione subrecta. De his nõ mihi subtiliùs disputandum, sed dolentiùs deplorãdum obliteratos esse tanti monumenti autores. Attamen sunt qui existimant saxa illa non viua esse, id est, naturalia & excisa, sed factitia ex arena pura, & vnctuoso aliquo coagmentata: quemadmodum illa trophæa quæ Eboracẽsi agro vidimus. Et quid mirum? nonne apud Plinium legimus, puluerem Puteolanum fluctibus mersum protinùs fieri lapidem? & cisternas Romę ex arena fossitia, & calce vehemẽtissima ita cõstructas, vt lapides videantur? Fama obtinet Ambrosium Aurelianũ, siue Vtherũ eius fratrem in Britonũ memoriam qui ibi Saxonum dolo, in colloquio ceciderunt, illa Merlini Mathematici opera posuisse. Vnde Alexãder Nechamus medii temporis poëta, poëtico œstro percitus, sed non Apolline plenus, sic lusit:

Nobilis est lapidum structura, Chorea Gigantum,
Ars experta suum posse, peregit opus.
Quod ne prodiret in lucem segnius, artem
Se, viresque suas consuluisse reor.
Hoc opus adscribit Merlino garrula fama,
Filia figmenti fabula vana refert.
Illa congerie fertur decorata fuisse
Tellus, quæ mittit tot Palamedis aues.
Hinc tantum munus suscepit Hibernia gaudens,
Nam virtus lapidi cuilibet ampla satis.
Nam respersus aquis magnam transfundit in illas
Vim, qua curari sæpius æger eget.
Vther Pendragon molem transuexit ad Ambri
Fines, deuicto victor ab hoste means.
O quot nobilium, quot corpora sacra virorum,
Illic Hengisti proditione iacent.
Intercepta fuit gens inclita, gens generosa
Intercepta, nimis credula, cauta minus.
Sed tunc enituit præclari Consulis Eldol
Virtus, qui letho septuaginta dedit.

Alii produnt Britannos hoc quasi magnificũ sepulchrum eidem Ambrosio substruxisse eò loci, vbi hostili gladio ille periit, vt publicis operibus contectus esset, eaque extructione, quæ sit ad æternitatis memoriam, quasi virtutis ara. Certè ossa humana hic sæpius effossa fuerunt, & pagus adiacet ad Auenam, qui *Ambresbury*, i. *Ambrosii vicus*, dicitur, vbi antiquos quosdam Reges sitos esse historia Britannica docet, & Eulogium ibi trecentorum monachorum cœnobium fuisse refert, quod nescio quis barbarus Gurmundus diripuit. Posteà Alfritha Eadgari Regis vxor, vt facinus in perimendo priuigno Edwardo Rege, pœnitentia, & opere aliquo expiaret, ædem superbam Monialibus hîc construxit. Ambrosius Aurelianus qui nomen fecit, Romano imperio iam propè confecto, purpuram, vt P. Diaconus testatur, in Britannia induit, patriæ labenti suppetias tulit, & bellicosi Arthuri operâ hostium impetus repressit, exercitus maximos ex animosis Germaniæ populis conflatos, occisis Hengisto, & Horsa ducibus, deleuit; & tandem collatis in hac planitie signis, animam patriæ reddidit. Cùm verò Gildas, & Beda huius parentes purpurâ indutos occisosque scribant, illum Constantino æditum fuisse, qui Theodosio Iuniore IIII. Cos. in Britannia spe nominis Imperator designatus, & posteà Arelati interemptus fuerat, cur non asseueranter affirmârim? Ab *Ambresbury* cis Auonam vix ad quartum lapidem est Leporarium vulgò *Euerlie Warren*, vbi maximus leporum prouentus, quorum venatu nobiles vicini recreantur; sed non tantus, vt militare auxilium aduersos eos petant accolæ, quod Balearicos fecisse apud Plinium legimus, licèt messibus itidem sint infesti. Non multò superiùs CVNETIO flumen, Saxonicè [*Cynetan*,] nunc vulgò *Kennet*, ex æditiori colle *Selbury* dilabitur, suique statim nominis vrbem inuisit, quæ CVNETIO Antonino dicitur, & ad XX. à Verlucione milliare locatur. Ad quam distantiam huic flumini Cunetioni antiqua illa vrbs nouo nomine *Marleborow*, olim *Marleberge* in collis decliui

[Margin notes: Ambresbury. — *Ambrosius Aurelianus.* — *Leporarium.* — *Cunetio fl.* — Marleborowe.]

ab ortu in occasum protenditur. An hoc recentiùs factum fuerit nomen à Marga, quam *Marle* nostra lingua dicimus, & ad agros stercorandos vtimur, non facilè dixerim. Risu verò excipienda est illa à Merlini tumulo ducta notatio, quam hoc disticho in suo de diuinæ sapientiæ libro procudit Alexander Nechamus:

Merlini tumulus tibi Merlebrigia nomen
Fecit, testis erit Anglica lingua mihi.

Cunetionis huius, vnà cum nomine fatum, fortunáque cum antiquitatis memoria, à Saxonum ingressu, ad Normannicum vsque seculum periit; interposito enim tempore ne nomen quidem vsquàm in nostris historiis occurrit. Insequenti verò sæculo legimus Ioannem cognomento *Sine terra*, qui postea Rex Angliæ, hic castrum habuisse, quod Hubertus Cantuariensis Archiepiscopus expugnauit, quódque posteà celebratissimum fuit, cùm frequenti omnium totius Angliæ Ordinum conuentu, qui coniunctis sententiis ad tumultus sedandos legem tulerunt, quæ Statutum de *Marleborow*, vulgò vocatur: tum Edwardi Walliæ principis cognomine *Nigri* incunabulis, cuius bellica virtus quàm plenissima manu, & quàm ornatissimè in cœlum tolli meruerit. Nunc autem tempore deuictum, nihil aliud planè est, quàm rudetum. Eidem flumini etiam eadem ripa adiacet *Ramesbury* pratorum amœnitate nunc tantùm commendatus viculus, olim Episcoporum cathedra celebratus, qui huic agro præfuerunt, sed cathedra illa Shirburnensi ab Hermanno octauo Episcopo coniuncta, demùm, vti dixi, Sorbiodunum translata, omnem secum famam hinc vnà transtulit. Ramesbury.

Huc vsque Wiltoniensem agrum perlustrauimus, qui, vt est in Angliæ Notitia, (nec adnotare pigebit) *reddebat regi decem libras pro accipitre, viginti solidos pro summario, pro fæno centum solidos & oras quinque.*

Comites è variis familiis paucos hæc Prouincia numerat: nam vt Weolsthanum omittamus, nullum (quod sciam) ante Richardi secundi tempora habuit, qui Gui- Comites Wiltoniæ.

lielmum *Le Scrope* eò honoris extulit: ſed huius felicitas cùm ſuo principe & ſtetit, & cecidit: quùm enim ille regno exturbatus, hic capite mulctatus; nec multis poſt annis ſucceſſorem habuit Iacobum Butlerum Ormondiæ Comitem. Inde cùm Lancaſtrenſes iacerent, ad Ioannem Stadfford ſecundum Humfredi Ducis Buchinghamiæ filium, vnumque & alterum ex illa familia beneficio EdWardi IIII. deuenit. Demùm verò Butleri illius, quem dixi, è filio neptis in Bulleniorum familiam hunc titulum intulit. Thomas enim Bullen matris iure Wiltoniæ Comes creatus, cuius maior filia Anna in Regiam domum matrimonio ab Henrico VIII. aſſumta, Diuam ELIZABETHAM Britanniæ amorem, & orbis delicias nobis peperit. Cæterum EdWardus VI. hanc dignitatem poſteà Guilielmo Pouletto ſummo Angliæ Quæſtori contulit, cuius è filio nepos Guilielmus hodiè eodem fruitur.

Parœcias 304. *continet hic Comitatus.*

Hantshire.

Iltonienſibus proxima eſt, quæ quondam Saxonibus [*Hanteſchyr,*] nunc vulgò *Hamshire*, cuius partem mediterraneam ad Belgas, maritimam ad *Regnos* antiquum Britanniæ populum ſpectaſſe non eſt cur dubitemus. Ab occaſu Dorſettiam, & Wiltoniam, ab Auſtro Oceanum, ab Ortu Suſſexiam, & Surreiam, & à Septentrione Bercheriam attingit. Prouinciola eſt frugum prouentu ferax, ſiluarum denſitate amœna, paſcuorum fœcunditate læta, & à maritimis commoditatibus feliciſsima, vtpote quæ crebris interſciſſa æſtuariis mercaturis faciendis admodum opportuna. In Romanorum poteſtatem cum primis redactam *Veſpaſianus.* fuiſſe creditur, Galfredus enim Monumethenſis Veſpaſianum debellaſſe author eſt, & hac in re vt illi credamus ratio

tio satis probabilis postulat. Dio enim testatur Plautium, & Vespasianum, cùm sub Claudio Britanniam aggrederentur, copiis in tres partes distributis, ne vno loco appellentes littore prohiberi possint, insulam petiisse: & ex Suetonio docemur Vespasianū in ea expeditione triciès cum hoste pugnâsse; Vectam insulam, quæ huic agro obiacet, & duas validissimas gentes in deditionem redegisse. Ob quas victorias, & Oceanum feliciter permensum, ipsum Vespasianum, quasi Cæsare feliciorem sic affatur Val. Flaccus:

——ô tu pelagi cui maior aperti
Fama, Caledonius postquam tua carbasa vexit
Oceanus, Phrygios prius indignatus Iulos.

Et de ipso cecinit Apollonius Collatius Nouariensis:

Ille quidem nuper felici Marte Britannos
Fuderat.

Quomodò verò in hoc bello, Vespasianum à Britannis arctissimè obsessum Titus filius periculo exemit; quomodo item anguis innoxius ipsum tunc temporis complexus est, quod in Imperii omen arripuit, tibi dixerint Dio, & Forcatulus. Ego verò quod instituti mei est, ab occidentali huius prouinciæ limine exorsus, primùm oram maritimam, & quæ effunduntur flumina, deinde interiora perambulabo.

Iuxta Occidentalem limitem alueum placidè agit *Auena*, & vbi primum hunc agrum influit, Cerdici est vadum, olim *Cerdicksford*, posteà *Cerdeford*, nunc contracto vocabulo *Chardford* à Cerdico bellicoso Saxone denominatum. Hic enim Cerdicus ille collatis cum Britannis signis, ita eos fregit, vt non solùm imperii sui fines protenderit, sed etiam facile bellum posteris tradiderit. Cùm anteà anno salutis 508. magna belli contentione *Natanleod* regulum Britannicum cum magno Britannorum numero hoc tractu superauisset, è cuius nomine etiam regiunculam in hoc tractu *Natanleod* appellatam fuisse legimus. Verum hæc alterius sunt loci. Inde flumen delabitur per *Regn*Wood, siue *Ring*Wood, quod REGNVM esse Regnorum

Cerdies ford
Cerdici vadum.
509
Natanleod.
Regnum.
RingVVood.

oppidum, cuius meminit Antoninus, cùm Itineris ratio, tùm nominis reliquiæ, & significatio fidem faciunt: *Ring-Wood* enim Saxonica adiectione, Regnorum siluam significare videtur. Magni nominis olim fuisse, Centuria quæ adiacet inde nominata persuadet, nunc tantùm rerum venalium foro est celebre. Hinc digressus Auena hospitio suo excipit à Durotrigibus Sturum, vbi ad confluentes intersidet emporiolum frequens, hodiè ab æde Christo sacrâ *Christ church*, olim quod inter amnes interpositum, *TWinamburne*, eodem planè sensu, quo Italiæ *Interamna*.

Alaunus fl. Sub quo Sturus, & Auena vno coniuncti ostio in mare effunduntur, quod Ptolemæus ALAVNI fl. ostium dixit: & rectè quidèm. Nam *Auenam* proprium fuisse huic nomen minimè credam, cùm sit commune, & Britanni ea dictione omnia flumina designent. Alaunum autem olim dictum existimarim, quòd eius nominis superstites sint reliquiæ in viculis assidentibus, vtpote in *Allinton*, *Hale*, & *Allingham*.

Ad huius ripam Orientalem, Guilielmus Normannus oppidis, villis, & sacris ædibus longè latéque excisis, miserisque incolis eiectis, omnia per triginta plùs minùs in ambitu milliaria, in ferarum lustra, & saltum redegit; quem

Newforest. nos *NeWforest*, Angli illo seculo *Ytene* dixerunt. Verùm hanc rem si placet, antiqui scriptoris Gualt. Mapæi verbis habe: *Terram Deo & hominibus abstulit, vt eam dicaret feris, & canum lusibus; a qua triginta sex matrices ecclesias extirpauit, & populum earum dedit exterminio.* Hoc autem fecit vel ad tutiorem accessum in Angliam Normannis suis præstandum, (Normanniæ enim obiacet,) si eum quasi bello perfunctum, grauior in hac insula tempestas exciperet, vel ad voluptatem, quam ex venatione caperet, vel ad pecuniam sibi vndiquáque corradendam. Ille enim feris, quàm hominibus æquior, pecuniariam mulctam, eamque grauissimam, & supplicia alia grauiora constituit, si quis suas feras venaretur. Sed huic regis importuno facto

Eulogium. diuina vindicta non diu defuit. Richardus enim filius eius

secun-

ſecundò genitus, & Guilielmus Rufus, alter etiam filius in hoc ſaltu perierunt; hic ſagitta à Gualtero Tirello fortuitò transfixus, ille peſtilenti aura afflatus. Henricus item è Roberto filio nepos, dum in hoc feras contentiùs inſectaretur, ramuſculis appenſus animam efflauit, vt etiam nepotes parentum delicta luere doceamur. De hac foreſta circumferuntur I. Whiti Epiſcopi Wintonienſis verſiculi; quos, quamuis falsò Rufum regem inſtituiſſe innuant, cùm multis tamen placeant, mihi etiam hoc in loco ſubiungere non diſpliceat:

Templa adimit diuis, fora ciuibus, arua colonis
Rufus, & inſtituit Beaulenſi in rure foreſtam.
Rex ceruum inſequitur, Regem vindicta, Tirellus
Non bene prouiſum transfixit acumine ferri.

Beaulenſe rus vocat, eò quòd in proximo Ioannes Rex monaſteriolum poſuit, à bello ſitu *Beaulieu* dictum, quod ad patrum vſque memoriam celeberrimum: aſylum vtique intemeratum, & tutus perfugis receptus, vnde homicidas quantumuis ſceleratos, vel læſæ maieſtatis reos abripere nefas, & piaculum noſtri quondam exiſtimarunt. Adeò vt maiores noſtri, cum eiuſmodi Aſyla, ſiue templa (vt vocant) miſericordiæ paſſim per Angliam inſtituerunt, Romulum ſibi potiùs in exemplum propoſuiſſe videantur, quàm Moſem, qui conſulti homicidii reos ab altari auelli iuſſit, vt moriantur. Illiſque tantùm aſylum collocauit, qui fortuitum homicidium perpetraſſent. *Aſyla.* Beaulieu. *Exodi. 21.* *Ioſephus lib. Antiq. 4.*

Verùm ne tantus ad mare terrarum tractus, quantus hîc ſaltus eſt, præſidio nudus, & hoſti expoſitus iaceret, Henricus VIII. munitionibus armare cœpit. In lingula enim longiùs prominente, vnde breuiſſimus in Vectam inſulam traiectus, *Hurſt* caſtellum extruxit, quod mari circumquaque minatur. Magiſque ad Ortum alterum etiam propugnaculum excitauit, *Calshot*, pro *Caldshore* vocant, vt Southantonenſis portus ingreſſum tueretur. Hic etenim retractis magno receſſu littoribus, & Vectæ inſulæ obiectu portus fit egregius, quem Ptolemæus TRISAN-

Trisantonis fl. ostium. TONIS fl. ostium vocat, vt mea quidem fert opinio, pro *Traith Anton*, id est, æstuarium *Anton*. Eodem enim ferè nomine Nennio antiquo authori *Trahannoni ostium* appellatur. Flumen autem influens, quod hodie *Test*, superiori ætate, vt est in Sanctorum vitis, *Terstan*, olim *Ant*, vel *Anton*, dictum fuisse *Antport*, *Atdouer*, & *Hanton* oppida quæ incumbunt, quodammodo loquuntur. Tantùm abest, vt ab Hammone Romano ibi interfecto dictam credam: quod tamen fabulatur Monumethensis, & Poëta eius assecla, qui de Hammone sic ludit:

—— ruit huc, illucque ruentem
Occupat Aruiragus, eiusque in margine ripæ
Amputat ense caput, nomen tenet inde perempti
Hammonis portus, longumque tenebit in æuum.

Southanton. Cæterùm huic portui imponitur *South-hanton* vrbecula, in cuius proximo ad Ortum æstiuum, alia eôdem nomine *Clausentum.* olim floruit, quæ CLAVSENTVM Antonini tam ex distantia hinc à *Regno*, quàm inde à *Venta* videatur: vtque *Trisanton*, Antoni æstuarium, sic *Clausentum* portum *Entum* Britannicè significat. *Claudh* enim Britannis idem denotare accepi, quod χωστὸς λιμὴν. Græcis, i. portus effossa terra extructus. *Hanton* autem & *Henton*, hunc locum dictum fuisse, non est cur quisquam dubitet, cùm in libro quo Angliæ lustrum condidit Guiliélmus primus, totus ager expresè *Hantscyre*, & *Hentscyre* alibi dicatur; & ipsum oppidum ab australi situ *Southanton*. Cuiusmodi fuerit non facilè quis dixerit, sedem habuit eò loci, vbi campus est, quem nunc S. Mariæ vocant, & ad portum vsq; pertingit. Cùm omnia Danicis bellis fracta, & debilitata, eorum etiam direptioni anno Domini 980. relicta fuit, & Guilielmi illius primi temporibus, vt ex eius libro loquar, habuit Rex in eo tantùm *octoginta homines in dominio*. Sed ante ducentesimum annum, cùm EdWardus III. Rex Angliæ, & Philippus Valesius de summa Imperii Gallici decertârent, à Gallis incensa deflagrauit. E cuius statim cineribus, loco commodiore emicuit, quæ nunc cernitur vrbecula,

duobus

duobus fluminibus interposita, ædificiorum frequentia & elegantia celebris, ciuium fortunis, & mercatorum concursu opulenta, duplici fossa, mœnibus validis, crebris interpositis propugnaculis circumsepta, & ad portus tutelam castellum è quadrato saxo firmissimum exurgit, à Richardo II. constructum. Memorabile est illud potentissimi Canuti Regis factum, quo assentatorem, qui omnia ad regis vultum, & nutum conuerti asserebat, hoc in loco repressit: *Sedile suum*, inquit H. Huntindonensis, *in littore maris cùm ascenderet, statui iussit. Dixit autem mari ascendenti: Tu meæ ditionis es, & terra in qua sedeo mea est, nec fuit qui impunè meo resisteret imperio. Impero igitur tibi ne in terram meam ascendas, nec vestes, nec membra dominatoris tui madefacias. Mare verò de more conscendens pedes Regis sine reuerentia madefecit. Ille igitur resiliens, ait: Sciant omnes habitantes orbem, vanam & friuolam regum esse potentiam, nec regis quempiam nomine dignum præter eum cuius nutui cœlum, terra, mare legibus obediunt æternis: nec vnquam postea coronam sibi imposuit*, &c. *Canuti Xpεια.*

Fluminum illorum quibus hæc vrbecula interponitur occidentale, nunc *Test*, olim vt opinamur *Anton*, è *Chute* saltu exoriens primùm *Andouer* adit, Saxonicè [*Andeafaran*, i. Anti traiectus, vbi anno salutis 993. Ethelredus Angliæ, cùm Dani eius regnum vndique raptarent, vt fessas regiones tuta, & tranquilla pace tandem refoueret, Aulafum Danum in suam familiam adoptione, quæ tamen statim irrita, inseruit; nec enim tantus honor barbari animum à rapinis auocare poterat. Inde haud procul à *Whorwel* defluit vbi Ælfritha regina monasterium construxit, vt expiaret grauissimum illud scelus quo se tollẽdo EdWardũ regem priuignum nefariè astrinxit. Posteà BRIGE, vel BRAGE, vetustum item oppidum ab Antonino ad IX. à Sorbioduno lapidem collocatum quærit Testus, ad quam distantiam inter Sarisburiam, & Wintoniam *Broughton* viculum rusticum haud procul à sua ripa inuenit, qui si BRAGE non fuerit, tunc eradicatum credi-

Andouer.

Aulafus ab Ethelredo optatus.

Brige.

mus, cùm omnia hoc in loco complanaret Guilielmus Normannus, vt saltum, quem dixi, conficeret. *Rumsey* deinde, Saxonicè [*Rumseg*,] ab Eadgaro Rege, velatis virginibus cõsecratum inuisit hic noster fluuius, & mox in portum Antonensem fertur ad *Arundinis vadum*, quod Beda dixit, & *Redford* interpretatus est: nunc autem à ponte vbi vadum fuit, pro *Redford*, *Redbridge* dicitur, ad quod enascente Saxonica Ecclesia, monasterium floruit, cuius Abbas Cymberth Aruandi Britanni Vectæ Regis duos fratres puerulos salutari, vt author est Beda, baptismatis aqua perfudit, carnificis manum iam iam subituros. Hi enim cùm CedWallo Saxo Vectam insulam oppugnaret, fuga sibi consulentes ad *Lapidem* oppidulum delituerunt, donec proditi, CedWallæ iussu interficerentur. Quod verò fuerit hoc oppidulum *Ad Lapidem*, si fortè rogites, *Stonebam* dixero, proximum scilicet à *Redbridge* viculum; quod pro me ipsa nominis significatio facillimè probet. Alterum flumen, quod ad Orientalem Southantonis partem effluit, *Alresford* vulgò dicitur, à mercatorio oppido, non ita procul à lacu è quo profluit. Huius ripæ Occidentali imponitur clarissima Britannicorum Belgarum ciuitas, Ptolemæo, & Antonino VENTA BELGARVM, Britannis etiamnùm *Caer GWent*, Saxonibus olim [*Wintancester*,] vulgò Latinorum *Wintonia*, nobis hodiè *Wintchester*. Non desunt tamen, qui hanc Simenorum Ventam asserunt, Bristoliamque Ventæ Belgarum nomine honestant; sed nullos fuisse in hac insula Simenos, cùm ad Icenos deuenero, docebo. Intereà verò si oppida Ventæ apud Antoninum adiacentia, vel vt formicæ semitas quærant, quo coniecturam suam confirment, nihil quicquam inuenient.

Ventæ huius etymum alii à Vento, alii à Vino, alii à Wina Episcopo petunt, qui omnes Bonæ menti litarent. Potior mihi videtur Lelandi nostri opinio, qui à *Guin*, siue *Guen* Britannorum, i. albo deduxit, ita vt *Caer Guin*, Albam vrbem significet. Et qui non? cùm ab albedine prisci Latini *Albam Longam*, & *Albam Regiam* ciuitates denomi-

Rumsey.

Redbridge.

Venta Belgarum.

Wintchester.

denominârint, Græci itidem *Leucam*, *Leucada*, & alia ab albedine loca nominata habuerint. Hæc etenim Venta, vti & aliæ duæ eiuſdem cognominis, Venta Silurum, & Venta Icenorum, in ſolo ex creta, & argilla albicanti collocatur.

Vrbs proculdubiò Romanis ſæculis inſignis, vtpotè in qua textrina ſua ſacra Imperatores Romani habuiſſe videntur, cùm inter Britanniæ Ventas facilè fuerit primaria, & Italiæ proxima. In Notitiarum enim libro, Procurator Cynegii in Britannis Ventenſis, ſiue Bentenſis memoratur, vbi Iuriſconſultorum flos vnicus Iac. Cuiacius *Gynecii* legit, & ſacrum textrinum in ſuis ad Cod. Paratitlis interpretatur. Ego verò (quod per Cuiacii bonam fiat veniam) Procuratorem illum canes Imperatoribus hîc curâſſe exiſtimarim, cùm verbum illud velit, Wolphangus Lazius idem ſentiat, & canes noſtri primas inter Europæos omnes ferant: vſque adeò, vt Strabone teſte, noſtri Canes milites eſſent, priſcique Galli etiam in bello vterentur, & Amphitheatralibus illis, aliisque Romanorum venationibus expeterentur. Vnde de illis Claudianus:

Cynegium Rom. Imp. in Britannia.

Canes Britannici.

Magnaque taurorum fractura colla Britannæ.

Nemeſianus item:

——— *diuiſa Britannia mittit*
Veloces, noſtrique orbis venatibus aptos.

Gratius etiam de illorum pretio, & præſtantia,

Quòd freta ſi Morinûm dubio refluentia ponto
Veneris, atque ipſos libeat penetrare Britannos,
O quanta eſt merces, & quantum impendia ſupra.

Ipſum quoque Agaſæum noſtrum, quem etiamnum *A Gaſe hound* vocamus, norunt, & in precio habuêrunt antiqui illi Græci. Quod Oppianus in primo Cyneget. (habebis Latina, cùm Græca non ſint ad manum) tibi dicet:

Agaſæus canis Britannicus.

Eſt etiam catuli ſpecies indagine clara,
Corpus huic breue, magnifico ſed corpore digna,
Picta Britannorum gens illos effera bello

Nutrit, Agasæosque vocat, vilissima forma
Corporis, vt credas parasitos esse latrantes.

Sed hæc parerga sunto.

Constans è Monacho Cæsar.

In hac vrbe, vt historici nostri produnt, Romanis temporibus Constans ille Monachus fuit, quem primò Cæsarem, & posteà Augustum designauit pater Constantinus, qui contra Honorium spe nominis purpuram induerat: *Iampridem enim*, vt habet Zosimus, de illo tempore loquens, *tàm vrbibus, quàm vicis populosa collegia habuerunt monachi.* Verùm Cæsareus iste Monachus paternæ ambitionis, & spretæ religionis citò pœnas morte dependit. Saxonica Heptarchia, semel atque iterum cladibus afflicta tandem reuixit, Occidentaliúmque Saxonum Regia fuit, magnificis templis, episcopalique sede exculta, & sex officinis monetariis ab Athelstano Rege instructa. Normannicis etiam temporibus inclaruit, Archiuumque, siue publicorum monumentorum receptaculum hîc constitutum. Diuque floruit, nisi quòd vno & altero incendio fortuito deformata, & militari insolentia, intestino bello direpta. Vnde Nechamus noster, qui illa ætate floruit:

Guintoniam titulis claram gazisque repletam,
Nouerunt veterum tempora prisca patrum.
Sed iam sacra fames auri, iam cæcus habendi,
Vrbibus egregiis parcere nescit amor.

Hæc tamen solatus est damna EdWardus III. cùm pannorum, & lanarum emporium, quod vulgò *the Staple* vocamus, in hâc constituerit. Quæ vrbis fuerit his superioribus annis facies non facilè quis dixerit, quam, vt ille habet Nechamus:

——*flammis toties gens aliena dedit,*
Hinc facies vrbis toties mutata, dolorem
Prætendit, casus nuntia vera sui.

Nostra ætate satis est frequens, fluminis diuortiis irrigua, ab ortu in occasum porrectior, mille quingentos plus minùs passus ambitu intra mœnia colligit, quæ sex portis patent, longioribus ad vnamquamque procurrenti-

rentibus suburbiis. Ad occiduæ portæ australem partem castrum eminet vetustum, sæpiùs obsidione cinctum, sed tùm grauissimè, cùm Matildis Augusta contra Stephanum regem propugnaret, & demùm, diuulgato se diem obiisse, loculo, quasi mortua, elata, hostes eluderet. De mensa illa circulari, siue orbiculari muro hîc appensa, quam vulgus hominum tanquam Arthurianam mensam suspicit, nihil est quod dicam, nisi recentioris esse ætatis. Superioribus enim sæculis, cùm virtutis bellicæ exercendæ gratia, militares decursiones, (*Torneamenta* vocant) frequenter haberentur; huiusmodi mensis vsi erant, ne quod discrimen inter nobiles ex ambitione existeret: & veteri sanè, vt videtur, instituto: Gallos enim antiquos circularibus mensis circumsedisse, Armigerosque eorum scuta ferentes à tergo adstitisse, memorat in libro Deipnosoph. 4. Athenæus. In media ferè vrbe, sed magis ad Austrum, KenelWalchius Occidentalium Saxonum Rex, post dirutum illud Monachorum Romano sæculo collegium: *Primùm*, vt inquit Malmesb. *Deo templum posuit, per id temporis pulcherrimum, quo loco posteritas in sede episcopali fundanda, etsi augustiori prima per eadem tamen cucurrit vestigia.* Huic sedi iam inde à Wina, quem KenelWalchius ille primum instituit Episcopum, præfuerunt Episcopi non minùs opulentia & honore, quàm sanctimonia clari, Archiepiscopi scilicet Cantuarienses Cancellarii, & Georgianis Equitibus à sacris, qui subinde magnis impensis hoc templum instaurârunt, præcipuè Edingtonus, Wikhamus, Walkelinus, nouisque subindè patronis consecrârunt, Amphibalo, Petro, Suithino, & demùm S. Trinitati, quo nomine nunc innotescit. Saxonibus etiam, quibus summo in honore erat ob quorundam Regum sepulturam, [*Ealden mynster*,] id est, vetus monasterium, dictum erat ratione alterius recentioris [*Nethan mynster*,] id est, nouum monasterium, quod Aluredus coniugatis presbyteris posuit, vti & illud vetustius anteà fundatum erat, qui posteà nescio quo miraculo Crucis loquentis, & eorum institutum improbantis,

Tabula rotunda.

à Dunstano Archiepiscopo Cantuariensi exturbati, & in eorum locum monachi substituti. Hæc monasteria contiguis parietibus ita vicina erant, vt voces canentium in altero, aliis obstreperent, vnde cùm simultates monachi inuicem exercerent, quæ posteà in inimicitias prorupêrunt; & aquarum magna vis collecta ab Occidentali porta per deuexos vicos defluens ad nouum hoc monasterium stagnaret, aëremque insalubrem exhalaret: post ducentissimum ab ipso conditum annum, templum in Septentrionale vrbis suburbium, quod *Hyde* dicunt, translatum erat. Vbi Henrico primo permittente, monasterium amplissimum & pulcherrimum construxêrunt monachi, quod paucis interiectis annis, dolo Henrici Episcopi Wintoniensis, (vt priuata loci huius historiola testatur,) miserè deflagrauit. Quo incendio crux, Danici Canuti donarium, in quod, (vt schidæ habent antiquæ) totius Angliæ annuum reditum contulerat, absumpta fuit; Monasterium nihilominùs resuscitatum, in miram amplitudinem, vt ipsæ ruinæ iam loquuntur, ad funestam vsque monachorum periodum sensim excreuit. Tunc enim hoc demolitum, & in illud alterum S. Trinitatis, quod Cathedralis est Ecclesia, exturbatis monachis, Decanus, & Præbendarii XII. sunt inducti. Ad Ecclesiæ cathedralis orientalem partem Episcoporum palatium amplissimum, *Wolueſey* dictum, crebris turribus incinctum, riuuloque ferè circunfusum, ad mœnia pertingit, & in Australi suburbio Collegium elegans è regione prospectat, à Wicamo Episcopo constructum, schola admodum celebre, è qua felicissimus est doctissimorum in Rempubl. & ecclesiam prouentus. In hoc enim Guardianus, Socii X. Scholarchæ duo, & Scholastici LXX. aliique nonnulli honestissimè aluntur. Alia etiam eximia erant in hac vrbe ædificia, quæ cùm tempus expugnarit, memorare non libet, Parthenonem tamen illam, siue virginum monasterium quod Alfwida Aluredi regis vxor posuit, præterire nolo cùm longè celeberrimum fuerit, & ex hoc Matildem Edgari Scotorum regis filiam sibi in vxorem acceperit Henricus primus,

Hide *Abbatia.*

primus, per quam veterum regum Anglorum stirps Normannicæ coaluit. Illa enim Edmundi *Ferrei lateris* ex Edwardo *Exule* neptis, mulier cùm cæteris virtutibus, quæ quidem dignæ regina essent, ornata omnibus; tum veræ pietatis incredibili studio flagrans. Vnde in eius laudem vetus est Tetrastichon: *Matildis vxor Henr. primi.*

Prospera non lætam fecere, nec aspera tristem,
Aspera risus ei, prospera terror erant.
Non decor effecit fragilem, non sceptra superbam;
Sola potens humilis, sola pudica decens.

De Guidone Waruicensi, qui singulari certamine Colbrandum illum Danicum Typhoëum hîc deuicit, de Waldeofo Huntingdoniæ Comite hîc capite truncato, & egregio illo Sanctæ Crucis Xenodochio adiuncto, ab Henrico Blesensi Regis Stephani fratre, & huius vrbis Episcopo fundato, non est cur aliquid dicam, cum ex historiis sint omnibus peruulgatissima.

Quòd ad Wintoniæ Comites spectat, fæciales nostri referunt post Clitonem Saxonem à Normannis auito honore exturbatum, Ioannem Regem Saërum Quincy Wintoniæ Comitem dixisse, in cuius filio Rogero, nulla mascula suscepta prole, honor ille euanuit: donec longo post tempore, Hugo *de Spencer* eo titulo nobilitatus esset, cuius itidem filius læsæ maiestatis reus, honorem cum vita amisit, posteà Edwardo IIII. beneficentia Ludouicus Brugensis Belga, Baro de *Gruthuse*, & princeps Stenhusii, hunc titulum cum Quinciorum insignibus gestauit; quem, defuncto Edwardo, Henrico VII. in manus tradidit. Nostra verò memoria Guilielmum Pouletum, Angliæ Thesaurarium nouo Marchionis Wintoniæ titulo honorauit Edwardus VI. quo etiam nunc eius è filio nepos fruitur. Ventæ huius longitudinem part. XXII. Latitudinem LI. grad. esse, superioris ætatis obseruationes docuêrunt. *Comites Wintoniæ.*

A Venta magis ad ortum, *Hamble* fluuius vasto ore in Oceanum profunditur, *Homelea* Bedæ dicitur: qui vt habet ille, per terras Iutarum *Solente* intrat: sic enim illi *Hamble. Solente.*

vocatur fretum, quod Vectam insulam, & Britanniam interluit, in quo statis horis æstus reciprocatio, vtrinque ex Oceano magna violentia irrumpens, & occursans, tantam admirationem antiquis illis fecerit, vt in miraculorum Britanniæ numerum retulerint. De quo en tibi ipsa Bedæ verba: *Bini æstus Oceani, qui circum Britanniam ex infinito Oceano Septentrionali erumpunt, sibimet inuicem quotidie compugnantes occurrunt, vltra ostium fluminis Homclea, finitoque conflictu in Oceanum refusi vnde venerant, redeunt.* Inde flexuoso anfractu statim retrahitur littus, sinumque *Portsey* insula efficit, in cuius interiori recessu floruit olim *Portperis*, ad quem Vespasianum appulisse nostri produnt; Saxones nouo nomine *Portchester* dixerunt, non à Porta Saxone, sed à portu. Ptolemæo enim Μέγας λιμὴν, id est, portus magnus vocatur, à spatio, vti etiam ille *Portus magnus* in Africa, teste Plinio. Cùm autem portus commoditatem Oceanus recedendo paulatim subtraheret, hinc demigratum est in *Portsey* insulam subiectam, quam Athelfleda Eadgari Regis vxor Nouo monasterio Wintoniæ dederat: & in ea ad ingredientis sinus fauces, siue ostium oppidum posuerunt, indeque *Portsmouth* dixerunt, id est, Portus ostium. Inardescente bello frequens est hoc oppidum, aliàs infrequens, Martique potiùs quàm Mercurio studet. Muro ex trabibus multo aggere vestitis, mole ad ortum æstiuum & duobus ad portus ingressum è viuo saxo propugnaculis communitur, quæ ab EdWardo Quarto inchoata, Henricum Septimum perfecisse, præsidioque oppidum firmasse referunt incolæ.

Portsey.

Portus Magnus.

Portesmouth.

Meanuari:

Interiùs à mari MEANVARI incolunt, quorum agrum cum Vecta insula Wilfridus Eboracensis Archiepiscopus exulans ab EdilWalcho Australium Saxonum rege, dono accepit, cùm eius populum Christo per Baptismum inseruisset. Horum sedes nomine vix immutato, hodie in tres Centurias diuisa, *MainsboroW*, *Eastmean*, *Westmean*, inter quas mons æditus attollitur, *Old Winchester* incolis dictus, ad quem vrbem antiquitùs fuisse perhi-

perhibetur, ſed nec vola, nec veſtigium, aut aiunt, iam ſupereſt.

His finitimi in interioribus SEGONTIACI illi, qui ſe Cæſari dedidêrunt, ad Septentrionalem huius agri limitem in Centuria de *Holeshot* conſedêrunt: in qua cernuntur *Aultum* forum, quod Alfredus cuſtodi de *Leodre* legauit, & *Baſingſtoke*, Dominis ſuis cognomine de *S. Iohan.* Poiningis, & PoWlettis notiſsima. E quibus noſtra memoria Guil. PoWlet Angliæ Theſaurarius, Wintoniæ Marchio, & Dominus *S. Iohn.* de *Baſinge*, ad *Baſing* villam ſuam ſub hoc oppido, ædes cùm amplitudine, tùm elegantia ad miraculum magnificentiſsimas extruxit. **Segontiaci.** **Baſing.**

Prope has *The Vine* viſitur, Baronum de *Sandes* manſio nitidiſsima, à vitibus denominata quas in Britannia ex Probi Imperatoris tempore vmbraculi magis, quàm fructus gratia habuimus. Britannis enim & aliis, vt habet Vopiſcus, permiſit ille vt vites haberent. Huic vicina ſunt, hinc *Cleare*, olim Saxonicorum Regum ſedes, hodie *Kingſcleare*, inde *Odiam*, regiis nunc ædibus ſuperba, quondam Epiſcopi Wintonienſis municipium; cuius propugnaculum regnante Ioanne, tredecim Angli quindecim diebus fortiſsimè contra Ludouicum Francum, qui circumfuſo exercitu acriter inuaſit, defendêrunt, vt author eſt Mathæus Pariſienſis. Superiùs inter hos Segontiacos ad Septentrionalem agri limitem, locum habuit olim Segontiacorum ciuitas VINDONVM, quæ ſuo nomine exuto, gentis induit, vt Lutetia Pariſiorum ſuorum nomen ſibi aſſumpſit. *Caër Segonte* enim à Britannis vocabatur, id eſt, Segontiacorum ciuitas: ſic enim Nennius in vrbium catalogo dixit, nos hodie *Silecester* vocitamus, Higdenus à Britannis *Britenden* nominare videtur. *Vindonum*, vt hanc appellem, diſtantiæ Vindoni à *Gallena* ſiue *Gualenford*, & Venta, apud Antoninum perſuaſêrunt, eoque magis quòd inter hanc Vindonum, & Ventam, via Conſularis etiamnum viſitur. Hanc à Conſtantio Conſtantini Maximi filio extructam memorat Nennius, **Vites in Britannia.** **Odiam.** **Vindonum.** **Silceſter.**

& *Murimintum* aliquando dictam, fortaſsè pro *Muri-vindun*, id eſt, Vindoni Muri. *Mure* enim ex lingua prouinciali Britanni retinuêrunt, & V conſonans ſæpè illis cum M, in orationis contextu commutatur. *Eiuſque pauimento* (Nennii verbis vtor) *tria ſemina ſeminauit Conſtantius, ne vllus pauper in ea maneret vnquam.* Quemadmodum Dinocrates, cùm Alexandria Ægypti conderetur, omnes, vt habet Marcellinus, ambitus lineales farina reſperſit, quod vrbem illam alimentorum vberi copia abundaturam fortuito monſtrauit indicio. Conſtantium etiam hîc diem obiiſſe refert ille, & ſepulchrum eius ad portam, vti inſcriptio docuit, monſtrari. In his ſuam fidem liberet Nennius, qui libellum illum mendaciunculis referſit plurimis. Hoc autem aſſeuerare auſim, eo tempore, ſummo in honore floruiſſe, & ego ipſe in plurimos ibidem Conſtantini Iunioris Maximi illius filii nummos incidi, qui in auerſa parte ædificium cum Epigraphe PROVIDENTIÆ CÆSS. habent. Conſtantium autem quem vrbis huius conditorem facit, Mopſueſtiæ Ciliciorum defunctum, & maiorum ſepulchro Conſtantinopoli illatum in confeſſo eſt. Cœnotaphium verò, ſiue tumulum honorarium illi hîc excitatum non denegauerim: multis huiuſmodi tumuli poſiti fuerint, circa quos milites quotannis ſolemni ritu in defuncti honorem decurrere ſolebant. Cùm res Romana iam in occaſum diuergeret, & barbaræ gentes vndique prouincias diriperent, Britannici exercitus veriti ne vicini incendii flamma eos etiam inuolueret, Cæſares ſibi leuârunt, primò, Marcum, deinde Gratianum, quos ſtatim peremêrunt, & poſtremò anno à Chriſto nato 407. Conſtantinum quendam ſpe nominis in hac ciuitate *Caer Segont* (vt Nennius & Geruaſius Dorobornenſis teſtantur) velit nolit, purpura induerunt. Hic è Britannia ſoluens, Bononiam Galliæ appulit, omneſque Romanorum exercitus ad Alpes vſque in belli ſocietatem pellexit. Valentiam Galliæ ſtrenuè contra Honorii Auguſti copias propugnauit, Rhenum iampridem neglectum præſidio muniuit. Ad Alpes Cottias, Pæninas, & maritimas, quà via

Tumuli honorarii.

Conſtantinus Aug. qui ſpe nominis electus.

via patuit, munimenta conſtruxit. In Hiſpania auſpiciis Conſtantii filii, quem ex Monacho Auguſtum declarârat, res feliciter geſſit, literisque poſt eà ad Honorium datis, culpam deprecatus, quòd ſibi purpuram vi à militibus iniici paſſus fuerit, ab eo Imperatoriam veſtem dono accepit: vnde elatior, Alpibus ſuperatis Romam cogitat, ſed accepta Alarichi Gothi morte, qui ſuis partibus ſtudue-rat, Arelatem receſſit, vbi imperii ſedem fixit, *Conſtantinamque vrbem* vocari, & in ea ſeptem Prouinciarum conuentus agi iuſsit. Interim Gerontius, qui Britannis ſuis præfuit, milites in Dominum concitauit, cumque Conſtantem filium Viennæ Galliæ perfidè trucidaſſet, Conſtantinum ipſum Arelati obſidione incinxit, ad quem oppugnandum, cùm Conſtantius quidam ab Honorio miſſus infeſto agmine properaret, Gerontius ſibi vim attulit. Conſtantinus grauiſsima obſidione preſſus, & infelici ſuorum pugna animum deſpondens, depoſita purpura, & fortunæ ſuæ mole, Eccleſiam ingreſſus, Presbyteri ſuſcepit dignitatem: ſtatimque Arelate dedita, in Italiam ductus, capite plectitur cum Iuliano filio quem *Nobiliſsimum* dixit, & Sebaſtiano fratre. Hæc ſummatim ex Zoſimo, Zoſomeno, Nicephoro, Oroſio, Olympiodoro, vt veritas contra Galfredi noſtri vanitatem triumphet, qui hanc hiſtoriam mendaciis è ſuo ingenio adſperſit ridiculis, & vaniſsimis. Hac etiam vrbe Arthurum noſtrum bellicoſum inauguratum produnt hiſtorici noſtri, nec multò pòſt diruta concidit, vel Saxonum bellis, vel cùm AdelWolfus infenſo in EdWardum regem fratrem animo, prædatoriis Danorum globis adiutus hanc regionem ad Baſingſtochiam vſque depopularetur. Nihil iam ſupereſt præter mœnia, quæ pinnis, & loricis nudata, magnæ altitudinis fuiſſe videntur. Ita enim ex ruderibus accreuit terra vt per angiportum, quem *Onions hole* vocant, vix me prono corpore tranſmitterem. Mœnia hæc quodammodo integra permanent, niſi quatuor omnino locis perrupta, vbi portæ fuerint, & ex ipſis mœnibus enatæ ſunt tantæ magnitudinis quercus, & quaſi ſaxis congenitæ, tam vaſto radicum

complexu, & tam diffusa ramorum sparsione, vt intuentibus vel admirationem commoueat. Ambitu colligunt duo plùs minùs Italica milliaria, vnde ex magnitudine *Selcester* Saxones forsitan dixerunt, quasi vrbem magnam. *Sel* enim magnum illis sonuisse videatur, cùm Asserius Saxonicam dictionem *SelWoode* syluam magnam sit interpretatus. Includit LXXX. quasi terræ iugera, quæ subactum & purum solum in tria arua sunt diuisa, cum nemusculo ad occasum, ad ortum verò iuxta portam, prædium & Ecclesiola est recentior, in qua dum antiquas inscriptiones perscrutarer, nihil offendi, nisi in fenestris quædam insignia, videlicet in parma nigra duos *Cheuernos* (quos vocant) aureos cum area interposita, & in clypeo aureo rubri coloris aquilam expansam. Hanc BleWetorum esse accepi, quibus post Guil. magni tempora hæc terra obuenit: istam verò nobilis familiæ Bainardorũ de *Leckham*, qui BleWettis hæreditario successerunt. Hoc diuturna obseruatione esse exploratum retulêrunt mihi incolæ, etsi solum satis fertile, & fæcundum sit, quibusdam tamen locis quasi areolis, quæ se intersecant, non perinde lætè fruges prouenire, sed multò quàm alibi rariùs: per quas, vrbis olim plateas duxisse opinantur illi. Eruuntur hîc quotidie lateres, quos Britannicos vocamus, & Romanorum numismatum vis ingens, *Onions penies* appellitant, id est, *Onioni denarii*, quem Gigantem fuisse, & hanc vrbem incoluisse somniant. Inscriptiones etiam sæpiùs effodiuntur, quas tamen nobis inuidet rusticorum imperitia. Vna tantùm Londinum hinc translata in hortis Cecilianis honoratissimi Domini Guilielmi Cecilii Baronis de *Burghley*, & summi Angliæ Quæstoris, cernitur, videlicet:

MEMORIÆ
FL. VICTORI-
NÆ. T. TAM:
VICTOR CONIVNX
POSVIT.

An hic tumulus positus sit Victorinæ, quæ *Mater castrorum* dicta fuit, quæque contra Gallienum Augustum Victorinos filium & nepotem, Posthumum, Lollianum, Marium & Tetricum Cæsares, in Gallia & Britannia appellauit non facilè dixerim. Duos autem Victores in Britannia nostra, aliquo loco fuisse legi, eosque vno eodemque tempore: alterum Maximi Aug. filium, alterum verò eiusdem Maximi prætorio Præfectum, cuius Diuus Ambrosius in epistolis meminit, sed neutrum horum hoc monumentum vxori posuisse affirmare ausim.

Hic ager, vti etiam cæteri quos hactenus percurrimus, ad Occidentalium Saxonum reges spectauit: cumque Sigebertum ob tyrannidem, & prouinciam malè habitam regno exuissent, illi, vt author est Marianus, ne omninò priuatus videretur, assignatus erat. Quem tamen posteà ob admissa scelera itidem expulerunt, tantumque abfuit, hanc afflictam regis fortunam quenquam ad misericordiam allexisse, vt subulcus tandem in silua Anderida latitantem interfecerit.

Sigebertus rex occisus.

Comites admodum pauculos numerat, primis Normannorum temporibus, Bogo siue Beauosius Anglus hoc titulo vsus erat; qui in prælio ad *Cardiff* in Wallia contra Normannos pugnauit, vir bellica laude florentissimus; quem dum monachi fabellis celebrare sudarunt, fortissima eius facta crassis occultarunt, & circumfuderunt tenebris. Iam inde ad Henricum vsque VIII. Southantonensis Comes nullus legitur. Ille enim Guilielmum *Fitz Williams* iam grandæuum, amplissima Montisacutorum familia oriundum, & Southantonsem Comitem & Angliæ Thalassiarcham designauit, quo statim sine prole mortuo, EdWardus VI. eundem honorem anno sui regni primo. Thomæ Wriotheosley Angliæ Cancellario detulit, cuius è filio nepos eodem hodie lætatur.

Hantoniæ Comites.

Habentur in hoc agro Parœciæ 253. & oppida mercatoria 18.

ATTREBATII.

Elgis *finitimi, vti in Galliâ, ita in Britanniâ* Attrebatii, *quo nomine nunc antiquato, eorum sedes* Barkshire, *vulgò appellatur. In confesso enim sit, cùm è Galliâ Belgicâ aduenas maritima Britanniæ occupâsse, regionumque suarum nomina retinuisse prodat Cæsar, hos nostros Atrebatios è Galliæ Attrebatibus huc demigrasse; qui Galliæ maritimam partem ad Sequanam, vt author est Ptolemæus, tenuerunt: regionem scilicet, quæ nostris Attrebatibus è regione quodammodo obiacet. Non temerè igitur erat, si Cæsar Comii Attrebatensis authoritatem his regionibus magnam fuisse scribat, vtpote apud populares suos, & illum à Cæsare victum, huc fugisse, cùm, vt habet Frontinus, nauibus in sicco hærentibus, vela pandi iusserit, & Cæsarem insequentem frustratus sit; qui è longinquo vela tumentia spectans, ferentibus ventis auolare ratus, à persequendo destitit. Vnde Attrebatii hi dicti controuertitur, nam quòd ab* Attrech *quidem petunt, quod antiquâ Gallorum linguâ terram panis sonare volunt, vereor vt frustrà sint. Satis sit nobis indicasse, vnde in Britanniam deuenerint, in nominis rationem inquirant alii.*

Comius Attrebatensis.

In Stratagematibus.

Barkshire.

Barkshire *vnde nominetur.*

Ger ille qui nobis *Barkshire*, Latinis *Bercheria*, Saxonibus [*Berrocscyre*] quondam dicebatur. Quod nomen à quadam sylua *Berroc*, vbi buxus plurima, deducit Asserius Meneuensis: alii à quercu nudatâ: hoc enim

enim *Berroke* denotat, ad quam difficilioribus Reipubl. temporibus incolæ olim ſuis de rebus conſulturi conuenire ſolebant. Septentrionalem huius partem *Iſis*, qui poſteà *Tamiſis*, flexuoſo, ſed amœno admodùm blandus alueo perfundit,& primùm ab Oxonienſibus,poſteà à Buchinghamienſibus ſecludit. Auſtralem partem irrigat Cunetio fl. donec Tamiſi ſe inferat. Ad Ortum quà latior eſt, & parte mediâ, ſuarum opum ſatis prodiga, & frumenti ferax, præcipuè, vbi in vallem ſubſidet, quam à neſcio qua albi equi forma,in candicanti colle imaginata *The vale of Whitehorſe*, vocant. Orientalem autem partem, quæ minus fertili gleba, ſaltus, & ſyluæ longè lateque occupant.

In Occidentali limite propè ab Iſide, *Farendon* eſt in agro lapidoſo, nunc foro, quondam munitione quadam celebre, quam Robertus Gloceſtriæ Comes contra Stephanum conſtruxit, qui eam tamen cruento, (vt inquit Neubrigenſis) labore expugnauit. Hinc Iſis magno in Septentriones flexu eluctatus, minoris famæ viculis affunditur plurimis, donec reductus, & diuortio ludens *Abbendoniam* peruenit, oppidum ſanè elegans, & frequens, [*Dheoueshams*] primùm Saxonibus, inde *Abbandune* dictum ab Abbatia proculdubio, potiùs quàm ab Abbeno Hibernico neſcio quo heremitâ, vt quidam ſcripſerunt. Quam primùm enim Ciſſa Occidentalium Saxonum Rex monaſterium, ſiue Abbatiam conſtruxerat, quaſi deleto vetuſtiori nomine, *Abbandun*, id eſt, *Abbatiæ oppidum* dici cœpit. Nec ita diu floruerat hoc monaſterium, cùm Danico turbine, quaſi ſubitò proſterneretur: reualuit tamen ſtatim Eadgari Regis beneficentia, & poſteà Normannorum Abbatum operâ in eam magnificentiam paulatim excreuit, vt inter Britanniæ monaſteria cùm opibus, tùm amplitudine vix ſecundis acquieſceret, quod etiam rudera eius nunc loquuntur. Oppidum verò etſi diu monaſterio innixum fuerit, ab anno tamen ſalutis 1430. quo Ioannes quidam à *S. Helena* cognominatus, Iſidem ponte, è viuo ſaxo coniunxit, viamque regiam compendio huc deflexit,

Farendon.

Abbandune *ſiue* Abington.

ita frequentari cœpit, vt inter huius agri oppida facilè nunc primas ferat, Prætorem habeat, & madefacto illo regerminanti hordeo, quod Byne Græci, nos *Mault* vocamus, magnum quæstum faciat; Ad pontem *Ocke* fluuiolus, qui Australem oppidi partem alluit, in Isidem placidè infertur, cùm riuulum receperit, qui è valle de *White-horse*, ad *Wantage* exoritur. Hæc verò *Wantage*, Saxonicè [*Wanating*,] villa erat olim regia, & Alfredi regis clarissimi incunabula, qui moriens Alfritho vnà cum *Lamborn* oppidulo legauit. Longo pòst tempore mercatorium factum erat oppidum, operâ Fulconis Fritzguarini viri bellicosissimi, cui Rogerus Bigod Angliæ Mareschallus virtutis bellicæ ergô donauerat, hodieque Bourchieri è Fitzguarinorum filia oriundi domini agnoscuntur, Fitzguarinorumque nonnulli sunt hîc sepulti.

Vanta ge.

Fitzguarini.

Isis Abbendoniâ digressus statim ab Oxoniensibus Tamam recipit (de quo aliàs) & nunc *Tamisis* composito vocabulo dictus, primariam olim Attrebatiorum vrbem petit, quæ Antonino GALLEVA Attrebatum, Ptolemæo CALEVA, sed vtrique perperàm librariorum incuriâ pro GALLENA, qui itidem in Græcis exemplaribus Ναλκυα, pro *Galenâ* nobis obtruserunt. Sic etenim Britannicè dictum arbitratus sum, quasi *Guall hen*, i. vallum antiquum. Quo nomine retento, & ob vadum in flumine, *Forde* adiecto, [*Guallengaford* & *Wallengaford*] Saxones vocârunt, & nos hodiè contractiùs *Wallengford*. Burgus habebatur EdWardi Confessoris temporibus, & continebat (vt est in eo libro quo Angliæ lustrum condebat Guilielmus primus) CCLXXVI. *hagas*, id domos *reddentes* IX. *libras de Gablo*, *& qui ibi manebant, faciebant seruitium Regis cum equis, vel per aquam. De hagis octo pro castello sunt destructæ.* Mœnibus olim obuallatum erat, quæ vt ex eorum tractu videre est, mille passus ambitu collegerunt, Castrum est ad flumen amplum sanè, & quondam adeò munitum, vt inexuperabilis munimenti spes quosdam ferociores fecerit. Cùm enim communi quasi bellorum incendio deflagrauerit Anglia, subinde

Tamisis.

Gallena.

* VVallengford.

inani

inani obsidione à Stephano Rege incinctum legimus. Amplitudinem eius & magnificentiam cùm illic Oxonia secederemus, demirabamur (est enim iam secessus studiosis ex æde Christi Oxon.) duplici murorum ambitu, duplici item vallo circundatur, in medio, moli in magnam altitudinem æditæ arx imponitur, in cuius accliui per gradus ascensu fontem immensæ profunditatis vidimus. Incolæ constructum à Danis credunt, ego potius à Romanis aliquid hîc positum, à Saxonibus posteà & Danis excisum iudicarim: cùm Sueno Danus hâc populabundus vagaretur, demumque sub Guilielmo primo denuò reuixisse ex Censuali libro pro comperto habemus. Non eius tamen meminit Guilielmus Gemeticensis, cum scribit Guilielmum Normannum, debellato Haraldo, statim ad hanc vrbem (sic vocat) exercitum ductâsse, transmeatoque Tamisis vado, hîc castrametatum fuisse, priusquam Londinum adiret. Quo tempore Wigodum Saxonem Dominum suum agnouit Wallengfordia, per cuius filiam ad Chrispinum Normannum, & per eius itidem filiam, ad Brienum *Filium Comitis* dictum descendit, qui bellicis laudibus innutritus, & Matildi Augustæ partes sequutus, hoc suum castrum contra Stephanum, cùm ille ad *Craumarsh*, è regione propugnaculum excitâsset, fortissimè defendit: donec pax omni Angliæ exoptatissima, hoc in loco confecta, & composita illa de regno inter Stephanum & Henricum II. grauissima dissensio. A Brieno per eius viduam in familiam *D'Oyley*, & inde vxorio iure ad Comites WarWicenses deuenit; qui nescio, an venditione alienârunt. Spectauit enim vt accepi, Henrici III. tempore, ad Comites Cestriæ, & posteà ad Richardum Romanorum Regem, & Cornubiæ Comitem, qui instaurauit, eiusque filium Edmundum, qui in interiori areâ collegiatum sacellum fundauit, Quo sine liberis sublato, in sacrum Coronæ patrimonium recidit, ex quo tempore quodammodo contabuit. Nec multis interiectis annis, cùm illa pestis funestissima quæ Saturni & Martis Synodum in Capricorno insequuta,

Domini VVallengfordiæ.

Pestis grauissima. per vniuersam Europam pertinaciter, ann. salutis 1348. grassaretur; hæc nostra Galléna ita assiduis funeribus exhausta fuit, vt cùm priùs frequentissimè habitaretur, & XII. ædes sacras numeraret, nunc tantùm vnam, & alteram ostendat: Sed hanc solitudinem referunt incolæ potiùs ad pontes Abbindoniæ, & Dorcestriæ constructos, quibus regia via hinc deflectitur.

Paulò inferiùs, vt hinc iam discedamus, Tamisi imminet collis æditus, fossa profunda munitus, *Synodun* accolis, vbi olim Romanorum castrum fuisse probabile; nunc verò aratro proscissus Romanorum nummos vetustatis indicia aratoribus subinde effundit. Hinc in Austrum per lætissimos vtrinque agros placidissimè fertur Tamisis, donec Cunetionem obuium habeat, qui Australem, vt modò dixi, Attrebatiorum partem irrigans, in primo aditu, cùm Wiltonienses reliquerit, *Hungerford* subluit, oppidulum quod amplissimæ familiæ Baronum de *Hungerford* titulum fecit. Quam maximè extulit & adauxit *Walterus de Hungerford*, summus Angliæ Thesaurarius, regnante Henrico VI. adeò vt eius filius Robertus Hungerfordiæ Comes dictus fuerit, cuius è filia neptis lautissimam demùm hæreditatem in Hastingorum familiam suis nuptiis intulit.

Spina. Inde Cunetio SPINAS vetustum illud oppidum adit cuius Antoninus meminit, quod hodie nomine superstite, *Spene* dicitur, verùm hodie pro oppido viculus est minimus vix mill. pass. à *NeWbury* celebri oppido, quod ex eius ruinis originem reperit. *NeWburi* enim *Nouus Burgus* nobis sonat, ratione scilicet oppidi antiquioris *Spinarum*, quod intercidit, nomenque etiam in ipsius Noui Burgi parte reliquit, quæ *Spinhamlands* hactenus appellatur. Si verò nihil aliud, hoc sanè probet *NeWbury* è Spinis emicuisse, quòd *Spene* viculum, vt matrem Neuburienses agnoscant, licet illud præ Spinis, ædificiis cultuque sit inprimis spectabile, & lanificio opulentum. Hinc *Lamborn* riuulo recepto, quod *Dennington* quondam Chauceri, & posteà Delapolorum castellum exiguum

um præterit, longo confecto cursu, in Tamisim tandem illabitur Cunetio, statim ac Readingi magnam partem sui diuergijs amplexus fuerit. Hæc vrbecula, siue oppidum Saxonicè [*Rheadyge*] à Rhea, id est, flumine; vel à Britannica dictione *Redin*, quod filices denotat, quæ affatim hic proueniunt; hodiè platearum elegantia, ædium splendore, sua opulentia, & lanei panni texendi gloria cæteris huius agri oppidis præcellit, licet maxima ornamenta amiserit: Templum scilicet speciosum, & Castrum vetustissimum: hoc enim Danos tenuisse prodit Asserius, cùm vallum inter Cunetionem, & Tamisin ducerent, & in hoc se recepisse, cùm ad *Inglefielt* (viculus est vicinus) ab Æthelwulfo Rege fugarentur. Sed Henricus II. ita illud excîdit, quòd Stephani militibus perfugium esset, vt nihil iam supersit præter nudum nomen in plateâ proxima. In cuius vicinia templum iam anteà magnificentissimum monachis construxit, magnisque redditibus locupletauit Henricus primus, diruta virginum sacrarum ædicula, quam ad expianda sua scelera Alfritha regina olim posuerat. In hac sepultus erat ipse conditor Henricus vnà cum filiâ Matilde, quæ perinde ac Lampido illa Lacedæmonia (cuius Plinius meminit) regis filia, regis vxor, regis mater fuit. Huius scilicet Henrici primi Regis Angliæ filia, Henrici quarti Germaniæ Imperatoris vxor, & Henrici II. Angliæ mater: qua de re accipe distichon tumulo inscriptum, & illud, meo sanè iudicio, non male natum:

Reading.

Matildis Augusta.

Ortu magna, viro maior, sed maxima prole,
Hic iacet Henrici filia, sponsa, parens.

Et prole quidem illa maxima, & longè felicissima fuit. Henricus enim II. eius filius, vt scripsit qui tùm vixit, I. Præsul Carnotensis: *Rex optimus apud Britannias, Normannorum, & Aquitanorum dux felicissimus, & primus tam amplitudine rerum, quàm splendore virtutum. Quàm strenuus, quàm magnificus, quàm prudens, & modestus, ab ipsa vt dicã infantia fuerit, nec ipse liuor silêre, nec dissimulare potest, cùm opera recentia, & manifesta sint, & à Britanniarum finibus ad Hispaniæ limites, virtutis suæ protenderit, & continuauerit ti-*

Henricus secundus.

tulos. Et alibi de eodem. *Henricus* II. *maximus Regum Britanniæ circa Garumnam fulminauit, Tolosam felici cingens obsidione non modo prouinciales vsque ad Rhodanum, & Alpes territauit, sed munitionibus dirutis, populisque subactis quasi vniuersis immineret, timore principes Hispanos concussit & Gallos.* Adiungam etiam, si placet, vnum & alerum verbum de eodem ex nostro Gyraldo. *A Pyrenæis montibus vsque in occiduos, & extremos borealis Oceani fines hic Alexander noster occidentalis brachium extendit. Quantum igitur nostris in partibus natura terras, tantum & victorias extulit. Si excursuum metæ quærantur, prius deerit orbis, quam aderit finis. Animoso quippe pectori cessare possunt terræ, cessare nesciunt victoriæ, non deesse poterunt triumphi, sed materia triumphandi. Qualiter titulis & triumphis suis Hibernicus orbis accesserit? Quanta, & quam laudabili virtute Oceani secreta, & occulta transpenetrauerit?* Sed ecce veterem in eius mortem versiculum, qui vno verbo, & hæc omnia, & filij Regis Richardi primi gloriam plenè complectitur:

Mira cano, Sol occubuit, nox nulla sequuta est.

Richardus primus. Tantom enim abast, vt Richardus noctem intulerit, vt Angliam nostram suis in Cypro, & Syria victorijs clarissimè illustrauerit. Verùm hæc extra callem. Ad loca à personis iam denuò regrediamur. Monasterium hoc iam in regias ædes conuersum est, quibus ἱπποστάσιον, siue equile pulcherrimum adiunctum, regijs, & generosissimis equis refertum.

Quingentis vix à Readingo passibus, inter florentissima prata Cunetio Tamisi consociatur, qui iam latior in Septentriones spaciatur per *Sunning* viculum, quem mireris octo episcopis, qui huic, & Wiltoniensi agro præfuêrunt, fuisse sedem, (hoc tamen nostræ produnt historiæ) quæ postea ab Hermano Shirburnam, & tandem Satisburiam translata, ad quam etiamnum locus iste pertinet. Inde *Bisslehan*, nunc contracte *Bisham* præterit Tamisis, primùm Templariorum militum, inde Montacutorum, qui monasteriolum extruxerunt, & nunc patrimonium Domini EdWardi Hobæi Equitis clarissimi, & mihi inprimis ob-

Sunning.

Bisham.

D. Edvvardus Hobæus.

obseruandi, cuius magna in me beneficia cogitatio frequens ita exercebit, & renouabit, vt memoriæ nunquam subducantur meæ.

Bishamo iam relicto, se reducit ad oppidulum superiori sæculo *Sonthealingthon* dictum, hodie *Maidenhead*, à superstitioso cultu capitis nescio cuius virginis Britannicæ ex vndecim illis millibus, quæ dum Vrsula duce, in patriam Roma redirent, iuxta Coloniam Germaniæ ab Attila illo Dei flagello, martyrio affectæ fuerunt. Nec hoc vetustæ est memoriæ: nam proauorum ætate traiectus fuit loco paulò superiori ad *Babhams end*, sed postquam hìc pontem construxissent sublicium, diuersorijs florere cœpit, & matri suæ vicinæ *Bray* prælucere, quæ longè tamen antiquior, vtpotè quæ toti Centuriæ nomen fecit. Hanc BIBROCOS, qui se in Cæsaris fidem permiserunt, tenuisse olim credidi, & quidni credam? Nominis reliquiæ supersunt planissimè BIBRACTE Galliæ etiam nunc in *Bray* contrahitur, & non procul hinc Cæsar Tamisim cum suis transmisit (vt suo loco docebimus) quo tempore popelli illi se Cæsari dediderunt. Certè si alibi Bibrocos vel plagis auritis venêris, vix credo inuenias. Maidenhead. Bibraci.

Inter hoc Bibrocos floret *Windsore*, Saxonicè (à flexuosa forsitan ripa) [*Wyndlesora*,] vt in Chartis Edwardi Confessoris concipitur, qui in hæc verba Westmonasterio concessit: *Ad laudem Dei omnipotentis posui in dotalitium, & in perpetuam hæreditatem ad vsum Domino seruientium, Windlesoram cum pertinentibus.* Nec enim aliud vetustius de Windlesora lego, sed non diu tenuerant Monachi cum permutatione facta, Guilielmus Normannus, ad se retraxit, sic enim habet eius Charta: *Cum consensu, & fauore venerabilis Abbatis Westmonasterij, conuentionem feci de Regia possessione Windlesora, quòd locus ille vtilis, & commodus visus est propter contiguam aquam, & siluam venatibus aptam, & alia plura quæ inibi sunt regibus commoda, imò regiæ perhendationi aptus existit, pro qua Wokendune, & Ferings, concessi.* Situm certè amœniorem sedes Regia vix habere possit. Clementer enim ex ædito colle, iucun- VVindsore.

dissimo in orbem fruitur prospectu. A fronte vallem despectat longè lateque procurrentem, aruis distinctam, pratis viridantem, nemoribus hinc inde vestitam, & placidissimo Tamisi irriguam. A tergo colles passim exsurgunt, nec asperi, nec præalti, saltibus coronati, & venationi è natura ipsa quasi dicati. Hac loci amœnitate pellecti reges, sæpissimè huc secedunt, & hîc ad Galliam vincendam natus est EdWardus III. Rex potentissimus, qui hoc castrum quasi vrbis æmulum fossis, & propugnaculis ex quadrato saxo munitissimum de integro construxit; statimque debellato Gallo, & Scoto, Ioannem Regem Galliæ & Dauidem Scotiæ in hoc captiuos vno eodemque tempore tenuit. Diuiditur hoc castrum in duas areas; interior, quæ ad Ortum spectat aulam Regiam, qua ædificiorum descriptione nihil illustrius, nihil splendidius, complectitur. Ad cuius Borealam partem quà flumen despectat, Diua Elizabetha subdiale ambulacrum adiecit longè amœnissimum. Exterior area in ipso primo ingressu templum habet augustissimum B. Mariæ virgini, & Georgio Cappadoci ab EdWardo III. consecratum; sed ad eam qua nunc cernitur
1350. magnificentiam ab EdWardo IIII. perductum. Hic EdWardus III. vt militarem virtutem honoribus, præmijs atque splendore decoraret, nobilissimam cōscripsit equitum auratorum societatem, quos ob periscelidem suam in prælij, quod feliciter cessit, tesseram datam, Garteri, siue Periscelidis Equites nominauit, qui cærulea periscelide aureis literis Gallicè inscripta, HONI SOIT, QVI MAL Y PENS, sinistram tibiam substringunt. Alij tamen huius ordinis inuentionem multò antiquiorem faciunt, ad regem Richardum primum referunt, EdWardumque tandem reduxisse credunt. In ipso enim institutionis libro quem Guil. Dethicus principalis Armorum Rex, Garterij nomine insignis, omnium quæ ad honorem spectant studiosissimus mihi ostendit, sic legitur: *Richardo cùm contra Turcas & Agarenos, Cyprum & Anconem moueret, longiorisque moræ pertæsum esset, dum mira solicitudine traheretur obsidio, tandem illabente per diui Georgij vt opinatum est, interuentū spiritu,*

Order of the garter.
Equestris Periscelidis ordo.

spiritu, venit in mentem vt quorundam electorum militum cruribus coraceum sub-fibulum quale ad manus tunc solum habebat, induceret, quo futuræ gloriæ memores ex condicto si vincerent, ad rem fortiter ac strenuè gerendam expergefierent, ad Romanorum instar, apud quos illa coronarum varietas quibus varijs de causis donati sunt, & insigniti milites, vt his velut irritamentis excussa vecordia, virtus animi fortitudoq; pectoris feruidior exurgeret atq; exiliret. Cæterum in hanc societatem potentissimi quique orbis Christiani Principes cooptari, instar maximi honoris duxérunt, & iam à prima institutione, in hunc ordinem, qui è XXVI. Equitibus constat, Reges adscripti fuerunt, plus minus XX. præter Angliæ reges, qui eiusdem Præsides habentur, vt Duces, & alios maximi nominis taceam plurimos, & hodie ex hoc ordine sunt Rodolphus II. Cæsar Augustus, Philippus Rex Hispaniarum, Henricus III. Galliarum, & Fredericus II. Daniæ. Eorum verò nomina qui primi in hunc ordinem adsciti, & vulgò *Fundatores Ordinis* dicuntur, adiungere libet: nec enim eorum fama obliteranda est, qui illa tempestate & animo, & virtute militari in paucissimis erant. *Fundatores Ordinis.*

EDWARDVS *III. Rex Angliæ.*	*Bartholomæus BurWash.*
EdWardus filius ei⁹ natu maximus Princeps Walliæ.	*Ioannes de Bello-campo.*
Henricus Dux Lancastriæ.	*Ioannes de Mohun.*
T. Comes WarWici.	*Hugo Courtnæus.*
Capitaneus de Bouche.	*Thomas Hollandus.*
Radulphus Comes Staffordiæ.	*Ioannes Grey.*
Guilielmus de Monteacuto Comes Sarisburiæ.	*Richardus Fitz-Simon.*
Regerus de Mortuo-mari Comes Marchiæ.	*Milo Stapleton.*
Ioannes de Insula.	*Thomas Walle.*
Otho Hollandus.	*Hugo Wrothesley.*
Henricus Eme.	*Nigellus Loring.*
	Ioannes Chandos.
	Iacobus de Audley.
	Zanchettus Dabrigecourt.
	Guilielmus Paganellus.

A sinistra templi ædes sunt Decani & Præbendariorum XII. A dextra est, quasi Prytaneum, in quo aluntur eme- Almes Huishtes.

Equites Eleemosynarij. ritis stipendijs prouectiori ætate milites duodecim, honestiori loco nati, qui quotidie rubra toga ad talos demissa vestiti, cui lacerna purpurea inducitur, sacris interesse tenentur, precibusque pro equitibus, Deo intercedere. Inter vtramque aream interminet moles, cui arx rotunda imponitur: iuxta quam alia arx ædita surgit *Winchester toWer*, ab Episcopo Wintoniensi Wicchamo, quem EdWardus III. operi præfecit, appellata. Quidam perhibent Wickhamum extracta hac arce, in interiori quodã pariete, hæc verba, (quæ Latinè tam apposite & facetè exprimi nequeunt) insculpsisse, *This made Wickham*, id est, Hoc fecit Wickhamus. Quæ locutio in Anglicana lingua, quæ casibus rarò discriminatur, tam ambigua est, vt incertum sit, vtrum is arcem, an eum arx effecisset. Hoc regi à calumniatoribus quibusdam in eius inuidiam ita delatum est, quasi Wickhamus omnem extructi ædificij laudem sibi arroganter vindicarit. *VViccami Apothegma.* Quod cum Rex iniquo animo tulisset, eique probrose obiecisset: non sibi tam magnificè regiæque structuræ laudes adscripsisse, sed structuræ huic suas dignitates acceptas se retulisse, respondit. Nec ego (inquit) hanc arcem, sed hæc arx me effecit, & ab ima conditione ad regis gratiam, opes, atque dignitates euexit. Castro subiacet ad Occasum, & Austrum, oppidum satis magnum, & frequens, quod ab EdWardi tertij temporibus emicare, aliudque quod disiunctius, & *Old Windsore* nunc vocatur, sensim euanescere cœpit, in quo Guil. primi temporibus, vt in eius libro legimus, *centum hagæ fuerunt, è quibus XXII. quietæ erant de gablo, de alijs exierunt triginta solidi.* Nihil aliud hic memoria dignum, nisi quod è regione Windesoræ trans Tamisim, qui hîc ponte ligneo coniungitur, *Ætona* cernitur Collegium nitidum, & humaniorum literarum gymnasium celebre, ab Henrico VI. *Aeton.* constructum: in quo præter Præfectum, Socios VIII. & cantores, pueri sexaginta gratuitò aluntur, Grammaticam docentur, & suo tempore ad Cantabrigiensem Academiam promouentur. Verùm hoc Buckinghamiensis agri censetur. Nunc tantùm superest, quod de Windesora attexam

texam, inclytam esse Baronum familiam, de *Windsore* cognominatam, qui originem suam ad Guilielmum filium Otheri Castellanum de *Windesor*, tempore Guilielmi primi referunt, à quo etiam Fitzgiraldos in Hibernia, Kildariæ, & Desmoniæ Comites, stemma duxisse probauit, qui artis Heraldicæ studiosissimus, peritissimusque, & in fæcialium Collegio, Somersetti titulum gerit, R. Gloucerus. *Barones de VVindsor.*

Reliqua Attrebatiorum regio, quæ ad Austrum à Windesora patet, saltuosis nemoribus opaca est, *Foresta de Windlesor* vulgò dicitur, villis rarior, quarum *Okingham* lanificio, & sua magnitudine est notissima, feris autem innumeris vbique refertissima. Incredibile enim est quantum terrarum Reges Angliæ passim incultum iacere permiserint, & feris inclusis dicauerint, vel vt nostri loquuntur, *afforestauerint*. Nec enim aliam fuisse causam, quam insanum venandi studium existimare possum, (quamuis aliqui in populi infrequentiam rei ciant,) cùm à Danicis vsque temporibus, quotidie plura loca in saltus redegerint, ad eosque conseruandos durissimas leges & præfectum, quem *Protoforestarium* dixerunt, imposuerunt; qui saltuarias causas cognosceret, & vel morte, vel membri mutilatione plecteret, si qui feras in aliquo saltu confecisset. Sed hæc paucis tibi è Policratico suis verbis dicet I. Sarisburiensis. *Quod magis mirere, pedicas parare auibus, laqueos texere, allicere nodis vel fistula, aut quibuscumq; insidiis supplantare ex edicto sæpe fit criminis, & vel perscriptione bonorum mulctatur, vel membrorum punitur, salutisque dispendio. Volucres cæli, & pisces maris communes esse audieras: sed hæ fisci sunt, quas venatica exigit vbicumq; volant. Manum contine, abstine, ne & tu in pœnã læsæ maiestatis, venantibus cedas in prædam. A nouualibus suis arcentur agricolæ, dum feræ habent vagandi libertatem, illis vt pascua augeantur, prædia subtrahuntur agricolis: sationalia insitiua colonis, cùm pascua armentariis, & gregariis, tũ aluearia a floralibus excludunt, ipsis quoq; apibus vix naturali libertate*

Windsore Forest.
Saltus, siue Foresta.
Protoforestarius.

vti permissum est. Quæ cum nimis inhumana viderentur, magnas nonnunquam turbas excitauerunt, donec Baronum secessione extorta sit ab Henrico III. *Charta de Foresta*, in qua antiquatis legibus illis seuerioribus, æquiores tulit, quibus qui intra Forestarum limites incolunt, etiam hodiè tenentur. Duoque deinceps ad has causas instituti sunt Iusticiarij; quorum alter omnibus Forestis cis Trentam fluuium, alter reliquis vltra Trentam ad Scotiam vsq;, magna cum authoritate præest. Hæc de *Barkshire*, quæ hactenus Comitis honore insigniuit neminem.

Iusticiarij Forestarum.

In huius Comitatus complexu sunt Parochiæ 140.

Occidentalium Saxonum regnum.

Vas hactenùs peragrauimus regiones, *Damoniorum* scilicet, *Durotrigum*, *Belgarum*, & *Attrebatiorum*, cum Saxones iam rerum in Britannia potirentur, in Occidentalium Saxonum regnum cesserunt, quod illi sua lingua [*Weasttheaxanric*,] & se *Geguisis*, ab auo Cerdici qui hoc regnum primum instituit, dixerunt: vnde Bedæ *Geuissi*, alijs etiam *Visisaxones* vocantur: sed ab Occidentali situ, vti Occidui Gothi *Visigothi* sunt nominati. Hi tandem in virili Anglici imperij ætate, Saxonicam Heptarchiam in Monarchiam redegerunt, quæ tamē posteà regum ignauia citò consenuit, facileque euanuit, à Danis miserè dilaniata, & demùm à Normannis quodammodo absorpta.

REGNI

Roxime Attrebatios ad Solem orientem REGNI, *Ptolemo* Ῥῆγνοι, *regiones eas quæ nobis nunc* Surry & Southsex *vulgò vocantur, cum parte Hantonensis agri maritima insedêrunt. In etymo, quæ animum subeunt, tacitus prætermittam, quia forsitan à veritate non fuerint; non minus, ac si* Ῥῆγνοι *Ptolemæo dictos existimarim, quòd regnum esset & sub regio dominatu permanêre permiserint Romani. In hoc enim tractu Cogiduno regi Britanno, vt habet Tacitus, quædam ciuitates vetere Pop. Romani consuetudine donatæ, vt haberent instrumenta seruitutis & reges. Sed cùm hæc coniectura nec mihi probabilis, & aliis absurda videatur, prorsus reiicio. Saxonicamq; recentiorum nominum originem libês amplectar, quam veritas ipsa persuadet* Southsex *videlicet ab Australibus Saxonibus, &* Suthry *ab Australi ad flumen situ: hoc enim* Suthry *denocare legimus.*

Suthry.

Vrria, Bedæ *Suthriona*, vulgo *Suthry*, & *Surry*, Saxonibus ab australi ad flumen situ [*Suthrea*, *Suth*] enim Austrum, & [*rea*] flumen illis significauit, ab occidua mundi plaga Berkcheriæ, ab Austro Sussexiæ, ab ortu Cantio contigua, à Septentrione Tamisi fluperfunditur, & à Midlesexia dirimitur. Regio est non admodùm ampla, satis tamen opulenta, quâ campestris iacet planities, fruges, & pabulum benignè producit, præsertim ad Austrum, vbi perpetua vallis in altitudinem depressa, *Holmesdale* olim à siluis dicta, grata memorum, aruorum, & pratorum varietate spectabilis decurrit. Colles hinc indè longo tractu virent, viuaria passim feris repleta, fluuij etiam piscosi, vndè ad vo-

luptatem iucunda venatio, & grata piſcatura ſuppeditatur. In hac perambulanda Tamiſim, & fluuios influentes, quaſi duces itineris ſequar, ſic nihil memorandum omiſero, cum his fluuijs loca, quæ antiquioris ſunt notæ, adſideant omnia.

Tamiſis, vt eius curſum ſecundo flumine ſequamur, ſtatim atque Berkcheriæ valedixerit, peninſulam modicam allabitur, quam Beda *Ceroti inſulam*, nos *Chertſey* dicimus: in qua, tanquam in loco ab hominum commercijs ſecreto, ErchenWaldus Londinenſis Epiſcopus in primis ſurgentis Saxonicæ Eccleſiæ temporibus monaſteriolum poſuit, quod aliquandiu tumulus fuit ſanctiſſimi Regis Henrici VI. quem regno deiectum Eboracenſis familia ſuſtulit, vt ſibi regnum ſecure confirmaret, & ſine vllo honore hic ſepulturæ tradidit: verum illi poſtea Windleſoram tranſlato, & in nouum Mauſoleum illato, iuſta regio more fecit Henricus VII. Tantopereque ſanctas eius virtutes admiratus eſt (expreſſum enim erat Chriſtianæ pietatis, & patientiæ exemplum) vt cum Iulio Pontifice Romano egerit de illo inter Diuos referendo. Sed quo minus hoc fieret, in cauſſa erat Pontificis auaritia qui pro regis Apotheoſi nimis magnam pecuniæ vim exegit, vtique non Principis virtutibus, ſed auro honores illos delaturus. Sub hoc *Wey* fluuiolus Tamiſi infunditur, qui ex Hantonenſi agro effuſus, vbi primùm Suthriam peruenerit, *Fearnham*, vulgò *Farnham*, à filiceto nominatum, inuiſit, vbi circa annum 893. Alfredus Rex graſſantes Danos parua manu fudit, & poſteà cum Stephanus Rex quibuslibet caſtella condere permiſiſſet, Henricus Bleſenſis Stephani frater, & Epiſcopus Wintonienſis, caſtellum erexit: quod cum ſeditionis eſſet præſidium, Henricus III. deturbauit; Epiſcopi tamen Wintonienſes, ad quos etiamnum ſpectat, denuo excitarunt. Inde Wey per *Godelminge*, quod Alfredus Rex EthelWaldo è fratre nepoti legauit, *Guilford*, Saxonicè [*Guldeford*,] & nonnullis exemplaribus *Gegldford* petit, forum nunc frequens, & diuerſorijs

Chertſey.

Henricus VI.

Farnham.

Guilford.

rijs nitidum olim Saxonum villa erat Regia, quam etiam EthelWaldus ille à patruo legatam tenuit, Regiæque ibi erant ædes ad patrum vsque memoriam. Atque vt in Guilielmi primi libro videre est, *Rex LXXV. Hagas*, i. domos *hîc habuit, in quibus manserunt CLXXV. homines*. Nulla tamen re perinde celebris, ac GodWini Comitis Cantij perfidia, & immanitate, qui anno Christi 1036. cum Alfredus Ethelredi regis filius, & regni Anglici hæres ad ius suum repetendum è Normannia venisset, fide data eum suscepit, contraq; fidem statim tractauit: Sexcentos enim Normannos qui iuuenem Regium comitati, ex improuiso intempesta nocte hoc in loco oppressos, decimando, vt nostri scriptores habent, mulctauit. Nec enim decimum quemque sorte ductum antiquo militiæ more interfecit, verum nouem infectis, decimum quemque demisit, decimosque reseruatos summa cum crudelitate redecimauit. Alfredum verò ipsum Haraldo Danico in manus tradidit, qui illum, effossis oculis in vincula abripuit, & ad mortem vsq; carcere condidit. *Decimatio.*

Longo hinc cursu in Septentriones *Wey* delatus, nihil memoria dignum, prætor *Pyrford* Clintoniorum nunc ædes habet, donec Tamisi confundatur. Prope ostium verò *Otelandes*, Regiæ ædes satis elegantes Tamisis supercilio incumbunt, iuxta quas Cæsar Tamisim in fines Cassiuellani transmisit. Hic vnus enim omnino locus est, quo Tamisis pedibus, atque hoc ægre transiri potest, quod ipsi Britanni Cæsari quasi prodiderunt. Ad alteram enim fluminis ripam, magnæ Britannorum copiæ erant instructæ, ripa autem ipsa acutis sudibus præfixis minuta, eiusdemque generis sub aqua defixæ flumine tegebantur. *Quarum vestigia*, inquit Beda, *vsque hodie visuntur, & videntur inspectantibus, quod singulæ earum ad modum humani fæmoris grossæ, & circumfusæ plumbo immobiliter hæreãt in profundum fluminis infixæ.* Sed eo impetu Rom. flumen ingressi sunt, cùm capite solo ex aqua extarent, vt Britanni sustinere non possint, quin ripas demitterent, fugamque capesserent. Hac in re falsus *Vbi Cæsar Tamisim transmisit.*

esse non possum, cùm hîc vix VI. pedes flumen sit altum, cùm *CoWay stakes* à sudibus hodiè locus dicatur: cumque Cassiuellani fines à mari circiter millia passuum LXXX. faciat Cæsar, vbi traiectum statuit, & ad eandem est à mari distantiam hic noster traiectus, cuius memoriam fugitiuam nunc primus, quod scio, retraxi.

Molis fl. Post pauca inde in Ortum milliaria in Tamisim properat *Molis* riuulus, totam regionem ab Australi limite permensus; qui collium demùm obiectu impeditus subterraneum meatum quasi talpa sibi aperit, vnde nomen * impositum videatur, cùm subterraneum illud animal *Mole* Anglicè dicatur. Nihil tamen præclarum cernit, Ockley. præter *Aclea*, vulgò *Ockley* à quercubus nominatam, vbi AthelWolphus Egberti filius, qui sacris ordinibus initiatus, cum Pontificia authoritate solutus, regnum paternum hæreditariò suscepisset, collatis cum Dano signis, prospere conflixit, & eorum quemque fortissimum occidit; patriæ tamen, Danica illa hydra semper repullulante, parum profecit. Inde decurrit per *Bech-Woorth* castrum, sedem equestris familiæ BroWnorum, è qua patrum memoria, cum Antonius BroWn Luciam alteram Ioannis Neuilli Marchionis Montisacuti filiã, cum dotali patrimonio satis amplo duxisset, eius è filio nepotem Vicecomitis *Montisacuti* titulo Maria Regina exor-Rhiegat. nauit. Parum hinc abest *Rhiegat*, in quo nominis Regnorum reliquias superesse putat Talbottus. Hoc amplitudine, quam structura est speciosius, viuarium nobilissimi herois Baronis de *Effingham*, summi Angliæ Thalassiarchæ qui ibi suas ædes habet, nemusculis condensum australe latus claudit. Castrum ad ortum eminet nunc neglectum & æuo caducum, à comitibus Warrenniæ, & Suthriæ constructum, & *Homescastle*, à valle in qua insidet, vulgo dictum; sub quo Hypogæum mirificum arcuato opere, è friabili lapide, cuiusmodi ipse collis est, * magno labore excauatum vidimus. Pauculis hinc ad oc-Effingham. casum milliaribus *Effingham* cernitur possessio iam-pridem Guilielmi HoVVardi triumphatoris illius Scotorum

Thomæ

Thomæ Ducis Norfolciæ filij, qui à Maria Regina Baro *Hovvard* de *Effingham* creatus, Diuæ nostræ ELIZABETHÆ primum à cubiculo, & deinde sigilli priuati custos, cuius filius Carolus nunc floret magnus Angliæ Thalassiarcha.

Molis deinceps cùm ad colles peruenerit, cuniculo se condens, & statim renasci gaudens ad Tamisim placide properat. Post Molim admissum Tamisis noster aquas rectà in Septentrionem agit, perfunditque *Kingstone*, frequens imprimis emporiolum, & castro Clarorum Glocestriæ Comitum olim notum, quod ex eiusdem cognominis vetustiori oppidulo loco iacenti & inundationi obnoxio emicuit. In quo, cum Anglia Danicis bellis, suis ferè sedibus conuulsa esset, Athelstanus, Edvvinus, & Ethelredus Reges regno inaugurati fuerunt, vnde à Regibus factum nomen *Kingston*, id est, oppidum Regium. In proximo enim Reges sibi locum habitandi delegerunt, quem à splendore *Shene* dixerunt, nunc verò *Richmond* vocatur, in quo EdWardus III. Rex longè potentissimus, cum satis gloriæ, satisque naturæ vixisset diem ex dolore obijt, quem in filij bellicosissimi morte hausit, qui ipsi & vniuersæ Angliæ tantus erat, vt omnem consolationem vinceret. Et iustus sanè hoc tempore si vnquam alias, Angliæ dolor. Intra vnum enim annum solidam rei militaris, cumulatæque virtutis laudem amisit: vterque etenim victricia arma per Galliam circumferendo tantum terrorem incusserunt, vt pater cum Antiocho fulminis, filius cum Pyrrho Aquilæ nomen meritissimò gereret. Hic etiam defuncta est Anna Regis Richardi II. vxor, Venzelai Imperatoris filia, quæ prima mulieres Anglicas, eam insidendi equi formam, quæ hodie in vsu, docuit, cum antea parum decore diuaricate, perinde ac viri obequitarent: cuius etiam mortem adeò acerbè, & impotenter tulit maritus, vt etiam ipsas ædes omninò negligeret, & auersaretur. Nouis tamen ædificijs excoluit Henricus V. cœnobiolumque Carthusianorum adiunxit, quod *Bethelem* dixit. Sed Henrico VII. regnante, hæc regia

Kingston. *Matth. Paris.*

Richmond.

Edvv. Tertius.

Shene.

ſedes luctuoſo incendio tota in fauillas cecidit, verùm vt Phœnix è ſuis cineribus, opera Henrici VII. multò ſplendidior ſtatim renata, nouum nomen Richmondiæ à regione, cui ille priuatus Comitis titulo profuerat, accepit. Huc vſque Tamiſis noſter exæſtuantis maris acceſſu augeſcit, ſexaginta plus minus à mari Italicis milliaribus: quod, vt nonnullorum fert opinio, ex eo motu accidit, quo Oceanus orbium cæleſtium ab ortu in occaſum circumactu, in eandem impellitur partem. Vix enim alius Europæ fluuius tam longè Oceani æſtus ſentit. Sed hæc Philoſophis relinquenda. Paucula tamen hac de re carmina ex Tamiſis & Iſis connubio, ſi palato faciant, habe:

Quousque Tamiſis maris æſtu augetur.

Tamiſis alternum ſentit reditumq; fugamq;
Huc refluí pelagi, quoties vaga Cynthia pronos
Octaua librat cœli ſtatione iugales,
Aut tenet oppoſitam varianti lumine plagam,
Plenior increſcit celeremque recurrit in æſtum:
Atq; ſuperbus ait, concedant flumina nobis,
Nulla per Europæ dotatas nomine terras
Flumina, tam longè ſic certis legibus vndas
Alternas renouant, niſi ſit Germanicus Albis.

Noneſuch.

Interius quatuor plus minus à Tamiſi mill. paſſ. omnium circumquaque ædificiorum luminibus obſtruit *Noneſuch* receſſus regius, quem magnificentiſſimus Rex Henricus VIII. in loco ſaluberrimo prius *Cuddington* dicto, delitijs & otio ſuo deſtinauit, tantaque magnificentia, & elegantia extruxit, vt ad oſtentationis arcem aſpiret, & omnem Architectonices peritiam in vno hoc opere coaceruatam exiſtimes. Tot ſunt vbique ſpirantia ſigna, tot abſolutæ artis miracula, & Romanæ antiquitatis æmula opera, vt optimò iure hoc ſuum nomen habeat, & tueatur, quod Latinè vt nonnullis placet, *Nulli ſecunda* ſonat, vel vt alius cecinit:

Hanc quia non habeat ſimilem laudare Britanni
Sæpè ſolent, Nullique parem *cognomine dicunt.*

Ædes

Ædes verò ipsas sic circumcingunt viuaria damis referta, horti delicati, luci topiario opere exornati, areolæ, & ambulacra sic arboribus obumbrata, vt non aliam sibi sedem ipsa Amœnitas, vbi cùm Salubritate vna cohabitet, delegisse videatur. Maria tamen Regina Henrico *Fitz-Alano* Arundeliæ Comiti pro alijs possessionibus addixit, illeque cum Bibliotheca instructissima, & nouis operibus adauxisset, ius suum omne in Baronem de *Lumley* moriens transcripsit, qui nihil non facit, vt suo nomini verè respondeat. *Vandalis* riuulus limpidus & trutarum optimarum admodum fœcundus haud procul hinc ad *Cashalton* ebullit, qui *Morden* præterfluens ad Occidentalem ripam loco feracissimo *Merton* habet, Saxonicè [*Meretune*,] olim Kenulphi Visisaxouum Regis fato insigne, qui in meretriculæ, quam hic deperibat, tuguriolo à Clitone interfectus erat, ipseque Clito à Kenulphi amicis confossus, perfidiæ pœnas statim luit. Nunc monasterij à Gisleberto Normanno constructi rudera solummodò ostendit, quod Comitijs sub Henrico III. celeberrimum fuit.

Vandalis fl.

Merton.

Deinde Vandalis augetur ab ortu fluuiolo qui fontes habet ad *Croydon*, olim *Cradiden*, quod sub collibus situm Archiepiscoporum Cantuariensium palatio ad quos longo iam tempore spectauit, & carbonibus quorum mercaturam exercent incolæ notissimum est. Cui vicinum est *Beddington*, in quo ædes præcellenti ædificiorum elegantia, & amœnissima hortorum specie conspiciuntur, quas Fran. CareW equestri dignitate clarus nuper construxit. Sedes enim antiqua est CareWorum qui à Nicholao de CareW Barone de *Mulesford* oriundi (à quo etiam sunt CareWj Deuonienses) longo tempore hoc agro floruerunt: maximè verò ex quo Iacobus CareW filiam alteram, & hæredem nobilissimi Baronis de *Hoo* sibi matrimonio coniunxit. Wibbandune, nunc vulgò *Wimbledon* ad alteram ripam sedet, vbi cùm nimia felicitas

Croyden.

Wimbledon.

Primum bellũ intestinum inter Anglos.

ciuiles furores inter Anglo-ſaxones peperiſſet, Britannico bello iam ſopito, Ethelwertus Rex Cantij in ſuos gentiles primùm claſſicum ciuile cecinit: Sed Ceaulinus Occidentalium Saxonum Rex, ingenti illum ſtrage hoc in loco feliciter fudit: interfectis ducibus Oslano & Cnebeno, à quo fortè *Bensbury*, pro *Cnebensbury* vallum illud militare dicitur, quod orbiculari forma hîc vidimus.

Duobus hinc ad Auſtrum milliaribus, in collis ædito nemuſculum eſt, *Woodcote* hodie vocant, in quo modicæ vrbis manifeſta viſuntur veſtigia, & fontes plures è ſilicum fragmentis conſtructi, plurimaque de eius frequentia, & opulentia, Patriciorumque numero commemorant vicini. Hæc vt me fert opinio, vrbs illa fuit, quæ Ptolemæo NOIOMAGVS, Antonino NOVIOMAGVS: nec aliunde argumentum petatur, quàm à diſtantiæ ratione. Decem enim à Londino milliaribus, XVIII. à Vagmiacis, vt annotat Itinerarium vetus, abeſt. Pluribus igitur Paraſangis aberrarunt illi, qui vel ad *Buckinghã*, vel *Guildford* Nouiomagum ſtatuerunt. Regnorum hæc præcipua fuit ciuitas, Marinoque Tyrio vetuſtiſſimo Geographo nota, quem Ptolemæus cum Cenſorem induiſſet, taxat, quod Nouiomagum Britanniæ, Londino per climata Borealiorem, & per itinerariam rationem Auſtraliorem collocarit.

Nouiomagus.

Ad Tamiſim poſt Vandalis oſtium, vbi oppidulum *Wandleſworth* inde denominatum ſedet, *Baterſey* eſt viculus, olim Saxonicè [*Patryks-ea*,] & Latinè *Patricij inſula*: inde *Lambith*, ſiue *Lomehith*, id eſt, *ſinus luteus*: Canuti Fortis Angliæ regis morte olim celebris, qui ibi inter pocula animam eructauit. Ille enim totus in comeſſationibus & conuiuijs agendis *prandia regalia*, vt habet Henricus Huntindonenſis, *quatuor in die vicibus omni Curiæ ſuæ fecit apponi: malens à vocatis appoſita fercula dimitti, quàm à non vocatis apponenda fercula repoſci.* Nunc verò locus celebrior eſt Archiepiſcoporum Cantuarienſium palatio. Circa annum enim Chriſti 1183. Baldwinus

Lambith.

Archi-

Archiepiſcopus Cantuarienſis, facta cum Roffenſi epiſcopo permutatione, prædium hoc in loco acquiſiuit, in quo palatium ſibi, & ſucceſſoribus inchoauit, quod illi paulatim adauxerunt. Qui cum eccleſiolam collegiatam hic etiam molirentur, Deus bone, quot Romam à Cantuarienſibus Monachis aduolârunt appellationes, quot inde fulmina, minæ, & cenſuræ à Romano Tonante in Archiepiſcopos emiſſa? Malè enim metuêrunt illi Monachi ne fundi ſui foret calamitas, & in Archiepiſcoporum electionibus, illis prejudicaret. Nec ſedatæ fuerunt hæ tempeſtates, donec inchoata eccleſiola inſtantibus Monachis, ſolo adæquaretur. Huic contiguum eſt celeberrimum huius agri emporium, quod hodie vocant, *The Bourroug of Suothworke*, Saxonicè [*Suth Werke*,] id eſt, opus, ſiue ædificium auſtrale, quòd è regione Londini ad Auſtrum ſitum habeat, cuius quodammodò ſuburbium videatur: ſed adeò amplum, & frequens, vt non multis Angliæ vrbibus concedat. Sui quaſi iuris, ſuos Balliuos patrum memoria habuit, ſed EdWardo VI. regnante, ſuis libertatibus excidit, & ciuitati Londino adnexum, eius quaſi membrum hodie dignoſcitur. Southvvork.

Sub hoc Tamiſis Sucriam relinquit, cuius orientalis limes hinc rectà in Auſtrum deſcendit, & in ipſo ferè angulo, quà Southſexiam & Cantium ſpectat, *Sterborrow* caſtrum interſidet, olim ſedes Baronum de *Cobham*, qui hinc à *Sterborrow* dicti, à quibus ad nobiliſſimos Barones de *Burrough* iure vxorio, hæreditariò deſcendit. Sterborrovv.

Guilielmum Comitem Warrenniæ, Guilielmus Rufus Rex Angliæ, cum Comitis honore Surriæ primùm præfecit, cuius inſignia erant ſcutum aureum cæruleo interſtinctum. Huic filius, & nepos eodem nomine ſucceſſerunt: verùm vltimus iſte ſolam filiam ſuſcepit, quæ primò Guilielmum Stephani Regis filium, & poſteà Hamelinum Galfredi Plantageneti nothum, maritos eodem titulo adornauit. Priore autem marito ſine prole defuncto, Hamelinus Guilielmum Surriæ Comitem ex ea genuit, cuius *Comites Surriæ.* *Inſignia Comitum VVarrenniæ.* Checky.

posteri, ascito *Warrennorum* nomine, eundem titulum gesserunt, donec Alicia tertii ex hac familia Comitis filia in Arundeliorum stirpem, matrimonio intulerit, à qua per MoWbraios tandem ad HoWardos deuenit. Ducis intereà nomen Thomæ Hollando Cantii Comiti præbuit, quem Richardus II. eius frater vterinus Surriæ Ducem in honoris accessionem dixit, quo tamen honore non diu vsus erat. Dum enim Richardum illum captiuum in libertatem, regnúmque restituere occultis conspirationibus machinaretur, è latebris præter opinionem erupit coniuratio, & ille à populo Cirencestriæ interceptus, & securi percussus. Thomas de *Beaufort* deinde ad hanc dignitatem ab Henrico IIII. prouectus, qui etiam in Ducem Exoniæ posteà creatus, & Angliæ Cancellarius, anno 1410. vt habet Walsinghamus, diem obiit. Demùm verò Richardus III. cùm regnum scelere occupâsset, vt HoWardorum familiam sibi beneficiis adstringeret, vno eodéque die Ioannem HoWardum, Norfolciæ Ducem, & Thomam eius filium, qui de Scotis posteà triumphauit, Surriæ Comitem creauit, in cuius sobole hæc dignitas eluxit.

Parochiales ecclesias 140. *habet hic Comitatus.*

Sussex.

SVTHRIÆ ad Austrum longo tractu subtenditur, quæ etiam olim Regnorum sedes, *Suthsexia*, Saxonicè [*Sudsex*,] hodie *Sussex*, composito ab Australi situ, & Saxonibus vocabulo, qui in Heptarchia secundum regnum hîc constituêrunt. Oceano Britannico tota ad Meridiem longior, quàm latior recto quasi littore incumbit, sed raris statio-

stationibus, quòd mare sit breuibus atrox, ideóque fluctuosum, littúsque ipsum scopulosum. Maritimus regionis tractus colles albicantes sublimè elatos habet, *Downes* vocant; qui cùm ex creta pingui constent, fruges affatim profundunt. Medius tractus pratis, pascuis, aruis, lucis distinctus admodum est spectabilis. Citerior, & Borealis, siluarum opacitate amœnissimus, vti olim vniuersa hæc regio, quæ siluis inuia fuerat. *Andradswald* enim silua, Britannicè *Coid Andred*, ab vrbe proxima Anderida nominata, hoc agro cxx. mill. pass. longitudine, xxx. latitudine occupauit, Sigiberti Occidentalium Saxonum regis fato memorabilis, qui solio deturbatus à subulco in hac confossus occubuit. Fluuiolos habet plurimos; sed qui è Septentrionali agri limite effusi, cùm statim Oceanum petant, nauigiis onerariis subuehendis sint impares. Ferri venis passim fœcunda est, ad quod excoquendum vndique fornaces, magna vis lignorum quotannis absumpta, torrentes multis in locis corriuati, & prata plurima in lacus, & aquas redacta, vt molas suo impetu rotent, quæ malleis ferrum tundentes omnem viciniam noctes diésque persónant. Sed quod conflatur ferrum non ejusdem vbique bonitatis, in vniuersum tamen minùs tenax, quàm Hispanicum, siue id sit ex natura, siue tinctura: in commodum tamen Metallicis, qui magnam vim tormentorum maiorum, & alia inde conficiunt, non paruum cedit; an verò Reipublicæ in dubio est: verùm insequens ætas certiùs dixerit. Nec vitriariorum officinæ desunt, sed vitrum itidem, siue sit ex materia, siue ex coctione minùs purum, & translucidum.

Downes. Anderida silua. Ferrum. Vitrum.

Diuiditur hæc regio vniuersa politicâ partitione in sex partes, quas peculiari vocabulo vocant *Rapas* de *Chichester*, *Arundell*, *Brembre*, *Lewes*, *Peuensey*, & *Hastings*; quarum vnaquæque (præter suas Centurias) suum habet castrum, flumen, & saltum. Verum cum harum limites quibus circumscribuntur mihi minus sint comperti, ego ab Occasu in Ortum littus legere constitui. Interiora

enim viculis aſperſa nihil ferè memorabile habent. In ipſo Southantonienſis agri & huius confinio *Boſenham*, vulgò *Boſeham* ſedet, ſiluis, & mari circundatum; *vbi*, vt inquit Beda, *Dicul Scotus monachus monaſteriolum habuit permodicum, & quinque aut ſex fratres paupere vita Domino famulantes*, quod longo poſt tempore in Haraldi Regis ſeceſſum fuit conuerſum. E quo ille, cùm ſui colligendi cauſſa, in Oceanum nauicula excurreret, aduerſo vento in Galliam abreptus, detinebatur, quouſque Guilielmo Normanno Angliæ regnum iureiurando, poſt EdWardi Confeſſoris mortem firmauiſſet: quo facto & ſibi exitium & Anglię excidium illicò attraxit. Quam ſubdola Amphibolia verſutus ille ſyllabarum auceps GodWinus Cantii Comes Haraldi illius pater hunc locum aucupatus fuerit, & literarum tendiculis Archiepiſcopum deluſerit, Gualterus Mapæus qui non multis poſt annis vixit è ſuo de Nugis Curialium libro ſuis ipſius verbis tibi dicet. Boſeham *ſub Ciceſtria vidit GodWinus & affectauit, & multo ſtipatus agmine magnatum, ſubridens, & ludens Cantuarienſi Archiepiſcopo, cuius tunc erat vicus, ait, Domine das mihi* Boſeam? *Archiepiſcopus autem admirans quid ſibi quæſtione petiit: ego do tibi* Boſeam. *At ille continuò cum illa manu militum ad eius procidit, vt procurauerat, pedes, & deoſculans eos, cum multa gratiarum actione receſſit ad* Boſeham, *& violenta dominatione retinuit, & cum teſtimonio ſuorum donatorum laudauit Archiepiſcopum coram Rege, poſſeditque pacificè.*

Boſeham.

Amphibolia Comitis GodWini.

Chicheſter Britannicè *Caercei*, Saxonicè [*Ciſſanceaſter*,] Latinè *Ciceſtria* interiùs ad eundem ſinum campeſtri planicie iacet. Vrbs ampla ſatis, & mœnibus circumdata, à Ciſſa Saxone, ſecundo huius prouinciæ Regulo conſtructa, & denominata. *Ciſſanceaſter* enim nihil aliud eſt, quàm vrbs Ciſſæ, cuius pater Ælla prius Saxonum hic regnum conſtituit. Obſcurioris tamen ante Normannicum imperium famæ, & tantùm Monaſterio S. Petri, & Sanctimonialium ædicula notum: Guilielmo autem primo regnante (vt in Angliæ Notitia legitur) *centum in hac fuerunt Ha-*

ga,

ga.fuitque ista ciuitas in manu Comitis * *Rogeri,& sunt in iisdem masuris sexaginta domus plusquam antea fuerant,reddebat* x v. *libras Regi,&* x. *Comiti.* Posteà cùm sancitum fuisset, vt Episcopales sedes ex oppidulis in celebriora loca transferrentur,cathedrâ Episcopali, quæ in *Selsey* priùs fuerat,nobilitata florere cœpit, paucisque interiectis annis, Radulphus Episcopus ecclesiam construxit, nec dum supremam manum imposuerat, cùm fortuito incendio deflagrauit;eius tamen opera,& Regis Henrici primi munificentia ab integro maiori elegantia restaurata denuò surrexit,iamq; præter Episcopum etiam Decanum, Præcentorem, Cancellarium, Thesaurarium, duos Archidiaconos,& triginta Præbendarios habet. Eodémque tempore ipsa vrbs florere cœpit, florentissimaque fuisset, nisi portus sit paulò remotior, & minùs commodus, quem tamen nouo fodiendo canali commodiorem efficere iam ciues conantur. *Selsey* illa, Saxonicè [*Sealsey,*] id est, vt Beda interpretatur, vitulorum marinorum, siue Phocarum Insula (hos enim nostra lingua *Seales* vocamus, qui semper insulas, & littus petunt, vt fœtum edant) paulò inferiùs est: *Locus*, vt ait, Beda *vndique mari circundatus, præterquam ab occidente, vnde habet ingressum amplitudinis quasi iactus fundæ.* Octoginta septem familiarum censebatur, cùm Edilwachus huius prouinciæ Rex Wilfrido Eboracensi antistiti exulanti dedit, qui huic populo Christum primus annuntiauit, *seruosque ducentos & quinquaginta*, vt habet Beda, *non solùm baptisando a seruitute dæmoniaca saluauit, sed etiam libertatem donando humanæ iugo seruitutis liberauit.* Posteà monasterium hìc fundauit, sedeque episcopali illustrauit, quæ à vicesimo secundo Episcopo Stigando ad Cissanceſtriam traducta, nunc ibi floret, & in hac Insula, antiquæ vrbeculæ, in qua Episcopi illi sedêrût, cadauer solummodò iacet, aquis intectum quoties ex alto maris æstus intumescit; cùm verò residet, apertum, & conspicuum. Selsey.

Arundel inde conspicitur, famâ, quàm re maior, nec illa tamen admodum antiqua: ante Alfredi enim tempora, Arundel.

qui eam Athelmo è fratre nepoti legauit, ne nomen quidem legitur. Fama verò tota est ex castro quod Saxonico imperio floruit, & statim ab ingressu Normannorum Rogerum de *Monte Gomerico*, restaurasse legimus, qui inde Arundeliæ Comes dictus. Sed huius filius Robertus de *Beleasmo* à Rege Henrico primo proscriptus, eo, reliquisque honoribus excidit. In regem enim perfido animo bellum molitus, hoc castrum in belli sedem elegit, magnisque munitionibus locum firmauit, sed quo seditiosi successu solent. Milites namque regii ex omnibus partibus circumfusi, tandem occupârunt. Roberto verò proscripto, & relegato, Rex hoc castrum, & alias eius possessiones Adelizæ Godfredi Barbati Louaniensis Ducis filiæ, quam sibi secundis nuptiis iunxerat, in dotem dedit. In cuius laudem seculo illo indocto hos non indoctos versus Anglus quidam conscripsit:

Anglorum Regina tuos Adeliza decores
Ipsa referre parans, Musa stupôre riget.
Quid diameda tibi pulcherrima, quid tibi gemma?
Pallet gemma, tibi nec diadêma nitet.
Deme tibi cultus, cultum natura ministrat:
*Non * exornari forma beata potest.*
Ornamenta caue, nec quicquam luminis inde
Accipis, illa micant lumine clara tuo.
Non puduit modicas de magnis dicere laudes,
Nec pudeat dominam te precor esse meam.

*Aliis exemplaribus, * meliorari.*

Illa, Rege defuncto, Guilielmum de *Albineto* in maritum assumsit, qui cum Matildi Augustæ contra Stephanum Regem studeret, & hoc castrum contra illum propugnaret, in nauatæ operæ præmium Arundeliæ Comitis titulum, à Matilde Augusta Anglorum Domina (hoc enim vsa est titulo) accepit: cúmque post quartum ab eo Comitem, proles eius mascula deficeret, Richardum *Fitzallanum* iure vxoris in eum honorem euexit Rex Edwardus secundus, vndecimúmque ex ea familia Comitem tempora nostra vidêrunt; cui nuper sine mascula prole defun-

Comites Arundeliæ.

defuncto eius ex filia nepos Philippus HoWardus successit. Caussa nominis nec ab Arundelio Beuesii fabulosi equo, nec ex *Charudo* Cimbricæ Chersonnesi promontorio, quod Goropius per quietem vidit, sed ex valle, in qua sedet ad *Arun* flu. Hoc enim nostra lingua *Arundall* sonat, vnde non perperam à quibusdam *Aruntina vallis* Latinè dicitur. *Arun* autem ille (vt obiter hoc notem) è septentrionali agri parte scatens, plurimis hinc inde riuulis increscit, inter quos præcipuus est qui præterlabitur *CoWdrey* Vicecomitis Montisacuti possessionem, & *Pett-Worth*, quam cum latifundiis Guilielmus de *Albineto* Comes Arundeliæ Ioscelino Brabanto Adelizæ reginæ fratri elargiebatur, cùm Agnetem vnicam filiam & hæredem Perciorum in vxorem duxerat; ex quo tempore Ioscelini illius posteri (ascito sibi *Percii* nomine, vt alibi dicemus,) tenuerunt. Pettvvorth.

Cedente ab *Aruni* ostio littore, iuxta *Tering*, & *Offingtones*, Baronis *De-la-Ware* ædes, vallum est militare agresti aggere incinctum, quo Cæsarem castra sua vallasse ab incolis creditum: sed *Cißbury* loci nomen Cissæ opus fuisse planissimè loquitur. Qui secundus huius Regni ex Saxonico genere regulus, cum Ælla patre, Cimeno fratre, & non parua Saxonum manu ad proximum portum appulit, à quo *Cimenshore* nomen habuit; nunc autem detruncato vocabulo *Shoreham*, Saxonicè [*Scoreham*,] qui paulatim in viculum desiit, & hodiè *Olde Shoreham* dicitur, incrementúmque præbuit eiusdem cognominis alteri oppido; cuius etiam maxima pars oppressa, & mari æquata disparuit; portúsque commoditas ex aggestis ad ostium fluminis arenis omninò ablata: cum superioribus seculis ad *Brembex* vsque, quæ à mari remotior est, naues plenis velis admittere soleret. Hoc castrum fuit olim Breosorum, Guilielmo enim de Breosa donauit Rex Guilielmus primus, à quo Breosæ illi sunt oriundi, qui tum Barones De *GoWer*, tum Brechiniæ Domini, & etiam in Cisbury. Shoreham. Brembes Castle.

hoc agro, Leicestrensique equestres familiæ Shirlæorum. Sed nunc pro castro, nihil est nisi rudetum, sub quo statis diebus frequentissimum forum *Stening* subiacet, quod Ælfridi testamento, nisi me fallo, *Steningham* appellatur.

Portus Adurni. *Notitia Prouinciarum.*

Antiquus etiam ille PORTVS ADVRNI ab hoc ostio vix tribus milliaribus abest, vbi cùm Saxones primò mare nostrum infestum haberent, numerus exploratorum sub Romanis Imp. stationem habuit, sed agglomeratis glareę molibus nunc est obstructus. Hunc enim fuisse *Ederington* modicum viculum quem Alfredus ille filio suo iuniori concessit, & nomen quasi integrum, & clausulæ adiunctæ nunc *Portslade* dictæ, id est, ad portum viæ, quodammodo persuadent; vt taceam quàm facilè hic exscensionem facerent, cùm littus sit apertum & planum, eamque ob caussam nostri, regnante Henrico VIII. hìc præcipuè Gallorum triremes præstolabantur, dum littori nostro imminerent, & ad *Brighthelmsted* quæ Saxonibus [*Brighthealmestun*] (proxima ea statio est) vnum & alterum tuguriolum eximprouisò succenderent.

Levves.

Proximo flumini, quod anonymon est, paulò remotius à mari *LeWes* æditiori situ adsidet, à pascuis quæ Saxones [*LesWa*] vocarunt, forsitan nominatum, frequentia, & amplitudine sua inter primaria huius agri oppida. Regnante EdWardo Confessore, vt est in Censuali Angliæ codice, *reddebat* VI. *libras, &* IIII. *Sol. de gablo & Thelonio. Ibi rex habebat* CXXVII. *Burgenses. Eorum consuetudo erat, si rex ad mare sine se mittere suos voluisset, de omnibus, cuiuscunque terræ fuissent, colligebantur* XX. *solidi, & hos habebant qui in nauibus arma custodiebant. Qui in Burgo vendit equũ dat præpositum nummum, & qui emit, alterũ, de boue obolum, de homine* 4. *denarios quocunque loco emat infra Rapam. Sanguinem fundens emendat pro* VII. *solidis, adulterium vel raptum faciens* VIII. *solidis &* 4. *denariis, & fœmina tantidem. Rex habet hominem adulterum, Archiepiscopus fœminam. Cum moneta renouatur dat* XX. *solidos vnusquisque monetarius. De his omnibus erant duæ partes Regis, &* ter-

tertia Comitis. Sex nunc includit ecclesias parochiales, monasteriolumque habuit (nunc honoratissimi Baronis de *Buckhurst* domicilium) à Guilielmo Warrenniæ Comite constructum, qui etiam ad Septentrionalem oppidi partem castrum adiecit, sub quo ecclesia est desolata, & vepribus obsita, in cuius parietibus arcuato opere inscribuntur rudes versiculi, obsoleto charactere, qui innuunt Magnum quendam è Danorum regio sanguine oriundum ibi conditum. Sed en ipsa carmina licèt manca, & cum ipsis saxorum, vt ita dicam, disiunctis commissuris hiantia.

Quæ fortasse sic legenda:

Clauditur hic miles Danorum regia proles,
Magnus *nomen ei, magnæ nota progenie,*
Deponens magnum, prudentior induit agnum:
Præpete pro vita fit paruulus Anochorita.

Saxonibus rerum potientibus, cùm legem ferret Athelstanus, vt extra oppida nummus non cuderetur, Monetarios hoc in loco duos instituit. Posteà verò Normannicis regnantibus, funesto inter Henricum tertium, & Barones prælio innotuit, in quo initia pugnæ prospera Regis exitium fuit. Dum enim nonnullas Baronum turmas EdWardus regis filius perrumpens, longiùs hostes, quasi victoria explorata, securus prosequeretur, Barones redintegratis viribus nouo prælio ita Regios profligârunt, vt Regem pacis conditiones parùm æquas proponere, & filium EdWardum cum aliis in manus tradere adegerint. Inde à *Cuckmer*, & promontoriolo, quod à glarea *Beach* dicitur, *Peuensey* Saxonicè [*Peouensea*,] Normannis *Peuensel*, vulgò *Pemsey* locum habet; castrum olim Comitis Moritonensis, posteà Guilielmi Regis Stephani filii, qui Henrico secundo in manus illud tradidit cùm agro vicino, quem *Honorem de Aquila* dixerunt, diuque è patrimonio sacro fuit, donec Britannicis Richmondiæ Comitibus H. Rex concesserat, à quibus denuò ad Reges deuenit: nunc verò tantùm castri parietinæ supersunt; *Honoris* verò *de Aquila* partem nonnullam Pellhamorum familiæ ob fidem & fortitudinem, posteà dono dedit Henricus VIII. Hic Guilielmus Normannus (vt iterum cum locus postulet, paucis perstringam, quod fusius alibi dixerim) omnibus nauibus in Britanniam accessit, exercitum exposuit, validaq; pro castris munitione opposita, nauibus ignem iniecit, vt spes in virtute, & salus in victoria sola esset, statimque ad planiciem iuxta *Hastings* processit, vbi de Angliæ imperio iacta alea, & Saxonica periodus suum finem habuit. Ibi enim Haraldus noster, licèt viribus superiori cum Danis prælio extenuatis, & militibus ex longo itinere defatigatis, secundo Idus Octobris, anno Salutis 1066. se obiecit. Cum Normanni bellicum cecinissent, primum sagittis vtrinque emißis aliquandiu certatum; inde collato pede, quasi vir viro congrederetur, diutius dimicatum: sed cum fortißime eorum impetus excepisset Anglus, Normanni equites acriter sunt inuecti: cum autē nec illi aciem perrumperent,

[Margin notes: 1263 — Prælium apud Lewes. — Peuensey. — Honor de Aquila. — 1066 * — Pugna Haraldi cum Guil. Conquæstore.]

ex compoſito, ſeruatis tamen ordinibus, receſſerunt: Angli verò fugiſſe rati, ſtatim ordines laxabant ſuos, & incompoſiti hoſtibus inſtabant, cùm ſubitò illi reductis cohortibus confertiſſimè vndique de integro adorti, & circumfuſi eos multa cum ſtrage repulerunt: qui occupato loco ædiliori diu reſtitêrunt, donec ipſe Haraldus ſagitta tranſuerberatus occumberet: extemplò enim terga data, atque in fugam omnes effuſi. Normannus victoria elatus in confecti belli memoriam Monaſterium S. Martino, quod *de Bello*, ſiue *Battel* dixit, eò loci conſecrauit, vbi Haraldum vulneribus confoſſum inter confertiſſimos hoſtes animus reliquit, vt foret, quaſi æternus Normannicæ victoriæ titulus: Monaſterio poſtea accreuit eodem cognomine oppidum, vel vt priuatæ hiſtoriæ verbis vtar, *Creſcente monaſterio, manſiones 115. circa ambitum monaſterii fabricatæ ſunt, è quibus villa de Bello ordinata eſt.* In qua locus eſt ob effuſum ſanguinem *Sangue-lac* Gallico verbo nominatus, qui ex terræ natura poſt pluuiam rubeſcere videtur, vnde Neubrigenſis ſcripſit, ſed minus verè: *Locus ille vbi Anglorum pro patria dimicantium maxima ſtrages facta eſt, ſi fortè modico imbre maduerit, verum ſanguinem, & quaſi recentem exſudat: ac ſi apertè per ipſam rei euidentiam dicatur, quod adhuc vox tanti ſanguinis Chriſtiani clamet ad Dominũ de terra.* Monaſterio verò multa, & magna Priuilegia indulſit Guilielmus ille. Inter alia vero, vtar ipſis Diplomatis verbis: *Siquis latro, vel homicida, vel aliquo crimine reus timore mortis fugiens ad hanc eccleſiam peruenerit, in nullo lædatur: ſed liber omninò dimittatur. Abbati verò ipſius eccleſiæ, liceat vbiq; latronem, vel furem de ſuſpendio liberare, ſi fortè ſuperuenerit.* Henricus etiã Primus, vt ex eius Charta loquar: *Mercatum die Dominico liberum abſq; omni exactione inſtituit.* Verùm mercatum hunc in alium diem commutari Parlamentaria authoritate nuper impetrauit honoratiſſimus Vicecomes *Montiſacuti*, qui eò loci elegantes ędes nõ ita pridẽ extruxit. Aſyli aũt iura hîc & paſſim à Principibus noſtris in indignioribus illis criminibus refiguntur. Videbant.n. amoto ſupplicii metu, ferociam, & ſceleratè agẽdi libidinẽ increſcere,

Battel.

Aſylum.

Mercatus die Dominico.

&impunitatis ſpem, maximam eſſe peccandi illecebram.

Haſtings. *Haſtings* illa quam dixi, eodem littore ſuperiùs ſedet, vbi etiam Athelſtanus officinam Monetariam inſtituit, quo tempore Saxonicè [*Haſtingaceaſter*] dicta fuit. Sin au-Othona. tem Britannicis temporibus floruerit, OTHONA illa videatur, in qua Fortenſium numerus hoc littus contra Saxonum deprædationes ſub littoris Saxonici Comite tuebatur. Fieri enim potuit vt Saxones noſtri Germani, qui inprimis conſonantium concurſu gaudent, pro Othona *Haſteng* duriuſculè vocarint. Minuenda autem, imò ridenda eorum opinio, qui ab agilitate hoc nomen è noſtra lingua deducunt, eò quòd, vt ſcribit M. Pariſienſis, *Apud Haſtings ligneum agiliter caſtrum ſtatuerit Guilielmus Conquæſtor.* Cæterùm vt primis Normannorum temporibus nobiles in hoc agro *Haſtingi* & de *Haſtings* dicti fuerunt, ita nunc illuſtris Haſtingorum familia, qui Huntingdoniæ ſunt Comites, hoc honore *de Haſtings* lætatur. EdWardus enim IIII. hunc titulum cum quibuſdam, vt vocant, *Regalitatibus* Guilielmo Haſtingo cubiculario ſuo contulit. Qui à Cominæo laudatur, quòd cùm à Lodouico XI. Gallorum Rege annuam penſionem acceperit, induci non poterat, vt Gallo Apocham, ſiue Chirographum traderet. Vt meum, inquit, Chirographum inter rationes quæſtorum ærarii Gallici conſpiciatur, minimè committam. Verùm hic in Regum amicitiam ſe totum immergendo, prorſus ſeipſum demerſit. Dum enim in priuato conſilio liberiùs cum tyranno Richardo tertio loqueretur, inopinatò abreptus, & indicta cauſſa actutùm capite truncatus.

Sinuoſo inde receſſu excauatur littus, cui imponitur VVinchelſey. Winchelſey, quod cùm eiuſdem nominis antiquius oppidum, olim Saxonicè [*Wincelſea*] dictum, ingruente Oceano, deſereretur, regnante EdWardo primo cōſtructum erat. Situm ob oculos Thom. Walſinghami verbis proponam: *Super montem ſita eſt præruptæ altitudinis ex eo latere, quò vel mare reſpicit, vel imminet nauium ſtationi, vnde via quæ ab ea parte ad portum ducit, non in directum, ne nimia decliuitate deſcendentes in præcipitium, vel aſcendentes repere potius*

tius

tiùs manibus, quàm ambulare cogat, tenditur: ſed obliquata in latus, nunc ad vnam partem, nunc ad aliam ſinuoſis flexibus ſæpè recuruatur. Prim..m aggere cingebatur, poſteà mœnibus validis, vixque florere cœpit, cùm à Gallis, & Hiſpanis direpta, ſubducenteque ſe Oceano, ſubito quaſi defloreſceret. Ex huius occaſu, & Oceani beneficio *Rhie* in proximo effloruit, ſeu potiùs refloruit. olim enim floruiſſe, & Guilielmum Iprenſem Cantii Comitem muniuiſſe, *Ipres toWer*, i. Turris Iprenſis, & immunitates quas cum quinque portubus communes habet, ſatis doceant. Sed vel ex Winchelſeiæ vicinitate, vel maris receſſu, ſuperioribus ſæculis diu iacuit; at cum illa iam elangueret, EdWardo tertio regnante, reſpirare cœpit, qui mœnibus incluſit: patrumque memoria, Oceanus, vt iniuriam, quam fecerat, cumulatè reſarciret, tempeſtate inſolita concitatus ita irruit, & ſe inſinuâuit, vt portum perquam commodum effecerit, quem & alia noſtra memoria tempeſtas, non parùm iuuit. Ex quo tempore, incolis, ædificiis, piſcatura, & re nautica non mediocriter refloruit, hodieque vſitatiſſimus hinc eſt in Galliam traiectus. An verò nomen habet à *Rither* ſiue *Rother* fluuio qui ad *Ritheramfeld*, ſic Saxonibus vocabatur, quod nobis *Rotherfeld*, effuſus, per *Bodiam* LeWkneorum familiæ caſtrum à Dalegrigis extructum h..c in Oceanum deſcendit, an à *Riue* Normannica dictione quæ ripam ſignificat, non facilè dixerim. Cùm tamen in actis publicis ſæpiſsimè *Ripa* Latinè, & qui hinc piſces deferunt, *Ripiers* dicantur, in hanc partem propendeo; magiſque ſanè propenderem, ſi hanc vocem pro littore Galli, vt Plinius ripam, vſurparint. Maritimam Suſſexiæ oram iam legi, in mediterraneis nihil eſt quod memorem, niſi ſiluas & ſaltus long.. lateque patentes, inter quas *Buckhurſt* ſedet antiqua familiæ Sacuilorum habitatio, è qua Thomam Sacuilum virum prudentem, iuxta ac nobilem Dva Elizabetha Baronem de *Buckhurſt*, noſtra memoria creauit, in ſanctius conſilium adſciuit, & in honoratiſſimum Georgianorum militum ordinem cooptauit.

Rhie.

Ripiers.

Suffexia Comites.

Comites verò habuit (præter quatuor è familia de *Albineto*, qui itidem Arundeliæ Comites fuerunt) nostra memoria Radcliffos quatuor, è nobilissima FitzWalteri familia (quæ à Claris stemma duxit) oriundos, eo titulo ab Henrico octauo honoratos, Robertum scilicet, Thomam, Thomam alterum, & qui nunc floret, Henricum. Secundus verò ille Thomas Regiæ Maiestati à cubiculis nuper obiit, Heros longè honoratissimus; in cuius animo & prudentiam ciuilem, & fortitudinem militarem vnà habitasse & Anglia & Hibernia agnouit.

Parochias continet hæc prouincia 312.

Australium Saxonum regnum.

HActenus Suffexia, quæ cùm Suthreia, Regnorum fuerit sedes, posteà Australium Saxonum regnum, Saxonicè [*Suthseaxan-ric*] dictum, quod anno trigesimo altero à Saxonum aduentu inchoatum ab Ælla, qui, vt habet Beda, *primus in gentis Anglorum regibus cunctis australibus eorum prouinciis, qui Humbro fluuio, & contiguis ei terminis sequestrantur imperauit.* Primus Rex Christianus erat Edilwalchius, qui Christo baptismo regeneratus, Wulphero Merciorum rege præsente, qui illum à sacro fonte suscepit, & in adoptionis signum duas prouincias donauit, Vectam scilicet Insulam, & Meanuarorum prouinciam. Sed cùm trecentesimus sextus ab huius regni initio agebatur annus, Aldinio vltimo rege ab Ina occiso, in Visi-saxonum potestatem cessit.

CANTII

CANTIVM.

AD Cantium nunc peruêni, quam regionem licèt GVILIELMVS LAMBARDVS, *vir insigni eruditione, & moribus sanctissimis ornatissimus, adeò graphicè iusto volumine descripserit, vt curiosa eius felicitas paucula aliis reliquerit; pro suscepti tamen operis ratione, eam quoq; percurram; & ne sublesta, vt inquit Comicus, fide me agere quis existimet, eum mihi fundum, & fontem fuisse libens meritò hic agnoscam.*

Nomine antiquo non dum tempus hanc regionem spoliauit, sed vt Cæsari, Straboni, Diodoro Siculo, Ptolemæo, & reliquis CANTIVM *dictũ fuerit, sic Saxonibus, teste Nennio,* [Cantguarlantd,] *id est regio virorum Cantium incolentium, & nobis* Kent. *Hoc nomen à* Cainc, *quæ Britannis frondem sonat, quia olim siluis opaca fuerit, deducit Lambardus. Ego verò, (si coniecturam interponere liceat) cùm ingenti angulo in ortum hic Britanniam excurrere viderim, obseruarimque eiusmodi angulum in Scotia* Cantir *dici, incolas item alterius anguli, in ea parte insulæ* Cantas *Ptolemæo vocari, Canganos etiam in Wallia alterum angulum tenuisse, (vt taceam Cantabros, qui angulum etiam inter Celtiberos insedêrunt) qui vt vnius originis, vnius ita linguæ, cum nostris Britannis fuêre; coniectarim à situ nomen inditum, eoq; magis, tùm quod Galli nostri,* * Canton *pro angulo vsurpârint, & a veteri (vt probabile est) Gallorum lingua: non enim è Germanica, vel Latina est, quæ cùm illa vetusta, huius recentioris Gallici idiomatis sunt matrices: tùm quod* Angulus *hic ager à veteribus omnibus Geographis dicatur. Grandi etenim angulo Galliam prospectat, Tamisis æstuario, & Oceano omni ex parte circumfusus, nisi quà ad occidentem Solem, Surreiam conterminam habet.*

Carion *corruptè apud Diodorum Siculum.*

* *Vnde* Canton *in arte Heraldica pro angulo, & Heluetiorum pagi* Cantones, *quasi anguli à Gallis dicti.*

Kent.

Egio est inæqualis, ad occasum planior, & siluis vmbrosa, ad ortum surgentibus collibus excelsior. Incolæ, quà à Tamisi ad Austrum patet, in tres areas, siue portiones (Gradus vocant) distinguunt; quarum superiorem ad Tamisim salubrem, sed minùs opulentam esse ferunt, mediam, & salubrem, & opulentam: inferiorem verò opulentam, sed insalubrem, vtpotè quæ magna ex parte est vliginosa. Pratis tamen pascuis, aruisque vbiq; ferè læta, pomis ad miraculum abundans, nec non Cerasis, quæ anno à Roma condita 680. in Italiam è Ponto deuecta, & vicesimo supra centesimum post anno in Britanniam translata, felicissimè hîc proueniunt, multumque agri occupant, arboribus in quincuncem, iucundissimo spectaculo directis. Villas, & oppida habet frequentissima, stationes satis tutas, ferri venas nonnullas, sed aërem crassiusculum, ob halitus ex aquis euaporantes. Incolis ea humanitatis laus, quam Cæsar olim tribuit, etiamnùm iure debetur, vt virtutem bellicam taceam, quam tantam in Cantianis fuisse Monachus quidam scripserit, vt in procinctu, exercitus frons illis tanquam triariis, meritò inter Anglos debeatur. Quod etiam comprobat in suo Polycratico Ioannes Sarisburiensis: *Ob egregiæ*, inquit, *virtutis meritum, quam potenter, & patienter contra Danos exercuit Cantia nostra, primæ cohortis honorem, & primos congressus hostium vsque in hodiernum diem in omnibus prœliis obtinet.* Quorum etiam in laudem scripsit Malmesburiensis: *Gens rustica, & vrbana Cantii, plusquam cæteri Angli, antiquæ nobilitatis conscientiam adhuc spirat, & ad honorificentiam, & hospitium cuiuslibet pronior, & ad pulsandas iniurias serior.*

Plin. libr. xv. cap. xxv. Cerasa in Brit. translata.

Militaris Cantianorum virtus.

Cæsar.

Cæsar, de quo posteà plura dicemus, cùm primùm insulam nostram aggrederetur, in hac regione terram conscendit, nauibusque egredi à Britannis Cantianis prohibitus,

bitus, littore non sine graui pugna potitus est. Cùm secundò etiam nos adiret, hic exercitum exposuit, Britannique cum equitatu & essedis ad Sturum flumen animosè exceperunt, sed à Romanis citò repulsi se in siluas subduxerunt. Inde cum equitatu Romano acriter prælio in itinere conflixerunt, ita tamen vt Romani omnibus partibus superiores fuerint: at intermisso spatio, rursus in Rom. impetum fecerunt, per medios audacissime perruperunt, interfectoque Laberio Duro, militum Tribuno, incolumes se receperunt, posteroque die ad pabulatores aduolarunt, &c. quæ apud ipsum Cæsarem legas. Quo tempore Cantio præfuerunt Cyngetorix, Caruilius, Taximagulus, & Segonax; quos ille, vt reges deuicisse videatur, Reges vocat, cùm tantùm reguli fuerint, vel melioris notæ nobiles. Constabilito Romanorum Imperio, sub Præside Britanniæ Primæ censebatur. Ora vero maritima, quam LITTVS SAXONICVM dixerunt, vti etiam littus oppositum à Rheno ad Xanctones, præfectum habuit à Diocletiani tempore, quem Marcellinus *Tractus maritimi Comitem*, Notitiarum liber *Spectabilem virum littoris Saxonici Comitem per Britanniam* vocat: cuius munus erat littus per opportuna loca præsidiis ad barbarorum latrocinia reprimenda communire. Sub dispositione autem erat illustris Magistri peditum quem Præsentalem dixerunt, qui præter præsidia ad portus, in omnia momẽta Victores Iuniores Britannicianos, Primanos Iuniores, & Secundanos Iuniores (hæc sunt cohortium nomina) illi assignauit. Officium autem habuit hoc modo: *Principem ex officio magistri præsentalium a parte peditum, Numerarios duos, Commentariensem, Cornicularium, Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores singulares*, &c. Nec dubito, quin maiores nostri hoc Romanorum institutum imitati fuerint, cùm præfectum siue Limenarcham huic oræ præfecerint, quem *Quinque portuum Guardianum* vulgò vocitant; quia, vt Comes littoris Saxonici nouem, ita quinque portubus præsit.

Comes littoris Saxonici.

Liber Notitiarum.

Guardianus V. Portuum.

Cantium Saxonibus traditū. Cùm autem Romani è Britannia ceſſiſſent, Vortigernus, qui maximæ Britanniæ parti cum imperio præfuit, Cantio *Guorongum* præfecit, id eſt, Proregem, ſiue Libertum, quo neſciente, hanc regionem (vt habent Nennius, & Malmesburienſis) ſtatim Hengiſto Saxoni, in gratiam RoWennæ eius filiæ, quam miſerè deperibat, gratis conceſſit. Hinc primum Saxonum in Britannia regnum anno Chriſti 456. conſtitutum, illis [*CantWara-ryc*] dictum, quod poſt annos 320. Baldredo vltimo rege deuicto, in occiduorum Saxonum poteſtatem deuènit, quibus ad Normannorum vſque imperium paruit. Tunc enim Cantiani ad *Suaneſcombe* (viculus eſt, vbi Suenum Danum olim caſtrametatum ferunt) ramos prætendentes ea lege Guilielmo Normanno ſe dediderunt, vt patrias conſuetudines illæſas retinerent, illamque inprimis, quam *Gauelkind* nominant. **Gauelkind.** Hac terræ, quæ eo nomine cenſentur, liberis maſculis ex æquis partibus diuiduntur, vel fœminis, ſi maſculi non fuerint. Hac hæreditatem cùm xv. annum attigerint, adeunt, & ſine domini conſenſu, cuilibet vel dando, vel vendendo alienare licet. Hac filii parentibus furti damnatis in id genus fundis ſuccedunt, &c. vt verè, quamuis minus purè in antiquo libro ſit ſcriptum: *Dicit Cantii Comitatus quod in Comitatu iſto de iure debet de eiuſmodi grauamine eſſe liber: quia dicit quòd Comitatus iſte, vt reſiduum Angliæ, nunquam fuit conqueſtus, ſed per pacem factam ſe reddidit Conquæſtoris dominatui, ſaluis ſibi omnibus libertatibus ſuis, & liberis conſuetudinibus primò habitis & vſitatis.* Deinceps Guilielmus victor, vt Cantium, quæ tanquam Angliæ clauis habetur, ſibi firmiùs retineret, Conneſtabilem Caſtro Douerenſi, eundemque Limenarcham v. portubus ex veteri Romanorum inſtituto præfècit. **Lordvvarden of the fiue Ports.** Hi ſunt *Haſtings, Douer, Hith, Rumney*, & *SandWich*, quibus *Winchelſey*, & *Rie*, vt præcipua, & alia oppidula vt membra adiunguntur. Quæ quia bello maritimo operam nauare tenentur, immunitatibus gaudent multis & magnis; ipſeque Limenarcha, qui ſemper

per

per aliquis est è proceribus nostris fidei spectatissimæ, in sua iurisdictione Admiralli authoritatem in plurimis, aliaque iura habet, quæ nunc magna cum laude exercet Limenarcha noster nobilissimus, & prudentissimus D. Guilielmus Baro de *Cobham* regiæ maiestati à sanctioribus consiliis, & magnus literarum patronus. Sed iam ad loca.

Septentrionalem huius regionis partem, Tamisis Britannicorum fluminum præcipuus, vt iam dixi, alluit; qui Surreiam prætergressus statim sinuoso flexu, ferè in se reductus, primùm *Grenouicum* adit, vulgò *Grœne Wich*, id est, *Sinus viridis*, (fluminis enim sinus *Wic* Germanicè dicitur) Danicæ classis statione, & Danica in Ealphegum Archiepiscopum Cantuariensem (quem anno Christi 1011. exquisitis tormentis trucidârunt) immanitate olim notissimus. Nunc verò Regiis ædibus celeberrimus, quas Humfredus Dux Glocestrensis ædificauit, *Placentiamque* dixit, & Henricus VII. magnificè adauxit. Sed longè maximum huic decus est DIVA nostra ELIZABETHA, quæ hîc felicissimis auspiciis in lucem ædita, vniuersæ Britanniæ, imò vniuerso terrarum orbi tantam lucem regiæ virtutis splendore affundit, vt iam omni laude maior sit, & adoranda non adornanda videatur. Greenvvich.

Huic à tergo *Eltham* secessus item regius adiacet, vix trium milliarium hinc diuerticulo, quam Antonius Beccus Dunelmensis Episcopus, & Hierosolymitanus Patriarcha extruxit, Aleonoræque Reginæ Edwardi primi vxori donauit, cùm Vesciorum hæreditatem interuertisset, ad quos locus iste priùs spectauit. Episcopus enim ille, quem vltimus Baro de *Vesci* fiduciarium hæredem sibi scripsit, vt hæreditatem Guilielmo de *Vescy* filiolo Spurio traderet, vix bona fide cum pupillo egisse traditur. Eltham.

Infra GrenWicum, Tamisis diuulsis aggeribus, quàm plurima terræ iugera oppresit, quocum annos complusculos, nonnulli immensis sumptibus luctati, vix molibus Thebreach.

agendis, adiacentes agros, contra irruentes vndas tueri possunt. Prouenit hîc copiosè Cochlearia, nostris *Scuruygrasse*, quam medicorum nonnulli Plinii Britannicam esse volunt: quo nomine ego illius iam memini, sed audi Plinium: *In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ, dulcis solus, qua pota, intra biennium dentes deciderent, compagesque in genibus soluerentur. Stomacacem medici vocabant, & Sceletyrben ea mala. Reperta auxilio est herba quæ vocatur Britannica, non neruis modo, & oris malis salutaris, sed contra anginas quoque & serpentes, &c. Frisii quà castra erant, nostris demonstrauere illam. Mirerque nominis causam, nisi fortè confines Oceano Britannicæ velut propinquæ dicauere.* Aliam tamen & quidem probabiliorem nominis rationem adfert in suo Nomenclatore eruditissimus Hadr. Iunius, quem si placeat adeas, *Britannicæ* enim vocabulum me à cursu hîc deflexit.

Scuruygrasse.

Britannica herba.

Vide in Insulis nostris Britan. de Armamentario Britannico.

Tamisis deinde ripis suis coarctatus Darentum flumen obuium habet, qui è Suthreia demissus leni alueo vndas ducit per *Ottanford*, nunc *Otford* Danicæ stragis anno 1016. consciam, Regiisque ædibus superbam, quas Warhamus Archiepiscopus Cantuariensis tanta magnificentia, sibi, & suis successoribus construxit, vt ad amoliendam possessionis inuidiam, cum Henrico octauo commutare necesse habuerint. Darentus ad ostium *Darentford*, vulgò *Dartfort*, amplum, & frequens forum suo nomini adsciscit; sub quo *Crecca* riuulus vnà commiscetur; ad cuius vadum *Creccanford*, nunc *Creyford*, Hengistus Saxo octauo à Saxonum ingressu anno, signa cum Britannis contulit, cæsisque ducibus, tanta strage protriuit, vt ab illis nihil sibi deinceps metuerit, & regnum in Cantio securus constituerit.

Otford.

Dartford.

A Darento ad MedWeagi ostium nihil suspicit Tamisis præter oppidula, quæ tacitus præterire, nullum famæ rerúmve dispendium. Inter ea primas tamen ferunt *Grauesend*, notum, si quod aliud Angliæ oppidum, vtpotè statio inter Cantium, & Londinum, vbi vtramq; ripam pro-

pugnaculis communiuit Henricus Octauus, & *Cliffe*, à cliuo ædito, cui insidet nominatum, Synodo olim celebre, & *Clives at Ho* Bedæ dictum: *Ho* enim vocatur illa quasi Chersonesus, quæ Tamisim, & MedWeagum fluuium intersita, hìc longè se in Ortum immitit. **Hoe.**

MedWege fluuius, nunc *MedWay* (Britannicè nisi me veritas fugit, *Vaga*, cui *Med* Saxones addiderunt) fontes habet in Anderida silua, quæ *Wealde*, id est, regio nemorosa Saxonibus dicta, & meridianam huius agri partem latè occupat. Primùm dum tenuis est *Pensherst* præterfluit antiquæ familiæ Sydnæorum sedem, cuius modo sydus erat, magna illa spes hominum, expressissimum virtutis exemplum, & literati orbis amor, Philippus noster Sydnæus, Eques longè clarissimus, ex illustri WarWicensi familia oriundus, qui acriter (ad Zutphenum Geldriæ cum hoste congressus fortiter occubuit.) Hic ille Sydnæus est quem Deus ideò natum voluit, vt priscorum herôum specimen nostro seculo ostenderet; ita ex improuiso ad se reuocauit, & nobis subduxit, ne deploratissimi nostri æui labes diutiùs videret. Verius enim de illo, quàm vel de Marcello, vel Ælio Vero Maronianum illud vsurpari poterat: **Medvvey.** **VVeald.** **Penshorst.** **Philippus Sydnæus.**

Ostendent terris hunc tantùm fata, nec vltra
Esse sinent.

Ignis vtique quo clariùs effulsit, citiùs extinguitur, eripit se aufertque ex oculis subitò perfecta virtus, quicquid est absoluti faciliùs transfluit, & optimi neutiquam diurnant. Placidè si fas sit loqui, Sydnæe quiescas, nos te non lachrymis, sed admiratione decorabimus. Quicquid in te (vt de optimo illo Britanniæ Præside optimus scriptor loquitur) amauimus, quicquid mirati sumus: manet, mansurumque est in animis hominum, in æternitatem temporum, fama rerum. Multos velut inglorios & ignobiles obliuio obruit, Sydnæus posteritati narratus superstes erit. Ἀρεταὶ enim, vt canit ille Græcus κρείσσονες εἰσὶ μόρου.

Hinc *MedWay* fl. *Tunbridg* respergit, vbi vetus est castellum quod Richardus Comes de *Clare* construxit, qui **Tunbridg.**

commutationis iure pro *Brionio* in Normannia accepit: eius enim auus Godfredus naturalis Guilielmi Ducis Normanniæ secundi filius, Aucensis, & Brionii Comes erat. Cùm etenim diu de Brionio disceptatum fuisset, *Richardus*, vt scribit Guilielmus Gemiticensis, *pro repetitione eiusdem castri in Anglia accepit oppidum Tunbrige. Asserunt enim Leucam Brionii cum funiculo circumcirca fuisse mensuratam, & eodem fune in Angliam delato ad Tunbrige tantundem spatii in metiendo recepisse.* Veruntamen *Manerium*, vt vocant, de *Tunbrige* eius successores Glocestriæ Comites clientelari iure ab Archiepiscopis Cantuariensibus ea lege tenuerunt, vt Archiepiscopis in inthronisatione Senescalli, & eorum liberi ipsis in tutela essent. Inde *Maidston* petit, quam cùm Saxones [*MedWeageston*] dixerint, VAGNIACAS esse illas credo, quas Antoninus memorat, & Nennius in suo vrbium catalogo, *Caër MagWad* corrupte, pro *MedWag* vocarit: nec sanè distantiæ ratio repugnat: hinc à Nouiomago, inde à Durobroui, de qua mox agemus. Oppidum hoc est frequens & cultum, magnaque longitudine extentum. In medio Archiepiscopi Cantuariensis palatium, ab Vffordo inchoatum, & ab Islepo absolutum habent; alterum item publicum totius huius agri ergastulum hic constituitur, immunitatesque plurimas Reginæ ELIZABETHÆ fert acceptas, quæ Maiorem summum magistratum instituit, pro *Portgreuio*, quem priùs habuit, quod innuo; quia antiquum hoc sit Saxonicum vocabulum, & apud Germanos etiamnum rectorem denotet, vt *Markgraue*, *Reingraue*, *Landgraue*, &c.

Maidstone.
Vagniaca.
Portgreuius.

Hîc sub Vagniacis, ab oriente sole fluuiolus MedWegæ consociatur, qui ad *Leneham* surgit, quæ Antonini sine controuersia DVROLENVM est, perperam in nonnullis exemplaribus *Duroleuum*. Durolenum enim *Lenum aquam* Britannis sonat, & præter nominis reliquias, distantia etiam à Cantuaria, & Roffa, hoc esse Durolenum comprobat; vt taceam situm ad viam Consularem Romanorum, quæ olim à Dubri (vt author est Higdenus Ce-

Durolenum.
Leneham.

strensis

ſtrenſis) per medium Cantium duxit. Nec aliud oppoſitum habet hic fluuius, quod memorem præter *Leedes*, quæ Creuequerorum nobilium opus, poſteà Baronis de Bartholomæi de *Badilſmer* inauſpicata ſedes; qui illud perfidè contra EDWARDVM ſecundum, à quo dono acceperat, communiuit: ſed poſteà meritas perfidiæ pœnas capite ſoluit. Rem totam ſi placet ex hiſtoriola Thomæ *De-la-More* viri nobilis qui eadem tempeſtate vixit, & vulgò non habetur. *Anno* 1321. *venit Iſabella regina ad caſtrum de* Leedes *circa feſtum Michaelis, atque ibi pernoctare voluit, at verò non eſt permiſſa ingredi. Hac re Regis animo offenſo, vt in ſuum contemptum acta, conuocatis vicinis ex Eſſexia & Londino nonnullis Caſtrum iuſſit obſideri: Caſtrum tenuit B. de* Badelſmer *in qua relicta vxore & filiis ipſe cum reliquis Baronibus ad res Hugonum euertendas profectus fuerat. Interim incluſis de ſalute deſperantibus, Barones cum ſuis* Kingſton *vſque peruenerunt rogantes per intermiſſos Epiſcopos Cantuarienſem & Londinienſem & Comitem Pembrochiæ vt obſidionem Rex ſolueret, polliciti ſe poſt proximum Parlamentum Caſtrum Regi in manus tradituros. Rex verò perpendens non poſſe diu obſeſſos reſiſtere exaſperatus eorum contumacia, Baronum petitiones audire noluit: quibus in alias partes conuerſis, poſtea non modico labore Caſtro potitur, reliquis in eo repertis ſuſpenſis, vxorem cum filiis, ad turrem Londinenſem miſit.* Leeds caſtle.

Hinc MedWeagus per vberrima arua decidens *Ailesford* peruenit, Saxonicè [*Eaglesford*] Henrico Huntingdonenſi *Elſtre*, Nennio *Epiſford*, qui prodidit Britannicè *Sathenaeghaibail* etiam dictum à Saxonibus ibi deuictis, vti *Anglesford* alii eodem ſenſu vocârunt. Guortimerus enim Britannus, Guortigerni filius Hengiſtum cum ſuis Saxonibus hìc aggreſſus eſt, quos incompoſitos, cùm ſecundum impetum ſuſtinere non poſſent, ita fugauit omnes, vt de Saxonibus actum fuiſſet; niſi Hengiſtus declinandi periculi gnarus, in Tanetum inſulam ſe recepiſſet, donec inuictus ille Britannorum impetus deferueret, & integra ſubſidia è Germania aduenirent. Ceciderunt Ailesford.

Horsted. Catigerni sepulchrum.

hoc prælio duces partium, Catigernus Britannus, & Horsa Saxo, quorum hic ad *Horsted* non procul hinc sepultus loco nomen reliquit, ille magnifico elatus funere contumulatus creditur prope *Ailesford*, vbi vasta illa saxa erecta sunt, quæ imperitum vulgus a Catigerno *Keith coty house* hodie vocat.

Durobreuis. Rochester.

Eadem etiam MedWeagi ripa paulò superiùs vetusta ciuitas apponitur, Antonino DVROBRVS, DVROBRIVÆ, & alibi rectius, DVROPROVÆ, vel DVROBROVÆ. Bedæ *Durobreuis*, Saxonicè [*Hroueceaster*,] nunc *Rochester*, & Latinè *Roffa*, à Roffo quodam, vt iudicat Beda: sed pristini illius nominis Durobrouis aliquid in se retinere mihi videtur. Nec est cur quis dubitet de nomine, cùm præter Itinerariam rationem, & Bedæ authoritatem, *Durobreuis* in charta fundationis ecclesiæ Cathedralis expresse vocetur. Hoc tamen admoneo in impressis Bedæ libris *Daruernum* legi, vbi in M.S. *Durobreuis* concipitur. In conuallе sedet muris male firmis ex parte cincta, *situ*, vt inquit Malmesbur. *nimium angusta*, vnde olim Castellum potius quàm vrbs habebatur. *Castellum* enim *Cantuariorum* vocat Beda. Sed nunc ad occasum, orientem, & meridiem magnis suburbiis tumet. Casibus defuncta est non paucis. Anno Christi 676. ab Athelredo Mercio prostrata, & deinde à Danis sæpius direpta. Templum magnificum erexit Ethelbertus Rex Cantii, quod & dignitate Episcopali illustrauit, Iusto primo episcopo designato: verùm cùm hoc vetustati cederet, Gundulphus circa annum 1080. restaurauit, & presbyteris expulsis, monachos induxit; quibus iam eiectis, Decanus, VI. præbendarii, & Scholastici sunt subrogati. Iuxta templum, flumini impendet castrum opere, & situ satis munitum, quod Odonem Episcopum Baiocensem, & Cantii Comitem extruxisse fama refert. Certum enim est illum, cùm ex ancipiti rerum mutatione penderet, hoc contra Guilielmum Rufum tenuisse, & tandem rerum necessariarum inopia coactum, non tantùm castrum tradidisse, sed etiam de gradu deiectum solum vertisse. Re-

cepto

cepto sic castello, Henricus primus qui Rufo successit, *Ecclesiæ Cantuariensi & Archiepiscopis eius custodiam, & constabulationem in posterum possidendam concessit*, vt habet Florentius Wigornensis) *& in eodem turrem sibi construendi licentiam.* Ex quo tempore vna, & altera obsidione fatigatum fuit; sed tum maximè, cùm Barones armorum strepitu totam Angliam concuterent, & Simon de Monteforti acerrimè, sed frustra oppugnaret, pontemque sublicium rescinderet. Pro quo saxeum arcuato opere spectatissimum è Gallorum manubiis substruxit; postea Rob. KnoWles, qui ab infimo gradu, ad summum honoris fastigium bellica virtute conscendit. Sub hoc ponte MedWeagus violentus, & torrens æstuat, & eluctatur, statimque sedatior nauale se exhibet, classi omnium quas Sol vidit bellico apparatu instructissimæ, & in omnia momenta paratissimæ, quam Diua Elizabetha ad suorum tutelam, & hostium terrorem maximis impensis ædificauit, ad eamque defendendam propugnaculum in ripa apposuit. **Vpnore.**

Nunc MedWeagus lætior, & latior crispantibus vndis spectatu amœnissimus fœcundos agros subluit, donec *Sheppey* insulæ obiectu diuisus (quam Ptolemæi Toliatin esse suspicamur, vt suo loco dicemus) duobus in Tamisis æstuarium ostiis infertur, quorum occidentale *Wests-Wale*: orientale, quod Sheppeiam à continenti abscidisse videtur, *EastsWale* dicitur, Bedæ *Genladæ*: ad quod *Midleton*, nunc *Milton* villa olim regia, *Sittingburne* diuersoriis refertum, & *Feuersham* Stephani regis monasterio, & tumulo olim notum adsident. Iuxta quæ puteos magnæ profunditatis, hinc inde, vt etiam alibi per hunc agrum vidimus, de quibus variæ feruntur opiniones. Ego autem nihil quod opiner, habeo, nisi putei illi fuerint, è quibus cretam albam ad stercorandos agros effoderunt olim Britanni, vt docet Plinius: *In centenos enim*, vt inquit ille, *pedes puteos egerunt ore angustatos, sed intus spatiantes*, cuiusmodi hi ipsi sunt, quos dicimus. Inde aperto littore, quod cochleis & ostreis fœcundum ostreorumque *Putei in Cantio cur facti.*

Reculuer. Regulbium. viuariis frequens, *Reculuer* cernitur, Saxonicè [*Reaculf*,] sed Romanis olim & Britannis REGVLBIVM, sic enim Notitiarum libro vocatur, qui Tribunum cohortis primæ Vetasiorum in excubiis hîc sub littoris Saxonici Comite (sic enim tunc temporis Maritima Cantii ora vocabatur) egisse memorat: & hanc sanè suam antiquitatem effossis Imp. Rom. nummis adhuc testatur. Ethelbertus Rex Cantii cùm Cantuariam Monacho Augustino concessit, in hac sibi palatium extruxit, Bassa Saxo monasterio ornauit, è quo BrithtWaldus octauus Cantuariensis ecclesiæ Archiepiscopus euocatus erat. Hinc *Raculfminster* etiam à monasterio dictum fuit, cùm Edredus Edmundi senioris frater ecclesiæ Christi Cantuar. donaret. Hodie verò nihil aliud est, quàm viculus rusticus, & si quid nominis habet, ex monasterio illo habet, cuius sacræ turres Pyramidales vsui sunt nauigantibus, ad tænias quasdam, & breuia in Tamisis ostio euitanda. Vt enim canit ille in Philippeide:

Cernit oloriferum Tamisim sua Doridi amara
Flumina miscentem.

Stoure fl. Nunc ad *Tanet* insulam deuenimus, quam tenui intercurrente alueo, à continente disterminat *Stoure* flu. Bedæ *Wantsum*, qui duobus in syluestri regione, quam *The Weald*, vocant, disparatis fluuiolis coalescens, quam primùm solidus fertur, *Ashford* & *Wye*, emporiola nota Chilham. inuisit, inde *Chilham*, siue vt alii vocant *Iulham*, vbi castri antiqui rudetum est, quod Fulbertus quidam Douorensis construxisse memoratur. Constans fama apud incolas est Iulium Cæsarem in secunda contra Britannos expeditione, hîc castrametatum fuisse, & inde *Iulham*, id est Iulii statio, vel domus dictum: & ab illis, nisi me fallo, facit ipsa veritas. Prodit enim Cæsar ipse, cùm noctu à littore XII. millia pass. confecisset, ad flumen primùm cum Britannis conflixisse, ibique cùm eos in siluas coniecisset, castra muniuisse: vbi crebris arboribus succisis locum egregiè natura, & opera munitum habuerunt Britanni. Hic enim locus XII. à littore mill. exactè abest, nec aliud est interpositum flumen,

flumen, vt necesse fuerit, ad hunc castris primis peruenisse: in quibus decem etiam dies suos continuit, dum classem tempestate afflictam reficeret, & subduceret. Sub hoc oppido, tumulus viridanti cespite vestitus ostenditur, quo conditum multis retro ante seculis *Iul-laber* ferunt, quem alii Gigantem, alii veneficam fuisse somniant. Ego verò, cùm aliquid antiquæ memoriæ eo nomine latere existimarim, propemodum mihi persuaserim Laberium Durum Tribunum militum hic situm, quem interfecerunt Britanni in itinere, ab illis quæ dixi castris, & inde *Jullaber* tumulum dictum fuisse. **Laberius Durus Trib.**

Quinto hinc milliari *Stoure* diuiso alueo, DVROVERNVM primariam huius prouinciæ vrbem rapidè alluit, nomenque fecit. *DurWhern* enim fluuium rapidum Britannis denotat. Ptolemæo pro *Durouerno* DARVERNVM, Bedæ & aliis DOROBERNIA, Saxonibus [*CantWarabyrig,*] id est vrbs populi Cantiani, Nennio, & Britannis *Caer Kent*, id est vrbs Cantii, nobis *Canterbury*, Latinis Cantuaria dicitur: Vrbs peruetusta, Romanoque sæculo procul-dubiò illustris: *Nec adeò magna* (vt inquit Malmesburiensis) *nec exiliter parua, quæ & terræ positione, soli affinis maxima vbertate, & integro murorum ambitu fluuiis irrigua, nemorum opportunitate inclita, præterea maris vicinitate piscium fœcunda.* Heptarchia Saxonica efflorescente, regni Cantii caput, & sedes regia fuit, donec Ethelbertus Rex eam, cum iure Regali Augustino Anglorum Apostolo concesserit, qui Archiepiscopali sede hîc stabilita, Angliæ Metropolim constituit. Iam inde incredibile est, quantum floruit, cùm Archiepiscopali dignitate, tùm meliorum literarum schola, quam Theodorus septimus Archipræsul instituit: & quamuis Danico bello conquassata, & fortuitis incendiis magna ex parte subinde absumpta, semper tamen renata est splendidior. A Normannorum ingressu, cùm Guilielmus Rufus, vt est in Annalibus S. August. *dedisset ciuitatem Cantuariæ Episcopis ex solido, quā tenuissent antea ex beneficio,* religionis nomine, & præsulū benignitate, inprimis Simonis

Durouernum.

Canterbury.

Sudbury, qui mœnia reſtaurauit, non modò reſpirauit ſed eò ſplendoris, quaſi ſubitò accreuit, vt priuatorum ædificiorum pulchritudine, omnes Britanniæ ciuitates adæquârit; ſacrarum verò ædium magnifica ſtructura, & frequentia, celeberrimas quaſque ſuperârit. Inter has duæ maximè enituerunt, Chriſti ſcilicet, & Diui Auguſtini vtrumque Benedictinis monachis oppletum: Chriſti autem templum in medio quaſi vrbis ſinu, tanta maieſtate, vt Eraſmus inquit, ſe in cœlum erigit, vt procul etiam intuentibus religionem incutiat. Auguſtinus ille, quem dixi, hoc Romanorum fidelium opere, vt author eſt Beda, antiquitùs factum recuperâuit, Chriſto ſacrauit, ſedem ſucceſſoribus conſtituit, in qua ſeptuaginta duo iam perpetua ſerie ſederunt Archiepiſcopi. E quibus Lanfrancus & Guilielmus Corboyl ſuperiorem Eccleſiæ partem, & qui ſucceſſerunt, inferiorem, quum illud vetuſtius opus incendio concidiſſet, ad eam qua nunc cernitur amplitudinem maximis impenſis, quas ſuperioribus ſæculis ſuperſtitio ſuggeſsit, perduxêrunt. Plurimi enim ſummi, infimi, confertim huc cum ampliſsimis donariis, ad viſendum Thomæ Becketti Archiepiſcopi tumulum confluxêrunt. Qui à militibus hoc in templo trucidatus, quòd ſe regi peruicaci animo oppoſuiſſet, & à Pontifice Romano in Martyrum album relatus, diuino honore colebatur, tantiſque muneribus onerabatur, vt thecæ, in qua conditæ fuêrunt eius reliquiæ, viliſsima pars aurum fuerit. Gemmis raris, vt inquit Eraſmus, & prægrandibus collucebant, nitebant, fulgurabant omnia; templum etiam vniuerſum pluſquam regiis opibus vndique luxuriauit, Chriſtique nomine quaſi obliterato, in S. Thomæ tranſiit. Nec vlla alia re æquè celebratum fuit, ac huius memoria, ac ſepultura, licèt aliorum ſepulchra non immeritò iactet, inprimis EdWardi principis Walliæ cognomento *Nigri*, herois bellica laude ad miraculum præſtantiſsimi, & Henrici IIII. Regis Angliæ potentiſsimi. Verùm has nebulas Euangelii lumen ſub Henrico VIII. diſcuſsit, monachorumque examina diſpulit, pro quibus in Chri-

in Christi templo Decanus, Archidiaconus, Præbendarii x. & verbi diuini sex præcones sunt collocati, qui diuinum verbum in circumuicinis locis disseminent. Alterum templum huius pertinacissimus æmulus sub vrbem ad Orientem sedem habuit, S. Augustini nomine notum, quod ipse Augustinus, & Ethelbertus Rex, eius hortatu, Petro & Paulo posuerunt, vt sepultura esset, tùm Regum Cantii, tùm etiam Archiepiscoporum, (nondum enim in vrbe sepelire fas erat) infinitisque opibus cumulârunt, concessâ Abbati officina monetaria, cum iure pecuniam signandi. Nunc verò maxima parte suis ruinis inuoluta, reliqua in ædes regias conuersa, quantum fuerit intuentibus facilè ostendit. Nihil attinet de altera ecclesia, huic vicina, dicere; quæ, vt habet Beda, à Romanis condita fuit, Martinoque sacrata, in qua ante Augustini aduentum, Bertha Ethelberti vxor Christianis sacris interesse solebat. De castro ad Australe vrbis latus fatiscentibus nunc propugnaculis, cùm non admodum magnam præ se ferat antiquitatem nihil occurrit, quod memoria dignum, nisi à Normannis constructum fuisse. De sedis Cantuariensis dignitate, quæ olim longè amplissima fuit, nihil dicam, nisi vt superioribus seculis in Romana hierarchia, Archiepiscopi Cantuarienses Pontificis Romani Legati, & veluti alterius, vt dixit Vrbanus II. orbis Patriarchæ erant; sic cùm fugata esset Pontificum authoritas, in Synodo, anno 1534. decretum, vt illo titulo deposito, Primates, & Metropolitani totius Angliæ dicerentur. Quam dignitatem nunc gerit Reuerendissimus in Christo pater, D. Ioannes Whitgiftus, qui & Deo vitam, & Ecclesiæ operam omnem sanctè consecrauit. Cæterùm Polus Borealis supra Cantuariæ horizontem grad. LI. scrup. XVI. attollitur, Longitudo verò XXIIII. partib. LV. scrup. definitur.

A Dorobernia, *Sto Wre* statim se in vnum colligit, simplexque fertur per *Fordiche* (qui paruus Burgus de *Fore-Wich* Guilielmi primi libro dicitur) laudatis trutis insignem ad *Sturemouth* venit; vbi duo itinera dispensatis Fordiche.

aquis sibi aperit, nomenque relinquens, *Wantsume* dicitur, Thanaton ab Occasu, & Austro insulam faciens: ab aliis enim partibus Oceano abluitur. Hanc Solinus ATHANATON, & THANATON aliis exemplaribus dixit, Britanni *Inis Ruhin* teste Asserio) fortasse à Phocis, Saxones [*Tanet*, & *Tanetland*] nos *Tenet*. Terra tota est ex creta albicanti, frumentariis campis felix, & vberi glebâ, octo mill. in longitudine extenditur, quatuor in latitudine patet, familiarum sexcentarum habebatur, pro quo in Beda mendosè legitur *milliarium sexcentorum*. Quòd verò Solinus nullo serpi angue hanc insulam scribat, & terram hinc asportatam angues necare, iam falsum deprehenditur. Proinde etymologia illa ἀπὸ τῶ θανάτε, i. à serpentium morte deducta, planè labascit. Hîc primam exscensionem fecerunt Saxones, hîc illis perfugium, hic magnas eorum strages ædidit Guortimerus Britannus, cùm ad *Lapidem tituli* (sic in Nennio vocatur locus, quem *Stonar* eo ferè sensu nunc vocamus, & portum fuisse constat,) præcipitatâ fugâ in myoparones coëgerit. Quo etiam loco (inquit ille) iussit se sepeliri ad compescendos, vt existimauit, Saxonum furores, quemadmodum Scipio Africanus, qui ita sibi sepulchrum statui præcepit, vt Africam prospectaret, ratus vel hoc etiam Pœnis terrori futurum. Hîc etiam ad *Widpedfleet*, à Wippedo Saxone interfecto sic dictum, Britannos multis præliis attritos fudit Hengistus. Augustinus multis pòst annis in hanc terram conscendit, cuius benedictioni regionis fœcunditatem ascripserunt sacerdotes creduli, Monachusque Gorcelinus exclamauit; *Felix tellus* Tanet, *sua fœcunditate, sed felicissima tot deiferorum aduenarum, imo tot ciuium supernorum hospitio.* Postea Danorum direptionibus ita afflicta, qui Domneuæ monasterium, nunc *Minster* virginibus velatis sacratum omni crudelitatis genere polluerunt, vt non ante pacata Normannici imperii tempora refloruerit.

Thanatos. Tenet. Lapis tituli.

Ad Australe Wantsumi ostium, quod alueum mutasse credunt, è regione insulæ apposita fuit vrbs, quæ Ptole-

mæo

mæo RHVTVPIÆ, Tacito PORTVS TRVTVLENSIS, pro *Rhutupensis*, si B. Rhenanus nos non fallit, Antonino RHITVPIS PORTVS, Ammiano RHVTVPIÆ STATIO, Orosio RHVTVBI *portus*, & *ciuitas*, Anglis, teste Beda, *Reptaceſter*, aliis *Ruptimuth*, Alfredo Beuerlacensi *Richberge*, hodie *Richborow*. Vnde hoc enatum nomen in confesso non est. Veruntamen cùm à sabulo loca huic vicina *Sandwich*, & *Sandibay* denominentur: & *Rhyd Tufith* Britannicè vadum sabulosum sonet, inde, si auderem, libenter deducerem. In deiectu collis vrbs exporrecta videbatur. Arx æditiori loco Oceano imminebat, qui ita iam arenis inuectis excluditur, vt à milliari vix eam salutet. Longè celeberrima fuit, Romanis rerum potientibus. Hinc è Britanniâ, in continentem frequens traiectus, ad hanc Romanæ classes appulerunt, Lupicinus à Constantio in Britanniam ad coercendas Scotorum & Pictorum excursiones missus, Herulos, Batauos, & Mæsicorum numeros hic exposuit. Theodosius etiam Theodosii Augusti pater (cuius statuas, testante Symmacho, equestres ob Britanniam pacatam Senatorius ordo decreuit) cum suis Herculiis, Iouiis, Victoribus, Fidentibus (hæ Romanorum erant cohortes) huc delatus est. Posteà cùm Saxones piratæ sublatis commerciis, maria bello intercluderent, & littora nostra crebris latrociniis infestarent, Legio Secunda Augusta, quæ à Claudio Imperatore è Germania traducta, plurimos annos Iscæ Silurum in Walliâ consederat, huc translata, Præpositumque suum hîc habuit sub Comite littoris Saxonici. Quam præposituram fortasse gessit Clemens ille Maximus, qui in Britanniâ à militibus Imperator salutatus, Gratianum interfecit, & posteà Aquileiæ à Theodosio occisus. Hunc enim Ausonius Rhutupinum latronem in his versiculis de Aquileia dixit:

Rhutupia. *Portus Trutulensis.* *Richborow.* *Clemens Maximus.*

Maximus armigeri quondam sub nomine lixæ,
Felix quæ tanti spectatrix læta triumphi,
Fudisti Ausonio Rhutupinum Marte latronem.

Alium etiam Rhutupiarum præsidem Flauium San-

ctum obliuione in Parentalibus suis vindicauit, idem Poëta de quo cecinit:

Militiam nullo qui turbine, sedulus egit,
Præside lætatus quo Rhutupinus ager.

Sunt qui Rhutupini nomine Britanniam omnem intelligi volunt.

Claudium Contentum patruum, qui ingentem pecuniam fœnori inter Britannos occupatam, & vsuris multiplicatam extraneis morte præreptus liquit, hic etiam situm, funebri carmine prosequitur Ausonius:

Et patruos Elegeia meos reminiscere cantus,
Contentum, tellus quem Rhutupina tegit.

Post Saxonum aduentum floruêrunt etiam Rhutupiæ. Ethelberti enim Cantii regis Regiam fuisse memorant scriptores, Bedaque ciuitatis nomine insigniuit: Inde deficere cœpit, nec nomen vsquam legitur, nisi apud Alfredum Beuerlacensem, qui Alcherum cum Cantuaritis Danos spoliis implicatos, ad hanc *Richberge* tunc dictam, fudisse prodidit: Nunc verò vestigia eius omnia tempus erasit, vtque nos doceat vrbium perinde ac hominum fata volui: hodie aruum est, in quo platearum tractus cùm seges succreuerit, se intersecantes videas. (Vbicunque enim enim plateæ duxerunt, rarescit seges) quas vulgò *S. Augustines crosse* appellat. Et semiruta quædam arcis mœnia solum supersunt, quadratâ formâ sabulo tenacissimo materiata. Ἀκρόπολιν esse diiudices, situ adeò sublimi vliginosam in Taneto planitiem despicit, quam Oceanus se paulatim subtrahendo destituit. Vrbis autem area nunc aratro proscissa nummos Romanorum aureos, & argenteos, vetustatis sua indicia sæpenumero egerit, prolemq; suam paulò inferius ostendit, quam à sabulo [*Sondthic*] dixerunt Saxones, nos verò *SandWich*: Hoc è quinque portuum, quos vocant, numero, ad Septentriones & occasum mœnibus, aliàs aggere, flumine, & fossa munitum, olim Danorum furores, superiori ætate Gallorum ignes sensit; nunc incolis satis frequens, licèt portus ex aggestis arenis, & magna naue oneraria Pauli IIII. P. in ipso alueo depressa, non sit nauigiis magnis ferendis iusta altitudine.

Sandvvich.

Sub

Sub Rhutupijs Ptolemæus CANTIVM promontorium, quasi extremum huius anguli verticem statuit, quod corrupte nonnullis exemplaribus NVCANTIVM, ad ACANTIVM, Diodoro CARION, nobis hodiè *the Foreland* dicitur. Verùm omnia hæc circumquaque littora à Rhutupijs *Rhutupina littora* Poëtis dicuntur. Hinc Iuuenalis cum Curtium Montanum delicatulum ventriconem satyrice insectaretur, de ostreis ex hoc littore Romam delatis: *Cantium Prom.* *The Foreland.* *Rhutupina ostrea.*

——nulli maior fuit vsus edendi
Tempestate meâ, Circæis nata forent, an
Lucrinum ad saxum, Rhutupinóve ædita fundo
Ostrea, callebat primo deprendere morsu.

Et Lucanus:

Aut vaga cum Thetis, Rhutupinaque littora feruent.

Hæc ora maritima ab Europæ continente, freto disiungitur, vbi maria terram perfodisse credunt nonnulli; Solinus *fretum Gallicum* appellat, Tacitus, & Ammianus *fretum Oceani*, & *Oceanum fretalem*. Gratius Poëta *freta Morinûm dubio refluentia ponto*. Belgæ *Dehofden*, à duobus promontotijs, vt annotauit doctissimus Abrah. Ortelius. Nos *The strait of Calleis*, Galli *Pas de Callais*. Hic enim locus est vt inquit nostri temporis Poëta: *Fretum Britannicum.* *

— — gemini quà ianua ponti
Faucibus angustis, lateq; frementibus vndis
Gallorum Anglorumq; vetat concurrere terras.

Horrendis, vt verè inquit Marcellinus, hoc fretum attollitur æstibus, rursusque in speciem complanatur camporum; bis inter duos lunæ exortus affluens, bisque remeans. Attollente enim se Luna, ad Meridianum, & sub Horizonte in opposito iam demersa, supra modum hîc intumescit Oceanus, & immensa aquarum moles tanto cum murmure in littora irruit, vt non sine causa ille dixerit *Rhutupinaq; littora feruent.*

Ex aduerso in continente consedêrunt MORINI, sic antiqua Celtarum lingua dicti, quasi maritimi, siue maris ac- *Morini.*

colæ. Eorum regio nunc *Conte de Guines*, & *Conte de Bolonois* dicitur, duosque olim nominatissimos habuit locos, GESSORIACVM, & ITIVM; vnde Cæsar commodissimum è Gallia in Britanniam esse traiectum prodidit, plurimique fuisse credunt, quod nunc *Callais* vocant: sed magnus ille & eruditus Hospitalius Galliæ Cancellarius, rei antiquariæ peritissimus asserit Caletum minimè vetustum esse, tantumque viculum fuisse, cuiusmodi Galli *Burgado* vocant, priusquam Philippus Comes Bononiensis, mœnibus incinxerit, non multis antè annis, quàm Angli expugnauerint. Nec vspiam legas aliquos inde in Britanniam soluisse ante illa tempora. Itium igitur alibi quærendum existimo, ad *Vitsan* scilicet inferius prope *Blanest*, quod nos *Whitsan* vocamus, verbo ab Itio non abludente. Huc enim omnes ex hac insula transmisisse, & inde in eadem soluisse, ex historijs nostris obseruamus: vsque adeò vt Lodouicus Sanctus cùm Thomam Cantuariensem relligiosa peregrinatione inuiseret, hoc solum à Diuo illo nupero demississimè contendit, vt inter *Vitsan*, & *Douer* nemo naufragio periret: quasi hinc inde eo tempore commodissimus fuerit traiectus, nec alibi sanè hoc fretum magis coarctatur. Quamuis existimandum sit nauigantes in transmittendo non nauigationis compendium, sed portuum opportunitatem vtroque in littore spectasse. Sic quamuis fretum angustissimum sit inter *Blacneß* Galliæ, & *The Nesse* Angliæ: nunc tamen traijciunt inter Dubrin, & Caletum, superioribus seculis priusquam obstrueretur Portus *Vitsan*, inter illam, & Dubrin, antea verò inter Rhutupias, & Gessoriacum, vnde Claudius Imp. & alij quos dixi duces in Britanniam transmiserunt. GESSORIACVM hoc Plinius *Portum Morinorum Britannicum* vocare videtur, fortasse ob traiectum inde in Britanniam: Ptolemæus, apud quem in locum Itij prorepsit, *Gessoriacum nauale*, qua etiam significatione, Britanni *BoWling llong* vocitant. Nam Gessoriacum fuisse maritimum illud oppidum, quod Ammianus BONONIAM, Galli *Bolongne*, Belgæ *Beunen*, nos

Itius portus.

Breuissimus inter Galliam, & Britanniam traiectus.

Gessoriacum.

Bononia Gallia.

nos *Bolen* vocamus, asseueranter contra Boethinm Scoticum & Turnebum affirmarim; cùm ex B. Rhenani authoritate, qui tabulam militarem antiquam vidit: in qua scriptum *Gessoriacum, quod nunc Bononia*; tum itineraria ratione, quæ exactè respondet distantiæ, quam inter *Ambianos*, & *Gessoriacum* interposuit Antoninus. Sed quod instar omnium est, piraticam Carausij factionem, quam * Gessoriacensibus muris inclusam, & captam retulit Panegyricus Constantio A. dictus: alter ad Constantinum Maximum eius filium, ad * Bononiam fuisse deuictam commemorat, vt Bononia, & Gessoriacum sit necessario vnum idemque oppidum; vetustiusque nomen sub eo tempore exoleuisse videatur. Nec enim iudicandum est, tantos authores ad tantos principes, in huius loci notatione (recentium memoria) aberrauisse. Sed quid mihi cum Gallia? Certè horum memoriam libentius vsurpaui, quod maiorum nostrorum virtus sæpissimè hac in ora emicuit, qui Caletum, & Gessoriacum Gallis extorserunt; quorum hoc supplicanti Gallo, post octennium pacta pecunia reddiderunt; illud verò, annos CCXII. Gallo fremente, tenuerunt.

Pag. 272. editione Basiliensi.

Pag. 251.

Nunc Britanniam plenis velis, & secundo æstu repetamus. A Cantio promontorio in Austrum per aliquot milliaria crebro colle exurgens procurrit littus. Sed cum ad *Sandon*, id est, tumulum arenarium, & *Deale* castra vicina peruenerit, quæ Henricus VIII. patrum memoria extruxit, subsidet, planum & apertum mari obiacet. Ad *Deale* illud, *Dole* Nennius vocat (& verè opinor: iacentem enim & apertum ad mare, vel flumen planitiem sic hodie appellant Britanni nostri) Cæsarem appulisse constans est fama, Nenniusque suffragatur qui Barbarè scripsit. *Cæsar ad Dole bellum pugnauit.* Tabula item pensilis in Castro Douerensi, hoc idem comprobauit, fidemque etiam facit Cæsar ipse, qui aperto, & plano littore se terram conscendisse, difficilique pugna à Britannis exceptum memorat. Vnde Lelandus noster in cygnea cantione:

Sandon, Deale.

Vbi Cæsar appulit.

Iactat Dela *nouas celebris arces*
Notus Cæsareis locus trophæis.

Cæsaris in Britanniam ingressus.

Ille enim (à cursu paulatim digredi liceat) omnibus, vt è Seneca habet Pomponius Sabinus, terra marique captis, Oceanum respexit, quasi orbis Romanus non sufficeret, alium cogitauit, classeque mille nauium (sic ex Cota scribit Athenæus) vel vindictæ de Britannis, qui Gallis opem tulerunt, sumendæ, vt Strabo; vel Britannicarum Margaritarum spe, vt Suetonius; vel gloriæ cupiditate vt alij tradunt, inflammatus, anno ante Christum natum LIIII. & rursus sequenti, Britanniam ingressus est. Cùm antea, non vt fabulatur Rogerus Bachonus, speculis in ora Gallica dispositis, & arte Catoptrica quæ latentes species multiplicat; sed per speculatores, vt ipse, & Suetonius contestantur, portus & nauigationem explorasset. Quid hic gesserit ipse satis fusè literis mandauit. Sat mihi sit de illo è scriptoribus paucula, quæ minus sunt protrita, paucis adnotare.

In libro de arte & natura.

Cùm hanc insulam adiret, licèt tot rebus gestis clarissimus esset, ea fuit temperantia, & à nostri seculi pompa adeò alienus, vt tres solummodo domesticos in famulatu haberet. Quod Cotas qui tunc secundum in castris locum obtinebat, in Commentario suo Græco de Romanorum Repub. (authore Athenæo) prodidit. *Cum Britanniam peragraret*, inquit Seneca, *nec Oceano felicitatem suam continere posset, audiuit, decessisse filiam, publica secum fata ducentem: sed tam citò dolorem vicit, quàm omnia solebat.* Hoc ipso etiam in loco cum secundò Britanniam aggredetur, vt ex amissis Suetonij monumentis habet Eutropius: *Scæua miles Cæsaris cum quatuor commilitonibus nauicula ante transuectus est ad scopulum insulæ propinquum, atque interea recessu Oceani destitutus est. Complures Britanni in paucos Romanos impetum faciunt: cæteri tamen qui per rari comites ipsius fuerant, nauigio redeunt: Scæua imperterritus manet, vndique telis obrutus: ac primò pilo restitit, postremo gladio rem gerit solus in plures. Cumque fessus, vulneratusque esset, & galeam ac scutum ictibus perdidisset, cum duabus loricis notauit*

ad

ad castra Cæsaris, & poposcit ab imperatore veniam pro temeritate, quem Cæsar Centurionatus honore subuexit. Hic ille Scæua est cuius virtus in bello ciuili, Dyrrachij clarissimè emicuit, quemque natione Britannum fuisse Poëta noster Iosephus in Antiocheide prodit, in his de Britannia versibus:

Hinc & Scæua satus, pars non obscura tumultus
Ciuilis, Magnum solus qui mole solutâ
Obsedit, meliorq́; stetit pro Cæsare murus.

Alia Cæsaris in nostra regione gesta ex ipso petas. Nec enim ego grandæuum illum Britannum conueni, quem M. Aper (apud Quintilianum) in hac Insula vidit, qui se fatebatur pugnæ interfuisse quà Cæsarem arma inferentem arcêre littoribus aggressi sunt. Nec ego historiam iam conscribere in animo habeo. E Britannia victor reuersus, thoracem ex Britannicis margaritis factum, vti apud Plinium legimus, Veneri genitrici in eius templo dicauit: Captiuosque, vt author est Honoratus, nonnullos Britannicos ad officia Theatralia, Aulæaque etiam, in quibus suas victorias Britannicas depinxerat, donauit. Quæ cum Britanni, qui in ipsis picti erant tollere solebant, cecinit Virgilius: *Thorax Veneris.*

Purpureaq́; intexti tollant aulæa Britanni.

Verùm iam satis exorbitauimus: ad propositum reuertamur.

Huic littori satis longo tractu cumuli, velut aggeres subsunt, quos ventus conuerrisse nonnulli suspicantur: ego verò munitionem, seu potius naualia castra esse existimo; quæ Cæsar decem dierum labore, ne nocturnis temporibus intermissis confecit, vt in ea afflictas naues subduceret, contraque tempestates, & Britannos, qui eas frustrâ sunt adorti, tutaretur. Audio enim ab accolis hunc aggerem *Romes Worke* vocari, quasi Romanorum opus. Eoque magis credo Cæsarem hîc appulisse, quod prodat septimò hinc milliari (sic enim legit antiquus liber à Fl. Constantino viro consulari emendatus) mare ita montibus angustis *Naualia Cæsaris castra.* *Darellus.*

contineri vti telum ex locis ſuperioribus in littus adigi poſſit. Certè ſtatim à *Deale* cautium eminentia (*moles magnificas* vocat Cicero) Crythmo quam *Sampetram* vocant fœcunda, per ſeptem plus minus milliaria ad *Douer* procurrit, vbi dehiſcit, & ſe tranſeuntibus aperit; eaque loci eſt natura, vt perinde, ac Cæſar ſcribit, inter duos colles mare admiſerit, & continuerit. Hoc cautium diuortio DVBRIS interiacet, cuius Antoninus meminit, Saxones [*Dofra*] dixerunt, nos *Douer*. Inditum nomen ſcribit ex Eadmero Darellus, quia clauſus, & impeditus erat: *Cum enim*, inquit, *antiquis temporibus valdè eo loco portuoſum mare ſe diffunderet, neceſſitate vrgente, ſic affectum eſt, vt arctioribus quibuſdam limitibus conſtringerent.* Guilielmus Lambardus tamen nominis rationem à *Duſyrrha*, quod Britannicè locum accliuem ſignificat, probabilius deduxit. Oppidum quod inter cautes conſidet (vbi portus ipſe olim fuit, quum mare ſe inſinuaret, vti ex anchoris, & nauium tabulis erutis colligitur) portus opportunitate, quæ iam ferè nulla eſt, & in Galliam traiectu magis celebratur, quam ſua vel elegantia, vel frequentia. Celeberrimus enim eſt traiectus, cautumque olim lege erat, vt nemo qui religionis gratia peregrè proficiſceretur, alibi traijceret. Qua Oceanum iam glarea interiecta excluſum ſpectat, mœnibus præcinctum fuit, quorum pars aliqua ſupereſt. Templum habuit Martino ſacrum, à Victredo Cantij rege fundatum; militum etiam Templariorum ædes, quæ iam diſparuerunt, ſedemque præbet Archiepiſcopi Cantuarienſis ſuffraganeo: qui cùm grauioribus Archiepiſcopus negotijs diſtrictus ſit, quæ ordinis ſunt, non quæ iuriſdictionis epiſcopalis gerit. E colle, ſeu potius rupe, quæ à dextra, omni ferè ex parte confragoſa in admirandam altitudinem exurgit, caſtellum ampliſſimum inſtar vrbeculæ, opere munitiſſimum, & turribus frequentiſſimum ſubiecto freto quodammodo minatur: *Clauem, & repagulum Angliæ* vocat Matth. Pariſienſis. Vulgus hominum à Iulio Cæſare conſtructum ſomniat. A Romanis primò conditum ex la-te-

Sampetra.

Dubris.

Douer.

Suffraganeus Archiepiſcopi Cantuar.

teribus illis Britannicis in sacello, quibus vsi sunt in suis substructionibus, arbitror. Præcipitante in occasum Romano imperio, Numerum Tungricanorum, qui inter auxilia Palatina numerabantur, hîc in præsidio collocarunt: è quorum apparatu sagittæ illæ magnæ videntur, è basiliscis solitæ emitti, quas pro miraculis iam ostendunt castellani. A Saxonum ingressu, vsque ad confectum eorum imperium, nusquam, ne verbulum de hoc castro, siue oppido legerim; nisi in schidis quibusdam ex tabula pensili hic asseruata, descriptis: quæ memorant Cæsarem, cum ad *Deale* appulisset, & ad *BaramdoWne*, (hæc equitabilis est planities adiacens, & explicandis copijs opportuna) Britannos profligasset, Douerense castrum inchoasse, Aruiragum postea contra Romanos muniuisse, portumque obturasse. Arthurum deinde, & eius milites, nescio quos rebelles hîc deuicisse. Cæterum paulò ante Normannorum aduentum, vnicum Angliæ munimentum habitum fuit, eoque nomine, Guilielmus Normannus Haraldum iureiurando adegit, vt hoc castrum cum puteo sibi in manus traderet, cum regnum affectaret: compositisque Londini rebus nihil prius habuit, quàm hoc communire, nobilibusque latifundia in Cantio assignare, ea lege, vt præsto, cum certa militum manu ad hoc propugnandum forent, quod nunc tamen annua pecunia redimitur. Fertur etiam Philippum Augustum Galliæ regem dixisse, cum Ludouicus filius res nouas in Anglia moliretur, vrbesque quasdam caperet; Ne in Anglia filius habet, vbi vel pedem ponat, si Douerense castrum in potestatem non redegerit; vtique quod totius Angliæ munitissimum & Gallo opportunissimum.

In altera rupe, quæ est è regione, & æquato ferè iugo, ædificij cuiusdam perantiqui supersunt reliquiæ. Quidam, nescio qua persuasus ratione, *Cæsaris Aram* dixit; sed Tho. TWinus Cantuariensis, senex eruditus, qui adolescens illud magna ex parte integrum vidit, Pharum fuisse mihi

affirmauit quæ nocturno nauium cursui ignes ostenderet. Cuiusmodi altera ex aduerso ad Bononiam extitit à Romanis posita, & longo post tempore à Carolo magno restaurata, (vt testatur Regino, apud quem corruptè *Phanum* pro *Pharum* legitur) quæ nunc Gallis *Tour d'order*, Anglis *The old man of Bullen* vocatur. Sub hac rupe patrum memoria Henricus Octauus Rex potentissimus, maximo labore, & infinitis impensis, defixis in ipso mari trabibus ingentibus, stilis colligatis, arborum, saxorumque cumulo iniecto molem, seu pilam, nos *The Pere* vocamus, eduxit, qua tutiùs naues subsisterent. Sed optimi regis studium inhorrescentis Oceani furor citò deuicit, operisque compages crebris fluctibus verberata se laxauit. Ad quam instaurandam Diua nostra Elizabetha, magnam pecuniæ vim erogauit, & Parlamentaria authoritas singulis Anglorum nauibus, quæ merces exportant, & important, vectigal in septennium imposuit.

Douer Peere.

Hinc cautes ex creta, veluti serie cohærentes, per v. milliaria perpetuum habent dorsum vsque ad *Folkstone*, quod olim floruisse Romanorum numismata quotidie inuenta persuadent, quo autem nomine incertum. Ex illis turribus fuisse probabile est, quas Romani ad Saxones arcendos, (Theodosio Iuniore regnante) *per interualla* (vt inquit Gildas) *ad meridianam Britanniæ plagam in littore collocarunt*. Saxonibus religionis nomine celebre fuit, à monasterio quod EansWida Eadbaldi regis Cantij filia virginibus consecrauit: nunc verò viculus est, eiusq; partem maximam abrasit Oceanus.

Folkstone.

Conuersa inde ad Occasum littorum fronte, ad quartum milliare *Hith* sedet, è quinque portubus vnus; vnde & illud nomen assumpsit, quod Saxonibus portum sonat; licèt nunc vix illud nomen tueatur, ob arenas accumulatas, quibus mare longius excluditur. Nec tamen ita diu est, ex quo primum emicuit, ex occasu scilicet *Westhithi*, Oppidulum illud est ad Occasum, vicinum, portusque fuit, donec hinc se mare proauorum memoria submoueret.

Hith, *siue* Hide.

Origi-

Originem autem & hoc *Westhithum* Limo viculo adiacenti debuit, qui olim celeberrimus erat portus, donec arenæ quas mare euomit, obstruxissent. Antoninus, & Notitiarum liber PORTVM LEMANIS vocarunt, Ptolemæus λιμήν: quod cum apud Græcos significatiuum sit, Librarij vt viderentur defectum supplere καινὸς λιμὴν scripserunt, Latinique interpretes *Nouum portum* inepte conuerterunt: cum loci nomen *Limen*, vel *Leman* fuerit, vti hodiè *Lime*. Stationem hic sub Comite littoris Saxonici Præpositus numeri Turnacensium habuit. Viaque hinc Militaris saxis constrata, ad Cantuariam pertingit, quam Romanorum fuisse opus facilè dijudices, vti etiam castrum, quod in deiectu collis, decem quasi iugera inclusit, mœniumq; reliquiæ supersunt Britannicis lateribus, silicibus, calceq; cum arena & grumis intrita sic compactæ, vt nec dum vetustati cesserint. Nunc verò licèt portus non sit, dignitatis tamen pristinæ vmbram non tenuem retinet. *Guardianus* enim portuum hic solemne inijt iusiurandum, vbi primùm magistratum init, & hic de causis inter portuum incolas statis diebus cognoscit.

Portus Lemanis.
Lime.

Nonnulli existimârunt, magnum flumen hoc in loco se exonerasse, quod vnus, & alter scriptor de *Lemano* fluuio, & *Lemanis ostio* meminerint, ad quod Danica classis anno salutis 892. appulsa fuerit. Sed falsos eos in loci descriptione opinor, tum quod nullus hic fluuius nisi tenuis admodum, qui statim despectus emoritur: tum quod Huntingdonensis Archidiaconus pressæ fidei author, illam classem ad *Lemanem portum* appulsam scribat, nec verbum de flumine habeat. Nisi quis sentiat (quo cum ego sentire non ausim) *Rother* flu. qui sub *Rhye* Oceano conmiscetur, hac defluxisse, cursumque paulatim immutasse, cum campestris illa planities *Rumney Marsh* terræ accresceret: Hæc enim campestris regiuncula, quæ à Lemani x. mill. in longitudine, VII. latitud. occupat, luxurianti viriditate saginandis pecoribus aptissima, maris beneficio terræ paulatim accreuit. Vndè maris donum appellare non immeritò pas-

Rumney Marsh.

ſim, perindè ac Ægyptum fluminis Nili donum vocarit Herodotus. Mare namque vt paria faceret, quod alibi hac ora hauſerit, hîc reddidit, vel recedendo, vel limum ſubinde apponendo; adeò vt *Rumney* oppidum è quinq; portuum numero, quod auorum memoria mari incubuit, duobus ferè milliaribus à mari nunc diſiungatur. Quanta ſit ſoli vbertas, quàm numeroſa armenta paſcat, quæ huc ſaginanda ex vltimis Angliæ partibus mittantur: quanta arte aggeribus contra exaſperati Oceani inſultus communitur, non facilè credat, qui non propius conſpexerit. Saxonico

* i. Marshmen. ſeculo huius incolæ [*MerſcWare*] Saxonicè dicti erant, & nominis ſanè ſignificatio cum loci natura optimè conuenit. nec ego Æthelwerdum antiquum illum ſcriptorem capio, cum prodit, *Cinulfum Merciorũ regem vaſtaſſe Can-*

795. *tium, & regionem quæ Merſc-uuarum dicitur: & Herbythũ Ducem a Danis in loco Merſc-uuarum truncatum fuiſſe*, ſi

Ould Rumney. hanc ipſam regiunculam non innuerit. *Rumenal* quod hodie *Ould Rumney* appellatur, præcipuum erat opidum; cuius incolæ, vt eſt in Regis Guilielmi primi libro, *fuerunt quieti pro ſeruitio maris ab omni conſuetudine, præter latrocinium, pacem fractam, & Foriſtell.*

Sub hac, terra in Ortum euecta longius procurrit, (*Neſſe*, quaſi naſum vocamus,) cui inſidet *Lid*, ſtatis frequens oppidulum. Indè ſe reducens rectà in occaſum fertur, vſque ad Rotheri oſtium, quo alicubi à Southſexia Cantium diſterminatur. Huius decurſum à Southſexiæ parte ſuperius paucis perſequuti ſumus. A Cantij parte priuſquam *Orney* inſulam ſpargat, *NeWenden* habet, quod fuiſſe por-

Anderida. Andredceſter tum illum diu quæſitum, quem Notitiarum liber ANDERIDAM, Britanni *Caer Andred*, Saxones [*Andredſceaſter*] nuncuparunt, ferè perſuadeor: primùm quod incolæ vetuſtiſſimum fuiſſe oppidum, & portum aſſeuerent: deinde quod ad *AndredſWalde* ſiluam, cui nomen creauit, ſitum habeat: poſtremò quod *Brittenden*, i. Britannorum vallem, Saxones dixiſſe videantur, (vti etiam Segontium de quo antea) vnde *Selbrittenden* toti Centuriæ adiacenti

nomen.

nomen. Romani, vt hanc oram contra Saxones piratas tuerentur, numerum Abulcorum, cum eorum præfecto, hic statuerunt. Postea tamen Saxonum furore penitus deletum concidit. Hengistus enim, cum Britannos è Cantio omnino exturbare in animo haberet, maximique sua interesse existimaret, si maioribus copijs turmas adaugeret; Ællam è Germania, cum magna Saxonum manu euocauit. Qui dum magno impetu Anderidam hanc oppugnaret, Britanni è silua proxima insidiantes, ita eum exagitarunt, vt cùm tandem post multas vltro, citroque illatas clades, partitis copijs, & Britãnos in siluis fudisset, eodemque tempore in oppidum irrupisset. ita ad vindictam barbari animus exarsit, vt occisis incolis funditus euerterit. *Locus verò desolatus multis post sæculis transeuntibus*, (vt inquit Huntingdonensis) *ostendebatur*, donec sub Edvvardo primo, fratres Carmelitæ, è Carmelo Palęstinæ recens profecti, qui solitaria quærebant loca, hic monasteriolum ex impensis Th. Albugeri militis posuerint, oppidulumque statim enatum, quod ratione veteris oppidi diruti, *Nevvenden*, i. *Nouum in valle oppidum*, dici cœpit. Iuxta hanc *Nevvenden* in siluestri regione, sunt *Cranbroke*, *Tenterden*, *Benenden*, & alia vicina oppida, in quibus lanificij, siue rei pannarię laus inprimis floruit iam inde ab Edvvardi III. temporibus, qui propositis præmijs, & plurimis concessis immunitatibus Belgas in Angliam, anno regni sui decimo, euocauit; qui nostros artem illam panni lanei contexendi edocerent; quæ hodie inter Reip. nostræ columina merito numeratur. *Res pannaria primum in Anglia.*

Nunc vt Cantij Comites suo ordine percenseam, (omissis Saxonibus Godvvino, & alijs, qui non hæreditarij, sed officiarij Comites erant) Odo vterinus Guilielmi primi frater, primus habetur è Normannico sanguine, Cantij Comes, simulque Baiocensis Episcopus, vir ingenio prauo, turbidoque, & rebus nouandis semper intento; vnde post grauissimam, quam concitarat, seditio- *Comites Cantij.*

nem ſuis ſedibus, & fortunis in Anglia à nepote Guilielmo Rufo eiectus. Deinde cum Stephanus Angliæ vſufructuarius bellicoſos homines beneficijs ſibi aſtringeret, Guilielmum Iprenſem Flandrum eo honore exornauit; vti etiam eadem de cauſſa Philippo Flandriæ Comiti, Cantij etiam titulum adiunxit Henricus Regis Henrici II. filius, cum res nouas in patrem moliretur; ſed hic tantum titulo, & promiſſo tenus Cantij Comes erat. Vt enim habet Geruaſius Cantuarienſis: *Comes Flandriæ Philippus ſuum pro poſſe ſpopondit auxilium iuueni regi, faciens homagium cum iuramento. Cui pro ſeruitio ſuo promiſit Rex cum toto Cantio,* 1000. *librarum redditum, Caſtellum quoque de Roffa, cum Caſtello de Douoria.* Non longo poſt tempore Hubertus de *Burgo*, optimè de Repub. meritus, ſuo quaſi merito eundem honorem ab Henrico III. accepit, vir patriæ verè amans, & qui omnia officia, quæ à ciue optimo patria exigere poſſit, inter medias aduerſantis fortunæ procellas cumulatè præſtitit. Eo ſine prole defuncto, iacuit hic titulus vſque ad EdWardi II. tempora. Ille enim fratri ſuo iuniori, Edmundo de *Woodſtocke* contulit, qui nepotis ſui EdWardi III. tutor, falſæ, & iniquæ inuidiæ tempeſtatem ſubijt, ſecuri percuſſus, quod in fratrem depoſitum, fraternum animum nunquam obſcurè tulerit, & illum è cuſtodia liberare voluerit. Filij tamen duo, Edmundus & Ioannes ſucceſſerunt, quibus ſine ſobole mortuis, hunc honorem eorum ſoror ſuperſtes in equeſtrem Hollandorum familiam tranſtulit: Thomas enim Hollandus eius maritus vxorio iure factus eſt Cantij Comes, quem ordine ſequuti ſunt Thomas eius filius, qui etiam Surriæ Dux, & bini huius filij, Thomas qui ante nuptias præpropero fato obijt, & Edmundus qui Angliæ Archithalaſſus dum *Fanum Brioci* * in Britannia Armorica oppugnaret, accepto vulnere, anno ſalutis 1409. occubuit. In his cum hæc familia ſua exacta periodo intercidiſſet, Rex EdWardus IIII. primùm Guilielmum *Neuill* Dominum de *Fauconberg*, eoque extincto, Edmundum Grey Dominum de *Ruthyn*

* S. Brienſ

Can-

Cantiani Comitis honore adauxit, qui Georgium filium ſucceſſorem habuit. Ille ex Anna *Videuile* coniuge prima Richardum Comitem Cantii progenuit qui ſine ſobole diem clauſit; ex ſecunda autem vxore Catharina filia Guil. Herberti Comitis Penbrochiæ Henricum Grey Equitem ſuſcepit, cuius è filio Henrico nepos Reginaldus in Comitem Cantii à Diua noſtra ELIZABETHA anno 1571. erectus erat, cui ſine prole defuncto, Henricus eius frater ſucceſſit omnibus veræ nobilitatis ornamentis longè ornamentiſſimus.

Habet hæc prouincia parœcias 398.

Egiones, quæ hinc Oceanum Britannicum, illinc Sabrinianum fretum, & Tamisim fluuium interiacent, obambulauimus omnes. Nunc reliquas instituto ordine perlustremus, & trāsmisso flumine, ad Tamisis fontes, Sabrinæque æstuarium reuecti, DOBVNOS videamus; qui olim, vbi nunc Glocestershire, & Oxfordshire, habitarunt. Horum nomen factum a Duffen, Britannica dictione credimus, quod maxima ex parte loca iacentia & depressa sub collibus insidebant: vnde in vniuersos nomen transijt, & ab eiusmodi sanè situ Bathieia in Troade, Catabathmos in Africa, Dœpedale in Britannia nomina acceperunt. Hoc vt credam, facilius a me impetraui, cum videam Dionem hos populos eadē planè significatione BODVNNOS dixisse, si literæ non transponantur. Bodo enim vel Bodun profundum antiqua Gallorum lingua (quam eandem cum Britannica fuisse demonstrauimus,) significare author est Plinius; vnde Bodincomagus vrbs, vbi maxima Padi altitudo, Bodiontii populi, qui vallem profundam, nunc Val de Fontenay ad Lemanum lacum incoluerunt, vt Bodotriam profundissimum in Britannia æstuarium tacitus prætermittam.

Duffen Britannice profundũ siue depressum.

Bodo quid Britannis & Gallis.

Cæterum cum Saxones rerum in Britannia potirentur, Dobunorum nomine extincto, & hi & circumuicini nouo Germanico nomine Wiccii vocabantur; vnde tamen (nisi cum bona lectoris venia,) coniectare vix ausim. Si verò Wic Saxonibus fluminis sinum sonet, & Viguones Germaniæ populi sic dicantur, quòd maris & fluuiorum sinus accolerent (hoc enim asseuerat B. Rhenanus,) minimè absurdum erit, si inde Wiccios nostros deducerem, qui Sabrinæ ostium, quod admodum sinuosum circumcoluere. De his Dobunis nihil è prisca memoria legendo erui, nisi quod A. Plautium præsidem in Britanniam à Claudio missum, horum partem in fidem accepisse, qui Cattuellanis parebant, (finitimam enim illi regionem tenuerunt) præsidiumq; circiter annum à Christo nato quintum & quadragesimum imposuisse Dio prodiderit.

VViccij.

Locestershire, Saxonicè [*Gleaucesterschyre*,] quæ primaria Dobunorum sedes erat, ab Occasu Walliam, à Septentrione agrum Vigorniensem, ab Ortu Oxoniensem, à Meridie Wiltoniensem spectat, Regio amœna & fertilis, ab ortu æstiuo in occasum brumalem porrecta. Orientalior pars collibus exsurgens *Cottesvvold* vocatur. Media in fertilissimam subsidet planitiem, Sabrinaque nobilissimo flumine, qui glebis quasi vim vitalem infundit, irrigatur. Occidentalior pars trans Sabrinam tota siluis obumbratur. Sed quid ego hæc? hunc mihi laborem subleuasset Guilielm. Malmesburiensis, qui pleno ore hanc regionem laudat, & describit. Eius igitur verba ex libro de Pontificibus accipe: *A primaria ciuitate regio* Vallis Glocestriæ *dicitur, terra omnis frugum opima, fructuum ferax, hic sola naturæ gratia, illic culturæ solertia, vt quemuis tædiosum per socordiam prouocet ad laboris illecebram, vbi centuplicato fœnore responsiua sit copia. Cernas tramites publicos vestitos pomiferis arboribus, non insitiuæ manus industria, sed ipsius humi natura. Ipsa se terra sponte subrigit in fructus, eosque sapore, & specie plurimum cæteris præstantes, quorum plures ante annum marcescere nesciunt, vt dominis vsq; ad nouos successores præstent officium. Regio plusq; alia Angliæ prouincia vinearum frequentia densior, prouentu vberior, sapore iucundior. Vina ipsa bibentium ora non tristi torquent acredine, quippe quæ parum debeant Gallicis dulcedine.* Vites & vinū. *Villæ innumerabiles, ecclesiæ præstantes, vici frequentes. Quibus omnibus accedit ad gloriam fl. Sabrina, quo nullus in hac terra alueo latior, gurgite rapacior, amne piscosior. In eo quotidianus aquarum furor, quem vel voraginem, vel vertiginem vndarum dicam nescio, fundo ab imo verrens arenas, & conglobans in cumulū, cum impetu venit, nec vltra quam ad pontē pertendit. Nonnunquā etiam ripas trāscendit, & magna parte* The Higre.

circuita, terræ victor regreditur. Infelix nauis si quam à latere attigerit. Nautæ gnari cum vident illam Higram, (*sic Anglicè vocant*) *venire, nauem obuertunt, & per medium secantes, violentiam eius eludunt.*

Quod verò de centuplicato terræ fœnore dicit, à veritate multum abest: nec tamen ego cum querulis illis, & desidiosis agricolis quos perstringit Columella, solum nimia prioris æui vbertate defatigatum, & effœtum existimarẽ. Hinc tamen vt alia taceam, non est cur miremur, tot loca in hac regione à vinetis *Vineyards* vocari, cum vinum protulerit, & certè ex incolarum potiùs socordia, quàm cœli intemperie videatur, quod hodiè nullum ferat. Cur verò alicubi in hoc Comitatu (vt in Statutis nostris legitur) priuata consuetudine, quæ in legem inualuit, damnatorum patrimonia regi solummodo in annum & diem cedant, eoque tempore exacto, contra quam in reliqua fit Anglia, proximis hæredibus, viderint Politici: nec enim nostri instituti est inquirere. Nunc tres, quas dixi, partes suo ordine perlustremus.

Occidentalior pars trans Sabrinam (quam Silures olim tenuerũt) ad Vagam fl. Walliæ & Angliæ limitem, tota profundis siluis occupatur. *Deane Forrest* hodiè nos vocamus, Latinorum alii *Siluam Danicam* à Danis, alii cum Gyraldo, *Danubiæ Siluã*. Ego verò, si à *Deane* oppidulo adiũcto hoc nomen factũ non fuerit, truncato vocabulo, *Deane* ab *Arden* dictã suspicarer. Qua dictione & Galli, & Britanni pro silua olim vsi videantur, cum duæ longè maximè siluæ, altera in Gallia Belgica, altera apud nos in agro WarWicensi, vno eodemq; nomine *Arden* appellentur. Saltus enim hic erat longè densissimus, & superioribus sæculis itinerum anfractibus, & vmbrarum horrore ita opacus, & formidolosus: vt incolas ferociores, & ad latrocinandum audaciores reddiderit. Regnante enim Henrico VI. ita Sabrinam latrociniis oppresserunt, vt ad eos coercendos leges Parlamentaria authoritate latæ fuerint. Verùm ex quo, opulentæ ferri venæ hic fuerint repertæ, siluæ illæ condensæ paula-

Forrest of Deane.

Ardena.

Ferrum.

paulatim rarescere incœperunt. ABONE siue AVONE ab Antonino memoratum in hoc fuit saltu, quod prisco illo nomine non omninò viduatum, *Auenton* hodiè dicitur, viculus sanè exiguus, sed qui exactè ad IX. vt ille notat, à VENTA SYLVRVM, siue *Caer Went*, milliare, Sabrinæ adsidet. Cúmque *Auon* flumen Britannis denotet, non absonum erit, si à flumine sic dictum putemus: eadem enim planè significatione, vt alia omittam, nos *Waterton*, *Bourne* & *Riuerton*, Latini *Aquinum* & *Fluentiam* habuerunt. Eóque magis hoc nomen à flumine inditum iudico, quod ad hunc locum flumen traiicere solebant, vnde oppidum è regione oppositum eidem Antonino TRAIECTVS dicitur, sed corrupto proculdubio numero. Milliaria enim IX. inter Traiectum & Abone interponit, cùm flumen vix III. mill. pass. pateat. Intercidisse verò vel potiùs in viculum abiisse, tùm videatur, vel cùm inferiùs traiicere inciperent, vel cùm Athelstanus Britannos Wallenses hinc exturbaret. Ille enim primus vltra Vagam (teste Malmesburiense) eos submouit. Cúmque ante eius tempora Sabrina Anglos, & Wallos siue Cambros distermінaret, ille Vagam limitem constituit, vnde Nechamus noster: Abone. Auenton. Traiectus.

Inde vagos Vaga Cambrenses, hinc respicit Anglos.

Haud procul à Vaga inter nemorosa auia *Breulais* castrum plusquam semirutum cernitur Guilielmi Herefordiæ Comitis, quarti Milonis filii fato insigne. Ibi enim auida eius consilia, efferam crudelitatem, & alieno imminentem auaritiam (his nominibus malè apud scriptores audit) vltio diuina assequuta est. Nam vt Gyraldus scripsit, à Gualtero de *Clifford* in hoc castro hospitio susceptus, ædibus deflagrantibus, lapide à turre summa in caput impacto, animam exhalauit. Breulais.

Nec aliud est in hoc saltuoso loco quod adnotem, nisi Herbertum qui sororem Guilielmi illius Herefordiæ Comitis duxerat, vxorio iure Dominum de *Deane* dictum fuisse, à quo originem repetit inclyta illa Fitzherbertorum

(vt ipsi contendunt) familia, vnde oriundus est Antonius *Fitzherbert*, quem iuriſconsultorum fuiſſe cōſultiſſimum, & ſupremum Angliæ tribunal, è quo aliquandiu ius dixit, & elaboratiſſimi de iure noſtro municipali libri æditi conteſtantur.

Tewkesbury. Ad Sabrinam flumen, HAFFREN Britanni vocant, cùm longum iter anguſtiori alueo confecerit, vbi primùm hunc agrum ingreditur, Auonam flumen, aliúmque riuulum ab Oriente excipit, quibus interſidet *Tewkesbury*, Saxonicè [*Theocsbury*,] aliis *Theoci Curia*, à Theoco qui heremeticam ibi vitam duxit, denominatum: amplum & elegans oppidum, tribus pontibus ad tria flumina peruium, laneis pannis conficiendis, & ſinapi quod acrimonia plenum altiſſimè penetrat, celebre: ſed celeberrimum quondam monaſterio antiquo ab Odone & Dodone Saxonibus fundato, & poſteà à Roberto filio Hamonis inſtaurato, in quo Gloceſtriæ Comitum ſepultura, qui caſtrum ſuum de *Holmes* dictum in proximo habuerūt, quod nunc ferè euanuit. Nec minus famę accedit ex prælio Lancaſtrenſi familiæ funeſto, in quo anno 1471. Lancaſtrenſis nominis plurimi cæſi, plures capti & obtruncati, eorum res ita acciſa, ſpéſque attenuata, ſublato Edwardo Henrici VI. filiolo vnico, cui indigniſſimè cerebrum diſperſum, vt iam inde contra Edwardum IIII. ſigna non extulerint. Vnde de hoc oppido I. Lelandus:

(margin: Sinapis.)

Ampla foro, & partis ſpoliis præclara Theoci
Curia, *Sabrinæ quà ſe committit Auona*
Fulget, nobilium ſacriſque recondit in antris
Multorum cineres, quondam inclita corpora bello.

Deorhirst. Inde *Deorhirst*, de quo Beda, Sabrinæ impendet humiliori ſitu, vnde magna damna perfert cùm fl. ita inſurgat, vt ſe non capiat. Monaſteriolum olim habuit, quod à Danis dirutum, tandem reuixit ſub Edwardo Confeſſore; qui, vt in eius teſtamento legimus, *Locum religioſum ad Deorhirst, & eius regimen S. Dionyſio prope Lutetiam aſſignauit.* Paulò tamen pòſt, vt inquit Malmesb. *Antiquitatis*

inane

inane simulachrum erat. Huic mediamnis in Sabrina obiacet, [*Oleneag,*] & *Alney*, Saxonicè, nunc *the Eight*, id est, Insula. Hinc celebris, quòd cùm assiduis præliis & Angli, & Dani comminuti fuissent: misso in compendium bello, vtriusque gentis fata Edmundo Anglorum, & Canuto Danorum regibus commissa fuerint, qui singulari certamine de summa Imperii in hac insula depugnârunt. Sed post ancipitem æquo Marte pugnam, pax conuenit, & regnum inter eos dispertitũ: verùm Edmundo statim neq; sine suspicione veneni sublato, vniuersam Angliã occupauit Danus. *Monomachia.*

Sinuoso volumine à *Deorhirst* defluit Sabrina, & statim se diffindens, vt amnicam insulam efficiat, primariam Comitatus præterfluit vrbẽ, quam Antoninus CLEVVM, & GLEVVM dixit; Britanni *Caer Gloui*, Saxones [*Gleaucester,*] nos *Glocester*, vulgus Latinorũ *Glouerniam*, alii *Claudiocestriam*, à Claudio Imperatore, vt fabulantur, qui sic denominaret, quum Genissam filiam nuptiis hîc Aruirago Britanno locasset. De quo Iuuenalis: *Gleuum.* *Glocester.*

Regem aliquem capies, vel de temone Britanno
Excidet Aruiragus.

Quasi alias filias quàm Claudiam, Antoniam, & Octauiam ex tribus vxoribus tulisset, & Aruiragus ea ætate innotuisset, cuius nomen Domitiani tempore vix primò exauditum. Sed valeant qui contabulatis mendaciis antiquitatem superstruunt. In Nennii potiùs sententiam irem, qui à Glouuo Vortigerni regis atauo denominatam scribit, nisi longo ante tempore *Cleuum* ab Antonino dictum fuisset (quod & distantia à *Corinio*, & nomen comprobent.) Sed proculdubiò vti *Gleaucester* Saxonum, à *Cleuo* promanauit, ita *Cleuum* analogicè à Britannorum *Caer Glow*, quod à dictione *Glowe* profluxisse suspicor, quæ Britannis pulchrum & splendidum sonat, vti *Caer Glow* sit idem, quod vrbs pulchra: quâ etiam significatione Græci suam *Callipolim, Callidromon, Callistratian*, & Angli *Brightstow*; atque in hoc ipso agro *Faireford*, id est, *Vadum pulchrum*, &c. habuerunt. Extructa fuit

vt credimus, à Romanis, & Silurum quaſi ceruicibus impoſita. Sabrinæ exporrecta imminet, quà flumine non alluitur, murus firmiſſimus opponitur, Templorum numero, & ædium deſcriptione ſatis eſt elegans. In Auſtrali parte caſtrum è ſaxo quadrato conſurgit, Guilielmus primi temporibus extructum, ſedecimque domus eò loci (vt in Cenſuali Angliæ libro legimus,) ad caſtrum conſtruendum demolitæ fuerunt. De quo litem Henrico ſecundo Rogerum fratrem Milonis Conſtabularii Gloceſtriæ intentaſſe, fratremque eius Gualterum omni iure quod in hanc vrbem, & caſtrum habuit, excidiſſe Robertus de *Monte* ſcripſit. Ceaulinus rex Occidentalium Saxonum primus Britannis circa annum reparatæ ſalutis DLXX. extorſit. In Merciorum poteſtatem poſtea ceſſit, ſub quibus magno cum honore floruit, monaſteriúmque ampliſſimum Ethelredi Mercii permiſſu Ofricus Rex Northumbrorum virginibus poſuit; quibus Kineburga, Eadburga & Eua Merciorum Reginæ ſucceſſiuè præfuerunt. Edelfleda etiam illa clariſſima Merciorum Domina templo, in quo ipſa ſita eſt, hanc vrbem adornauit. Nec longo poſt tempore, cùm Danicis deprædationibus vniuerſa regio
878. exhauſta eſſet, *Dani* (vt habet Æthelwerdus author ille antiquus) *attegias fixerunt in oppido* Gleuu-ceſter *vario ictu.* Qua tempeſtate cùm illa templa antiquiora ſubuerſa fuiſſent, Aldredus Eboracenſis Archiepiſcopus aliud, quod nunc principem locum obtinet & VI. habet Præbendarios, conſtruxit. Guilielmo primo regnante, & anteà, ferro conflando ciues præcipuè operam dediſſe videantur: nec enim, vt eſt in libro Angliæ Cenſuali, aliud ferè tributum, quàm quaſdam ferri *Icras*, baculóſque ferreos in vſum claſſis Regiæ, & pauculos mellis ſextarios reges imperârunt. A Normannorum ingreſſu calamitates nonnullas pertulit, ab Edwardo Henrici III. filio dum bello Baronico Anglia fumaret, direpta, & deinde fortuitò igne quater, penè abſumpta: ſed longa pace fouente, iam rediuiua floret, Epiſcopalique ſede patrum memoria

ria adauxit Henricus VIII. qua olim dignitate præclaram fuisse asserit Monumethensis, & asserenti fidem non derogo, cum *Cluuiensis* Episcopus inter Britannorum præsules connumeretur; quod nomen à Cleuo, vel *GloWy* deductum coniecturæ meæ, hanc Cleuum esse Antonini, quodammodo firmamentum adiungit.

Sabrina cùm iam Glocestriam reliquerit, & se collegerit, alterno maris accessu, recessúque plenior, more sequientis pelagi exurgit, Oceanúmque crebro sinuosus flexu petit. Nihil verò in itinere visit quod memoria dignum, nisi quà *Cam* amniculum recepit, *Cam-bridg* rusticanum * Cam-bridg. viculum vidit, ***cuius pontem quum ordine literato***, vt Æthelwerdus scribit, ***Dani cum opimis spoliis transmeassent, exceperunt illos graui prælio Occidentales Saxones, & Mercii in*** Woddnesfeld ***vbi tres eorum reguli ceciderunt***, Heatfden, Cinuisl, & Inguar.

Eodem littore non multò inferiùs sedet *Barkley* Saxonicè [*Beorkenlau*,] castro, Maiore (qui summus est magistratus) & Dominis suis Baronibus de *Barkley* superbum. Barkley. Qua arte GodWinus Cantii Comes vir ad faciendam iniuriam instructissimus, in huius loci possessionem se miserit, si intelligere velis, paucula hæc ex Gualtero Mapæo qui ante annos 400. floruit, legas, nec lectu sanè indigna videantur. *Berkleia prope Sabrinam est villa 500. librarum. Monialium erat ibi monasterium, quibus Abbatissa præfuit nobilis & formosa. GodWinus Comes in dolo subtili satis, non ipsam, sed sua cupiens in transitu ei reliquit nepotem suum iuuenem elegantissimæ formæ, tanquam infirmum, donec reuerteretur, instruxitque ipsum iacentem ne conualesceret, donec visitantes ipsum, & ipsam, & quascunque posset moniales fecisset de honestis onustas; & vt plenam valeret ab iis assequi iuuenis visitationis gratiam, annulos, & zonulas ei dedit ipsis in fraude largienda. Is igitur voluptatis iter vltroneum libenter ingressus, quòd facilis descensus Auerni, facilè docetur, & in id quod sibi sapit, sapienter desipit. Penes ipsum resident omnia fatuis optanda virginibus, pulchritudo deliciarum, diuitiæ,* Gowini fraus.

affabilitas, & ſolicitus eſt ſingulum locum habere. Diabolus Palladium igitur expulit, Venerem intulit, fecitque Saluatoris & ſanctorum Eccleſiam execrabile Pantheon, & delubrum lupanar, & ſic agnas conuertit in lupas. Tumentibus igitur multarum vteris, iam relanguens & victus voluptatis euictor euoluat, Domino ſuo Victrices aquilas mercede dignas iniquitatis illicò refert. Ille regem impigrè adit, Abbatiſſam, & ſuas prægnantes, & omnibus proſtitutas edocet, exploratoribus miſſis omnia probat. Berkleiam ipſis petit eiectis, & à Domino ſuo accepit. Quomodo Rex EdWardus ſecundus vxoris artibus regno exutus, in huius loci caſtro Adami Epiſcopi Herefordenſis ſcelerata verſutia ſit ſublatus, qui hæc verbula ſine interpunctionibus ad eius cuſtodes ſcripſit; *EdWardum occidere nolite timere bonum eſt:* vt pro ſenſus varietate & illi cædem patrarent, & ipſe ſe commodè excuſaret, malim ab Hiſtoricis petatis, quàm à me expectetis. Sub hoc *Auen* fluuiolus mare ſubintrat, ad cuius fontes vix 8. mill. paſſ. à littore in collibus prope *Alderley* viculum lapides cochlearum, & oſtrearum ſpecie enaſcuntur, quæ ſiue viua aliquando fuerint animantia, ſiue naturæ ludicra, quærant Philoſophi naturæ venatores. Fracaſtorius verò Philoſophorum ætate noſtra coryphæus animántia fuiſſe minimè dubitat, in mari enata, & in montes vndis delata. Montes enim à mari fuiſſe egeſtos affirmat, arenâ primùm in tumulos coniectâ, mareque inundâſſe, vbi nunc montes exſurgunt, eodemque recedente inſulas & montes fuiſſe detectos. Sed hæc extra callem.

Subdola Epiſcopi verſutia.

Edw. ſecundi cædes.

* *Cochleæ lapideæ.*

Traiectus.

TRAIECTVS cuius meminit Antoninus, è regione Abonis, vbi Sabrinæ æſtuarium traiicere ſolebant, vt nos hodie, ad *Auſt* viculum, paulò erat inferiùs. Hic *Auſtcliue* olim vocabatur, & memoria ſanè dignum eſt quod hoc loco factum fuiſſe ſcribit Mapæus ille quem dixi: *EdWardus Senior,* inquit, *ad* Auſtcliue, *Leolinus Walliæ regulus ad* Betheſley *egerũt, & cùm ad colloquia Leolinus minimè deſcenderet, nec Sabrinam traiiceret, EdWardus ad Leolinum tranſiit. Videns autem ipſum, & agnoſcens Leolinus proiecto pallio*

* Auſtcliue.

*pallio solenni, nam se foro parauerat, vsque ad pectus ingressus est aquam, & cymbam amplectens, ait: Sapientissime Rex tua humilitas meam vicit superbiam, & sapientia triumphauit ineptiam, collum ascende, quod contra te fatuus erexi, & sic intrabis terrã, quam tibi hodiè tuam fecit benignitas, acceptumque humeris super pallium suum sedere fecit, & iunctis manibus sibi fecit * hominium.* In eodem etiam littore *Thornbury* iacet, vbi fundamenta magnifici ædificii educta visuntur, quod extructurus erat EdWardus Dux Buckinghamiæ vltimus, anno, vt testatur inscriptio, vndecimo supra millesimum quingentesimum. Septem hinc milliaribus præfluenti Sabrinæ Auona infusus Glocestrenses & Somersettenses diuidit, nec procul ab eius ripa *Puclechurch* cernitur, olim villa Regia *Pucelkerks* dicta, in qua Edmundus Angliæ Rex, dum litibus dirimendis inter dapiferum suum, & Leoue hominem profligatissimum, se interponeret, transfossus occubuit. Huic vicinum *Derham* est viculus, Saxonicè [*Deorham*,] vbi cruento admodum prælio Ceaulinus Saxo tres Britannorum regulos, *Commeail, Condidan*, & *Fariemeoil*, cum suis occidione occîdit, & agri illius possessione Britannos omnino exuit. Amplissima valla castrorum munimenta, & hinc inde tanti belli monumenta expressissima etiamnum eò loci supersunt.

Superbia humilitate deuicta.

* homage.

Thornbury.

Puclechurch.

Derham.

Marianus.

Hactenus quæ trans Sabrinam, & ad Sabrinam sita sunt cursim perstrinximus, nunc ad orientalem partẽ progrediamur, quam collibus attolli diximus, *Cots Wolt* scilicet, quę à collibus, & ouilibus sic dicta. Montes enim & colles *Woulds* olim dixerunt Angli, vnde Glossarium antiquum Alpes Italiæ *The Woulds of Italie* interpretatur. In his candidissimi ouium greges maximo numero pascuntur, ceruice prolixa, & quadrato corpore propter situm gracilem, & collinum, vt vulgò creditur, quarum lanæ mollissimæ in maximo apud omnes gentes honore habẽtur. Sub horum latere antiqoris notæ quasi in vna vicinia hęc quatuor loca cernuntur, *Campden* mercatus satis celebris, vbi (vt author

Cotteswol.

est Ioannes Castoreus) Saxonici generis reges omnes anno salutis 689. conuenerunt, & in commune de bello contra Britannos cõsuluerunt; *Hales* monasterium nuper florentissimum à Richardo Cornubiæ Comite & Romanorum Rege exædificatum, & alumno suo Alexandro de *Hales* in spinosa illa Scholasticorum Theologia coryphæo laudatum: *Sudley* siue *Sudlegh* castrum elegantissimum à Butleris constructum, seu potiùs restauratum, qui accepta in matrimonium vnica filia Ioannis Baronis de *Sudley* (qui Æthelredi Regis, è Goda filia sanguine natus) amplissimam hoc agro hæreditatem adiit, & *Winchelscombe* oppidum satis frequens, vbi Kenulphus Mercius monasterium erexit, & quo consecrauit die, Edbricthum Cantii regem, quem captiuum tenuerat, gratis ad suos demisit. Vix credas in quãta celebritate hoc monasterium iampridem fuerit ob reliquias regis Kenelmi pueri septennis, quem soror, vt hæreditatem interuerteret, clanculum è medio sustulit, & sacrifici in Martyrum catalogum retulêrunt. Territorium huic adiacens quondam per se Comitatus, siue Vicecomitatus censebatur. Legimus enim in antiquo manuscripto codice ecclesiæ Vigorniensis: *Edric cognomento* Streona, *id est, adquisitor, qui sub rege primitùs Athelredo, & posteà aliquandiu sub Cnut, siue Canuto, omni Anglorum regno præerat, & quasi subregulus dominabatur, Vicecomitatum de* Winchelcombe, *quæ per se tunc erat, vicecomitatui Glocester adiunxit.*

Hales.

Sudley.

Winchelcombe.

Corinus fl. nunc *Churne*, inferiùs inter hos colles se in austrum magna molarum opportunitate effundit, allabiturque, cui nomen creauit, antiquam illam vrbem, Ptolemæo CORINIVM, Antonino DVROCORNOVIVM, id est Cornouium aqua, exactè ad xv. à Glocestria, vt ille annotat, lapidem. Britanni *Caer Cori*, & *Caer Ceri*, Anglosaxones [*Cyrenceaster*] dixerunt, nos hodiè *Circester*, & *Circiter*. Mœnium ruinæ peramplum fuisse declarant, quæ duo vtique milliaria in ambitu collegerunt. Inclaruisse comprobant Romanorum nummi, pauimenta tessellata, & mar-

Corinium: Circester.

& marmora inscripta subinde effossa, quæ cùm in ignaros inciderint, non minimo antiquitatis damno comminuta periêrunt. Britannici annales hanc vrbem à Gurmundo, nescio quo tyranno Africano, stratagemate per passeres incensam deflagrasse produnt; vnde *Passerum vrbem* Gyraldus vocat. Quis fuit hic Gurmundus planè ignoro. Incolæ sub vrbem molem ostendunt, quam Gurmundum iecisse ferunt, *Grismundi* tamen *turrem* vocitant. Marianus antiquæ fidei historicus Ceaulin hanc Britannis abstulisse memorat, quo tempore eorum exercitus ad *Deorham* fudisset, & Gleuum in potestatem redegisset. Longo pòst tempore Occidentalibus Saxonibus paruit. Legimus enim Pendam Mercium à Cineglifo Saxonum Occidentalium Rege profligatum cùm hanc ingentibus copiis circumsideret. In Merciorum tamen potestatem cum vniuerso agro tandem deuenit, & ad Saxonicam vsque monarchiam permansit. Sub qua luctuosam, affligentibus Danis, fortunam subiit, à Gurmone fortasse illo Dano, qui & *Guthrum*, & *Gurmondus* ab historicis vocatur. Nunc autem vix quarta pars intra mœnia habitatur; reliqua sunt agri compascui, & ruinæ cœnobii à Saxonibus, vt ferunt, extructi; in quo multos ex familia Baronum de *S. Amando* sepultos accepimus. Lanificio maximum quæstum faciunt incolæ, & Richardi primi singularem in se benignitatem prædicant, qui illos septem adiacentibus Centuriis præfecit, vt causas cognoscerent, & mulctas, aliaque ex causis illis cognoscendis emolumenta sibi ipsi haberent.

Corinio relicto, Corinus flu. Isidi ad sextum milliare se consociat. ISIS enim vulgo *Ouse*, vt Glocestrensis origine esset, ex huius agri australi limite, iuxta *Torleton* viculum haud procul a via illa celebri *Foss-Way* venis perennibus manat. Hic ille Isis, qui posteà recepto Tamo, *Tamisis*, composito vocabulo dicitur, fluminum Britannicorum regnator: de quo non immeritò dicere liceat, & serere Britanniam, & rigare, quod de Euphrate in Oriente dixerunt veteres. Poëticam verò fontis descriptio-

Isis fl. qui posteà Tamisis.

*

nem, ex Tamæ, & Isis conubio subiunxi, quam siue admittas, siue omittas minimi refert.

Lanigeros qua lata greges Cotswoldia pascit,
Crescit & in colles faciles, visura Dobunos,
Foss-vvay. *Haud procul a* Fossa *longo spelunca recessu*
Cernitur, abrupti surgente crepidine cliui:
Cuius inauratis resplendent limina tophis,
Atria tegit ebur, tectumque Gagate Britanno
Emicat, alterno solidantur pumice postes.
Materiam sed vincit opus, ceduntque labori
Artifici tophus, pumex, ebur, atque Gagates.
Pingitur hinc vitrei moderatrix Cynthia regni
Passibus obliquis voluentia sidera lustrans:
Oceano tellus coniuncta marita marito
Illinc cælatur, fraternaque flumina Ganges,
Nilus, Amazonius, tractusque binominis Istri
Limpidus & Rhenus: sed & his intermicat auro
Vellere Phryxæo diues redimitaque spicis
Clara triumphatis erecta BRITANNIA *Gallis,*
Quæ Scotis dat fræna feris, & calcat Hibernos.
Vndoso hic solio residet regnator aquarum
ISIS, *fluminea qui maiestate verendus*
Cœruleo gremio resupinat prodigus vrnam,
Intonsos crines vluis & arundine cinctus,
Cornua cana liquent, fluitantia lumina lymphis
Dispergunt lucem, propexa in pectore barba
Tota madet, toto distillant corpore guttæ.
Et salientis aquæ prorumpunt vndique venæ.
Pisciculi liquidis penetralibus vndique ludunt,
Plurimus & cygnus niueis argenteus ales
Peruolitat circum.

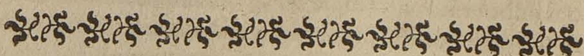
Glocestriæ Comites. Quod ad Comites attinet, fæciales nostri Guil. *Fitz-eustace*, tanquam primum Comitem nobis obtruserunt, quis hic fuit nondum comperi, nec vnquam natum fuisse credo. Quod verò comperi, lectori non subducam. Sub Normannorum ingressum, Bithricum Saxonem Glocestriæ

striæ Dominum fuisse in historia TeWkesburiensi legi, quem Malidis Guilielmi Normanni vxor, spretæ iniuriâ formæ exulcerata (eius enim nuptias priùs aspernatus erat) infestissimè exagitauit: & cùm in vincula tandem coniecisset, eius possessiones & titulos à victore rege Robertus filius Haimonis Corbuleńsis, vulgo *Fitz-Hamon* dictus accepit; cuius vnicam filiam Sibyllam Robertus Henrici primi filius nothus in vxorem duxit, primusque Glocestriæ Comes factus, vulgo *Glocestriæ Consul* appellatur, qui hunc honorem Guilielmo filio reliquit, cuius tres filiæ in totidem familias hanc dignitatem intulerunt; maxima natu Isabella Ioannem filium Henrici secundi hoc titulo ornauit: sed is posteà cum regni compos esset, Almaricum Ebroicensem Glocestriæ Comitem dixit, vtpote filium Mabiliæ, quæ filia erat Guilielmi illius, minor natu. Sed Almarico sine prole defuncto, ad Amiciam filiam natu minimam deuenit hæreditas, quæ Comiti Clarensi collocata, Gilbertum de *Clare*, siue Clarensem Glocestriæ Comitem peperit; cuius filius Richardus, nepos Gilbertus secundus, & abnepos Gilbertus tertius, qui in prælio ad *Sterling* in Scotia cecidit, ordine successerunt. Attamen dum hic Gilbertus tertius adolesceret, Radulphus de *Monte Hemerii*, qui clandestinis nuptiis Gilberti secundi viduã regis * filiam in vxorem duxerat, aliquãdiu Glocestriæ Comes dictus erat. Posteà hic honor (vt aliqui scribunt) ad Petrum Gaueston Vasconem iure vxoris quæ filia Gilberti secundi) deuenit: sed cum ille nullos ex ea liberos suscepisset, ad Hugonem de *Spencer* ex Eleonora altera Gilberti filia natum, qui à regni proceribus suspẽsus, & inde ad Hugonem de *AWdley*, qui Gauestonis viduã duxerat, deuolutus est. Eo defuncto in Ducatum hunc titulum erexit Richardus secundus, tresq; Duces habuit, Thomam scilicet de *Woodstock*, Humfredũ Henrici quarti filium de Republ. literaria meritissimum, & Richardum qui posteà regnum occupauit, Richardi III. nomine notus, quibus omnibus se Seianum equum præbuit. Post Thomam de *Woodstocke* capite truncatum Thomas de *Spencer* (quod tacendum

* **Ioanna d' Acres dicta, quia Aconi in terra Sancta nata.**

non est) Comitis Glocestriæ titulum à Richardo secundo obtinuit, & statim amisit ab Henrico IIII. exturbatus siue vt vulgò loquuntur, degradatus, & Bristoliæ securi percussus. Hæc de Comitibus ex historia Tewksburiensi paucis perstrinximus.

Parœciæ 280. in hoc Comitatu comprehenduntur.

Oxfordshire.

OXONIENSIS ager, Saxonicè [*Oxenfordscyre*,] vulgò *Oxford-shire*, quē etiam ad Dobunos spectasse diximus, Glocestrensi ad occasum coniungitur, ab Austro quà in maximam latitudinem excurrit, Iside flumine à *Barkshire* excluditur; ad Ortum Buckhinghamiensi agro definitur; ad Septentriones, quà in conum quasi desinit, hinc Northantoniensi; illinc Warwicensi includitur. Regio fertilis est & opima, plana aruis & pratis sunt exculta: colles crebris siluis obsessi, nec frugibus tantùm, sed omni genere animantium, quæ venatu & aucupio ad cibum capi solent, vbique referta, fluuiis etiam piscosis passim irrigua. ISIS enim, qui posteà TAMISIS, longo decursu Australe latus subluit, & *CherWell*, piscosus fluuiolus cùm Northantonienses ab Oxoniensibus aliquandiu seiunxerit, placidè mediam regionem intermeat, & quasi in duas dispertit partes, donec ab Iside excipiatur.

In parte vlteriori, Isis cùm Wiltonienses perstrinxerit, Oxonienses adit, statimque Rodcottano ponte coercitus *Bablac* præterfluit, vbi Robertus Verus ille potentissi-

Bablac.

mus

mus Oxoniæ Comes, Dubliniæ Marchio, & Dux Hiberniæ, qui vt in summa fuit potentia apud regem Richardum secundum, ita summa inuidia apud proceres; nullam potentiam, vt inquit ille, potentem esse nos docuit. Ibi e- 1387.
nim leui prælio a proceribus deuictus, & flumen tranare coactus, suæ fortunæ catastrophen exhibuit: solum enim statim vertit, & extorris obiit. De quo quidam non ita pridem cecinit:

———— Hic Verus notissimus apro
Dum dare terga negat virtus, & tendere contrà
Non sinet inuictæ rectrix prudentia mentis,
Vndique dum resonat repetitis ictibus vmbo,
Tinnitúque strepit circum sua tempora cassis,
Se dedit in fluuium, fluuius lætatus & illo
Hospite, suscepit saluum, saluúmque remisit.

Iacentibus agris indè sępiùs innatās Isis Windrusho fluuiolo primùm augetur, qui è Cottes Woldia profluens ad ripas *Burford* videt, Saxonicè [*Beorford*,] vbi Cuthredus Occi- Burford.
dentalium Saxonum rex, tunc Merciorum beneficiarius, cùm acerbissimas Æthelbaldi Mercii exactiones diutiùs ferre non posset, qui suorum succum & sanguinem exhaurire cœpit, signa contra eum extulit, & fugauit: vexillo eius capto, in quo, quod in Heraldorum gratiam adnoto, aureum Draconem depictū fuisse memorat Houedenus. Windrusho recepto ad *Einsham* defertur Isis, Saxonicè [*Eignesham*,] villam olim Regiam inter amœnissima prata consi- Einsham.
tam, quam Cuth Wlfus Saxo deuictis Britannis primus abstulit; Æthelbaldus Mercius posteà monasterio ornauit, quod nunc in priuatas ædes cōuersum, Comitem Derbiensem Dominum agnoscit. Sub hoc in Isidem *Euenlode* fluuiolus emittitur è Cottes Woldia etiam prolapsus, qui in ipso agri limite, non longè à ripa antiquum monumentum relinquit, vastos scilicet lapides in orbem dispositos, quos *Rollerich stones* vulgus appellitat, hominésq; olim fuisse qui Rollerich
in saxa stupenda metamorphosi riguêrunt, somniat. Victo- stones.
riæ autem alicuius monumentū ego crediderim, & fortè à

Rollone Dano, qui posteà rerum in Normannia potitus. Quo enim tempore ille cum suis Danis, & Normannis, Angliam bellorum æstu exagitaret, Danos cum Anglis prælium ad *Hokenorton* (viculus est vicinus,) conseruisse legimus, & posteà iterùm dimicâsse ad *Scearnane* in Huiccia; quem etiam iudicârim lapidem esse illum terminalem in proximo, qui quatuor Comitatus distinguit. Hoc enim Saxonica illa dictio *Scearstane* planissimè innuit. Nihil aliud memorandum præterfluit *Euenlode*, sed cursu satis longo confecto amniculum admittit, ad quem sedet *Woodstocke* Saxonicè [*Thudestoc*,] i. locus siluestris, vbi Ethelredus Rex olim ordinum conuentum habuit, & leges tulit. Ædes hîc sunt regiæ magnificentiæ plenæ, ab Henrico primo constructæ, qui etiam viuarium amplissimum saxeo muro incinctum adiunxit, quod primum fuisse in Anglia viuarium scribit Ioannes Rossus. Verùm iam inde in eum numerum excreuêrunt, vt plura fuerint in Anglia, quàm in reliquo orbe Christiano habeantur. Referunt historici nostri Henricum II. cùm Rosamundam Cliffordiam deperiret, quæ forma adeò eximia & liberali erat, vt eius pulchritudo omnes ex principis animo deleret mulieres, & iam *Rosa mundi* vulgò diceretur: ad eam ab importuna Iunone sua occultandam, labyrinthum in his ædibus multis ambagibus, occursu, recursuque inexplicabili inædificâsse, qui tamen hodiè nusquam apparet. Oppidum ipsum cùm nihil habeat quod ostentet, Homerum nostrum Anglicum Galfredum Chaucerum alumnum suum fuisse gloriatur. De quo & nostris poëtis Anglicis illud verè asseram, quod de Homero, & Græcis eruditus ille Italus dixit:

VVoodstocke.

Viuarium in Anglia primũ.

Galfredus Chaucer.

——hic ille est cuius de gurgite sacro,
Combibit arcanos vatum omnis turba furores.

Ille enim extra omnem ingenii aleam positus, & Poëtastras nostros longo pòst se interuallo relinquens:

——iam monte potitus,
Ridet anhelantem dura ad fastigia turbam.

Isis

Iſis cùm Euenlodum iam admiſerit, diuiſo alueo, in plurimas, & amœniſsimas inſulas diſtrahitur; ad quas *Godſtow*, i. Dei locus, virginum cœnobiolum erat, quod Ida vidua opulenta extruxit, & Ioannes Rex inſtaurauit, annuoque cenſu dotauit, vt virgines illæ ſacræ ſuis ſuffragiis, (ſuperſtitio enim iam omnium animos occuparat) Henrici II. & Roſamundæ animabus ſubuenirent. Illa enim ibi cum hoc Epitaphio Rhythmico ſepulto: Godſtovv.

Hac iacet in tumba Roſa mundi, non Roſamunda;
Non redolet, ſed olet, quæ redolere ſolet.

Nec dum in vnum ſe collegit Iſis, cùm CherWellum qui agrum hunc quaſi intermeat, è Northantonenſi prouincia obuium habeat: hic *Banbury* quondam [*Baranbyrig,*] Banbury. primùm perfundit, ad quos Kinricus Viſiſaxo Britannos pro aris & focis fortiter dimicantes memorabili prælio olim fudit: & ſuperiori ſeculo Richardus Neuill Comes WarWicenſis, cùm à Lancaſtrenſium partibus ſtaret, Eboracenſes ita profligauit, vt ſtatim etiam ipſum EdWardum IIII. conſilii inopem ceperit, & abduxerit. Nunc autem conficiendo caſeo notiſſimum, nam caſtrum illud intercidit, quod Alexander Lincolnienſis Epiſcopus (ad Lincolnienſem enim cathedram ſpectat oppidum) conſtruxit; qui cum latè potius, quàm lætè habitare voluit, plurima ſibi mala ex inſanis ſubſtructionibus accerſiuit.

Iam indè longo decurſu nihil hac parte præter cultiſſimos agros, & lætiſsima prata cernit CherWellus, vbi verò cum Iſide confluit, & amœniſsimæ, quas dixi, inſulæ aquarum diuortiis ſparguntur, in campeſtri planitie eminet celeberrima Academia OXONIA, Saxonicè *Oxonia.* Oxford. [*Oxenford,*] vulgò *Oxford*, Athenæ noſtræ nobiliſsimæ, Angliæ μυσεῖον, & ἔρεισμα. imò Sol, oculus, & anima, literarum & ſapientiæ clariſsima officina, vnde religio, humanitas, & doctrina in omnes regni partes vberrimè diſtribuuntur. Vrbs egregia, & nitida ſiue priuatorum ædificiorum elegantiam, ſiue publicorum dignitatem, ſiue ſitus ſalubritatem, & amœnitatem ſpectes. Planitiem enim ita

obuallant nemorosi colles, vt hinc pestilenti Austro, illinc tempestuoso Zephyro excluso, tantùm serenãtem Eurum, & Aquilonem corruptionis vindicem admittant; vnde ab hoc situ *Bellositum* quondam dictam fuisse produnt scriptores. Nonnulli, qui tamen mea opinione, fallacem opinionis succum imbiberunt, hanc *Caer Vortigern*, & *Caer Vember* Britannicè appellatam, & nescio quos Vortigernos, & Membricios extruxisse opinantur. Quodcunque verò Britãnicis temporibus fuerit, Saxones [*Oxenford*] dixerunt, & ea planè significatione, qua Græci suos *Bosphoros*, & Germani suam *Ochenfurt* ad Oderam habent, à boum scilicet vado; quo etiam sensu Britannis nostris hodiè *Rhidychen* nominatur. Lelandus tamen probabili coniectura ab *Ouse* fluuio, qui Latinè Isis, nomen deducit, & *Ousford* vocatũ fuisse arbitratur, cùm Insulæ amnicæ quas Isis hìc dispergit, *Ousney* dicantur. Prudens antiquitas (vt in annalibus nostris legitur) hanc vrbem etiam Britannico sæculo Musis consecrauit, quas Græcoladâ, huc tanquam in felicius plantarium transtulérunt. Verùm cùm insequens ætas Saxonica vrbium euersionibus continenter decurreret, communem temporum inclinatione sortem subiit, & longo sanè tempore solummodò Frideswidæ reliquiis celebrata fuit, quæ in Diuas relata, eò quòd

Frideswida. solennibus votis se Deo obstrinxisset, & Algarus princeps, dum eius nuptias ambiret, non sine miraculo, oculis (vt scribunt Monachi) captus fuisset. *Hæc*, vt apud Guilielmum Malmesburiensem legitur, *virginei triumphi compos hìc statuit monasterium, in quod cùm tempore Egelredi Dani neci adiudicati confugissent, pariter cum domibus insatiabili ira Anglorũ absumpti sunt. Sed mox regis pœnitentia purgatũ sacrariũ, restitutum monasteriũ, veteres terræ redditæ, recentes possessiones additæ, tandémque locus datur à Rogero Sarisburiensi Episcopo excellẽtis literaturæ Canonico, qui multos ibi Canonicos regulariter victuros Deo exhibuit.* Sed his omissis ad Academiam redeamus. Posteà pientissimus Rex Alfredus Musis iam diu exulantibus sua adyta restituit, tribus

constructis

constructis Collegiis: Grammaticis vno, Philosophis altero, & Theologis tertio. Hanc tamen felicitatem paucis post annis vna, & altera calamitas excepit. Dani enim, regnante Etheldredo, prædatorio incendio eam inuoluerunt, statimque Haraldus Leuipes barbara immanitate ita in eam sæuiit ob quosdam è suis tumultu interfectos, vt tristissimum studiosorum exilium subsequutum fuerit; & Academia luctuoso spectaculo quasi intermortua ad Guilielmi Normannici vsque tempora iacuerit. Quem aliqui expugnasse falsò scribunt, sed *Oxonia* pro *Exonia* in exemplaribus perperàm concepta illis imposuit. Tunc tamen sedem fuisse studiorum ex his Ingulphi verbis, qui ea ætate floruit, intelligatur. *Ego Ingulphus constitutus primum Westmonasterio, postmodum Oxoniensi studio traditus cùm in Aristotele arripiendo supra multos coætaneos profecissem*, &c. Verùm hoc tempore ita exhausta fuit, vt cùm intrà & extrà murum (ex Censuali Guilielmi Conquestoris libro loquor) ædes plùs minùs 750. fuerint, præter 24. mansiones Murales, quingentæ ex illis censui soluendo non essent. Vtque eius libri verbis loquar: *Hæc vrbs reddebat pro telonio, & gablo, & aliis consuetudinibus per annum Regi quidem viginti libras, & sex sextarios mellis, Comiti verò Algaro decem libras.* Paulò pòst Robertus de *Oilgi* nobilis Normannus (à quo equestris *D' Oiliorum* familia) cùm in militiæ præmium latifundia in hoc agro à Guilielmo victore accepisset, castrum ad occiduam vrbis partem magnis aggestis molibus extruxit, quod Stephanus Rex irrita obsidione posteà concussit. Mœnibus etiam nouis, vt creditur, ipsam vrbem incinxit, quæ nunc sensim expugnat vetustas. Robertusque eius è fratre nepos Regis Henrici primi à cubiculis *Ouseney* cœnobium amplissimum (vt ex parietinis videre est) in mediamni sub castro fundauit. Sic ædificiis recreata vrbe, huc quasi ad doctrinæ & virtutis mercatum confluere cœperunt plurimi, & refloruerunt literæ opera inprimis Roberti Polenii viri ad Rempublicam literariam promouendam nati, qui Oseney.

nihil non egit vt aridæ quasi vrbis visceribus obstructos Musarum fontes denuò aperiret, fauente inprimis (vt author est Lelandus) Henrico II. & Richardo eius filio, qui hic in lucem æditus, quòd animi erecti & excelsi plenissimus fuerit, resque maximas in Cypro, & Syria gesserit, *Leoninus* vulgò dicitur. Polenii verò conatus adeò feliciter cessit, vt regnante Ioanne, tria millia studiosorum in hac vrbe fuerint, qui omnes ad vnum hinc partim Readingum, partim Cantabrigiam demigrârunt; quod in studiosam hanc hominum nationem ciues iniquiores viderentur; sed pacato tumultu, post breue tempus sunt reuersi. Tunc autem, & subsequente tempore, vt Deus vrbem hanc Musis, ita optimos principes, & præsules huic vrbi magno numero progenuit, qui ornandis, fouendisque literis melioribus liberalitatem impertiuerunt maximam. Cùm enim Henricus III. salutata Frideswida, quod piaculare anteà creditum, superstitiosam formidinem exemisset, qua principes, ne Oxoniam adirent, sacrifici deterruissent, & frequentia hic Comitia ad componendas cum Baronibus controuersias habuisset; superiorum regum priuilegia confirmauit, & ipse nonnulla irrogauit. Tantaque iam erat eruditorum copia, vt innumeri diuinis, humanisque artibus instructissimi, cùm in Ecclesiam, tùm Rempublicam hinc fuerint propagati, Matthæúsque Parisiensis *Vniuersitatem Oxoniensem secundam à Lutetia Ecclesiæ scholam, imo Ecclesiæ fundamentum*, disertè appellârit. Vniuersitatis enim nomine iam anteà honorârant Pontifices Romani, quo titulo non aliam præter Parisiensem, & Patauinam, in suis decretis eo tempore dignati fuêrunt. Iam boni Mæcenates vrbis interiora, & suburbana augustissimis Collegiis, Aulis, & Gymnasiis, & ea rursum redditibus opimis animare cœperunt. Regnante enim adhuc Henrico III. Gualterus Merton Episcopus Roffensis Collegium quod in agro Surriensi posuerat, anno 1274. Oxoniam transtulit, locupletauit, & Mertonense Collegium dixit, statimque Guilielmus Archi-

Collegia.

diaconus

diaconus Dunelmensis opus illud Alfredi, quod Vniuersitatis nunc vocant Collegium, nouis operibus restaurauit. Quo tempore studiosi, quòd Ottonem Pōtificis legatum, siue potiùs hirudinem ad exsorbendum sanguinem Anglicum emissum duriusculè exceperint, sacris erāt interdicti, & indignis modis tractati. EdWardo primo regnante, Ioannes Balliolus Rex Scotiæ (vel vt alii volunt eius parentes Ioannes, & Deruorguldis) Balliolense fundauit & denominauit. Iamque, vt scribit Armachanus, triginta millia studiosorum hîc censebantur. Sub EdWardo II. Gualterus Stapletonus Episcopus Exoniensis Exoniense Collegium, Aulamque Ceruinam, & ipse Rex eum imitatus Collegium Regium, vulgò *Orial*, & Aulam S. Mariæ posuit. Posteà Philippa Regina, EdWardi III. vxor, Collegium Reginæ, siue Reginale, vt vocant, & Simon Islep Archiepiscopus Cantuariensis Cantuariense extruxit. Cùm studiosi rebus ad vota fluentibus insolescentes diuisis factionū nominibus, Septentrionales, & Australes ad intestina, & insana inter se arma conclamârent, vnde Septentrionales Stanfordiam secesserunt: & scholas ibi aperire cœperunt. Sed pauculos post annos, cùm Phœbus Musis lætiùs illucens has Martis nebulas dispulisset, redierunt, latæque leges ne quis Oxoniensis Stanfordiæ profiteretur, quod huic vrbi fraudi foret. Tunc temporis Guilielmus Wiccamus Episcopus Wintoniēsis Collegium admodum magnificum quod Nouum dicunt, excitauit; in quod è suo Wintoniensi collegio optima ingenia quotannis transferūtur. Richardus etiam Angeruile Episcopus Dunelmensis *Philobiblos* dictus, Bibliothecam in publicum studiosorum vsum, optimis authoribus vndiquaque conquisitis instruxit. Eiúsque successor Thomas de *Hattefield* Dunelmense Collegium monachis Dunelmensibus, & Richardus Flemming Lincolniensis Episcopus Lincolniense locauit. Benedictini etiā monachi id tempus Collegium Glocestrense collata pecunia condiderunt, in quo vnus & alter monachus è singulis Benedictinorum Cœnobiis alebatur,

qui posteà apud suos bonas literas profiterentur. Iam vt Canonicos taceam, quatuor pulcherrima Fratrum cœnobia in suburbiis surrexerant, in quibus & multi non vulgariter eruditi floruerunt. Insequente seculo cùm regnaret Henricus v. H. Chicheleius Archiepiscopus Cantuariensis bina, & ea egregia ædificauit collegia, quorum alterum Omnium animarum memoriæ, alterum Diuo Bernardo dedicauit. Statimque Guilielmi Wainflettus Episcopus Wintoniensis Collegium Mariæ Magdalenæ opere eximium, situ percommodum, & ambulacris admodum amœnum, erexit. Eodemque tempore Humfredus Dux Glocestriæ bonarum literarum admirator maximus, Scholam Theologicam tanta elegantia extruxit, vt illud Xeuxidis ei iure inscribi posſit, *Inuisurum faciliùs aliquem, quàm imitaturum*; & in eius superiori parte Bibliothecam instituit, centumque viginti nouem selectiſsimis libris, quos magnis impensis ex Italia comparauit, exornauit: sed hos quorundam priuata auaritia publico vsui iampridem inuidit. Deinde Henrico VII. regnante, vt adhuc meliùs literarum honori consuleretur, Guilielmus Smith Episcopus Lincolniensis Collegium Ænei nasi, quod optimus ille & pius senex D. Alex. NoWellus S. Pauli Londini Decanus prouentibus auxit, & Richardus Fox Episcopus Wintoniensis Collegium Corpus Christi nominatum exædificauit: illosque subsequutus Thomas Wolsæus Cardinalis Eboracensis (vbi FridesWidæ monasterium erat) omnium ampliſsimum & elegantiſsimum inchoauit, quod Henricus VIII. adiuncto Cantuariensi Collegio, magnis redditibus ditauit, & Ædem Christi dixit. Potentiſsimusque idem princeps, pecunia è suo ærario deprompta, ad vrbis dignitatem Episcopum, & ad Academiæ ornamentum publicos professores instituit. Nostra itidem memoria, vt nouis etiam beneficiis Musas complecterentur, Thomas Popus vir ordinis equestris Dunelmense Collegium, & Thomas Whitus ciuis Londinensis, & equestr is item ordinis, Bernardi Collegium (quæ suis ruderibus

sepul-

ſepulta iacuerunt) excitârunt, nouis ædificiis inſtaurârunt, latifundiis locupletârunt, & nouis nominibus exornârunt: Hoc enim S. Ioanni Baptiſtæ, illud ſacroſanctæ Trinitati eſt dicatum. Maria etiam Regina publicas ſcholas bellè à fundamentis ædificauit. Et dum hæc ſcribimus, Hugo Priſus Legum Doctor noui Collegii in honorem Ieſu, fundamenta felicibus auſpiciis iacet. His Collegiis quæ numero ſunt XVI. & Aulis præterea VIII. eleganti ſtructura, opimis redditibus, & inſtructis bibliothecis ita floret Oxonia, vt reliquas orbis Chriſtiani Academias ſuperet omnes. Bibliothecis verò animatis, (ſic enim meritò doctiſsimos cum Eunapio vocare licet) maximarum artium diſciplinis, & reipublicæ literariæ Politia concedat nulli. Sed quid hæc? non vllius præconii indiga Oxonia tanta eius, vt Pliniano verbo vtar, ſuperfluit claritas; nec ego in altricis meæ laudes prodigus laſciuire videbor. Sat ſit de Oxonia dicere, quod de Athenis Pomponius: *Clarior eſt quam vt indicari egeat.* Sed pro coronide habe initium hiſtoriæ Oxonienſis è Procuratorum libro: *Conteſtantibus pleriſque Chronicis, multa loca per orbis climata variis temporibus variarum ſcientiarum ſtudiis floruiſſe leguntur. Omnibus autem inter Latinos extantibus ſtudiis vniuerſitas Oxonienſis fundatione prior, quadam ſcientiarum pluralitate generalior, in veritatis Catholicæ profeſſione firmior, & priuilegiorum multiplicitate præſtantior inuenitur.* Mathematici Oxonienſes hanc ſuam vrbem XXII. partibus à Fortunatis inſulis abeſſe, Polum verò Borealem LI. gradibus, L. ſcrupulis ſublimen attolli obſeruârunt.

In parte citeriori ad occiduam CherWelli ripam *Iſlip* Saxonicè [*Gightſlepe*] adſidet, ideò memorandum, quòd EdWardum ſanctum illum regem in lucem ædiderit, vt ipſe teſtatur in Diplomate, quo hoc ſuum Manerium Weſtmonaſterienſi eccleſiæ donauit. Ad hoc CherWellum ab ortu influit riuulus, qui *Barceſter*, Saxonicè [*Burenceaſter*] præterfluit, antiqui nominis oppidulum, ſed vbi nihil antiquum obſeruaui niſi Baſſettos eius olim Dominos Islip. Burcester.

fuisse, & cœnobiolum construxisse, à quibus posteà ad Barones *le Strange de Knocking* deuenit. Cùm verò sub Oxonia Isis & Cherwellus in vnum alueum aquas consociârint, Isis solidus, & concitatior in Austrum fertur, vt quem diu quæsierat, Tamam inueniat. Nec multa emensus est milliaria, cùm ecce Tama è Buckinghamiensi agro effusus occurrit, qui vbi primùm hunc agrum subintrat, *Tamam* mercatorium oppidum nomini adoptat suo, quod inter flumina situ admodum grato intersidet. Tama enim partem Septentrionalem alluit, & duo influentes riuuli, alter ab ortu, ab occasu alter includunt. Alexander ille munificus Lincolniensis Episcopus, qui loci Dominus erat, cùm eius in castris extruendis profusio ab omnibus subaccusaretur, ad eluendam maculam, vt innuit Neubrigensis, monasteriolum iuxta oppidum extruxit, multisque post annis Quatremanni qui superiori seculo magni erat in hoc tractu nominis Xenodochium alendis pauperibus fundârunt. Verùm vtrumque iam euanuit, & pro his Ioannes Guilielmiades, siue *Williams*, quem Baronem *de Tama* Maria Regina creauit, scholam pulcherrimam, & Xenodochium tenue instituit. Inde Tama prope *Ricot* ædes elegantes defertur, quæ olim ad Quatremanos illos spectârunt, quorum stirps cùm defecisset, venditionibus subinde alienatæ à *Fouleris* & *Heronis*, demum ad Dominum illum Guilielmiadem sunt deuolutæ, & per eius filiam ad Dominum Henricum Norricium, quem Diua Elizabetha Baronem Norricium de *Ricot* dixit, virum cùm generis splendore conspicuum, à Louellis enim (qui maximas Angliæ familias cognatione attigerunt) genus ducit, tùm bellicosissima prole, quod Belgica & Hibernia contestetur, longè clarissimum. Demum Tama noster *Dorcestriam* adiit, quæ nobis *Dorchester*, Bedæ *Ciuitas Dorcinia*, Lelando *Hydropolis*, sed nomine ex suo ingenio deprompto, satis tamen apposité, cùm *Dour* aquam Britannis denotet. Hanc à Romanis olim habitatam fuisse eorum nummi sæpiùs eruti persuadent, & annales no-

Tama fl. Tame.

Ricot.

Dorchester.

les nostri Episcopali sede diu celebrem fuisse produnt, quam Birinus Occidentalium Saxonum Apostolus constituit. Cùm enim Cinigilsum Occidentalium Saxonum Regulum baptismi fonte abluisset, quem Oswaldus Nordanhumbrorum Rex è sancto lauacro suscepit, *Donauerunt*, vt inquit Beda, *ambo reges eidem episcopo hanc ciuitatem ad faciendam inibi sedem episcopalem.* Birinus iste vt apud Bedam etiam videre est, sanctitatis opinione ad miraculum eo tempore claruit, vnde de illo Poëta satis vetustus qui eius vitam carmine descripsit:

Dignior attolli quàm sit Tirynthius heros,
Quàm sit Alexander Macedo; Tirynthius hostes
Vicit, Alexander mundum, Birinus vtrunque.
Nec tantùm vicit mundum Birinus & hostem,
Sed sese bello vincens, & victus eodem.

Hanc sedem post 460. annos, (ne, quod Canonibus prohibetur, in tam modica ciuitate Episcopi nomen vilesceret,) Remigius, regnante Guilielmo primo, Lincolniam transtulit. Quo tempore *Villa hæc Dorcestria* (vt inquit Malmesburiensis qui tunc floruit) *exilis, & infrequens erat, maiestas tamen ecclesiarum magna, seu veteri opere, seu sedulitate noua.* Iam inde sensim deficere cœpit, & nuper via publica hinc deflexa, ita elanguit, vt quæ ciuitas fuerat, vix oppidi nomen tueatur; satisque iam habet, quod in adiacentibus campis rudera suæ magnitudinis indicia ostendere possit. Sub hoc Tama, & Isis confluentes, quasi in manus conueniunt, & connubio iunguntur, vtque vndis, sic nomine coëunt. TAMISIS enim iam inde composito vocabulo nominatur. Quod primus obseruasse videtur ille, qui Historiarum Eulogium conscripsit. De hoc Tamæ & Isis connubio en carm[en e]x Poëmate eodem titulo, quæ si placet, vel legas, vel [ne]gligas: Tama, & Isis confluentes.

Hauserat interea sperati coniugis ignes
Tama Catechlaunûm delabens montibus, illa
Impatiens nescire thorum, nupturaque gressus
Accelerat, longique dies sibi stare videntur,

Ambitiosa suum donec præponere nomen
Possit amatori. Quid non mortalia cogit
Ambitio? notamque suo iam nomine villam
Linquit, Norriciis geminans saluete, valete.
Cernitur & tandem Dorcestria prisca petiti
Augurium latura thori, tunc Tama resurgit
Nexa comam spicis, trabea succincta virenti,
Auroræ superans digitos, vultumque Diones,
Pestanæ non labra rosæ, non lumina gemmæ,
Lilia non æquant crines, non colla pruinæ.
Vtque fluit crines madidos in terga repellit,
Reddit & vndanti legem formamque capillo,
En subitò frontem placidis è fluctibus Isis
Effert, & totis radios spargentia campis
Aurea stillanti resplendent lumina vultu.
Iungit & optatæ nunc oscula plurima Tamæ,
Mutuaque explicitis innectunt colla lacertis,
Oscula mille sonant, connexu brachia pallent,
Labra ligant animos: tandem descenditur vnà
In thalamum, quo iuncta FIDE CONCORDIA *sancta,*
Splendida conceptis sancit connubia verbis.

Paucisque interiectis versiculis:

Dixerat, vnito consurgit & vnus amore
Lætior exultans nunc nomine TAMISIS *vno,*
Oceanumque patrem quærens iactantior vndas
Promouet.

Benson. Hinc Tamisis *Benson*, olim *Bensington* adit, quam *Villam Regiam* vocat Marianus, proditque Ceaulinum eam Britannis anno salutis 572. abstulisse, Occidentalesque Saxones ad ducentesimum inde annum tenuisse. Tunc enim Offa Mercius in rem famamque suam arbitratus vt illi nihil cis flumen haberent, expugnauit, suique iuris fecit. Hodie verò tantùm viculus censetur, vicinasque habet regias ædes elegantes, sed minùs salubres ob halitus stagni adiuncti, ab vlmis *EWelme* dictas, vulgo *NeWelme*, quas Evvelme. construxit Guilielmus *De la-Pole* Suffolciæ Dux, qui accepta in vxorem Alicia vnica Th. Chauceri filia, amplissimam

mam h c hæreditatem creuit, & præter has ædes, ecclesiam etiam elegantem, in qua Alicia illa sepulta iacet, & Xenodochium nitidum extruxit: verùm Ioannes Lincolniæ Comes eius è filio Ioanne nepos huius familiæ felicitatem funditùs quodammodo euertit. Dum enim res nouas contra Henricum septimum moliretur, proscriptus omnibus honoribus & his possessionibus excidit, quæ in patrimonium Regium transcriptæ, statimque ille in prælio occubuit. Hinc magno circumducto ambitu Tamisis in se ferè reflectitur, Centuriam de *Henley* amplexus collibus surgentem, & siluis densiorem, quam ANCALITES tenuisse, qui se in Cæsaris fidem permiserunt, suspicantur nonnulli. In hac vt *Greies Rotherfield* ædes quondam Walteri Greii, nunc Francisci KnoWlles equitis clarissimi, & Aulę Regiæ Thesaurarii omittam: solummodò *Henley* ad Tamisim in ipso Comitatuū confinio se ostendit, cuius incolæ maximam partem nauicularii subuehendo Londinum ligno, & distrahendo frumento quæstum præcipuum faciunt; nec antiquiora commemorat, quam quod Molinios Dominos olim habuit, à quibus per Peuerellos ad illustrissimam Hastingorum familiam hæreditariò deuenit. Quà verò Tamisis sub hoc nunc sublicio ponte coniungitur, olim saxeum fuisse arcuato opere ferunt. An verò hic fuerit pons ille per quem Diomeminit Romanos transisse, cùm Britannos hoc tractu insequerentur, qui inferiùs flumen tranauissent, non facilè quis dixerit.

Ancalites. *Henley.* *Xiphilinus.*

Ab *Henley* colles *Chilternici* perpetuo dorso in Aquilonem procurrunt; & Oxoniensem hunc agrum à Buchinghamiensi disterminant, ad quorum radices plura subsunt oppidula, inter quæ notissima sunt *Watlington* mercatus tenuis, & *Shirburn* quondam Quatremanorum castellulum, nunc verò *Chamberlanorum* sedes, qui è Tankeruillæ Comitum familia oriundi, cum Camerarii Normanniæ essent, prisco illo nomine *Tankeruillorum* obliterato, *Camberlani*, i. Camerarii ex munere quod obierunt, nominari cœperunt.

Shirburne.

Oxoniensis Comitatus titulus (vt illos Saxones taceam) à Matilde Augusta Anglorum Domina Alberico de *Vere* primùm collatus, in eius posteris masculis ita perpetua serie effloruit, vt iam EdWardus adolescens multis nominibus nobilissimus, ab eo sit Comes decimus septimus, & inter Angliæ Comites Verorum familia (vt Ciceronis verbo vtar) fundatissima, & antiquissima habeatur.

Ecclesias parochiales 280. complectitur hic ager.

CATTIEVCHLANI.

Obunis ad ortum contermini sunt, quos Ptolemæus pro exemplarium varietate CATTIEVCHLANOS, CATTIDVDANOS, CATHICLVDANOS, *& Dio* CATTVELLANOS *vocat. Ex his quod fuerit verissimum nomen, haud facilè dixerim. Liceat tamen quæso, opinionem, qua iamdiu animus mihi grauidus hac de re fuerit, quasi abortu hîc effundere. Ego hos olim* CASSIOS *fuisse dictos existimaui, ab his Cassiis eorum principem Cassiuellaunum, siue Cassibellinum denominatum, & à Cassiuellauni nomine hunc ipsum populum Cattuel-*

Cassii. *lanos & Cattieuchlanos à Græcis appellatum. Cassii enim inter Britanniæ gentes à Cæsare memorantur, quos certo certius est his in locis consedisse, & à quorum nomine regiuncula in hoc tractu non minima* Caishow *etiamnum appellatur. Cùm autem Cassiuellaunus huic tractui cum imperio præfuerit, vt ex Cæsare videre est, & in eius nomine Cassiorum appellatio planissimè se prodat: satis probabile videatur, Cassiuellaunum sic dictum, quasi Cassiorum principem. Id ni esset, cur hunc*

Cassi-

Cassiuellaunum vocarit Dio Suellan *pro* Vellan, *& Nennius Britannus non Cassibellinum, sed Bellinum, quasi illud esset proprium vel viri vel dignitatis nomen? Nec nouum videatur si principes olim à sua gente nomina sortiti fuerint. Catti in Germania suum Cattimarum, Teutones suum Teutomarum & Teutobochum, Daci Decebalum, Gotti Gottisonem habuêrunt. Et quid impedit quò minus nostri Cassii suum Cassibellinum haberent? Cùm Bellinus protritum fuerit in hac insula nomen, & nonnulli putârint Cinobellinum nostrum qui inter Icenos regnauit, quasi Icenorum Bellinum fuisse nuncupatum. Ab hoc igitur Cassiuellauno si Græci scriptores* CattWellanos, Cattieuchlanos, *&c. non detorserint, ego in hac re omninò cæcutire fateor.* Bellinus.

Vnde autem Cassiorum nomen hic populus induerit, mihi compertum non est, nisi fortè à virtute bellica. Seruius enim Honoratus viros bello strenuos antiquis Gallis (qui eadem cum Britannis lingua vsi erant) Gessos dictos prodit, *vnde* Cethilon *Britannicam dictionem bellicorum semen interpretatur Nennius. Bellica autem laude hos floruisse manifestum est: continentia enim ante Cæsaris aduentum cum vicinis bella gesserant, Dobunorum partem in suam potestatem redegerant: Britanni eorum principem bello contra Cæsarem vniuersis copiis præfecerant, longè etiam lateque imperium & nomen potulerant. Vniformi etenim Cassiorum, siue Cattieuchlanorum appellatione insigniti erant, qui nunc tres agros siue Comitatus occupant: scilicet* Buckinghamshire, Bedfordshire, *&* Hertfordshire, *de quibus iam ordine, sed paucis dicamus.*

Buckinghamshire.

VCKINGHAMSHIRE cum fagis sit passim feracissima, quas Saxones *Bucken* vocant, à fagis primarium oppidum *Buckingham*, & indè totum agrum denominatum non dubito. Regio enim fagifera in Germania

Buchonia vocatur, & apud nos oppidum in Norfolcia *Buckenham* dictum, fagis circumsitum esse accepimus. Hic ager minori latitudine conclusus à Tamisi ad Septentriones longitudine sua procurrit. A meridie Bercheriam Tamisi seclusam, ab occasu agrum Oxoniensem, à Septentrione Northantonensem, ab ortu primùm Bedfordiensem, indè Hertfordensem, & posteà Mediosaxones prospicit. Solo est passim vberi, incolis refertissima, qui rei pecuariæ inprimis operam nauant. In duas partes diuiditur, quarum altera ad meridiem montana, seu potius collina

Chiltern. *Chiltern*, Saxonicè [*Cyltern*,] altera huic subiecta ad Septentriones *The vale*, i. vallis dicitur.

Chiltern quam à gelido situ sic dictam existimant nonnulli, tota collibus ex argillacea creta albicantibus surgit, fageis lucis & siluis vestita, arboribusque planè inuia, donec Leofstanus Abbas S. Albani succideret, eò quòd latronibus esset perfugium. In hac quà collium radicibus Tamisis flexuoso meatu allabitur, *Marlow* sedet, non contemnendum oppidulum, nomine à creta *Marle* vulgò dicta sumpto, qua dispersa per arua sic lassatis glebis vitam inter hos colles impertiunt, vt post annum agricolæ imperium nũquam recusent, sed cumulatiore mensura quod accipiunt, reddant. Prope hoc in Tamisim æditur fluuiolus per iacentia loca sibi iter aperiens, & quà flectitur,

VVickham. *High Wickham* oppidum sibi impositum habet, & inde forsitan nominatum; cùm Germani Saxones fluminis & maris flexum *Wick* vocent, pluri maque indè nominata loca in Britannia occurrunt. Hoc amplitudine sua & ædificiorum elegantia maximis in hoc agro oppidis adæquandum; in eo verò quod vnum ex omnibus Maiorem pro summo magistratu habeat, reliquis meritò anteponendum. Antiquitates tamen quas venditet, ostendit nullas, quo nomine *Colebroke* solummodò glorietur, ad *Colne* fluuium, qui dum Tamisim petit, Buchinghamienses & Mediosaxones hîc intermeat. Nam quod nunc *Colebroke*,

Colbroke. Pontes. PONTES fuisse quorum meminit Antoninus vtrinque di-

stantia

ſtantia à Gallena & Londino teſtatur: Nec vſpiam alius eſt locus qua via à Gallena Londinum ducit, cui Pontium nomen aptiùs conueniat. *Colne* enim hic in quatuor alueos finditur, qui totidem pontibus ad itineris commoditatem coniunguntur, à quibus nomen factum ipſa nominis notio edocet, vti à pontibus *Gephyre* Boëtiæ, & *Pontes* Galliæ, vndè *Ponthieu* Comitatus nominantur. Qui Comitatus (vt obiter adnotem) regibus Angliæ iure Æleonoræ EdWardi primi vxoris obuenit, quæ materno iure ex aſſe eiuſdem hæres fuerat. His diuortiis *Colne* amœnas inſulas circumfundit, in quas Dani anno Chriſti 894. ſe fuga receperunt, cùm Alfredus illis inſtaret, locique ingenio ſe tutati ſunt, donec Anglus rei frumentariæ inopia coactus obſidionem reliquerit. *Colne* iſte alium riuulum ſuperiùs ab occaſu infuſum ſecum defert; ad quem in conualle *Amersham*, Saxonicè [*Agmundesham*] vidimus, quæ nec ſtructura, nec frequentia, ſed domino ſuo Franciſco Ruſſellio Bedfordiæ Comite ſuperbit; viro ea naturæ facilitate, & pietate, vt nunquam ita magnificè quicquid in eius dicam laudem, quin id hominis virtus longè ſuperârit. Verùm Comitum Bedfordiæ ſedes præcipua *Cheyneis* dicitur, quæ magis eſt ad ortum, vbi & Ioannes primus ex hac familia Comes, & Franciſcus ille contumulantur. Ab altera autem parte ad occaſum ab *Agmundesham* non procul abeſt *Bradenham* ſitu percommodo & ſalutari, quæ iam habitatio eſt primaria Baronum de *Windeſor*, ex quo patrum memoriâ Guilielmus Dominus *Windeſor* hîc ſibi ædes conſtituit.

Comitatus Pontiui. 894 Amersham. Cheneys. Bradenham.

Vix tertium hinc ad Septentriones milliare emenſi fuimus, cùm ad Chilternicorum collium dorſum peruenimus, quod totam regionem ab occaſu brumali in ortum æſtiuum tranſuerſam interſecat; per multos viculos, inter quos nominatiſsima eſt *Hamden*, quæ antiquæ & numeroſæ hoc in tractu familiæ nomen fecit. In ipſo verò collium ad ortum angulo, accliuem ſitum *Aſsheridge* ſeceſſus regius occupat, vbi Edmundus Cornubiæ Comes Richardi

Aſsheridge. 1260

Romanorum Regis filius, cœnobium noui instituti religiosis, *Bonos homines* vocant, excitauit. Qui, vt author est Polydorus, Diui Augustini ordinem sequebantur, vestitumque cæruleum induebant. Ex hoc collium dorso longè lateque patet prospectus in subiectam vallem, quam alteram agri partem diximus. Hæc tota ferè campestris est, solo item argillaceo, tenaci, & fœcundo, pabulosis pratis innumeros ouium greges pascit, quarum mollia, & tenuissima vellera ab Asiaticis vsque gentibus expetuntur. Sed siluis nuda nisi ad occiduum latus, vbi præter alias *Berne-Wood*, circa quam anno à Christo nato 914. Danorum furor impotentiùs sæuit, tumque fortè concidit Burgus ille antiquus, vt Romani nummi inuenti testantur, qui posteà regia erat villa EdWardi Confessoris. Nunc autem pagus est rusticus, & pro *Burihill*, *Brill* contractiùs appellant. In hac valle licet oppidis & pagis sit confertissima, per pauca tamen sunt quæ referre conuenit, eaque aut ad Tamam, aut ad Vsam.

Oues.

Brill.

Non procul à Tama qui meridionalem vallis partem irrigat, surgente colliculo insidet emporiolum amplum, satis frequens, multiplici & amœnissima pratorum viriditate incinctum, vulgò *Ailesbury*, vnde vallis vniuersa *The vale of Ailesbury* nominatur. Saxones [*Æglesburge*] dixêrunt, cùm CuthWulfus Saxo illud ad annum salutis 572. expugnaret: nomen enim Britannicum, quo priùs innotuit, æuo disperiit. Eadithâ alumnâ suâ inprimis olim illustre fuit: quæ cùm à FreWaldo patre impetrauerat, vt hoc oppidum sibi in dotem diceret, mundo, maritoque à sacrificulis persuasa, statim valedixit, & suscepto velo, sanctitatis opinione, in illo feracissimo Sanctorum sæculo, ad miracula vsque, cum Eadburga sorore claruit, è cuius nomine inter colles viculus est qui *Edburton* adhuc appellatur. Guilielmi primi temporibus *Manerium* erat *regium*; regnante EdWardo primo Equites quidam de *Ailesbury* dicti qui crucem argenteam in clypeo cyaneo pro insignibus gestabant, Domini fuisse perhibentur. Sed horum

Ailesbury.

rum stirps quasi in herba desiit. Nunc autem maxima celebritas est è re pecuaria, BaldWinoque Iusticiario plurimum debet, qui non solùm publicis ædificiis ornauit, sed etiam viam pulcherrimam quà iter impeditius erat, per tria plùs minùs milliaria muniuit. Ad Tamam nihil aliud memorandum occurrit, nisi *Cheardesley* (quod multi putant,) sit locus qui Saxonicè *Cerdickslega* dictus fuerit, à Cerdicio Saxone qui grauissimo prælio ibi cum Britannis concertàuit.

Vsa fluuius, siue Isis secundus, qui septentrionalem agri partem lentùs pererrat, sinistra ripa primùm *Buckingham* totius Conuentus caput sustinet, quod, vt habet Marianus, vallo & turribus vtraque ripa anno 915. EdWardus Senior contra Danorum irruptiones communiuit. Nec magni nominis primis Normannorum temporibus videatur, cùm regnante EdWardo Confessore *se*, (vt est in Guilielmi Normanni libro) *pro vna tantum hida defenderit, & viginti sex Burgenses* habuerit. Buckingham

Inde *Stony Stratford*, *Oulney*, & *NeWport Panell*, à Paganello eius domino denominatum eidem flumini incumbunt, magisque ad ortum à flumine iuxta nemora sua as ædes bellicosa familia Baronum Grey de *Wilton* habet, quas *Whalddon* vocitant. Sed inter hæc celeberrimum est *Stony Stratford*, à strata publica sic dictum, diuersoriis nitidum, & saxeo ponte superbum; quo flumen continetur violentiùs in agros irruere solitum, cùm hibernis aquis excitatur: vnde longiùs ab eius ripa positum oppidum. Ad hoc si ISANNAVARIAM, quā Antoninus nominat fuisse coniectarem: coniecturæ, præter distantiæ rationem, subluentis fluminis nomen *Isan*, Saxonicè [*Vsan*,] adstipularetur, & *Isanuaria*, vt videtur, idem sonat, quod Isani traiectus, vt *Durnouaria* aquæ traiectus, vnde etiam fortasse Britanni & nos huiusmodi traiectus *Ferie* hodiè vocamus: eademque significatione ad alteram ripam *Passaham* est viculus à traiiciendo denominatus, quem potiùs Isannauariam crediderim, cùm sit multò vetustior,

Stony Stratford. Isannauaria. Passham.

Romanis etiam temporibus floruisse via Consularis Romanorum quæ suo aggere hic conspicua docet. Nec Saxonico sæculo iacuisse videtur; cùm Edwardus senior ibi subinde agitaret. Verùm cùm vel belli, vel æui iniuria cecidisset, *Stony Stratford* extructo ponte surrexisse opinamur.

Comites Buchinghamiæ. Hæc antiquiora sunt Buchinghamiensis agri loca, qui tamen maximè è suis Ducibus & Comitibus illustratur. Comites verò habuit tres; Gualterum Giffard, à Guilielmo Rufo, vel Henrico eius fratre eo honore affectum, Gualterum eius filium, & Thomam de *Woodstock*, Edwardi III. filium; per cuius filiam Annam ille honor ad Humfredum Staffordum deuolutus, qui Buchinghamiæ Dux ab Henrico VI. creatus, eundem Henrico ex Humfredo filio nepoti, & Edwardo eiusdem Henrici filio reliquit, quibus capite mulctatis, ita huius familiæ dignitas attenuata defloruit, vt hodiè eorum posteri tantùm Barones de *Stafforde* nominentur.

Recensentur in hac regione parœcia 185.

Bedfordshire.

Edfordiensis ager, vulgò *Bedfordshire*, alter est è tribus Comitatibus quos Cattieuchlanos occupâsse diximus. Ab ortu Cantabrigiensi, ab austro Hertfordensi, ab occasu Buchinghamiensi, à septentrione Northantonensi, & Huntingdonensi coniunctus, Vsaque interfluente in duas partes diuisus. Quà Septentriones spectat, fertilior est, & nemorosa: altera ad meridiem, quæ multò maior, solo est tenuiori, sed non omnino ingrato; Hordeum enim plenum, album, & crassum affatim profundit. In medio siluis nonnihil densa, sed ad ortum magis siticulosa, & arboribus nuda.

Vsa, vbi hunc agrum ingreditur, primùm *Turuy* ædes Baronis Mordaunti, deinde *HarWood* viculum præterlabitur, vbi anno salutis reparatæ 1399. paulò ante motus illos, & ciuiles turbas quibus Anglia diu diuulsa fuit, hic fluuius restitit, & cedentibus vtrinq; aquis, iter in ipso alueo per tria milliaria non sine admiratione peruium fuit. Posteà *Odill*, siue *Woodhill* quæ suum etiam Baronem de *Wahull*, & castrum habuit, subluit. Vnde cùm non minus tortuosus, quam ipse Meander *Bletnesho*, vulgò *Bletso* præterfluxerit (sedem illustris familiæ de *S. Iohn* quæ olim sua virtute amplissimas in Wallia possessiones, & nostro tempore Diuæ Elizabethæ gratia Baronum dignitatem consecuta est) Bedfordiam, Saxonicè [*Bedanford*] primarium oppidum, vnde & regioni nomen, adproperat: & ita dissecat, vt duo viderentur oppida, nisi ponte saxeo committerentur. Situs amœnitate, & sua vetustate, magis quam elegantia aut amplitudine (licèt quinque ecclesias numeret) prædicandum. Britannica enim sæculo, LACTODORI nomine floruit, cuius non semel meminit in suo Itinerario Antoninus. Argumento est distantia, & testimonio Britannicum nomen. Legi etenim in antiquis scidis *LisWidur, siue Lettidur*, nunc *Bedford*, & ipsius sanè vocabuli significatio huic suffragatur: vt enim *Lettuy* Britannis diuersoria publica sonat, & *Lettidur* diuersoria ad flumen; sic *Bedford* lectos & diuersoria ad vadum Anglis sonat: qui licèt oppidi appellationem immutarint, significationem tamen retinuerunt, quod etiam alijs in locis factitarunt. CuthWulfus Saxo circa salutis nostræ annum 572. sub hoc aperto Marte ita Britannos fregit, vt iam inde viribus impares plura sibi oppida dediderint. Nec Saxonibus neglectum fuisse videtur, cum Offa potentissimus Merciorum Rex hic sibi (vti legimus in Florilego) sepulturam delegerit, cuius tumulum Vsa cum incitatior & sublimior ferretur, eluuione abripuit. Danicis postea bellis prostratum EdWardus Senior reparauit, vrbeculamque ad australem ripam adiecit, quam *Mikesgate*, (vt optimum Houedeni exemplar habet) illa ætas vocauit. Tempore Regis EdWardi Confessoris, vt

Aqua diuisa.

Bletso.

Bedford.
Vide hypodig. p. 153.

Lactodorum.

est in libro illo quem Rex Guilielmus primus scripsit cum Angliæ lustrum conderet: *Pro dimidio Hundredæ se defendebat in expeditione, & nauibus. Terra de hac villa nunquam fuit hydata.* Grauiora deinde sub Normannis pertulit: cum enim Paganus de *Bellocampo* tertius Baro de *Bedford* castrum construxisset, nulla intestini belli coorta est tempestas quæ in illud, dum steterit, non intonuit. Stephanus, cum violato iureiurãdo Angliæ regnum interciperet, primus ingenti cæde expugnauit, posteà cum Barones arma in Ioannem Regem induissent, Guilielmus de *Bellocampo* eius dominus, & ex partium ducibus, illis in manum tradidit: sed vno & altero post anno, Falcasius de *Brent* obsedit, statimque à Baronibus deditione, & à Rege dono accepit. Ingratus tamen ille nouam belli molem denuo in Henricum tertium excitauit, dirutis sacris ædibus castrum firmauit, & vicinam regionem plurimis damnis affecit, quo ad Rex obsideret, & post sexagesimum diem, victa rebelliũ pertinacia, & fugato Falcasio, hanc seditionis nutriculam captam solo adæquarit. Nec tamen Bedfordiæ aliud magis est visendum quam huius vestigia ad orientale oppidi latus flumini impendentia.

Bedfordiæ vtrinque subfuerunt elegantissima cœnobiola, ab Austro *Helenstow*, nunc *Elstow*, Helenæ Constantini M. matri, & virginibus sacris ab A. Scoto consecratum: ab ortu *Newenham*, quod à fano Sancti Pauli intra Bedfordiam, Roisia Pagani de Bellocampo vxor transtulit.

Iuell *nonnullis dicitur.*

Non longum iter ab hoc confecit *Vsa*, cum à meridie anonymo * amniculo augetur, ad cuius confluxum *Temelford* Danorum statiuis, & castro notum, quod tunc cõstruxerunt, cum suis hibernis hanc regionem premerent, & propugnaculum Britannicum (vti creditur) euerterent, cuius locus nunc *Chesterfield* & *Salndy* dictus Rom. numismata vetustatis suæ signa sæpe exhibet. Nec dubito è situ, quin hæc fuerint SALENÆ illæ quas Cattieuchlanis adscribit Ptolemæus, si *Salndy* sit verum nomen, quod mihi nonnulli affirmarunt.

Salenæ.

Ad

Ampthill.

Ad huius amniculi fontes, in ipso ferè agri vmbilico, colli apponitur *Ampthill*, domus ampla, regia, & castri æmula, viuarijs vndiq; circumsita, à Barone de *Fanhope*, regnante Henrico VI. è Gallorum manubiis constructa, cuius bona cum EdWardus IIII. publicasset, quod à Lancastrensi familia steterat; & ipsum seu potius, vt inquit ipse Fanhopus, has ædes læsæ maiestatis egisset, protinus EdWardo Grey Domino de *Ruthin*, & postea Cantij Comiti adiudicatæ fuerunt; à cuius nepote Richardo ad Henricum VIII. Regem commutatione facta deuenerũt; qui eas, vt loquũtur Cæsarei iuris periti, sacro patrimonio, vt nostri iurisprudentes, Coronæ adiunxit, & *Honorem de Ampthill* dixit. Vix decimo hinc milliari ad austrum, per *Tuddington* pridem Peuerorum, nunc Domini Cheinei ædibus conspicuum, abest *Dunstable*, quod vetustum esse scioli affirmant; sed Henricum primum hîc oppidum struxisse, & coloniam ad latronum audaciam reprimendam, qui viam obsederant collocasse, priuata historia monasterioli, quod ipse ad coloniæ suæ ornamentum fundauit, planè contestatur. Sed habe ipsa verba ex historia illa priuata, licèt eius seculi barbariem redoleant: *Nota quod area illa vbi Watlinge & Ikeninge conueniunt, per Henricum Regem Angliæ Seniorem primitus* * *sartabatur ad malitiam cuiusdam famosissimi latronis Dun nomine, & sociorum suorum refrænandam. Et ab ipso Dun dictus locus* Dunstable *vocabatur. Dominus Rex ibidem Burgum Dunstable condidit, fecitque sibi iuxta illum locum regiam mansionem. Burgenses liberi erant per totum, sicut cæteri Burgenses regni Regis. Rex habuit in eadem villa nundinas, & mercatum. Postea fundauit Ecclesiam, & authoritate Eugenij III. Papæ posuit ibi Canonicos Regulares, & dictos religiosos de toto Burgo feofauit per chartam & eis plurimas contulit libertates.* In ipso oppido crux visitur Angliæ, Castiliæ, & Pontiui insignibus exornata, quam EdWardus primus in Æleonoræ coniugis memoriam, vt alias nonnullas posuit, quacunque eius funus exequiali pompa Westmonasterium deduxit. In campis ad Austrum munitionem quandam castrorum quasi tu-

Dunstable.

* *Sylua succidebantur.*

multuariam, rotunda forma ſed perexiguam, *Maiden-boWre* vocitant, ad ipſum Chilternicorum collium deſcenſum vidimus. Aniles de virgine bellatrice eius incola fabellas, quas decantant vicini, ipſis relinquo.

Belfordiæ Duces. Comites, & Barones.

Quod ad Dominos, duces, & Comites ſpectat, primùm octo fuerunt Barones Badfordiæ è familia de *Bello-Campo* ab Hugone ad Ioannem qui in prælio ad *Euesham* occubuit, qui omnes regibus Angliæ iure hæreditario erant Eleemoſynarij. Quorum hæreditas cum iam per filias in MoWbraiorum nomen, & alias familias diſpertita fuiſſet, EdWardus III. Engelramum de *Coucy* Sueſſionum in Gallia Comitem, cui filiam elocarat, primùm Bedfordiæ Comitem creauit. Poſteà Henricus IIII. Bedfordiam in Ducatus titulum euexit, treſq; Duces habuit, Ioannem Henrici IIII. filium tertium qui Franciæ Prorex Rothomagi ſepultus eſt, Georgium puerulum Ioannis Marchionis Montiſacuti filium, qui pauculis diebus eo honore vſus erat, & Gaſparem de *Hatfeld* Henrici VI. fratrem vterinum. Noſtra verò memoria in Comitatum denuo recidit, cum Ioannem Ruſſellium EdWardus VI. eò honoris euexerit, quem Franciſcus filius nobiliſſimum pietatis & humanitatis exemplum, & bonis omnibus longè chariſſimus, ſequutus eſt, qui nuper defunctus F. è filio Franciſco nepotem ſucceſſorum reliquit.

Habet hæc prouinciola parœcias 116.

Hert-

Gro Bedfordienſi à meridie adiacet *Hertfordshire*, quem tertium ex illis diximus, qui ad Cattieuchlanos ſpectarunt. Occidentale latus claudunt Buchinghamienſes, auſtrale Medioſaxones, Orientale Saxones Orientales, & partim Cantabrigienſes. Frumentarijs agris, paſcuis, pratis, nemuſculis, & limpidis fluuiolis felix: veterum verò oppidorum claritate etiam cum vicinis de palma contendit: vix enim alius in Anglia Comitatus eſt qui plura vetuſtæ memoriæ oppida oſtendat.

In ipſo Septentrionali limite qua Cantabrigienſem Comitatum attingit, ſedet *Roiſton* oppidum notum ſed non antiquum. A Normannicis enim temporibus emicuit. Roiſia namque mulier ea ætate celeberrima (quam Norfolciæ Comitiſſam fuiſſe credunt nonnulli) Crucem ad viam regiam eò loci ſtatuit, vnde *Crux Roiſiæ* diu dicta fuerit, donec Euſtachius de *Marc* cœnobiolum in honorem S. Thomæ adiunxerit: tunc enim diuerſoria ſunt extructa, & paulatim oppidum ſurrexit, quod pro *Crux Roiſiæ*, *Roiſton*, id eſt, Roiſiæ oppidum appellatum, cui nundinas ſtatis temporibus, & forum venale conceſſit Rex Richardus I. qui nunc diſtrahendo Byni eſt celeberrimum.

Raiſton. *Chronica Dunſtaplia.*

Inferius ad Meridiem MAGI-OVINIVM quod corrupte *Magintum* & *Alagouinium* ſcribitur, ad XII. à Lactodoro milliare, in Antonini Itinerario ſæpius memoratum occurrit, quod diu quæſitum nunc tandem ex verbi ſignificatione me inueniſſe, blandiente coniectura, confido, ſi liceat vna immutata literula pro *Magi-ouinium Magioninium* legere, *Magi-oninium* enim Britannicè ſonat fraxinetum, vel locus fraxinos alens: *Magi* ſcilicet alere & *Onnen* fraxinos ſignificat. E fraxinis igitur cum hoc indagandum videatur, dicam ſed cum aliorum venia, fuiſſe quod hodie *AshWell*, id eſt, fons inter fraxinos. Vicus hic eſt ruſticus, amplus, & ædificijs frequens, depreſſiori ſitu in ſeptentrionali agri confinio locatus; vt diſtantiam à La-

Magi-ouinium Ashvvell.

ctodoro in argumentum non arripiam, quæ vel sola in huiusmodi disquisitione fidem faciat, & hic optimè congruit: nominis significationi loci natura ita apposite respondet, vt dubitare vix patiatur. In ipso enim oppido celeberrima est fontium scaturigo è saxo abrupto, siue crepidine quæ proceris fraxinis vndique vmbrosa, vnde tanta vis aquarum perennibus venis emanat, vt statim intra ripas collecta rotandæ molæ sufficiat, & quasi subito in iustum flumen conualescat. Ex his fontibus & fraxinis, vt certum est Saxones nouum hoc nomen *AshWell* indidisse: ita non dubitandum quin Britanni antiqui, qui teste Gilda, montes, fluuios, fontes, & lucos diuinis cumularunt honorib', ab eadem re, eodē sensu *Magi-oninium* denominasse. Nec alia ad antiquitatem asserēdam desunt; vallum amplū quadrata forma adiunctum quod Rom. nummis sæpius effossis cuius fuerit opus ostendit, & in eo libro quo Angliæ lustrum antè quingentos annos Guilielmus primus cōdidit, disertis verbis *Burgi* nomine insignitur. Sed si nihil aliud hoc confirmaret, milliaria quæ inter Magioninium & Durocobriuas interponit Antoninus, perspicuè demonstrarent.

VVimendley. Magis ad Austrum in agro culto, & florenti *Wimendley* sedet, antiquum & celebre prædium, quod honoratissimo apud nos iure, (*Grand Sergeantie* Iurisperiti nostri vocant) *Grand Sergeantie.* tenetur, nimirum vt possessor Regibus Angliæ quo die inaugurantur primum ministret scyphum, & sit quasi regius pocillator. Quem honorem ratione huius prædij primis *Fitz Teca.* Normannorum temporibus nobiles *Fitz-Teca* dicti gesserunt, à quibus per filiam ad Argentonios deuenit. Hi à Da- *Argentonij.* uide de *Argentonio* Normanno viro militari qui sub Guilielmo primo meruit, & nomen & stemma duxerunt, & in huius rei memoriam tribus scyphis argenteis in clypeo ru- *Alingtonij.* bro vsi sunt. Verum deficiente tandem prole mascula Henrici VI. tempore, Elizabetha Argentonia quæ solidam hereditatem creuit Guilielmo Alingtono Equiti enupta amplissima hæredia cum hac dignitate attulit; à quo septimus est Ægidius Alingtonus huius familiæ hæres, pupillus iam

regius,

regius, adoleſcens moribus ſuauiſſimis, & indole verè generoſa; qui, vt ſpero, generis claritatem nouo virtutum ſplendore illuſtrabit.

Sub hoc magis in Meridiem *Lea* fl. Saxonicè Ligean fontes habet qui leni aquarum ductu primùm per *Whettham-ſted* frumento, vnde nomen factum, feracem defertur; quē Ioannes de *Loco Frumentario* inde ortus & nominatus vir ſub Henrico VI. celeberrimus eruditionis merito honeſtauit. Inde *Brokett-hall* equeſtris familiæ Brokettorum ſedem præterfluens *Bishops Hatfield* accedit, ædes nunc regias, quondam Epiſcoporum Elienſium quas I. Mortonus pulcherrimè inſtaurauit. Poſteà *Hertfordiam* ſubluit, quam DVROCOBRIVAS eſſe illas vetuſtiſſimas ſemper credidi; nec vetuſtatis fidei derogat ſitus & nomen. Diſtantia enim tam à *Magi-oninio* quam Vero-lamio cum Antonini numeris ſatis conuenit, & verum nomē eſt *Herudford* vt rectè Beda vocat cum de Synodo ibi anno 670. celebrata agit. Vtiq; ſi Britannum conſulas, quid ſit *Durcoh*, aquā rubram reſpondebit. Si ab Anglo quæras quid ſit *Herudford*, ſtatim vadi rubri ſignificationem latere audies. *He* enim articulum eſſe Saxonicum credo, pro quo *The* nunc vtimur, cum plurali numero *Hem* pro *Them* ſæpius legatur. *Briua* verò illud quod plurimis nominibus adiunctum eſt, traiectum vel vadum Britannis priſcis & Gallis ſignificaſſe exiſtimo, cum ad flumina ſolummodo reperiatur. In hac inſula vna & altera fuit *Durobriua*, id eſt, ad quam traiectus, in Gallia *Briua Iſaræ*, nunc *Pontoiſe* vbi Iſaram, *Briua-Odera*, vbi Oderam, *Samarobriua* (hoc enim verum eſt nomen) vbi Somam flu. olim traiecerunt. Cæterùm oppidum hoc Regis Guilielmi Conquæſtoris tempore, vt in Cenſuali Angliæ libro legitur, *pro decem hydis ſe defendit, ibique fuerunt viginti ſex Burgenſes.* Nunc autem eſt infrequens, & ex eo maximè celebratum, quod antiquum. Agro vtpote vniuerſo nomen ſuum communicauit, & caput cenſetur Comitatus. Caſtrum habet ad Leæ flu. ripam ab Edwardo Seniore, vt creditur, conſtructum, primum à Clarenſi, deinde à Lancaſtrenſi

Whetthamſted.

Bishops Hatfield.

Hertford.

Briua, quid priſcis Gallis & Britannis.

familia ad quas ſpectauit, adauctum. Rogerus enim de *Clare* circa Henrici II. tempora Herudfordiæ huius creatus erat Comes, & Robertus *FitZ-Walter* qui ex eadem Clarenſi familia, cum Stephanus Angliæ caſtra ſibi vndiq; raptaret, libere ipſi Stephano (vt in M. Parienſi legitur) huius caſtri cuſtodiam ad ſe antiquo iure ſpectaſſe affirmauit.

Lea fl. Ware. Hinc *Lea* ad *Ware* ſtatim prolabitur, quæ Herudfordiæ primùm plurima damna intulit, & poſteà ſua frequentia quaſi obſcurauit. Baronum enim bello contra Ioan. regem exardeſcente, hæc domino ſuo Barone de *Wake* confiſa, viam Regiam ad ſe deflexit, cum anteà viculus eſſet, *Inſpeximus Henric. VI.* * nec curribus illâc tranſire liceret, extenta per pontem catena, cuius claues penes Herudfordiæ Balliuum erant. Inter hęc oppida quæ vix duobus milliaribus diſtant, duobus à Septentrione fluuiolis augetur Lea. Aſſerius *Mimerã* & *Benefician* vocat, Danoſque huc myoparonibus ſuis delatos, propugnaculum excitaſſe prodit: quod cum Alfredus Rex expugnare non potuiſſet, tribus effoſſis canalibus ita Leæ aquas diuertit, ne illi nauigia reducerent, vt iam inde accolis nulli penè vſui fuerit, donec iampridem reſtituto alueo, ad merces, annonam, &c. deuehenda factus ſit commodiſſimus. A *Wara* non multum progreſſus eſt, cum riuulum (*Stort* vocant) ab Oriente in ſe recipiat, qui primùm per *Bishops Stortford* decurrit, exiguum oppidum exiguo caſtro quondam munitum, quod Guilielmus primus Epiſcopis Londinenſibus donauit, vnde ab Epiſcopis denominatio facta. Inde *Hunſdonam* præteruehitur, quæ Baronis titulum honoratiſſimo Domino Baroni de *Hunſdon* regiæ maieſtati à ſanctioribus concilijs & cubiculis præbet. Hoc riuulo ſic admiſſo, Lea iam lætior ad Tamiſim properat, & quaſi gratulabũdus *Theobaldenſes* ædes vulgo *Thibaulds*, ſalutat; quas ſi ſtructuram ſpectes, ad omnem elegantiam; ſi hortos, & ambulacra lucis conueſtita, ad omnem amœnitatem conſtruxit Neſtor noſter Britannicus honoratiſſimus Baro Burghlæus ſummus Angliæ Theſaurarius, cui hic fluuius ſe alueum reſtitutum debere libenter agnoſcit.

Bishops Stortford.

Hunſdon.

Theobalds. *

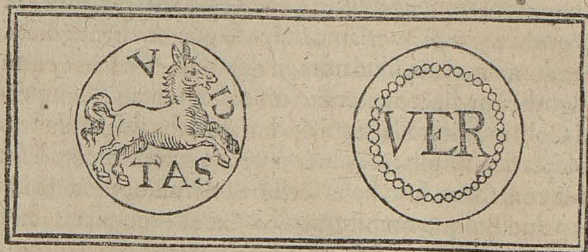
Sed

Sed ad vetustiora & interiora regrediamur, *A Dur-cobriuis* ad XII. milliare statuit Antoninus VEROLANIVM, vrbem eo tempore celeberrimam, Tacito VERVLAMIVM, Ptolemæo VROLANIVM. Hæc satis hodie nota iuxta fanum S. Albani in Centuria *Caisho*W (quam CASSII quorum meminit Cæsar, vt diximus, procul dubiò tenuerunt.) Saxonibus [*Watlingacester*] à via Regia *Watlingstreat*, & [*Werlamceaster*] à Werlamo fluuiolo præterlabente dicta. Nec dum vetustum illud nomen deposuit. *Verulam* enim vulgo dicitur, licèt præter mœnium fragmina nihil supersit. Colli molliter ad ortum decliui apposita fuit, mœnibus obsepta firmissimis, & palude magna ex parte circumfusa; vnde coniectura fuit, hanc Cassibellini fuisse oppidum siluis paludibusque munitum quod Cæsar expugnauit, nec enim alia in hoc tractu palus, quod sciam extitit. Neronis ætate MVNICIPIVM censebatur, vnde in Nennij vrbium catalogo *Caer-Municip* dicitur, vt non dubium sit quin hoc illud fuerit CAER MVNICIPIVM quod Hub. Goltzius in veteri inscriptione reperit. Municipia autem erant oppida iure ciuium Romanorum donata, nomenque factum à muneribus capiendis, id est, publicis in Republ. curationibus: habueruntque quod ad ordines pertinet, Decuriones, Equites, & plebem, quod ad consilium publicum, Senatum & populum, quod ad Magistratus & sacerdotes, duum viros, trium viros Iuricundo, Censores, Ædiles, Quæstores & Flamines. An tamen cum suffragio, vel sine suffragio hoc fuerit municipium non facilè quis dixerit. Municipium enim cum suffragio vocabant, cui capere honores licebat, vt illud alterum cui non licebat, sine suffragio. Sub eodem Nerone, cum Bunduica Icenorum Regina acerrimo in Romanos odio bellum illis conflasset funestissimum, à Britannis, vt habet Tacitus, erat excisum. Hinc scripsit Suetonius; *Accessit tantis ex principe malis clades Britannica, qua duo præcipua oppida, magna ciuium Romanorum, sociorumq; cæde direpta.* Refloruit nihilominus, & ad summam celebritatem peruenit, nummosque antiquos hîc, vt videtur, signatos vidimus cum inscriptione

Verolanium.
S. Albans.
Cassibellini oppidum.
Municipia.
* *In Thesauro Antiquit.*

TASCIA, & altera parte VER. Quod eruditissimus venerandæ Antiquitatis indagator D. Da. Pouelus sacræ Theolog. D. Tributum Verulamij interpretatur. *Tasc* enim, vt ille mihi author est, Tributum, *Tascia* Denarius Tributi, & *Tascyd* præcipuus Tributi collector, Britannicè sonat, sed ipsum nummum tu etiam vide.

Tasc quid significat.

Hos aliqui ante Romanorum aduentum cusos esse volunt, sed non ego credulus illis. Alij nummos Tributarios fuisse existimant, qui in caput, & agros impositi quotannis à Romanis exigebantur, his non refragabor. Antequã enim Romani aduenerint, Britannos pecuniam signasse vix credam. Memini tamen, quod de illis scribit Cæsar: *Vtuntur autem nummo æreo, aut* annulis ferreis, ad certum pondus examinatis, vbi antiqui libri *Lanceis ferreis* habẽt, pro quo substituunt Critici, *Laminis ferreis*. Sed ad institutum se recipiat oratio. Nulla autem re æque celebre Verolamium erat, quam quod ciuem sanctitate & fide in Christum singulari protulerit Albanum; qui, cum Diocletianus Christianam religionẽ exquisitis supplicijs ex hominum memoria delere moliretur, inuicta animi constantia mortem pro Christo primus in Britannia oppetijt. Vnde Stephanus noster, & Britanniæ Protomartyr appellatur, Fortunatusque Presbyter cecinit:

Britannorum nummi.

Albanus Martyr.

Albanum egregium fœcunda Britannia profert.

Et Hiericus Gallus, qui antè septingentos annos floruit, de eodem, & percussore eius non sine miraculo, excæcato;

In vita S. Germani.

Millia pœnarum Christi pro nomine passus,
Quem tandem rapuit capitis sententia cæsi.

Sed

Sed non lictori ceſſit res tuta ſuperbo,
Vtq; caput Sancto, ceciderunt lumina ſæuo.

In huius opprobrium, & Chriſtianorum terrorem, vt in antiquo eius Agone habetur, Verolamienſes eius martyrium marmori inſcripſerunt, mœnibuſque inſeruerunt: ſed poſtea cum tyrannorum immanitatem Martyrum ſanguis viciſſet, Chriſtiani eccleſiam mirandi, vt inquit Beda, operis in eius memoriam poſuerunt, & tanta religionis opinio Verolanio acceſſit, vt hîc Synodus anno mundi redempti ccccxxix. haberetur, cum Pelagiana hæreſis per Agricolam Seueriani epiſcopi filium in hac inſula repullulaſſet, Britannicaſque eccleſias ita maculaſſet, vt ad veritatem aſſerendam Germanum Antiſiodorenſem, & Lupum Tricaſſinum è Gallia euocarent; qui refutata hæreſi ſe venerabiles Britannis reddiderunt, inprimus Germanus, qui plurima per hanc inſulam templa ſibi ſacrata habet, & in ipſa huius proſtratæ vrbis area, Germani ſacellum etiamnum ſupereſt, quo loci ille pro ſuggeſtu verbum diuinum effatus erat, vt antiquæ fani Albani membranulæ teſtantur. Nec ita multò poſt in Saxonum poteſtatem deuenit, ſed graui & diuturna obſidione Vther Britannus, cognomento *Pendragon*, ob ſerpentinam prudentiam, recepit: quo ſublato in eorum demnm manus recidit. Ex Gildæ enim verbis, Saxones ſuo tempore hanc vrbem tenuiſſe facilè colligitur. *Deus*, inquit, *clariſſimas ſanctorum lampades nobis accendit; quorum nunc corporum ſepulturæ, & paſſionum loca, ſi non lugubri barbarorũ diuortio quamplurima ob ſcelera noſtra ciuibus adimerentur, non minimum intuentium mentibus ardorem diuinæ charitatis incuterent, Sanctum Albanum Verolamienſem, &c. dico.* His bellis cum Verolamium concidiſſet, Offa Rex Merciorum potentiſſimus è regione eius, circa annum ſalutis 793. in loco quem *Holmehurſt* dixerunt, monaſterium ampliſſimum in Albani memoriam conſtruxit, ſtatimque oppidum vna ſurrexit, quod ab eo, *S. Albans* vocant, poſſeſſioneſque ampliſſimas aſſignauit, & priuilegia impetrauit ampliſſima, quæ è Florilego noſtro atte-

xam, vt profusam principis illius in ecclesiam liberalitatẽ, &Pontificis Ro. aucupiũ simul intuearis. sic igitur ille scribit: *Dedit Offa rex potentissimus protomartyri Albano villam suam dominicam, quæ viginti fermè milliaria à Verolamio distat, & * VnestaW nuncupatur, & tantundem per circuitum, sicut vsque hodie scripta regis testantur, quæ in præfata basilica continentur. Quæ videlicet basilica, tanta libertate priuilegiata refulget, vt ab apostolica consuetudine, & reditu, qui* Romscot *dicitur, cum neque rex, neque archiepiscopus, vel episcopus, abbas vel Prior, aut quilibet in regno ab illius solutione sit immunis, ipsa quidem sola quieta est. In presbyteros autem, & laicos totius possessionis suæ, abbas vel archidiaconus monachus sub ipso constitutus, ius pontificiale exercet: ita vt nulli archiepiscopo, vel episcopo, aut legato, nisi summo Pontifici, subiectionem impendat. Hoc quoque sciendum est, quod Offa rex magnificus, tempore, quo beati Petri vicario Romani vrbis pontifici reditum statutum, id est,* * Romscot *de regno suo concessit, ipse à pontifice Romano impetrauit, vt ecclesia beati Albani Anglorum protomartyris, eundem* Romscot *ab omni Herefordensi prouincia, in qua sita est ecclesia sæpedicta, fideliter colligeret, & collectum in vsus proprios retineret. Vnde & ipsa ecclesia, sicut à rege omnia iura regalia, ita habet abbas loci illius, qui pro tempore fuerit, pontificialia ornamenta.* Verolamium etiam ipsum concessit, cuius paludem ingesta terra obstruxerunt monachi. Vbi nostra memoria cum anchoræ fuerint effossæ, crediderunt nonnulli, corrupto Gildæ loco inducti, Tamisim aliquando hac alueum egisse.

Hovvuslevv fortè

** id est, de singulis ædibus denarius.*

Anchoræ effossæ.

Si quanta Romanorum mumismatum copia, quot imagines ex auro & argento conflatæ, quot vasa, quot columnæ marmoreæ, quod epistylia, quotque antiqui operis miracula hic eruta fuerint, ex vulgi relatione percensere velim, omnem fidem superaret oratio. Ex antiqui tamen historici fide paucula accipe: *Ealredus Abbas, regnante Eadgaro, antiquas cryptas subterraneas Verolamij perscrutatus, euertit omnia, vias cum meatibus subterraneis solide per artificium arcuatis, quorum quidam subtus aquam quæ quondam maxima ex parte ciuitati fuit circumflua, diruit, & obturauit.*

Circa annum Christi 960.

uit.

uit. Erant enim latibula latronum & meretricum. Fossata ciuitatis, & quasdam speluncas, ad quas malefici tanquam ad perfugia fugerunt, explanauit. Tegulas verò integras, & lapides, quos inuenit aptos ad ædificia seponens, iuxta ripam asseres quernos, cum clauis infixis, pice nauali delinitos inuenerunt, nec non naualia armamenta, vtpote anchoras rubigine semirosas & remos abieginos. Paulo pòst: *Eadmerus successor, operi quod Ealdredus incepit, institit, fossoresque eius in media vrbe antiqua palatij fundamenta diruerunt, & in muri concauo tanquam in armariolo, in libros inciderunt asseribus quernis & sericis ligaminibus, quorum alter vitam Albani lingua Britannica descriptam habebat, reliqui Gentilium ritus. Cum profundiora terræ aperuerint, antiquas tabulas lapideas, tegulas & columnas inuenerunt, vrceos item, amphoras fictili opere & tornatili compositos, vasa quoq; vitrea mortuorum cinerem continentia, &c. demum ex his Verolamij reliquijs nouum Albani monasterium extruxit Eadmerus.* Hæc ad antiquitatem & dignitatem, nunc etiam habe si placet, ad Verolamij laudem pro Corollario Alexandri Nechami inde oriundi Hexastichon:

Vrbs insignis erat Verolamia, plus operosæ
Arti, naturæ debuit illa minus.
Pendragon Arthuri patris hæc obsessa laborem
Septennem spreuit ciue superba suo.
Hic est martyrij roseo decoratus honore
Albanus, ciuis, inclyta Roma, tuus.

Hodiè Verolanio in Agros conuerso, *Fanum Albani* ex eius ruinis eductum floret, oppidum elegans & amplum, templumque monasterij illius superest, magnitudine, elegantia, & vetustate suspiciendum, quod nunc in parochialem ædem conuersum, pulcherrimum habet ex ære solido Baptisterium, in quo Regum Scotorum liberi sacra aqua ablui solebant: quod è Scotici belli manubijs Richardus Leus Eques Cunicularioum Præfectus cum hac inscriptione consecrauit. S. Albans *Baptisterium è manubijs Scoticis.*

CVM LÆTHA OPPIDVM APVD SCOTOS NON INCELEBRE, ET

EDINBVRGVS PRIMARIA APVD EOS CIVITAS INCENDIO CONFLAGRARENT, RICHARDVS LEVS EQVES AVRATVS ME FLAMMIS EREPTVM AD ANGLOS PERDVXIT. HVIVS EGO BENEFICII MEMOR, NON NISI REGVM LIBEROS LAVARE SOLITVS, NVNC MEAM OPERAM ETIAM INFIMIS ANGLORVM LIBENTER CONDIXI. LEVS VICTOR SIC VOLVIT. VALE, ANNO DOMINI M.D.XLIIII. ET HENRICI OCTAVI XXXVI.

Sed ad rem: vt hunc locum in religionis aram conſecrauit vetuſtas; ſic etiam Mars in belli aream ſtatuiſſe videatur. Vt enim alia taceam, cum Anglia ſub familia Lancaſtrenſi, & Eboracenſi quaſi exhauſta vitalibus, bello domeſtico rueret, bis in ipſo oppido inter partium duces reciproca
1456. fortunæ varietate dimicatum fuit. Primùm Richardus Dux Eboracenſis graui clade Lancaſtrenſes hîc affecit, capto Henrico VI. Rege, & melioris notæ plurimis interfectis. Quartò pòſt anno Lancaſtrenſes, duce Margareta Regina, ſecundo prælio vſu, Eboracenſes hîc profligarunt, regemque in libertatem vindicarunt.

Berckhamſted. De *Berckhamſted* caſtro olim munitiſſimo, colli ſubiecto ad VIII. à Verolanio in occaſum milliari, nihil eſt quod dicam; cum à Normannis conditum fuerit, & nunc nihil aliud ſit, quam ſtrages lapidum informis: niſi quod ſedes fuerit quondam familiæ *Filij Petri* qui Eſſexiæ erant Comites, & poſteà bellicoſi illius EdWardi cognomento *Nigri*, Principis longè clariſſimi. Sed quà Antoninus iter

Sullonicæ. à Verolanio Londinum perſequitur, SVLLONIACAS ab hoc duodecim, ab illo nouem milliaribus diſtantes interponit. Has diligentia qua potui maxima indagaui; verum cum à multis fide dignis acceperim ad eandem diſtantiam antiquę vrbeculæ cadauer eſſe iuxta *EdgeWorth*, in colle

quem

quem *Brokley hill* hodie vocitant, vbi & nummi Romani, & alia vetustatis indicia effossa fuerint, nonne veritati & mihi illuderem, si Sulloniacas nostras nunc alibi indagarem? Nec moueor, cum ad viam non sit, quæ hodie Londino Verolanium ducit. Certum enim est viam Consularem olim magis ad occasum dixisse, nec Antonino propositum fuerat compendiariam viam sequi, sed hinc inde loca celebriora percensere, quod qui in Antonino, & Geographis versatus est, facilè agnoscet.

Comites habuit hic Hertfordensis ager, si fæcialibus credere libet, Rogerum qui etiam Comes de *Clare*, Claros que illos quos Glocestriæ Comites diximus. Richardus enim Clare, qui anno 1262. obijt, disertè à Florilego Westmonasteriensi Glocestriæ & Hertfordiæ Comes appellatur, vbi hoc eius Epitaphium memorat: *Comites Hertfordia. Vide in Essexia & Glocestria.*

Hic pudor Hippolyti, Paridis gena, sensus Vlyssis,
Æneæ pietas, Hectoris ira iacet.

Patrum verò memoria Henricus VIII. EdWardum Seymour Comitis Hertfordiæ titulo exornauit, qui etiam posteà Dux Somersetti. Illique successit in hoc Comitatu eius eodem nomine filius vir longè honoratissimus, & bonarum literarum amator summus.

Parochias habet hic Comitatus 120.

TRINOBANTES.

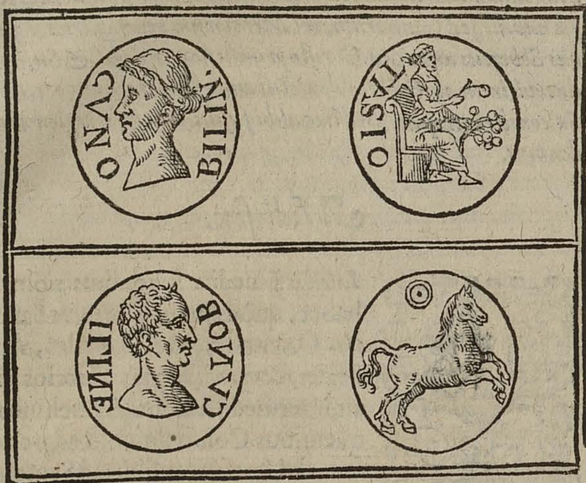

Attieuchlanis adiuncti erant, qui Cæsari TRINOBANTES, Ptolemæo & Tacito TRINOANTES, in illis regionibus, quæ nunc mutato nomine, Midlesex, & Essex vulgò appellantur. Vnde vetustum illud nomen, ne ariolari quidem ausim, nisi sit è Britannica Trenant, quæ oppida in valle sonat. In vallem enim ad Tamisim hæc regio quasi tota subsidet. Verùm huic coniecturæ meæ non adblandior. Qui tamen Galloüidiã Scotiæ totam vallibus depressam insederunt. Britannicè olim Noantes & Nouantes dicti fuerunt, & ad Rheni vallem Gallicè Le Vault, populus olim Nantuates appellati, & sedem & nomen habuerunt: vt hæc coniectura æque probabilis videatur, ac illa sciolorũ; qui Trinobantes, à Troia, quasi Troiam Nouam ambitiose deduxerunt. Sed valeant illi, & sibi placeant. Hi Cæsaris ætate propè firmissima harum regionum ciuitas erat (Ciuitatem enim semper vocat ille populum eodem iure vtentem) regnumq; in ea tunc obtinuit Imanuentius, qui cum à Cassiuellauno interficeretur, Mandubratius eius filius fuga mortem vitans, ad Cæsarem in Galliam profectus, eiusque fidem sequutus, cum illo in Britanniam rediJt. Quo tempore Trinobantes nostri per legatos Cæsarem petierũt, vt Mandubratium ab iniuria Cassiuellauni defenderet, atque illum in ciuitatem mitteret, qui præesset, imperiumque obtineret: quod cum factum, obsidibus XL. datis, se in eius fidem primi Britannorum permiserunt. Mandubratius iste, vt hoc obiter notem, Eutropio, Bedæ & recentioribus semper Androgeus dicitur: vnde verò nata hæc nominis diuersitas, me planè latet, nisi verum sit, quod à viro Britannicæ historiæ & linguæ benè perito accepi, scilicet hoc nomen Androgeus illi ob scelera, & proditionem impositum fuisse: sceleris enim significatio in eo se planissimè exhibet, & inter tres Britanniæ proditores in Triadum libro sceleratissimus habetur, quod Romanos in Britanniam primus vocarit, patriamq; prodiderit. Post Mandabratium

Ciuitas quid apud Cæsarem.

Androgeus.

um cùm iam ardenti ciuili bello, Britannia Romanis neglecta esset, & suis Regibus, & legibus relicta, Cunobillinum hac in parte regnum administrâsse certum est, cuius nummos hîc tibi exhibemus; quos & alios è suo antiquitatum thesauro Robertus Askus ciuis Londinensis, & antiquorum nummorum indagator studiosissimus nobis communicauit.

Admimus huius filius à patre pulsus cum exigua manu ad C. Caligulam transfugit, seque dedidit, quod iuuenis imperatoris Suetonius. *animum ita inflauit, vt quasi vniuersa tradita insula, magnificas Romam literas miserit: monitis sæpe latoribus, vt non nisi in æde Martis, & frequente Senatu Consulibus traderent. Cunobillino defuncto, Aulus Plautius Claudii Imperatoris auspiciis hanc regionem adortus est. Togodumnum alterum Cunobillini filium interfecit, alterum nomine Catacratum deuicit, de quo etiam, vt est in Fastis Capitolinis, ouans triumphauit, tanto honore (authore Suetonio) vt Claudius illi in Capitolium eunti, & redeunti latus texerit: statimque ipse legionibus huc transuectis, in prouinciam paucis mensibus redegit. Iam inde à bellis conquieuerunt Trinobantes, nisi quod Imperante*

Nerone occultis coniurationibus cum Icenis ad Romanorum iugum excutiendum conspirarint: verùm hanc seditionem multo cum Britannorum sanguine (vt habet Tacitus) cito restinxit Suetonius Paulinus. Romano imperio tandem in Britannia confecto, Vortigernus Britannus Saxonibus in redemptionis pretium, cùm illum captiuum detinerent, hanc regionem cum aliis tradidit, vt author est Nennius, diuque suos Reges habuit, sed Cantiorum, vel Merciorum beneficiarios, è quibus Sebertus anno 603. Christo primus nomen dedit, & Suthredus vltimus ab Egberto deuictus anno 804. regnum occiduis Saxonibus reliquit. Sed hæc alibi fusiùs: iam ipsas regiones videamus.

Midlesex.

Idlesex à mediis Saxonibus nomen habet, quòd eius incolæ inter Saxones Orientales, Occidentales, Australes, & quos illa ætas Mercios dixit, intermedii fuerint. A Buchinhamiensibus Colno fluuiolo ad occasum, ab Hertfordensibus ad Septentrionem noto limite, ab Essexia ad Ortum Lea flumine, à Surreia ad Austrum Tamisi disterminatur. Angustioribus spatiis circumscripta, quà longissima, xx. mill. quà arctissima, xII. mill. patet. Summa cœli temperie & soli indulgentia, ędibus & vicis magnificis vndique nitida, plurimaque sunt vbique memoranda, præsertim ad Tamisim. Ad quem, vt nostræ ætatis Poëta lusit;

Tot campos, siluas, tot regia tecta, tot hortos
Artifici dextra excultos, tot vidimus hortos,
Vt nunc Ausonio Tamisis cum Tybride certet.

Stanes. *Stanes*, Saxonicè [*Stana*,] in primo statim ad Occasum limine se offert, vbi ponte sublicio Tamisis coniungitur. Inde *Coway stakes* ad *Lalam*, vbi Cæsarem Tamisim transmisisse diximus, Britannique ripam, & vadum sudibus, vnde nomen, præstruxerunt. Posteà *Hampton Court* Regia, in veræ

Hampton Court.

magni-

magnificentiæ admirationem à Thom. Wolsæo Cardinale ad opes ostentandas extructa, cùm præ insolentia sui impotens esset, quę quinque peramplas areas cultissimis cinctas ædificiis opere admodùm specioso includit. *Sion* inde cernitur à sanctissimo illo mõte denominatus, quem Henricus V. cùm monachos externos expulisset, Brigidianis virginibus construxit, totque virgines, sacerdotes, & laicos fratres parietibus discretos constituit, quot Apostolorum, & discipulorum Christi numerum æquarent: quibus cùm satis superq; redditum contulisset, lege cauit, vt illis contenti nihil amplius à quoquam acciperent: quicquid autem ex annuo prouentu superesset, pauperibus erogarent. Nunc verò illis eiectis, in regium secessum est conuersus. *Brentford* huic contiguum est, oppidum non infrequens, cui *Brent* amniculus nomen fecit, ad quem anno 1016. Edmundus cognomento *Ferreum latus* Danos, quos à Londini obsidione gradum referre coëgerat, ita adortus est, vt effusis habenis fugam non sine magna cæde capesserent. *Fulham* Saxonicè [*Fullonham*,] id est, volucrum domus, inde cernitur, cui maximo honori sunt Londinensis Episcopi ædes suburbanæ. Sion. Brentford.

Verùm inter hæc omnia LONDINVM totius Britanniæ Epitome, Britannicique imperii sedes, *Regumque Angliæ Camera*, tantùm inter omnes eminet, quantùm, vt ait ille, inter viburna cupressus. Tacito, Ptolemæo, & Antonino LONDINIVM, & LONGIDINIVM dicitur, Ammiano LVNDINVM, & AVGVSTA, Stephano in vrbibus Λονδόνιον, Cambrobritannis nostris *Lundayn*, Saxonibus priscis [*Londenceaster*, *Londenbyryg*, *Londen Wic*,] exteris *Londra*, & *Londres*; incolis *London*, fabulosis scriptoribus *Troia Noua*, *Dinas Belin*, id est, vrbs *Belini*, & *Caer Lud*, à Luddo nescio quo, quem & instaurasse, & denominasse volunt. Sed hæc nomina & origines, vnà cum Erasmi coniectura, qui à Lindo Rhodiorum deduxit, eorum admiratoribus libenter relinquimus. Ego verò, cùm Cæsar, & Strabo authores sint Britannos antiquos siluas, & nemora, quæ deiectis arboribus Londinum. Britannorum oppida.

obstruxerant, vrbes, siue oppida vocauisse, eósque eius-modi nemora, Britannica lingua *LhWn* appellari audiuerim: in eam penè concessi opinionem, vt Londinum inde dictum existimauerim, quasi Vrbs per excellentiam, vel vrbs nemorosa. Sin veritas in hoc me fugit, planè credo, quòd vnde celebritatem, inde & appellationem sit consequuta, à nauibus, scilicet, quas Britanni sua lingua *Lhong* vocant, ita vt Londinium sonet Nauale, vel Vrbs Nauium. Dinas. Vrbem enim *Dinas*, vnde Latini *Dinum* deflexerunt, nuncupant Britanni. Hinc est quòd alicubi LONGIDINIVM dicitur, & in Næniâ antiquissimi Bardi Britannici *Lhong-porth*, i. nauium portus, & hoc ipso vocabulo, Bononia Galliæ, quæ Ptolemæo *Gessoriacum Nauale*, in Britannico Glossario *Bolung lhong* vocatur. Vrbes enim plurimæ à nauibus nomina tulerũt, vti *Naupactus*, *Naustathmos*, *Nauplia*, *Naualia Augusti*, &c. Sed ex his nulla meliori iure Naualis nomẽ sibi assumere possit, quam Londinium nostrum. Ab vtroque enim elemento vrbs est felicissima, solo læto, & affluenti omnium rerum copia, cliuo molliter surgenti, Tamisi adposita, qui placidissimus rerum in orbe nascentium mercator, statis horis Oceani æstibus superbus, alueo tuto, præalto, & nauium quamlibet magnarum capacissimo; tantas Orientis & Occidentis opes quotidiè inuehit, vt cum orbis Christiani Emporiis de secunda palma hodie contendat; stationemque præbeat nauibus cùm fidissimam, tùm pulcherrimam; siluam interlucatam dicas, tot nauium malis, velisque vndique obscuratur.

Quis primus fuerit conditor obduxit vetustas, & perpaucæ sanè sunt vrbes, quæ suos authores norunt, cùm è paruo sensim excreuerint. Verùm vti aliæ, ita hæc nostra, fabulosa origine Troianis se imputauit, Brutum illum Æneæ magni abnepotem conditorem credit. Quicunque autem condiderit, vitali genio constructam fuisse ipsius fortuna docuit, & antiquitate suspiciendam esse innuit Ammianus Marcellinus; qui suo tempore, ante annos nimirum mille & ducentos vetustum oppidum appellârit: & cum

&cum eo Cornelius Tacitus, qui Neronis tempore *copiâ negotiatorum, & commeatu maximè celebre* fuisse prodidit. Hoc solum, illo tempore, eius gloriæ defuit, quod nec Municipii, nec Coloniæ nomine insigniretur. Nec certè *Præfectura.* in rem Romanorum fuisset, si vrbs mercimoniis florens Colonię vel municipii iure frueretur: Pręfecturam itaque, vt opinor, constituerunt. Sic enim vocabant oppida in quibus nundinæ agebantur, & ius dicebatur; ita tamen vt Magistratus suos non haberent, sed præfecti quotannis in ea mitterentur, qui ius dicerent, quod in publicis negotiis, nempe census, tributorum, vectigalium, militiæ &c. à Rom. Senatu peterent. Hinc est quod Londinium Tacito, Panegyristæ, & Marcellino oppidum solummodo vocetur. Quamuis autem non meliori fuerit conditione, fortunâ tamen (si qua alia) ampla, opulenta, & secunda, perpetuo ferè tenore sub Romano, Saxonico, & Normannico imperio vsa est, vix vnquam magnis calamitatibus conflictata. Nerone imperante, cùm Britanni libertatem resumere, duce Bunduica, conspirassent, Londinenses neque fletu, neque lacrymis Suetonium Paulinum retinere potuerunt, quin adscitis in auxilium ciuibus, inde moueret, & vrbem nudam hosti relinqueret, qui statim paucos oppressit, quos vel imbellis sexus, vel fessa ætas, vel loci dulcedo detinuerat. Nec minorem à Francis cladem pertu- *C. Carausius* lisset, si non præsto fuisset diuinum ex improuiso auxilium. Cùm enim C. Alectus, C. Carausium Menapiæ ciuem do- *Panegyricus Constantio Cæs. dictus, & falsò Maximiano inscriptus.* lo sustulisset, qui maris nostri inclementiâ, difficilimis Diocletiani in Oriente bellis, & Francis, sociisq; naualibus audacissimis fretus, Britanniæ Batauiæq; redditus interuerterat, Augustiq; titulum (vt nummi eius hîc eruti demonstrant) sex annos gessisset: Alectum itidem iam tertio anno purpuram in Britannia vsurpantem M. Aur. Asclepioda- *Franci cæsi.* tus prælio delesset; Franci illi qui pugnæ superfuerant, Londinum conuolantes, iam iam vrbem prædaturi erant: nisi Tamisis, qui nunquam Londinensibus defuit, Romanos milites per errorem nebulosi maris à classe abiunctos per

opportunè intulisset. Illi enim barbaros totâ vrbe confecerunt, & non solùm ciuibus in cæde hostium dederunt salutem, sed etiam in spectaculo voluptatem. Tunc concidisse produnt Annales nostri L. Gallum ad amniculum, qui vrbem ferè mediam interluebat, & ab eo *Nantgall* Britannicè, *Walborke* Anglicè dictum: quod nomen manet in plateâ, sub qua cloacam esse subterraneam ad expurgandam sordium colluuiem accepimus, haud procul à saxo illo *Londonston*, quod *Milliarium* fuisse, cuiusmodi Romæ in foro erat, existimamus, cùm in media vrbe sit, quà in longum procurrit. Nec dum Londinum communitum fuisse credimus. Paulò pòst tamen Historiæ nostræ Constantinum Max. rogatu Helenæ matris primùm mœnibus è lapide structili, & latere Britannico obsepsisse tradunt, quæ suo ambitu tria plùs minùs milliaria colligunt: ita vt vrbem forma ferè quadratâ, sed non æquilatera includerent, cùm ab occasu in ortum longior sit, ab Austro ad Septentriones contractior. Horum mœnium pars quæ Tamisi prætendebatur perpetua fluminis alluuione penitùs concidit, eius reliquias Henrici secundi tempore apparuisse scripsit, qui tunc vixit, Fitzstephanus. Reliqua pars superest, ad Septentriones firmior, quæ non multos ante annos opera Iotcelini Prætoris instaurata repentinam quasi induit iuuentutem. Ad occasum verò, & ortum, licèt olim ex Iudæorum demolitis ædibus renouarint in suis bellis Barones, tota tamen sunt lacera, & fatiscentia. Londinenses enim mei, vti veteres illi Lacædemonii, præmunitas vrbes, quasi muliercularum habitacula rident, vrbemque suam satis munitam credunt, quæ viris, non saxis præcingitur. Patent hæc mœnia sex portis, quæ nouatę, noua etiã assumpserunt nomina. Ad occasum duæ sunt *Ludgate*, à Luddo Rege, siue *Flutgate*, Lelandi opinione, à fluuiolo subiecto, (vt porta Fluentana Romæ) quæ nunc à fundamentis instauratur, & *NeWgate* omnium pulcherrima à nouitate priùs *Chamberlangate*, quæ publicum est ergastulum. Ad Septentriones quatuor, *Aldersgate* ab alnetis,

[Margin notes: London-stone. — Mœnia. — 1477. — Portæ.]

tis, vel ab Aldricio Saxone, vt aliis placet, *Creplegate* à claudorum hospitio, *Moregate* à palude adiuncta, nunc in agrum conuersa, primùm à Francerio Prætore, anno 1414. patefacta, *Bishopsgate* ab Episcopo, quam Germani Hanseaticæ societatis mercatores & instaurare, & difficilioribus temporibus propugnare ex pacto, vt accepimus, tenebantur. Ad ortum vna sola est *Aldgate* à vetustate dicta, vel *Elbegate*, vt alii volunt. Ad Tamisim duas etiam portas præter illam ad pontem extitisse credunt, *Belingsgate*, nunc Cothon recipiendis nauibus, & *Dourgate*, i. Aquaria porta, vulgò *DoWgate*.

Quà murus etiam ad flumen desinit, munimenta fuerunt firmissima, quorum alterum superest, vulgò *Turris Londinensis*, Britànicè ab albedine *BringWin*, & *TourgWin*. Arx sanè nobilissima, mœnibus latè incincta, turribus excelsa, vallo latisque munita fossis, nobili etiam armamentario, & domibus aliquot ita instructa, vt oppidum æmuletur: meritóque putes duo illa castella, quæ ad hanc orientalem vrbis partem fuisse prodidit Fitzstephanus, in hanc vnam coaluisse. Ad occidentalem vrbis partem alterum extitit munimentum, quà *Fleete* amniculus (vnde *Fleetestreete*) nunc dispectus, olim nauiger (vt in Chartis Parlamentariis legi) Tamisi confluit. Hanc arcem Palatinam Fitzstephanus dixit, incendióque haustam Guilielmo regnante prodit. E cuius ruinis tùm magna pars templi Paulini extructa, tùm in ipsius areâ cœnobium Fratribus Dominicanis (vnde *Blackfriers* locum nominamus) fundauit Robertus KilWarby Archiepiscopus Cantuariensis, vnde magnitudinem facilè coniectes. Nihil hodiè ex ea reliquum est; suspicantur tamen nonnulli ædes Penbrochianas huius fuisse particulam, quas *Bainards castell*, à nobili viro Bainardo Domino de *DunmoW*, constructore appellamus; cuius posteri FitzWalteri hæreditario iure erant ciuitatis Londini Antesignani.

Turris.

Nec munita solùm illo tempore fuit, sed etiam Flami- *Episcopatus.*

ne ſublato, & Chriſtiana religione, ſub optimo Imp. confirmata, epiſcopus in eius locum ſubſtitutus. Secundo enim Concilio Arelatenſi, quod anno ſalutis 326. ſub Conſtantino celebratum erat, Londinenſem epiſcopum interfuiſſe conſtat. Subſcripſit enim, vt videre eſt in Tomo primo Conciliorum, *Ex prouincia Britanniæ, ciuitate Londinenſi Reſtitutus Epiſcopus*; quem cum ſucceſſoribus ad S. Petri in *Cornehill* ſediſſe affirmant nonnulli. Indè verò ea dignitate floruit Londinum, vt AVGVSTA dici cœperit, eoque nomine ſub Valentiniano innotuit, non à Legione; illud enim (vt inquit ille) veritate falſum eſt, ſed ab ornatu magnifico, & verè auguſto: vndè cùm à Conſtantini tempore officina monetaria in hac fuerit inſtituta, (legimus enim in eius nummis, quos in honorem Conſtantii patris ſignauit, & aliis, P. LON. S. i. pecunia Londini ſignata,) qui huic præfuit ſub Comite ſacrarum largitionum, in Notitiarum libro, *Præpoſitus theſaurorum Auguſtenſium in Britannia* vocatur. Sed vt hoc inſolentius nomen deleuit dies, ita vetuſtius illud *Londinium* confirmauit. Dum hoc gauderet nomine, parùm abfuit, quin à prædonibus ſeditioſis vaſtaretur, ſed Theodoſius Theodoſii Aug. pater, illos ſpoliis implicatos trucidauit, merſamque, vt ait Marcellinus, anteà difficultatibus ciuitatem in ouantis ſpeciem lætiſſimus introiit. Indeque mouens Britanniam grauiſſimis malis obſitam ſua virtute ita euoluit, vt illum Britannicum ducem, (teſte Symmacho) ſtatua equeſtri, inter priſca nomina conſecrarint Romani. Non longo pòſt tempore confecto Romanorum in Britannia imperio, publico inſulæ fato in Saxonum poteſtatem deuenit: quomodo verò è ſcriptoribus non conſtat, Vortigernum captum, vt ſe redimeret, Hengiſto Saxoni tradidiſſe opinor, cùm ad Orientales Saxones ſpectaret, quorum regionem Hengiſto ea lege Vortigernum addixiſſe meminerunt ſcriptores. Quo tempore Eccleſia etiam grauiſſima quæque pertulit, paſtores aut necati, aut fugati, greges abacti, opibuſq; omnib. ſacris & profanis cõtuſis, Theonus vltimus è Britannis

Londinum Auguſta dicta.

Officina Monetaria.

Londinum in Saxonum poteſtate.

Britannis Londinensis Episcopus *Sanctorum reliquias*, vt inquit author meus, *ad memoriam, non ad superstitionem occultabat*. Quamuis autem eiusmodi fuerit ea Saxonum ætas, qua verissimè Martem sua arma concussisse dicas, emporium nihilominus fuit, teste Beda, *multorum populorum terra marique venientium*. Posteà autem cùm pacis benignior aura huic defatigatæ insulæ aspirasset, Saxonesque Christianæ religioni inseruire cœpissent, rediuiuo splendore reflorescere incœpit. Ethelbertus enim Rex Cantii (sub quo Sebertus quasi beneficiarius hoc tractu regnauit) templum Diuo Paulo posuit, quod subindè restauratum in maximum & magnificentissimum excreuit, redditibusque opulentum, vndè præter Episcopum, Decanus, Præcentor, Cancellarius, Thesaurarius, Archidiaconi quatuor, Præbendarii xxix. & alii prolixè aluntur. Orientalem huius templi partem, quæ recentior videtur, & operosa est, cryptoporticumque habet pulcherrimam, (quæ & ipsa est S. Fidei ædes sacra) ex ruinis arcis illius Palatinæ quam dixi, circa annum 1080. substruxit Mauritius Episcopus, cùm anteà miserabili incendio absumta fuisset. Occidentalis pars, vti transeptum, spatiosa est, sublimis, columnis ingentibus, & concameratione è saxo pulcherrima conspicua. Quà verò hæ quatuor partes se decussant, ampla & excelsa surgit turris, cui imposita fuit pyramis plumbo obtecta, in immanem altitudinem ædita, (è terra enim pedes 534. in altitudinem ascendit,) quæ anno 1087. ignem cœlestem prouocauit, arsitque non sine magno totius vrbis damno; sed restaurata, nuperrimè nobis pueris de cœlo iterum tacta deflagrauit, nec hactenus reædificata. Dianæ templum olim hoc loco extitisse coniectârunt aliqui, & sunt quæ fidem eorum coniecturæ adiungunt: Antiquæ ædes adiacentes in archiuis templi, *Dianæ camera* vocantur, & in cœmiterio, regnante Edwardo primo, incredibilis vis bubalinorum capitum effossa fuit, vt est in nostris Annalibus, quæ cum admiratione, tanquam Gentilium sacrificia suspexit multitudo, & Tauro-

Reliquiæ ad memoriam occultatæ.

D. Pauli templum.

1561

Templum Dianæ.

polia in Dianæ honorem fuisse celebrata norunt eruditi. Nos etiam ipsi pueri cerui caput pilo præfixum, quod Dianæ sacrificiis conuenire videbatur, magna cum pompa, & cornicinum boatu ex veteri & superstitioso instituto, in ipso templo circumgestatum vidimus. Cæterùm ab hoc templo condito, sedes fuit Episcoporum Londinensium, primumque habuit Episcopum sub Saxonibus, (quinquagesimo anno post Theonum Britannici generis exturbatum,) Melitum Romanum ab Augustino Cantuariensi illo consecratum; qui contrà quàm Gregorius Papa iusserat, Archiepiscopatus insignia, & Metropolitanam sedem à Londino, non sine summa iniuria, Cantuariam transtulit. Præter hoc non aliud, quod sciam, Saxonum opus Londini extat: nec enim altam pacem diu agitârunt, cùm breui orientalium Saxonum opes frangerent Visisaxones, Londinumque in Merciorum potestatem cederet. Vix sopitis intestinis bellis, noua ex Aquilone prorupit tempestas, Danica scilicet, quæ miserè hanc regionem lacerauit, vrbemque conquassauit. In suam enim potestatem redegêrunt Dani, sed recepit Alfredus, instauratamque Æthelredo genero Merciorum Comiti tradidit. Vastatores tamen illi posteà corona capere sæpiùs conati sunt, præcipuè verò Canutus, qui effosso canali Tamisim auertere molitus, sed semper operam luserunt, ciuibus fortissimè hostilem impetum propulsantibus. Terror nihilominùs ab illis non paruus impendit, donec Guilielmum Normannum, quem Deus ad Angliæ imperium natum voluit, gratanter acceperint, & Regem salutârint. Iam inde posuêre venti, fugêre nubes, & verè aurea sæcula illuxêrunt; insignem nullam calamitatem subiuit, Principum indulgentia immunitates consequuta est maximas, *Regum Camera* dici cœpit, mercimoniisque ita refloruit, vt Guilielmus Malmesburiensis, qui eo tempore vixit, *Vrbem nobilem, opimam, ciuium diuitiis constipatam, negotiatorum, ex omni terra venientium commerciis frequentatam* dixerit: & Fitzstephanus in vita Thomæ Becketti, eo tempore Londinum

dinum 127. Eccleſias Parochiales, & 13. Conuentuales numerâſſe, & facta hominum armigerorum oſtenſione, quadraginta millia peditum, equitum viginti millia ſub ſignis eduxiſſe prodiderit. Tunc ſurgentibus tectis vndique accreuit, & exſpatiantia ad portas longè ſe protulerunt ſuburbia, præcipuè verò ad occaſum, quà frequentiſſima ſunt, in quibus xiiii. ſunt ædificia, Hoſpitia vocant, iuri noſtro municipali conſecrata: è quibus quatuor ſplendida admodum & ampla, ad forum ſiue *Curiam*, vt vocant, ſpectant: reliqua ad *Cancellariam*. In his nobiles adoleſcentes, tanto numero iuris ſtudio ſedulò vacant, vt nec Andegauis, nec Cadomo, nec ipſis Aureliis ſtudioſorum frequentia concedat, vt I. Forteſcu in ſuo de Angliæ legibus libello teſtatur. *Municipalis Iuris Collegia.* Innes of the Courts.

Hæc ſuburbia continuatis ædibus, & ſuperbis ſecundum Tamiſim procerum habitationibus Weſtmonaſterium vrbeculam plùs mill. paſſ. abiunctam vrbi addiderunt. *Thorney* hæc olim à ſpinis, nunc *Weſtminſter*, ab occiduo ſitu, & monaſterio dicitur. Templo enim, foro iudiciario, & Regiâ longe eſt celeberrima. Templum regum Angliæ inauguratione, & ſepultura inprimis eſt inſigne, Apollinis delubrum eo loci extitiſſe olim author eſt Sulcardus, & Antonino Pio imperante, terræmotu corruiſſe, ex cuius reliquiis Sebertus Rex Orientalium Saxonum alterum D. Petro erexit, quod à Danis deiectum renouauit, & pauculis monachis Dunſtanus Epiſcopus conceſſit. Sed poſteà EdWardus Rex cognomento *Confeſſor*, ſibi in ſepulturam, & Benedictinis monachis in monaſterium ex decimis omnium ſuorum redditũum de integro conſtruxit, & patrimoniis tota Anglia diſperſis ditauit. Formam antiquæ illius ſtructuræ, ſi placet ex antiquo manuſcripto habe: *Principalis area domus, altiſſimis erecta fornicibus quadrato opere, parique commiſſura circumuoluitur, ambitus autem ipſius ædis duplici lapidũ arcu ex vtroq; latere hinc inde fortiter ſolidata operis cõpage clauditur. Porrò crux templi quæ mediũ canetiũ Domino chorũ ambiret, & ſui gemina hinc inde* VVeſtminſter.

sustentatione mediæ turris celsum apicem fulciret, humili primum & robusto fornice simpliciter surgit, deinde cochleis multipliciter ex arte ascendentibus plurimis intumescit; deinceps vero simplici muro vsque ad tectum ligneum plumbo diligenter tectum peruenit. Verùm post 160. annum, hanc EdWardi fabricam subuertit Henricus III. nouamque Ecclesiam speciosa structura, multiplici marmorearum columnarum ordine, tecto laminis plumbeis conuestito, quinquaginta annorum opere exædificauit, quam Abbates ad occasum plurimum auxêrunt, Henricusque VII. in suam & suorum sepulturam, ad Ortum, sacrarium admirandæ elegantiæ, (*Orbis miraculum* vocat Lelandus, omnem enim elegantiam in illo aceruatam dicas) adiecit, in quo sepulchrum eius splendidissimum & maximum ex ære solido cernitur. Expulsis posteà monachis, ad varias subinde vices reuoluta fuit, primùm Decanum habuit & Præbendarios, mox Episcopum, qui patrimonio dilapidato, cessit, & Decano reliquit. Statim monachi cum suo Abbate à Maria Regina reducti, quibus paulò post authoritate Parlamentaria eiectis, in Collegiatam Ecclesiam, imò Ecclesiæ plantarium conuertit Sereniss. Diua Elizabetha, Præbendarios instituit duodecim, tot emeritos milites, scholasticos quadraginta (alumni Regii dicuntur,) qui suo tempore ad Academias promouentur, & in Ecclesiam, & Rempubl. transferuntur, &c. Quibus omnibus Decanum præfecit, quam dignitatem hodie summa cum laude gerit D. D. Godmanus vir optimus, & integerrimus, patronus mihi vnicè colendus, vtpote qui nobis hæc otia fecit. In proximo alterum etiam Canonicorum Collegium erat S. Stephano sacrum, quod regia sane magnificentia, & amplissimis possessionibus construxit EdWardus tertius, cùm Galliam suis victoriis permensus esset; *reducens*, vt in fundationis Charta legitur, *in deuotæ considerationis examine profusa Christi beneficia, quibus ex sola miserationis suæ dulcedine in opportunitatibus nos præuenit, à variis nos licèt immeritos liberando periculis & dextra suæ potentiæ contra nobis aduersantium*

S. Stephens Chappell.

tium

tium impetus, cum victoriosis successibus magnifice defendendo, ac aliis in tribulationibus & perplexitatibus quibus plurimum inuoluti fuimus, cum insperati superinfusione remedii consolando. Sub hoc *Westminster Hall* siue Prætorium est, in quo præter Comitia Parlamentaria, quæ ibi sæpissimè habentur, fora iudiciaria constituuntur, & statis temporibus causæ cognoscuntur, cùm iuris, tum patrimonii Regii, & etiam Cancellariæ, quæ ex æquo & bono summum ius moderatur, cùm antè Henrici III. tempora, primæ iustitiæ forum vagum esset, aulamque Regiam comitaretur. Verùm ille, vt in *Charta magna* habetur, legem tulit in hæc verba: *Communia placita non sequantur Curiam nostram, sed teneantur in aliquo certo loco.* Hoc, quod nunc habemus Prætorium, Richardus II. diruto vetustiori, extruxit, suæque habitationi dicauit, (tunc enim Reges ipsi caussas audiebant,) Palatiumque ab EdWardi Confessoris tempore adiunctum habuerunt, quo ante sexaginta annos igne absumpto, Henricus VIII. sedem Regiam ad ædes vicinas non ita pridem Cardinalis Wolsæi transtulit, quas *Whitehall* vocant, i. Aula alba. Domus hæc est verè Regia, hinc viuario, quod & alteram Regiam coniungit, *S. Iames* dictam, illinc Tamisi conclusa. Hanc Poëta quidam *Leucæum* ab albedine dixit: VVhitehall.

——regale subintrant
Leucæum reges, (dederant memorabile quondam
Atria, quæ niueo candebant marmore, nomen.)
Quod Tamisis prima est cui gloria pascere cygnos
Ledæos, rauco pronus subterluit æstu.

Ad Circium etiam magna subsunt Londino suburbia, speculaque fuit olim, siue militaris prætentura, vnde loco nomen ex Arabico vocabulo *Barbacane* (authore Galeoto Martio) cessitque dono EdWardi III. in sedem Vffordorum, à quibus per Willoughbæos ad Peregrinum Berteium, Dominum Willoughby de *Eresbye*, virum omnibus modis generosissimum & verum Martis alumnum nunc deuenit. Nec minora ad Aquilonem & Subsolanum pro- Barbacane.

currunt ſuburbia, in quorum campis dum hæc ſcriberemus, eruta ſunt multa vaſa ſepulchralia, ſigilla, & vrnæ in quibus Claudii, Neronis, Veſpaſiani, &c. nummuli. Vialæ etiam vitreæ, vaſcula fictilia, in quibus liquidum ſupererat, quod vel libamentum ex vino & lacte exiſtimarem, quo in cremandis corporibus vſi ſunt priſci Romani, vel odoriferos illos liquores, quorum Statius meminit:

—— vitaque liquores
Arſuram lauere comam.

Hunc locum cremandis, condendisque corporibus deſtinârunt Romani, qui ex lege XII. Tabularum cadauera ex vrbibus efferebant, & ſecus vias publicas, & militares ſepeliebant. Hæc quà vrbs terram ſpectat. Qua verò flumen labitur, ad auſtrum amplum illum *Burgum de South Werke*, cuius meminimus, ponte etiam coniunxerunt ciues, primùm ſublicio eo loco quo anteà in traiiciendo, pontone, pro ponte vtebantur. Poſteà, regnante Ioanne, è viuo ſaxo opere admirando nouum pontem XIX. fornicibus præter verſatilem illum ſuſpenderunt, elegantiſſimiſque ædificiis ad inſtar plateæ ita continuarunt, vt inter Europæ pontes facilè primas & magnitudine, & elegantia ferat. Nec ſolùm amplificata eo tempore vrbs erat, ſed etiam optima Reip. forma deſcripta, ciues in corpora, ſiue Collegia diſtributi. Vrbs ipſa in XXV. regiones, ſiue tribus diuiſa, conciliumque Reipubl. penes XXIIII. ſenes conſtitutum, qui ex ætate, noſtra lingua *Adermen*, id eſt, Senatores dicuntur, quorum ſinguli ſingulis tribubus præeſſent, & cùm antiquitùs pro ſummo magiſtratu *Portgreue*, id eſt, vrbis Præfectum habuiſſent, duos Balliuos inſtituit Richardus primus, pro quibus ſtatim Ioannes Rex conceſſit, vt Maiorem ſiue Prætorem annuum magiſtratum ſuis ſuffragiis è XII. primariis corporibus eligerent, duoſque Vicecomites *Shiriſs* vocant, quorum alter Regius, vrbanus alter dicitur, nominarent.

Pons. *Ciuium Collegia.* *Tribus.* *Maior ſiue Prætor.*

Hac Reipubl. forma conſtituta, incredibile eſt quantùm publicis, priuatiſque operibus creuit, creſcitque (reliquis

liquis Angliæ vrbibus decreſcentibus.) Nam, vt taceam domum Senatoriam *Guildhall* à Tho. KnoWles Prætore 1411
pulcherrimè conſtructam, *Leadenhall* amplum & nitidum opus à Simone Eiro excitatum, vt publicum eſſet horreum ad annonam laxandam. Periſtillium ſiue Ianum medium, 1445
Burſam vulgus, Diua Elizabetha *Excambium Regium* dixit, ad negotiatorum vſum, & vrbis ornamentum à Thom. *Burſa.* 1567
Greſhamo equeſtris ordinis ciue poſitum: magnificum illud quidem, ſiue ædificii ſtructuram, ſiue gentium frequentiam, ſiue mercium copiam ſpectes; vt etiam Hanſeaticæ ſocietatis domum omittam, & aquas ſubterraneis cuniculis, & ſyphonibus in omnes vrbis regiones corriuatas, illisque recipiendis elegantiſſima caſtella, nouum etiam aquæductum, quo Hydragogi Germani ſolers induſtria rota e Tamiſi aquas in magnam vrbis partem tubulis certo libramine diſpoſitis nuper deduxit. Templis vndique & ædibus ſacris ita fulget, vt RELIGIO, & PIETAS ſibi delubrum hìc collocaſſe videātur. Eccleſias enim centum viginti numerat, quot nec ipſa Roma oſtendit, præter Noſocomia, & Xenodochia, alitque orphanos plùs minùs 600. in Pædotrophio, quod Chriſti Ædes dicitur, & pauperculos collata ſtipe circa 1240. &c. Longum eſſet ſi ſigillatim perſequerer optimas leges, & inſtituta quibus temperatur, Senatorii ordinis dignitatem, in principem obſequium & fidem, ciuium humanitatem, ædium nitorem, feliciſſimorum ingeniorum prouentum, ſuburbanos hortos deliciis, & herbis exoticis refertiſſimos, claſſem numeroſam, & inſtructiſſimam, mercium omnigenarum vim incredibilem (ducenta millia pannorum laneorum præter alia vna AntWerpia quotannis hinc accepit) & omnium quæ ad humanę vitæ cultum, neceſſitatemque ſpectant, redundantem copiam. Verè enim dixit ille H. Iunius in Philippeide:

—— tectis opibusque refertis
Londinum, & ſi fas, numeroſo ciue ſuperbum,
Larga vbi fœcundo rerum vndat copia cornu.

Et I. Scaliger in suis vrbibus:

Vrbs animis, numeroque potens, & robore gentis.

Alius hos quoque de Londino procudit versiculos, si legere non dedigneris:

* LONDINVM *gemino procurrit littore longè*
Æmula maternæ tollens sua lumina Troiæ,
Clementer surgente iugo dum tendit in ortum:
Vrbs peramœna situ, cœloque soloque beata,
Vrbs pietate potens, numeroso ciue superba,
Vrbsque Britannorum condigna BRITANNIA *dici.*
Quæ noua doctrinis Lutetia, mercibus Ormus,
Altera Roma viris, Chrysæa secunda metallis.

Nunc charissimæ patriæ valedicam, si priùs annotauero inclinationem cœli LI. gradib. XXXIIII. scrupulis, distantiam ab vltimo occidente XXIII. part. XXV. scrup. definiri. Fidiculam naturæ Veneris Mercuriique stellam esse Topicam, quæ Horizontem perstringit, nunquam subit: & caput Draconis verticulam ab Astrologis censeri.

Parœciæ 73. plus minùs in hoc agro, extra Vrbem numerantur.

Essex.

Ars altera Trinobantum ab orientali situ, & Saxonibus qui occupârunt. Saxonicè [*Eastseaxa*,] Normannicè *Exsseşa*, vulgò *Essex*, ampla, lata, frugifera, croci fœcunda, nemorosa, & opulenta in primis est regio: hinc Oceano, inde fluminibus piscosis, quasi coronata, quæ & sua commoda affatim suppeditant. Ad Septentriones Stourus flumen à Southfolcia diuidit, ad ortum Oceanus se insinuat, ad Austrum Tamisis iam grandis à Cantio secludit, vti ad occasum *Ley* fluuiolus à Mediosaxonibus, & qui in eum influit *Stort*, siue Stourus minor

minor ab Hertfordensibus. Nos autem in hac describenda pro instituti ratione, primùm quæ sunt ad *Ley*, & Tamisim memoranda, deinde quæ sunt interiùs, & ad oram maritimam videamus.

Ad *Ley*, Saxonicè [*Lygean*] quà insulas diuiso alueo spargit, sedet *Waltham* oppidulum, Saxonicè [*Wealdham*,] id est, Siluestris habitatio, quod originem non admodum vetustam repetit. Consenescente enim Saxonum imperio, Touius quidam opibus, & authoritate pollens, &, vt in priuata loci historiola legitur, *Stallerus, i. vexillifer Regis, propter abundantiam ferarum siluestrium primus fundauit, & 66. viris instituit.* Illo defuncto, Athelstanus filius fortunarum suarum statim naufragium fecit, EdWardúsque *Confessor* Haraldo Comitis GodWini filio hanc villam donauit, & protinus monasterium excitatum est, quod Haraldi illius & opus, & tumulus. Cùm enim ad Regium fastigium hominum errore, & sua ambitione obrepsisset, hoc in S. Crucis honorem posuit; in hoc vota pro victoria contra Normannos concepit, & statim ab illis occisus, à matre quæ infimis precibus à victoria corpus impetrauerat, in hoc tumulatus. Inferiùs Britannico tempore DVROLITVM floruit, quæ antiquę appellationis nota retenta, *Leiton* hodie dicitur, id est, oppidum ad *Ley*, vti *Durolitum* Britannicè flumen *Ley* denotat: viculus est hodie sparsim habitatus, ad v. à Londino lapidem, pro quo xv. in Antoninum librariorum incuria irrepsit. Hic fluminis traiectum olim fuisse locus vicinus *Ouldford* dictus, id est, vadum antiquum fidem facit, antequam fluuius ad *Stretford* pontibus coniungeretur, vbi diuortiis factis tripartitus fertur, & amœnissimè viridantia prata circumluit, in quibus monasterioli reliquias vidimus, quod Guil. de *Monte Fixo*, siue *Montfichet* magni inter Normannos nominis Baro anno 1140. construxit, statimque *Ley* in vnum se recolligens, in Tamisim placidè exoneratur, vnde *Leymouth* locus appellatur.

VValtham Crosse.

Durolitum Leiton.

Tamisis verò, qui iam in immensum auctus, multarum

aquarum agmina hac secum rapit, solummodò quæ meminisse conuenit, *Berking* habet, Bedæ *Berecing*, sacris virginibus ab ErkenWaldo Londinensi Episcopo sacratum, inde *Tilbury*, Bedæ *Tilaburge*, quæ ex pauculis casis constat; antiquitus tamē Ceadæ Episcopi sedes erat, cùm circa annū salutis 630. Orientales Saxones per Baptismū in Christi Ecclesiam insereret. Posteà reciprocanti aqua CONVENNON insulam, nunc *Canuay* (de qua Ptolemæus & nos alibi meminerimus) à continente abscindit; cui ordine adsident, primum *Beamfleot*, *fossatis altis & spatiosis*, vt inquit Florilegus, ab Hasteneio Dano munitum. Inde *Hadleigh* quondam Thomæ Woodstochii castrum, ruinis iam deformatum, & demum *Léegh* oppidulum elegans, strenuisque nautis refertissimum. Sub quo ripis paulatim vtrinque deficientibus in Oceanum Tamisis vasto ostio euoluitur. Quod Ptolemæus TAMESÆ, & corruptè in aliis exemplaribus, IAMESÆ æstuarium, nos vulgò *The Temes mouth* appellamus.

Berking. Tilbery.

Rochford. Interius autem *Rochford* quæ huic Centuriæ nomen fecit, locum habet, nunc Baronum de *Rich*, quos EdWardus sextus ea nobilitate ornauit, habitatio; olim verò Dominos suos antiquæ nobilitatis eodem cognomine habuit, qui in scuto argenteo leonem nigrum cum rubra corona gestarunt. Quorum hæreditas ad Butleros Ormondiæ & Wiltoniȩ Comites per filiam deuenit, & ab illis ad Thomam Bolleniam, quem Vicecomitem *Rochford*, & posteà Wiltoniæ Comitem Henricus octauus creauit, è cuius propagine DIVA nostra ELIZABETHA, & clarissimus Henricus Baro Hunsdoniæ effloruerunt.

*

In mediterraneis verò (nec est cur *Rumford* forum suarium, *Hernechurch* quod *Cornutum monasterium* olim dictum, *Hauering* antiquum regis secessum, ab annulo quem peregrinus EdWardo Confessori tradidit, denominatum: *BrentWood*, & *Engerstone*, quondam *Ingheaston* publicis diuersoriis nota commemorem:) ad XVI. Italicum milliare à Durolito locat Antoninus CÆSAROMAGVM, id

Cæsaromagus.

id est, Cæsaris vrbs, vt *Drusomagus* Drusi vrbs censetur; quam in Cæsaris Augusti honorem constructam iudico; cum, vt habet Suetonius, *Reges amici, atque socii singuli in suo quisq; regno, Cæsareas vrbes in honorem Augusti condiderint.* Hanc à Saxonibus [*Sceobyryg*] dictam credo, de qua 894.
Marianus: *Dani, à Beamfleot fugati, vrbem quæ lingua Anglorum* Sceobyrig *in Eastsaxonia sitam adeunt, firmamque sibi munitionem ibi constituerunt.* Nunc verò & illo etiam nomine truncato, *Burghsted*, & *Bursted* contractè vocatur, id est, Burgi locus; quo Germanico nomine plurima loca vetustiora insignierunt maiores; hodieque tantum rusticorum viculus est iuxta *Billiricay* forum satis frequẽs. Nec hoc solummodò nomen cum distantia à Durolito opinionẽ confirmat meam, sed etiam quod ad XII. inde milliare CANNONIVM posuit idem Antoninus, quo situ superest *Cannonden* vicus, nomine, vt vides, vix immutato. Haud scio an à fraxinis Britannicè denominatum fuerit: *Onnen* enim illis fraxinum significat, & ager est fraxinis fęcundus, nec non *AshdoWne*, id est, fraxinorum mons proximus est. Ab his non *Ralegh* multum abest oppidulum non inelegans, qui suum Baronem SWanum de *Essexia* EdWardi Confessoris tempore habuit; cuius è filio nepos erat Henricus ille de *Essexia* qui iure hæreditario regis signifer, quod in velitatione contra Wallos animum, & signum simul abiecerat, proditionis insimulatus, singulari certamine victus, & in claustrum contrusus, amplissimo patrimonio Regis Henrici II. fiscum adauxit.

Burghsted. Cannonium. Cannonden. Ralegh.

Hinc in ortum proiecta terra gramine lætissima, & re pecuaria diues, insulam olim *Foulenesse*, æuo nectente, sibi adiunxit. Inde ad Septentriones retracta paulatim littora duo insinuantis Oceani accessus admittunt: hunc *Crouch*, alterum *BlackeWater* accolæ vocant, inter quos intersidet Centuria *Dengy*, quondam *Dauncing*, vbi casseariis operibus omnia feruent, virique muliebri officio oues mulgent, vnde casei illi inusitatæ magnitudinis conficiuntur, qui non modò per Angliam, sed etiam per

Foulnesse. Dengy Hundred. Essexe Cheeses.

exteras regiones ad ſaturandos agreſtes, & opifices diſtrahuntur. Hanc Centuriam EdWardus Confeſſor Randulpho Peperking conceſſit Charta breui, quam apponam; nos qui omnes iuris apices excutimus, videamus quàm candida & aperta illa ætas fuerit. Sic verò illa ſe habet ex Scaccario:

Iche EdWarde king
Haue yeouen of my foreſt the keping
Of the hundred of Chelmer and DaWncing
To Randolf Peperking and to his kinling
With harte, and hinde, doe, and bokke,
Hare, and foxe, catt, and brooke,
Wilde foule With his flocke,
Partrich, feſaunte hen, and feſaunte cock;
With gréene and Wilde ſtob and ſtokk.
To kepen and to yeomen by all her might,
Both by day, and eke by night.
And hounds for to holde
Good, ſWift, and bolde:
Four grehoundes, and ſix raches,
For hare and fox and Wilde cattes,
And therfore ich made him my booke,
Wittenes the Bishop Wolſton,
And booke ylerned many on,
And SWeyne of Eſſex our brother,
And teken him many other,
And our ſte Ward HoWelin.
That beſought me for him.

Hæc candida erat illius ætatis fides & ſimplicitas, quæ pauculis lineis & pauculis crucibus aureis omnia fidei firmamenta poſuerunt. *Ante Normannorum enim ingreſſum*, vti apud Ingulphum legitur, *Cheirographa firma erant, cum crucibus aureis, aliisque ſignaculis: ſed Normanni cum cerea impreſſione per vniuſcuiuſque ſpeciale ſigillum ſub intitulatione trium vel quatuor teſtium conficere Cheirographa inſtituerunt. Conferebantur antea multa prædia nudo verbo,* *Sigilla apud Anglos primum in vſu.* *abſque*

absque scripto vel charta, tantùm cum Domini gladio, vel galea, cum cornu vel cratera, & plurima tenementa cum calcari, cum strigili, cum arcu, & nonnulla cum sagitta.

In *BlackWater* sinum, quem Borealem huius Centuriæ latus claudere dixi, & optimis ostreis scatet, quæ *Wallfleot* vocamus, confluunt duo flumina quæ magnam agri partem alluunt, *Chelmer* & *FroshWell*. *Chelmer* per *Dunmow* oppidum FitzWalterorum ex Clarensi familia olim sedem prolabitur, vbi Iuga filia Rodulphi Baignardi monasterium anno 1103. fundauit. Nec procul hinc sedet *Plaissy* Gallicè sic dicta, à placendo, quondam *Estre*, quæ Constabulariorum Angliæ vltimis Saxonum anno, & posteà (vt liber Eliensis testatur) habitatio. Ad quam duo magnæ authoritatis Principes, Thomas Woodstochius Dux Glocestriæ, comésque Essexiæ, & Ioannes Hollandius Comes Huntindoniæ, cùm inter abruptam contumaciam, & deforme obsequium modum tenere nō potuerint, fatâ complêrunt. Ille enim ob præcipitem contumaciam inopinatò Caletum abreptus & strangulatus: hic ab Henrico IIII. ob seditionem hoc ipso loco securi percussus, vt ipsius Woodstochii manibus pœnas dedisse videatur, cuius interitus author habebatur. Inde Chelmerus *Chelmerford* vulgò *Chensford* petit, amplum satis oppidum, iampridem monasteriolo à M. Rege Scotorum constructo celebre, nunc tantùm *Assisis*, sic vocant fora in quibus caussæ totius agri bis quotannis coram Iudicibus ventilantur, insigne.

Plessy.

Chensford.

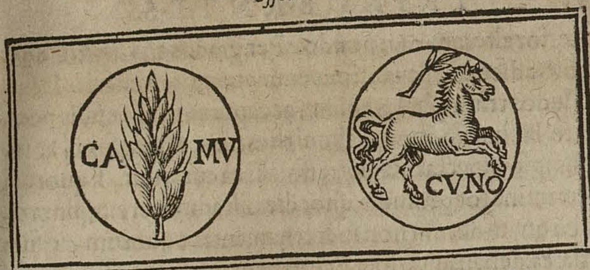
FroshWell siue *BlackWater*, qui longo decursu cùm nihil viderit præter *Cogshall* à Stephano Rege Cluniacensibus positum, & *HWittam* ab EdWardo Seniore rege 914. ædificatam, quæ etiam Eustachii Comitis Boloniensis, (vt ferunt) *Honor* erat; Chelmerum obuium habet, qui primùm solidus *WoodhamWalters* præterfluit vetustam Dominorum *Fitz-Walters* sedem, quorum altissima cùm antiquitate coniuncta fuit nobilitas; à Rich. scilicet Comite Claræ repetita, sed superiori sæculo in Ratcliffforum stir-

VVoodham-vvalters.

pem per filiam translata. Deinde *Chelmerus* insula amni-
Camalodunum. ça diuisus, vetustam illam Romanorum Coloniam CA-
MALODVNVM quæ hoc littus illustrauit, salutat, CAMV-
Maldon. DOLANVM Ptolemæo, Antonino CAMOLVDVNVM di-
citur: sed *Camalodunum* genuinum esse nomen, Plinius, Dio, & marmor antiquum persuadent. In hac vrbe indaganda, Deus bone, quàm lusciosi fuerint nostrates, cum se suo nomine proderet, & cæcutientibus illis se perspicuè exhiberet, nubemque submoueret. Plurimi in occidentali Insulæ parte peruestigârunt, vti optimus ille qui Antiquitatis Solem in manibus gestare sibi videbatur; alii in vltima Scotia; alii *Colchester* in Lelandi verba iurati, esse affirmârunt, cum nomine vix mutilato pro Camaladuno hodie *Maldon* dicatur, Saxonicè [*Maledune*, & *Mealdune*,] maxima dictionis parte etiamnum integra, & superstite. Nec hoc solummodò expressum nominis vestigium persuasit; verum etiam distantia à Mona apud Plinium, à Canonio apud Antoninum, & ipse situs probationem
Cunobellinus Vide Verolamium pro Tasc. præstant vel apertissimam. Cunobellini hanc fuisse Regiam scripsit Dio; cuius nummos antiquos expressos hîc tibi exhibemus, cùm ad hanc Camolodunum spectare videantur.

Præ-

Præfuit ille, imperante Tiberio, huic orientali Insulæ parti, tresque suscepisse filios videtur, Admimum, Togodumnum, & Catacratum. Admimus à patre pulsus, & à Caio Caligula receptus cùm ille ridicula ista expeditione in Batauiam venit, vt sui terror inde Britanniam afflaret: Togodumnum verò, & Catacratum iusto prælio deuicit, & interfecit Aulus Plautius; & de Catacrato, vt dixi, ouans triumphauit. Hic ille Plautius est, qui C. Berico exule Britanno suasore, (nunquā non suggerentibus se belli causis,) primus post Iul. Cęsarē Britanniā sub Claudio tentauit, quem Claudius ipse statim transmissis legionibus, cum omni Imperii mole, & elephantis, (quorum ossa inuenta fucum quàm plurimis fecerunt) subsequutus est: primumque transmisso Tamisi Britannos qui in ripa aduenientem exceperunt, signis collatis, fugauit, facileque hanc regiam Camalodunum cepit. Ob qua BRITANNICI nomine filio imposito, sæpiusque ipse Imperator salutatus (contra Romanorum institutum; neque enim sæpius quam semel licebat vno de bello id nomen assumere) sexto quam profectus erat mense, Romam rediit. Tantum erat vel tantulam Britanniæ partem debellâsse, vt hinc Claudio annuos ludos, arcus triumphales, & in vrbe, & Gessoriaci Galliæ, splendidissimumque triumphum decreuerit Senatus; ad cuius spectaculum etiam prouinciarum præsidibus, & quibusdam exulibus in vrbem commeare permissum, Naualis corona fastigio Palatinæ Domus, quasi Britannici maris domiti insigne, fixa, Coronas aureas contulerint prouinciæ; Gallia Comata vnam IX. pondo; Hispania

Claudius in Britannia.

Claudii de Britannis triumphus.
Suetonius.

citerior alteram VII. pondo. Per gradus in Capitolio genibus adſcendit, leuantibus eum vtrinque generis. Deinde ludos triumphales edidit, accepta ad id Conſulis poteſtate. Hi ludi in duobus ſimul theatris exhibiti ſunt, ac ſæpiùs ipſo à ſpectaculis digreſſo, alii ea curarunt. Equorum certamina tot promiſit, quot dies illi admitterent, plura tamen quàm decem non fuere; nam inter equorum curſum vrſæ cædebantur, athletæ certabant, pueri ex Aſia euocati pyrrhicam ſaltabant. Plurimis etiam ob hanc victoriam ornamenta triumphalia congeſſit, Licinio Craſſo Frugi equo phalerato, & veſte palmata ipſum triumphantem ſequi permiſit, Poſidio Spadoni haſtam puram; C. Gauio torques, armillas, phaleras, coronamque auream, vt in antiquo marmore Taurini videre eſt, quod ſic inſcribitur:

C. GAVIO. L. F.
STEL. SILVANO
PRIMIPILARI LEG. VIII. AVG.
TRIBVNO COH. II. VIGILVM.
TRIBVNO COH. XIII. VRBAN.
TRIBVNO COH. XII. PRÆTOR.
DONIS DONATO A DIVO CLAVDIO
BELLO BRITANNICO,
TORQVIBVS, ARMILLIS, PHALERIS,
CORONA AVREA,
PATRONO COLON.
D. D.

Nec minùs ingenii monimentis celebris fuit hæc Claudii victoria. Doctiſſimi, ſed incerti Poëtæ hac de re carmina eruditiſſimus Ioſephus Scaliger in ſuis Catalectis è ſitu vindicauit: quæ cùm non paſſim occurrant, ſubtexere non pigebit; ſunt enim quantiuis pretii. Diuerſa autem eſſe Epigrammata, & ideò diſtinguenda, eruditiſſimus adoleſcens I. Obſopæus Germanus ex antiquis membranis me nuperrimè docuit.

Auſo-

Ausoniis nunquam tellus violata triumphis
Icta tuo, Cæsar, fulmine procubuit.
*Oceanusque tuas vltra se * respicit aras,*
*Qui finis mundo est, * non erit imperio.*

Antonius Del-Rio, alias legit alicubi, igitur varias lectiones adposui.
* prospicit.
* nunc erit.

Victa prius nulli, iamiam spectata triumpho
Illibata tuos gens iacet in titulos.
Fabula visa diu, medioque recondita ponto,
Libera victori iam modo colla dedit.
*Euphrates Ortus, Rhenus * incluserat Arctos,*
Oceanus medium venit in imperium.

* recluserat.

Libera non hostem, non passa Britannia Regem,
Æternum nostro quæ procul orbe iacet.
Felix aduersis, & sorte oppressa secunda,
Communis nobis, & tibi, Cæsar, erit.

Vltima cingebat Tibris tua, Romule, regna:
Hic tibi finis erat, religiose Numa.
Et tua, Diue, tuum sacrata potentia cœlo
Extremum citra constitit Oceanum.
At nunc Oceanus geminos interluit orbes,
Pars est imperii, terminus antè fuit.

Mars pater, & nostræ gentis tutela, Quirine,
Et magno positus Cæsar vterque Polo.
Cernitis ignotos Latiâ sub lege Britannos,
Sol citra nostrum flectitur imperium.
Vltima cesserunt adoperto claustra Profundo;
*Et iam Romano * cingimur Oceano.*

* cingitur.

Opponis frustra rapidum Germania Rhenum,
Euphrates prodest nil tibi, Parthe fugax,
Oceanus iam terga dedit, nec peruius vlli;
Cæsareos fasces, imperiumque tulit.

Illa procul nostro semota, exclusaque cœlo,

Alluitur nostra victa Britannis aqua:
*Semotæ ** Semota, & vasto disiuncta Britannia ponto,*
Cinctaque inaccessis horrida littoribus:
Quam pater inuictis Nereus vallauerat vndis,
Quam fallax æstu circuit Oceanus.
*polum *Brumalem sortita * plagam: qua frigida semper*
Præfulget stellis Arctos inocciduis.
Conspectuque tuo deuicta Britannia, Cæsar,
Subdidit insueto colla premenda iugo.
Aspice, confundit populos imperuia tellus,
Coniunctum est, quod adhuc orbis, & orbis erat.

Et in Octauio cecinit Seneca de Claudio:

—— cuique Britanni
Terga dedere, ducibus nostris
Ante ignoti, iurisque sui. ——

Et ibidem quòd Tamisim transmiserat:

En qui oræ Tamisis primus posuit iugum.

Sic enim Phœbus noster Iustus Lipsius legit, non *Tanais*, vt in vulgatis: nihil enim Claudio cum Tanai. Camaloduno sic in Romanorum potestatem redacta, Coloniam ibi valida veteranorum manu cõstituit Claudius, nummique in rei memoriam signati cum inscriptione COL. CAMALODVN. & ob veteranos legionis XIIII. Geminæ Martiæ Victricis, quos Tacitus Britanniæ domitores vocat, in eam deductos, COLONIA VICTRICENSIS in antiqua Inscriptione appellatur, sed eccum: *Colonia Camaloduni.*

CN. MVNATIVS. M. F. PAL.
AVRELIVS. BASSVS
PROC. AVG.

PRÆF. FABR. PRÆF. COH. III. SAGITTARIORVM, PRÆF. COH. ITERVM II. ASTVRVM, CENSITOR CIVIVM ROMANORVM COLONIÆ VICTRICENSIS QVÆ EST IN BRITANNIA CAMALODVNI, &c.

Con-

Constitutum etiam hîc eo tempore Diuo Claudio templum, *Aram æternæ dominationis* vocat Tacitus, cuius in suo Ludo meminit Seneca. *Parum est*, inquit, *quod templum in Britannia Claudius habet, quod nunc barbari colunt, & tanquam Deum orant.* (*Ara, & Templum Claudii.*) Delecti sunt etiam in eius honorem sacerdotes, sodales nimirum Augustales, qui religionis specie Britannorum fortunas effundebant. Sed post decem annos versa fortuna, concidit hæc colonia. Cùm enim veterani in hos captiuos agros in subsidium contra rebelles, & imbuendis sociis ad officia legum deducti, impotentius in misellum populum sæuirent, extincta bellorum incendia maiore flamma eruperunt. Britanni, Bunduica, quæ & Boadicia, duce, Coloniam hanc impetu diripuerunt & incenderunt; templum in quo se miles conglobauerat, biduò expugnarunt; Legionem Nonam in auxilium aduentantem fuderunt: & vt semel dicam, septuaginta ciuium, & sociorum millia occidêrunt. (*80000. habet Dio.*) Hanc stragem varia prodigia prædixerunt. (*Prodigia.*) Victoriæ simulachrum in hac vrbe retrò conuersum, & delapsum, in curia externi fremitus auditi, vlulatibus insonuit theatrum, ædes sub Tamisis aqua visæ, cruentoque aspectu inundauit subiectum æstuarium, quod nunc (nescio an ob illam caussam) *Black Water* vocamus, id est, aqua nigra, vti Ptol. IDVMANVM dixit, quo etiam nigredinis significatio subest: *Ydu* enim nigrum Britannis sonat. E fauillis tamen excitârunt Romani, eius enim meminit multos post annos Antoninus. Saxonico tamen imperio vix memoratur, tantùm Edwardum Alfredi filium *Mealdunam* Danica rabie conuulsam instaurâsse, castroque firmâsse tradidit Marianus, 914 Guilielmus Normannus Angliæ deuictor, vt in eius Commentario legitur, *centum octoginta domos in hac habuit, quas Burgenses tenuerunt, & octodecim mansuras vastatas.* Hodie verò populi frequentia, & sua magnitudine inter primaria Essexiæ oppida meritò censetur, *Burgusque de Maldon*, à Iurisperitis nostris nominatur, Statio satis commoda, incolis pro magnitudine satis frequens, quæ vna tantum est platea mille plùs minùs passus in longitudine protenta.

Sex mill. interuallo a Camaloduno ſtatuit Antoninus locum, quem AD ANSAM dixit. Suſpicatus ſum hunc aliquem fuiſſe coloniæ Camaloduni terminum, qui Anſæ ſimilitudinem referret. Legeram enim apud Siculum Flaccum, *Agri coloniis adiacentes variis terminis definiebantur, in limitibus conſtituti erant pro terminis res aliæ, atque aliæ, alibi Hermulæ, alibi ſeriæ, alibi ſpatulæ, alibi rhombi, & alibi ſecundum Vitalem, & Arcadium, termini erant Lagenares, vel orculares, id eſt, lagenæ & orculæ.* Cur igitur non & Anſa pro termino: cùm *Ad Anſam*, non *Anſæ* ſuo more dixerit Antoninus? Verùm enimuerò cùm Radulphus Niger author ſatis antiquus qui latet in Bibliotheca Ioannis StoWæi Londinenſis Chronographi ſtudioſiſſimi, ſcribat *Ceadam Epiſcopum baptiſaſſe Orientales Saxones iuxta Maldoniam in ciuitate Ithanceſter,* quam poſteà in Ponto fl. ſubmerſam fuiſſe innuit: (fauete linguis) ſi hanc *Ithanceſter*, ipſiſſimam eſſe *Ad Anſam* dixero: *Y.* etenim ad locum Britannicè ſonat, cur igitur non *Ythan* contractè pro *Ad Anſam?* Locum autem digito ſignare non poſſum, fluuiolum tamen quem *FroshWell* dicunt, *Pante* priùs dictum fuiſſe minimè dubito, cùm alter ex eius fontibus *PantsWell*, (vt vir doctiſſimus ſacrarum literarum, & antiquitatis cognitione præſtans Guilielmus Harriſonus obſeruauit) hodie nuncupetur. Sunt tamen qui exiſtimant *Ithancaſter* extremo in Centuria de *Dengie* promontorio impoſitum fuiſſe, vbi hodie *S. Peters vpon the Wall*, i. ad aggerem: Aggeribus enim per hoc littus vix agros contra Oceanum irruentem tuentur agricolæ. Cæterùm vbicunque loci fuerit, ad priorem ſententiam de verbi notione me refero. Nimirùm *Ad Anſam* vel terminale ſignum fuiſſe, vel diuerſorium aliquod ad viam ſub eiuſmodi interſignio. Nec alia quàm ſigna terminalia, vel diuerſoria erant quæ eadem loquendi formula Romano ſæculo, *Ad Columnam, Ad Fines, Ad tres Tabernas, Ad Rotam, Ad ſeptem fratres, Ad Aquilam minorem, Ad Herculem,* &c. nominabantur: & proindè hæc accuratiùs quærere nihil aliud eſſet, quàm ventos venari.

Ad Anſam.

Coloniarum termini.

Ithanceſter.

Hinc

Hinc reducta littora mare magno & amœnissimo sinu accipiunt, qui optimorum illorum ostreorum feracissimus, quæ nos *Wallfleot* vocamus. *Ostrea.* Et ne littora nostra sua gloria fraudentur, hæc illa esse existimanus littora, quæ, vt innuit Plinius, Romanis culinis seruiebant, cùm Britannicis ostreis tertium à Cyzicinis locum tribuat Mutianus his suis ipsius verbis: *Cyzicena maiora Lucrinis, suauiora Britannicis.* Nec alia ab his ostrea esse puto, quæ mira Ausonius vocauit, in hoc ad Paulum versiculo:

Mira Caledonius nonnunquam detegit æstus. *

In hunc sinum præter alia, Colne flu. se immittit, qui in Boreali agri parte è diuersis fontibus coalescens, allabitur *Hedningham*, siue *Heueningham*, vulgo *Heningham*, elegans olim castrum, & Oxoniæ Comitum antiquam habitationem. Cui ad alteram ripam oppositus est *Sibble H.* locus natalis (vt accepi) Ioannis HaWkWodi (Itali Aucuthum corruptè vocant) *Ioan. Aucuthus siue Hawkwood.* quem illi tantopere ob virtutem militarem suspexerunt, vt Senatus Florentinus propter 1393 insignia merita equestri statua & tumuli honore in eximiæ fortitudinis, fideique testimonium ornauit. Res eius gestas Itali pleno ore prædicant, & Paulus Iouius in Elogiis celebrat. Sat mihi sit Iulii Feroldi tetrastichon adiicere.

HaWkWoode Anglorum decus, & decus addite genti
Italicæ, Italico præsidiumque solo.
Vt tumuli quondam Florentia, sic simulachri
Virtutem Iouius donat honore tuam.

Inde *Colne* fluuius per *Earles Colne*, Oxoniæ Comitum sepultura nobilem, COLONIAM, (cuius meminit Antoninus, quam & aliam esse à Colonia Camaloduno facit,) *Colonia.* accedit. *Colchester.* An à Colonia huc deducta, vel à Colno flumine nomen sit factum, Phœbus dixerit: à flumine malim ego, cùm viderim oppidula plura illi imposita, *Colne* dici; vt, *Earles Colne*, *Wakes Colne*, *Colne Engane*, *Whites Colne*, &c. Hanc Britanni *Caer Colin*, Saxones [*Colecea ster*,] nos *Colchester* vocamus. Vrbs est elegans, frequens, & amœna,

collis ſupercilio ab occaſu in ortum porrecta, muris incincta, Eccleſiis quindecim exornata, præter amplum illud
1105 templum quod Diuo Ioanni Eudo *Dapifer* Henrici I. conſecrauit, nunc in ædes priuatas conuerſum. In media vrbe caſtrum eminet vetuſtate collapſurum, quod EdWardum Alfredi filium excitâſſe ſcribunt hiſtorici, cùm Coloceſtriam bellis deformatam repararet. Floruiſſe verò hanc vrbem vel maximè Romanis temporibus infinita vis antiquorum nummorum quotidiè eruta planiſſimè docet: in nullos tamen Gallieno antiquiores incidimus: erant enim Tetricorum, Victorinorum, Poſthumi, C.Carauſii, Conſtantini, & qui ſubſequuti ſunt, Imperatorum. Ciues Fl. Iuliam Helenam Conſtantini Magni matrem ſuam alumnam fuiſſe aſſerũt ex Cœlo rege natam: & in memoriam crucis ab illa repertæ, crucem nodoſam inter quatuor coronas interpoſitam publico in clypeo gerunt. Vnde de illa, & hac vrbe Nechamus noſter, etſi Apolline minùs fauente:

Helena Conſtantini M. Mater.

Effulſit ſydus vitæ, Colceſtria lumen.
Septem climatibus lux radioſa dedit.
Sydus erat Conſtantinus, decus imperiale,
Seruiit huic flexo poplite Roma potens.

Verùm vti Cœlum Regem ex vrbis nomine ſcripturientium credulitas effinxit, ita ex ſanctiſſimis eccleſiæ patribus illam ſtabulariam fuiſſe conſtat, & Drepani in Bithynia natam Nicephorus Caliſtus diſertè prodidit. Mulier tamen fuit ſanctiſſimis moribus, & infracta animi conſtantia in religione Chriſtiana propaganda, vnde in antiquis inſcriptionibus PIISSIMA, & VENERABILIS AVGVSTA paſſim nominatur. Sub hoc, vbi Colnus flu. mari immiſcetur,
S. Oſithe. S. Oſithæ extat oppidulum, cuius antiquum nomen *Chic* aboleuit regia illa virgo Oſitha, quæ tota Deo defixa, à Danicis piratis ibi confoſſa, Diuæ honores apud maiores obtinuit.
* Nunc verò ſedes eſt primaria honoratiſſimorum Dominorum *Darcy*, qui de *Chich* dicti, quos ad ampliſſimam Baronis dignitatem Rex EdWardus ſextus prouexit.

Hinc

Hinc vastè proiectum littus ad *Nesse* promontorium, Saxonicè [*Eadulphesnesse*] protuberat. Quid hoc in loco repertum fuit, habe ex verbis & fide Radulphi de *Coggeshall*, qui ante annos 350. scripsit. *Temporibus Regis Richardi in littore maris in villa quæ vocatur* Edulfsnesse *inuenti sunt duo dentes cuiusdam Gigantis tantæ magnitudinis, vt ducenti dentes quos nunc habent homines, ex his secari possent. Hos apud* Cogshall *& vidimus, & admirando contrectauimus.* Et nescio quid aliud Giganteum primis Diuæ nostræ Elizabethę annis à nobili R. Candisho iuxta hunc locum effossum. Nec diffitebor ego quin fuerint homines qui ob molis magnitudinem, & roboris firmitatem, miraculo erant; quos Deus, vt habet B. Augustinus, extitisse voluit, vt doceret tàm pulchritudinem corporum, quàm staturæ magnitudinem in bonis non esse numeranda, cùm non minùs piis, quàm impiis sint communia. Nesse. Gigantes.

Ab hoc promontorio paulatim reflectitur littus, ad Stouri ostium, anno 884. nauali bello inter Anglos & Danos memorandum, vbi nunc *HareWich* tutissima statio, vnde & nomen: nam [*Harethic*] Saxonicè stationem vel sinum vbi exercitus agit, denotat. Iste *Stourus* est qui Essexiam & Suffolciam pro limite intermeat, & ab hac parte præter opimos agros nihil alluit: Sed non procul ab eius fonte, quà hæc regio Cantabrigienses spectat, *BarkloW* tribus tumulis aggestis notum ostendit, cuiusmodi defunctis militibus, quorum reliquiæ non faciles erant repertu, extruxit antiquitas. Verùm cùm quartus ex his iampridem defoderetur, tria, vt accepimus, è saxo sepulchra, & in illis confracta hominum ossa sunt inuenta. Aggestos verò tum credimus cùm ad *AshdoWn* proximum viculum prælium funestum olim commissum erat, in quo Edmundus cognomento *Ferreum latus* Danos initio prospera pugna contudit: sed mox versa fortuna proditione ita fuit ab illis profligatus, vt plurimos Angliæ proceres desiderârit. In cuius prælii memoriam Canutum Danum posteà templum eò loci posuisse legimus, cum vbicunq; pugnasset, pœnitentia ob effusum sanguinem commotus ædi- Harevvich. Barklovv. *Tumuli antiqui.*

culas ſacras erigeret. Ruſtici autem ebulum quod ſanguineis baccis hîc circumquaque copioſè prouenit, non alio nomine quàm *Danes-bloud*, id eſt, Danicum ſanguinem etiamnum appellitant, ob multitudinem Danorum, qui eo bello ceciderunt.

Danes-bloud.

VValden.

Walden à croco denominatum *Saffron Walden*, emporium paulò eſt inferiùs inter agros blandiſſimo croco ridentes, præclarum olim Magnauillanorum caſtello, quod nunc diſparuit, & monaſteriolo adiacenti, in quo Magnauillani fundatores ſepulti, nunc *Audley end* loco nomen eſt, à T. Audlæo Angliæ Cancellario, qui monaſterium in ſuam habitationem commutauit. Sed his multò vetuſtior vrbecula erat, prope *Icaldune* in ipſo agri termino, quam nunc ab antiquo Burgo, *Burrow banke* ruſtici vocitant, vbi intermortui oppidi ſolummodò ſuperſunt veſtigia, & ipſorum mœnium expreſſus tractus. VILLAM tamen FVSTINI fuiſſe, quam Antoninus in hoc tractu locat, non dixero, & quanquam

Burrovv banke.

Ingrati læti ſpatia detinet campi,
Et rure vero, barbaroque lætatur;

Non tamen auſim vel ſomniare hanc eſſe illam *Fauſtini villam*, quæ iſtis & aliis verſibus à lepidiſſimo Martialè inter Epigrammata depingitur. Croco ſatiuo hîc, vt dixi, agri circumquaque ſunt blandiſſimi: menſe enim Iulio, tertio quoque anno, cùm bulbi fuerint eruti, & poſt viginti dies, ingeſtâ glebâ reconditi, ſub finem Septembris florem cyaneum fundunt, è cuius medio tria flammea ſtamina croci (*Chiues* nos vocamus) dependent, quæ bene manè ante ſolis exortum decerpuntur, & è flore extracta, lento igne ſiccantur. Tantuſque eſt prouentus, vt è ſingulis iugeribus octoginta, vel centum plùs minùs croci, dum humidum eſt, pondo colligantur; quæ ſiccata ad viginti pondo conficiunt. Quodque magis mireris, ſolum quod tres continuos annos crocum protulit, hordeum ſine ſtercoratione annos octodecim affatim profundet, denuoque crocum non recuſabit.

Crocum.

Guil. Harriſon.

Hæc hactenus ſummatim de Eſſexia, quam fuſius iam deſcri-

describturus est Iacobus Strangman, qui ad hanc suam patriam illustrandam omnia studiosissime conquirit. Nunc mihi tantum superest, vt pro instituti ratione Comites enumerem.

Comites Essexiæ.

A Normannorum aduentu Essexia hæc Comites habuit Galfredum de *Magnauilla*, vulgò *Mandauill*, qui in illa sub Rege Stephano temporum confusione turbulentam & seditiosam vitam pugnando profudit. Hunc sequuti sunt duo filij Galfredus, & Guilielmus, à quo per filiam ad Galfridum *Filium Petri* Angliæ Iusticiarium virum prudentem & grauem honor deuenit: qui dum viueret Regis Ioannis cupiditatibus frænos iniecerat; cuius duo filij, Galfredus & Guilielmus, ascito sibi Magnauillanorum nomine, hoc honore vsi sunt: ille in hastiludio iuuenis perijt, hic à Ludouici Franci partibus contra Ioannem Regem stetit, & sine prolè anno Christi 1227. è vita migrauit. Istis sine prolè defunctis subrogatus est Humfredus de *Bohun* Herefordiæ Comes, & Angliæ Conestabularius, qui eorum sororem in vxorem duxerat. Ex huius posteris sex Comites Herefordiæ & Essexiæ successerunt, vltimique filia Æleonora Thomæ de *VVoodstoch* Duci Glocestriæ in vxorem cum Essexiæ titulo data, Annam vnicam filiam genuit quæ in secundum maritum Guilielmum Bourchierum Comitem de *Evve* in Normannia accepit, cui Henricum peperit, quem Rex Edvvardus IIII. Comitatus Essexiæ honore inuestiuit, & alterum Henricum è filio nepotem successorem habuit; cuius sola itidem filia Anna Guilielm. Parrum cui nupserat, eodem honore auxit, cum interea paruo tempore Thomas Cromvvellus ex alia familia illam personam inauspicato gessisset. Demum verò Parro sine liberis defuncto, Gualterus *D'Eureux* Vicecomes Herefordiæ iure hæreditario atauæ Ceciliæ Bourchieræ, quæ Henrici Bourchieri soror erat, & Diuæ Elizabethæ gratia hunc auitum Essexiæ titulum accepit, filiumq; Robertum reliquit, qui præsenti magnitudine & animi & consilij illustre heroicæ virtutis specimen dedit, speq; fecit illum & pa-

triæ & familiæ ornamento fore singulari; ad omnia enim summa & vera virtus, & vera nobilitas armauerunt.

Computantur in hac regione Parochiales Ecclesiæ 415.

ICENI.

EGIONEM *Trinobantibus proximam quæ postea* Eastanglia *dicta, & Suffolciam, Norfolciam, Cantabrigiensemque agrum, cum Huntingdonensi complectitur, occuparunt olim* ICENI, *alibi perperam* TIGENI, *Ptolemæo corruptius* SIMENI: *quos etiam confuso vocabulo* CENIMAGNOS, *apud Cæsarem fuisse dictos iampridem existimaui, & vt ita existimarem, fecit ipsa arctissima affinitas, quæ inter hæc nomina* ICENI, *&* CENIMAGNI *intercedit, fecit Taciti & Cæsaris consensus. Ille enim Cenimagnos se Romanis dedidisse scribit, quod item Icenos fecisse his verbis memorat Tacitus:* Volentes amicitiam nostram accesserunt; *sed quod maximum est in libro MS. pro* CENIMAGNI, CENI AGNI *diuiso vocabulo concipitur: pro quibus si non audaculus viderer,* ICENI, REGNI *substituerim ego. Nec alicubi certè Cenimagnos in Britannia comperias, si a Regnis & Icenis diuersi fuerint. Cæterum Iceni nominis hoc in tractu reliqua sunt vestigia plurima, vt* Ikensworth, Ikenthorpe, Ikborow, Iken, Iksning, Ichlingham, Eike, *&c. Consularisque illa via, quæ hinc duxit, superioris sæculi Chronographis* Ichenildstreate, *quasi* Icenorum strata, *passim nominatur.* Ichenild-streat. *Quæ nominis sit ratio, ita me veritas amet, vt coniectare non ausim, nisi quis à cuneata regionis forma deducat, & in modum Cunei Oceano incumbere dicat. Cuneum enim suo idiomate* Iken *vocant Britanni: eodem enim nomine locus in* Wallia *ad* Lhintegid *lacum,* Lhanyken, *ab illa forma dicitur, & eodem sensu regiuncula in Hispania* SPHEN, *id est, cuneus, vt author est Strabo, vocatur; quæ mi-*

nus

nus tamen quàm hæc nostra ad cunei similitudinem accedere videtur. Gens hæc erat, vt inquit Tacitus, valida, & postquam se Romanorũ in fidem permisisset, ad Claudij tempora prælijs nõ concussa. Tunc enim cum Ostorius Proprætor flumina castris communiret, & Britannis arma detraheret, contractis copijs se opposuerunt: sed perrupto à Romanis aggere quo se obsepserant, non sine clade magna deuicti. Qua pugna multa sanè, & clara facinora fecere, & M. Ostorius legati filius seruati ciuis decus meruit. Hoc bello sic sopito, vix XIII. agebatur annus, cũ noua bellorum tempestas his initijs exorta. Prasutagus Rex Icenorũ, *Prasutagus.* *vt calamitatem à sua gente, vel suis priuatis incommodis redimeret, Neronem Imperatorem hæredem scripsit, tali obsequio (vt Tacitus pro me paucula loquatur) ratus regnum, & domũ suam procul iniuria fore, quod contrà vertit: adeo vt regnum, per Centuriones, domus per seruos velut capta, vastarentur. Iamprimùm vxor Boadicia, quæ etiam Bũduica dicitur, ver-* *Boadicia.* *beribus affecta, & filiæ stupro violatæ sunt. Præcipui quique Icenorum, quasi cunctam regionem muneri accepissent, auidis bonis exuebantur, & propinqui regis inter mancipia habebantur. Qua contumelia, & metu grauiorum (quando in formam prouinciæ cesserant) arma rapiunt, commotis ad rebellionem Trinobantibus, & qui alij nondum seruitio assuefacti, resumere libertatem occultis coniurationibus conspirant, acerrimo in veteranos odio incensi. Hinc funestissimum bellum exarsit; cui* *Seneca in Britannia vsura.* *faces addidit Senecæ auaritia, qui sub id tempus quadringẽties sestertium, (trecenta scilicet millia librarum nostratium) maximis vsuris cumulatum acerbius exigebat. Hoc bello, vt summatim dicam, Boadicia illa, quam* Leænam dolosam *vocat Gildas, Prasutagi vxor octoginta millia Romanorum & sociorum occidione occidit, Camalodunum coloniam, & Verulamium muncipium excidit. Legionem IX. fudit, Catum Decianum procuratorem fugauit; sed tandem iusto prælio à Paulino Suetonio fracta, inuicta animi constantia, vt Tacitus scribit, hausto veneno; vt Dio, morbo diem obijt. Dum hoc bel-* *Dio.* *lum flagraret; scribit è Dione Xiphilinus Britannos* VICTORIAM *sub Andatis nomine, quam alibi Græcus codex* Andra- *Andates, siue Andrastes.*

ſten *vocat, inprimis coluiſſe, & in eius luco ſumma cum immanitate captiuos immolaſſe; quod tamen hodie nomen pro Victoria non agnoſcunt Britanni: nec ego quid velit, video, niſi vt Latini Victoriam a Vincendo, Sabini Vacunam ab euacuando, & Græci* Νίκην ἀπὸ τῦ μὴ εἴκειν, *i. non cedendo nominarint, ſic Britanni* Anarhaith *ab euertendo appellarint; hoc enim nomine exitiabilis euerſio illis ſignificatur. Sed hæc obiter & per tranſennam. Iam inde altum eſt de Icenis apud authores ſilentium, nec quicquam legendo erui poteſt, niſi quod Romani, præcipite iam eorum imperio, nouum magiſtratum oræ maritimæ per has, & alias regiones ad Saxonum deprædationes cohibendas præfecerunt, quem Comitem littoris Saxonici per Britanniam vocarunt, vt iam antè diximus.*

Cum autem Saxones iam ſuam in hac inſula Heptarchiam confirmaſſent, in Orientalium Anglorum regnum ceſſit hæc prouincia, quam ab Orientali ſitu ſua lingua [Eaſtangle-ryc] *dixerunt, id eſt, Orientalis Angliæ regnum, Vffamque primum regem habuit, vnde* Vffkines *ſucceſſores diu dicti, qui nunc Merciorum, nunc Cantianorum regum beneficiarij fuiſſe videntur. Quorum ſoboles cum in Edmundo ſancto defeciſſet, Dani regionem peruaſerunt, & miſerum in modum annos plus minus quinquaginta omni bellorum calamitate dilaniarunt, donec Edvvardus ſenior, illis debellatis, ſuo Occidentalium Saxonum imperio tandem adiunxerit. Deinceps verò ſuos Præſides habuit, quem honorem primi Normannorum temporibus geſſit Radulphus quidam è Britannia Armorica oriundus, homo infido ingenio: qui dum nuptias magno apparatu celebrauit, nefaria opprimendi Guilielmi Normanni conſilia cum multis iniuit: ſed fruſtra ſilentium & fides inter tot conſcios ſperabatur. Indicio enim facto, ille honore exutus, & proſcriptus, alijque ſecuri percuſſi. Sed hæc fuſius ab hiſtoricis tractanda: nunc ipſa loca, quod eſt noſtri inſtituti adeamus. Cuiuſmodi horum fuit regio, ecce tibi Abbo Floriacenſis qui anno Chriſti 970. floruit, his verbis depinxit:* Hæc pars
» quæ *Eaſtangle* vocatur, cum alijs tum eò nobilis habetur,
» quod aquis penè vndique alluitur, quum à Subſolano &

Eastangle.

Vffkines.

Radulphus Eſtangliæ Præſes.

Euro cingitur Oceano, ab Aquilone verò immensarum paludum vligine, quę exorientes propter æqualitatem terræ à meditullio fermè totius Britanniæ per centum & eo amplius millia cum maximis fluminibus descendunt in mare. Ab ea autem parte, qua sol vergit in occasum, ipsa prouincia reliquę insulæ est continua, & ob id peruia: sed ne crebra irruptione hostium incursetur, aggere ad instar altioris muri, fossa humo præmunitur. Interius vbere satis gleba, admodum læta hortorum, nemorumque amœnitate, gratissima ferarum venatione, insignis pascuis, pecorum & iumentorum non mediocriter fertilis. De piscosis fluminibus reticemus, cum hinc eam, vt dictum est, lingua maris allambit; inde paludibus dilatatis stagnorum ad duo, vel tria millia spatiosorum innumerabilis multitudo præterfluit. Quæ paludes præbent pluribus monachorum gregibus optatos solitariæ conuersationis sinus, quibus inclusi non indigeant solitudine heremi. *Hæc Abbo.*

Suffolke.

Vffolcia, quæ primò dicenda, Saxonicè [*Suthfolc*,] id est populus Australis, ratione Norforciæ, ab occasu habet Cantabrigienses, ab austro Stourum fluuium, qui ab Essexia diuidit, ab ortu Oceanum Germanicum, à Septentrione duos fluuiolos *Ouse* minimum, & *Waueney* qui ex eodem quasi fonte in diuersa fluentes, à Norfolcia disterminant. Regio satis ampla, solo nisi ad Orientem, admodum pingui, vtpote ex argilla & marga composita, vnde lætissima vbique arua, & vberrima saginando pecori pascua, caseique magno numero conficiuntur, qui in omnes Angliæ partes, magno cum incolarum commodo, distrahuntur. Imò etiam in Germaniam, Galliam, & Hispani- *Casei.*

am, vt author est Pantaleon Medicus, qui hos nostros cum Placentinis, & colore & sapore conferre non dubitauit.

Diuiditur hæc politicè in tres partes, quarum vna *The Geldable*, quod ex ea tributum exigitur: Altera *Libertas S. Edmundi*, quia ad eius monasterium spectauit: Tertia *Libertas S. Etheldredæ* dicitur, quia ad Eliense cœnobium pertinuit, cui concesserunt olim reges nostri quædam territoriola cum *Sacha*, & *Socha*, vt inquit liber Eliensis, *sine vlla exceptione ecclesiasticæ aut secularis iurisdictionis.* Verùm nos Chorographicè hanc obeamus, & ab ortu exorsi, potiora loca perlustremus. Qua ortum & Cantabrigienses spectat in ipso limite *Ixning* sedet, maioris olim, quam hodie famæ. Etheldreda enim virgo regis Annæ filia in Diuas relata suis natalibus, Radulphus huius Eastangliæ Comes, sua in Guilielm. Normannorum conspiratione, & Herueus primus Episcopus Eliensis via, quam ad *Ely* muniuit, olim nobilitarunt. Nunc verò vicinitate *Noui fori*, quod *Newmarket* dicimus, quò certatim res venales vndique comportantur, decrescere cœpit.

Ixninge

Ab hoc longè patet ericetum *Newmarket heath* inde nominatum arenosa, sterili, & emoriente terra, in qua fossa illa admiranda videtur, quam quasi à Diabolo ductam *Deuils dike* vulgus vocat, cum certum sit illam fuisse, qua, vt innuit Abbo, contra hostiles irruptiones incolæ se præmunierunt. Sunt tamen qui produnt Canutum regem hanc magno ambitu circumduxisse, vt monarchorum S. Edmundi libertatem quam vocant, includeret: historicique nostri, cum prælium istud narrant, quo ad hanc Edwardus senior Athelwoldum patruelem deuicit, locum ab hac fossa *Edmundi fossata* dixerunt. Interius enim oppidum est S. Edmundi celeberrimum, quod Saxonico seculo [*Bedericsgueord*,] & Britannico, vt videtur, VILLA FAVSTINI, cuius meminit Antoninus: sic enim existimauit Talbottus vir antiquitatis benè peritus, & in hac Angliæ parte versatissimus: distantiæ etiam rationem tam ab Icia-

Newmarket heath.

Deuels dike.

S. Edmunds Bury.

Villa Faustini.

nis

nis quam à Colonia apud Antoninũ satis conuenit, vt quę *Villa* Latinis nobilis cuiuspiam domum in fundo locatam significat, ita [*Gueord*] idem Anglis denotauit. Abbo enim ille *Bedericsgueord*, Bederici cortis, id est, villa interpretatur. Præterea Angli, vim verbi in suam linguam transfudisse videantur: etenim vt Faustinus Latinè prosperitatis sensum in se habet, ita Germanicè *Bederic*, vt scribit literatissimus ille Hadrianus Iunius, vbi Betoricis nomen, qui apud Strabonem Melonis Sicambri filius erat, felicitatis & fauore plenum interpretatur. Sin diuersi hi fuerint, libenter me nescire fateor, quis ille Faustinus, & quis hic Bedericus. Faustini illius villam quam Martialis libro Epigrammatum 3. depingit non fuisse certò scio. Et Berici eius fuisse, qui è Britannia exturbatus, vt author est Dio, Claudio imperatori bellum in Britannos mouere persuasit, si dicerem, ipse mihi neutiquam crederem. Quæcunque verò fuerit, si Faustini villa non sit, celebris tamen memoriæ fuisse videtur, quod Abbo *Villam Regiam* vocarit. Verùm cum Edmundi Christianissimi regis corpus, quem Dani exquisitis suppliciis trucidassent, huc transtulisset populus, & in eius honorem maximam miro ligneo tabulatu ecclesiam construxisset: *Edmundi Burgus* vulgò *D. Edmundsbury*, & contractè *Bury* dici cœpit, mirumque in modum floruit. Cum enim in ecclesiæ ius cessisset oppidum, Canutus, expulsis Canonicis, nouis institutis monachis, & opibus refersit, nouoque opere instaurauit. Posteà Heruæus è Normannico genere Abbas oppidum muro cinxit: Pontificesque Romani maximis immunitatibus dotarunt, & inter alia concesserunt: *Vt nulli Episcopo locus ille subderetur in aliquo, in legitimis Archiepiscopi nutum spectaret.* Quod adhuc obseruatur. Iamque monachi diuitijs circumfluentes nouum magnifica structura templum erexerunt, quod nunc suis quasi ruderibus sepultum iacet, & indies nouis ædificijs auxerunt; dumque EdWardo primo regnante, sacelli noui fundamenta ponerent;

Bericus Britannus.

Malmesburiensis.

Inuenti sunt (vt inquit Euersdenus huius loci monachus) *muri veteris cuiusdam ecclesiæ rotundæ ita constructæ, quod altare quasi in medio fuerit, & credimus* (inquit) *illam fuisse, quæ ad opus S. Edmundi primò fuit constructa.* Quale verò sit hoc oppidum, & quantum fuerit monasterium, audi, qui vidit, Lelandum: *Sol nôn vidit vrbem situ elegantiorem, sic molli delicata pendet in cliuo, & riuulus ad orientem defluit: aut cœnobium illustrius, siue quis dotationem, seu amplitudinem, aut magnificentiam incomparabilem æquis rationibus expendat. Diceres planè cœnobium vrbem esse: tot portæ, partim etiam æneæ, tot turres, & templum, quo nullum magnificentius, cui & alia tria egregio opere nitentia vno & eodem cœmiterio sita subseruiunt.* Si quantæ fuerint opes requiras, non facilè, quis dixerit, quot donaria vni Edmundi mausolæo appensa, & sexaginta supra mille quingētas libras quotannis ex redditibus & latifundijs collegit. Si tumultus inter ciues & monachos (qui ciuibus per suum Seneschallū præfuerunt) subinde exortos, & quanta cum rabie ad mutuam internecionem concurrerint, sigillatim narrarem, omnem fidem superaret narratio. Iacturam, vt hoc etiam adnotem, si vnquam alias in homine, hoc in loco fecit Anglia maximam. Verus enim ille pater patriæ Humfredus Dux Glocestriæ, iusti peruicax, & qui illustre ingenium altioribus studijs excoluerat, cùm regnum viginti quinque annis summa cum laude ita gubernasset, vt nec boni quod quererentur, nec mali quod calumniarentur haberent, hîc è medio sublatus inuidia Margaretæ Lotharingæ. Quæ cum regem Henricum VI. maritum minuti & angusti animi videret, vt ad se rerum summam traheret, hoc nefarium facinus concepit; verum suo & huius regni malo maximo. Normannia enim cum Aquitania statim amissa, & plusquam ciuilia in Anglia suscitata bella.

Humfred. Dux Glocestriæ.

Lidgate.

Ioannes Lidgate.

Vix nouem hinc milliaribus ad ortum Brumalem abest *Lidgate* viculus, qui hoc nomine memorandus, quod in lucem Ioannem *Lidgate* monachum ædiderit; cuius ingenium ab ipsis Musis effictum videatur, ita omnes Veneres

&

& elegantiæ in ſuis Anglicis carminibus renident. Hæc ad occiduam Suffolciæ partem ſunt memoriæ celebrioris.

Ad Auſtrum, *Stour* fluuius ſtatim à fonte in amplam paludem, *Stouremere* vocant, ſtagnare vidimus, ſed mox intra ripas ſe colligens, primùm *Clare* præterfluit vicum nobilem, qui præter dirutam arcem, quam oſtendit, Clarorum nomen honoratiſſimæ familiæ, quæ à Giſleberto Normanno deſcendit, & Ducatus titulum Leonello Edwardi III. filio impertiuit; qui cum vxorem ex illa familia dixiſſet, ducis Clarentiæ titulum à patre accepit. Ille enim ab hoc loco Clarentiæ Dux eſt dictus (vt prius Comitis Gisleberti filij, Comites de *Clara*,) qui ad Albam Pompeiam in Italia mortu⁹ cum ſecundis nuptijs Galeacij vicecomitis Mediolanenſis filiam ſibi iunxiſſet: & in Collegiata hîc eccleſia inhumatur, vti etiam Ioanna de *Acres* filia Regis Edwardi I. quæ Gilberto ſecundo de *Clara* Gloceſtriæ Comiti enupta. Expectet fortaſſe hic lector vt Comites de *Clara*, & Clarentiæ Duces ſubijciam, cum honoratiſſimo ſemper loco in hoc regno fuerint, & ſanè paucis ſubijciam ne quis deſideret. Richardus filius Gisleberti Comitis Aucenſis in Normannia ſtipendia fecit Regi Guilielmo cum Angliam ingrederetur, ab eoque donatus eſt *Honore de Clare*; cui filius Gislebertus ſucceſſit qui primus Comes de *Clare* dictus reliquit illam dignitatem Richardo filio qui à Wallis ex inſidijs interfectus. Huic tres filij ſuperſtites erãt; Gislebertus Comes qui ſine prole obijt, Rogerus Comes poſt illum, quem Rex Henricus II. Hertfordiæ etiam Comitem creauit, & Robertus à quo familia Dominorum *Fitz-Walters* deſcendit. Rogerus ille Richardum Comitem Claræ & Herfordiæ ſuſcepit, qui Amiciam filiam natu minorem, at hæredem Guilielmi Comitis Gloceſtriæ ſibi matrimonio iunxit, cuius iure eius poſteri Gloceſtriæ erãt Comites, quos ſuo loco vide. Verùm maſcula eorum prole tandem deficiente, Leonellus tertius Regis Edwardi III. filius (qui Elizabetham filiam & ex aſſe hæredem Ioannis de *Burgo* Comitis Vltoniæ ex Elizabetha Clara prognatã

Clare.

Comites Claræ.

Duces Clarentiæ.

duxerat) à patre nouo titulo Ducis Clarentiæ vxorio iure honoratur. Cùm ille autem vnicam tantum filiolam Philippam Edmundi Comitis Marchiæ vxorem suscepisset, Rex Henricus IIII. Thomam filium minorem Clarentiæ Ducem instituit, qui Normanniæ præfectus Scotorum

1421. & Gallorum in se ruentium impetũ in Andibus nulla susceptâ prole cecidit. Satis longo post tempore Edwardus quartus hunc honorem Georgio fratri cõtulit, quem post graues inimicitias & acerba odia in gratiam receperat, tandemq. tamen in carcere extinxit, in dolio vini Cretici, (vt fama obtinet) immersum. Vtique hominibus natura insitum est vt quos timuerint, quibuscum de vita contenderint, hos licet sint fratres, semper oderint.

Inde per *Long Melford* valetudinarium pulcherrimum ab optimo viro Guilielmo Cordallo Milite, & ab archiuis nuper positum, ad *Sudbury*, id est, *Australis Burgus*, accedit Scourus, & ferè circumlambit, quem huius agri quondam pręcipuum fuisse, & ratione NorWici, id est, vicus Septentrionalis, hoc nomine signatum credunt. Nec dum vicinis inferior censeri æquo animo ferat. Est enim populosus, & pannis conficiendis opulentus. Post pauca milliaria *Bretono* fluuiolo augetur Stourus, qui non longo decursu duo alluit antiqui nominis oppida. Ad fontes *Bretenham*, cernitur oppidulum exile, vbi vix vlla vrbis facies videtur, quod tamen COMBRETONIVM esse, cuius hoc in tractu Antoninus meminit, nominis tum affinitas, tum significatio persuadet. Vt enim *Bretenham* Anglis domum vel mansionem ad Bretonum: sic *Combretonium* Britannis vallem, aut depressiorẽ ad *Bretonum* locum denotat. Infra hunc *Hadley*, Saxonicè [*Headlege*] sedet, laneis pannis conficiendis hodie insigne. Ab historicis nostris olim memoratum, quod Guthrum, siue Gormo Danus, hic sit sepultus. Cum enim Alfredus illum eò adegisset, vt Christo nomen daret, & baptismum susciperet, has Orientalium Anglorum regiones illi assignauit, *vt* (authoris mei verbis vtar) sub

fide-

Sudbury.

Combretonium.

Bretenham.

Hadley.

fidelitate regis iure foueret hæreditario, quas persuaserat latrocinio.

Hinc *Bretonus* Stourum petit, qui consociatis aquis post pauca milliaria Oceanum subit, ipsoque ostio, *OrWell* siue *Gipping* fl. vnà euoluitur. Hic in ipso quasi huius agri vmbilico exoritur apud *Wulpet*, id est, luporum fossa, si Neubrigēsi credamus, qui non minus speciosam fabellam de hoc loco contexuit, quam sit ipsa Luciani vera narratio: nimirum duos pusiones colore viridi, ex Satyrorum genere, longo per subterraneos meatus itinere confecto, ex altero terrarum orbe, scilicet ab Antipodibus, & terra S. Martini hîc emersisse, de quibus si plura velis, ipsum authorem adeas, qui tibi, vt inquit ille, omnibus risionibus ridenda propinabit. VVulpet.

Ad eundem fluuium propius ostium *IpsWich* olim *GippeWic* humiliori situ vidimus: quæ licet magna sit habitatorum multitudine referta, templis ornata, & ædibus amplis & magnificis exculta, portusque satis commodus subsit: nomen tamen ante Danicam irruptionem, quam experta fuit, non auditum. Anno salutis 991. Dani tanta immanitate hunc locum, & omnem maritimam regionem deprædati sunt, vt Siritio Archiepiscopo Cantuariensi, & Angliæ proceribus pacem ab illis decem librarum millibus redimere consultissimum videretur. Nihilominus vix nonus agebatur annus, cum hoc oppidum iterum diripuerint, statimque Angli prælio fortiter eos exceperint: sed vnius (vt habet Huntingdonensis) Turkilli meticulosa fuga, (leuibus enim momentis maximæ fiunt in bello inclinationes) nostris in fugam coniectis, victoria è manibus excidit. EdWardo Sancto regnante, vt est in Censuali Angliæ Commentario: *De hac Regina Edeua duas partes habuit, & Comes Guert tertiam partem, Burgensesque erant* 800. *reddentes consuetudinem regi.* Cum vero Normanni Angliā occupassent, castrum hic erexerunt, quod contra Stephanum vsufructuarium Angliæ regem Hugo Bigodus aliquandiu propugnauit, sed demū dedidit: IpsVVich.

Hoc nunc ita diſparuit, vt rudera non ſuperſint. Demolitum tunc credimus, cum *Wallaton* caſtellum vicinum ſolo complanaret Henricus II. Hoc enim ſeditioſis perfugium erat, & ad hoc expoſiti tria millia Flandrorum, quos in illum euocauerant Angliæ proceres, cum Henricum filium immaturo conſilio æquata poteſtate regem deſignaſſet, iuueniſque, cui inter præcipitium & ſummum nihil medium erat, regnandi cupiditate furens, nefarium in patrem bellum indixiſſet. Quamuis caſtra iam euanuerint, littus tamen hoc ſatis defenditur immani dorſo (*Langerſton* vocant) quod, vt inquit ille, ſummo mari non ſine magno nauigantium periculo, & terrore longè incumbit. Hæc ad auſtralem huius agri partem.

Walton.

Langerſton.

Hinc incuruatum littus (hæc enim plaga orientalis tota mari obuerſa eſt) in Septentriones procurrens, mox Debeno fluuiolo ſe aperit à *Debenham* mercatorio oppidulo venienti per *Vfford* Roberti Vffordi Suffolciæ Comitis quondam ſedem, & huic altera ripa oppoſitam *Rendeliſham*, i. interprete Beda, *Rendili manſio*, vbi RedWaldus Orientalium Anglorum rex plurimùm egit, qui primus ex ſua gente Baptiſmatis fonte Chriſto renatus erat: poſteà tamen ab vxore ſeductus, *in eodem fano, & altare*, vt inquit Beda, *ad Chriſti religionem, & arulam ad Dæmoniorum victimas habuit.* SWidelhmus etiam Rex Orientalium Anglorum à Cedda Epiſcopo poſteà hoc loco baptiſatus erat. Inde littus ſenſim in ortum proreptans ad *Ori* fluminis oſtium, quod à *Framlingham* Bigodorum quondam caſtro, per *Oreford* cui nomen facit, in mare deſcendit. Amplum & frequens hoc fuit oppidum, caſtroque munitum, quod ad Willoughbæos pertinet: ſed de Oceani ingratitudine hodie conqueritur, qui ſenſim ſe ſubducit, & portus commoditatem inuidere cœpit: nec aliud eſt quod de *Orefordia* dicam, niſi placeat hæc paucula Radulphi de *Coggeshall* vetuſti ſcriptoris verba percurrere: *Tempore Henrici regis, cum Barthol. de Glanuile cuſtodiret caſtellum de Oreford, contigit vt piſcatores hominem ſilueſtrem inter retia ſua compre-*

Rendeliſham.

Oreford.

pre-

prehenderent, qui speciem humanam omnibus membris prætendebat, capillos habebat, barbam prolixam, & pineatam, circa pectus nimium pilosus erat & hispidus, qui tandem clam aufugit ad mare & nusquam comparuit. Vt verum sit, quod vulgus dicit, Quicquid nascatur in parte naturæ vlla, & in mari esse: & non omnino commentitium, quod de Tritone in Lusitaniæ littore, & marino homine in freto Gaditano scripsit Plinius: *Tritones, & monstra marina.*

Non multo superius inter *Orum* flumen, & ipsum Oceanum, tuto & peramœno situ interiacet *Aldburg*, id est, si interpreteris *Oppidum vetus*; cuius vetustius tamen nomen sola Sibylla nouerit. Iuxta quod cum ex cœli iniuria segetum spicæ per Angliam anno 1555. suffocatæ essent, pisa nulla terra circumfusa è scopulis, Autumno ineunte, non sine miraculo enata, annonam laxasse ferunt incolæ. Verùm prudentiores, legumina naufragijs in littus reiecta sæpius illic renasci solita esse referunt, vt nullus sit miraculo locus. Hinc littora legentes ad x. milliare *DunWich* offendimus, Saxonicè *Dunmoc*, cuius Beda meminit, vbi Felix Burgundus qui Orientales Anglos à Christo deficientes ad fidem reduxit, anno salutis 630. episcopalem sedem fixit, eiusque successores non paucis annis vniuersæ Orientali Angliæ præfuerunt. Sed Bisus à Felice quartus, cum ætate ingrauescente, & aduersa valetudine, tantę prouinciæ minimè par esset, in duas sedes diuisit: altera verò in hac permansit, alteram in *North Elmeham* oppidulo constituit. Superiori sæculo fuit hæc ciuibus frequens, & officina monetaria celebris, & Henrico secundo regnante vt scribit Guilielmus Neubrigensis, *vicus insignis, varijs opibus refertus.* Quo tempore, cum nouis motibus arderet Anglia ita munita erat, vt terrori fuerit Roberto Leicestrensi Comiti, qui has partes latè persultabat. Nunc verò peculiari naturæ inuidia, quæ sine vllo fine maris auiditati indulget, fluctuum violentia maximam partem abrepta, & Episcopis multa antè secula sedem suam aliò transferentibus, in solitudinem quasi redacta iacet. Paulo superius

Aldburg.

Pisa è rupibus enata.

Dunwich.

Blith flumen se in mare exonerat, ad cuius ripam exiguum Blithborovv. oppidulum *Blithboro*W vidimus, quod non alio, quam sepultura Annæ Regis Christiani nomen meruit, quem Penda Mercius iusto prælio interfecit.

Easton-nesse. Procurrit hîc longius in Ortum proiectum promontorium *Eston-nesse*, quod totius Britanniæ maximè Orientale iudicatur, Ptolemæo Ἐξοχὴ, siue EXTENSIO dicitur. Et Extensio Promontorium. ne dubites hoc esse quod nos *Easton* vocamus, noueris *Eysteney* idem esse Britannis, quod Græcis Ἐξοχὴ, & Latinis Extensio, quamuis & hoc nomen à situ Orientali inditum VVingfeild.* videatur. Interiùs *Wingfeild* cernitur, quæ familiæ in hoc tractu numerosæ, & equestris gloria & antiqua nobilitate admodum insigni nomen fecit. Nec multùm hinc abest *Huntingfeild* qui Barones eo nomine notos, EdWardo pri- Halesvvorth. mo regnante, habuit, & huic vicinum *Halesvvorth* antiquum Argentoniorum, nunc Alingtoniorum oppidum, cui Richardus Argentonius ius mercaturæ ab Rege Henrico tertio impetrauit.

A Septentrione duos fluuiolos *Ouse* scilicet minorem, & W*aueny* hanc prouinciam à Norfolcia disiungere diximus; qui è palustri loco ad *Lophamford* emanantes, in diuersa per vadosos sinus cursus agunt. Ad *Ouse* qui in oc- Edmundi Regis Martyrium. casum fertur, nihil memoria dignum hac in parte se exhibet. Ad W*aueney* qui in ortum tendit, primum *Hoxon*, olim *Hegildsdon* cernitur martyrio Edmundi Regis nobilitatum. Ibi enim Christianissimum regem, quod Christo non renuntiaret, immanissimi Dani (vt Abbonis verbis vtar) *ad arborem religatum toto corpore sagittorum telis confodiunt, multiplicantes acerbitatem cruciatus crebris telorum iactibus, quum vulnera vulneribus imprimebant, dum iacula iaculis locum dabant.* Atque vt medij temporis Poëta de illo cecinit:

Iam loca vulneribus desunt, nec dum furiosis
Tela, sed hiberno grandine plura volant.

Quo loco posteà ædes erant Episcopi Norvvicensis admodum elegantes, donec illi pro monasterio S. Benedicti

non

non ita pridem commutarint. In proximo *Eay* ſedet, id eſt inſula, ſic dicta, quod ſit vndique aquis irrigua, vbi vetuſti caſtri, quod ad Guilielmum de *Mallet* Normannicum Baronem ſpectauit, rudera, ruinas, & hinc inde fatiſcentia mœnia oſtenduntur. Inde per *Flixton*, pro *Felixton*, à Felice primo epiſcopo, vt multa alia in hoc agro denominatum; ad *Bungey* decurrit fluuius, vbi caſtrum & arte, & natura firmauit Hugo Bigodus, cum ſeditionem quaſi tempeſtate Angliam agitarent ſeditioſi Barones: quod tamen ne deleretur, grandi pecunia, & obſidibus datis ab Henrico II. redemit. Iam *Waneneius* mare propius accedens, dum duplicem in Oceanum viam ſibi fruſtra molitur, peninſulam efficit non exiguam, quam *Louingland* dicunt. In cuius ingreſſu *Leſtoffe* anguſtius oppidulum mari impendet, in exitu *Gorlſton*, vbi diruti cœnobioli turrim vidimus, quæ alicui eſt vſui nauigantibus. Introrſum verò vbi *Garienis* & *Waueney* aquas commiſcent, *Cnoberſburge*, id eſt (interprete Beda) Cnoberi vrbs floruit, nos *Burghcaſtell* hodie vocamus. *Quod*, inquit Beda, *ſiluarum & maris vicinitate amœniſſimum erat caſtrum, in quo monaſterium a Furſæo Scoto extructum*: cuius ſuaſu Sigebertus rex Orientalium Anglorum vitam monaſticam amplexatus ſe regno abdicauit, qui poſteà ex hoc monaſterio inuitus extractus, vt ſuis animum in prælio contra Mercios adderet, vnà cum ſuis interijt. Nunc eò loci ſolummodo ſunt lacera mœnia, quadrata quaſi forma, è ſilice & lateribus Britannicis conſtructa, omniaque vepribus & dumis obſita, inter quæ Romanorum numiſmata ſubinde eruuntur.

Eaye. | Flixton. | Louingland. | Cnoberi vrbs.

Duces & Comites habuit Suffolcia ex varijs familijs: cum enim Bigodorum familia, qui & Norfolciæ & Suffolciæ vſi ſunt titulo, exſtincta eſſet, Edvvardus tertius rex Angliæ Robertum de *Vfford* virum multa domi bellique gloria, Suffolciæ Comitem dixit, cui ſucceſſit filius Guilielmus. Quo ſine prole demortuo, Richardus II. Michaëlem *Dela-Pole* è mercatore ad hunc titulum, &

Suffolcia Duces, & Comites.

dignitatem Cancellarij Angliæ prouexit: sed quum tot prosperis confluentibus hominis ingenium tantæ fortunę minimè capax esset, solum vertere coactus extorris obijt. Guilielmum tamen filium in integrum restitutum Henricus VI. Suffolciæ primùm Marchionem, posteà Ducem dixit: qui cum omnium inuidia flagraret, quod bonum illum Humfredum Glocestriæ Ducem sustulisset, dum Galliam proscriptus peteret, ab aduersarijs in mari interceptus, securique percussus filium reliquit Ioannem, qui Edwardi IV. sororem in vxorem duxit, Edmundusque eius filius læsæ maiestatis reus, hunc honorem cum vita amisit. Ille enim in Henricum VII. qui pœnitentia sæpiùs quam pœna contentus, ipsi criminum grauissimorum gratiam fecisset, res nouas moliri cœpit, vnde in carcerem coniectus, & sub Henrico VIII. morte affectus. Posteà verò Henricus VIII. Carolum Brandonum, qui Mariam eius sororem Lodouici XII. Galliarum regis viduam vxorem habuit, eodem titulo ornauit, cui successit Henricus filius: quo mortuo, Francisca Henrici soror Henricum Grey Dorcestriæ Marchionem maritum suum Edwardi VI. tempore eo titulo adauxit: sed ille non diu vsus, ob affectatum pro filia regnum sub Maria Regina obtruncatus, Suffolciensium Ducum erat vltimus.

Habentur in hoc agro Parœciæ 575.

Northfolke.

Orfolcia, vulgò *Northfolk*, id est, si Latinè interpreteris, Borealis populus, Suffolciæ ad Boream prætenditur, à qua duobus illis, quos dixi, fluuiolis Ousa & Waueneio in diuersa fluentibus seiungitur; ab Euro & Septentrione littore magno fremitu diuerberat Oceanus Germanicus, à Zephyro *Ouse* flumen diuortijs suis ludens à Cantabrigiensibus secludit. Regio

est ampla, admodum opulenta, & populosis pagis distincta plurimis. Præter oppida enim mercatoria XXVI. villas, & pagos sexcentos viginti quinque exhibet. Soli bonitatem vel ex eo colligas, vnde Varro colligere iubet, quòd incolæ optimè niteant, vt taceam ingenia versutissima, & in iure nostro municipali acerrima: adeò vt etiam ex infima plebe non pauci reperiantur, qui, vt ait ille, si nihil sit litium, lites tamen ex iuris apicibus serere calleant. Sed ne dum breuis esse velim, digressionibus longior fiam, ab his ad loca stilum conuertam, & ab Australi latere exorsus, potiora & antiquiora paucis percurram.

Ad *Ouse* minimum, vbi *Thet* fluuiolus è Suffolcia profusus confluit, loco vliginoso apponitur vetusta illa quam memorat Antoninus Vrbs SITOMAGVS, nunc *Thetford*, Saxonicè [*Theotford*,] manente prioris nominis parte cum Germanica adiectione, quæ Vadum sonat. Vt enim Sitomagus Britannicè vrbem ad *Sit* flu. qui nunc *Thet*, denotat (*Magum* etenim vrbem significasse docet Plinius:) sic *Thetford* vadum *Theti* Anglice denotat: nec multùm absonant hæc nomina *Sit* & *Thet*. Raris nunc est habitatoribus, licèt satis amplum, olim verò frequens & celebratum, & præter alia vetustatis indicia, molem ostendit in magnam altitudinem aggestam, duplicique vallo munitam & mœnibus, vt ferũt, olim firmatam, quam Romanorum fuisse opus credunt nonnulli: vel Saxonicorum regum vt volunt alii, sub quibus longo tempore fuit florentissimum. Sed Sueni Dani rabie, qui anno 1004. igni dedit, & VI. post anno nouo Danorum furore direptum, dignitatem amisit omnem. Ad quam restituendam Arfastus Episcopus sedem Episcopalem *Elmhamo* huc transtulit, & qui huic subrogatus Guilielmus ad eam exornandam nihil non fecit. Verùm cùm Herbertus cognomento *Losenga*, quoniam totus ex adulatione compositus, qui tertius malis artibus, & pretio in hunc honorem irrepsit, cathedram hinc Norwicum deportâsset, quasi confecta, iterum elanguit: nec Cluniacensium cœnobio quod ex-

Sitomagus. Thetford.

truxit ille, Episcopi absentiam solari potuit. Tunc maxima pars vrbis quæ in citeriori ripa fuerat, paulatim concidit; altera pars licèt multùm decreuit, ante vnum tamen & alterum sæculum septem templis, præter tria monasteriola, effloruit: quorum alterum constructum ferunt in memoriam Anglorum & Danorum qui hìc occubuerunt. In proximo enim historici nostri Edmundum illum sanctissimum Regem paulò ante interitum, horis ampliùs septem cum Danis non sine horrenda strage dimicasse produnt, & æquo Marte tandem discessisse; ita vtrisque alternans belli fortuna omnem sensum excusserat.

Ad *Waueney* qui alter est è fluuiis limitaneis, & in Ortum fertur, haud procul à fontibus *Buckenham*, & *Keninghall* visuntur. (Keninghall.) Hæc, cui ab Icenis nomen relictum videatur, honoratissimæ HoWardorum familiæ sedes est, quorum gloria triumphatis Scotis maior est, quàm quæ à Scoticorum historicorum inuidia infringatur. Illa verò, cui à fagis, quas *Bucken* Saxones vocârunt, nomen factum existimo, (Buckenham.) castrum est longè pulcherrimum & munitissimum, quod à Guilielmo *D'Albigny* Normanno, cui *Conquæstor* dederat, conditum, per eius posteros qui Arundeliæ Comites erant, & *Tatsallos*, ad Kneuettorum familiam tandem descendit. Inde quamuis *Waueney* sit oppidis redimitus, ex illis tamen ne vnum quidem vetustatis nomine glorietur, sed priusquàm mare accedat, GARIENI flumini se admiscet, (Garienus fl.) qui Britannis *Guerne*, Anglis *Gerne*, & *Iere*, ab alnis proculdubiò sic Britannicè dictis, quibus obumbratur. E medio huius regionis emergit, non procul à *Gernston* viculo quem denominauit, nec longum in Subsolanum cursum tenuit, cùm *Wentsum* riuulum, (alii *Wentsar* vocant) ab Austro aquas suas infundat: ad quem VENTA ICENORVM florentissima huius populi olim vrbecula sedit, (Venta Icenorum. Caster.) quæ nunc nomine illo amisso, *Caster* appellatur. Nec mirum ex tribus Britanniæ Ventis hanc solùm nomen amisisse, cùm se penitùs amiserit. Præter parietinas enim & habitati soli indicia, pauculósq; Romanorum

nummos

nummos subinde fossoribus se exhibentes, nihil superest. Verùm ex hac posterioribus sæculis ortum habuit NorWicus, ad tertium hinc lapidem, propè Garienis & alterius fluuii anonymi (*Baridenum* aliqui vocant) confluentes; qui longo decursu recurrentibus sæpe ripis flexuosus hàc Garienem petit per *Attilbridg* antiquæ familiæ Mortumariorum sedem, qui aureum clypeum liliis nigris inspersum gesserunt, & cuius hæreditas per matrimonium Sussexiæ Comitibus quondam accreuit.

NORWICVS ista vrbs celeberrima, nobis *NorWich*, Saxonicè [*Northuyc*,] id est, *sinus Aquilonaris*: si *Wic*, Saxonicè fluminis sinum significet, vt docet Rhenanus: hoc enim loco sinuoso anfractu deuoluitur flumen: vel *statio Aquilonaris*, si *Wic*, vt contendit Hadrianus Iunius, stationem securam, vbi coniunctioribus ædificiis habitatur, denotet: vel castellum Septentrionale, si *Wic* castellum sonet, vt Alfricus noster Saxo affirmauit. Si verò *NorWic* à Venta deflexum cum quibusdam opinarer, quid aliud quàm à veritate ipse me deflecterem? Nec enim alio iure sibi Ventæ nomen arrogare potest, quàm vel Basilea AVGVSTÆ, vel Baldach BABYLONIÆ; vt hæc etenim è Babyloniæ, illa ex Augustæ occasu exorta; ita NorWicus noster è Venta illa antiqua serò emicuit; quòd Britannicum eius nomen apud authores *Caer Guntum* probat: in quo, vt in *Wentsum* siue *Wentsar*, iu. Ventæ nomen se planissimè prodit. Nec enim hoc vocabulum *NorWich*, ante bella Danica vspiam nostra legētibus sese offert. Tantùm abest, vt vel Cæsar, vel Guitelinus Britannus condiderit: quod fabulantur illi, qui omnia creduli amplectuntur, iudicii trutina nihil pensant. Verumenimuerò nunc suis opibus, frequentia, ædificiorum elegantia, templorum pulchritudine, & numero (Parœcias enim plùs minùs XXX. complectitur) ciuium sedulitate, in principem fide, in exteros humanitate, inter celeberrimas Britanniæ vrbes meritò connumeranda. Ab Æquatore LII. partibus XL. scrupulis, à Fortunatis

Norwich.

Wic quid Saxonibus significauit.

insulis XXIIII. partibus LV. scrup. peramœno situ in collis deiectu sedet, forma oblongiori, à meridie in Septentrionem mille quingentos passus protenta; latitudine autem dimidio minore, ad meridiem se sensim quasi in conum contrahente. Mœnibus validis (in quibus crebræ dispositæ turres, & vndecim portæ,) vndique obsepta, nisi ad Ortum quà flumen (cùm sinuoso flexu quatuor pontibus peruius Septentrionalem vrbis partem interluerit) profundo alueo, & præcipitibus ripis defendit. In ipsa huius vrbis quasi infantia, cùm Etheldredus vir mentis & consilii inops regnaret, Sueno Danus, qui Angliam magnis copiis peruasit, primùm diripuit, & posteà iniecto igne, succendit. Reuixit tamen, & vt in libro quo Angliæ lustrum condidit Guilielmus primus, tempore Edwardi Confessoris 1320. Burgenses in ea nnmerabantur. Quo tempore, vt ex eodem libro loquar, *reddebat* XX. *libras regi, & Comiti* X. *libras, & præter hæc* XX. *solidos, &* III. *prabendarios, &* VI. *sextarios mellis, & vrsum, & sex canes ad vrsum: modò verò reddit* LXX. *libras pensas Regi, & centum solidos de gersuma Reginæ, & asturconem, &* XX. *libras blancas Comiti &* XX. *solidos de gersuma ad numerum.* Regnante autem Guilielmo illo, funestæ seditionis fax, quam Radulphus Eastangliæ Comes in regem accenderat, hîc adhæsit: Cùm enim ille fuga sibi consuluisset vxor eius cum Britonibus Armoricanis hoc in loco grauissimam vsque ad extremam famem obsidionem sustinuit, quæ tamen eò demùm adacta, vt solum verteret, & ita accisa hæc vrbs vt vix 560. Burgenses relinquerentur, vt in illo Censuali libro legimus. De hac deditione meminit in sua ad Guilielmum Regem epistola Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariensis his verbis: *Regnum vestrum purgatum est spurcitia Britonum, castrum Norwich redditum est, & Britones qui in eo erant, & terras in Anglica terra habebant, concessa eis vita cum membris, iurauerunt quòd infra quadraginta dies de regno vestro exirent, & amplius sine vestra licentia in illud non intrarent.* Iam inde ex hoc calamitatum diluuio se paulatim

ciam recolligere cœpit, & Herbertus Episcopus, cuius fama ob sordes ad metas hæserat, Episcopalem sedem Thetfordia huc transtulit, Ecclesiamque Cathedralem ad Orientalem vrbis partem quàm speciosam exædificauit, prædiis munificè locupletauit, quæ sexaginta monachis alendis sufficerent; pro quibus nunc Decanus, sex Præbendarii, aliique substituti. *Vicus iam*, vt inquit Malmesburiensis, *erat mercimoniis, & populi frequentia insignis. Annoque decimo septimo*, vt in antiquis membranis legimus; *Regis Stephani, NorWicus de nouo fundata, vt villa populata, & communitas facta.* Stephanumque Regem Guilielmo filio in Appennagium, vt vocant, siue hæreditatem concessisse e tabulis publicis certissimum. A quo statim Henricus secundus extorsit, sibique retinuit, quamuis Henricus eius filius Rex Iunior dictus, cum regnum affectaret, Hugoni Bigodo, quem in suas partes pertraxerat, prolixè pollicitus fuisset. Bigodus tamen Regis iuuenis signa sequutus, qui regni spem oblatam intra iuris & æqui terminos continere non poterat, hanc vrbem grauissimè afflixit: posteaque cùm Norfolciæ Comes designatus esset, castrum illud excelso colli iuxta templum in ipsa vrbe instaurâsse creditur, quod fossa immanis altitudinis incinctum, inexpugnabile ea ætate fuisse videbatur. Lodouicus tamen Francus, cuius in verba seditiosi Angliç Barones contra Ioannem iurauerant, facilè deditione cepit. Bigodus castrum condidisse credimus, quod Leones salientes eadem forma in saxo exsculptos vidimus, qua vsi sunt in sigillis Bigodi, priusquàm Mareschalli dignitatem obtinuissent. Hæc in prima quasi NorWici ætate.

Subsequente verò sæculo maxima incrementa cœpit, ciuibusque opulentissimis floruit, qui ab EdWardo primo libello supplice in Comitiis contenderunt, vt vrbem suam mœnibus communirent, quod posteà ad summam vrbis firmitatem & dignitatem præstiterunt; Prætorémque pro Balliuis, quos priùs habuerant, vt quotannis deligerent, anno 1403. ab Henrico quarto impetrauerunt:

Domum Ciuicam perpulchram in ipsa media vrbe prope forum, quod statis diebus omnibus ad vitam necessariis refertissimum est, extruxerunt. Sed quid ego his immorer, cùm hæc omnia, Pontificum historiam, magistratuum seriem, & perditissimi rebellis Ketti in hanc rabiem Alexander Neuillus, vir natalibus, & literis clarissimus, pulcherrimè descripserit? Hoc tantùm adiiciam, quòd anno 1583. aquas ex fluuio per tubulos instrumento Hydragogico in altissimas vrbis partes subduxerunt ciues. Dicam tamen hîc, scribam tum Polydoro Virgilio Italo, tum Angelo Capello Gallo, vt pro tribunali venerandæ Antiquitatis respondeant, cur antiquos nostros ORDOVICES alio quasi sub sole iacentes, hanc NorWicum incoluisse affirmârint. Eandem etiam litem Caio nostro intenderem, nisi optimo & eruditissimo seni innatum patrię amorem oculos hac in re perstrinxisse certò nouerim.

A NorWico, Garienis in suum nomen aquis aduenis adscitis tortuosè voluitur, Ruffo pisce admodum fœcundus, & iam mari proximus in Austrum descendit, vt marinis fluctibus molliùs illabatur, lingulámque facit, quam hinc ipse, inde mare allambit. In hac lingula littore apertissimo *Yarmouth* vidimus, Saxonicè [*Garmuth*,] & [*Iermuth*,] id est, *Garienis ostium*, portum oppidumque elegantissimum, loci ingenio, & solerti opera permunitum. Quamuis enim aquis pænè circumualletur, ab Occasu flumine, quod versatili ponte insternitur, ab aliis partibus Oceano, nisi ad Septentriones, quà continens est: mœnibus tamen satis firmis quæ cum flumine formam quadrilateram oblongiorem efficiunt, pulcherrimè includitur: in quibus præter turres, ad Ortum moles eminet, vnde tormentis maioribus in mare subiectum, quod vix quinquaginta passibus abest, longè latéque effulminatur. Templum verò vnicum habet, & illud amplum, excelsáque pyramide conspicuum, iuxta Septentrionalem portam ab Herberto NorWicensi extructum, sub quo ad illud ampliandum educta visuntur egregii operis fundamenta.

Garienis ostium. Yarmouth.

menta. Hoc GARIANONVM illud vetus affirmassem, vbi olim Equites Stablesiani contra barbaros excubârunt, nisi ad *Castor* viculum proximum antiquitatis nomine apud incolas celeberrimum Garienem flu. ostium habuisse fama valuisset; & famæ indicia nonnulla annuissent, quibus refragari non ausim, quo minùs illud GARIANONVM existimem. Vt enim Caurus in Bataviam è regione tyrannidem exercet, & agglomeratis arenis medium Rheni ostium obturauit: itidem Aquilo hanc oram affligit, & arenas conuerrens, hoc ostium obstruxisse videatur. Nec tamen fraudi erit, si *Yarmouth* nostrum Gariano antiquo adiunctum, *Garianonum* dixerim; cùm Garienis, qui illi nomen fecit, nunc alueo mutato, sub hoc, quod etiam nomine signauit, Oceanum subintret. Non possum enim non fateri hoc nostrum *Yarmouth* recentioris esse memoriæ. Quum enim Garianonum illud vetus intercidisset, nec essent qui littus defenderent, Cerdicus bellicosus Saxo hîc terram conscendit, (vnde locus hodiè incolis *Cerdiksant*, & Historicis *Cerdiekshore* dicitur,) cùm Icenos grauissimo bello exercuisset; hinc in occiduas plagas soluit, vbi Occidentalium Saxonum Regnum instituit, nec longo pôst tempore pro Garianono, nouum oppidum posuerunt Saxones in agro illo fluido, ad Occidentalem fluminis ripam, quod *Yarmouth* dixêrunt: sed cùm minùs salubri esset situ, ad alteram ripam tunc *Cerdicksand* ab eodem Cerdico dictam, demigrârunt; nouum hoc oppidum condiderunt, in quo Edwardi Confessoris tempore, septuaginta, vt est in Angliæ Notitia, floruerunt Burgenses. Mœnibus deinde Ioanne regnante, firmauêrunt, breuíque ita opibus & potentia valuêrunt ciues, vt nauali bello Lestoffenses vicinos, & Portuenses (sic quinque portuum incolas dixêrunt) sæpiùs non sine magna vtrinque strage aggressi fuerint. Illis enim infensissimi fuerunt forsitan, quod quinque portuum numero, & priuilegiis exclusi fuissent, quibus Garianonum vetus, & maiores sui sub Comite littoris

Garianonum.

Cerdicus Sand

Saxonici olim gaudebant. Sed hanc ferociam compressit tandem Regia authoritas: vel vt alii existimant, eorum animos contudit pestis illa tristissima, quæ hoc oppidulo 7050. vno anno absumpserit, quod testatur Tabula Chronographica antiqua in templo appensa, vbi bella etiam cum Portuensibus, & Lestoffensibus notantur. Iam inde verò animus fractior fuit; nec ita ab opibus firmi rei mercatoriæ, & halecum (quas vulgò vocant, docti Chalcides, & Leucomænidas esse existimant) capturæ, quæ in hac ora totius orbis est vberrima, gnauiter incumbunt. Incredibile enim videatur, quantæ & quàm frequentes nundinæ hic ad festum Michaelis habeantur, & quanta vis halecum, aliorumque piscium distrahatur. Quo tempore Portuenses veteri instituto Balliuos suos *commissionarios* constituunt & huc mittunt; qui vt ex ipsorum diplomate, siue *Commissione* loquar, cum oppidi magistratibus, *tempore liberæ feriæ, Curiam quantum ad Nundinas pertinet, regant, regalem iustitiam faciant, & pacem Regis conseruent.* Portus verò qui subest, & incolis & Norwicensibus percommodus est; sed ne obstruatur, non sine magnis sumptibus cum Oceano colluctantur. Qui vt paria secum faceret, & quod alibi hoc littore hausit, redderet, modicam insulam hic aggesta terra nuper effecit. Hoc etiam ostio alter anonymus vnâ cum Gariene effunditur fluuius, qui cum eo quinque plùs minus milliaribus distans, longo decursu quasi gradum confert per *Ailesham* forum non infrequens, & dirutum monasterium *Benedicti de Hulmo*, vulgò *S. Benet in the Holme*, id est, in Insula amnica, quod Canutus Danus construxit, & firmissimis mœnibus propugnaculisque Monachi posteà ita armârunt, vt potiùs castrum quàm claustrum videretur. Adeò, vt Guilielmus Conquæstor expugnare non potuerit, donec monachus ea lege prodidisset, vt Abbas crearetur, quod factum: sed statim nouus Abbas quia proditor, regis iussu vt ferunt incolæ, suspensus, iustas proditionis pœnas persoluit. Terra verò adeò palustris in hac insula, vt resectis fibris & radicib.

Halecès. S. Benets.

arborum, & arbuſtorum innatorum, aquis innatet, & quouis trahentem ſequatur.

A Garienis oſtio littus ad *Winterton* notiſsimum nautis promõtoriolum rectâ quaſi in Boream tendit, cui nomen inditum à Brumali ſitu ſuſpicor. Oceano enim ventorum & frigoris genitori obiacet, ager tamen circumuicinus (multorum opinione) totius Angliæ & pinguiſsimus, & reſolutiſsimus: vtpote qui minimum laborem poſcit, & fructum reddit maximum. Vili enim equo (quod de Bizacio Africæ ſcribit Plinius) & à parte altera iugi, anu vomerem trahente facilè proſcinditur. *Ager pinguiſsimus.*

A *Winterton* ſtatim conuerſa ora in Oceanum ſine vlla ferè prominentia recedit longo tractu & iacenti, vſque ad *Eccles* ab Oceano ferè abſortam, inde excelſiori littore ad *Waybornehope* ſinum non ita pridem munitum. Cui proximum eſt *Blakeney* Carmelitarum collegium ſuperiori ſæculo celebre, à Domino Rob. de Roos, Rob. Bacono & I. Bretto militibus conditum, è quo prodiit Ioannes *Baconthorp*, à loco natali (quæ nunc Equeſtris proſapiæ Heydonorum ſedes eſt) nominatus, vir eo ſeculo eruditione tam varia & recondita, vt in ſumma admiratione apud Italos fuerit, & Doctor Reſolutus vulgo vocaretur. Vnde de eo Paulus Panſa: *Si Dei opt. Max. penetralia adire ſuadeat animus, nemo accuratiùs eſſentiam eius mandauit literis. Si rerum cauſſas, ſi naturæ effectus, ſi cœli varios motus ac elementorum contrarias qualitates diſcere exoptet quiſquam, hic ſe officinam offert. Chriſtianæ religionis arma Vulcaniis munitiora contra Iudæos ſolus hic reſolutus Doctor miniſtranda tradidit*, &c. Blakeney. 1326

Walſingham vix quinque hinc milliaribus abeſt. Vnde à maris vicinitate *Parathalaſſam* vocat Eraſmus. Nunc optimi croci prouentu, nuper peregrinatione ad Diuam Mariam virginem omnibus Anglis celeberrimus hic erat viculus, quam qui ſuperiori ſæculo non inuiſerat, & dono ſalutarat, in Deos impius videbatur. Sed hanc ſuis ipſius verbis Eraſmus qui vidit, tibi deſcribet. *Haud procul à mari* VValſingham.

passuum ferè tribus millibus, vicus est vix alia re victitans, quam commeantium frequentia. Collegium est Canonicorum, sed quibus a Latinis regulæ cognomen additur, medium genus inter monachos & canonicos, quos seculares appellant. Collegium hoc vix alios habet prouentus, quàm ex liberalitate virginis. Nam maiora quædam donaria seruantur: Cæterùm si quid est nummorum aut leuioris precii, cedit in alimoniam gregis & præfecti, quem illi Priorem vocant. Templum est nitidum & elegans, verùm in eo non habitat virgo: sed illud honoris gratia cessit filio. Illa suum habet templum vt a dextra sit filio. Nec hic tamen habitat: nondum enim ædificium est absolutum, & locus est vndique perflabilis patentibus ostiis, patentibus fenestris, & in propinquo est Oceanus ventorum pater. In eo templo, quod inabsolutum dixi, est sacellum angustum, ligneo tabulatu constructum ad vtrumque latus per angustum ostiolum admittens salutatores. Lumen est exiguum, nec ferè nisi ex cæreis, fragrat odor naribus gratissimus. Imò si introspicias, dicas diuorum esse sedem, adeo gemmis, auro, argentoque nitent omnia. Sed patrum memoriâ cùm superstitiones profligaret Henricus Octauus, hæc disparuerunt omnia. De Walsinghamia nihil aliud est quod attexam, nisi Equestrem Walsinghamiorum familiam (vt qui Genealogias rimantur volunt) hinc nomen, & originem duxisse: è qua nunc floret clarissimus Eques D. Franciscus Walsinghamius, Regiæ Maiestati à Secretis, vir in maximis regni negotiis vt prudentia perspicacissima, ita industria singulari, & pietate eximia.

Brannodunū. Brancaster. Huic ad occasum in littore vicinum erat antiquum illud BRANNODVNVM, vbi cùm Saxones primùm Britanniam infestarent, Equites Dalmatæ sub Comite Littoris Saxonici præsidium egerunt: nunc verò vicus est rusticanus, nihil præter nominis reliquias retinens, vallumque quod octo plus minus iugera includit, ostendens, & *Brancaster* nominatur. Percommodè huic loco præsidium impositum fuit: ad S. Edmundi enim viculum vicinum, & *Hunstanton* ab Edmundo illo constructū ora ad Austrum reflecti-

reflectitur, sinumque laxiorem admittit piratis expositum, in quem plura flumina se effundunt. Hunc sinum nostri *The Washes* vocant, Ptolemæus ÆSTVARIVM METARIS, pro *Maltraith* dixit, quo nomine huiusmodi æstuaria alibi Britanni nuncupârunt, nec aliud quàm æstuarium incertum, quale hoc est, illis significat. Huic, quà *Ouse* flumen Oceano obnititur, assidet *Lynne*, à diffusis forsitan aquis nominatum, hoc enim *Lhyn* Britannis denotat. Oppidum hoc est amplum, mœnibus latè magna ex parte cinctum, duobusque exiguis fluuiolis diuisum; & quanquam recentiùs sit, & non ita pridem *Linnum Episcopi* dictum, quòd ad Episcopos NorWicenses vsque ad Henrici VIII. tempora spectârit, (è ruinis enim vetustioris emersit, quæ è regione in *Mershland*, hodie *Old Lynne*, & *Lynnum Regis* vocatur) portus tamen securitate qui aditu est facillimus, mercatorum frequentia, ædium pulchritudine, & ciuium opulentia, si NorWicum excipias, facilè inter Icenos primas vendicat. Immunitatibus etiam gaudet amplissimis, quas sanguine suo à Ioanne Rege, dum eius caussam tuerentur, emêrunt, qui Prætorem constituit, & suum ipsius gladium præferendum tradidit. Libertates posteà amissas non sine sanguine etiam ab Henrico tertio redemêrunt, cum eius signa sequuti, infelici prælio contra proscriptos Barones in Eliensi insula dimicarent, quod liber Eliensis, & Matthæus Parisiensis contestantur. E regione Lynni trans flumen *Mershland* regiuncula palustris (quod nomen indicat) subiacet, fossis & elicibus ad eliciendas & corriuandas aquas vbique distincta, gleba admodum exuberanti, & pecorum læto prouentu, sed quam Oceanus allatrando, alluendo, inundando, & lacerando sæpissimè grauissimeque ita exercet, vt vix aggeribus cohiberi possit.

Metaris æstuarium. The VVashes. Lynne. Mershland.

Oram nunc maritimam legimus omnem, introrsum verò, ad occiduum agri latus oppida sunt etiam quamplurima; sed quia recentioris illa memoriæ, paucis percurram;

Rising. Iuxta Lynnum *Rising* castrum ædito colli appositum, & arcis NorWicensis æmulum, olim MoWbraiorum, vt accepi, sedes; nunc vero vetustate prolapsum quasi animam efflauit. Castleacre. Inferius *Castleacre* Comitum Warreniæ quondam habitatio, Bardolphi Barones. *Wormegay*, nunc *Wrongey* vbi Bardolphi Barones admodum nobiles diu floruerunt, qui tria quinquefolia aurea in parma cyanea vsi sunt, quorum hæreditatis magna pars vnà cum titulo I. Phillips cessit, & per eius filiam ad Vicecomites de *Bello-monte* transiuit. Svvaffham. *SWaffham* forum celebratum. *North Elmeham*, vbi aliquandiu sederunt Episcopi, cùm in quo diœceses diuisa esset hæc Dereham. prouincia. *Dereham*, duas Withburga Regis Annæ filia sepulta; quæ quia à luxuria, & leuitate remotissima, à maioribus inter Diuas relata. *Wimondham* nunc *Windham* sepultura Dominorum de *Albineto* olim clarum, & *Icborrow*, quod ICIANOS fuisse, quorum Antoninus memorat, opinatur Talbottus. D' Albigni. Iciani. Ickborrovv. Nec est cur de his plura verba faciam. Nihil mihi iam longius est quàm enumeratis Norfolciæ Comitibus, & Ducibus, Cantabrigienses adire.

Radulphum primum Comitem instituit Guilielmus *Conquæstor*, qui statim rebus nouandis, vt dixi, inhians, successorem habuit Hugonem Bigodum *de tertio Norfolciæ denario*, vt in Creationis charta habetur, ab Henrico primo (cuius erat Seneschallus) Comitem effectum: Cui successerunt continuata à patre ad filium serie Hugo qui ab Henrico Rege iuniore contra Henricum secundum stetit; Rogerus qui sub Ioanne Rege floruit; Hugo qui 1225. obiit; Rogerus qui suæ familiæ titulum Mareschalli Angliæ vxorio iure intulit. Norfolciæ Comites, & Duces. Matildem enim primogenitam Guilielmi Mareschalli Comitis Penbrochiæ filiam, & ex hæredibus vnam sibi matrimonio copulauit, è qua suscepit Rogerum Comitem Norfolciæ qui luxatis in hastiludio corporis articulis sine prole fatis concessit, & Hugonem Bigod Angliæ Iusticiarium in prælio ad *LeWes* occisum: cuius filius Rogerus patruo in Norfolciæ Comitatu & Mareschalli dignitate suffectus erat: qui cùm in Regis EdWardi I. odium & offensionem incurrerat omnes ho-

nores & hæreditatem ferè vniuersam in Regem transcribere coactus est. Rex verò Thomam de *Brotherton* suum è secunda vxore filium Norfolciæ, & Mareschalli titulis honorauit: cuius filia (vnicam enim suscepit) Ioanni Domino Segrauio locata Elizabetham ex asse hæredem peperit, quam Norfolciæ Ducissam creauit Rex Richardus secundus. Hæc in matrimonium data Ioanni de *MoWbray*, qui etiam à Bigodis stemma duxit, suscepit Thomam MoWbray primum Norfolciæ Ducem, & Angliæ Mareschallum à Richardo secundo creatum, & ab eodem exilio multatum: cui filius, nepos, & abnepos Ioannis nomine successerunt, quibus sine prole mascula defunctis, eorum honorem consequutus est Richardus Regis EdWardi Quarti filiolus, qui Annam vnicam vltimi MoWbraiorum filiam duxerat: cumque illi in teneris annis sublati essent, Richardus Tertius Rex Angliæ hunc titulum, & Mareschalli authoritatem Ioanni Hovvardo contulit, cuius mater altera filia erat illius primi Thomæ Movvbraii, Ioannes iste in prælio ad *BosWorth* occubuit dum contra Henricum Septimum pugnaret. Huius filius Thomas qui ex creatione Richardi Tertii Surreiæ Comes, in Norfolciæ Ducem ab Henrico VIII. euectus erat, cum, Iacobo IIII. Scotorum rege occiso, Scoticam aciem ad *Floddon* profligasset. In cuius victoriæ monumentum HoWardorum familiæ concessum est, vt in area illa argentea transuersa (*Bendam* vocant) quæ in ipsorum clypeo gentilitio cernitur, scutum aureum interponerent cum dimidiato Leone rubro, sagitta ore transfixo, intra eiusdem coloris limbum duplicem vtrinque liliatum, quæ quodammodo Scotorum Regum sunt insignia. Thomas filius huic successit quem inter reciprocos fortunæ æstus iactatum tempora nostra viderunt, cuius è filio Henrico nepos nomine Thomas læsæ maiestatis reus anno salutis 1572. capite truncatus, Norfolciæ Dux erat postremus.

Scutum honorarium in insignibus Howardorum.

Sunt in hac prouincia Parochiales ecclesiæ plus minus 660.

Cambridgeshire.

INTRORSVS ager Cantabrigiensis, Saxonicè [*Grentbriggscyse,*] vulgò *Cambridgeshire*, longiùs in Aquilonem productus, Norfolciæ & Suffolciæ obiacet, à meridie Orientalibus Saxonibus, & Hertfordensibus, ab occasu Huntingdonensibus, à Septentrione Lincolnìensibus, & Vsà flumine, qui ab occasu in ortum transuersum interſecat, in duas partes dispertitus.

Inferior & australis, magis culta, magis consita, ideoque latior, non perlibrata planitie, ſed exiguè plana, plurima, imò tota (niſi quà crocum copiosè progignit) frumentariis iacet campis, hordeumque laudatiſſimum affatim effundit, è quo ad regerminationem madefacto, ligulisque enatis tosto, *Byne* maxima copia conficiunt (nos *Mault* vocamus,) & ad ceruiſiam coquendam vtimur; quo in vicinas regiones diſtrahendo maximum quæstum faciunt incolæ. Vlterior, & Septentrionalis pars, quòd frequentibus fluminum alluuionibus paludeſcat, & in inſulas diſpergatur, *The Ile of Cly* dicitur, paſcuis vberrimis peruiridis & læta, cæterùm aqua ſubeunte quodammodo ſuſpenſa, nonnunquam verò inundante, maximam partem adoperta.

Mault.

Inferioris partis occiduum latus perſtringit ex Conſularibus Romanorum viis altera (*Erming ſtreat* liber Elienſis vocat) quæ Huntingdoniam rectà ducit, per *Roiſton* in ipſo agri limine, oppidum notum, ſed tamen nouum.

Roiſton ad *Hertfordiæ Comitatum ſpectat.*

Magis

Magis ad occaſum hanc partem mediam interluit fluuiolus qui ex *AshWell* demiſſus, ab Auſtro in Boream, vt ſe Vſæ committat, variis anfractibus contendit, non procul à *Burne* caſtro, quod olim Picotti Vicecomitis huius agri, & Peuerellorum qui ex eius filia oriundi Baronia. Quo nomine hunc fluuium appellent ſcriptores, controuertitur: alii *Grantam*, *Camum* alii nuncupant, quibus ego potiùs aſſentior, tùm quòd obliquior incedat: hoc enim Britannis *Cam* ſonat, vnde obliquus in Cornwallia fluuius *Camel* dicitur: tùm etiam quòd vetus illud oppidum CAMBORITVM, quod Antoninus in tertio Britanniarum Itinere memorat, huic adſediſſe, ex diſtantia, & nomine mihi ferè perſuaſerim. *Camboritum* etenim vadum ad Camum, vel vadum flexuoſum ſignificat: nam *Rith* vadum Britannis noſtris ſignificat, quod eò adnoto, vt Galli faciliùs videant, quid ſit *Auguſtoritum*, *Darioritum*, *Rithomagus*, &c. in Gallia. Sed Camboritum noſtrum maluerunt Saxones [*Grantceaſter*, & *Gronceaſter*] vocare, quod nomen etiamnum retinet, ſed vnde factum fuerit, nondum video. A *Gron* Saxonica dictione, quæ locum paluſtrem ſignificat, ſi deducerem, forſitan errarem: Aſſerius tamen loca paluſtria in agro Sommerſettenſi ſemel atque iterum *Gronnas paludoſiſſimas* Saxonico Latino vocabulo dixit, & vrbs Friſiæ Occidentalis, quæ paluſtri loco ſita, *Groneingen* dici notiſsimum eſt. Sed nominis huius rationem venentur alii. Hæc circa annum Chriſti 700. *deſolata ciuitatula fuit*, vt inquit Beda, dum memorat, *iuxta muros inuentum fuiſſe locellum de marmore albo pulcherrimè factum, operculoq; ſimilis lapidis aptiſſimè tectum.* Nunc autem viculus eſt, cuius partem Henricus Laceius Lincolniæ Comes Henrico filio notho ea lege donauit, vt eius poſteri, (qui iampridem defecerunt) non aliud quàm Henrici nomen vſurparent: alteram partem Henricus Sextus Rex Angliæ è Lancaſtrenſi familia oriundus, cui Comitis Laceii patrimonium obtigit, Collegio ſuo Regio in Cantabrigia, ſiue *Cambridge* côceſsit. Quæ antiqui Camboriti

Burne.

Camboritum.

Rith *quid Britannis, & Gallis ſignificauit.*

Grantceſter.

Cambridge.

vel pars, vel proles fuit, adeò & ſitu & nomine eſt confinis. Nec facilè crediderim *Cam* à *Grant* deflexum, vtpote duriuſcula hæc videatur deflexio, in qua omnes literæ abſorbentur: exiſtimarim potiùs vulgum antiqui nominis *Camboriti*, vel *Cami* flu. vocabulum retinuiſſe, licet ſcriptores Saxonico nomine *Grantbridge* ſæpiùs vſi fuerint. Vrbs hæc quæ altera Angliæ Academia, alter oculus & ἔρεισμα alterum, clariſsimaque bonarum literarum & pietatis officina, ad Camum ſedet: qui cum Occidentale eius latus inſulis ludens perſperſerit, ad Ortum conuerſus in partes diſpertit duas, ponteque coniungitur, vnde recentius hoc nomen *Cambridge* enatum. Vltra pontem Caſtellum cernitur amplum & vetuſtum, quod ſua iam fata compleſſe videatur, & Collegium S. Magdalenæ ſacrum. Cis pontem, vbi vrbis pars longè maxima iacet, platearum deſcriptione, templorum frequentia, & quatuordecem pulcherrimis Muſarum ſacrariis, ſiue Collegiis omnia nitent; in quibus eruditiſsimi viri magno numero aluntur, maximarumque artium ſcientia, & linguarum cognitio ita florent, vt literarum, religionis, & totius doctrinæ fontes iure optimo cenſeantur, qui Eccleſiæ & Reipubl. hortos ſalutaribus aquis ſuauiſsimè irrorant. Nec quicquam hîc deſideres, quod in florentiſsima Academia requiras, niſi quòd è paluſtri ſitu aliqua eſt cœli grauitas. Fortaſſe autem, qui eò loci primùm Academiam inſtituerunt, Platonis iudicium approbarunt. Is enim cùm corporis habitudine vteretur optima, Academiam inſalubrem Atticæ locum ſtudiis delegit, vt quod redundans eſſet, & animum grauaretur, loci intemperie ſupprimeretur. Nihilominus maiores noſtri viri longè prudentiſsimi hanc vrbem, nec ſine Deo duce, ſtudiis dicauerunt, præclarisque operibus illuſtrârunt.

Collegia. Verùm ne in optimos illos literarum patronos, imò (vt cum Eumenio loquar) liberorum noſtrorum parentes peſsimè ingrati videamur, ipſos, & Collegia, quæ bonis literis conſecrârunt, honoris cauſſa ex hiſtoria Cantabri-

tabrigiensi summatim memoremus. Cantabrum Hispanum anno ante Christum natum 375. Academiam hanc primùm instituisse, & Sebertum Orientalium Anglorum regem anno post Christum 630. restituisse perhibetur. Posteà Danicis procellis subinde euersa diu neglecta iacuit, donec sub Normannico imperio omnia dilucescere inceperint. Iam inde literarum diuersoria, hospitia, & Aulæ studiosis excitata fuerunt, sed nullis possessionibus dotata. Primum verò Collegium (quod S. Petri domus vocatur) Hugo Balsham Episcopus Eliensis, anno 1280. extruxit & dotauit, quem sequuti & imitati Richardus BadeW ab Elizabetha Clara Vltoniæ Comitissa adiutus, anno 1326. Aulam Clarensem; Maria de *S. Paulo* Penbrochiæ Comitissa, anno 1343. Aulam Penbrochiensem; Societas fratrum Corporis Christi 1344. Collegium Corporis Christi, quod & S. Benedicti dicitur, Ioannes Crandensis anno 1354. Aulam Trinitatis; Edmundus Goneuile anno 1348. & Ioannes Caius Medicus nostro tempore Goneuilli, & Caii Collegium. Henricus VI. Rex Angliæ Collegium Regium 1441. (cui sacellum adiunxit, quod inter pulcherrima orbis ædificia suo iure sibi locum vendicat.) Margareta Andegauensis eius vxor anno 1448. Collegium Reginale. Eodémque tempore Ioannes Alcockus Episcopus Eliensis Collegium Iesu. Robertus Woodlarke 1459. S. Catharinæ aulam. Margareta Richmondia Regis Henrici VII. mater, Christi & S. Ioannis Collegia circiter annum 1506. Thomas AWdley Angliæ Cancellarius Collegium Magdalenæ, quod clarissimus vir D. Christophorus Wrey summus Angliæ Iusticiarius & ædificiis & possessionibus nunc adauget, & potentissimus Rex Henricus VIII. S. Trinitatis Collegium anno salutis 1546. religioni & bonis literis exædificarunt. Quodque bonis studiis, nostro sæculo, & nobis gratulor, honoratissimus & prudentissimus vir D. Gualterus Mildmaius Eques auratus, & Regiæ Maiestati ab intimis consiliis nouum Collegium in Emanuelis honorem nunc molitur.

Ioannes Caius.

Nec à Martis tamen furore, quamuis musis sacrata, omninò libera fuit. Cùm enim Dani passim latrocinia agitarent, sæpius hîc hibernarunt, & anno Salutis decimo supra millesimum, cùm Sueno Danus omnia acerbissimo tyrannidis terrore opprimeret, nihil famæ, & Musis donârunt: quod tamen Sullam Athenis fecisse legimus, sed totam incendio miserè deformârunt. Primis nihilominùs Normannorum temporibus satis frequens erat: legimus enim in Guilielmi primi Censuali libro, *Burgus de Grentbridge in decem custodias diuiditur, & 387. mansiones habet. Sed pro castro destructæ fuerunt domus octodecim*, cùm Guilielmus ille primus Anglos quos nuper vicerat castris tanquam frænis seruitutis vbique coërcere statuit. Bello posteà Baronico proscripti ex insula Eliensi plurimum damni intulerunt, ad quorum direptiones cohibendas fossam altam ad Orientalem vrbis partem duxit Henricus tertius, quę etiamnum *Kingsdich* dicitur. Vocat hîc me tacita nonnullorum expectatio, vt de antiquitate huius Academiæ opinionem proferam meam: sed nihil me interpono: nec enim animus est florentissimas nostras Academias παραλληλίζειν, quibus pares non nouerim. Vereor tamen ne Nephelococcygias nobis condiderint, qui huius vetustatem longè supra veri fidem efferentes Cantabrum istum statim post Romam conditam, multos videlicet ante Christum natum annos, hanc Academiam instituisse tradiderunt. Hoc certum est, quocunque tempore primùm instituta fuit, regnante Henrico primo, bonarum literarum sedes denuò esse cœpit: sic enim in appendice vetusta ad Ingulphum legitur: *Transmisit Abbas Ioffredus ad Manerium suum de* Cotenham *iuxta Cantabrigiam Gislebertum commonachum & sacræ Theologiæ professorem cum aliis tribus monachis, qui sequuti eum in Angliam philosophicis theorematibus & aliis scientiis primitiuis instructissimi, quotidie Cantabrigiam adeuntes, & conducto quodam horreo publicè suas scientias palam profitentes in breui temporis excursu grandem discipulorum numerum contraxerunt. Anno verò secundo*

tundo aduentus illorum, in tantum accreuit discipulorum numerus, tam ex tota patria, quam ex oppido, quòd quælibet domus maxima, horreum, nec vlla ecclesia sufficeret eorum receptaculo. Vnde diuersis in locis à se diuisi & formam Aurelianensis studii sequuti, summo mane frater Odo Grammaticus & Satyricus singularis pueris & iunioribus sibi assignatis legebat Grammaticam iuxta Prisciani doctrinam & Remigii in eundem. Ad horam verò primam Terricus acutissimus sophista Logicam Aristotelis iuxta Porphyrii & Auerrois Isagogas & commenta adolescentioribus tradebat. Ad horam verò tertiam frater Wilhelmus Rhetoricam Tullii, Quintilianique flores perorabat: magister verò Gislebertus omnibus Dominicis diebus & sanctorum festis verbum Dei ad populum prædicabat. Ex isto itaque fonte paruo qui creuit in fluuium magnum videmus nunc lætificatam ciuitatem Dei, & totam Angliam factam frugiferam, per plurimos magistros doctorésque de Cantabrigia exeuntes ad similitudinem sancti Paradisi, &c. Quo autem tempore facta sit Vniuersitas, Robertus de *Remington* pro me dicet, *Regnante EdWardo primo de studio Grantbridg facta est Vniuersitas, sicut est Oxonium, per curiam Romanam.* Sed quid ego imprudens adolescentulus in hanc arenam descendo? In qua iampridem duo eruditissimi senes digladiati sunt, quibus ego sanè arma libentissimè submitto, & tantis nominibus honore quàm possum maximo, in omnibus assurgo. Meridianus qui Cantabrigiæ vertici imminet, partibus XXIII. scrupulis XXV. ab vltimo occidente distat. Arcus verò eiusdem Meridiani inter Æquatorem & Verticalem punctum interiectus gradibus LII. scrupulis XI. commensuratur.

Proximè Cantabrigiam ad ortum brumalem colles eminent æditiores, *Gogmagoghils* studiosi vocant, Henricus Huntingdonensis, *Amœnissima montana de Balsham dixit*, à viculo subiecto, in quo, vt ille scripsit, Dani nihil sibi ad immanissimam crudelitatem reliquerunt. In horum summitate militare vallum cernitur, amplum sanè, triplici aggere firmatum, & planè eo tempore inexpugnabile munimentum, (vt quibusdam rei bellicæ

Gogmagoghils.

Vallum militare.

non imperitis placet) nisi quòd aqua longiùs absit. Hoc *Vandelbiriam* appellare videtur Geruasius Tilburiensis. *Sub Cantabrigia*, inquit, *locus erat Vandelbiria dictus, eò quòd illic Vandali Britanniæ partes sæua Christianorum peremptione vastantes castrametati sunt: vbi ad monticuli apicem fixere tentoria, planities in rotundum vallata circumcluditur, vnico ad instar portæ aditu patens ad ingressum*. De militari spectro hic obuersante, quod subtexit, quia nugacissimum est delirantis Monachi commentum tacitus prætermitto. Non enim nostri instituti est dulces, vt inquit ille, fabulas nectere, & aures oblectare. * Sub hoc magis ad ortū *Horsheath* inter viuaria locum habet, cuius possessio ad antiquas & claras Argentoniorum, & Alingtoniorum familias de quibus alibi, longa serie spectasse dignoscitur, vtique Alingtoniorum iam habitatio. Non procul fossæ illæ magnæ & longæ hinc inde cernuntur, quas Orientales Anglos duxisse certum est, ad Mercios cohibendos qui repentinis incursionibus cuncta obuia immaniter populari solebant.

Horsheath.

In Hertfordshire.

Flemsdike, & aliæ.

Sub ipsam autem Cantabrigiam ad Ortum propè *Sturum* amniculum, nundinæ totius Angliæ celeberrimæ siue conuenarum multitudinem, siue mercium copiam spectes, quotannis mense Septembri habentur. In proximo quà iter erat impeditissimum, & itinerantibus molestissimum, pulcherrimam aggesto aggere viam non ita pridem per tria plùs minus mill. pass. versus *NeWmarket*, optimus & integerrimus vir D. G. Heruæus Legum Doctor, & Aulæ Trinitatis præpositus magnis impensis, sed pio, & laudabili sanè instituto substruxit.

Sturbridge faire.

* Magis ad Aquilonem *Rech* oppidulum mercatorium iacet, sub quo fossa illa admirāda, quam alii *Rech-dike*, alii *Deuils-dike* appellitant, incipit, & longo tractu in Suffolciam ad ortum procurrit; ducta, vt iam diximus, ad regiones Merciorum, & Orientalium Anglorum distermінandas. Ad hanc *BurWell* assidet, vbi olim castrum quod difficillimis illis Regis Stephani temporibus, Galfredus de

Burwell.

Magna-

Magnauilla Essexię Comes, qui in alienas possessiones irruendo, magnam famæ iacturam fecit, fortiter oppugnauit, donec sagitta transfixus regiones illas longa formidine exsoluit.

Ad eandem etiam fossam *Kirtling* quæ & *Catlidg* nominatur, situm habet, nunc celebris ædibus primariis Baronum *North* quos eo honore Maria Regina ob prudentiam decorauit, olim verò synodo frequenti dum Ecclesiastici de Paschate celebrãdo acriter inter se digladiarentur. * Kirtling. 977.

Superiorem & Septentrionalem huius agri portionem in insulas totam dispesci diximus: quas qui Saxonico sęculo occupârunt, *Giruii* dicebantur, id est, (vt quidam interpretantur) paludicolæ, nunc verò à primaria insula *Elie*, Saxonicè [*Elig*,] vno vocabulo omnes *Theyle of Elie* vocantur. Hoc verò nomen Beda ab anguillis deduxit, vnde nonnulli *Insulam Anguillariam* dixerunt; Polydorus Virgilius à Græco Ελος, quod paludem denotat, repetit; alii ab *Helig* Britannico, quod salices significat, quarum, cùm aliarum arborum sit impatiẽs, est feracissima, tum soli natura, tum quòd contra irrumpentium amnium impetus satæ, sæpiúsque cæsæ, innumero hærede, vt Pliniano verbo vtar, profuerunt. E quibus etiam & hîc & alibi corbes texũtur, quas cum Britanni *Baskades* vocent; ego, vt hoc obiter notem, Martialem non intelligo, nisi de his inter Apophoreta intellexerit in illo disticho: Theyle of Elie. Bascauda.

Barbara de pictis veni Bascauda Britannis:
Sed me iam mauult dicere Roma suam.

Gramine lætissimo omnia in his insulis virent & luxuriant, Scordiúmque quod & Trissago palustris dicitur iuxta fossas copiosè profunditur. Verùm palustres has insulas Felix antiquæ memoriæ scriptor his verbis depinxit: *Est immensæ magnitudinis palus, quæ à Gronte fl. ripis incipiens nunc carectis, interdum nigris fusci vaporis laticibus, nec non insularum nemoribus interuenientibus, & flexuosis riparum anfractibus ab austro in Aquilonem mare tenus, longissimo tractu protenditur.* Eandémque carmine Guilielmus monachus CroWlandensis in vita Guthlaci sic descripsit: Scordium.

Est apud Angligenas à Grontæ flumine, longo
Orbe per anfractus stagnosos, & fluuiales,
Circumfusa palus, orientalisque propinqua
Littoribus pelagi, sese distendit ab austro
In longum versus Aquilonem, gurgite tetro
Morbosos pisces vegetans, & arundine densa
Ventorum strepitus, quasi quædam verba susurrans.

Adiunge his, si placet, ex Huntingdonensi: *Palustris hæc regio lætissima est, & visu decora, multis fluuiis decurrentibus irrigata, multis lacubus magnis, & paruis depicta, multis etiam siluis, & insulis florida.* Habe etiam in coronidem Guiliel. Malmesburiensis paucula verba: *Piscium hîc tanta copia, vt sit aduenis miraculo, indigenis pro illorum admiratione ludibrio: nec minor aquaticarum volucrum vilitas, vt pro vno asse de vtroque cibo quinque homines, & eò ampliùs non solùm famem pellant, sed etiam ad satietatem se expleant.* Hoc loci ingenio, & rerum affluentia freti seditiosi quidam, nec solùm Angli contra Guili. sed etiam Barones quotiescunque proscriberentur, hinc regibus negotium facesserunt; verùm infelici semper successu; quamuis ad *Athered*, hodie *Audre*, vbi facilimus est in insulam trãsitus, & aliis in locis subinde propugnacula posuerint. Tombertum quendam Australium Giruiorum principem hanc regionem Etheldræ vxori in dotem dedisse legimus: quæ cùm Egfridum Nordãhumbrorum regem, cui secũdò nupserat, reliquisset, vt Christo inseruiret: in primaria harum insula, & proprie *Elige* dicebatur, sexcẽtarumque familiarum tunc censebatur, deuotis virginibus monasterium construxit, cui & ipsa præfuit. Quod tamen primùm non fuit in hac palustri regione templum. Liber enim Eliensis, Augustinum nostrum ad *Cradiden* ecclesiam posuisse, author est, quam Penda Mercius posteà subuertit: & Malmesburiensis prodit, Felicem Orientalium Anglorum episcopum ad *Soham*, quæ NorWicensis adhuc iuris est, primam sedem habuisse: *Soham*, inquit ille, *Villa est iuxta stagnum quod volentibus ire in* Ely, *quondam periculosum nauibus, nunc facta via per palustre arundinetum transitur pedibus. Sunt ibi adhuc indicia*

Audre

Soham.

indicia dirutæ à Danis ecclesiæ, quæ habitatores pariter exustos cum ruinis operuit suis. Quo etiam tempore illud Etheldredæ monasterium Danico furore corruit, sed restaurauit EthelWoldus Wintoniẽsis episcopus, qui facta cum rege conuentione, insulam de integro emit, eiectísque sacerdotibus, monachis compleuit; quibus Edgarus rex, vt in eius diplomate legitur, *concessit inter paludes causas seculares duarum Centuriarũ, & extra paludes quinque Centuriarum cum dimidia in* WichlaW, *in prouincia Orientalium Anglorum,* quæ *S. Etheldredæ Libertates* hodie dicuntur. Deinde amplissimis redditibus reges, virique principes locupletârunt, adeò vt Cœnobiarcha (teste Malmesburiense) *mille quadringentas libras suo marsupio quotannis annumerarit.* Richardusque Cœnobiarcha vltimus, Comitis Gisleberti filius, hisce diuitiis quasi ebrius, & Lincolniensi Episcopo subesse dedignatus, auratis verbis, vt scribunt monachi, & exquisita diligentia cum Rege egit, vt sedes Episcopalis hîc constitueretur, quod morte præreptus, non obtinuit. Statim tamen rex Henricus primus, hoc à Papa consequutus, Heruæum Bangorensem præsulem sede sua eiectum primum episcopum instituit, cui & successoribus Cantabrigiensem agrum, qui ad Lincorniensem præsulem spectauit, in diœcesim assignauit, & in his insulis iura quædam regalia confirmauit. Lincolniensibus autem Episcopis, quibus hanc insulã & Cantabrigiensem agrum subtraxerat, *Spåld-Wic Manerium* ad damnum resarciendum concessit: vel vt Eliensis liber habet, *Datum est Manerium de SpaldWic Lincolniensi ecclesiæ in ius perpetuum pro commutatione episcopalis curiæ super pagum Grantbrigensem.* Heruæus iam Episcopus constitutus nihil priùs habuit, quàm suæ ecclesiæ dignitatem augere: *Vt esset vbique à telonio libera* (Eliensis libri verbis vtar) *impetrauit, de iugo seruitutis & custodia quam castello NorWici debebat, liberauit: viam ab* Exning ad Ely per paludes, VI. plùs minùs mill. pass. substruxit, & latifundia nõ pauca acquisiuit. Successores autem acciso monachorum numero (è septuaginta enim solummodò quadraginta reliquerunt) rerum copia diuitiisque affatim ad

nostra vsque tempora affluxerunt, & dies festos & solennes tanto cum apparatu & pompa celebrârunt, vt reliquis Angliæ monasteriis laudem omnem præripuerint, vnde & poeta illo sæculo non malè cecinerit:

Præuisis aliis, Eliensia festa videre,
Est, quasi præuisa nocte, videre diem.

Templum item quod iam vetustate nutauit, paulatim extruxêrunt, & in eam qua nunc cernitur, amplitudinem perduxêrunt: est enim amplum, excelsum, & elegans, sed procerum & Episcoporum tumulis, non sine summa indignitate comminutis nonnihil deformatum. Nunc autem pro numeroso illo monachorum grege substituti sunt Decanus, Præbendarii, Ludus Literarius, in quo XXIIII. pueri erudiuntur, & aluntur. Quatuor ad hoc templum sunt à vulgo decantata, nimirùm Hypæthrum in ipso templi fastigio quod choro imminet octo columnis singulari arte à Ioanne de *Hothum* Episcopo suspensum. Sub templo ad Septentriones sacellum est, Mariæ sacrum, eleganti sanè opere à Simone de Monteacuto Episcopo constructum. Ad Austrum magnæ altitudinis moles rotunda aggesta, *The Mont* vocant, cui mola alata imponitur, & vitis, vt ait ille, lætifica, quæ iam exaruit. Quę hoc rhythmo olim complexus est Monachus:

Hæc sunt Eliæ, Lanterna, Capella Mariæ,
Atque molendinum, necnon dans vinea vinum.

Ipsa verò *Elye* vrbecula admodum est exigua, nec sua vel elegantia, vel frequentia prædicanda, vtpote ob vliginosum situm, cœlo parùm salubri. In iisdem etiam paludibus alterum fuit ad occasum æstiualem celebratissimum monasterium à spinis *Thorney*, nunc dictum: olim ab Anachoretis *Ankerige*, vbi, vt est in libro Petroburgensi, Sexuulfus vir inprimis religiosus *monasteriũ cùm heremeticis cellulis construxit.* Quod posteà à Danis subuersum Æthelwold⁹ Wintoniẽsis Pręsul, vt rem monasticam pmoueret, restaurauit, Monachisq; cõpleuit, & arborib. vndiq; circũsepsit. *Quæ*, vt habet Malmesburiẽsis, *enodi proceritate ad sidera luctantur,*

Thorney. *

tur, mutuumque ibi certamen naturæ & cultus, vt quod obliuiſcatur illa, producat iſte. De *Wisbich* Epiſcoporum Elienſium caſtro, ad XIII. hinc milliare, quod inter paludes & flumina ſedet, & nuper ſit carcer ad Pontificios coërcendos conſtitutus, nihil habeo quod adiungam, niſi hoc oppidum vnà cum *Walepole*, monaſterio Elienſi olim à poſſeſſore datum fuiſſe, cùm Alwinum filiolum monaſticæ vitæ ibi addiceret, Guilielmum primum Caſtrum extruxiſſe, cùm proſcripti ex hac paluſtri regione excurſiones facerent, & anno ſalutis 1236. cùm Oceanus vi ventorum agitatus in hoc littus duos continuos dies incubuiſſet, latiſsimam terrarum hominumque ſtragem ædidiſſe. **VVisbich.**

Primus Cantabrigiæ Comes habetur Ioannes Hannonius frater Guilielmi III. Comitis Hollandiæ, & Hanoniæ, quem eò honoris euexit Rex Edwardus III. in gratiam Reginæ Philippæ vxoris ſuæ, quæ Ioannis illius è fratre neptis. In cuius etiam gratiam, cùm Ioannes ad Gallum defeciſſet, Guilielmum Marchionem Iuliacenſem, qui ex Philippæ ſorore natus, eodem titulo adauxit. His verò exteris defunctis, Edwardus III. hunc honorem in filium ſuum quintum Edmundum de *Langley* tranſtulit. Richardusque filius eius iunior beneficio Henrici Regis V. eundem geſſit: ſed cùm iſte perfidè ingratus exitium optimo illi principi machinatus, capite plecteretur, Cantabrigienſium Comitum titulus vnà cum illo omninò euanuit. *Comites Cantabrigiæ.*

Parochiæ 163. in hoc Comitatu continentur.

Huntingdonshire.

Antabrigienſes à dorſo contingit ager Huntingdonenſis, Saxonicè [*Huntedunſcyre*,] vulgò *Hundingdonshire*, eo ſitu locatus, vt ab Auſtro Bedfordenſes, ab occaſu Northantonenſes, vt etiam à Septentrione, quà Auo-

na flu. dirimitur, & ab ortu Cantabrigienses spectet. Regio sementi satis apta, pascendo pecori, ad ortum quà palustris est, vberrima, vbique ferè collium apricitate, & nemorum opacitate amœna: totam enim siluis olim obsitam fuisse, prædicant incolæ, & *Forestam* fuisse constat, donec Rex Henricus Secundus primis regni sui temporibus *deforestauerit* vniuersam, vt habetur in perambulatione veteri *præter Waybridg, Sapple & Herthei, qui fuerant bosci Dominici, & remanent Forestæ.*

Meridionalem partem *Vsa* flu. quem sæpe dixi, alluit, & floribus vestit. Ad quem inter alia obscurioris famæ, tria adsident notissima oppida, vbi relictis Bedfordiensibus, hunc agrum subintrarit. Primùm inuisit *Sancti Neoti fanum*, vulgò *S. Needes*, à Neoto viro cùm docto, tùm sancto, qui in propaganda Christi religione omne vitæ studium consumpsit; cuius corpus à *Neostok* in Cornvvallia huc translatum erat, & in eius honorem Alfricus Elfridi Comitis Palatium in monasterium conuertit. Anteà verò hic locus ab Ainulpho sanctulo *Ainulphsburye* dicebatur, quod nomen in eius parte etiam adhuc superest. Sub hoc ad *Hail Weston* viculum admodum tenuem duo sunt fonticuli, alter dulcis, alter quodammodo salsus; hunc contra scabiem, & lepram; illum contra oculorum hebetudinem valere perhibent vicini. Inde verò *Huntingdoniam* accedit, Saxonicè [*Huntantun*] Mariano, in sigillo publico *Huntersdune*, i. Mons venatorum, vt interpretatur Henricus huius Archidiaconus, qui ante annos 400. floruit; vnde venatorem in insignibus gestat, & nouum vocabulum *Venantodunum* Lelandus noster nobis excudit. Præcipuum hoc est totius Comitatus oppidum, cui & nomen contulit, *tàm situs fulgore*, vt inquit ille Archidiaconus, *quam sui decore, tam paludum vicinitate, quam ferarum & piscium fertilitate vicinis oppidis longè præminens.* * EdWardi Confessoris temporibus, vt ex Angliæ lustro hoc adnotem, *fuerunt in hoc Burgo quatuor Ferlingi, in duobus fuerunt* CXVI. *Burgenses consuetudinem, & geldum reddentes, & sub ijs* C. *Bordarii: in aliis duobus Ferlingis* CXL. *Burgenses ad omnes*

S. Needes.

Vita S. Neoti.

Fontes salutares.

Huntingdon.

consue-

consuetudines, & geldum Regis. Ad Septentrionalem Vsæ ripam æditiori situ sedet longius in Aquilonem productum, quatuor templis exornatum, monasteriolumque habuit à Matilde Augusta, & Eustatio *Louetoft* fundatum, cuius parietinas sub oppidum ad ortum vidimus. Ad flumen propè pontem qui è saxo viuo speciosus est, moles & area castri cernitur, quod anno reparatæ salutis 917. Edwardus Senior instaurauit: Dauid Scotus, cui, vt antiquus habet historicus, *Stephanus Rex Burgum Huntingdon in augmentum dederat*, multis operibus adauxit, Henricusque Secundus demùm solo, quod perfugium seditiosis fuisset, adæquauit. Ex his molibus longè patente prospectu, oculis subiicitur pratum (*Portsholme* vocant) Vsa flumine circumfusum, amplissimum quidem, & omnium quæ Sol videt floridissimum, de quo verno tempore verè illud vsurpari potest:

Ver pingit vario gemmantia prata colore.

Ea picturata amœnitate oculis blandissimè arridet. Citeriori ripa è regione Huntingdoniæ stat eius quasi mater, vnde enata fuit, *Goodmanchester* hodie dicta, pro *Gormonchester*. Vicus maximus & agricultura celebratissimus campo patenti, soluto, & ad solem recliui positus. Gormonchester. Nec est aliud in Anglia oppidum, quod plures habeat strenuos colonos, & plura exerceat aratra, Reges enim Angliæ hac itinerantes olim, centum octoginta aratris rustica quadam pompa eductis, se excepisse gloriantur. Certè inter nostrates, vitam rusticam (quam sapientiæ consanguineam vocat Columella) studiosissimè colunt, siue rei prudentiam, siue impendendi facultatem, agendique voluntatem respicias, *Villam* suo tempore, *non inamabilem*, vocat Henricus ille Huntingdonensis, *olimque nobilem fuisse vrbem*, verè scribit. Nam vt Romanorum numismata sæpe eruta, & itinerariam distantiam taceam; hanc vrbem fuisse illam quæ apud Antoninum DVROLIPONTE perperàm pro DVROSIPONTE dicitur, ipsa nominis significatio probet: *Durosiponte* enim (ignosce quòd vnam literulam immutârim) idem sonat Britannis quod Durosiponte.

Pons ad flumen *Ose*, *Vse* verò, *Ise*, & *Ouse*, hoc flumen promiscuè nominari, in confesso est omnibus. Sed antiquato hoc sub Saxonibus nomine, à Gormone Dano, cui has prouincias cùm pax conuenisset, Alfredus noster concessit, *Gormoncester* vocari cœpit, attestante vetere versiculo:

Gormonis à castri nomine, nomen habet.

Hic ille est de quo I. Picus scriptor antiquus, sic scribit: *Aluredus Rex sic Dacos contudit, vt dabant ad libitum obsides, quòd terra exirent, vel Christianitatem reciperent. Quod & factum est: nam Rex eorum Guthrum (quem Gormondum vocant) cum 30. proceribus, & omni pene populo baptizatus, in filium ab Aluredo susceptus, imposito sibi nomine Athelstano. Hic igitur mansit, dataque sunt sibi prouinciæ Orientalium Anglorum, & Northanhumbrorum, vt eas sub fidelitate regis foueret hæreditario, quas peruaserat latrocinio.* Nec prætereundum est quod aliqui etiam è priscis illis scriptoribus hanc vrbem *Gumicastrum* vocârint; & Machutum hîc episcopum sedisse asseueranter affirmarint.

Hinc *Vsa* se proripiens, quum Cantabrigienses iam aditurus est, oppido satis nitido, & non infrequenti affunditur, quod *Slepe* olim Saxonicè, nunc verò *S. Iues* dicitur, ab Iuone Persa Episcopo, qui circa annum Christi sexcētesimum, Angliam magna sanctitatis opinione perlustrauit, diuinum verbum sedulò proseminauit, suumque nomen huic oppido, in quo fatis concessit, reliquit. Vnde tamen breui corpus eius Ramseiam transtulerunt religiosi. Hoc enim opulentissimum erat monasterium, ad septimum hinc milliare in Septentriones inter paludes positū, quà stagnant flumina, quum iam mollius solum ibi inuenerint. Loci descriptionem, si placet, ex priuata huius monasterii historia, paucis habe. *Ramsey, i. Arietis insula à parte occidentali, nam alias palustria loca humanis gressibus haud peruia longiùs protenduntur, à tellure solidiore duobus ferè balistæ iactibus interiacentibus luteis salebris dirimitur. Qui locus olim segni tantummodo amne naues serena aduectas aura placido iucundi marginis excipiens gremio; nunc graui*

S. Ius.

Ramsey.

labore,

labore, & sumptu, lignorum, arenæ, pariter & lapidum congerie lutosa obstructa abysso, calle solido in eadem parte pedibus aditur, duobus ferè mill. pass. in longum extensa, latitudine paulò strictior habetur, quæ tam alneto quidem, quam arundineto cum virore calami, & iunci pulchrè in gyrum coronata: multo antequam inhabitaretur arborum genere, potissimum autem abundanti tota vestiebatur orno. Nunc verò longiori temporis tractu, nemoribus ex parte demolitis, terra vberi gleba arabilis cernitur, & opima fructibus, frugibus iucunda, hortis consita, pascuis opulenta, & pratorum gratia verno tempore spectantibus arridente, veluti depicta floribus tota insula vario colore coloratur. Ambitur præterea paludibus anguilosis, & stagnis multimodi generis piscium, & auium natalium nutritiuis. E quibus vna est Ramsey Mere *de nomine insulæ dicta, quæ cæteras adiacentes aquas pulchritudine, & fertilitate super excellens, ab ea parte quà maior insula silua densior habetur, arenosam ipsius oram pulchrè allambens delectabile videntibus spectaculum præbet: in cuius vastis gurgitibus laxatis tam sagenis, quàm alterius generis retibus immissis, inescatis hamis, & cæteris artis piscatoriæ instrumentis admirandæ magnitudinis lucii, qui ab incolis* Hakeds *nuncupantur, persæpe extrahuntur; & indesinenter vbi laborat aquitilium industria venatorum, semper ibi multiplex aquatici generis capitur fœtus, semper tamen quo capiatur, abundat.* Deinde persequitur pluribus quomodo Ailwinus piscatoris somnio admonitus extruxerit, Oswoldus Episcopus permouerit, Reges & alii redditibus ita adauxerint, vt septem millia librarum nostratium ad alendos sexaginta monachos annuo censu collegerit: sed cùm iam dirutum sit, hæc plus satis videantur. Adiungam tamen inscriptionem tumuli Ailwini cùm inusitatum dignitatis titulum præ se ferat: Ramsey Mere.

HIC REQVIESCIT AILWINVS INCLITI REGIS EADGARI COGNATVS, TOTIVS ANGLIÆ ALDERMANNVS, ET HVIVS SACRI COENOBII MIRACVLOSVS FVNDATOR.

Hinc ad *Peterborrow*, quæ decem plùs minùs milliaribus abest, Canutus rex, quia torrentibus & alluuionibus iter impeditius erat, viam, (*Kingesdelfe* historicis nostris vocatur,) magnis operibus haud procul à *Writtlesmere* lacu admodum magno, & piscoso constrauit. Vtque hoc monasterium Occidentalem agri partem exornauit, sic mediam *Saultrey* Cistertiensium quondam monasterium à Simone de *Sancto Lizio* Huntingdoniæ Comite constructum. A quo parùm abest *Cunnington* quod de *Honore de Huntingdon* (vt municipalis iuris periti loquuntur) tenetur, vbi intra fossam quadratam vestigia expressa cernuntur castri antiqui, quod fuit sedes Bernardi de *Bruis*, fratris iunioris Roberti de *Bruis* Domini *Vallis Anandriæ*, à quo Reges Scotiæ sunt prognati. Sed hæc Bernardi hæreditas ab eius posteris per Wesenhamos ad Cottonorum familiam deuoluta est, è qua Thomas iam quintus hîc habitat; cuius filius Robertus priscæ antiquitatis admirator, & indagator est studiosissimus.

Kingesdelfe. * * Cunnington.

Orientale latus *Kinnibantum* castrum, nunc *Kimbolton*, olim Magnauillanorum, posteà Bohunorum & Staffordorum, hodie Wingfeldorum habitatio condecorat. Verùm his omnibus vetustior vrbecula erat propè *Wansworth*, quam Henricus Huntingdonensis *Caer Dorm*, & *Dormeceaster* vocat ad Auonam flu. & ante sua tempora penitùs excisam memorat. DVROBRIVÆ proculdubiò hæc fuit Antonino, i. fluminis traiectus, & nunc eodem sensu *Dornford* dicitur iuxta *Casterton*, manifestaque vrbis prostratæ indicia præter antiquos nummos exhibet. Vtramque ripam occupâsse credunt nonnulli, viculumque *Caster* in altera ripa eius partem fuisse sunt qui opinantur, & opinioni sanè fidem adiicit antiqua historia, quæ innuit ad Auonam locum fuisse *Dormundcaster*: in quo cùm Kinneburga monasteriolum ædificâsset, primùm *Kinneburgecaster*, & posteà contractè *Caster* vocari cœpit; Kinneburga illa Christianissima Pendæ pagani regis filia & Alfredi Nordanhumbrorum regis vxor, *mutauit imperium in Christi ancillatum*, (vt ex antiquo loquar authore) *& huic suo*

Kimbolton. *Durobriuæ.* *

Mona-

Monasterio tanquam mater sacrarum virginum præfuit. Quod posteà circa annum salutis 1010. Danico furore solo erat adæquatum: nuperque ibi tot capuli è saxo, siue sepulchra effossa sunt, vt (si Catulli verbo vtar) planè sepulchretum fuisse videatur.

Huntingdoniæ Comites.

Comites habuit Huntingdonensis hæc prouincia SiWardum Danum, Walteofumque eius filium capite à Guilielmo primo mulctatum, à quo per filiam Matildem primùm ad Simonem de *Sancto Lizio* Comitem Northamtoniæ, inde ad Dauidem Alexandri regis Scotorum fratrem descendit: vtrique enim nupsit, & ex vtroque prolem suscepit, varianteque fortuna, & regum fauore, nunc S. Lizii, nunc Scoti, hunc gesserunt honorem, scilicet Henricus Dauidis filius, tum Simon S. Lizius Simonis primi filius; post hunc Malcolmus Rex Scotorum Henrici Comitis filius; eo defuncto, Simon S. Lizius tertius, qui cum sine prole obiisset, Guilielmus Rex Scotorum Malcolmi frater successit, inde Dauid eius frater, Dauidisque filius Ioannes cognomento *Scotus* Cestriæ Comes, qui cùm sine sobole fatis concessisset, & Alexander II. qui Regis nostri Henrici III. filiam duxisset, aliquantisper hoc titulo vsus esset, Scoti eo honore & lautissimo in Anglia patrimonio exciderunt. EdWardus tertius satis longo post tempore Guilielmum Clinton Huntingdoniæ Comitem creauit: illi suffectus à Richardo II. Guiscardus Angolismus, & eo mortuo, Iohannes Hollandius, cui Iohannes filius, & Henricus ex Ioanne nepos successerunt. Posteà Thomas Greius (vt aliqui volunt) eo honore auctus est, nec multò pòst, (vt in Archiuis habetur) Guilielmus Herbertus Comes Penbrochiæ *restituit Chartam creationis in Cancellariam cancellandam, & EdWardus* IIII. *anno regni sui* XV. *ipsum in Huntingdoniæ Comitem creauit.* Patrum verò memoria illum honorem Georgio Hastings contulit Henricus VIII. cui successit Franciscus, & illi itidem Henricus filius veræ nobilitatis, & pietatis laudibus vir longè honoratissimus.

Numerantur in hac regiuncula Parœciæ 78.

CORITANI.

ORITANI *nunc adeundi, qui interiùs ab Icenis longißimè per mediterraneam Insulæ partem diffusi, ad Germanicum vsque Oceanum egêrunt, in illis vtpote regionibus, quæ nũc* Northandtonshire, Leicestershire, Rutlandshire, Lincolnshire, Nottinghamshire, *&* Derbishire *vulgò vocantur. Ab horum Etymologia, quia error obuius, manum abstinebo. Licèt enim longè lateque diffusus fuerit hic populus, quod* Gur Tany *Britannis denotat, Coritanos tamen hos si inde dictos assererem, nonnè aleam luderem? Qui feliciùs hæc poterint, tutiùs coniectent. Ego intereà singulos, quos dixi, Comitatus, pro meo instituto, suo ordine, sed compendio perlustrabo.*

Northampton.

GER Northantonensis, Saxonicè [*Northafendonscyre,*] & *Northantonshire*, vulgò *Northamtonshire*, ab occasu brumali quâ latior est, sensim se contrahendo in ortum æstiualem protenditur. Ab ortu Bedfordienses, & Huntingdonenses, ab austro Buchinghamienses & Oxonienses; ab occasu WarWicenses, & à Septentrione Leicestrenses, Rotelandenses, & Lincolnienses Wellando flumine discriminati sedent. Campestris, habitatissima & nobilium villis excultissima est regio, soli admodum ditis, siue arua, siue pascua respicias: siluis tamen nisi in vlteriori & citeriori parte minùs læta. Vbique verò, vt etiam alibi in An-

Ouse. glia,

glia, ouibus oppleta & quasi obsessa, quæ, vt Hythodæus ille dixit: *tam mites esse, tamq; exiguo ali solebant, nunc, vti fertur, tam edaces, atq; indomitæ esse cœperunt, vt homines deuorent, ipsos agros, domos, oppida vastent, ac depopulentur.*

In australi limite, vbi *Vsa* flu. sæpe iam dictus exoritur, molliter surgente loco, quo fontes affatim scaturiunt *Brakeley*, id est, filicetum, amplum olim Hollandorum & post Louellorum oppidulum, nunc vero Stanleorum, proscripto Louello, patrimonium quantum & quam opulentū fuerit aduenis ostendat. Celeberrimum autem olim fuerat Rumbaldi Sanctuli memoria, qui regis filius vbi primum in lucem æditus (vt scribunt sacrifici) nescio quæ loquutus, & se Christianum professus, statimque baptisatus expirauit. Hinc ad Aquilonem VI. mill. pass. nemorosa via emensi, TRIPONTIUM, quod memorat Antoninus, peruenimus: nam hoc illud fuisse quod nunc *Torcester* vocamus, non languidæ fidei restant argumenta. Si *Trimontium* Thraciæ à Tribus montibus; *Triturrita* Tusciæ à tribus turribus; *Tripolis* à tribus vrbibus nomina traxerint: à tribus pontibus hoc nostrum *Tripontium* denominatum fuisse, non est cur dubitem. Ecce tibi in hac *Torcestria*, via Prætoria Romanorum quæ planissimè inter hanc & Isanauariam se ostendit, tribus fluuiolis interscinditur; quorum maior vltra oppidum, alij duo minores in ipso oppido; qui licèt sint admodum tenues, tamen perennes esse produnt incolæ: Hos autem olim, vti hodie, pontibus coniunctos fuisse necessitas persuadet. Si verò Britannum consulas quomodo tres pontes Britannici vocant, statim *Tair pont* audies, & viri boni à quibus hîc nummos Romanos accepi, constanter asserunt, *Torcester* verum esse loci nomen, & à turribus dictum putant, cum Britannicum *Tor* pro *Tair*, & Saxonicum *Cester* planè demonstrent vnde hoc nouum nomen descenderit. *Touecester* tamen Marianus vocat, si liber non mendosus; apud quem legimus, hoc anno salutis 917. adeò munitum fuisse, vt Dani nullo modo expugnare potuerint, senioremque EdWardum regem lapideo muro postea incinxisse: nos tamen mœni-

Brakeley.

Tripontium. Torcester.

Dd

um vestigia vidimus nulla. Sola moles aggesta superest, *Berihill* vocant, in hortis priuatis vndique cerasis consita: & ipsum oppidum ita euicit tempus, vt situi, nomini, & antiquis nummis debeat, quod vetustum censeatur.

Grafton. Fluuius quo *Torcestria* irrigatur, dum *Ousam* hinc petit, *Graftonam*, quę nunc Regis *Honor* censetur, prętersluit; vbi EdWardus IIII. clandestinas nuptias cum Elizabetha *Wooduil* siue potius *Widdeuil* contraxit, & vna sibi, & vxoris cognatis Iliadem malorum attraxit, vt in historijs nostris videre licet. Richardus Widdeuil (nec ab re erit notare) qui anteà Domini *Riuers* titulum gessit, ab EdWardo illo IIII. iam genero erectus erat (ex ipsa Creationis charta loquor) *in Comitem de* Riuers *per cincturam gladij habendum sibi et hæredibus masculis cum feodo viginti librarum per manus Vicecomitis Northanton.* Quamuis autem in huius filijs stirps quasi intermortua desiit, cum Antonius Comes *Riuers* capite truncaretur, & Richardus eius frater sine sobole obiret: filiæ tamen pulcherrimas ex se propagines diffuderunt. Ex his enim Rex Henricus VIII. eiusque liberi, Marchiones Dorsettiæ, Comites Essexiæ, Comites Arundeliæ, Comites Wigorniæ, Comites Derbiæ, & Barones Staffordiæ quasi progerminarunt.

Comites Riuers.

Nen fl. Superius ad Boream fontes aperit *Auona* fl. *Nen* hodie vocatur, qui sæpius recurrentibus ripis per orientalem huius prouinciæ partem iter habet. Fluuius sanè nobilissimus, &, nisi me fallo, à Romanis olim præsidijs munitus. Cum enim iam citerior Britanniæ pars sub Claudio in Romanorum potestatem ita cessisset, vt qui eam incolerent Romanorum socij dicerentur, & vlteriores Britanni sæpius in horum agrum effusi omnia violentius raperent: ipsique socij facilius Romanorum imperia, quàm vitia ferentes, subinde cum vlterioribus illis conspirarent. P. Ostorius (inquit Tacitus) *cinctos castris Antonam* (Aufonas libentius legerim) *& Sabrinam cohibere parat.* Hoc est, ni malè capio, munimentis ad fluuios dispositis statuit coërcere Britannos vlteriores, & prouinciales, ne mutuas operas in Romanos traderent. Quis fluuius hic sit ANTONA di-

Antona Taciti.

xerit nemo. Lipſius noſtræ ætatis Phœbus aut hanc nebulam diſpulit, aut nubes me ſanè obduxit. Ad *Northampton* digitum intendit ille, & ego *Antonam* pro *Auſona*, ad quē ſita Northamptona, in Tacitum ſubrepſiſſe opinor. Hic enim Auona in vmbilico inſulæ ſurgens, ita ad Ortum tendit, & eiuſdem nominis alter vicinus fl. Sabrinam petens, ita ad occaſum ſe confert, inſulam tranſuerſam ſecantes, vt in Boreales Britanniæ partes tranſeunti alter ex his ſit neceſſario tranſeundus. Quare cum Oſtorius Sabrinam, & hos Auſonas communiuiſſet, non erat curè Wallia, vel Septentrionali Britanniæ plaga ſuis Romanis, & ſocijs timeret, qui eo tempore proximam inſulæ partem ſolummodo in prouinciæ formam redegerant, vt alibi ipſe Tacitus teſtatur.

Sed ad Auſonæ curſum qui perpetuo officio hunc beat agrum, iuxta fontes ſedent *Dauentrey*, quod aliqui à Danis ſic dictum falſo crediderunt, vbi antiquum ſepimentum militare viſitur, & *Wedon* ſecundum viam Prætoriam, quæ Merciorum Regis Wolphari erat Regia, in monaſterium ab eius filia Werburga conuerſa, cuius miracula in fugandis hinc anſeribus ſcriptores creduli decantarunt. Pauloque magis ad Septentriones vnicum magnificæ ſtructuræ exemplum *Holdenbey* ædes elucent, quas ex antiqua Holdenbeiorum ſtirpe oriundus clariſſimus Eques Chriſtophorus Hatton, Regiæ maieſtati à conſilijs ſanctioribus, & magnus Angliæ Cancellarius conſtruxit; vir (nec aliquid dicam quod veritati negari poſſit) fide in Remp. ſingulari prudentia ſumma, æquitate incorrupta, & qui ita iuſtitiæ gubernaculum tractat, vt & bonis conquerendi, & malis calumniandi omnem occaſionem prę̨ripiat, cum ab eo omnes ę̨quabile ius conſequuntur. Quodque non minori cedit laudi, & ingenia impenſe fouet, & dextram ſalutarem bonis literis libentiſſime porrigit. Laudem tamen ex benefactis redundantem contemnit potius, quam affectat. Sed quo me prouehit virtutum admiratio. Dij tibi vir longe honoratiſſime vota cumulatiſſime impleant, poſtquam ad ſolidam ab-

Dantrey. VVedon. Holdenby.

ſolutamque virtutem referantur omnia.

Tenui lapſu infra hæc ſe promouet Auſona, ſtatimque à Septentrione amniculo confluente augetur, vbi ad ipſos confluentes ita ſedet vrbs à flumine *Northafandon*, con-
Northanton. tractè *Northamton* dicta, vt hoc ab Occidente, illo à meri-
Bennauenta. die ſubluatur. Hanc eſſe quæ ab Antonino BENNAVENTA, & PENNAVENTA vocatur, Iouem lapidem, ſi auſim, iurarim. Quis non vidit fluminis Auonæ nomen in *Bennauenta* emicare, & Bennauenta in *Northafandon*, quæ Saxonicum *North* ob borealem ſitum præfixum habet, vt Ben-
Pen. nauenta Britannicum *Pen*, quod præcipuum quiddam denotare videtur, forſitan primarium Auſonam, vel primariam ad Auſonam vrbem. *Ben barth* enim præcipuum vatem, vel Bardum, conuerſum legimus. Vrbs ipſa quæ tota è ſaxo conſtructa fuiſſe videtur, ampla ſatis eſt, & mœnibus incluſa, è quibus ſpacioſa planities circumquaque oculis ſubijcitur. Ad occaſum caſtrum habet vetuſtum, cui & decori eſt ipſa vetuſtas à S. Licijs Northamtoniæ Comitibus conſtructum, qui etiam ſpecioſum templum Diuo Andreæ ſacrum ſibi in ſepulturam adiunxerunt, & oppidum (vt ferunt) inſtaurarunt. Saxonica enim Heptarchia iacuiſſe videtur, nec eius in Danicis deprædationibus vſpiam meminerunt ſcriptores, niſi cum SWanus Danus impotenti, & efferato animo per Angliam immaniſſimè ſæuiret. Tunc enim (vt prodit Henricus Hontingdonenſis) iniecto igne deflagrauit. EdWardo ſancto regnante in hac vrbe fuerunt, vt eſt in Angliæ Notitia, LX. *Burgenſes in domino Regis, habentes totidem manſiones ex his* Guilielmi primi tempore, *quatuordecem vaſtæ, reſiduæ erant XLVII. præter hos fuerunt in nouo Burgo XL. Burgenſes in dominio Regis Guilielmi.* A Normannico imperio, Baronum obſidionem fortiter eluſit, cum illi omnia iniurijs, & cædibus infeſtarét Ioanni Regi priuatis de cauſis infenſiores, quas tamen religionis & boni publici obtentu ita velabant, vt ſe *Exercitum Dei, & Eccleſiæ Sanctæ* appellauerint. Sed non pari ſucceſſu regi Henrico tertio, quo ſeditioſis obſiſtebat. Cum enim Barones illi ſeditionibus innutriti, hinc claſſi-

classicum in illum canerent, perrupto muro facilè expugnauit. Deinceps Comitia Parlamentaria, quod in Angliæ quasi metitullio sedeat, hîc subinde reges habuerunt, & anno à Virginis partu 1460. luctuosum vidit prælium; quo, diuulsa per seditionem Anglia, Richardus Neuillus Warvvicensis Comes Henricum sextum regem, captiuum abduxit. Cæterum longitudinem Bennauentæ XXII. gradib. XX X. scrup. latitudinem LII. grad. XIII. scrup. Mathematici nostri descripserunt.

Hinc festinat Auona per *Wellingborow* forum, *Higham* Ferrariorum quondam oppidum, *Thorpston*, vulgò *Thrapston*, & huic oppositum *Draiton*, ędes quondam E. Staffordi Comitis Wiltoniæ, nunc verò Baronis *Mordaunt*, ad quem à Grænis conditoribus maximi nominis in hoc agro nobilibus hæreditariò deuenit. Inde oppidulum elegans ferè circumluit, & denominat quod *Oundale*, corruptè, * pro *Auendale* vocitant, cui vicinum est *Barn Well* vbi suum castrum habuit Berengarius de *Moigne* quod nunc nouis ædificijs reconcinnat EdWardus de *Monteacuto* Eques clarissimus ex antiqua Monteacutorum familia oriundus. Posteà *Fotheringhay* castrum amœnissimis pratis circumsitum salutat, quod Henrico tertio regnante, cum munitissima loca nobiles ad defectionem inuitarent, Guilielmus Comes Albemarliæ ex improuiso occupauit, & agrum vicinum latè deuastauit, vt habet M. Paris. Quo tempore ad Cestrenses Comites spectasse videtur. Satis longo post interuallo EdWardus tertius Edmundo de *Langley* filio Duci Eboracensi quasi in hæreditatem, siue Appennagium (vt vocant) assignauit, qui Collegium ibi fundauit, in quo duo Duces Eboracenses conditi: EdWardus nimirum, qui prælio Agincordensi, & Richardus qui prælio ad *Wakefield* occubuit, Ciciliaque, Neuillia eius vxor, quæ diu viuendo, quales ludos impotens fortuna ex potentium malis sibi facit planè perspexit. Vidit enim Richardum marium regnum iam spe deuorantem, cum filio Rutlandiæ Comite, cruento prælio interfectum, paucosque post annos filium natu maximum Ed Ward. IIII. ad regiam digni-

Fotheringhay.

1221.

tatem euectum, immaturaque morte abreptum cum ille fratrem suum Guil. Clarentiæ Ducem sustulisset. Deinde alterum filium Richardum luctuosa nepotum cæde matrisque probro, (matrem enim læsæ pudicitiæ publicè insimulauit) ad rerum summam grassantem, sceptroque iam potitum, statimque prælio trucidatum vidit: miseriæque ita erant concatenatæ, vt posterior dies semper priore acerbior illuxerit. Iam Huntingdonenses Ausona attingens, regiones disterminat per Dvrobrivas, quas dixi, donec Petriburgum, qui in vltimo est agri angulo peruenerit, vbi paludibus exceptus, aut varie distrahitur, aut sedentibus aquis stagnat. Ad hæc Ausonæ diuortia immensæ profunditatis fuisse voraginem *MedesWell* dictam, appositumque oppidum inde *MedesWelhamsted*, & *Medeshampsted* tradunt scriptores: *Quod*, vt apud Rom. de SWapham legitur, *in optimo loco erat constructum, qui vna ex parte, palude & aquis optimis, in alia siluis, pratis, & pascuis plurimis honoratur ex omni parte formosum, & per terram accessibili, præterquam ad Orientalem plagam. Nen flu. ex australi parte Burgi præterfluit. In huius amnis medio locus est, quasi vorago, qui tam profundus, & frigidus est, vt in æstate nullus natantium eius ima adire possit; nec tamen in hyeme vnquam congelatur. Est enim ibi fons vnde ebullit aqua. Hunc locum* MeddelsWell *antiqui appellauerunt*, donec VVolpherus Rex Merciorum monasterium ibidem S. Petro consecraret. Cumque locus esset palustris, *immanissimos lapides* (vt scribit Petrus ille) *in fundamentis iecit, quales octo boum paria vix vnum traherent, quod nos vidimus, cum monasterium esset destructum.* Deinceps Petribvrgvs, Petropolis, *PeterboroW*, & *Burgh* dici cœpit, monasteriumque fuit longe celebratissimum. Verum quibus initijs ac fundamentis exstructum fuerit, opere prætium existimaui è Rom. illo de SWapham authore satis vetusto paucis perstringere. Peada filius Pendæ qui primus Christianus Merciorum Rex, anno salutis 656. ad propagandam Christianam religionem fundamenta monasterij ad *Medesham-*

Peterborovv.

Anno 669

Swapham

desham-

deshamsted in Giruiorum regione iecit, quod malis vxoris artibus sublatus perficere non poterat. Peadæ successit VVolpherus eius frater, qui cum à Christiana religione auersissimus esset, VVolphaldum & Rufinum filios barbara immanitate trucidauit, eo quod Christo se addixissent: Ipse autem paucis post annis Christianam religionem amplexus, vt hanc suam impietatem pio aliquo opere elueret, monasterio à fratre incœpto manum admouit; quod ope Ethelredi fratris Kineburgæ & Kineswithæ sororum perfecit, anno 633. S. Petro consecrauit (vnde locus Petriburgus dici cœpit) amplissimis prouentibus dicauit, SexWulfumque virum admodum pium (qui præcipuus operis suasor erat) primum Abbatem instituit. Floruit deinceps hoc monasterium magna sanctitatis opinione annos plus minus 214. ad grauissima illa Danicæ deuastationis tempora: tunc enim monachi interfecti, & monasterium funditus euersum suis ruderibus anno 109. quasi inhumatum iacuit. Tandem circa annum 960. EthelWoldus Episcopus Winto. qui in re monastica promouenda totus erat, restaurare cœpit auxilio in primis Eadgari regis & Adulfi Regis Cancellarij, qui pœnitentia ductus, quod filiolus quem vnicum habuit ab eo, & vxore in somno suffocatus esset, vniuersas opes ad instaurationem huius monasterij effudit, mundo valedixit, & instaurati monasterij factus est Abbas. Iam inde multis opibus, & magnis priuilegijs celeberrimum fuit, licèt regnante Guiliel. Normanno, HerWardus Anglus proscriptus ex Eliensi insula congestas opes deprędatus fuerit, (contra quem *Monturold* castrum, Turoldus Cœnobiarcha posuit) opulentissimum tamen vsq; ad patrum memoriam censebatur: Tunc enim exturbatis monachis, qui à sanctorum illorum, & veterum monachorum curriculo, & spacio deflectentes, bona Ecclesiæ quæ pauperum patrimonium erât, luxu absumebant, Henr. VIII. Præbendarios & epis. hîc constituit, qui huic agro & vicinæ Rotlandiæ præesset. Hoc in loco angustissima est regio. Inter

Auonam enim & Wellandum, qui terminus est ad Septentrionem vix quinque interiacent milliaria. Ad Wellandum qui *Weolod* Æthelwardo veteri scriptori dicitur, prope fontes *Braibrook* est castellum à R. Braybrok extructum, nunc Griphinorum patrimonium, ad quos per Latimeros deuenit. Inde *Rockingham* quondam Comitum Albemarliæ castrum à Rege Guilielmo, vt in ipsius Commentario legitur, conditum; vallis, propugnaculis, duplicique pinnarum ordine munitum, collique affixum in nemoroso saltu, qui hinc *Rockingham forrest* denominatur. Posteà *HeringWorth* Baronum Zouchæorum sedem præterfluit, qui ab Eudone filio minore Alani *de La Zouch* de *Ashbye* prognati in amplissimam Baronum familiam succreuerunt, quibus plurimum honoris accessit ex nuptijs cum heredib. Baronis de *Cantelupo*, & Baronis de *Sancto Mauro*, qui etiam ab herede Domini Zouchæi de *Ashbye* Lupellisque Dominis de *Castell-Cary* in Comitatu Somersett. stemma deduxit.

Braybrook. *

Hinc Wellandus *ColliWeston* à Margareta Diuæ Elizabethæ auia exornatum, & *Burghley* ædes inuisit, quæ consultissimum virum Guilielmum Cæcilium magnum Britanniæ columen, Baronis titulo honorauerunt, & quas ille suis virtutibus honestauit, magnificentissimisque ædificijs nuper condecorauit. Latomiæ his subsunt antiquæ ad *Bernech*, è quibus & Petroburgense, & Ramsiense monasterium extructum: *Operosæ enim* (Ramsiensis historiæ verba legis) *Latomorum vires hic frequenter exercentur, semperque superest, in quo alterna requie reparatæ exerantur.* Legiturque in Charta Edwardi Confessoris: *Pro quatuor millibus anguillarum in Quadragesima, fratres de Ramseia habebunt, de territorio S. Petri, quantum sibi opus fuerit de lapidibus quadratilibus apud* Bernech, *& de petris muralibus apud* Burch. Post paucula hinc milliaria paludibus illis, quas sæpe dixi, hauritur Wellandus.

Burghley. *Latomiæ.*

Northantoniæ Comites.

Comites habuit hic ager SiWardum, & eius filium Waldeofum præcipitata iam Saxonũ monarchia, inde è Normannica stirpe tres Simones Siluanectenses, siue de *Sancto*

Licio

Licio, qui etiam Huntingdoniæ Comites, & Centuriam de *Francelly* in hoc agro ea lege tenuerunt, vt soleas ferreas regio equo conferrent. Multis post annis Guilielmum *Bohun* Northantoniæ Comitem creauit EdWardus tertius; cui successit Humfredus filius qui Essexiæ etiam Comes, & Thomas Woodstochius, qui Humfredi vnicam filiam Æleonoram in vxorem acceperat, à quo primum ad Henricum quartum Regem, postea ad Staffordos cum alijs titulis descendit. Demum post EdWardum Stafford Buchinghamiæ Ducem securi percussum, EdWardus VI. Guilielmum Parrum titulo Northantoniæ Marchionis patrum memoria adauxit, qui non ita pridem, nulla suscepta prole, diem obijt.

Pertinent ad hunc agrum Parochiæ 326.

Leicestershire.

Orthantonensi ad Septentrionem finitima est prouincia Leicestrensis, in eo libro quo Angliæ lustrum cōdidit Guilielmus Normannus *Ledecesterscyre* dicta, vulgò *Leicestershire*, tota itidem campestris, frugibus opima, sed syluis maximam partem indiga. Ab ortu Rutlandia, & agro Lincolniensi, à Septentrione Nottinghamiensi, & Derbiensi, ab occasu WarWicensi præcingitur. Occiduam partem via militaris Romanorum *Watlingstreat* appellata, perstringit, & à Warvvicensibus seiungit. Mediam *Soarus* flumen Trentam petens, alluit; Orientalem verò *Wrekus* fluuiolus qui Soaro demū commiscetur, placidè pererrat.

VVatling-street. Via illa, cuius agger planissime hîc se exhibet, recta quasi linea in Septentriones tendit, & semel tantum iuxta *Luter Worth*, *SWifto* fluuiolo interrumpitur, vbi ponte tamen coniuncta fuit, qui nunc interscissus in causa est, cur via tam celebris minus hodie frequentetur. Ad hunc pontem VENNONES siue BENNONES fuerunt, oppidum cuius meminit Antoninus, vbi militaris via se in duas partes diffidisse videatur. Ab his enim Antoninus ad ortum æstiuum, qua Lincolniam itur, *Verometum*, & ad occasum æstiuum qua in Walliam tendimus, *Ratas* collocat. Cum autem Bennones hic fuisse dico, non mihi meum est ex distantiæ ratione somnium, quæ tamen Bennauentæ, Ratis, & Manuessedo ad amussim respondet: sed pons iste *Bensferdbridge* nunc vocatur, in quo Benonum nomen se expresse ostendit, quod proculdubio à fluuio factum suspicor. *Bean* etenim Britannis idem est quod Latinis velox, & Anglis *SWift*, quo nomine accolis appellatur hîc fluuius. retenta in nostra lingua prioris nominis significatione. Cæterum præter hanc nominis particulam nihil antiquarum Bennonum reliquum; *Etiam*, vt ait Poëta, *periere ruinæ*: nisi fortè *Cesteroner* amplissimi Equitis Fulconis Greuilli secessus, qui proximus est, ex eius sit reliquiis. Illud enim *Cester* locorum, quibus apponitur, vetustati contestatur, nec nisi vetustis vrbibus aut castris Saxones addiderunt. Proxime hunc pontem *Lutteryvorth* cernitur, emporiolum olim Baronum de *Verdon*, sed cui maximum decus erat, qui ecclesiam hîc rexit Ioannes *VVickleff* vir ingenio subacto, & sacris literis versatissimus: qui cum calamum in Pontificiam authoritatem, & Romanam ecclesiam strinxisset, non solum grauissime exagitatus erat dum viueret; sed etiam anno post mortem quadragesimo primo, in corpus sæuitum fuit, quod Senensis Concilij mandato, exhumatum, & exustum erat.

Bennones, siue Vennones.

* Lutter-vvorth.

Ioan. VVickleff obijt 1387.

Hinckley. *Hinckley*, superius ad eandem adsidet viam, quæ (si feciales nobis non imponunt) suos habuit Comites, Gelfridum, & Hugonem *Grantmaisnill* magnos Angliæ Oeconomos, siue Seneschallos, cùm Guilielmus Rufus, & Henri-

Henricus primus rerum potirentur. Ad tertium hinc milliare inter *Bosvvorth*, & hanc viam in extremam belli aleam auorum memoria cecidit regnum Anglicum. Henricus enim Richemondiæ Comes parua manu Richardum Tertium, qui per summum scelus regnum occuparat, ibi prælio excepit, & dum pro patria fortius cum suis mori voluisset; fecilius tyrannum vicit, & confecit; faustisque acclamationibus inter medias strages Rex salutatus, Angliam tyranni dominatione sua fortitudine vindicauit, & discordijs ciuilibus irrequietam sua prudentia recreauit. Vnde Bernardus Andreas Tholosas Poëta qui tunc vixit, in Oda ad Henricum VII. de Rosis quæ Henrici insignia erant, ludens; Bosvvorth. 1485. Richardus tertius occisus.

Ecce nunc omnes posuere venti
Murmuris, præter Zephyrum tepentem,
Hic rosas nutrit, nitidosque flores
Veris amœni.

Alia ad viam memoria digna non occurrunt, nisi remotius *Ashbye de la Zouche*, nunc Huntingdoniæ Comitum villa amœnissima, quondam Alani *de-La Zouch* Baronis; cuius clypeus ruber decem globulis aureis respersus erat. Hic cum alteram hæredum Rogeri de *Quency* Comitis VVintoniæ duxisset, opimam hæreditatem vxorio iure hoc in agro creuit. Verum cum Ioannem Comitem VVarrenniæ in ius vocasset, qui rem ferro non legibus decernere voluit, ab eo in aula regia Westmonasterij anno 1279. fuit trucidatus, & post paucos annos nepotis eius filiæ & heredes hanc hæreditatem suis nuptijs in familiam Hollandorum, & *de Sancto Mauro* transtulerunt.

Soarus flu. medium agrum secare diximus, qui non procul ab hac via conceptus, & crebris perennium aquarum riuulis adauctus, leni tractu in Aquilonem lapsus primariā totius agri vrbem ab occasu, & Septentrione subluit, quæ *Legecestria*, *Leogora*, *Legeocester*, & *Leicester*, apud authores vocatur. Hæc maiorem vetustatem, quam venustatem præ se fert. Anno salutis 680. cum Servvulfus Merciorum regnum in Episcopatus iussu Ethelredi Regis de- Leicester.

ſcriberet, in hoc Epiſcopalem ſedem ſtatuit, ipſeque primus ſedit Epiſcopus: ſed paucos poſt annos, ſede aliò tranſlata, hæc deſijt dignitas, ſenſimque imminuta oppidi amplitudine, donec Edelfleda optima mulier, anno 913. reparauerit, & nouis mœnibus firmauerit, adeò vt Mattheus Pariſienſis in Hiſtoria minori ſcripſerit: *Legeceſtria vrbs opulentiſſima, ac minutiſſima muro indiſſolubili, qui ſi fundamento roboraretur, nulli vrbium ſecunda fuiſſet.* Sub Normannorum ingreſſum ſatis frequens erat, plurimoſque habuit Burgenſes, è quibus duodecim (vt in Guilielmi primi libro legimus) cum Rege mittere veteri inſtituto tenebantur: *quoties ad bellum iret. Si verò per mare in hoſtes ibat, mittebant quatuor equos vſque Londoniam ad arma comportanda, vel alia quæ opus eſſent. Reddebat hæc ciuitas Regi per annum XXX. libras ad numerum, & XX. in ora, & XXV. ſextarios mellis.* Sed Henrici II. temporibus magna miſeriarum mole depreſſa fuit, mœniaque diruta, cum Robertus cognomento *Boſſu*, id eſt, Gibboſus, Leiceſtriæ Comes
1173. res nouas in principem affectaret. Quod his verbis docet Matthæus Pariſienſis: *Propter contumaciam Comitis Roberti contra regem recalcitrantis obſeſſa eſt, & per regem Henricum ſubuerſa nobilis ciuitas Leiceſtria, & murus qui videbatur indiſſolubilis funditus in circuitu dirutus. Vrbis enim* (vt hoc è minori illa hiſtoria adiungam) *muris fundamento carentibus ſubfoſſis, & fulciminibus tandem combuſtis, mœnium fragmenta ceciderunt, quæ vſque in hodiernum diem propter cæmenti indiſſolubilem tenacitatem ſcopulorum retinent cum integritate magnitudinẽ.* Miſera etiam eo tempore ciuium mulctatio, & miſerum exiliũ, qui cum data pecunia abeundi licentiam redemiſſent, in S. Albani, & S. Edmundi aſyla trepidi conuolarunt. Caſtrum quoque propugnaculis nudatum erat, ſub quo pulcherrimum eſt Hoſpitale collegiatum, ſiue Xenodochium; in cuius eccleſia Henricus Comes Lancaſtriæ, & Henricus Lancaſtrenſis eius filius, qui primus Lancaſtriæ Dux fuerat, ſepeliuntur. Dux enim ille cum iam annorum plenus eſſet, hoc Xenodochium alendis pauperibus conſtruxit, & conſecrauit, de

quo,

quo, in sua historia Henricus Knightonus Leicestrensis qui eo seculo vixit: *Henricus Dux Lancastriæ primus Ecclesiam Collegiatam, & Hospitalem extra portam Australem Leicestriæ construxit, in quo constituit Decanum cum XII.* 1330.
Canonicis Præbendarijs, totidem vicarijs, & alijs ministris, centum pauperibus debilibus, & decem fortibus mulieribus, quæ debilibus inseruirent, dictamque Hospitalem sufficienter dotauit. Ad alteram vrbis partem inter lætissima prata, quę Soarus irrigat, monasterium fuit, inde *de Pratis* dictum, de quo sic scripsit Knightonus ille: *Robertus de Bossu Leicestriæ Comes fundauit monasterium B. Mariæ de Pratis Leicestriæ, terris, possessionibus & redditibus luculenter dotauit;* 1143.
& ipse in eodem monasterio consensu Amiciæ vxoris Canonicus Regularis factus, quindecim annos in habitu Regulari Deo ibidem militauit, & Canonicus in Domino obdormiuit. Scilicet vt Canonicali habitu pœnitendo corrigeret, quod in principem hostili animo insurgendo deliquerat. Quod nomen Romanis temporibus gesserit Leicestria, non conijcio. *Caer Lerion* in Nennij Catalogo vocari existimo, sed Leirum fabulosum Regem construxisse, per me, credat qui velit. RATAS fuisse quæ Ptolemæo facili errore RAGÆ vocantur, licèt distantia minimè repugnet, non asseuerabo, quum distantia & nomen potius dictent illas nunc *Ratby* nominari, rusticanum in saltu Leicestrensi viculum. Quæ illic sunt vetustatis indicia nescio; nec vetustatem adimat, si vetustum nihil occurrat in cultissima regione. Antonini vero descriptioni ita exacte congruit situs, duodecim à Benonis, & totidem à Verometo milliaribus, vt cum nomen etiamnum sit integrum, non possum non RATAS existimare. *Ratæ* Ratbye.

Huic vicinum est *Grooby*, opimum, & amplum hæredium, siue vt nostri vocant *Manerium*; quod ab Hugone *Grantmaismill*, quem magnis prouentibus ditauerat Guilielmus primus, per Leicestrenses Comites, & Quincios ad Ferrariorum familiam deuenit; è qua sex Domini de *Grooby* floruerunt, demumque relicta vnica filia Isabella in Greiorum nomen matrimonio intulit, à quo Grobye. *Barones de* Grobye.

rurſus proſcriptione in patrimonium regium tandem recidit.

Sed ad Soarum flumen regrediamur, qui Leiceſtriam præterlapſus primum *Montſorell* caſtro nomen præbet, quod ad Sacrum de *Quinti* VVintoniæ Comitem bello Baronico ſpectauit, hodieque nihil eſt niſi rudetum: & inde poſt pauca milliaria in Trentam flumen deſinit, parum infra *Loughborrovv* mercatorium oppidum, quod vnum regnante Maria Baronem Edvvardum Haſtings ſuo nomine exornauit. Hanc eſſe regiam villam Saxonicè [*Liganburge*] dictam, quam Marianus Cuthulfum Britannis anno Chriſti 572. ademiſſe tradit, nominis affinitas quodammodo probet. Nunc verò ſecundum locum à Leiceſtriæ inter omnia huius Comitatus oppida ſibi ſuo iure vendicat, ſiue amplitudinem, ſiue ſtructuram, ſiue etiam ſiluarum amœnitatem ſpectes: ſub ipſo enim Saltus de *Charnvvood*, ſiue *Charley* longè expanditur, in quo *Beaumannour* viuarium cernitur, quod Domini de *Bellomonte*, vt accepi, lapideo muro circumſepſerunt. Hi ex familia Francia (vt vulgo creditur) orti circa Edvvardi ſecundi tempora in Angliam venerunt, & ex nuptijs Aliciæ filiæ Alexandri Comyn Comitis *Boghaniæ* in Scotia, cuius mater vna erat hæredum Rogeri de *Quincy* Comitis VVintoniæ, ampliſſimam hæreditatem adierunt, Vicecomites de *Bell-monte* ſunt creati, & in magnam familiam propagati. Verum cum Guilielmus Vicecomes vltimus ſine ſobole obijſſet, eius ſoror Domino Louello nupta eſt, & patrimonium variè diſtractum. In hac Septentrionali parte nihil aliud memoratu dignum occurrit, niſi qua Trenta allabitur, *Dunnington* caſtellum antiquum à primis Leiceſtriæ Comitibus extructum conſpiciatur.

Montſorell. Lougborrovv. Charnvvood Forreſt. Vicounts Beaumont. Dunington.

Orientalem agri partem, quæ collina eſt, exornarunt celebrioris notæ duo præcipua loca, VEROMETVM, cuius meminit Antoninus, & *Burton Lazers* ſuperioribus ſæculis admodum celebre.

VEROME-

VEROMETVM nomine nunc deperdito, eo loci sedisse videtur, quem hodie *Burrovvhill* & *Erdburrovv* vocitant. Inter Verometum enim & Ratas XIII. interiacent apud Antoninum milliaria, totidem vero inter *Ratby*, & hunc locum; inter Verometum & Margidunum XII. itidem numerat milliaria, nec pluribus abest ab hoc loco *Margedouerton*, quod olim Margidunum. Hodiernum etiam nomen *Burrovv* à [*Burgh*] promanauit, quod Saxonibus loca munita denotauit. Sed quod maximum est, eo ipso loco collis vndique præceps attollitur; in cuius summo, oppidi diruti manifesta sunt vestigia, duplex fossa, & ipsorum mœnium tractus, quæ octoginta plus minus iugera incluserunt. Nunc autem ager est restibilis, & re nulla æque celebris, quam quod hic gymnica quotannis exerceat iuuentus circumuicina. *Burton* autem cognominatum *Lazers* à Lazaretis (sic elephantiacos, siue leprosos vocarunt,) Nosocomium erat, siue Hospitium opulentum, cuius præfecto omnes Lazaretorum in Anglia ædiculæ quodammodo suberant, vt ille præposito Lazaretorum Hierosolymis. Primis Normannorum temporibus collecta per Angliam stirpe constructum ferunt, quo tempore lepra quæ nonnullis Elephantiasis, grauissime vi contagionis per Angliam serpsit. Tunc enim creditum est morbum illum primùm ex Ægypto in hanc insulam demigrasse, qui subinde se in Europam profudit, primùm Pompei Magni ætate, posteà sub Heraclio, & alias, vt ex historijs videre liceat: sed nunquam quod legerim, ante illa tempora, in hanc insulam irrepsit.

Verometum. Barton Lazers. *Lepra in Anglia.*

Comitibus suis viris longè clarissimis insignis semper erat hæc Leicestrensis prouincia. Cumque hæreditarios habuerit Saxonico tempore Comites, eos sua serie primum enumerabo, vt Thomas Talbottus rei antiquariæ peritissimus è regijs archiuis mihi descripsit. Æthelbaldi Merciorum Regis tempore anno salutis 716. Leofricus Leicestriæ Comes erat, cui recta linea

Comites Leicestriæ.

ſucceſſerunt Algarus primus, Algarus ſecundus, Leofricus ſecundus, Leofſtanus, Leofricus tertius, qui Conuentriæ ſepultus, Alagus tertius, cuius filij fuerunt Eadwinus Comes Marchiæ, Morkarus Comes Northumbriæ, & Lucia filia quæ primo Iuoni *Talboys* Andegauenſi enupta, poſteà Rogero de *Romara*, vnde Guilielmus de *Romara* Lincolnienſis Comes enatus eſt. Nunc deficiente huius Saxonicæ familiæ ſtirpe maſcula, Saxonicoque nomine quaſi conculcato, Robertus de *Bellomonte* Normannus, Dominus de *Ponte Audomari*, qui Comitis Mellenti filiam in vxorem duxerat, Leiceſtriæ Comes ab Henrico primo creatus fuit, cui ſucceſſerunt filius Cognomento *Boſſu*, nepos cognomento *Blanchemaines*, & abnepos *Fitz-parnell*, omnes prænomine Roberti. Quorum poſtremus iſti Fitzparnell à Parnella matre Hugonis *Grantmaiſmill* filia, & ſola hærede cognominatus, ſiné prole obijt. Paucis poſt interiectis annis Simon de *Monteforti* regio Francorum oriundus ſanguine, qui prioribus illis Comitibus affinitate coniunctus hunc honorem geſſit inde Ranulphus tertius Comes Ceſtriæ, non iure hæreditario, ſed Principis gratia, poſteà Almaricus filius Simonis de Monteforti; demum Simon de Monteforti Almarici filius, in quem tanta, & tam ſecunda erat regis Henrici III. voluntas, vt illum exulantem è Gallijs vocarit, opibus cumularit, Comitatu Leiceſtriæ, & ſororis nuptijs honorarit; Ille autem cum beneficijs obrutus, nullam referendæ gratiæ facultatem haberet (quæ hominum improbitas eſt) odiſſe cœpit, Regem optimè meritum peſſimè exagitauit; cumque ſeditioſis Baronibus horrendas inteſtini belli tempeſtates excitauit, in quibus ipſe tandem cecidit: honores verò & poſſeſſiones Edmundus Gibboſus Lancaſtriæ Comes Henrici tertij filius à patre victore accepit. Deinceps vero inter Lancaſtrenſis familiæ titulos diu quaſi delituit hic honor, Matildiſque Henrici Ducis Lancaſtriæ filia Guilielmo Bauaro Hollandiæ, Zelandiæ, &c. Comiti enupta, Leiceſtriæ etiam titulum adiunxit. Sed ea ſine prole defun-

functa, reuerſus eſt ille honor ad Ioannem Gandauenſem Lancaſtriæ Ducem qui Blanchiam alteram Matildis ſororem duxerat. Iam inde Lancaſtrenſi familię coaluit, donec noſtra memoria, in longè honoratiſſimo Heroë Roberto Dudleio reſplenduit; quem Leiceſtrenſis Comitatus gladio, anno ſui regni ſexto cinxit DIVA noſtra ELIZABETHA, Belgica diuturna bellorum tempeſtate iactata ad gubernacula tractanda communibus votis, & ſuffragiis vocauit, & nuper 1588. vitam cum morte commutauit.

Intra hunc agrum ſunt Parochiales Eccleſiæ 200.

Rutlandshire.

Vtland, Saxonicè [*Roteland*,] Leiceſtrenſi agro quaſi includitur, niſi à Meridie, qua Wellando flu. incumbit, & ab ortu quà Lincolnienſes attingit: non minori ſoli vbertate, & amœnitate, licèt ſpatio ſit multò minori, vtpote totius Angliæ prouinciola minima. Forma enim ferè circulari circumſcripta, tantum circuitu colligit, quantum expeditus eques vno die conficere poſſit. Vnde fabulantur incolę Regem neſcio quem Rutto cuidam tantum terræ donâſſe, quantum vno die circumequitare poſſet: illum autem equitem hunc agrum præfinito tempore circumequitaſſe, & inde dono accepiſſe, ſuúmque ipſius nomen impoſuiſſe. Sed faceſſant huiuſmodi fabulæ; nolumus fabulæ licentia veritatem vulnerari. Quum verò paſſim rubeat hæc terra, vſque adeò vt etiam ouium vellera rubedine inficiantur, rubrúmque Saxonibus *Roet*, & *Rud* dictum fuerit, nonne *Rutland* quaſi terra rubra, nominatam ſuſpi-

Rutlandia vnde nomen.

cemur? *Conueniunt rebus*, vt inquit Poëta, *nomina sæpe suis.* Nomina autem locis vbique gentium à rubedine facta fuisse *Rutlan* castrum Walliæ in rufescente littore extructum, Rubrum promontorium, Mare Rubrum inter Ægyptum & Arabiam, Erytheia Ioniæ, & sexcenta alia satis superque probent: vt non sit cur deinceps fabulis hac in re fidem adhibeamus. Cæterùm hæc prouinciola seriùs in Comitatum instituta videatur. Nam EdWardi Confessoris tempore Northantonensis agri pars censebatur, & historici nostri qui ante trecentos annos scripserunt, in Comitatuum numero non reposuerunt.

Wash, siue GWash fluuiolus, qui hunc agrum ab occasu in Ortum quasi medium intermeat, in duas dispescit partes. In citeriori siue australi *Vppingham* accliui loco sedet, vnde & nomen inditum; non ob aliud memorandum, quàm quòd totius agri primarium habeatur oppidum. In vlteriori parte trans fluuium inter colles amœna admodum & fœcunda vallis substernitur, *The Vale of Catmose* hodie dicunt: à *Coet maes* forsitan, quòd Britannicè campum nemorosum sonat. In huius medio *Okeham* subsidet, quod pari etiam ratione à quercubus nomen assumpsisse videatur, vbi fatiscentia mœnia vetusti castri supersunt, quod Walkelinum de *Ferrariis* primis Normannorum temporibus extruxisse fama obtinet. Ferrariorum autem fuisse habitationem præter famam, ferreæ equorum soleæ quibus pro insignibus olim vsa erat illa familia, portæ, & in aula affixæ satis apertè comprobent. Posteà ad Dominos de *Tatteshall* spectauit: sed cùm Rex Richardus secundus EdWardum Ducis Eboracensis filium in Rutlandiæ Comitem euexerat, hoc etiam castrum eidem donauit.

[Margin: Vppingham. Okeham.]

E regione ad Ortum valli bellissimo situ impendent *Burly* quondam Sapcottorum, nunc Haringtoniorum ædes, qui à Baronibus de *Harington* in agro Lancastrensi oriundi, ex nuptiis cum filia & hærede Colpeperi, hæreditatem adeò opulentam adierunt, vt his in locis iam inde fuerint florentissimi, quemadmodum anteà Colpeperi ad

quos

quos Brusæorum opimum patrimonium descenderat. Brusæi verò isti latifundia hîc iure clientelari à Scotiæ regibus acceperant, qui cùm Huntingdoniæ essent Comites, plurimos per Angliam redditus habuerunt. In Orientali autem parte ad *Guash* flu. sunt *Brigcasterton* de quo posteà, & *Rihall:* vbi, cùm maiores nostros ita fascinasset superstitio, vt Deorum multitudine Deum verum propemodum sustulisset, Tibbia minorum gentium Diua, quasi Diana ab aucupibus, vtique rei accipitrariæ præses, colebatur. Sed noua hæc sunt præ viculo in Septentrionali agri limite, qui hodiè *Margedouerton* appellatur. MARGIDVNVM autem olim fuisse quod proximè post Verometum memorat Antoninus, & nomen & distantia à VEROMETO, & PONTE oppido, siue *Paunton*, quibus apud Antoninum interponitur, satis dilucidè doceant. A marga & situ nomen illud antiquum mutuatum videatur. *Marga* enim Britannis genus terræ qua agros aluerunt, & *Dunum* collem denotauit, vti Saxonica adiectio *Ouerton* æditioribus solummodò locis conueniunt. In hac tamen nominis notatione hæsitamus, cùm Marga hoc in loco sit rarior (fortasse quia non quæritur) nisi Margæ nomine Gypsum vocarint Britanni, quod in vicinia effodi accepimus, cuius vsum in albariis, sigillisque, Romanis longè gratissimum fuisse in naturali historia testatur Plinius.

Aucupũ Diua.

Margidunum.

Margetouerton.

Marga.

Hanc prouinciolam Eadithæ vxori testamento legauit EdWardus Confessor, ea tamen lege, vt post eius mortem S. Petro Westmonasterii cederet. Hæc enim testamenti sunt verba: *Volo quòd post mortem Eadgithæ Reginæ coniugis meæ*, Roteland *cum omnibus ad se pertinentibus detur monasterio meo beatissimi Petri, & reddatur sine tardatione Abbati & monachis ibidem Deo seruientibus in perpetuum.* Hoc tamen eius testamentum induxit Guilielmus Normannus, qui magna parte sibi reseruata, reliquam inter Iuditham Comitissam, cuius filia Dauidi Scotorum regi nupsit, Robertum Mallet, Ogerium, Gislebertum de *Gand*, Hugonem Comitem, Albericum Clericum, aliosq;

diuisit. Westmonasterio verò primùm decimas, posteà solam ecclesiam de *Okeham* cum appendicibus reliquit.

Rotelandiæ Comites. Comites numerat non multos. Primus Rotelandiæ Comes erat EdWardus ex familia Eboracensi, qui etiam Dux Albæmarlæ, ille scilicet, qui consilia nefaria de tollendo Rege Henrico IIII. summo cum scelere decoxit; posteàque pari cum leuitate aperuit. Illi successit EdWardus Richardi Ducis Eboracensis filiolus, qui in prælio ad *Wakefield* cum patre interemptus. Multis pòst annis Henricus VIII. Thomam Mannors in Rutlandiæ Comitem extulit, qui amplissimam Rossorum hæreditatem in circumuicinis regionibus iure Æleonoræ auiæ creuerat. Huic successit Henricus, & illi itidem EdWardus filius, in quem, vt nihil aliud dicam, illud Poëtæ verissimè & optimè conuenit:

——— nomen virtutibus æquat,
Nec finit ingenium nobilitate premi.

Verùm ille præpopera morte in cœlestem regionem receptus, Ioanni fratri honorem reliquit, qui etiam statim fato euocatus successorem habet filium Rogerum teneris quidem annis, sed qui auitæ virtutis iam specimen insigne præbet.

Ecclesiis Parochialibus 47. ornatur hæc Prouinciola.

Lincolnshire.

RVTLANDIÆ ad Ortum adnectitur Comitatus Lincolniensis, Saxonicè [*Lincollscyre*,] Normannis sub primum ingressum *Nicolshire*, vulgò *Lincolnshire.* Regio amplissima, per sexaginta ferè milliaria in longitudine iacet. Latitudinem alicubi super triginta extendit, alendis frugibus,

pascendis

paſcendis pecoribus mitiſſima, frequentibus oppidis exculta, & crebris fluminibus rigata. Quà ſolem Orientem ſpectat, ſupercilio longe circumducto inflexa, Oceano Germanico pulſatur, à Septentrione ad Abum ſiue *Humber* æſtuarium pertinet; ab Occaſu Nottinghamienſes ſpectat, & à Meridie Wellando flu. à Northantonienſibus diſcluditur. Hęc omnis in tres diuiditur partes, quarum vnam *Holland*, alteram *Keſteuen*, tertiam noſtra lingua appellamus *Lindſey*.

Hollandia, Ingulpho *Hoilandia*, ad mare eſt, pabulo luxurians & armentis diues; verùm ob graues halitus minùs ſalubris, tota nimirum paluſtris, & perinde vt Hollandia Germanię, aquis ita permadet, vt preſſa hauriat veſtigium, & pedum pulſu tentata quatiatur, vt inde nomen inditum videatur: Æſtuario illi incumbit, quod Ptolęmeo METARIS, pro *Maltraith*, dicitur, hodie *the Washes*. Æſtuarium hoc eſt ampliſſimum & notiſſimũ, intumeſcente æſtu aquis offertum, deferueſcente, iter ſed admodum periculoſum præbet, quod Ioannes Rex ſuo damno didicit. Dum enim bello Baronico hâc iter faceret, ſubitò irruentibus vndis, ad *Welſtreame* omnia impedimenta, & regium apparatum amiſit, vt author eſt Matthæus Weſtmonaſterienſis. Hollandia. The Washes.

Bifariam diuiditur hæc Hollandia, in Inferiorem, & Superiorem: Inferior quæ torrentibus implicata eſt, paludes vix ipſis incolis peruias, & paucula oppida habet; è quibus clariſſimum *CroWland* nobis dicitur, id eſt, interprete Ingulpho huius Abbate, *Cruda & cœnoſa terra*. Locus (vt Monachi ſcribunt) obuerſantium neſcio quarum vmbrarum terriculamentis olim infeſtus, priuſquam Guthlacus vir ſumma ſanctitate heremeticam vitam illuc duxiſſet; in cuius honorem maximis impenſis inſtabili, & lubrico ſolo monaſterium fundauit Rex Merciorum Æthelbaldus, religione & opibus admodum illuſtre ad riuulorum confluentes duplici ponte coniunctos. De quo, Felicis Monachi ſatis antiqui verſiculos è Guthlaci vita, ſi placet, habe: CroWland.

Nunc exercet ibi ſe munificentia regis,

Et magnum templum magno molimine condit.
At cum tam mollis, tam lubrica, tam male constans
Fundamenta palus non ferret saxea, palos
Præcipit infigi quercino robore cæsos,
Leucarúmque nouem spatio rate fertur arena;
Inque solum mutatur humus, suffultáque tali
Cella basi, multo stat consummata labore.

Dæmones Crovvlandici. Si dæmonas CroWlandicos labiis pendentibus, ore igniuomo, vultu squamoso, vertice grosso, dente fero, mento peracuto, gutture rauco, pelle nigra, scapulis contractis, ventre capaci, lumbis ardentibus, vncis cruribus, clunibus caudatis, &c. qui his locis anteà oberrabant, & plurimum molestiæ Guthlaco, & monachis facessebant, è Monacho illo tibi describerem: tu certè suauiter rideres, ast ego certè multò suauiùs insanire viderer. *Spalding.* Superiùs ad eundem fluuium *Spalding* sedet riuulis, & incilibus vndique conclusum, à quo vsque ad *Deping*, quæ decem milliaribus abest, Egelricus CroWlandiæ Abbas, qui posteà Episcopus Dunelmensis, *per medium vastissimæ forrestæ, & profundissimorum mariscorum*, vt inquit Ingulphus, *de lignis, & sabulo calcetum solidum viatoribus fecit, quod ex eius nomine* Elrichroad *nominatum erat.*

Boston. In superiori Hollandia, quæ magis ad Arctum vergit, vbi *Withama* fl. in Oceanum exit, floret *Boston*, rectiùs *Botolphs toWne.* A Botolpho enim Saxone sanctissimo qui ad *Icanhoe*, teste Beda, monasterium habuit, nomen deportauit. In miserandam hoc oppidum, regnante EdWardo primo, concidit ruinam. Serpentibus enim eo tempore per vniuersam Angliam perditis moribus, militares quidam viri, nundinis frequentibus hastiludium hîc indicentes, *Prædones monachorum habitu.* ementito monachorum, & Canonicorum habitu accesserunt, ignem oppido plurimis in locis subiecerunt, præcipiti impetu in mercatores irruerunt, multa rapuerūt, plura cremauerunt; adeò, vt historici nostri, auri argentique venas (quod de Corintho deleta scribunt antiqui) in commune tunc fluxisse scripserint. Horum antesignanus

Robertus

Robertus Chamberlanus cùm facinus commissum, & dedecus admissum confessus esset, suspendio periit: nec tamen vt criminis consortes deferret, vllo modo adduci potuit. Sed meliora tempora Botolphi oppidum ex cineribus denuò excitârunt: hodie enim & ædificiis elegans, & commerciis frequēs est: incolæ enim tum mercaturæ, tum rei saginariæ strenue incumbunt. Vltra hoc vix sex milliaria extenditur Hollandia nostra, quam vniuersam Guilielmi primi largitione accepit Yuo *Talbois* Andegauensis, frater Fulconis Hierosolymarum Regis, cuius insolentiam non ferens HerWardus Anglus vir spei bonæ, atque acris animi plenus, filius Leofrici domini de *Brane*, siue *Brune*, cùm sua, & suorum salus iam agi viderit, baltheo militari à Branno Petroburgensi Abbate, cuius stomachus in Normannos etiam eruperat, cinctus, bellum in illum mouet, sæpiùs fudit; demúmq; captiuum abduxit, & ita redimi passus est, vt ipse in regis gratiam recept⁹, in eius fide, & clientela diem obierit. Hoc enim meruit virtus, quæ & in hoste laudatur. Filia autem eius Hugoni Enermuæ Depingi Domino enupta eius hæreditatem adiit, quæ posteà vt accepimus, ad Barones de *Wake* deuoluta erat. Wakorum enim familia hoc in tractu vsque ad EdWardi I. tempora imprimis illustris erat, tunc etenim per filiam, nuptiarum iure ad Cantii Comites eorum hæreditas deuoluta est.

Hervvardus Anglus.

Ingulphus Croulandensis.

Barones de VVake.

Altera pars huius regionis vulgò *Kesteuen*, Æthel-Wardo antiquo authori *Ceostefnesilua* vocatur, Hollandiæ ab occasu adiacens cœlo multo salubriori, & solo non minùs pingui. Maior hæc est, & pluribus vndique enitet oppidis. In limine ad Wellandum fluuium *Stanford* sedet, Saxonicè [*Steanford*] è saxo structili, vnde & nomen, ædificatum, oppidum frequens, & variis immunitatibus ornatum, muroque firmatum. *Geldum*, vt est in libro Censuali, *pro duodecim Hundredis, & dimidio dedit in exercitu, nauigio, & Danegeld, ibique fuerunt sex custodiæ.* Cùm EdWardus senior australes fluminum ripas contra Danos ex Aquilone irruentes communiret, è regione etiam huius in australi ripa (quæ nunc *Stanford Baron* vocatur)

Kesteuen.

Stanford.

firmissimam arcem construxisse, author est Marianus. Nusquam tamen hodie apparet: nam quod intestino bello Stephanus contra Henricum Andegauensem firmauit, in ipso oppido fuisse, & fama obtinet, & ipsius area etiamnum ostendit. Regnante Edwardo tertio cœpta hic Academia, & bonarum literarum professio (quod suæ gloriæ inprimis ducunt ciues.) Cùm enim Oxoniæ inter studiosos Boreales & Australes omnia litibus feruerent, magnus studiosorum numerus huc concessit, paulò tamen pòst Oxoniam reuersi Academiæ huic orienti, vt initium, ita finem citò posuerunt: cautúmque deinceps iureiurando, ne quis Oxoniensis publicè Stanfordiæ prælegeret. Nihilominùs illa mercimoniis floruit, donec ardente inter familiam Lancastrensem & Eboracensem ciuili bello, Boreales milites irrumpentes cædibus, & incendiis omnia miscuerint. Nec inde verò dignitatem pristinam planè recuperare potuit.

Academia Stanfordiæ incœpta.

Licèt nonnulla antiquitatis indicia hîc supersint, traiectúmque olim fuisse via militaris Romanorum, quæ statim te ex oppido in Boream proficiscentem excipit, satis declaret: GAVSENNAS tamen, quas non procul hinc statuit Antoninus, fuisse fidem non faciunt. Sed quum ad vnum hinc milliare sit viculus *Brigcasterton*, quo vel nomine vetustatis nota apparet, quà *GWash*, siue *Wash* flu. militarem viam transuersam secat, affinitas nominis *GWash* cum Gausennis, distantia non refragāte, iussit vt illas *Brigcasterton* dici existimem, donec dies certiora docuerit. Si opiner Stanfordiam ex huius ruinis emersisse, & hanc agri partem à Gausennis *Kesteuen* dici, vt altera pars *Lindsey* à Lindo ciuitate: sit quæso opinio mea, iudicium vestrum. Has Gausennas corruisse creditur, cùm (vt habet Huntingdonensis) Picti & Scoti omnem regionem ad Stanfordiam vsque diripuissent, vbi Hengistus noster cum suis Saxonibus indefessa vi, & eximia fortitudine furentibus barbaris ita iter occlusit, vt plurimis peremptis, pluribus captis, reliqui fugam vndiq; capesserent. Sed ad reliqua pergamus.

Gausenna.

Brigdcasterton.

In

In orientali Keſteuenæ parte quæ ad Hollandiam vergit, tendentibus in Boream ordine ſuccedunt, primùm *Deping*, id eſt, vt author eſt Ingulphus, *profundum pratum, vbi Richardus de Rulos Guilielmi Conquæſtoris Camerarius* Weilondum *flumen foſſato excludens quod ſæpe inundauit, & ædificans ſuper foſſatum plurima tenementa, magnam villam fecit.* Deinde *Burne* Edmundi Regis inauguratione & caſtro Wakorum notum, poſteà *Sempringham* religioſo ordine Gilbertinorum à Gilberto loci Domino inſtituto celebre. Ille enim vir planè mirabilis, vt ſcribunt monachi, & in cuſtodia mulierum gratiæ ſingularis, anno à Chriſto nato 1148. contra Iuſtiniani conſtitutiones, quæ duplicia monaſteria, id eſt, virorum ſimul & mulierum vetabant; verùm Eugenii III. Pontificis Romani authoritate munitus, ex viris & mulieribus ſectam inſtituit, quæ ita excreuit, vt ipſe tredecem cœnobiorum huius ordinis fundamenta iecerit, & Gilbertinos fratres 700. ſorores 1100. in ſuis cœnobiis viuus habuerit, verũ pudicitiæ dubiæ. Vnde de illis Nigellus, qui ſub id tempus vixit:

Burne.
Sempringham.
Gilbertini fratres & ſorores.
Scropus.

Harum ſunt quædam ſteriles, quædam parientes,
Virgineoque tamen nomine cuncta tegunt.
Quæ paſtoralis baculi dotatur honore,
Illa quidem meliùs, fertiliuſque parit.
Vix etiam quæuis ſterilis reperitur in illis,
Donec eis ætas talia poſſe negat.

Inde *Fokingham* pridem Bardolphorum, nunc Clintonorum habitatio, cui vicinum eſt *Skrekingham* Alfrici ſecundi Leiceſtrenſis Comitis fato ſignatum, quem Hubba Danus interfecit. De quo loco videtur Ingulphus loqui, cum ſcribit: *In Keſteuen cæſi ſunt tres reguli Danorum, quos ſepelierunt in villa quæ ante* Laundon *nunc verò pro trium regum ſepultura* Treking-ham *appellatur.* Deinde *Sleford* Lincolnienſium Epiſcoporum caſtellum, ab Alexandro epiſcopo extructum, & *Kime* Dominis ſuis Gilberto de *Gand*, & Roberto de *Vmfranuile* Auguſiæ Comite celebratum, quaſi recta linea collocantur.

In occidentali parte huius Kesteuenæ, in huius, & Leicestrensis agri collimitio castrum *Beluor*, sic dictum à bello prospectu, colli satis accliui imponitur. Toteneium Normannum conditorem ferunt, à quo per Albenios, & Rossos, ad Mannoros Rutlandiæ Comites hæreditariò deuenit. Quorum primus Thomas, vt accepi, nouis ædificiis excitauit, cùm plures annos quasi ruinis suis sepultum iacuisset. In inuidiam enim Th. Domini Rosse qui Henrici VI. partes sequebatur, quodammodo dirutum erat. Sub hoc inueniuntur Astroites lapides, qui stellulas inuicem connexas repræsentant, in quibus radii eminent singulis angulis quini, & singulis radiis cauitas media subsidet. A Victoria hic lapis apud Germanos nomen inuenit, quod, vt est apud Georg. Agricolam libro 6. Fossilium, putant illum qui gestauerit, causam obtinere, & hostes vincere. An tamen hic noster, vt ille Germanicus, in aceto positus, se loco moueat, & in orbem nonnihil torqueat, mihi nondum experiri licuit. Vallis autem quæ huic castro subiacet, *The Vale of Beluer*, inde vulgo vocatur, satis ampla est, frumentariis campis, & pascuis admodum læta, & in tribus Comitatibus Leicestrensi, Nottinghamiensi, & Lincolniensi censetur.

Beluoir, siue Beuercastle.

Astroites lapis.

The Vale of Beluer.

Hanc agri partem *Witham* fluuius luciis fæcundus, sed exilis perfundit, & à Septentrione circumscribit. Ad sui cognominis viculum ortum habet, non procul à ruinis castri *Bitham*, quod (vt in antiqua Genealogia habetur) Guilielmus primus Stephano Comiti Albemarlæ, & Holdernessiæ donauit, vt inde haberet, quo filium infantulum siligeneo pane nutriret, cùm Holdernessus auenaceo tunc tantùm vesceretur; nunc tamen auenaceus panis vix ibi in vsu. *Withama* flu. statim à fontibus *Paunton* oppidum habet quod vetustatis nomine se venditat, & tessellata Romanorum pauimenta sæpe offodit, ponte hîc fluuius constratus erat; nam AD PONTEM hoc esse quem septem milliaribus à Margiduno seiunxit Antoninus, nomen *Paunton* cum distantia non solum à Margiduno, verùm etiam

VVitham fl.

Bitham.

Paunton.

Pontes.

etiam à *Croco-calana* facilè conuincit. CROCO-CALANA enim Antonino dicebatur illud oppidum quod nobis *Ancaster*, & hodie nihil nisi platea longior est ad viam militarem, cuius vna pars non ita pridem Vescios, altera CromWellios dominos agnouit. Britannicum illud nomen à situ assumpsisse videtur, *Cruc maur* Britannis collem magnum, & *Cruc occhidient*, tumulum occidentalem significasse apud Gyraldum Cambrensem, & Nennium legimus. sed quid velit illud *Colana*, viderint alii. Antiquitatis memoriam in hoc oppido propagant numismata Romanorum, hypogæa sæpiùs aperta, & quatuordecim illa milliaria quæ inter hoc & Lincolniam interiacent per cricetum quod *Ancaster heath* vocamus; tot enim inter *Croco-calanam*, & *Lindum* numerat Antoninus. Sed ad flumen.

Croco calana. Ancaster.

Post *Paunton*, visitur *Grantham*, oppidum non infrequens, schola à Rich. Foxo Wintoniensi Episcopo, & templo specioso exornatum; cuius sacra pyramis admirandam in altitudinem ædita fabulis est famigerata. Sub hoc iuxta *Herlaxton* viculum, æneum vasculum patrum memoria, aratro erutum fuit; in quo cassis aurea antiquissimæ formæ gemmis distincta reperta, quæ dono data Katherinæ Castiliæ Henrici octaui Dotariæ. Hinc longo cursu Withama in Septentriones fertur, non procul à *Somerton* castro, quod Antonius Beccus episcopus Dunelmensis construxit, EdWardoque primo donauit, à quo statim dono accepit Guilielmus de *Bellomonte* cognatione stirpi Franciæ annexus, qui tunc temporis in Angliam venit, & familiam Vicecomitum de *Bellomonte* propagauit, quæ superiori sæculo quodammodo desiit. Paulatimque inde in Euroaustrum vergens fluuius per palustrem regionem infra *Bosten* in mare Germanicum se exonerat, cum Kesteuenam à Septentrione circumscripserit.

Grantham. *Cassis aurea.* Somerton. *Lib. Dunelm.*

Ad alteram Withamæ ripam iacet pars huius agri tertia *Lindsey*, Bedæ *Lindissi* ab vrbe primaria nominata, quæ Hollandia, & Kesteuena maior vasta fronte in Oceanum

Lindsey.

procumbit, quo ad ortum & Aquilonem diuerberatur, ad occasum Trenta flumine, ad meridiem à Kestcuana Wi-
Fossedike. Houedenus. thama illo, & * fossa incili seiungitur, quam Henricus primus per septem milliaria à Withama in Trentam perduxit, vt Lincolniensibus ad subuehenda necessaria vsui esset. Quâ Trentam attingit hæc fossa, *Torksey* Saxonicè [*Turce-*
Torksey. *sig*] sedet, oppidulum nunc obscurius, olim admodum ce-
Domesday booke. lebre. Ante Normannica enim tempora (vt in libro quo Angliæ censum descripsit Guilielmus primus, habetur) ducenti Burgenses in hac numerabantur, qui immunitatibus gaudebant non paucis; ea lege, vt legatos Regios si quando hìc iter haberet, nauigiolis suis per Trentam deueherent, & Eboracum vsque deducerent. Quà verò hæc fossa Withamæ coniungitur, prima & præcipua huius Comitatus ciuitas locum habet, quam Ptolemæus, & Anto-
Lindum. ninus LINDVM, Britanni *Lindcoit*, à siluis (pro quo perperàm alicubi scribitur *Luitcoit*) Beda LINDECOLLINVM, & LINDECOLLINAM ciuitatem, an à collino situ non ego dixerim, Saxones [*Lindocollyne*, *Lindeyllanceaster*,]
Lincolne. Normanni *Nichol*, nos *Lincolne*, Latini *Lincolniam* vocârunt, vnde Alexander Nechamus in Diuina sua sapientia:

Lindisiæ columen Lincolnia, siue columna,
Munifica felix gente, repleta bonis.

Denominatam credunt alii à flumine Withama, quem vetustiori nomine *Lindim* dictum, sed nulla tamen authoritate suffulti, volunt. Nec ego illis assentior. refragatur enim Nechamus qui fluuium ante 400. annos *Withamam* hoc carmine dixit:

Trenta tibi pisces mittit Lincolnia, sed te
Nec dedignaris, VVithama paruus adit.

Malim ego à Britannica dictione *Lhin*, quæ lacum illis notat, deducere: Withamam enim ad *SWanpole* sub vrbem diffusiorem fuisse à ciuibus accepi, & vt *LindaW* Germaniæ ad Acronium lacum, *Linternumque* Italiæ, ad lacum taceam: in Britannia nostra video *Tallhim*, *Glanlhin*, *Linlithquo*,

lithquo, oppida ad lacus, & *Linne* Norfolciæ de quo iam diximus. Vrbs ipſa ampla & celebris collis dorſo inſidet, vbi Withama in ortum ſe deflectit. Antiquum Britannorum LINDVM in ipſo collis cacumine fuiſſe opinantur, in quo Nennius Eluodugi diſcipulus Vortimerus bellicoſum Britannum ſepultum fuiſſe tradit. Saxones autem hoc diruto, primùm Auſtralem collis partem occupârunt, & ex antiquioris illius ruinis communiêrunt, poſteà ad fluuium deſcendêrunt, in loco qui *Wickanforde* dicebatur, ædificârunt, & quà flumine non deſcenditur mœnibus obſepſerunt. Quo tempore, vt inquit Beda: *Paulinus prædicabat verbum prouinciæ Lindiſſi, præfectumque Lindocolinæ ciuitatis, cui nomen erat Blecca, primùm cum domo ſua conuertit ad Dominum. In qua videlicet ciuitate, & eccleſiam operis egregii de lapide fecit, cuius tecto, vel longa incuria, vel hoſtili manu deiecto, parietes hactenus ſtare videntur.* Dani deinceps ſemel atque iterum expugnârunt, primùm prædatoriæ illæ turmæ, à quibus Edmundus *Ferreum latus* extorſit; deinde Canutus, à quo Etheldredus recepit, cum è Normannia redux Canutum fortiter hinc exturbaret, Angliamque amiſſam præter ſpem recuperaret. EdWardo Confeſſore regnante erant, ex Cenſuali Angliæ libro loquor, 1070. *manſiones hoſpitatæ, & duodecim Lageman habentes ſacam & ſocam.* Normannorum verò tempore, vt inquit Malmeſburienſis, *vna ex populoſioribus Angliæ vrbs erat, emporium terra marique venientium*, & vt libro illo Cenſuali videre eſt, eo tempore DCCCC. *Burgenſes* in hac cenſebantur. Guilielmus primus ad eius firmamentum & ciuium terrorem, in collis ſupercilio caſtrum munitiſsimum excitauit; & eodem ferè tempore Remigius Epiſcopus Dorceſtrenſis ad ornamentum ſedem ſuam epiſcopalem Dorceſtriâ huc tranſtulit. Cumque iam eccleſia illa concidiſſet, quam Paulinus poſuerat: *Remigius ille mercatis prædiis in ipſo vrbis vertice, iuxta caſtellum* (vt habet Henricus Huntingdonenſis) *turribus fortiſſimis eminens, in loco forti fortem, pulchro pulchram Virgini virginum, frémente*

Eboracensi præsule qui lucì ius sibi vindicauit, construxit ecclesiam, & in ea præbendarios XLIIII. *locauit. Quam postea* (vt ait ille) *combustione deturpatam subtili artificio reparauit Alexander* ille Lincolniensis munificentissimus Episcopus, de quo inter alia cecinit eius temporis Poeta:

> *Qui dare festinans gratis, ne danda rogentur,*
> *Quod nondum dederat, nondum se credit habere.*

Horum diœcesis non contenta angustis illis finibus, quibus in primitiua Saxonum ecclesia contenti erant Episcopi Sidnacestrenses, qui huic agro præfuerunt, tot regiones complexa est, vt sua magnitudine laborarit: & licèt Henricus secundus Eliensem prouinciam, & Henricus VIII. Petroburgensem detraxerit; iurisdictione tamen, & Comitatuum numero, totius Angliæ longè maxima etiamnum censetur, & parochiales ecclesias 1247. in sua diœcesi habet. Episcopi huic sedi, & multi, & magni post Remigium præfuerunt, sed instituti non est mei enumerare. Nec enim Roberti Bloeti, quem Rex Guilielmus Rufus magna pecunia mulctauit, causatus quòd non optimo iure ipsam vrbem Lincolniam tenuerit: nec munifici illius Alexandri, qui insanis substructionibus ad insaniam delectatus, meminero. Duorum tamen memoria mihi recolenda; quorum alter est Robertus *Grosetest*, vir & literis & linguis suprà quàm credi possit, in illa ætate eruditus, *terrificus* (vt inquit Matthæus Paris.) *Papæ redargutor, regis sui monitor, & veritatis amator*, &c. Alter est præceptor mihi semper obseruandus reuerendissimus pater, Thomas Coperus, de Republ. literaria, & Ecclesia meritissimus; è cuius schola me prodiisse & fateor, & gratulor. Verùm ille iampridem ad Wintoniensem sedem translatus successorem hîc habet reuerendiss. patrem W. Wicchamum virum pium iuxtà ac doctissimum. Vrbs etiam ipsa diu floruit, ab EdWardo tertio in *Stabulam*, quam vocant, i. in lanarum, coriorum, plumbi, &c. emporium constituta. Quæ quanquam grauioribus malis non sit conflictata, semel tantùm incensa, semelque frustrà obsessa à Stephano rege, qui ibi oppres-

Obiit 1253.

The Staple.

oppressus, & captus, non magnum damnum fecit: incredibile tamen est, quantùm quasi vetustate victa paulatim decreuerit; & ex quinquaginta templis quæ auorum memoria habuit, vix octodecim iam supersunt. Distat, vt hoc etiam adnotem, ab Æquatore LIII. part. scrup. XII. ab vltimo Occidente part. XXII. scrup. LII.

Withama iam Lindum prætergressus, nobilis olim cœnobii *Beardenam* siue *Pearteneu*, vulgò *Bardney*, parietinas vidit, vbi Regem OsWaldum tumulatum, vexillumque ex auro & purpura, tumulo superimpositum prodit Beda. Non satis habuerunt monachi Christianissimum hunc Heroëm OsWaldum celebrare, nisi etiam eruditæ simulationis artificio rebus ab eo gestis miracula assuerent ridicula, manumque eius hîc incorruptam superesse traderent. De illa enim scribit Poëta monasticus: — *Bardney.* — *Oswalds vexillum.*

Nullo verme perit, nulla putredine tabet
Dextra viri, nullo constringi frigore, nullo
Dissolui feruore potest, sed semper eodem
Immutata statu persistit, mortua viuit.

Bano deinde fluuiolo qui è media Lindseia per *Hornecastle* defluit, augetur ad *Tattershall* oppidulum, Baronibus suis notum. Produnt enim scriptores nostri Eudonem & Pinsonem Normannos nobiles quasi fraterna necessitudine inter se cõiunctos Guilielmi primi munificentia possessiones in hoc tractu accepisse plurimas; quas ita inter se diuiserunt, vt *Tattershall* Eudoni cederet quam per Baroniam teneret, à cuius posteris per *Dryby* & alios ad Radulphum CromWel deuenit, qui sub Henrico sexto magnus Angliæ Thesaurarius sine prole è vita migrauit. Pinsoni autem obuenit *Eresby* quæ non longè abest, à cuius prole per Bekos hæreditas ad Willoughbæos transmigrauit; ad quos etiam dotalia patrimonia perampla accesserunt per vxores non solùm ab Vffordis Suffolciæ Comitibus; sed etiam à Vicecomitibus de *Welles*, qui vnà secum attulerunt magna hæredia Dominorũ de *Engain* antiquæ nobilitatis & magnæ potentiæ in hoc tractu iam inde à Normannicis — *Tattershall.* — *Eresby D. Willoughbai.* — *Vicecomites Welles.* — *Domini de Engain.*

temporibus. Ab his Willoughbæis ex matre prognatus est Peregrinus Berty, nunc Baro *Willoughby* de *Eresby*, vir animi magnitudine & militari virtute longè clarißimus. Iam mari proximus *Withama* alterum anonymum è Septentrione riuulum recipit, cuius ad fontes *Bollinbroke* castrum à Guilielmo de *Romara* Lincolniensi Comite extructum, & regis Henrici quarti natalibus illustratum, qui inde Henricus de *Bollinbroke* cognominatus. Hoc verò recepto, infra *Boston*, vt diximus, mari se tandem confundit.

Bollinbroke.

Ab hoc ostio magno flexu protuberat littus in mare Germanicum ab Abvm vsque æstuarium, frequentioribus vbique æstuariolis lancinatum: rariores autem habet vrbes, quia rari sunt portus, & arenosi puluini paßim obiacent. Ex oppidis tamen quæ hoc littus occupant, memoranda sunt nonnulla, inprimis verò *Wainfleete*, vel hoc nomine, quòd Guilielmum *Wainfleet* VVintoniensem Episcopum Collegii Magdelenensis Oxoniæ fundatorem, de literis virum optimè meritum produxerit. Deinde *Louthe* frequentatum emporiolum, cui *Lud* fluuiolus nomen impertiit, & posteà *Grimesby*, quod Sabini nostri, qui quod volunt, somniant, à Grimo mercatore sic dictum volunt: qui quod Hauelocum regium Danorum puellulum expositum educauerat, fabellis decantatur cum Haueloco illo pupillo, qui in regis coquina primò lixa, & posteà regis filiæ nuptiis ob heroicam fortitudinem honoratus, nescio quæ facinora geßit; illis dignißima qui anilibus fabulis noctem protrudere solent.

VVainfleete.

Grimsby.

Enlogium.

Vix sexto hinc milliari interiùs antiquum apparet castrum, quod hodie *Castor*, Saxonicè [*Duangcaster*,] & *Thongcaster*, Britannicè *Caer Egarry*, vtraque in lingua è re nomen habet; à corio scilicet dissecto, quemadmodum *Byrsa* notißima illa arx Carthaginiensium. Perhibent enim Annales nostri Hengistum Saxonem, debellatis Pictis, quum amplißimas alibi poßeßiones accepißet, hoc etiam loco tantum terræ à Vortigerno impetraße, quantum

Castor.

Byrsa.

tum

tum bubulo corio in tenuissimas corrigias (*Thongs* nos vocamus) secto circumdare possit, in quo hoc castrum posuit. Vnde quidam qui Britannicæ historiæ Epitomen carmine scripsit, Virgilianos versus sic conuertit:

Accepitque solum facti de nomine Thongum,
Taurino quantum poterat circumdare tergo.

A *Grimesby* retrahit se littus, vt Abum æstuarium admittat, in quod Trenta flu. longo confecto cursu suscipitur ad *Eirmni* (sic enim ostium vocat historiarum Eulogium) quum eò vsque à *Fossedike* sabulosa ripa hunc agrum terminauerit; delapsus primùm prope *Knath* habitationem olim familiæ Baronum de *Darcy*, quibus plurimum cùm honoris, tum possessionis per filiam & hæredem postremi Baronis de *Meinell* accessit. Inde *Trenta* ad *Gainesborrow* decurrit, Danicarum nauium statione, & Sueni *Tiugskege* Danici tyranni fato nobile oppidulum: qui illic postquam regionem diripuisset (authore Mattheo Westmon.) ab incerto quopiam confossus, meritas sceleris pœnas demùm persoluit. Supra hoc *Trenta, Idel,* & *Danus* flumina, ita suis aquarum diuergiis (Frontini verbo vtor) ludunt, vt Insulam amnicam *Axeholme,* Saxonicè [*Eaxanholme,*] quæ Lincolniensis agri pars est, amplectantur, Longitudine x. milliaria ab Austro in Septentri. latitudine dimidio minor patet, quà humilior ad flumina, palustris est, & fruticem odoriferum (*Galle* vocant) profundit: in media, quà leuiter surgit, ferax est, & fertilis, linúmque magna copia præbet, nec non Alabastritem, qui tamen minùs solidus albariis & emplastris magis, quam aliis vsibus conuenit. Primarium oppidum *Axey* vocatur, vnde adiectione Saxonicæ dictionis *Holme* qua pro insula vsi sunt, nomen proculdubiò conflatum. Sed oppidum vix dici meruit, ipsa sparsim habitatur: castri tamen aream ostendit, Baronū bello demoliti, quod ad Mowbraios qui tunc magnam insulæ partem possedêrunt, spectauit. Nunc verò Baro Sheffeldius iure filiæ I. Belthorpi locupletis in hac insula viri, è qua oriundus est, latifundia, & opimos in hac redditus habet.

Knath. Gainsborrow. Axeholme. Galle *frutex.* *Alabastrites.*

Lincolniæ Comites.

Comites suos Lincolniensis hic ager iactat post Eggam, qui anno 716. floruit, & Morcarum Saxones, Guilielmum de *Romara* Normannum è Lucia Morcari sorore, & Rogero *Fitz-Gerold* Romari natum, cui defuncto (nec enim filius qui ante patrem obiit, nec nepos hoc titulo vsi sunt) Gilbertum de *Gand* substituit Stephanus. Cuius filiam & hæredem Simon de *S. Licio* duxit, & in hoc honore successit. Eo autem mortuo, Guilielmi Romari frater vterinus Ranulphus Cestriæ Comes (Lucia enim iam tertiò nupserat Ranulpho secundo Cestrensi) eius hæreditatem, & honores ab Henrico III. Rege consequutus est, qui paulò ante mortem HaWisiæ sorori suæ, vxori Roberti de *Quincy* per Chartam Lincolniæ Comitatum dedit. Illa itidem contulit Ioanni de *Lacy* Cestrię Constabulario & hęredibus quos è Margareta filia sua vnica susciperet. Ille verò Edmundum suscepit, qui ante patrem defunctus hunc paternum honorem filio suo Henrico reliquit, qui vltimus ex ea stirpe Comes fuit. Alicia autem vnica eius filia, Thomæ Lancastrensi in vxorem data, mulier multarum imaginum, magnique splendoris, quem tamen impudicis moribus labecula non minima aspersit. Cùm autem illa nullam suscepisset prolem, Henricum Lancastrensem mariti fratrem sibi hæredem scripsit. Vnde amplissimum patrimonium Lancastrensi familiæ, & Regio deinde patrimonio coaluit. Nomine tamen Lincolniensium Comitum honorauerũt Reges Angliæ Ioannem *Delapole*, Henricum etiam Brandonum Suffolciensis Ducis filium, & nuperrimè Elizabetha nostra Serenissima EdWardum *Fines* Baronem de *Clinton*, & magnum Angliæ Thalassiarcham eodem honore adauxit, quo eius filius Henricus hodie claret.

In hoc Comitatu Parochiæ sunt plùs minùs 630.

Notting-

Nottinghamshire.

LINCOLNIENSI ab occasu confinis est, qui multò minor, Comitatus Nottinghamiẽsis, Saxonibus, [*Snottengahamscyre,*] nobis *Nottinghamshire*, à Septentrione Eboracensi, ab occasu Darbiensi, à meridie Leicestrẽsi terminatus. Partem meridionalem, & Orientalem *Trent* flumen nobilissimum, influentesque riuuli fœcundant: Occiduam partem saltus de *ShireWood*, longè se porrigens, totam occupat. Hanc quòd arenosa sit *The Sand:* illam quòd argillacea, *The clay* vocant incolæ, & in has duas partes regionem suam distribuêrunt.

Trenta, Saxonicè [*Treonta*] (quem *Triginta* Latinè quidam obœsæ naris antiquarii, ob affinitatem Gallici verbi, quo ille numerus designatur, appellârunt) longo itinere emenso, vbi primùm se in hunc agrũ intulerit, *Linũ* amniculum ab Occasu suscipit, qui exoriẽs iuxta *NewSted*, vbi vetustę familię Buronorum sunt ædes, qui à Radulpho de *Buron* primis Normãnorum temporib. hoc in agro florentissimo sunt oriundi, fertur ꝓximè *Wollaton* Fran. Willoughbei equitis villã summo artificio & summa arte nuper constructã, & deinde *Lenton* alluit, quondam cœnobio, nunc tantùm nundinis frequentib. celebratũ. Vbi altera in ripa ad ipsos ferè *Lini* & Trentæ confluentes, decliui locũ habet, quę nomẽ Comitatui prębuit, vrbs pręcipua *Nottingham*, emollito verbo pro [*Snottẽgaham.*] Sic enim Saxones dixêrunt, à subterraneis speluncis, & meatib. quæ in receptacula, & habitationẽ excauauit antiqtas sub pręruptis illis saxis, in Australi parte, quà Linũ fluuiolũ despectat. Vnde Saxonicum hoc [*Snottengaham*] interpretatur Asserius Latinè speluncarũ domũ, & Britannicè *Tui ogo bauc*, quod idem planè denotat. Vrbs est loci ingenio amœna, hinc ad flumina spatiosa ꝓcumbunt prata, illinc faciles consurgunt colles; omnib. etiam quę ad vitam pertinent copiosa. Hinc

Trenta fl.

Lin. fl.

Nottingham.

ShireWood lignum in ignis alimentum (licèt fossili carbone malè olenti multi vtantur,) illinc pisces *Trenta* largè suppeditat. Vnde barbarum vsurpat versiculum:

868. *Limpida silua focum, Triginta dat mihi piscem.*

Amplitudine deniq; structura, vno & altero eleganti templo, foro longè pulcherrimo, & munitissimo castro, est sanè speciosa. Castrum illud prærupta petra ad Occidentale vrbis latus attollitur, quò loci arcem quondam fuisse, creditur, qua Dani freti Ætheredi & Alfredi, obsidionem pertulerunt, donec illi rebus infectis obsidionem soluerint, & vasa conclamârint. Cùm enim Dani hanc occupâssent, *Burthredus Merciorũ Rex*, (vt author est Asserius) *& Mercii nuncios ad Ætheredum Occidentalium Saxonum Regem, & Alfredum fratrem dirigunt, suppliciter obsecrantes, vt illis auxiliarentur, quò possent cõtra præfatum pugnare exercitum. Quod & facilè impetrauerunt. Nam illi fratres nõ segniùs promissione cõgregato ex omni parte immenso exercitu, Merciam adeunt, & vsque ad* Snottengaham *bellum vnanimiter quærentes perueniunt. Cumque Pagani tuitione arcis muniti, bellum dare negarent, & Christianis frangere murum non suppetebat, pace inter Mercios & Paganos facta, duo illi fratres cum cohortibus domum reuersi sunt.* Posteà verò EdWardus Senior villam *Bridgsford*, è regione posuit, & mœnibus quæ iam corruêrunt, ipsam vrbem inclusit. Paucisque interiectis annis EdWardi scilicet Confessoris tempore, vt est in

* Censuali illo Angliæ libro, 173. Burgenses numerabantur, & *de duobus monetariis* 40. *solidi Regi soluebantur. Aqua etiam Trenta, & Fossa, & via Eboracum versus custodiebantur, vt si quis impediret transitũ nauium, emẽdare habuit per quatuor libras.* Castrum autem quod nunc cernitur, & author, & operis magnitudo nobilitant: Guilielmus enim Normannus ad Anglos frænandos extruxit *naturaque, & manu ita munitum erat,* (authore Guilielmo Neubrigensi) *vt sola inedia, si defẽsores idoneos habeat, expugnabile videatur.* Posteaq; EdWardus IIII. magnis impensis instaurauit, & splendidis ædificiis adornauit. Nec temporum inclinationibus

communem magnis castris sortem subiit; nunquam expugnatum. Frustra semel obsessum ab Henrico Andegauensi, quo tempore ædificia adiuncta succenderunt præsidiarii milites. Semel etiam ex improuisò captum à Roberto de *Ferrariis* Comite Derbiensi in bello Baronico, qui ciues omnibus fortunis spoliauit. Castellani multa referunt de Dauide Scotorũ Rege in hoc captiuo, & Rogerio de *Mortuomari* Marchiæ Comite, per subterraneum meatum hîc deprehenso: qui, quòd fidem in patriam præ Scoticis nummis, vilem habuerit, & alia scelera vasto animo designârit, posteà suspendio periit. Caterùm hæc vrbs polum Borealem LIII. gr. sublimen aspicit, ab vltimo verò Occidente XXII. partes, XIIII. scrup. numerat.

Hinc clementi alueo præterit Trenta per *Shelford* equestris stirpis Stanhoporum sedem, quorum splendor in hoc tractu est magnus & nomen celebre. Vnde aquas suas deuoluit non procul à *SuthWell* Collegiata Præbendariorum ecclesia B. Mariæ sacra; non splendida illa quidem, sed firma, opulenta, antiqua & celebri quam Paulinum primum Archiepiscopum Eboracensem fundasse scribunt, cùm hui⁹ agri incolas in Trenti fl. sacro baptismate Christo regeneraret. Ex quo tempore Archiepiscopi Eboracenses suum hîc palatium peramplum, & tria adiuncta viuaria feris referta habuerunt. Hanc ciuitatem esse quam Beda *Tio vul Fingacester* vocat, firmiùs credo, quòd quæ ille de Paulino baptisante in Trenta iuxta *Tio-vul-Fingacester* retulerit, hoc in loco facta fuisse priuata huius ecclesiæ historia constanter affirmarit. Inde Trenta se dispescit, & oppidum satis amplum subluit *NeWarke*, quasi nouum opus dictum, à nouo castro, quod *vernãtissimum florida constructione castellum*, vt vocat Huntingdonensis, construxit Alexander munificus ille Lincolniensis Episcopus. Qui vt antiqui historici verbis vtar, *cùm esset cordis lautissimi hoc, & aliud expensis profusissimis castellum extruxit. Et quoniam huiusmodi extructio Episcopalem honestatem minùs decere videbatur: ad tollendam illius extructionis inuidiam, & quasi*

Suthvvell. Tio-vul-Fingacester. Nevvarke.

expiandam maculam totidem monasteria construens, collegis religiosis impleuit. Nihilominùs hanc vanam in militari episcopo opum profusionem sua pœna subsequuta est. Stephanus enim Rex cui nihil prius erat ad nutantem regni statum confirmandum, quam munitiora loca in suam redigere potestatem, eò præsulem istum carcere, & inedia adegit, vt hoc, & alterum ad *Sleford* castrum, velit, nolit, sibi tandem in manus traderet. Hinc fluuius se colligens rectà in Septentriones, viculis consitus defertur, nec memorandum quicquam habet priusquam ad *Axeholme* insulam (de qua diximus) peruenerit.

Shirvvood. In occidua huius agri parte (*the Sand* vocant) *Shire-Wood*, quam alii *Limpidam siluam*, alii *Præclaram siluam* interpretantur, omnia olim frondibus adoperuit, arborumque rami complicati ita silias commiserunt, vt calles vix singulis peruii essent. Nunc verò rarior est, infinitas tamen damas, & surgentes in cornua ceruos alit, oppidaque habet nonnulla, in quibus *Mansfeld* prælucet, copiosum admodum forum: cuius nomen in argumenti partem arripuerunt aliqui, qui familiæ Mansfeldiæ in Germania suam antiquitatem asserunt, primumque Mansfeldię Comitem cum Arthuro nostro mēsam rotundam celebrasse volunt.

Mansfeyld.

Ex hac silua scatent multi riuuli qui Trentam petunt, præcipuus *Idle* censetur, ad quem anno salutis 616. Etheredi potentissimi Nordanhumbrorum regis felicitas deprehensa plusquam hæsitauit. Cùm enim anteà felicissimè semper pugnâsset, hîc versa fortuna cecidit, à RedWaldo Orientalium Anglorum rege debellatus, qui in eius loco EdWinum auito regno exulantem Nordanhumbris præfecit. Defertur hic fluuiolus haud procul à *Markham* viculo quidem tenui, sed qui nomen indidit Markhamorum familiæ & vetustate, & virtute admodum insigni, cui maximum decus erat I. Markham qui in summo Angliæ Tribunali tanta ęquitate iustitię clauum tenuit (quod in historiis Anglicis velim legas) vt gloria nullis seculis intermoriatur. *Idleton* viculus rusticanus superiùs huic fluuio apponitur. Quem AGELOCVM fuisse quem Antoninus memorat,

Idel fl.

* Markham.

Adelecum.

morat, & alibi, SEGELOCVM dicit, corrupteque Agelocum, pro Adelocum à librariis conceptum iam diu existimaui. Cumque distantia non multum reclamet, neque aliquid aliud hoc meum iudicium infirmet, ita in eo persistã, vt existimem illum frustra Agelocum quęrere, qui ad hunc fluuium non quæret. Ab hoc sex ad occasum milliaribus abest *Workensop*, non minus lætissimo prouentu Glycyrrizæ, quàm Comitis Salopiæ ædibus præclarum, ad quem à Louetoftis primis huius dominis sub Normãnis, per Furniuallos, & Neuillum, cum lauta hæreditate deuolutum est. Paulò superiùs ad eundem fluuium *Blithe* mercatum celebrem vidimus, quem Bulleum, vel *Busly* Normannici generis nobilem castro muniuisse accepimus: sed ne ruinæ eius iam comparent, ita omnia delet temporis vetustas: & hoc vltimum ferè est Nottinghamiensis agri ad Septentriones oppidum. Ideltons | VVorkensop. | *Glycyrriza.* | Blithe

Guilielmus cognomento *Conquæstor* huic agro Guilielmum *Peuerell* filium suum nothum non Comitis, sed Domini de *Nottingham* titulo præfecit, cui eiusdem cognominis successit filius, & etiam nepos, quem Henricus secũdus hæreditate exclusit, quòd Ranulpho Cestriæ Comiti venenum miscuerit. Subrogatusque est in eius locum Robertus de *Ferrariis* iunior cum Comitis honore. Longo pòst tempore, hoc titulo Richardus secundus Ioannem de *MoWbray* exornauit, è qua familia quinq; præter hunc, Nottinghamiæ fuerunt Comites, & vno excepto, omnes Norfolciæ Duces. Sed cùm eorum proles mascula defecisset, Richardus tertius, Guilielmum Marchionem de *Barkley*, & Henricus VIII. filium suum illegitimum Henricum *Fitzroy*, quorum vterque nullis susceptis liberis ex hac vita migrarunt, hoc Nottinghamiæ Comitis titulo honorârunt. *Nottinghamiæ Domini, & Comites.*

Visuntur in hoc agro ecclesiæ Parochiales 168.

Darbishire.

CCIDVVM Notinghamiéſium latus claudit Prouincia Darbienſis, Saxonicè [*Deoris-ſcyre,*] vulgò *Darbishire,* quæ & ipſa clauditur ad medium Solem pro Leiceſtrenſi, ad occidentem Staffordienſi, ad Aquilonem Eboracenſi, forma quaſi triangulari, ſed non æquilatera. Ab apice enim qui ad auſtrum, vix ſex paſſ. mill. patet, ita vtrinque exſpatiatur, vt quà Septentriones ſpectat, triginta plùs minùs mill. paſſ. in latitudine occupet. In duas partes Deruentione flumine intercurrente diuiditur, qui è Septentrionali limite profuſus, nigrantibus è terra aquis in Auſtrum deuolutus Trentam petit Trenta enim, quem dixi, apicem Auſtralem interſecat. Pars orientalis & meridionalis culta, fœcunda, & viuariis frequens eſt. Pars occidentalis vltra Deruentionem, *Peke* vocamus, tota petroſa, montibus, & aſpretis ſterileſcit, plumbi tamen prouentu opulenta, & ouibus paſcendis ſatis commoda.

In auſtrali angulo ad Trentam *Repandunum* cernitur, ſic hiſtorici noſtri vocitant, Saxones [*Hrepandun*,] & nos *Repton* vocamus, quod in tenuem viculum exemplo oppido decreuit: olim enim admodum erat celebre, cùm ſepultura Æthelbaldi boni illius Merciorũ regis, qui ſuorũ fraude occubuit, & reliquorum Merciæ regum; tùm Burthredi vltimi Merciorum Regis fortuna, qui cùm prece & pretio regnũ viginti annos tenuiſſet, hîc à Danis imperio exutus, vel potiùs ſplẽdida regnandi miſeria exemptus, documento eſt quàm lubrico ſtant loco quæcunq; pecunia ſuffulciunt. Vix quinq; hinc milliariũ interſtitio ad Arctũ *Deruentio* flu. voluit, qui, vt dixi, in extremo agri ad Septẽtriones limite

Repton:

Buthredus Rex.

mite fontem è montibus deriuans, nunc inter ſaxa colliſus, nunc prata viridantia fouens per triginta plùs minùs milliaria iter quaſi rectà in meridiem vrget. In tam longo tamen decurſu nihil quod ſuſpiciat habet præter *Chattes-Worth* ædes ſane amplas, elegantes, & ſuſpiciendas, quas Guilielm. Candish. Eques auratus è nobili, & antiqua familia de *Cauendish* in Suffolcia oriundus inchoauit; & clariſsima eius vxor, quæ nunc Salopiæ Comiti enupta, maximis impenſis nuper abſoluit. Quà verò Deruentio in ortum ſe conuertit, *Darby* cernitur, Saxonicè [*Noſth-Worthig,*] *& iuxta Danicam linguam*, vt habet AthelWerdus ille vetuſtus, Deoraby, vniuerſi agri caput, quod nomen à Deruentione flumine cui imponitur deſumptum vniuerſo agro communicauit. Oppidum eſt nec exiguum, nec infrequens; hoc ſolummodò nomine antiquis memoratum, quòd graſſantibus Danis latibulum fuerit, donec Ethelfleda illa victrix Merciorum Domina, inopinato impetu, trucidatis Danis potita fuiſſet. EdWardi Confeſſoris tempore, vt eſt in libro Cenſuali, 143. Burgenſes habebat, qui tamen ita diminuti erant, vt regnante Guilielmo primo, ſolummodò centum ſuperfuerint. Nunc verò celebritas eſt è iuridicis conuentibus pro vniuerſo agro, & ceruiſia, quam coquit optima, nos *Ale* dicimus, Britanni antiquo verbo *KWrW*, pro quo perperàm *Curmi* legitur apud Dioſcoridem; cùm dicat Britannos & Hiberos (fortaſſe Hibernos) pro vino, *Curmi* potu ex hordeo confecto vti. Hoc enim eſt vinum noſtrum hordeaceũ, quod Iulianus Aug. lepidè in Epigrammate vocat Πυρογενῆ, καὶ Βρόμον οὐ Βρόμιον, id eſt, *Spicigenam Bromon, haud Bromium.* Priſcus hic eſt, & peculiaris Anglorum & Britannorum potus, idemque ſaluberrimus; quamuis Henr. Abrincenſis Normannus Henrici III. Poëta falsè his verſiculis irriſerit:

Neſcio quod Stygiæ monſtrum conforme paludi,
Ceruiſiam plerique vocant, nil ſpiſſius illa,
Dum bibitur, nil clarius eſt dum mingitur, vnde
Conſtat quod multas feces in ventre relinquit.

Chattes-vvorth.

Darby.

Ceruiſia, quæ Curmi *Dioſcoridi, Anglis* Ale.

Cæterùm huius oppidi opulentia ferè omnis est ex propolia, scilicet ex frumento emendo, & montanis reuendendo, sunt enim incolæ omnes quasi propolæ.

Codenor castle. In orientali latere ordine succedunt ad Boream *Codenor* castrum quod ad Greios Barones spectauit, qui Domini Grey de *Codenor* dicti fuerunt, quorum hæreditas superiori sæculo deuenit ad Zouchæos ex matrimonio, quod EdW. *de la Zouch* filius secundus Guilielmi Domini *de la Zouch* de *HeringWorth* contraxit cum Elizabetha amita & hærede Henrici Greii vltimi Domini de *Codenor*; *Alffreton* deinde cernitur quod ab Alfredo rege constructum

Chesterfield. denominatumque credunt, & *Chesterfield* in *Scardale*, id est, in valle cautibus conclusa; cautes enim *Skarres* Angli dixerunt. Huic antiquitatem, & ipsum nouum nomen, murorumque ruinæ astruunt, sed nomen pristinum tempore antiquatum est & extinctum, prælioque tantum apud authores celebratur inter Henricum III. & Barones, in quo Robertus de *Ferrariis* vltimus ex ea familia Darbiæ Comes captus, honore suo ex Parlamenti authoritate mulctatus, priuatus deinceps vixit, posterique solo Baronum nomine floruerunt. Parumque hinc abest *Bolsouer*

Bolsouer. castrum antiquum paulò æditiùs positum quod ad Hastingos *Abergeuennæ* Dominos spectauit ex iure commutationis cùm Rege Henrico III. qui cùm noluerit Comitatum Cestriæ inter colos distrahi, sororis Ioannis Scoti Comitis vltimi alias possessiones hinc inde assignauit.

Pars occidentalis vltra Deruentionem, quæ tota collibus, & montibus eminet, vnde olim Saxonicè [*Peaclond*,]

The Peake. hodie *Peake*, fortasse dicitur, id enim apud nos eminere

Plumbum. sonat, Douo citissimo, & lympidissimo flumine à Staffordiensibus secluditur, plumbique est adeò ferax, vt Chymistæ, qui Planetas tanquam criminis reos ad metalla damnant, Saturnum quem plumbo præficiunt, nobis animo esse benigno quòd plumbum concesserit, Gallis infenso quibus denegauit, ridiculo errore tradiderint. Verum-

rum enim uerò de hac regione Plinium loquutum arbi-
tror, cùm dixerit: *In Britannia ſummo terræ corio plumbum*
adeo largè eruitur, vt lex vltrò dicatur, ne plus certo modo fiat.
In his enim montibus lapides plumbarii feraces, vt vocant
Metallici, quotidiè magna copia effodiuntur, quos in col-
libus Fauonio obuerſis iuxta *Creach*, & *WorkeſWorth* (quod
hinc nomen à plumbariis operibus inuenit) obſeruatis
temporibus cùm Fauonius flare cœperit, quem omnium
uentorum pertinaciſſimum eſſe vſu deprehenderunt, ma-
gna lignorum vi accenſa, excoquunt, & effoſſis canalibus
quibus defluat, in maſſas, *SoWes* vocantur, conflant.
Nec plumbum ſolùm, ſed etiam Stibium (in officinis
Antimonium vocatur,) hîc in propriis venis reperitur, *Antimonium.*
quo in tingendis ciliis Græcæ mulieres olim vſæ ſunt, vn-
de Poëta Ion ὀμματόγραφον nominat. Lapides etiam mo- *Lapides mola-*
lares hîc excinduntur, cotes item ad ferramenta exacuan- *res.* *Cotes.*
da, & nonnunquam Fluor quidam candidus in fodinis re-
peritur (Lapides enim è fodinis qui gemmis ſunt ſimiles,
Fluores metallicis dicuntur) qui per omnia Chryſtallo eſt *Fluores.* *Chryſtallus.*
ſimillimus. Præter illud *WorkeſWorth*, quod relatu di-
gnum, non aliud occurrit oppidum, niſi *BakeWell* ad *Wie* Bakevvell.
fluuiolum, qui inter hos colles ſibi iter in Deruentionem
aperit. [*Baddecanthel*] hoc Saxonibus dictum fuit, Bur-
gumque ibi EdWardum ſeniorem conſtituiſſe author eſt
Marianus. Neſcio an à thermis hoc nomen mutuatum
fuerit, quas *Bade* & *Baden* antiqui Angli, vt Germani ſua
lingua nominârunt, vnde *Baden* Germaniæ, & *Buda* Hun-
gariæ. Sanè ad *Wie* ſcaturiginem non procul hinc nouem
fontes calidis aquis ebulliunt, *BuxtonWell* hodie indigi-
tant; quas cùm ſtomacho, neruis, & vniuerſo corpori ſa-
lubres eſſe iam vſus docuerit: honoratiſſimus Comes Sa-
lopienſis ædificiis nuper illuſtrauit, & denuò nobiliſſi-
morum virorum concurſu celebrari cœperunt. Quo tem-
pore quædam magni ingenii, ſed multò maioris proſapiæ
Buxtonæ Cæſaris de *Feltria* verſiculos imitata, hoc diſti-
cho valedixit:

Buxtona quæ calidæ celebrabere nomine lymphæ,
Forte mihi posthac non adeunda, vale.

Sed hæc extra curriculum. Antiquitus tamen thermas has innotuisse Actus, siue Via Romana lapidibus constrata *Bathgate* dicta, per septem hinc milliaria ad *Burgh* viculum ostendit. Iuxta quem colli adfigitur vetustum castrum, nunc Regis, quondam Peuerellorum, *The Castle in the Peake* vocatum, ad quod specus, siue subterraneus meatus (honorem præfabor) *Diaboli Podex* dictus, magno hiatu patet, multiplicesque recessus habet; in quibus pastorem vidisse latissimam regionem, riuulis interfusam, & vastos inertium aquarum conceptus, siue veri ignorantia, siue mentiendi libidine finxit Geruasius Tilburiensis. Ex huiusmodi tamen fabulis inter Angliæ miracula censetur hæc specus. nec desunt huiusmodi fabellæ de altera in vicinia specu *Elden hole*, in qua nihil mirandum, nisi quòd sit immane præceps, & profunda. Sed quòd ventorum sint hîc spiracula, frustra sunt qui scripserunt, nec alterutri harum conueniunt illi Nechami versiculi:

Diuels arse.

Elden hole.

Est specus Æoliis ventis obnoxia semper,
Impetus è gemino maximus ore venit.
Cogitur iniectum velamen adire supernas
Partes, descensum impedit aura potens.

Darbiæ Domini & Comites.

Darbiæ Domini è *Peuerellorum* stirpe, qui etiam Nottinghamiæ Domini fuerunt, tres Guilielmi numerantur, quibus successerunt tres itidem Comites è *Ferrariorum* familia; Guilielmus nimirum ex Margareta vltimi Peuerelli filia natus; Guilielmus eius filius, & Robertus è filio nepos, qui bello ciuili ita hoc honore excidit, vt ex posteris nulli, quamuis summo splendore vixerint, in integrum restituti fuerint. Sed hunc eorũ titulum detulit statim Henricus tertius Edmundo *Gibboso* filio suo Lancastriæ Comiti, vnde Lancastrensi stemmati coaluit, donec Henricus Septimus eundem Thomæ Stanleio contulerit, qui Margaretam Regis matrem iam antè duxerat; è cuius posteris iam quartus Darbiæ Comes Henricus vir longè honoratissimus eo honore perfuitur.

Hæ:

Hæc de Comitatibus Nottinghamiæ, & Derbiæ, cuius incolæ Bedæ ætate *Mercii Aquilonares* vocabantur, quòd vltra Trentam ad Aquilonem consedêrunt, terramque, vt inquit, familiarum septem millium habuerunt. *Mercii Aquilonares*

Parœcias includit hic Comitatus 106.

CORNAVII.

PERAGRATIS *iam ordine Coritanorum regionibus, qui proximi ad occiduam Solis plagam fuerunt*, CORNABII, *siue* CORNAVII *sunt perlustrandi: quorum* ἔτυμον *excutiant alii. vim verbi in aliud, atque aliud ducere possum, sed cùm ex illis nullum loci naturæ, populique ingenio respondeat, furcillis malim eiicere, quàm his nostris commentariolis intexere. Quod igitur instituti est, prouincias quas Cornauii ex Ptolemæi descriptione tenuisse videntur, seorsim percurram, videlicet* WarWickshire, Worcestershire, Staffordshire, Shropshire, & Cheshire. *In quibus nullum Cornauiorum nominis vestigium hodie superest, licèt hoc nomen ad inclinatum vsque Romanorum imperium permanserit. Sub posterioribus enim Imperatoribus Cornauiorum numeri & turmæ meruerunt, vt videre est in libro Notitiarum.*

Warwickshire.

WARWICENSIS pagus, qui Saxonibus vti nobis *Warwickshire*, ab ortiuo cardine Leiceſtrenſibus, & Via militari, quam dixi; ab auſtrali Oxonienſibus, & Gloceſtrenſibus, ab occiduo Vigornienſibus, & à Septentrione Staffordienſibus finitus, in duas diſtinguitur partes, in *Feldon* ſcilicet, & *Woodland*, id eſt, in regionem campeſtrem, & nemoroſam. Quas Auona flumen obliquè per mediam regionem ab ortu æſtiuo in occaſum Brumalem defluens, quodammodo ſeiungit.

Feldon ſiue Felding. *Feldon* cis Auonam ad Auſtrum campeſtri iacet planitie, frugibus & virenti gramine admodum læta, & quamuis plurimis vndiquaque fulgeat oppidulis, memoranda tamen ſunt ſolummodò *Leamington*, à *Leame* fluuiolo qui hanc partem pererrat, ſic dictum, vbi fons ſalſus ebullit, *Vchindon* nunc *long Ichingdon*, & *Harbury*. Nec alio ſanè nomine hæc duo memoranda ſunt, quàm quòd inter ea

Fremundus. Fremundus Offæ regis filius ex inſidiis nefariè olim occiſus fuerit: Vir magni nominis, & ſingularis in Deum pietatis, cui nihil aliud inuidiam conflauit, quàm quòd infelici tempore, felicibus auſpiciis hoſtium audaciam contudiſſet. Quod tamen eius fatum in maiorem illi gloriam ceſſit. Nam ſepultus ad Offæ patris palatium (*Offchurch* nunc dicitur) poſteritati adhuc ſuperſtes eſt, vtpote qui inter indigites relatus, diuinos honores apud multitudinem meruit, vitaque eius carmine ſatis eleganti ab antiquo ſcriptore deſcripta; è quo non ſit piaculum, hos pauculos verſus ſubiungere de homicida qui regnandi libidine percitus illum ſuſtulit:

Non ſperans viuo Fremundo, regis honore
Optato ſe poſſe frui, molitur in eius
Immeritam tacitò mortem, gladioque profanus

Irruit exerto seruus, Dominique iacentis
Tale nihil veritum sæuo caput amputat ictu.
Talis apud Wydford *Fremundum palma coronat,*
Dum simul & sontes occidit, & occidit insons.

Woodland trans Auonam ad Septentriones expanditur spatio multo maiori, tota nemoribus insessa, nec tamen sine pascuis, aruis, & variis ferri venis. Hæc vt hodie *Woodland*, id est, regio siluestris, ita etiam *Arden* antiquiori nomine olim dicebatur, verùm eadem planè, vt existimo significatione. *Arden* enim priscis Britannis, & Gallis siluam significasse videtur, cùm in Gallia siluam maximam ARDEN, oppidum in Flandria iuxta alteram siluam *Ardenburg*, & celebratam illam Angliæ siluam truncato vocabulo *Den* nominari videamus. VVoodland. Arden.

In orientali huius latere ad *Watlingstreete*, sic militarem Romanorum viam vocamus, MANDVESSEDVM oppidum longè vetustissimum ab Antonino memoratum locum habuit, quod suo nomine non omnino viduatum, nunc *Mancester* dicitur, Nennii Catalogo *Caer Manchgued.* Quod nomen cùm lapidicina adiaceat, è qua structiles lapides effodiuntur, à lapidibus effossis, & excisis impositum suspicari liceat. E Britannicæ enim linguæ Glossariis *Main* lapidis, *FossWad* effodienti significationem habere docemur, quæ coniuncta antiquum illud nomen MANDVESSEDVM satis expressè referre videantur. Quantum autem & qualecunque olim fuerit, viculus hodie perexiguus vix quatuordecem ædiculas numerat, & nihil antiquum præter molem antiquam ostẽdit. Hinc enim *Atherstone* mercatus frequens, illinc *Nunneaton* virginibus velatis olim sedes, sua vicinitate exhauserunt. Hæc antea *Eaton* dicebatur, sed cùm Amicia Roberti *Bossu* Leicestrensis Comitis vxor, vt scribit Henricus Knighton, *Sanctimonialium monasterium fundasset, in quo ipsa facta Sanctimonialis*, à Sanctimonialibus *Nunneaton* appellari cœpit. *Manduessedum.* Mancester. Nunneaton.

Sub quo *Asteley* castrum quondam floruit Baronis de Asteley.

Asteley sedes primaria, cuius filia & hæres fuit data in vxorem secundam Reginaldo Grey Domino de *Ruthin*, è qua prognati sunt Greii Dorsettiæ Marchiones, quorum nonnulli in nitidißimo Collegio hîc inhumati fuerunt. Super hæc haud procul ab eadem via in Boreali agri termino floruit etiam Saxonico sæculo, quod nunc ferè euanuit *Secandunum*, vulgò *Sekinton*, vbi Æthelbaldus Merciorum Rex intestino bello à Bearedo anno salutis 749. transfossus occubuit, & mox Bearedus ab Offa peremptus, eo scelere quo inuasit regnum, subitò amisit.

Sekinton.

Magis ad occasum, *Maxstok* castrum quondam stetit, quod Limseios, Odingsellos, & Clintonios, qui clarißimi fuerunt in hoc agro, perpetua quasi serie Dominos agnouit. Inde in extremo huius agri ad Boream margine *Sutton Colfield* loco saltuoso, & ingrato Iohannem Voisyeum Episcopum Exoniensem alumnum suum prædicat, qui oppidulum iam diu intermortuum (regnante Henrico VIII.) ædificiis, priuilegiis, & ludo literario excitauit. Sex ad occasum hinc milliaribus disiungitur *Bremicham*, incolis refertum, & incudibus resonans: sunt enim plurimi fabri ferrarii, in cuius non vltima laude posuerim, quòd nobilis & bellicosa Bremichamorum in Hibernia familia hinc suam originem, & nomen duxerit. In medio siluestris huius regionis *Couentry* sedet, à monachorum conuentu dicta, vt credimus, cùm *Conuentria* in historiis nostris vocetur, & Conuentum nos nostra lingua *Couent* appellemus. Quæ superiori sæculo laneis, & pileis conficiendis ditata, vnicum fuit harum regionum Emporium, & plusquam mediterranea, frequens: vtpote vrbs percommodo situ, ampla, nitida, mœnibus munita firmis, & ædificiis exculta pulcherrimis: inter quæ duo rari operis contigua, & quasi æmula exurgunt templa, alterum sanctæ Trinitati, alterum Michaeli sacrum. Ex intima tamen antiquitate nihil habet. Omnium verò antiquißimum videtur fuisse monasterium (cuius parietinas iuxta illa templa vidimus) quod Leofricus Merciorum Comes *tanto auri & argenti spectaculo*

Maxstock. Sutton Colfield. Bremicham. Couentrey.

culo construxit (Malmesburiensis verbis vtor) *vt angusti viderentur ipsi parietes ecclesiæ thesaurorum receptaculis, miraculo porrò visentium oculis, ex vna enim trabe quinque argenti marcæ fuerunt erasæ.* Tantoque ditauit patrimonio, vt Robertus de *Limseio* Lichfeldensis, & Cestrensis Episcopus huc sedem quasi ad Lydiam arenam transferret: vt, (sic enim scribit Malmesburiensis ille) *ex ipsis Ecclesiæ gazis surriperet, vnde Regis manum impleret, vnde Papæ occupationes falleret, vnde Romanorum auiditate arriperet.* Verum sedes hæc post paucos annos Lichfeldiam remigrauit. Ita tamen, vt vnus idemq; Episcopus, Lichfeldensis, & Conuentrensis diceretur. Primus huius vrbis Dominus (quod nouimus) fuit Leofricus iste, qui in ciues commotior, grauissimis illos tributis oppressit, quæ nulla alia lege laxari voluit, Godiua vxore obnixè intercedente, nisi ipsa nuda frequentissimam vrbis partem obequitaret, quod promississimis suis capillis obtecta, à nemine, si fides sit vulgo, visa præstitit, & Conuentrenses suos multis pensitationibus in perpetuum exsoluit. A Leofrico per Luciam eius ex Algaro filio neptem, in Cestrensium Comitum possessionem peruenit: nupserat enim illa primo Ranulpho Comiti Cestriæ, qui easdem, quas habuit Lincolnia Libertates, Conuentriæ indulsit, magnamque vrbis partem monachis donauit; reliquam, & *Chilmore* quod prædium est Dominicum sub vrbe, sibi & suis reseruauit. Quibus defunctis, cum nulla mascula prole superstite, hæreditas inter sorores in partes diduceretur, Conuentria ad Rogerum Baronem de *Montealto*, siue *Monthault* mediatè per Arundeliæ Comites descendit. Cuius è filio nepos omne ius suum in Ioannem de *Eltham* Cornubię Comitem pretio transcripsit. Ille autem Cornubiæ Comitatui adiunxit. Iam inde inprimis floruit, Reges varias immunitates dederunt, præcipue EdWardus III. qui prætorem duosque Balliuos eligere permisit, & Henricus VI. qui aliquot vicinis oppidulis adiunctis concessit: vt *Integer comitatus per se corporatus* (ipsius Chartæ verbis loquor) *in re & nomine esset, distinctusque à Comitatu de Warvvick.* Quo tempore

[Margin notes: 1050. *Florilegus.* — *Rogerus de Montealto.*]

pro Balliuis duos instituit Vicecomites, firmissimisq; mœnibus ciues vrbem obuallare cœperunt. Quod ad longitudinem attinet, xxv. partib. III. scrup. quod ad latitudinem LII. gradib. xxv. scrup. definitur. Hactenus de Conuentria, quæ non tamen à me, (vt libens agnoscam, per quem profeci) sed ab Henrico Ferrario de *Baddesley* viro cum generis splendore, tum antiquitatis cognitione laudatissimo, & vere amicissimo, qui mihi hic & alibi erranti semper viam comiter monstrauit, & quasi lumen de suo lumine accendit.

Iuxta Conuentriam ad Boream *Ansley* castrum quondam Hastingorum qui Domini Abergeuennæ fuerunt, & *Brand* Verdoniorum olim habitatio locantur: ad ortum Caledon. *Caloughdon*, vulgo *Caledon* locum habet, antiqua sedes Baronum *Segraue*, à quibus ad Barones de *Berkley* per Mowbraiós Norfolciæ Duces descendit, Brincklo Castle *Brincklo* etiam nō multum hinc abest, vbi castrum erat antiquum Moubraiorum, ad quod multa circumuicina prædia spectarunt; sed huius etiam rudera temporis vetustas iam prorsus erasit. Inferius *Baggington* quoq; suum castrum habuit, quod ad Bagottos nobilem inprimis familiam quondam pertinuit.

Introrsum autem ex altera Conuentriæ parte inter siluas ad quintum milliare lacus diffunditur, qui statim atq; Kenelworth. ripis coërcitus, canalem agit *Kenel Worth* sibi oppositum, & inde denominatum habet, castrum amplissimū, pulcherrimum, munitissimum, viuarijs circumseptum, quod nec Kenulphus, nec Kenelmus, nec Kineglisus construxerunt, vt somniant nonnulli; sed Galfridus *Clinton* Henrico primo à cubiculis, & eius filius, vt prolatis tabellis ostendi possit. A quibus cum ad Simonem de *Monteforti* Leicestriæ Comitem deuenisset, sex mensium obsidionem pertulit, demumq; se in deditionem Henrico III. commisit; qui, Simone interfecto, hoc castrum in hæreditatem familiæ Lancastrensis adscripsit, ad quam longo sanè tempore spectauit. Nuper vero ex Diuæ Elizabethæ munificentia sedes erat honoratissimi Comitis Leicestrensis, qui ad illud instaurandum, & ornandum nihil non fecit.

Ab

Ab hoc castro, si prospectum non impedirent siluæ, præcipuum totius agri oppidum videres (vix enim quinq; milliaribus abest) quod nos *WarWicke* vocamus, Saxones [*Warring-Wyc*,] Nennius, & Britanni *Caer Guoruic*, & *Caer Leon*. Quæ omnia nomina, quum à *Guarth* Britannica dictione, quæ præsidium significat, vel à Legionibus quæ locorum defensioni imponebantur, profluxisse videantur, quodammodo persuaserunt (quamuis ego potius Scepticus, quam Criticus in Etymologijs esse malim) hoc illud oppidum esse quod PRÆSIDIVM Romanis in Britannia dicebatur; vbi, vt est in Prouinciarum notitia, Præfectus Equitum Dalmatarum sub dispositione Ducis Britanniarum egit. Nec quis existimet Britannos *Guarth* illud à Francis hausisse, cum origine Hebraica sit, vt Lazius ostendit, & in ea plurimæ nationes consenserint. Sed hoc Præsidium fuisse, & annalium nostrorum authoritas docet, qui Romanas legiones hîc consedisse memorant, & ipse etiam situs in prouinciæ penè vmbilico innuit; Æquali enim spatio hinc ab orientali Norfolciæ, illinc ab occidentali Cambriæ littore disiungitur; cuiusmodi situm PRÆSIDIVM Corsicæ oppidum, in ipsa media insula positum, obtinuit. Nec mirum si præsidium, & militum stationem hîc Romani habuerint, cum Auonæ flumini rupe satis prærupta immineat, & omnis aditus ex ipso saxo sint effossi. Mœnibus & fossis munitum fuisse apparet, castrum verò & natura, & opere firmissimum, WarWicensium Comitum sedem ad Africum prætendit; oppidumq; ipsum ædificijs speciosis est exornatum, plurimumque debet Edelfledæ Merciorum Dominæ, quæ labefactatum anno Christi 911. restaurauit. Sub Normannorum etiam ingressum statu erat satis florenti, pluresque (vt vocant) Burgenses habuit, è quibus duodecem Angliæ Reges in bellum comitari (sic in Guilielmi primi libro scribitur) tenebantur. *Qui monitus non ibat centum solidis Regi emendabat; si verò per mare ibat Rex contra hostes, vel quatuor Botesuenas, vel quatuor libras denariorum mittebat. In hoc Burgo Rex habet in dominio suo CXIII. Burgenses &*

VVarvvick.

Præsidium.

Barones Regis habent CXII. Rogerus de Bellomonte secundus è Normannico sanguine Warvvici Comes pulcherrimum B. Mariæ templum in ipso oppidi sinu posteà construxit, quod Beauchampi, siue *de Bello-campo* qui successerunt, suis sepulchris condecorarunt; præcipue verò Bellocamporum vltimus, Richardus Comes Warvvicensis, & Normanniæ præfectus, qui Rothomagi 1439. fatis concessit, & magnifico funere elatus in hoc conditur. Iuxta Warvvicum ad Aquilonem *Blacklovv* collis cernitur, in quo Petrus de *Gaueston* quem Rex Edvvardus secundus ex humili loco in Cornubiæ Comitem euexerat, à regni proceribus capite obtruncatus fuit. Principis enim gratia, & fortunæ indulgentia tantam sibi licentiam vsurpauit, vt cum regis animum corrupisset, optimum quemque contemneret, & in omnium fortunas insolenter inuolaret. Sub hoc ad Auonam flu. *Guy-cliffe*, alijs *Gib-cliffe* sedet, nunc Thomæ de *Bello-fago* siue *Beau-foe* ex veteri Normãnica prosapia habitatio, & quæ ipsa sedes est amœnitatis. Nemusculum ibi est opacum, fontes limpidi, & gemmei, antra muscosa, prata semper verna, riui leuis & susurrans per saxa discursus, nec non solitudo, & quies quæ Musis amicissima. Hîc Guidonem Warvvicensem decantatum illum heroëm post multos exantlatos labores sacellum construxisse, heremeticam vitam duxisse, & tandem sepultum fuisse ferunt. Prudentiores tamen locum illum à Guidone de *Bello-campo*, memoria multò recentiori nomen adsumpsisse existimant: & certum est Richardum de *Bello-campo*, Warvvicensem Comitem sacellum S. Margaretæ hîc instaurasse, statuamq; Giganteam Guidonis illius erexisse.

Blacklovv hill.

*

Guy-cliffe.

I. Rossus VVarvvicensis.

Guy of VVarvvick.

Plenior hinc Auona defertur primum per *Charlcott* nobilis & equestris familiæ Luciorum habitationem, quæ à *Charlcottis* iam olim ad illos hæreditario quasi transmigrauit: & per *Stratford* emporiolum non elegans, quod duobus suis alumnis omnem dignitatem debet, Ioanni de *Stratford* Archiepiscopo Cantuariensi, qui templum posuit, & Hugoni Clopton Prætori Londinensi, qui Auonæ pon-

Charlcott.

Stratford Vpon Auon.

pontem saxeum quatuordecim fornicibus subnixum non sine maximis impensis induxit. Nec aliud memorandum Auona ad suas ripas videt: sed cum iam Vigornienses aditurus est *ArroW* fluuiolus per *Studley* quondam (vt ferunt) I. *filij Corbutionis* castrum lapsus se socium adiungit. An verò à velocitate sic dictus fuerit, vt Tigris Mesopotamiæ (*ArroW* enim nobis sagittam, vt Tigris Persis denotat) viderint alij. Arrovv fl. Tigris. Huic *Alenus* fl. vulgò *Alne* confluit, qui inter siluas cursum agens *Henley* mercatorium oppidulum subluit, Henley. cui castrum adiunctum habuit Petrus de *Monte-forti* nobilis Normannus, & magni nominis Baro, quod ab amœno in medijs siluis situ *Bell-desert* Gallico nomine dixit; sed hoc nunc suis ruderibus inhumatum disparuit. Ad *ArroWi* verò & *Aleni* huius confluentes vidimus *Aulcester*, Aulcester. Matthæo Parisiensi *Allencester*, & rectius, quod celebratissimum, & antiquissimum esse contendunt incolæ, vnde *Ouldcester* dictum volunt: Nunc autem è maximo oppido in exiguum rerum venalium mercatum decreuit, sed frumentarijs nundinis celebratissimum. Huic contiguum est * *Beauchamps Court* à Barone de Bello-campo de *PoWick*, *Beauchamps Court.* siue *Aulcester* denominatum, à quo per filiam Rob. Domini *Broke* ad Fulconem Greuill, virum & equestri dignitate, & naturæ facilitate clarissimum deuenit: cuius vnicus filius eodem itidem nomine, ita veræ virtuti, & germanæ nobilitati se consecrauit, vt animi nobilitate genus longè exuperet. Haud multùm hinc abest *Ousley*, quæ suis etiam Ousley. Dominis quondam insignis, Butleris scilicet Baronibus de *Wem*, à quibus hæreditario ad Ferrarios de *Ousley* dictos, & ab illis Neuillo, in Gascoynorum possessionem deuoluta. Nec aliud memorandum hîc occurrit, nisi in inferiori agri parte *Compton*, vnde inclyta familia nomen traxit, è qua Henricum Compton ad Baronis dignitatem anno reparatæ salutis 1 5 7 2. augustissima nostra Elizabetha prouexit.

Warvvicenses Comites iam sunt recensendi, vt enim omittam Guarum, Morindum, Guidonem Angliæ tympanum, & eius notæ alios quos fœcunda fecialium ingenia

vno partu nobis enixa sunt, Henricus *de Neubrugh* Rogeri *de Bello-monte* filius, Roberti Comitis *Mellenti* frater, primus fuit è Normannico genere Comes, qui Margaretam filiam Ernulfi *de Hesding* Comitis Perticensis potentissimi viri sibi in vxorem iunxerat. Ex hac familia, hunc honorem gesserunt, Rogerus filius Henrici, Guilielmus filius Rogeri, qui obijt tricesimo Regis Henrici II. VVallerannus frater eius, Henricus filius Wallerani, Thomas filius eius qui vicesimo sexto Regis Hērici III. mortuus sine sobole Margareta sorore superstite; cuius duo mariti primùm Ioannes Mareschallus, deinde Ioãnes *de Placetis* vxorio iure in Comitum WarWicensium honorem ascenderunt. His autem sine prole defunctis, Guili. *Male-doctus*, qui *Malduit*, & *Manduit* dictus, Baro *de Hanslap* iure matris quæ Wallerani Comitis filia erat in Comitatu successit, & sine liberis fatis concessit. Isabella autem eius soror Guil. *de Bellocampo*, siue *Beauchamp* Baroni *de Elmesley* collocata WarWicensem titulum in Beauchamporum familiam intulit: qui (si non me fallo) quod ex Vrsi *d'Abtot* filia fuerunt prognati, Vrsum pro symbolo vsurparunt, & posteris reliquerunt. Ex hac stirpe quinq; floruerunt Comites, & Dux vnus, Guilielmus, Guido, Thomas, Thomas iunior, Richardus, & Henricus quem WarWici Ducem creauit Henricus VI. qui nulla suscepta sobole obijt, successoremq. habuit sororis suæ Annæ maritum Richardum *Neuill*, virum inuicto animo, sed fluitante fide, fortunæ quodammodo pilam, qui non Rex, regibus tamen superior fuit. Cum verò hic prælio cecidisset, nepósq; eius è filia & Georgio Clarentię Duce puerulus capite truncatus esset, diu iacuit ille titulus; donec EdWardus VI. Ioanni Dudlæio detulerit, qui à Margareta altera Richardi Comitis filia genus repetiuit. Quo sublato, filij eius, primùm Ioannes, & postea Ambrosius bellica virtute, & naturæ facilitate vir ornatissimus Diuæ nostræ Elizabethæ benignitate illam patris dignitatem, nostra memoria, recepit.

Vrsus Comitum VVarvvici.

Continentur in hoc Comitatu Parochiales ecclesiæ 158.

Worce-

VVorcestershire.

COrnauiorum regio altera mutato nunc nomine, *Vigorniensis Comitatus* Latinè, [*Wireceasterscyre*] Saxonicè, *Worcestershire* vulgò dicitur, cuius incolæ cum circumuicinis Bedæ ætate priusquam Anglia in Comitatus describeretur, WICCII vocabantur; qd nomen si à sinuoso flumine, quod accolunt, non sit inditum, (fluminis enim sinus *VVic*, vt iam diximus vocarunt Saxones:) à salinis factum videatur, quas *VViches* prisci Angli sua lingua nominarunt. Salinæ enim hic sunt nobilissimæ pluresque salsi fontes sæpius reperti; qui tamen obstructi, eo quod legibus cautum sit vno solummodo loco salem excoquere, vt siluis sit prospectum. Nec mirum vtique sit à salinis loca denominari, cum plurima passim in singulis regionibus occurrant, & maiores nostri Germani, vt author est Tacitus, huiusmodi loca proximè propinquare cœlo, precesque mortalium à Dijs nusquam propius audiri religiose crediderint. VViccij.

Hęc regio, cui collimitant ab ortu Warvvicenses, à Meridie Glocestrenses, ab occasu Herefordenses & Salopiendises, atque ab Aquilone Staffordienses, vt vno verbo dicam, cœlum & solum adeò propitium habet, vt salubritate & vbertate vicinis non concedat: pyrorumque, si quæ alia inprimis ferax, è quorum vinoso succo fictitium vinum *Pyrry* dictum conficiunt, quo plurimum vtuntur; quamuis sit, vt id genus alia, & frigidum & flatulentum. Nec ab aqua sanè minus est felix; gratissima enim vbique Pyrry potus è pyris.

ſunt flumina, quæ piſces delicatiores affatim ſuppeditant. Vt enim quæ obſcurioris ſunt notæ omittam, per mediam regionem à Septentrione in Meridiem fœcundantem alueum intendit *Sabrina* flumen nobiliſſimum, & partem Auſtralem perfundit *Auona*, qui à WarWicenſibus deſcendit, vt Sabrinam adeat.

Kiddermin-ſter. Beavvdley. *Sabrina* primùm in ipſo ingreſſu inter *Kidderminſter* & *BeaWdley* interlabitur. Hoc à bello ſitu merito ſic dictum, amœniſſime in decliui colle flumini ad Occaſum impendet, nuper ſuſpicienda arborum proceritate in *Wyre* ſaltu adiuncto, quæ iam fere euanuerunt, notum. Vnde Poëta noſter:

Delitium rerum Bellus locus *vndiq; floret*
Fronde coronatus Viriana tempora ſiluæ.

Nunc verò ſua tantum amœnitate & elegantia, nec non regijs ædibus *Tikenhale*, quas in Arthuri Principis ſeceſſum conſtruxit Henricus VII. celebratum oppidulum. Illud autem *Kiddermynſter* è regione ad Ortum, ſed à ripa remotius, foro tantum cognitum eſt, Biſſetiſque viris ampliſſimis eiuſdem quondam Dominis, quorum hæredia opima demum inter ſorores diſtracta, partim ad Baronem de *Abergeuenny* deuenerunt, partim ad leproſarum domum in agro Wiltonienſi, quam ex ſororibus altera elephantiaſi ipſa affecta elephantiacis conſtruxit, & ſuo patrimonio locupletauit. Obliquior inde Sabrina *Hertelbyry* Vigornienſium Epiſcoporum caſtrum non procul diſſitum ſalutans, ad *Holt* quondam Abrotorum, poſtea Beauchamporum caſtrum ſe confert, tot fluuiatiles murænas alens, vt viuarium hoc in loco illis feciſſe videatur natura, cuiuſmodi olim creſcente luxu Romani excogitarunt.

Mayden Bradley. Hertlebury. Holt. *Murana.*

Infra *Holt* Orientalem ripam *Salvvarpo* amni aduentanti Sabrina patefacit, qui è Septentrionali regionis parte promanans per *Bromeſgraue* non vltimæ ſortis mercatum defluit, haud procul à *Grafton* inclytæ familiæ Talbottorũ ſedem, quam rex Henricus ſeptimus Gilberto Talbotto, Ioannis ſecundi Salopiæ Comitis filio minori donauit: Quem etiam ob bellicam virtutem, & eximiam prudentiam

* Grafton.

am in Georgiani ordinis ſocietatem cooptauit, & Caleto in Gallia præfecit. Hinc Salvvarpus ad *Droitvvich* delabitur (*Durtvvich* aliqui vocant, à ſalinis & ſubhumido ſitu, vti Hyetus Boetiæ, à lutoſo ſitu dictus) vbi tres fontes gignendo ſale fœcundi, fluuiolo ſalſedinis experte interfluẽte diuiſi, peculiari naturæ dote ſcaturiunt, è quibus ſal puriſſimus & candidiſſimus ſex quotannis menſibus, ab æſtiuo ſolſtitio ad brumale fornicibus multis circumpoſitis excoquitur. Quo opere quanta lignorum vis abſumitur, *Fekenham forreſt* denſiſſimus quondam ſaltus, & circumuicinæ ſiluæ, ſi homines taceant, ſua raritate magis magiſque indies eloquentur. Si verò Richardum *De la Wich*, Epiſcopum Ciceſtrenſem, qui hinc oriundus, hos fontes ſuis precibus eduxiſſe, ſcriberem, vereor ne in diuinā prouidentiam iniquior, & ad aniles fabulas propenſior viderer. Eo vſque tamen prouecta eſt maiorum credulitas, vt hoc non ſolum firmiter crediderint, literiſq; prodiderint; verum etiam illi diuinos honores eo nomine detulerint: cum illum ob iuris Pontificii ſcientiam, & vitæ integritatem in Diuorum numerum Vrbanus IIII. ſolenni Apotheoſi retuliſſet.

Durtvvich.

Fontes ſalſi.

Richardus de la Wich.

Non quatuor hinc milliaria delatus eſt Sabrina, quin præcipuam prouinciæ vrbem *Worceſter* ſibi appoſitam lentior quaſi demirans præterfluit, & admiratione ſane nõ indigna eſt, ſiue vetuſtatem, ſiue venuſtatem ſpectes. Eius vtique meminerunt Antoninus ſub BRANONII nomine, & Ptolemæus (apud quem librariorum incuria ſuo loco exulat) ſub BRANOGENII, quo nomine etiamnum *Caer vrangon* Britannis vocatur, Nennij Catalogo, *Caer Guorangon*, & *Caer Guorcon*, Saxonibus poſtea [*VVeogare-ceaſter*, *VVegeorna-ceaſter*, & *VVireceaſter*,] Latinis *Vigornia*, quo nomine primus, quod ſciam, vſus eſt Ioſephus Exonienſis (qui Cornelij Nepotis nomine circumfertur) in his ad Hubertum Cantuarienſem Archipræſulem verſibus:

VVorceſter.

Branogenium.

In numerum iam creſcit honor, te tertia poſcit
Inſula, iam meminit Vigornia, Cantia diſcit,

Romanus meditatur apex, & naufraga Petri,
Ductorem in medijs expectat cymba procellis.

A Romanis, vt probabile est, condita fuit, cum ad Transabrinos Britannos cohibendos secundum Orientalem Sabrinæ ripam, vti ad Rheni meridionalem, vrbes per interualla disponerent. Posita est in loco modice accliui ad flumen, quod turrigero ponte coniungitur, *olim Romanorum*, vt habet antiqua membranula, *superba mœnibus*, nunc etiam muro satis firmo munita. Sed decus est ab incolis, qui sunt numerosi, humani, & lanificio opulenti, ab ædificiorum nitore, à templorum numero, & maximè à sede Episcopali, quam Sexuulfus Merciorum Episcopus, anno Christi 680. constituit, constructa ad Australem vrbis partem Ecclesia Cathedrali, quæ sæpius reparata, & ab Episcopis ita paulatim producta ad occasum, vt iam frontispicium Sabrina allambat: Speciosum sanè & magnificum est ædificium, monumentis Ioannis Regis, Arthuri Principis Walliæ, & quorundam Beauchamporum nobile; doctissimisque viris (Præbendarios vocant) Collegium non minus inclytum, quam olim fuerat Monachorum monasterium, aut presbyterorum cœnobium. In hoc enim statim à fundatione collocati erant, vt in reliquis Angliæ cœnobijs, presbyteri coniugati, diuque magna cum sanctitatis opinione Ecclesijs præfuerunt; donec Dunstanus Archiepiscopus Cantuariensis in Synodo decreuisset, vt deinceps religiosi in Anglia sub specioso cœlibatus nomine, vitam traducerent. Tunc enim Osvvaldus huius vrbis Episcopus, quo nemo vnquam rem monasticam magis enixè promouit, presbyteros submouit, monachosque induxit; quos cum in omni rerum affluentia, amplius quingentos annos, quasi rerum potiti fuissent, Henricus VIII. eiecit, & pro illis Decanum, & Præbendarios substituit; Ludumque literarium ad erudiendam iuuentutem erexit. Proximè hanc Ecclesiam, nudum Castelli nomen, & area manet, quod (vt in Guil. Malmesb. in libro de Pontificibus legitur) *Vrsus Vicecomes Vigorniæ à Guilielmo primo con-*

Presbyteri coniugati.

constitutus in ipsis penè faucibus monachorum construxit, adeò vt fossatum cœmiterij partem decideret. Verum hoc castellum temporis iniquitate, & fortuito incendio plurimos ante annos concidit. Vrbs etiam non semel conflagrauit, anno Christi 1041. ab Heraldo Audaci succensa, qui ciuibus infensissimus, quod *Huscarlas* suos, sic domesticos Danici tributi exactores vocarunt, peremissent; non modo ignem iniecit, sed ciues omnes occidione occidit, nisi qui in *Beuerlege* Insula amnica, suæ saluti consuluerant. Nihilominus, vt in Guilielmi primi libro legimus, Edwardi Confessoris tempore, *Burgenses plures habuit, & pro XV. Hidis se defendit, quando moneta vertebatur, quisq; monetarius dabat viginti solidos ad Londinum pro cuneis monetæ accipiendis.* Anno 1113. fortuitum incendium quod castrum absumpsit, etiam summum templum suis flammis inuoluit. Stephano item regnante, intestinis bellis semel atque iterum deflagrauit. Nihilominus è fauillis semper se pulchriori forma resuscitauit, Politiaque floruit optima, quam duo Balliui; è viginti quatuor Ciuibus electi, duo Seniores, siue Aldermanni, duoque Camerarij administrant, cum communi Consilio quod ex quadraginta octo ciuibus constat. Quod ad Geographicam rationem attinet; ab occidua linea XXI. temporibus, LII. scrupulis distat; Polus vero Arcticus LII. gradibus, XII. scrupulis attollitur. Marianus. Huscarles.

A Brannogenio flumen in Austrum proruens non procul à dextra ripa *Maluerne hils* suspicit, colles sanè, siue montes magnos & æditos, qui per septem plus minus mill. pass. vt gradus subinde consurgunt, hunc agrum ab Herefordensibus dirimentes; quorum supercilio Gilbertus de *Clare* Comes Glocestrensis fossam duxit ad disterminandas suas, & Ecclesiæ Vigorniensis possessiones, quæ etiamnum non sine admiratione videtur. Ex opposita eadem ferè distantia ab altera ripa *Bredon hils*, colles multo minores, quasi æmuli tamen se attollunt, inter quos emicat *Elmesly* castrum quondam Vrsi siue Vrsonis *d'Abtot*, per cuius filiam & hæredem Emelinam ad Beavvcham- Maluerne hils. Bredon hils. Elmeley castle.

pos hæreditario deuenit. Ad horum radices Auona VVarvvicensis Sabrinam petens delabitur, qui in hoc agro *Eouesham* irrigat, quod ab Eoues subulco Egvvini Episcopi VVigorniensis sic dictum scribunt monachi, cum prius *Hethfield* nomen esset. Oppidum satis elegans, notum monasterio quod Egvvinus ille circa annum salutis 700. construxit, notum item valle subiecta *The vole of Eusham* inde denominata, quæ sua fęcunditate harum regionum cella penuaria dici meruit, ea terræ benignitas in optimis frugibus vberrime profundendis. Sed olim notissimum clade Baronum, & Catilinæ nostri Simonis de *Monteforti* Comitis Leicestriæ. Iste enim vir prauo ingenio, & profunda perfidia illud nos docuit, quod alter verè dixit, Beneficia eò vsque grata esse, dum compensari possint. Cum enim in illum omnia, quæ potuisset beneficia plena manu conseruisset Rex Henricus III. non alium fructũ, quam acerrimum odium messuit. Difficillimum enim bellum concitauit, magnam Angliæ partem effuse vastauit, sub prætextu Reipub. restituendæ, & libertatis asserendæ, vt regem in ordinem redigeret, Reipub. statum immutaret, & ex Monarchia Oligarchiam efficeret, nihil non fecit. Sed demum cum rebus secundioribus aliquandiu vsus fuisset, Edvvardi Principis virtute hoc in loco cum multis alijs iu-
1265. sto prælio cecidit, statimque quasi malorum sentina è Repub. exhausta, læta pax, quam ille excluserat, vndique affulsit. Ad eundem fluuium inferius in primitiua Anglorum ecclesia alius etiam locus fuit religiosis cultus, tunc *Fleodanbyrig*, nunc *Flatbury*, & huic vicina *Pershor*, Saxonicè [*Periscoran*,] à pyris nomine facto, quod vt apud historicum illum optimum Guili. Malmesburiensem legitur; *fundauit, & perfecit tempore Regis Eadgari Egelvvardus Dux Dorsettensis, minimè parcus animo, sed effuso in largitatem studio: verum illud quanto succubuit detrimento? Partem diuitum occupauit ambitio, partem sepeliuit obliuio, maiusculam portionem Reges Edvvardus, & Guilielmus contulere VVestmonasterio.* Inde Auona placide delatus per *Strensham* equestris & antiquæ prosapiæ Russellorum habitatio-

Margin notes: Eouesham. — The vale of Euisham. — Simon de Monte Forti. — Flatburye. Persor. *

tionem, in Sabrinam demum influit.

Iuxta hæc ad partem hanc Australem Centuria est *Osvvaldslavv*, ab Osvvaldo Vigorniensi Episcopo, qui ab Edgaro rege sibi impetrauit, sic dicta, cuius immunitas, dum Angliæ lustrum conderet Guilielmus Conquestor, his verbis in acta publica est relata: *Ecclesia S. Mariæ de VVircester habet Hundredam, quæ vocatur* Osvvaldslavv, *in qua iacent* 300. *hidæ, de quibus Episcopus ipsius ecclesiæ à constitutione antiquorum temporum habet omnes redditiones Socharum, & omnes consuetudines inibi pertinentes ad dominicum victum, & Regis seruitium, & suum: ita vt nullus Vicecomes vllam ibi habere possit querelam, nec in aliquo placito, nec in alia qualibet causa. Hoc attestatur totus Comitatus.* Osvvald slavv.

Locus est sed incertæ positionis circa hunc agrum, quē [*Augustynes ac,*] id est, *Augustini quercus*, dicitur, ad quam Augustinus Anglorum Apostolus, & Britanni Episcopi conuenerunt, & de Paschate celebrando, verbo Dei Angelis annunciando, & Baptismo secundum ritum Romanū celebrando rationibus aliquandiu digladiati, discordibus vtrinq; animis tandem discesserunt. Augustines oke. *Anno Christi* 603.

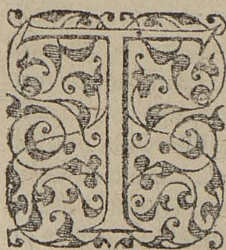
Hæc prouincia à Normannicis tēporibus, primum Vicecomitem habuit Vrsum siue Vrsonem *de Abtote*, cui latifundia cum illa dignitate Rex Guilielmus primus donauit. Illique successit Rogerus filius (qui vt habet Guilielm. historicus Malmesburiensis) *paternarum possessionum compos graui Regis Henrici primi indignatione pulsus est, quod quendam ex ministris Regis præcipiti furore iussisset interimi.* Verùm hæc Vicecomitum dignitas per Emelinam Rogeri huius sororem in familiam *Bello-camporum* vt nonnulli volunt translata fuit. Paucis interiectis annis Stephanus Rex VValleranum Mellenti Comitem, fratrem Roberti *Bossu* Comitis Leicestrensis, primum VVigorniæ instituit Comitem, cuius liberi cum Anglia posthabita, ad sua in Normannia auita patrimonia rediissent, ante Richardi II. tempora nemo VVigorniæ Comitis titulum gessit. Ille enim Thomæ Percio contulit, quem cum bello intestino Henricus quartus interemisset. Richards de *Bello-campo* *Comites VVigorniæ.*

ab Abtotis oriundus hunc honorem à Rege victore accepit. Post illum sine prole mascula defunctum, Ioannem Tiptoft Hiberniæ Proregem Vigorniæ Comitem creauit EdWardus IIII. Sed cum ille præpostero obsequio ad principis voluntatem in cædibus quasi carnifex se accommodasset, ipse capite truncatus sub Henrico VI. carnificinam subijt: filium tamen eius Edvvardum in integrum restituit Rex Edvvardus, cum ipse denuo regnum recepisset. Edvvardo autem Tiptoft sine prole mortuo, Carolus Somersettensis è Lancastrensi familia, Henrici Ducis Somersettensis filius naturalis, ab Henrico VIII. hoc titulo ornatus erat, à quo iam tertius est Edvvardus qui inter cæteras virtutis & nobilitatis laudes bonarum literarum studijs impense fauet.

Hic ager Parœcias 152. numerat.

Staffordshire.

Angli mediterranei

TERTIA Cornabiorum regio nunc *Staffordshire*, Saxones [*Statfordscyre*] cuius incolæ Bedæ, quod Angliam mediam inhabitarunt, *Angli Mediterranei* vocantur, ab ortiua plaga VVarvvicensibus & Derbiensibus, à meridiana Vigorniensibus, ab occidua Salopiensibus præcincta, quasi rhombi forma ab Austro in Septentriones procedit, medio latior & extremis se angustantibus. Pars Septentrionalis montana & minus læta, media Trenta flumine perfusa lætior, siluis

tuis amicta, aruis & pratis variata; vti & meridionalis, quæ etiam carbones fossiles habet, & ferri venas, suo verò commodo an incommodo norint incolæ, & ipsi dixerint. Ferrum.

Pars Septentrionalis montibus non magnis leuiter intumescit, qui hinc exorsi, vt Apenninus Italiæ, per Angliam mediam perpetuum dorsum perpetuis iugis elatum ad Scotiam vsque, nomine sæpè mutato, agunt. Hic enim *Moreland*, inde *Peake*, deinde *Blackston edge*, postea *Crauen*, deinceps *Stanmore*, & demum in cornua scissi *Cheuiot* vocantur. Ex his collibus plura in hoc agro emanant flumina, præcipua vero sunt *Doue*, *Hanse*, *Churnet*, *Tayn*, *Blith*, & qui hos omnes capit & ad mare defert, Trenta. *Douus*, siue *Doue* cuius ripæ extructæ sunt è soli-saxo, quo adusto ad stercorandos agros vtuntur, orientalem agri partem magna ex parte citus perstringit, & à Derbiensibus separat, primùm *Hanso* fluuiolo auctus, qui absorptus & desideratus ad tertium milliare erumpit. Inde *Churnettum* flu. socium admittit qui aquas agit per *De la-Cros* monasterium à Radulpho I I I. Cestriæ Comite constructum, *Leike* mercatu notum, & *Aulton* Baronum de *Verdon* olim castrum à quibus per Furniuallos ad Talbottos Salopiæ Comites deuenit. *Tayn* amniculus paulo inferius in *Deuum* illabitur, qui haud procul à *Cheddle* exoritur antiqua Beslettorum sede, qui à Bassettis Baronibus de *Draiton* stemma deducunt. Iam *Douus* *Vtcester*, Saxonicè [*Vttokcester*,] pratis floridis, & re pecuaria inclytum præfluit, quod ETOCETVM esse, cuius meminit Antoninus, vel ipsum nomen loquitur, & distantia à *Penocrutio*, & *Manuessedo* non reclamat, etiam si ad calculos curiose reuocetur. Postea cum iam Trentam propius accedit Douus *Tutbury* castrum, quod & *Stutesbury* dicitur, alabastrino colli affixum inuisit, ab Henrico Domino de *Ferrarijs* Normanno constructum, cui latifundia amplissima in hoc agro donauerat Guilielmus primus, quibus omnibus excidit eius è filio Roberto nepos Robertus Comes de *Ferrarijs*, & Derbiæ, cum denuo

Doue flu.
Tayn flu.
Vtcester.
Etocetum.
Tutbury.
Robertus Comes de Ferrarijs.

ab Henrico III. defeciſſet. Ille enim cum poſt multas quas Baronico bello turbas dediſſet, in gratiam cum rege rediiſſet, & fidem conceptiſſimis verbis in officio ſe permanſurum obſtrinxiſſet, poſtea tamen homo iniuriarum impatientiſſimus, vt fortunam quam flectere non potuit, plane frangeret, arma in principem induit, demumque captus, vt cum hiſtorico noſtro loquar, *ſecundum formam obligationis ſuæ*, hanc fortunarum & dignitatum iacturam longè maximam fecit.

Trent fl. *Trenta* autem è duobus vicinis fontibus inter hos etiam colles effluit, qui ſuo quaſi iure tertium ſibi locum inter Britanniæ flumina vendicat. Malè feriati homines à Gallica dictione *Trenta* dictum ſomniarunt, vnde etiam finxerunt triginta fluuios in illum influere, totidemq; piſcium genera in ea natare, quorū nomina rhythmo Anglico decantant accolæ: nec dubitant huic aſcribere quod Tibiſco ſuo tribuunt Hungari, duas ſcilicet partes aquam eſſe, tertiam piſces. A fontibus in meridiem primum multis ambagibus deſcendit non procul à *Nouo caſtro Vnder Line*, à colle cognominatum, vbi antiqui Lancaſtrenſium Ducū caſtri pluſquam ſemiruta mœnia vidimus; inde per *Trentham*, quondā *Tricinghā*, ſanctæ illius, & regiæ virginis Werburgæ cœnobiolum, ad *Stone* mercatorium oppidum properat, quod Saxonico ſæculo enatum, nomen à ſaxis inuenit, quæ ſolenni ritu maiores congeſſerant, ad deſignandum locum, vbi VVolpherus rex Merciorum paganiſſimus filios Vulfaldum & Rufinum, quod Chriſto nomina dediſſent immani ſcelere trucidauit. Quo loci cum poſteritas in eorum memoriam eccleſiolam ſacraſſet, oppidum ſtatim ſuccreuit, cui ab illis ſaxis *Stone* nomen inditum fuiſſe memorat Hiſtoria Petroburgenſis.

Nevv caſtle vnder line. Trentham. Stone.

Ab hoc in ortum *Trenta* curſum deflectit, & ab Auſtro *Canoc* ſiluam, vulgò *Cankvvood* longe lateque diffuſam habet, demumque *Sovv* fl. ſiniſtra ripa ſuſcipit, qui emergens iuxta *Healy* caſtrum à Baronibus de *Avvdley* extructum (à quibus & hæreditas & nomen ad Tovvchettos deſcendit) Trentæ quaſi parallelus æquali diſtantia fluit per

Cankvvood.

per *Stafford* olim *Statford*, & prius *Betheney*, vbi Bertelinus minorum gentium Diuus heremeticam vitam quondam egit. Cum Angliæ luſtrum conderet Guilielmus Primus (vt in eius libro legitur) *Rex in hac habuit tantum* 18. *Burginſes in Dominio ſuo, &* 20. *manſiones de honore Comitis, reddebat de omnibus conſuetudinibus nouem libras denariorum.* Tunc autem, vti etiam nunc, totius agri caput erat, cui maximum tamen decus à *Stafford* caſtro adiuncto, quod Barones de *Stafford* ſibi in ſedem conſtruxerant. Sub quo *Penkus* fluuiolus *Souo* illi commiſcetur, qui nomen vetuſto oppido fecit, quod Antoninus PENNOCRVCIVM dixit, nos *Penkridge*. Sed nunc tantùm viculus & equorum nundinis celebris, qui Romano ſæculo celeberrimus fuiſſe videtur. Stafford. *Pennocrucium.* Penkridge.

His ſuſceptis aquis Trenta medium iam agrum in ortum placide ſecat, *Chartley* caſtrum duorum milliarium diuerticulo à ſiniſtra ripa ſeiunctum proſpiciens, quod à Ranulpho Ceſtriæ Comite qui extruxerat ad Ferrarios per Agnetem eius filiam, quam Robertus Comes de *Ferrariis*, & Derbiæ ſibi in matrimonium coniunxerat, deuenit; è cuius proſapia ſeptem Barones Ferrarii de *Chartley* floruerunt, & Anna vltimi filia hunc honorem quaſi dotale patrimonium Gualtero *D'Eureux* marito ſuo attulit, qui illuſtriſſimi Roberti *D'Eureux* nunc Comitis Eſſexiæ, & Domini Ferrarii de *Chartley* atauus erat. A dextrâ ripâ eadem ferè diſtantia inter ſyluas amœniſſimè ſedet *Beaudeſert*, quondam Lichfeildenſium Epiſcoporum, nunc Baronum Pagettorum ædes: Guilielmus enim Paget qui ob magnam rerum prudentiam, magnam apud Henricum VIII. & EdWardum collegit gratiam, cùm res Præſulum vndiq; acciderentur, ampliſſimas Lichfeldenſis Eccleſiæ poſſeſſiones conſequutus eſt, ſimulque creatus eſt ab EdWardo VI. Baro *Paget* de *Beudeſart*. Chartley. Beaudeſert.

Lichfeldia inde viſitur vix quatuor mill. paſſ. ab hac dextrâ Trentæ ripâ ſemota, *Licidfield* Beda vocat, quod Roſſus WarWicenſis *Cadauerum campus* interpretatur, & neſcio quos Chriſtianos martyrio ibi olim affectos refert. Lichfield.

Vrbs est humili situ, satis ampla & nitida, in duas partes palude siue aqua minùs profunda partita, quæ tamen duobus aggeribus, quibus subsunt sua emissaria, coniunguntur: Australis pars siue citerior multò maior est, & in varias descripta plateas, sed sine munitione; vlterior, minor est, templo verò spectatissimo insignis, quod pulcherrimo mœnium ambitu instar castelli, & elegantissimis Præbendariorum ædibus, Episcopique palatio redimitum, præcellenti specie tribus è saxo pyramidibus in excelsum surgit, multisque retrò antè sæculis Episcoporum sedes fuit. Anno enim mundi redempti sexcentesimo sexto Oswius Nordanhumbrorum Rex, paganis Merciis deuictis, ad veram Christi religionem propagandam hoc in loco templum condidit, & Duinam primum Episcopum ordinauit, cuius successores eam gratiam à principibus inierunt, vt non modo primas tulerint inter omnes Merciorum Episcopos, amplissimasq; possessiones in suos vsus acceperint, *CankWood* siue *Canoc* syluâ maximâ, vberrimisque prædiis donatis; verùm etiam Archiepiscopum habuit Eadulphum, cui Adrianus P P. pallium donarat, omnesque Merciorum & Orientalium Anglorum Episcopos subiecerat, aureis rationibus ab Offa Merciorum rege permotus in inuidiam Ieamberti, siue Lamberti Cantuariensis Archiepiscopi, qui suam operam Carolo Magno detulit, si Angliam inuaderet. Sed cum Offa, & Eadulpho euanuit hæc dignitas Archiepiscopalis. Inter Episcopos autem quatuor celeberrimi fuerunt, Ceada ob sanctitatem Diuis adscriptus, qui, vt inquit Beda, cum nondum luxus Episcoporum animos peruasisset, *Fecerat sibi mansionem non longe ab Ecclesia remotiorem, in qua secretius cum paucis, id est, septem siue octo fratribus, quoties à labore & ministerio verbi vacabat, orare ac legere solebat.* Eadulphus iste Archiepiscopus, Robertus de *Limseio* primus è Normannica stirpe qui sedem Conuentriam transtulit, & Rogerus Clinton qui Lichfeldiam reduxit, & elegantissimum hoc templum anno Christi 1148. In Beatæ Mariæ, & Ceadæ honorem posuit. Anteà verò, vt habet Malmesburiensis:

Hist. Roffens. [margin note]

Licet-

Licetfeild villa erat exigua, longe à frequentia vrbium. Nemorosa circa regio, riuulus prope fluit, Ecclesia angusto situ erat, antiquorum mediocritatem & abstinentiā præ se ferens. Polum borealem LII. gradib. XLII. scrup. sublimen videt, & ab vltimo Occidente XXI. grad. XX. scrup. numerat.

Palus ista Lichfeldensis intra ripas statim coërcita cito in Trentam immergitur, qui in ortum cursum continuat donec Tamæ flumini ab austro obuiat. *Tama* autem in ipso Australi huius agri limine *Dayton Basset* inuisit, sedem Baronum Bassettorum, qui à Turstino Normanno efflorescentes in numerosam & insignem familiam sunt propagati. Hinc enim Bassetti Barones de *Wellden*, de *Wichan*, de *Sabcott*, præter illos de *Chedle*, aliosque tanquam à stirpe prouenerunt. Inde *Tama* statim *TameWorth* subluit, *TamaWordinam* Marianus vocat, oppidum ita agrorū confinio locatum, vt pars altera Warwicensis, altera huius agri censeatur. Nomen verò factum est à Tama præterfluente, & Saxonica dictione [*Theorth*,] quæ insulam amnicam, vel locum aquis circumfusum denotare existimo, cùm *KeyserſWert*, & *BomelſWeort* in Germania *Cæsaris insula*, & *Bomeli insula* significent. Merciorum florente regno, villa erat regia, &, vt est in libro Wigorniensi, *locus celeberrimus*. Postea Danicis bellis collapsum in integrum restituit Ædelfleda Mercia, & Editha Edgari regis filia, quæ nuptias auersata, castitatis opinione in Sanctarum catalogum irrepsit, ædiculam virginibus velatis hic constituit, quam post paucos annos Marmioni Normanni, quibus hoc oppidum largitus est Guilielmus Primus, ad *PolleſWorth* transtulerunt, cùm castrum elegans hic construerent, quod ab illis per Freuillos ad Ferrariorum familiam deuenit. Marmioni illi honorarii milites hæreditario Regibus Angliæ erant. Quoties enim nouus Angliæ Rex inauguratur, familiæ huius heres tenetur Cataphractarius eques aulam regiā intrare, & conceptis verbis ad duellum prouocare, si quis regis iuri se opponere ausit. Sed hunc honorem per alteram Mar-

Tamevvorth.

VVorth. quid Saxonibus significat.

The Kings Champion.

Alabaſtrum Burton vpon Trent. mioni filiam, & cohæredem Dimocorum familia in agro Lincolnienſi iam accepit. Nunc Trenta cum Tama conſociatus, per loca Alabaſtrite fœcunda curſum in Septentriones deflectit, vt citius Douum excipiat, & *Burton* Alabaſtrinis operibus, Ferrariorum caſtro, antiquo monaſterio ab Vlfruno *Spot* fundato, & ModWenæ Hybernicæ mulieris ſeceſſu quondam inſigne oppidum ferè circumlambit. Iuxta quod inter *Douum* & *Trentam*, & *Blithum* (qui *Blithfeild* ſpecioſas ædes antiquæ & claræ familiæ Bagottorum irrigat, & denominat) *NœdWood* ſylua ſpatioſa, viuariiſq; repleta diffunditur; in quâ circumuicina nobilitas hilares venandi labores gnauiter, aſſidueque exercet. Hæc in parte huius agri media.

Domeſday. *Blith fl.* Needvvood forreſt.

Extremitatem verò auſtralem illuſtrant *Wulfroushampton*, à Vulfruna muliere, quæ monaſterio oppidum auxit denominatum, nunc *WolWerhampton*. *Theotenhal*, hodie *Tetnal*, Danico cruore, anno 911. ab EdWardo Seniore intinctum, *Weadesbirig*, nunc *WedsbooroW* ab Ealfleda contra Danos firmatum, & *Dudley* caſtrum Vigornienſibus conterminum à Dudone Saxone, vt produnt, extructum & denominatum; ſed Guilielmi primi tempore (vt ipſius libro habetur) Guilielmus filius Auſculfi poſſedit, poſteà Paganellis obuenit è ſtirpe Leiceſtrenſi, quod tandem Richardus Sutton miles cum vxore Paganellorum vltima accepit, cuius poſteri inde Barones de *Dudley* dicti, in honoratiſſimam familiam ſunt propagati. Lacus eſt alicubi in hoc agro (ſi nos non fallit Nechamus) in quam nulla fera vllo modo intrabit. ſed cùm locus ſit incertus & res incertior, ſolùm hos ipſius Nechami verſiculos adiungam, quibus pro titulo præfigitur: *De lacu in Staffordia,*

VVoluerhampton. Ternall. VVadsbury. Dudley.

Rugitus lacus eſt euentus præco futuri,
Cuius aquis fera ſe credere nulla ſolet.
Inſtet odora canum virtus, mars inſtet acerba,
Non tamen intrabit exagitata lacum.

Staffordiæ Comites, & Barones. Ceterùm Staffordienſis titulus in vna Staffordorum familia à Roberto de *Stafford* quem Guilielmus Normanus ma-

gnis possessionibus accumulauit, ad nostra vsque tempora permanet. Familia si qua alia, clara, & antiqua: sed alternantis fortunæ vices subinde experta: primum enim Barones erant de *Stafford*, inde Comites, posteà Duces Buchinghamiæ & Comites Staffordiæ. Nunc verò suo fato ad pristinum Baronum titulum reciderunt, & amplissimæ hæreditates, quas honoratissimis coniugiis adierant, quasi diffugerunt, lætiorque successit securitas, quæ cum fortuna in potentium ædibus cohabitare nescit.

Habentur in hoc Comitatu Parœciæ 130.

Shroppshire.

QVARTA ex illis regionibus quas insedêrunt olim Cornauii, [*Scirippscyre*, & *Shrobbescyre*] Saxonibus, nobis *Shroppshire*, & Latinis *Comitatus Salopiensis* dicta; cæteris spacio multo maior, nec vbertate, aut amœnitate minor, ad orientem solem Staffordienses, ad Occidentem Montgomerienses, ad Meridiem Vigornienses, & ad Septentriones Cestrenses attingit. Oppidis & castris vndiq; stipata est frequentissimis, vtpote quæ limitanea fuerit, vel ager arcifinius (vt Siculi Flacci verbo vtar) arcendis finitimis Wallis, vnde maiores nostri Saxonico vocabulo hæc confinia *the Marches* dixerunt, quod limites essent inter Wallos & Anglos: nobilesq; ferè omnes in hoc tractu, duces limitanei erant, & priuata sua iura quodammodo regalia habuerunt, quæ paulatim pacis tranquillitas iam antiquauit. Nec tamen (hoc præfari libet) vniuersam hanc regionem ad Cornauios spectasse existimarim, sed solùm Cissabrinam; Transabrina verò Ordouicarum fuit, nec ita pridem authoritate Parlamentaria huic agro adiuncta. In has enim duas partes vniuersa commode distribui potest, Sa-

The Marches
Lord Marchers.

brina ab Occasu æquinoctiali in ortum Hybernum intersecante.

Clu. In Transabrina limitem Australem Temdus fluu. Britannicè *Tesidiauc*, stringit, cui demùm confluit Colunus fluu. Britannicè *Colun* Wy, & contractè *Clun*. Hic interiùs scaturiens, non procul à frequenti oppido *Bishops castle* dicta, quia ad Episcopos Herefordenses spectarit, quorum diœcesis in hac prouincia latè patet, *Colunno* Castro, vulgò *Clune castle*, nomē impertit, quod *Fitzallani* ab Alano Flaoldi Normanni filio oriundi, qui posteà Arundeliæ Comites, construxêrunt, cùm limitanei essent contra Wallos duces, & illos assiduis incursionibus agitarent. Vbi verò *Temdo* confluit inter vada incerta intereminet antiquę admodum memoriæ collis, quem *Caer Caradoc* vocant, eò quòd circa annum salutis L I I I. Caratacus Britannus Rex in hoc tractu clarissimus saxorum vallo præstruxerit, & obfirmato animo cum suis contra Ostorium Romanorum legionarios defenderit, donec Romanus, distracta rudi illa saxorum compage, cuius reliquiæ etiamnum supersunt, irrumpens, Britannos inermes in iuga montium decedere coëgerit. Ipse tamen, vxore, filia, & fratribus captis, fuga euasit, sed posteà (vt res aduersæ nusquam tutæ) à Cartimandua Regina, cuius fidei se commiserat Ostorio traditus, Romamque deportatus, cùm Romanos longo & difficili bello exercuisset, veniam à Claudio Cæsare sibi & suis, non degenere prece, sed generosa loquendi libertate impetrauit. Ob hunc collem expugnatum, & Regem captum triumphi insignia Ostorio decreta, nec minùs claram Carataci captiuitatem censuit Senatus, quàm cum Siphacem P. Scipio, & Persen L. Paulus victos Reges Populo Romano ostenderent. Licet vero nec huius belli, nec huius viri nostræ historiæ sarcinator meminerit, nondum tamen memoria apud vulgum prorsus intercidit. Regem enim in hoc colle debellatum fuisse prædicant, & Triadum libro inter tres nominatissimos in re militari Britannos *Caradauc Vrichfras* primus nominatur, quem hunc ipsum esse Caratacum mihi neutiquam dubitandum videtur.

Bishops castle.
Clune castle.
Caer Caradoc.
Caratacus Rex. Tacitus.

tur. *LudloWe* inde, Britanuicè *Dinan*, ad eiuſdem Temdi cum *Coruo* confluentes colle attollitur, maiore elegantia, quam vetuſtate oppidum. Rogerus de Monte-Gomerico, primum caſtrum quod *Coruo* impendet, & inde mœnia, quæ plus minus mill. paſſ. circuitu colligunt, adiecit. Verũ filio eius Roberto proſcripto Henricus Primus ſibi retinuit, obſeſſumque poſteà fortiter Stephani Regis inſultus pertulit, qui cùm grauiſſima obſidione premeret, Henricus Scotorum regis filius vnco ferreo equo abſtractus, parùm abfuit quin intra mœnia abreptus eſſet: ſed præſtò illi adfuit ipſe Stephanus & ſingulari animi magnitudine à tãto periculo exemit. Deinde Rex Henricus II. hoc caſtrum cum ſubiecta valle ad *Coruum*, quæ vulgo *Corueſdale* dicitur, Fulconi de *Dinan* elargitus eſt. Poſteà Laceiorum fuit, & per filiam ad Galfredum de *Ieneuile* è familia Lotharingica deſcendit, à cuius poſteris rurſus per filiam ad Mortuomarios; & inde in ſacrum principis patrimonium hæreditario deuenit. Ipſique poſtea incolæ in ipſo oppidi ſinu, æditiſſimo loco, templum quod vnicum habet, perelegans poſuêrunt; tunc in honore eſſe cœpit, viciniſque prælucere: & quamuis Stephanus Rex, Simon de Mõteforti, & Henricus Sextus domeſticis bellis afflixerint, ſemper tamen refloruit, & nunc inprimis ex quo Concilium Limitaneum non diſſimile Parlamentis illis Gallicis inſtituit Henricus Octauus, cuius Præſes hîc plerumque forum agit, quod vix vnquam refrigere videas, adeò mira eſt iſte populus limitaneus ad litigandum alacritate. Conſtat hoc conſilium ex D. Præſidente, tot Conſiliariis quot Principi placuerit, Secretario, Attornato, Solicitatore, & quatuor Comitatuum Walliæ Iuſticiariis. Præſidentis verò Perſonam modo geſſit D. Henricus Sidnæus, vir nobiliſſimus, & omnis antiquitatis peritiſſimus, cui ſuccreuit Philippus filius, Eques clariſſimus, de quo quid, & quantum ſibi augurabatur Britannia, non facile dixerim: ſed illum immatura morte præreptum ſacer & cęleſtis cœtus iam excepit.

[Margin notes: Ludlovv. — *Vnci ferrei.* 1139. *Matth. Paris.* — The Councell in the *Marches.* — *Ph. Sidnæus* *vide pag.* 145.]

Temdo nunc Salopienſes relinquentę, ad eius fere ripas

Cleehill. Septentrionem versus protuberant colles faciles, *Cleehill* vocant, hordei optimi prouentu laudati, nec sine ferri venis, ad quorum ramētum in *Cleybury* viculo Hugo de *Mortuomari* castrum ædificauit, quod statim ita deleuit Henricus Secundus, quia seditionis fuerit nutricula, vt vix hodie supersint vestigia. Bridgmorse. *Bridgmorse*, vulgò *Bridgnorth*, indè vidimus ad dextram Sabrinæ ripam à Burgo & *Morse* saltu adiuncto denominatum, cùm antea *Burge* simpliciter diceretur, muris, fossa, amplo castro, & Sabrina qui in stupendam altitudinem depressus inter rupes defluit, tutum. Edelfleda Merciorum domina primum construxit, & Robertus de *Belesmo* Salopiæ Comes muro circundedit, locique ingenio fretus, ab Henrico primo defecit, vti posteà Rogerus de Mortuomari ab Henrico secundo, sed infelici vterque successu, ad deditionem vtroque adacto, & ad ordinem redacto. In huius obsidione (vt in annalibus nostris legitur) Henricus secundus sagitta petitus, confixus fuisset; nisi Hubertus de S. *Clara*, vir nobilis, & Regi deuotus sese interponens, & sagittam & mortem pro Rege excepisset.

Alia sunt itidem hoc tractu oppida & castella sparsim, VVenlocke. Acton Burnell. nimirùm *NeWcastle*, *Hoptoncastle*, *Skipton*, & ad *Coruum* fl. *Coruesham*, *Bramcroft*, & *Holgot*, vulgò *HoWgate*, quod ad Episcopum Bathoniensem olim spectauit, & posteà ad Louellos. Superiùs sunt *Wenlocke* æris fodina, sub Richardo Secundo notum. *Acton Burnel* Burnellorum, & poste Louellorum castellum Comitiis Parlamentariis sub EdWardo primo nobilitatum. Cui proximum est *Condouer* Manerium quondam Louellorum, nunc verò Thomę OWeni, Iuris municipalis, & bonarum literarū cultoris summi: Quod *de rege tenetur*, (vt in archiuis legitur) *in capite, ad inueniedū duos pedites per vnū diē in exercitu Walliæ tēpore guerræ*. Hoc verò eo nomine semel adnoto, vt intelligat' nobiles hoc tractu feoda à Regibus Angliæ tenuisse, vt præsto essent cum militibus ad limites defendendos, quandocunq; bellum inter Anglos & Wallos exarderet. Pitchford. *Fons bitu minis.* Iuxta hoc est viculus *Pitchforde*, Richardi Oteley nunc possessio, quem

sicà

ſic à picis fonte dixerunt maiores noſtri, qui bitumen à pice non internoſcebant. Fons enim illic eſt cui liquidum bitumen indies, quamuis diligentiſſimè deſpumes, innatat, perinde ac in Aſphalite Iudeæ lacu, in Samoſatæ ſtagno, & Agrigentino Siciliæ fonte; ſed non alio quàm picis vice vtuntur incolæ. An vero contra Comitialem morbum valeat & vim habeat attrahendi, conſolidandi vulnera, &c. vt illud Iudaicum, nemo quod ſciam hactenus expertus eſt. Magis ad occaſum cernuntur *Pouderbache* iam ruinoſum, ſub quo *Hockſtow forreſt* ſatis latè inter montes patet, vbi ad *Stiperſtons* collem magni lapidũ tumuli ſiue moles hinc inde congeſti cernuntur, quos Cacodæmonis pontẽ vulgus fuiſſe ſomniat, Britanni *Carneddau te Wion* vocant; ſed qua de cauſſa poſiti fuerunt ne ariolari quidem auſim, niſi fuerint quos Gyraldus Cambrenſis his verbis innuit: *Haraldus vltimus ipſe pedes, cumq; pedeſtri turba, & leuibus armis, victuque patriæ conformi tam valide totam Walliam circumiuit, & tranſpenetrauit, vt vix paucos reliquerit. In cuius victoriæ ſignũ & perpetuam memoriam lapides in Wallia more antiquo in tumulum erectos locis, in quibus victor extiterat, literas huiuſmodi inſculptas habentis plurimos inuenias:* Pouderbach. Stiperſtons.

HIC FVIT VICTOR
HARALDVS

Magis ad Septentriones *Caurſe* caſtrum ſedet quod à Corbettis ad Staffordiæ Barones deuenit: & antiquiſſimũ *Konton* huic vicinum ad occiduum agri terminum nõ procul à Sabrina, quod ad antiquam *Liſterorum* familiã nunc ſpectat: Romano autẽ ſæculo eodem nomine floruit Antonino RVTVNIVM dictum: nec in hoc falſi eſſe poſſumus, quandoquidem & nomen & diſtantia, quam ille à Vriconio notiſſimo oppido ponit, exactiſſimè conueniant. Huic vicina ſunt *Abberbury* caſtrum, & *Watlesbury*, quod à Corbettis ad nobilem & Equeſtrem familiam *Leightonorum* de- Caurſe. Rutunium. Watlesbury.

rum deuenit. Nomen verò accepisse videtur à Consulari illa,& regia via *Wattling street*, quæ hac in extremam Walliam duxit, vt author est Ranulphus Cestrensis: Verum hæc castra,&alia,quæ enumerare vix possum,non belli furore, sed secura pace & labentibus annis iam tandem euicta,magna ex parte collabascunt.

Nunc flumine transmisso Cissabrinam partem adeamus,quam Cornauiorum propriam fuisse diximus. Hanc rursum in duas quodammodo partes à Septentrione in meridiem defluens diuidit *Terna* fluuius, sic dictus, quòd è lacu diffusiore, (cuiusmodi nostra lingua *Tearnes* vocamus)inter Staffordienses promanat. In harum citeriori sine Orientali parte, vbi Sabrinæ Terna consociatur, VRICONIVM fuit,sic Antonino vocatur, quæ Ptolemæo VIROCONIVM,Nēnio *Caer Vruach*,Saxonib. [*Wreckceaster*] nobis *Wreckceter*,&*Wroxceter* dicitur. Vrbs Cornauiorum præcipua,à Romanis,vt videtur,condita,cum hanc Sabrinæ ripam munirent: sed quia nihil iam præter parietinas cernitur,*The old Worke of Wroxceter* indigitant incolæ. Saxonico etenim bello laceratum, Danico prorsus concidit, iamque rusticorum viculus est pertenuis,& Romanos nūmos vetustatis suæ quasi testes aratoribus sæpius exhibet. Nomen autem antiquum expressiùs se in colle proximo ostendit *Wrekenhill* dicto, Gilberti montem alii vocant, è cuius vertice, qui in amœnissimam procumbit planitiem, fonticulumque habet limpidum,gratissimus in subiectam regionem vndiquaque patet prospectus. Longe hic collis procurrit,nec procul a radicibus in cōualle deuexa,ad Militarem Romanorum viam *Okenyate* viculus itinerantibus bene cognitus ita subsidet, eadem distantia qua VS-OCONAM cum a Vriconio, tum a Pennocrucio seiungit Antoninus,vt hanc *Okenyate* illam fuisse VS-OCONAM non est cur quispiam dubitet. Nec abnuit ipsum nomen, hęc enim dictio *Ys* quæ Britannis inferius sonat,ad inferiorem eius situm designandum adiuncta videatur. Ex altera parte sub hoc colle *Charleton* castrum cernitur,olim Charletoniorum, qui PoWisiæ erant Domini,& magis ad Ortum proxime

Vriconium. VVroxcester.

VVrekenhill.

Vs-ocona

Charleton.

xime Staffordienses *Tong castle*, quod Vernonii non ita pridem instaurarunt.

Vltra Ternã in ipsius ripa *Draiton* iacet, vbi in æstu ciuilium bellorum inter familiam Lancastrensem & Eboracensem, prælium nobilibus agris Cestrensis admodum funestum commissum erat. Illi enim, quamuis æquo ferè Marte discessum fuerit, cùm discordibus animis ab vtraq; parte starent, confertissimè ceciderunt. Infra hanc ad *Roden* amniculum *Wem* sedet, Baronia quondam Pandulphi, a quo ad Butleros deuenit, quorum vltimus erat Radulphus Dominus de *Sudley*, & summus Angliæ Thesaurarius. Inde ad eundem flu. *Morton Corbet* Corbettorum castrum conspicitur, qui antiquæ sunt nobilitatis in hoc agro, & latifundia multa iure clientelari a Rogero Montegomerico huius agri Comite tenuerunt. Haud multo inferius ad Sabrinam amœnissimè assidet huius agri vrbs longè clarissima ex antiqui Vriconii occasu exorta, quam nos *ShreWsburye*, & *ShroWsbury* hodie emollito vocabulo dicimus, cum maiores *Scrobbesbirig* vocauerint, quod collis fuerat arboribus condensus. Quo sensu & Græci suam *Bessam*, & Britanni hanc vrbem etiam *PengWerne*, id est *caput alneti*, dixerunt. sed vnde nunc illis *YmWithig*, & Normannis, *Sloppesbury*, & *Salop*, Latinoque nomine *Salopia* vocatur planè me latet. Collem occupat subrufescentem, Sabrinaque duobus pontibus peruius, se fere in circulum ducens ita incingit, vt Isthmo perexiguo debeat, quod non sit insula: Vnde Poëta noster Antiquarius:

Edita Penguerni late fastigia splendent,
Vrbs sita lunato veluti mediamnis in orbe,
Colle tumet modico, duplici quoq; ponte superbit,
Accipiens patriâ sibi linguâ nomen ab alnis.

Nec natura solum munita, sed etiam arte. Rogerus enim de *Montegomerico*, cui Conquęstoris dono obtigerat, surgenti rupi, qua Boream spectat, dirutis quinquaginta plùs minùs ædibus castrum inædificauit, & Robertus eius filius cùm ab Henrico primo descisceret, mœnibus obuallauit, qua flu-

Draiton. 1459

VVem.

Morton Corbet

Shrevvsbury

Lelandus

quà flumine nō defenditur, quæ tamen vim hoſtilem nunquam, quod ſciam pertulerunt. Primis Normannorum temporibus ſatis culta, & frequens erat, vt enim in veteri libro Angliæ Cenſuali legimus, reddebat per annum 7. libras, & 16. ſolidos de gablo, 252. ciues cenſebantur, è quibus duodecim apud Angliæ reges excubare, cùm in hac vrbe agerent, totidemque concomitari cùm venatum prodirent, tenebantur. Quod inſtitutum creditur, quia non multos ante annos Edricus *Streona* Dux Merciorum, vir omnibus ſceleribus notatiſſimus Alfhelmum principem hìc inter venandum ex inſidiis ſuſtuliſſet. Quo tempore (vt innuit ille liber) conſuetudo inualuit hac in vrbe, *vt mulier accipiens quocunque modo maritum, ſi vidua erat dabat regi* xx. *ſolidos, ſi puella decem ſolidos quolibet modo acciperet virum.* Cæterùm, vt ad rem reuertar, non tantùm munimentis Comes ille Rogerus, verùm etiam aliis ædificiis cùm publicis, tum priuatis inſtaurauit, Monaſteriumque S. Petro, & Paulo poſuit pulcherrimum, cui plures poſſeſſiones conceſſit, & vnà cum illis Eccleſiam S. Gregorii, *eo ſcilicet tenore* (ex priuata Monaſterii hiſtoria loquor) *vt cum Canonici, qui in ea Præbendas habebant, morte deficerent, Præbendæ in dominium monachorum deuenirent.* Vnde controuerſiá orta eſt non parua: Canonicorum enim filii litem monachis intenderunt, vt in paternis Præbendis ſuccederent. Eo enim tempore Canonici, & Sacerdotes in Anglia cælibem vitam non egerunt, & inoleuerat vſus vt beneficia eccleſiaſtica cognationis iure hæreditariò deſcenderent. Sed hæc controuerſia ſub Henrico primo compoſita, in beneficiis Eccleſiaſticis hæredem nō debere ſuccedere, & leges de Sacerdotum cœlibatu ſub id tempus rogatæ. Subſequente tempore alia etiam hìc ſurrexerunt templa: nam vt Dominicanorum, Franciſcanorum, Auguſtinenſium fraterculorum cœnobia omittā, quæ Charltoni, Ieneuilli, & Staffordi poſuerunt; duæ Collegiatæ eccleſiæ, altera S. Ceddæ cum Decano & x. Præbendariis, altera B. Mariæ cum Decano itidem & ix. Præbendariolis, erectæ erant. Hodie verò vrbs eſt eximia, frequēs, mercium co-

Præbendæ hereditariò delatæ.

cium copioſa, ciuium diligentia, pannis conficiendis, & Wallorum commerciis opulenta. Huc enim omnes ferè Walliæ commoditates, quaſi ad commune vtriuſque gentis emporium confluunt: à Wallis enim & Anglis incolitur, quibus vtraque lingua in vſu, & quibus inter alia, hoc in maximam laudem ceſſit, quod ſcholam erudiendis pueris totius Angliæ numeroſiſſimam inſtituerint, cui Minerual honeſtiſſimum Thomas Aſton primus Scholarcha vir optimus, & integerrimus ſua opera comparauit. Ad hanc vrbem, quum Henricus Percius iunior, ſeditioſum animum in Henricum IIII. induiſſet, & iam mœnia oppugnaturus eſſet, quæ ille omni ratione conſtituerat, potentior fortuna ſubito diſcuſſit. Rex enim improuiſo a tergo cum exercitu inſtabat, in quem iuuenis animosè inuectus poſt longam & difficilem pugnam, deſperata victoria, in deſtinatam mortem ruit. Locum verò adhuc *Battellfeild* à prælio vocant, in quo ſacellum, & vnum alterumq; ſacrificium rex victor inſtituit, ad impetrandam (ſi fieri poſſet) illo prælio occiſis peccatorum remiſſionem. Ab Aſoriis inſulis gradibus XX. minutis XXXVII. ab Æquatore partibus LII. ſcrupulis LI. diſtat hæc Salopia.

1401. *Prælium apud* Shrevvsbury.

Iuxta hanc vrbem multiplices gyros trahit Sabrina, in quibus antiquiſſimum illud nauigii genus, quod vetuſtas rates dixit, eſt vſitatiſſimum ſcilicet, ex rudibus aſſeribus, & tignis connexæ trabes, quæ ſecundo flumine onera ſubuehunt, quorum vſum & nomen à Germaniæ Rheno noſtrates deportarunt, eodemque cum Germanis nomine *Flotes* vocitant. Flumini verò adiacent *ShraWerden*, olim Arundeliorum Comitum caſtrum, poſtea verò longè honoratiſſimi viri Thomæ Bromlæi iampridem Cãcellarii Angliæ, *Knocking* à Dominis *Le Strange* conſtructum, à quibus ad Stanlæos Derbiæ Comites hæreditariò deſcendit, & à flumine remotius ad Occiduum agri limitem *OſWeſtre*, ſiue *OſWaldſtre*, Britannicè *Croix OſWalde*, vrbecula foſſa & muro incluſa, exiguoque caſtello munita, mercatu vero felix, pannorum præſertim Wallicorum raro tenuique textu, (Leuidenſas ſi placet voces) quorum magna vis ſingulis

Rates, vulgo Flotes.
Shravverden.
Knocking.
Oſvveſtre.

singulis septimanis hîc distrahitur. Nomen habet ab Oswaldo Nordanhumbrorum rege, (cùm antea *Maserfield* vocaretur,) quem Penda paganus Merciorum Princeps hîc graui p̃lio, & occîdit, & occisum summa cũ immanitate decerpsit, vnde de illo Poëta Christianus satis antiquus;

641. *Oswaldus interfectus.*

Cuius & abscissum caput, abscissosq; lacertos
Et tribus affixos palis pendere cruentus
Penda iubet; per quod reliquis exempla relinquat
Terroris manifesta sui, regemq; beatum
Esse probet miserum, sed caussam fallit vtramq;.
Vltor enim fratris minime timet Oswius illum,
Imo timere facit, nec Rex miser, imo beatus
Est, qui fonte boni fruitur semel, & sine fine.

Primam autem originem ex religione habuisse videtur: sanctissimum enim locum habuerunt eius ætatis Christiani, & Beda miracula hîc claruisse vbi Oswaldus cecidit, prodidit. Madocus frater Mereduci (vt est apud Carodocum Lancabernensem) instaurauit, mœnibus *Fitzallani* Normanni posteà eiusdem Domini & Arundeliæ Comites circumuallârunt. Solaria verò in Ariete deliquia sibi admodum infesta sensit. anno enim à nato Christo 1542. & anno 1567. cum Solis in Ariete eclipses vires suas exercerent, incendia passa est grauissima. Post recentiorem enim hãc eclipsim, adeo latè se fudit incendium, vt ędes plus minus ducentę in vrbe, & suburbiis conflagrarint. Sub hac ad Circium collis est triplici fossa circundatus, quem *Hendinas*, id est, vetus palatium vocant. Vrbem fuisse contendunt vicini: alii tamen sunt qui Pendæ, vel Oswaldi castra existimant. Vix tribus hinc millibus passuum *Whittington* abest *Fitzguarinorum* non ita pridem castrum, & ad Borealem agri limitem *Whitechurch*, siue *Album monasterium*, tumulis Talbottorum clarum, qui ante multos annos hæreditatem Baronum de *Extraneo*, siue *Le strange de Blackmere* hoc in loco, vxorio iure creuerunt. Illi enim limitanei erant in hoc agro Domini, ædesq; eorum *Blackmere* à nigro lacu dictæ in proximo visuntur. Ad quos plurimum tum honoris, tum opum accessit ex nuptiis cum filia & altera hæ-

Eclipsis in Ariete.

Whittinton.
Witterchurch.

tera hæ-

tera hærede Ioannis Giffardi Baronis de *Brimsfeild* qui antiquę nobilitatis in hoc agro fuit, & Matildem vnicam filiam Baronis Cliffordi senioris in vxorem sibi acceperat.

Magis ad occasum *Ellismer* regiuncula iacet opima & fertilis, quam, vt Chronologia Cestrensis habet, Ioannes Rex Angliæ vna cum castello LeWelino NorthWalliæ principi in dotem constituit, quam illi filiam suam notham in matrimonium collocasset. Ellismer. 12[illegible]

Rogerus de *Belesmo*, siue *Montgomery*, primum Salopię Comitem instituit Guilielmus primus, cui & longe maximam huius regni partẽ assignauit. Huic successit primum Hugo filius natu maximus sine prole in Wallia occisus, deinde Rogerus è filiis alter, vir efferata immanitate in suos ipsius filios, & obsides, quibus suis manibus & oculos eruit, & testiculos execuit: sed tandem læsæ maiestatis reus in carcerem perpetuum ab Henrico primo conditus, pœnas nefariis sceleribus dignas persoluit, & hic Comitatus in Adeliciæ reginæ dotem transcriptus. Post multa tãdem secula Henricus VI. anno regni sui decimonono, Ioannem Dominum Talbott, quem ad bellicam virtutem & natura peperisse videatur, hoc honore exornauit. Cum autem ille in prælio ad Castilonem in Aquitania cecidisset vna cum Thoma filio minore Vicecomite *L'isle*, postquam quatuor & viginti annos magnam Galliæ partem victricibus armis peragrasset; Ioannes filius ex filia hærede Domini *Furniuall* natus successit, qui Lancastrensis familiæ signa sequutus, in prœlio ad *Northanton* occubuit. Ab hoc prognatus Ioannes tertius Salopiæ Comes, & Gilbertus à quo Talbotti de *Grafton* sunt oriundi. Ioanni tertio successit Georgius, Georgio autem Franciscus eius itidem filius, qui pater erat Georgii Talbotti nunc Comitis Salopiæ, viri honoratissimi, & in magnis Reip. negotiis spectatissimi.

Comites Salopiæ.

H. Huntendun. in libello de [illegible] miseriis.

14[illegible]

Sunt in hac Regione parochiæ plus minus 170.

Cheshire.

Cheshire.

COMITATVS Cestrensis, Saxonicè [*Cestrescyre*] vulgò *Chesshire*, & *The Countie Palatine of Chester*, (quod eius Comites iura Palatina habuerint, omnesque incolæ illis solis in *Feudo*, id est, in fide fuerint) quinta & vltima ex illis est prouinciis quas antiquitùs tenuerunt Cornauii. *Regio* (vt non aliis quàm Malmesburiensis verbis vtar) *farris, & maxime tritici ieiuna, & inops, pecorum & piscium ferax.* Eximia verò nobilitatis altrix: nec enim alia est in Anglia prouincia, quæ plures nobiles in aciem eduxerit, & plures equestres familias numerârit. Ab Austro agro Salopiensi, ab Ortu Staffordiensi & Derbiensi, & à Septentrione Lancastrensi, ab occasu Denbighensi & Flintensi circumscribitur, ad Circium verò Chersonesso longiùs in altum abit, quæ inter duos sinus conclusa vtrinq; insinuantem Oceanum admittit, in quos etiam sinus omnia huius agri flumina conueniunt. In Occidentaliorem DEVA qui à Denbighensibus dirimit, in Orientalem, tùm *Weuer* qui mediam regionem intermeat, tùm *Wersey*, qui à Lancastrensibus secludit. Nec commodiorem huius describendi video rationem, quàm si horum fluminum tractus persequar. Loca enim quæ sunt præcipui nominis his impendent omnia.

Dee fl. *Deua*, Anglicè *Dee*, Britannicè *Dyffyrd Wy*, id est, aqua *Dui*, Salmonibus admodum ferax, è duobus in Wallia fontibus

tibus enascitur, & inde denominatum credunt. *Duy* enim duo illorum idiomate denotat. Alii vero vim etiam verbi sequẽtes aquam nigram, alii Dei aquam, & diuinam interpretantur. Quamuis autem fontem diis sacrum *Duiuonam* antiqua Gallorum lingua, quæ eadem erat cum Britannica Ausonius dixerit, & omnes fluuios διοπετεῖς, & diuinos iudicarit antiquitas, Britannique nostri diuinos honores fluminibus detulerint (vt est apud Gildam;) vnde tamen huic nostro *DWy* præ aliis diuinitatem tribuerint non video. Thessali, vt legimus, Pæneum amnem ob amœnitatem, Istrum Scythæ ob amplitudinem, Rhenum Germani quod coniugalis fidei iudex haberetur, honore diuino affecerunt: verum nihil video, vt dixi, cur huic flumini nomen diuinum indiderint. Nisi forte quod alueum subinde mutarit, & certo victoriam accolis demonstrarit, cum inuicem infesti essent, prout his, vel illis, relicto alueo, magis incubuit. Hoc enim prodidit Gyraldus Cambrensis: Vel quod obseruarint pluuiis contra quam flumina solent parum increscere, & quoties crebriori verberatur Austro, vicinis agris effusius innatare. Christianis etiam Britannis sancta huius fortasse aqua videbatur. Scribitur enim quod cum in procinctu contra Saxones starent terram osculantes, ex hoc in memoriam sacratissimi Christi sanguinis deuotissime bibisse. Cæterum Deua qui è Wallia potius ruere quam fluere videtur, cum Cestrenses attigerit, lentior BONIVM interluit, quod nonnullis Antonini exemplaribus BOVIVM dicitur, quæ vrbs eo sæculo fuerat insignis, postea monasterium præclarum, à cuius choro *Banchor* Britannis, Anglis [*Baancornabyrige*,] & *Banchor* vocabatur, alumnumque habuit (vt aliqui scribunt) inter multos optimos viros, hæresiarcham illum pessimum Pelagium, qui in gratiam Dei inquissimus pestifera doctrina occidentalem ecclesiam diu exercuit. Vnde Prospero Aquitano *Coluber Britanus* illo versu dicitur:

Pestifero vomuit coluber sermone Britannus.

Nec alio nomine huius memini, quam quod vitia, & venena nosse intersit omnium. *In hoc monasterio*, (vt inquit

Flumina sacra.

Bonium.

Banchor.

Pelagius Hæresiarcha.

Beda) *tantus fuit monachorum numerus, vt cum in septem portiones, cum præpositis sibi rectoribus diuisum esset, nulla harum minus quam trecentos homines haberet, qui omnes de labore manuum suarum viuere solebant.* Quorum mille ducentos Edilfredus Rex Nordanhumbrius è medio sustulit, quod piis precibus Christi opem pro Britannis Christianis contra Paganos Saxones implorassent. Refloruisse tamen videtur, imo refloruisse demonstrat, in Malachiæ Hibernici vita, Diuus Bernardus Clareuallensis his verbis de Monachis, qui longo post tempore hîc egerunt. *Banchor,* inquit, *monasterium nobilissimum multa millia monachorum generans, multorum monasteriorum caput, locus vere sanctus, fœcundusque sanctorum, copiosissime fructificans Deo, ita vt vnus ex filiis sanctæ illius congregationis centum solus monasteriorum fundator extitisse feratur. Denique Hiberniam & Scotiam ita eius germina repleuerunt, nec modo in præfatas, sed etiam in exteras regiones, quasi inundatione facta, illa se sanctorum examina effuderunt, ex quibus ad has nostras Gallicanas partes, S. Columbanus Luxoniense construxit monasterium.* Sed post hęc tempora omnino concidit: Malmesburiensis enim ætate, qui statim à Normannorum ingressu vixit. *Tot* (vt inquit ipse) *hîc superfuerant antiquitatis indicia, tot semiruti parietes ecclesiarum, tot anfractus portarum, tanta turba ruderum, quantam vix alibi cernas.* Ipseque Bernardus prodit Malachiam suum *loco diruti monasterii Oratorium ex lignis leuigatis construxisse.* Nunc vero intermortuæ vrbis vel monasterii vix facies remanet, duarumque portarũ nomina *Port Hoghan*, & *Port Cleis*, quæ mill. pass. disiunctę sunt reseruantur, inter quas Romanorum numismata sæpius reperiũtur. Sed vt hoc moneã, nõ huius agri censetur Bonium, sed Flintensis, cuius portio quasi à reliqua diuulsa hîc inter Cestrenses & Salopienses interiacet.

Bonium ad Flintenses spectat.

Decem à Bonio mille passus ad idem flumen propè æstuarium, quod SETEIA pro *Deia*, Ptolemæo dicitur, vrbs clara sedet, quã Ptolemęus ille DEVNANAM, Antoninus DEVAM à flumine, nos *Chester* & *Westchester*, Britanni *Caerlegion*, *Caerleon Vaur*, *Caer leon ar Dufyr DWy*, &

Deunona.
Chester.

Caer

Caer per excellentiã, vt Saxones[*Legeacesſter*]dixerunt, nominibus à Legione Viceſima Victrice deductis. Hæc enim Galba Imperatore iterum, & Tito Vinio Coſſ. in Britanniam tranſmiſſa fuit; quæ cum nimia & formidoloſa legatis tam Conſularibus, quam Prætoriis extitiſſet, Iulium Agricolam à Veſpaſiano tandem præfectum habuit, quo tempore ſedem, hac in vrbe accepiſſe videtur, quam nec multos ante annos conſtructam, & Ordevicarum ceruicibus impoſitam, opinor: quamuis non deſint qui vel ipſa Luna hanc vetuſtiorem eſſe contendunt, à *Leone* nempe *Vaur* Gigante infinitis ante ſæculis poſitam. Sed plebeios hos Antiquarios vel ipſum nomen ab errore tam craſſo auerteret. *Leon Vaur* enim Legionem magnam Britannis ſonare diffiteri non poſſunt, vtrum vero æquius melius fuerit vrbem à Legione magna, vel à Leone Gigante denominari viderint docti: cum in Hiſpania Tarraconenſi à Legione VII. Germanica regnum nunc *Leon* dicatur, & Legionem XX. quam Britannicam, *Valeriam* & *victricem*, dicunt, hac in vrbe egiſſe Ptolemæus, Antoninus, & Septimii Getæ nummus antiquus comprobent, è quo hanc etiam Coloniam fuiſſe cõſtat: inſcribitur enim in parte auerſa COL. DIVANA LEG. XX. VICTRIX. Romanæ autem magnificentiæ argumẽta nunc ſuperſunt paucula præter pauimenta teſſellata, ſuperiori ætate plurima exhibuit, quod ſuis verbis Ranulphus huius vrbis monachus, è ſuo Polychronico tibi dicet. *Viæ ſunt hîc ſubterraneæ lapideo opere mirabiliter teſtudineatæ, triclinia concamerata, inſculpti lapides prægrandes antiquorum nomina præferentes, hic & numiſmata Iulii Cæſaris, aliorumque illuſtrium inſcriptione inſignita quandoq; ſunt effoſſa.* Vrbs hæc quadrata forma, mœnibus quæ duo plus mill. paſſ. ambitu colligunt, includitur; ad Lybonotum, caſtrum eminet prope flumen à Comitibus conſtructum, vbi fora Palatinatus, & Aſſiſæ (quas vocant) bis quotannis habentur. Ædificia ſunt nitida, & proiectis Mænianis porticus vtrinque per primarias plateas ducunt. Sed rebus ſecundis

non perpetuo tenore vſą eſt, primum ab Egfrido Nor-
danhumbrio, inde à Danis exciſa, reſtaurata tamen ab
Ædelfleda Merciorum Domina,ſtatimque Eadgarum Re-
gem de Britannicis principibus pompa magnifica trium-
phantem vidit.Ipſum enim in triumphali nauicula ad pro-
ram ſedētem Kinnadius rex Scotorum, Malcolinus Cum-
Circiter annum brorum, Maconus Manniæ & Inſularum, omneſque Wal-
960. liæ principes in fidem adacti, quaſi remiges, remis incum-
* bentes per Deuam fluuium læto ſpectaculo duxêrunt. In-
1094. ſequente tēpore, qua Aquilonem ſpectat templum, Leo-
fricus Comes templum in honorē Werbugæ virginis po-
ſuit, quod poſtea Hugo primus è Normannico genere Ce-
ſtriæ Comes reſtaurauit, & authore Anſelmo, quē è Nor-
mannia euocarat, monachis conceſſit. Nunc vero, Henrici
IIII. Germaniæ Imp. ſepultura, quem abdicato imperio
heremeticam hîc vitam duxiſſe aiūt, & Epiſcopali ſede ce-
leberrimum. Quā ſtatim à Normānica victoria Lichfeldē-
ſis Epiſcopus Petrus à Lichfeldia huc tranſtulit, ſed ea ad
Conuentriam, & poſtea ad ſedem ſuam priſtinam reducta,
Deua diu hac dignitate viduata iacuit, donec patrum me-
moria Henricus VIII. exturbatis monachis Præbenda-
rios inſtituerit, & denuo Epiſcopum reſtituerit, cui hunc
agrum, Lancaſtrenſem, & Richmondiam ſubiecit, &
in iuriſdictione Archiepiſcopi Eboracenſis eſſe iuſſit.
Cum iam templum conditum eſſet, Normannici Co-
mites mœnia, & caſtra adiecerunt. *Vti enim Epiſcopus te-
nuit de Rege quod ad ſuum pertinet Epiſcopatum* (ſic enim
legitur in libro, quo Angliam cenſuit Guilielmus Ma-
gnus) *ita totam reliquam ciuitatis partem, Comites cum ſuis
hominibus de Rege tenuerunt. Geldabat autem pro* L. *hidis,
erant domus* 431. *quæ geldabant, Monetarii autem ſeptem.* Iam
inde inprimis floruit Ceſtria, nec quicquid abeſt, quod in
florentiſſima ciuitate deſideretur, niſi quod Oceanus mo-
lendinis quibuſdam in Deuæ alueo quaſi ſuccenſens, ſe
ſubduxerit, nec ciuibus, vt pridem, portus opportunita-
tem præbeat. Longitudinem gradibus XX. ſcrupulis XXIII.
Latitudinem gradibus LIII. ſcrup. XI. definitam habet.

Ab vrbe

Ab vrbe in Circium procurrit laxior Chersonnesus, hinc Deio æstuario, illinc Merseio conclusa, nos *Wirall*, Britanni quod angulus sit, *Kill-gury* vocant. Olim tota saltuosa, & inculta fuit, vt perhibent incolæ, nunc vero oppidis vndique consita, salo tamen quam solo felicior habetur; hoc enim frugibus est minus benignum, illud piscibus in primis fœcundum. Huius extremitati Insula modica, ieiuna, & arenosa, *Il-bre* vocant, adiacet. Ad ingressum autem saltus obiacet celebris, videlicet, *The forest of Delamere*, in quo suam vrbeculam *Eadesbury* posuit Ædelfleda Mercia, quæ exoleto iam nomine, rudetum effectum, *The Chamber in the forest* vocatur, & ad vnum & alterum hinc milliare alterius oppidi *Finborrouw* ab eadem extructi parietinæ visuntur.

VVirall. Il-bre. Finborrovv.

Per superiorem huius saltus partem *Weuer* flu. defertur, qui è lacu effunditur ad *Ridly*, claræ & vetustæ familiæ Egertonorum ædes, non procul à *Beston* castro, monte præcipitioque defenso, quod vltimus Ranulphus Cestriæ Comes construxit. De quo Lelandus noster:

Beston.

Assyrio rediens victor Ranulphus ab orbe.
Hoc posuit castrum terrorem gentibus olim
Vicinis, patriæque suæ memorabile vallum.
Nunc licet indignas patiatur fracta ruinas,
Tempus erit quando rursus caput exeret altum.
Vatibus antiquis si fas mihi credere vati.

Hinc fluuius primo Austrum petit, vt Australem agri limitem attingat per ericeta & iacentia loca, in quibus vti etiam alibi, arbores ab inundato mundo, vt credunt, defossas sæpe eruunt. Inde in Septentriones conuersus *Caluely* non longe dissitam salutat, quæ sedem & nomen præbuit nobili Calueliorum familiæ, è qua Richardo secundo regnante, Hugo Caluely arte militari ita in Gallia inclaruit, vt viuidæ eius virtuti nihil imperuium videretur. Postea *Weuerus* fertiles irrigans agros per *NantWich*, non procul à *MidleWich* ad *NorWich* decurrit. Hæ sunt salinæ nobiles, quinque vel sex mill. pass. inuicem distantes, vbi è puteis aquæ salsæ hauriuntur, quas non lignis ardentibus

Arbores terræ obrutæ. *Caluely.* *Salinæ.* Nantvvich. Northvvich.

infundunt, vt veteres Galli & Germani solebant: sed subiecto igne decoquunt, vt sal conficiatur. Candidissimus vero ad *NantWich* coquitur, vnde Britannis *HellathWen*, id est, salina candida dicitur, minus candidus ad *MidleWich*, & *NorWich*, quæ inde *Hellathdu*, id est, salina nigra vocitatur. Nec addubito quin hæ Romanis cognitæ fuerint, & quod Salarium vectigal hinc pensitatum. A *MidleWich* enim ad *NorthWich* via nobilis duxit, quæ e glarea in eam altitudinem educta fuerat, vt Romanorum opus facile agnoscas, cum glarea tota hac regione sit admodum rara, & inde ad priuatorum ædificia hodie deuehatur. Scribit Matthæus Parisiensis Henricum III. has Salinas obstruxisse, cum hunc agrum hostilem in modum deuastasset, ne inde tumultuantibus ea tempestate Wallis commeatus suppeditaretur. Sed cum placidi pacis radii illucerent, denuo apertæ fuerunt.

Midlevvich.

Sub *NorthWich* in *Weuerum Danus* flu. euoluitur, qui primum ad ortiuum huius agri limitem CONDATE præterit, priscum oppidum, ab Antonino memoratum, nunc *Congleton*, nec alio quam vetustatis nomine nobis memorandum. Deinde *Kinderton* subluit antiquam sedem antiquæ prosapiæ de *Venables*, qui ab ipso primo Normannorum aduētu hîc claruerunt, & vulgo Barones de *Kinderton* appellantur. Dano admisso, in occasum recta prolabitur *Weuerus* iuxta *Dutton* hæredium insignis familiæ Duttonorum, qui ab Hudardo quodam Cestrensium Comitum affine genus deducunt, & quorum magna est authoritas veteri instituto in omnes tibicinas fidicinas, & citharœdos huius prouinciæ, ex quo Radulphus Dutton adolescens animo, & manu promptus collecta id genus hominum tumultuaria manu Ranulphum vltimum Cestriæ Comitem Wallicis hostibus circumfusum obsidionis periculo fortiter liberasset. Iam Weuerus ille interlabens inter *Frodesham* antiquioris notæ castrum, & *Rocksauage* Sauageorum recens extructas ædes, demum *Mersey* æstuarium subintrat. Hoc vero sic nominatur à *Mersey* flumine, quod Cestrenses & Lancastrenses interluens

Daue fl.
Condate.
Congleton.
*
Kinderton.
*
Dutton.
Frondesham
Rocksauage.
Mersey fl.

ratur, cum inter alia minus nota oppidula *ThelWall* alluerit, nunc viculum obscurum, olim vrbem satis magnam ab EdWardo Seniore cōstructam, & sic dictam, teste Florilego, ab arborum truncis, ramis accisis, & in terram defixis quibus murum circumduxit. Saxones enim truncos *Thell*, & murum *Wall*, sua lingua nominarunt. Et ad ipsum fluminis ostium *Runckhorne* sedet, eodem sæculo ab Edelfleda conditum, & eodem fato nunc in pauculas casas redactum, Edelfleda illa, vt semel dicam, cuius sæpe memini, Regis EdWardi Senioris soror, & Ethelredi Merciorum subreguli vxor, Merciis (defuncto marito) difficilimis temporibus magna laude octo annos præfuit, de qua in Henrici Huntingdonensis historia hæc Encomiastica carmina leguntur:

Thelvvall. Runckhorne. *Elfleda, siue Ethelfleda.*

O Elfleda potens, o terror virgo virorum,
Victrix naturæ, nomine digna viri.
Te quo splendidior fieres natura puellam,
Te probitas fecit nomen habere viri.
Te mutare decet, sed solam, nomine sexus,
Tu Regina potens, Rexque trophæa parans,
Iam nec Cæsarei tantum meruere triumphi,
Cæsare splendidior virgo virago, vale.

Cangos veteres Britanniæ populos diu multumque quæsitos hoc in agro collocarem, diu multumque subdubitaui. Ita enim suis velis obtendit vetustas, vt nullis hactenus vestigiis indagari potuerint. Quamuis autem flos ille hominum politiorum Iust. Lipsius me hîc iudicem capit, ego, ingenue fateor, nihil habeo quod iudicem, & malim illam iudicandi prouinciam cuiuis rogare, quam mihi assumere. Nihilominus si Ceangi, & Cangi iidem fuerint, & quidni? satis probabile sit eos hoc in tractu insedisse. Dum enim hæc recognoui, à fide dignis accepi viginti massas plumbeas hîc in ipso littore erutas fuisse, forma oblongiori sed quadrata, in quarum superiori parte, in concauo hæc legitur inscriptio: *Cangi.*

IMP. DOMIT. AVG. GER.
DE CEANG.

Quod monumentum videatur erectum fuiſſe ob victoriam in Cangos. Huc etiam facit ipſe ſitus ad mare Hibernicum, ſcribit enim Annalium XII Tacitus: *Ductus in Cangos exercitus, vaſtati agri, prædæ paſſim actæ, non auſis aciem hoſtibus, vel ſi ex occulto carpere agmen tentarent, punito dolo. Iam ventum haud procul mari quod Hiberniam aſpectat cum ortæ apud Brigantes diſcordiæ retraxere ducem.* Ptolomæus etiam ΚΑΓΚΓΝΩΝ promontorium hoc in littore collocauit. Sed ſuum cuique per me liberũ eſto iudicium.

Comites Ceſtriæ Quod ad Comites ſpectat, Saxonibus omiſſis, qui tantum Comites officiales, non hæreditarii erant, Guilielmus Primus Hugonem cognomine *Lupum* Vicecomitis Abrincenſis in Normannia filium, primum hæreditarium, & Palatinum Ceſtriæ Comitem creauit, *totumque hunc Comitatum tenendum ſibi, & hæredibus, ita libere ad gladium: ſicut ipſe Rex tenebat Angliam ad coronam, dedit,* (hæc enim ſunt verba donationis) qui ſtatim ſibi Barones ſubſtituit, Nigellum Baronem de *Houlton*, Guilielmum *Malbanc* Baronem de *NantWich*, Robertum filium Hugonis Baronem de *Malpas*, Guarinum Vernon Baronẽ de *Shipbroke*, & alios. Hugonis filio ſubmerſo, Ranulphus de *Meſchines* eius è ſorore nepos ſucceſſit, quem perpetua ſerie ſequuti ſunt Radulphus filius, Hugo nepos, & Ranulphus abnepos, quo ſine liberis defuncto, Ioannes cognomento *Scotus* Anguſiæ Comes, ex eius ſorore natus, hanc hæreditatem adiit, qui cum itidem nulla ſuſcepta prole diem obiiſſet, Rex Henricus III. tam lauto patrimonio oculum adiiciens, Domanio Regio adſcripſit, Iohanniſq; ſororibus alios alibi reditus aſſignauit. Ne (vt inquiunt noſtri) tanta hæreditas inter colos diduceretur. Honor ille poſtea Regum primogenitis ceſſit, & primũ EdWardo Henrici III. filio, qui cum à Baronibus captus, detineretur, Simoni de Monteforti Leiceſtrenſi Comiti, vt redimeretur, in manus hunc Comitatũ tradidit: ſed Simone ſtatim interfecto ad Re-

ad Regiam familiã cito rediit. E Comitatu posteà in Principatum erexit Parlamentaria authoritate Richardus Secundus, ipseq; Cestriæ Princeps dictus fuit: verum pauculos post annos euanuit illa appellatio, cùm eius Parlamenti leges refixisset Henricus IIII. & recidit in Comitatum Palatinum, hodieque iurisdictionem Palatinam retinet, quam administrant Camerarius, Iudex specialis, Barones Scaccarii duo, Seruientes ad legem tres, Vicecomes, Attornatus, Escaetor, &c. **Principatus Cestriæ.**

Parœcias plus minus 68. habet hic Comitatus.

NVnc CORNAVIORVM regiones perambulauimus, quæ vnà cũ CORITANIS, DOBVNIS, & Catuellanis regnum in Heptarchia Saxonica constituêrunt, quod illi [*Myrcnaric,*] Latini Merciam dixêrunt, cuius periodo annis 189. confecta, in Westsaxonum potestatem serò concidit, cum omni bellorum iniuria à Danis non paucis annis fuisset dilaniatum. **Regnum Merciorum.**

SILV-

SILVRES.

ONSVLTISSIMVM *nunc videtur, priusquam reliquas Angliæ partes aggrediamur, ad Walliam, siue Cambriam antiquorum Britannorum etiamnum sedem paulisper digredi, nec hoc erit in mea opinione digredi, sed naturæ ordinem recta sequi. Cornauiis enim proxima obtenditur, & quasi suo iure postulare videtur, vt suo loco & ordine dicatur: maxime cum Britanni, siue Walli eius incolæ eodem sint nobiscum iure, & nostræ Reipublicæ nobiscum quasi inserantur.*

WALLIAM *igitur, cuius nomen vniuersam quondam Transsabrinam regionem complectebatur, nunc vero minus latepatet, tres olim populi insederunt:* SILVRES, DIMETÆ, & ORDOVICES. *Hi enim non solum duodecim, quos vocant, Walliæ Comitatus, sed duos etiam illos Transsabrinos* Herefordshire, & Monmoutshire, *qui Angliæ Comitatibus annumerantur, tenuerunt. Et vt à primis primum exordiar* SILVRES *eas regiones ex Ptolemæi descriptione incoluerunt quæ Wallis sua lingua vno nomine* Deheubarth, *id est, pars Australis, & nouis hodie nominibus,* Herefordshire, Radnorshire, Brecknockshire, Monmouthshire, & Glamorganshire, *appellantur; in quibus & nominis Silurum nonnullæ supersunt reliquiæ. Quod tamen ad nominis notionem attinet, nihil habeo quod cum gentis natura consonat. Quod ad originem vero spectat, ex coloratis vultibus, crinibus tortis, & positu contra Hispaniam, origine Iberos fuisse coniectat Tacitus, affirmat vero Florianus del Campo Hispanus, qui mirum in*

VValliæ.

Silures.
Dimetæ.
Ordouices.

Tacitus.

modum

modum se torquet, vt Siluras in Hispania inueniat; & nescio quid de Soloria, & Siloria *in Asturibus nobis obtrudit. Cæterum gens hæc magna fuit (è Plinio enim & Tacito, omnē Suth-Walliam occupasse videntur) aspera, valida, pugnax, seruitutis impatiens, audaciæ promptæ, peruicaciam vocant Romani, nec atrocitate, nec clementia mutabilis: in quib. singulis nec adhuc degenerarunt posteri. Cū Romani imperitandi libidine eos adoriretur, Carataci Regis virtute viribusq; confisi, & Claudii Cæsaris voce proritati, qui hos ita extinguēdos dixerat, vt olim Sugambri excisi fuerāt; adeo difficili bello Romanos diuexarūt cohortibus auxiliaribus interceptis, Legione, cui Marius Valens præerat, fusa, & vastatis sociorum agris, vt P. Ostorius Britanniæ Proprætor, his ærumnis fessus & confectus diem obierit. Veranius etiā qui sub Nerone præfuit, hos frustra aggressus est, nā quod habet Tacitus illum modicis excursibus syluas populatum esse, lege* Siluras *cum nostro eruditissimo Lipsio, & verissime leges.* (Lib. Annal. XIIII.) *Nec tamen soporatum fuit hoc bellum vsque ad Vespasiani tempora. Tunc enim Iulius Frontinus armi eos subegit, & legionario milite cohibuit. Quod vero quidam è nostratibus illum in Chrispinum Iuuenalis versiculum ad nostros Silures detorserit,*

—magna qui voce solebat,
Vendere municipes fracta de merce Siluros.

Quasi nostri Silures capti vænum Romæ fuerint expositi, mea fide, germanum Poetæ sensum non expiscatus est. De piscibus illum, non de hominibus loqui, qui pensiculatius legerit, facillime videbit.

Here-

Herefordshire.

Erefordiensis Comitatus siue *Herefordshire*, Britānis *Ereinuc*, forma quasi circulari, ab ortu Vigorniensibus, & Glocestrensibus, à meridie Monumethensibus, ab occasu Radnoria & Brechinia, a septentrione Salopia definita, regio est præter amœnitatem, aut pascendis pecoribus, aut alendis frugibus nusquam non mitissima, & ab omnibus ad vitam necessariis instructissima, adeò vt secunda fertilitatis laude inter Angliæ prouincias acquiescere haud facilè sit contenta. Ad quas etiam commoditates flumina accedunt eximia, *Vaga*, *Lugus*, & *Muno*W, quę cùm floridissima prata, & lætissima arua placidè irrigauerint, demùm confluunt, & vno alueo Sabrinæ æstuarium adeunt.

Munovv fl. *Muno*W verò ex *Hatterell* montibus, qui satis consurgentes instar cathedræ ad Libonotum hunc agrum obuallant, descendens, primum in Austrū per eorum radices eluctatur ad Blestivm, oppidum ab Antonino eo situ & distantia locatum, vt non possit non esse illud, quod huic flumini appositum Britannis *Castle hean*, nobis *The olde to*W*ne* vocitatur, viculus tenuis, sed cuius vetustati nouum hoc nomen patrocinatur, vtraq; enim in lingua oppidum siue castrum vetustum sonat. Proxime hoc *Alterynnis* aquis, quasi insula amnica circumfunditur, quæ antiqua sedes veteris & Equestris familiæ Sitsiltorum, siue Ceciliorum, vnde Honoratissimus Patronus noster, omnibus virtutis, prudentiæ, & nobilitatis ornamentis instructissimus D. Guil. Cecilius Baro Burghlæus & summus Angliæ Thesaurar. stemma ducit.

Blestium.

Ould tovvne

Alterynnis *Ceciliorum sedes.*

Harald-E-vvias. * Ab hoc *Muno*W in Ortum conuersus aliquandiu hanc regionem à Monumethensibus dirimit, & ad W*apherald* siue *Harold-E*W*ias* castrum, *Doro* flumine augetur. Hoc castrum, de *E*W*ias* dictum vt ex Regis Guilielmi primi Cōmentariis

mentariis

mentariis loquar, *Aluredus de Marleberg refirmauit.* Postcà Haraldi fuit viri nobilis, qui in argenteo clypeo areolam rubram inter tres stellulas nigras interpositam gestauit, à quo *Harald EWias* dici cœpit, sed Sibylla eius ex Roberto filio abneptis coniugio ad Dominos *Tregoz* transtulit, à quibus demùm ad Dominos de *Grandisono* deuenit.

Dorus autem ille qui à Septentrione defluens per *Snothill* castrum vbi nobile marmor exciditur conuallem mediam secat, quam à flumine *Diffrin Dore* vocant Britanni, Angli vero, vt vim verbi exprimere viderentur, *The gilden vale*, id est, vallem auream, siue auratam nominarunt, quo nomine ob auream, opulentam, & amœnam hubertatem neutiquam indigna censeatur. Colles enim quibus includitur vtrinq; sunt syluis amicti, syluis subsunt vtrinq; arua, aruis floridissima prata, & in medio fluuius limpidissimus interlabitur, cui monasteriolum elegans à Roberto Domino de *EWias* impositum, quod nobilium huius agri quasi commune fuit sepulchrum. *Marmor.* Gilden vale *Vallis aurea.*

Ab hac valle pars huius agri quæ ad ortum diuergit nūc *Irchenfeld*, in Censuali Guil. primo libro *Archenfeld* dicitur, quam à Danis ann. 715. ferro flammaq; vastatam capto Camalaco Episcopo Britanno produnt nostri historici. In hac *Kilpec* castrum floruit, sedesq; fuit nobilis familiæ Kilpecorum, quos primis Normannorum temporibus honorarios fuisse regum Angliæ milites perbibent nonnulli. Quibus tamen non ego facile credam. Ad Alanos autem, Plonkenettos & Valeranos hoc castrum spectasse ipse alicubi legi. In hac etiam *Arcenfeld* (vt in libro censuali legimus) quidam prouentus vni & alteri Presbytero, veteri instituto assignati erant, ea lege vt pro Angliæ Regibus Legationes in Wallia obirēt, atq; vt ex eodem libro loquar, *Viri de Archenfeld, cum exercitus in hostem pergit, per cōsuetudinem faciunt AuantWard, & in reuersione KereWard.* Irchenfeld. Kilpec.

Vt *MunoW* inferiorem huius agri partem perstringit, sic mediam *Vaga* siue *Wye* cursu admodum arcuato intersecat, ad quem in ipso limite occiduo *Cliuus fortis*, vulgo *Clifford* castrum adsidet, quod Guilielmus *FitZosbern* Herefordiæ VVaga fl. *VVye.* Clifford. Castell.

fordiæ Comes in *Wasta sua* (ex Guilielmi Normanni Censuali libro loquor) *ædificauit*, *sed Radulphus de Totenaio tenuit*. Postea ad Walterum filium Richardi Puntii Normanni deuenisse existimatur, ille enim de *Cliffordia* cognominatus erat, & ad eum illustrissima Cliffordorum Cumbriæ Comitum familia ortum suum vere retulit.

Quousque pertigerit illa regiuncula nescio, verum affinitas inter hæc nomina *Ereinuc*, *Arcenfeld*, ARICONIVM oppidum, cuius hoc tractu meminit Antoninus, & *Hareford* siue *Hereford*, quæ nunc vrbs est Comitatus prima, in eam me sententiam paulatim perduxerũt, vt existimem hæc singula ab ARICONIO deducta. Nec tamen vnum idemque Ariconium, & Herefordiam existimo, sed vti *Basilea* Germaniæ, Augustæ Rauracorum, & *Baldach* Assyriæ Babyloniæ nomen sibi vindicauit, quod hæc ex Babyloniæ, illa ex Augustæ ruderibus originem duxit: sic *Hariford* nostra (ita enim vulgus appellat) & nomen & ortum à vicino Ariconio, vt mea fert opinio, reperit, quæ nullam hodie integram oppidi faciem habet, terræ motu, vt ferunt, conquassata: Nominis tantum vmbram retinet, *Kenchester* nũcupata, & mœnium minas aliquas ostendit, quas *Kenchester Walles* dicunt, ad quæ lapides tessellati, lateres Britannici, Romanorum numismata, &c. sæpe eruuntur. *Herefordia* vero proles, quę expressius eius nomen gerit, ad ortum vix tribus milliaribus Italicis abest, pratis gratissimis & aruis vberrimis intersita, fluminibus fere incincta, ad Septentrionem & occasum anonymo, ab austro *Vaga*, qui è Wallia huc accelerat. Adulta Saxonum Heptarchia primum emicuisse creditur, ab EdWardo Seniore, vt scribunt aliqui, constructa, nec sane antiquior de eâ facta est mẽtio. Britanni etenim priusquam Herefordiæ nomen innotuit, locum *Trefa With* a fagis, & *Henford* a via antiqua, ipsiq; Saxones *Fernleg* a filicibus dixerunt. Incrementa ni fallor, maxima religioni, & Ethelberti Orientalium Anglorum regis martyrio accepta ferat. Qui cum nuptias filiæ Offæ regis Merciorum ambiret, a Quendreda Offæ vxore, quæ potius Orientalium Anglorum imperium, quã honestam filiæ

Hereford.

Kenchester.

793. *Ethelbertus Martyr.*

filiæ conditionẽ captauit, ex inſidiis nefarie ſublatus, Martyrumque catalogo inſertus, tẽplum hîc ſibi habuit a Milfrido regulo extructum, quod Epiſcopali ſtatim condecoratum dignitate, in ſummam creuit opulentiam, munificẽtia primum Merciorum, inde Weſtſaxonum Regum. Hos enim demum hac vrbe potitos è Malmesburienſi colligitur, vbi ſcribit Athelſtanum Viſiſaxonem Walliæ Regulos hac in vrbe eo adegiſſe, vt ſibi vectigalis nomine (præter canes venaticos, & accipitres) ſingulis annis xx. libras auri, ccc. argenti penſitarent. Integra, quod legi, ſemper vſa eſt hæc fortuna, præterquam anno Domini 1055. quo Gruffinus South-Walliæ Princeps, & Algarus Anglus ſeditionẽ in EdWardum Simplicem ſiue *Confeſſorem* concitantes, cũ Radulphum Comitem fugaſſent, vrbẽ diripuerunt, templum deleuerunt, & Leofgarum Epiſcopum captiuum abſtraxerunt. Sed Haraldus ſtatim compreſſa eorum audacia, *vallo*, vt habet Floriacenſis, *lato & alto muniuit*. Hinc in Pontificibus ſcripſit Malmesburienſis, *Herefordia non grandis ciuitas, quæ tamen foſſatorum præruptorum minis oſtẽdit ſe aliquid magnum fuiſſe*: &, vt in Cenſuali Regis Guilielmi primi libro habetur, *erat tantum* 103. *homines intra & extra murum*. Normanni poſtea ad orientalem templi partem, ſecundum Vagam, caſtrum erexerunt maximũ, & munitiſſimum, opus, vt ferunt nonnulli, Comitis Milonis, quod nunc vetuſtate victum ruinam agit. Mœnibus deinceps vrbem obſepſerunt. Reinelmus Epiſcopus, regnante Henrico primo, ſpecioſum hoc, quod nunc cernitur, templum poſuit, ſucceſſoresq; adauxerunt, adiuncto Collegio nitido, & pulchris Præbendariorum ædibus. Nam præter Epiſcopum qui 302. Eccleſiis præeſt, ſunt in hac Eccleſia Decanus, Archidiaconi duo, Præcẽtor, Cancellarius, Theſaurarius & Præbẽdarii xxviii. In tẽplo præter Epiſcoporũ nulla fere monumenta vidimus; Thomã vero Cantelupũ Epiſcopum nobili loco natum Mauſoleum habuiſſe accepimus, qui ob ſanctitatẽ inter Diuos relatus, parũ abfuit, quin pietatis opinione regio Martyri Ethelberto præluxerit,

Huius

Huius ſitum Longitudine xx.gr.xxiiii.ſcrup. Latitudine LII.grad.VI.ſcrup.dimetiuntur Geographi.

Vix tertium hinc milliare confecit *Vaga*, quum *Lugi* fluminis aquas intercipit, qui è Radnoriæ montibus præcipitatus hanc regionē ab occaſu ſolſtitiali, ad ortum brumalem ſilens interlabitur. In primo ingreſſu *Wigmore* vidit, Saxonicè [*Wyngingamere*,] olim ab EdWardo Seniore reſtauratum, poſteà à Mortuomariis, quorū iuris erat, caſtro munitum, cui ad tertium milliare alterum vicinum eſt caſtrum *Rirchads Caſtle* dictum, primum Sayorum, inde Mortumariorum, & poſteà Talbottorum, nec non Zouchæorum, vt accepi, poſſeſſio. Sub quo natura, quæ nuſquam magis quā in aqua miraculis ludit, fonticulum eduxit piſciculorum oſſiculis ſemper ſcatentem, quamuis ſubinde exhauriantur, vnde *Bone Well* vocitatur. Nec procul *Croft Caſtle* locatur claræ Equeſtris ſtirpis Croftorum poſſeſſio. Inde *Vaga* *Lemſter* adit, quod *Leonis monaſterium* dictum à Leone per quietem viſo ſomniârunt nonnulli, Britanni autem *Lhanlieni* vocant, quod cum monialium fanum denotet, & monialibus hîc templum MereWaldum Mercium poſuiſſe conſtet, aliam originem indagare, quid aliud eſſet quā ventos venari. Nec deſunt tamen qui à lino deducunt, quod hîc naſcitur laudatiſſimum: ſed præcipua hodie gloria eſt à lana in circumuicinis agris (*Lemſter Ore* vocant) cui (excepta Apula & Tarentina) palmam deferūt Europæi omnes. Frumento item adeo eſt felix, & pane è puriſſimo polline, vt huius panis, & *Weableiæ* potus (oppidum hoc eſt familiæ *D'Eureux*, olim Verdonorum) in prouerbium ceſſerint. Has Lemſteri dotes, & inde forum frequentiſſimum Herefordia, & Vigornia nimis intuendo eo inuidiæ proceſſerunt, vt Regia authoritate intercedente, ſtatum mercatus diem mutare coëgerint, ſuam infrequentiam ex huius frequentia ſubinde cauſantes. *Lugus* inde ad Vagam per *Marden*, & *Southton*, ſiue *Sutton* ꝑperat, quorū hoc tenues reliquias palatii Offæ oſtendit, quod Ethelberti cæde infame fuit, iſtud Ethelberti tumulo qui diu inglorius hîc iacuerat, priuſquā Herefordiā transferretur, celebre habetur.

[Margin notes: VVigmore. — Richards Caſtle. * — Fons oſſiculorū. * — Lemſter — Lemſter Ore. *Lana optima.* — Marden Sutton.]

Propè autem confluentes *Lugi*, & *Vagæ* ad ortum collis quem *Marcley hil* vocant, anno salutis septuagesimo quinto supra millesimum, quasi somno solutus consurrexit, & triduum se immanissimam molem propellens horrendo roboans mugitu, & obuia quæque prosternens in superiorem locum magna cum admiratione se promouit, eo terræmotus genere, vt iudico, quod Physici Brasmatiam vocant. Nec ab hoc longe distat etiam ad ortum sub Maluernicis collibus, qui orientalem agri partem hoc in loco terminant, *Ledbury* notum oppidum *Leddeno* fl. adpositum, quod * EdWinus Saxo vir potens ecclesiæ Herefordensi donauit, eò quod Ethelberti precibus se paralysi liberatum sibi persuaserit. De vallo militari in colle proximo non est cur loquar, cum in hoc tractu qui limitaneus erat, & belli area primum inter Romanos, & Britannos, postea inter eosdem & Anglos, eiusmodi plurimis in locis occurrant. Sed *Vaga* Lugo iam recepto plenus, obliquior deuoluitur inter *Rosse* fabris ferrarijs notum, & *Wilton* è regione, castrum antiquissimum familiæ Greyorum, vnde eius cognominis tot Heroes originem traxerunt. Conditū hoc fuisse ferunt ab Hugone de *Longo-Campo* siue *Longchamp*, & per eius neptim Guilielmo *Fitz-hugh*, & itidem per eius filiam Reginaldo Greyo (Regis Edvvardi primi temporibus) obuenisse. Iam cum paulo inferius *Goderici* castrum Talbottorum olim sedem primariam Vaga salutarit, Monumethenses petit, & Herefordensibus valedicit.

Marcley hil.

Mons se mouens.

* *Alnodum vocat Gual. Map. & Edrici siluestris filium fuisse asserit. Lib. de nugis Curial. 2. Cap. 11.*

VVilton.

Goderich castle.

Elanguente iam Anglorum imperio præfuit huic agro Comitis officialis titulo Radulphus Gualteri Medantini, filius ex Goda EdWardi Confessoris sorore, quem Normanni hoc honore exuerunt, cui suffecerunt Guilielmum filium Osberni, siue vt Normanni vocarunt *Fitz-Osbern*, Normanniæ Ducibus arctissima propinquitate coniunctum. Huic in bello Flandrico perempto successit Rogerius eius filius *de Britolio* dictus, qui sine prole mascula proscriptus obijt. Non ita multis postea interiectis annis, Matildis Augusta, siue Imperatrix Milonem Gualteri Consta-

Comites Herefordiæ.

bularij Glocestriæ filium, eo honore auxit; cui quatuor filij, Rogerus scilicet, Gualterus, Henricus, & Mahel, nulla suscepta prole inuicem successerunt. Humfredus autem Bohun eorum sororem Margaretam in vxorem accepit; eiusque pronepos Henricus primum hoc vsus est titulo, eiusq; posteri donec deficiente masculo, primùm * Henrico Plantagenet obtigit, qui Herefordiæ Dux creatus erat, & postea Rex Angliæ (duxerat enim ille alteram vltimi Bohunorum filiam:) deinde Staffordis, qui ex altera sorore nati sunt, & non ita pridem suis honoribus exciderunt. Nostra verò memoria EdWardus sextus Gualterum *D'Eureux*, qui arcta cognatione Bohunorum stirpem attigit, Vicecomitis Herefordiæ titulo insigniuit, eiusque è filio nepotem, postea etiam Essexiæ Comitem creauit Diua nostra Elizabetha.

Vide Essexiæ Comites.

Henricus quartus Rex Angliæ.

Continentur in hoc Comitatu parœciæ 176.

Radnorshire.

Erefordensibus annectitur ad occasum æstiualem *Radnorshire*, Britannicè *Sire Maiseueth*, forma triquetra, quantò magis in occasum protenditur, in angustum magis magisq; contracta. Ad Austrum Vaga flu. Brechnochienses discludit, ad Septentrionem adiacent Montgomorienses. Pars eius orientalis & australis cultior, reliqua montibus asperior, vix vllo cultu mitescat, siluis tamen satis vetusta, profluentibus irrigua, & stagnis alicubi aspersa.

Illustrant orientale latus, præter alia limitaneorum ducum castra suis iam ruinis ferè inuoluta, *Castle Paine*, à Pagano Normanno extructum denominatumque, & *Radnor* præcipuum totius pagi oppidum, Britannicè *Maiseueth*, pro regionis more culmeis tectis satis elegans. Mœnibus autem & castro quondam tutum fuit; sed postquam Oënus ille *GlendoWerdWy* seditiosus succendisset, sensim extenua-

Radnor.

tum

tum elanguit, eodem fato quo mater sua *Old Radnor*, id est, *vetus Radnor*, Britannicè *Maiseueth hean*, & ab ædito situ *Pencrag*, quam, regnante Ioanne, Rhesus Gruffini filius igni dederat. Si hanc *Maiseueth* fuisse MAGOS vrbem dixero, quam Antoninus MAGNOS vocare videtur, vbi (vt est in Notitiarum libro) Præfectus militum Pacensium sub Britanniarum Duce, Honorij temporibus egit, à veritate, opinione certè mea, fortasse etiam aliorum, non desciuero. Huius enim tractus incolas MAGESETAS vocatos, Comitesq; *Masegetenses* & *Magesetenses* apud mediæ ætatis scriptores legimus; distantiæq; ratio cum à *Gobannio*, siue *Abergeuenny*, tum à *Branonio*, siue *Vigornia*, vix tantillum ab Antonini dimensione discrepat. Vix tribus hinc ad ortum milliaribus *Prestaine*, Britannicè *Lhan Andre*, id est, Andreæ fanum cernitur, quod è minimo viculo auorum memoria, opera Martini Episcopi Meneuensis in forum adeò celebratum, & in eam elegantiam emicuit, vt Radnoriam hodie quodammodo obscuret. A quo etiam vix quatuor mill. pass. abest *Knighton* Præstanæ æmulum, Britannis, vt accepi, *Trebuclo* pro *Trefyclaudh*, à fossa subiecta quam mirando opere ad disiungendos Britannos à suis Anglis Offa Mercius per hanc à Deuæ ostio vsque ad Vagæ per 90. plus minus mill. pass. duxit. Vnde *Claudhoffa*, id est, Offæ fossa Britannicè vocatur. De qua in Polycratico suo Ioannes Sarisburiensis: *Haraldus legem statuit, vt quicunq; Wallorum, citra terminum, quem eis præscripsit, fossam scilicet Offa, cum telo inueniretur, ei ab officialibus Regijs manus dextra præcideretur.*

Old Radnor. Magi. Magesetæ. Prestaine. Knighton. Fossa Offæ. Offadike.

Post hoc quicquid ad occasum, & septentrionalem limitem adiacet, magna ex parte effætum, & ieiunum, incolis *Melienith* vocatur, eò quod montes flauescant. Castrorum tamen plurima vestigia ostendit, præcipuè vero *Keuenless*, & *Tinbod*, quod acuminato colli affixum, Leolinus Walliæ princeps anno 1260. euertit. Hæc *Melienith* ad Vagam vsque pertingit, qui occiduum agri angulum transuersum secat, & occurrentibus saxis fractus subito solo destitutus præcipitatur. Vnde loco *Rathader Gowy*

Melienith. Raihader Gowy.

nomen, id est, Vagæ Catarractæ, & nescio an inde hoc nomen *Radnor* primùm vniuerso agro, deinde primario oppido excuderint Angli. Castrum erat ad has Catarractas quod Rhesum SuthWalliæ principem sub Richardo primo restaurasse legimus. Iuxta vasta est quodammodo solitudo itinerum anfractibus, & montium horrore penè formidolosa; in quam, vtpote tutissimum perfugium se subduxit pestis ille patriæ Vortigernus Dijs hominibusque inuisus, cum inuocatis in hanc insulam Saxonibus, & sua ipsius filia horrendo incestu sibi in vxorem accepta, nefariorum scelerũ magnitudinem sera æstimatione perspexisset. Sed numinis telo volante, vindice igne cœlitus demisso cum vrbe sua *Caer Gourtigern* quam in pręsidium sibi construxerat, deflagrauit. Nec procul hinc quasi hoc fati fuisset, non solum iste Vortigernus vltimus è Britannico sanguine Britanniæ monarcha, sed etiam vltimus è Britannico genere Walliæ princeps Leolinus ex insidiis interceptus, anno reparatæ salutis 1282. fatum compleuit. Cæterum à Vortigerno regiuncula illa *Guortigermaur* Gildæ dicitur, necdum nomen intercidit: vrbis verò ne memoria quidem nisi ex scriptoribus superest. Sunt qui existimant *Guthrenion* castrum ex eius ruderibus extitisse, quod anno 1201. Walli in inuidiam Rogeri de Mortuomari solo complanarunt: *Guarthenion* etiam hæc regionis pars olim vocabatur, vt author est Nennius, qui scripsit Vortigernum illum cum apertè, & acriter à Germano illo Sancto admoneretur, non modò animum ad Dei cultum à vitæ prauitate non conuertisse, sed etiam calumnias in sanctissimum virum adhibuisse: *Quapropter Vortimerus Vortigerni filius* (vt inquit Nennius) *pro allata à patre suo S. Germano calumnia, terram ipsam in qua Episcopus opprobrium tale sustinuit, in æternum suam fieri sanxit, vnde & in memoriam S. Germani* Guarthenian *nomen accepit, quod Latinè sonat, calumnia iuste retorta.*

Mortuomarij siue de *Mortuo-mari* qui Anglis *Mortimers* dicti ab Herfasto fratre Gonoræ vxoris Richardi primi Ducis Normanniç oriundi primi Normannorum hanc regio-

Vortigernus.

Leolinus.

Guarthenion.

Guarth *Britannicè calumnia,* & Eniavvn *iusta.*

* *Comites Marchiæ.*

regionem fuso Edrico Syluatico Saxone, sibi deuicerunt. Cumque longo iam tempore inter omnes in hac regione eminuissent, tandem Rex EdWardus Tertius anno salutis 1328. Rogerum de *Mortuo-mari* Dominum de *Wigmor* huius limitis Wallici, vel (vt vulgo loquũtur) Marchiæ Comitem creauit, qui statim morte mulctatus sententia in eũ lata; quod in Rempublicam insultauerat, Scotis in Anglici regni fraudem fauerat; apud regis matrem familiarius egerat, & EdWardo secundo regis patri exitium comparauerat. Nihilominus Edmundus eius filius quem è Ioanna de *Ieneuill* filia Petri de *Ieneuill* ex familia Lotharingica suscepit, in integrum restitutus paternam in Anglia, & maternam in Hibernia hæreditatem adijt, filiumque Rogerum reliquit tertium Marchiæ Comitem, & ordinis Garterij in prima institutione sociũ, qui ex Philippa de *Monte-acuto* Rogerum Marchiæ Comitem quartum progenuit, ille verò Philippam Leonelli Ducis Clarentię Regis EdWardi tertij filij vnicam filiam in vxorem duxit, cuius iure Vltoniæ in Hibernia Comes erat, & Dominus de *Clare.* Huic successit filius Rogerus Marchiæ & Vltoniæ Comes quem Rex Richardus Secundus regni successorem designauit, vtique materno iure hæredem proximum. Verum ille Rege Richardo superstite, in Hibernia tumultu quodam interfectus Edmundum & Annam liberos reliquit. Edmundus cuius potentia, & regij sanguinis claritas suspectior erat, indignissimam fortunam subiuit, annos plus minus viginti carcere detentus, in quo sine prole fatis cessit. Annam verò eius sororem Richardus *Plantagenet* Cantabrigiæ Comes sibi iunxit, cuius iure eius posteri Marchiæ fuere Comites, & regnum repetierunt: quod etiam consecuti sunt (vt alibi dicemus) EdWardusque Quartus filium eius primogenitum Walliæ Principem, & CornWalliæ Ducem, &c. etiam Comitem Marchiæ in honoris accessionem creauit. Radnoriæ autem titulum nullus, quod sciam, seorsim gessit.

Vide in agro Eboracensi sub finem.

Brechnockshire.

Radnoriæ ſubiungitur ad Auſtrum *Brechinia*, Britannicè *Brechineauc*, Anglicè *Brechnockshire*, à Brechanio principe ſic dicta, vt exiſtimant Walli, quem numeroſam, & ſanctam prolẽ, viginti quatuor ſcilicet filias omnes ſanctas ſuſcepiſſe ferunt. Hæc multò eſt Radnoria amplior, ſed in montes denſius conſurgit, conuallibus tamen paſſim fæcundis. Ab ortu Herefordia, ab Auſtro Monumuthia, & Glamorgania, ab occaſu Caermardinia terminatur. Verumenimuero cum ad hanc prouinciolam deſcribendam nihil inueniri poteſt, quod non diligentia Gyraldi Cambrenſis, qui hîc ante quadringentos annos Archidiaconum egit, prę̨ripuerit; mihi aliquantiſper tacere, & illum cum ſuo ſtilo in partem vocare operæpretium videatur.

Brechiniauc (inquit ille in Cambriæ Itinerario) *terra eſt ſatis abundans grano, & ſi quis eſt defectus ex Anglicanæ vicinitatis copia affatim ſuppletur, paſcuis & ſiluis, feris & armentis terra fæcunda, flunialibus quoq; piſcibus abundat, quos hinc Oſca, inde Vaga miniſtrat: ſalmonibus enim, & tutris vtraq;, ſed plus, egregijs, quos Vmbras vocant, Vaga fœcundus eſt. Montibus excelſis præterquam à Borea vndique concluditur, à Zephyro montana de* Canterbochan, *ab Auſtro montes habens meridionales, quorũ principalis* Cadier Arthur *dictus, id eſt, Cathedra Arthuri, propter gemina promontorij cacumina* (eſt enim διкόρυφος) *cathedræ modũ præ ſe ferentia. Et cum in alto cathedra, & in arduo ſita eſt, ſummo & maximo Britonum Regi Arthuro vulgari nuncupatione eſt aſſignata. In excelſo huius montis vertice fontis ebullit ſcaturigo. Eſt autẽ fons in putei modum altus, ſed quadratus, nullum ex ſe riuulũ faciens, in quo tamen tutræ inueniuntur. His igitur obſtaculis ad meridiem appoſitis, à Phœbeio patriam feruore frigidior aura defendit, & inſita quadam aëris ſalubritate temperatiſſimam reddit. Ab Euro vero* Talgat *&* EWias *montana prætendit.*

ABo-

A Boreali autem parte, vt dixit ille, apertior est & planior, quà à Radnoria *Vaga* flumine discluditur, cui duo incumbunt oppida sua antiquitate nota, *Buelth* scilicet & *Hay*: *Buelth* syluis & situ amœnum, castro etiam munitum, sed recentiori à Breosis scilicet, & Mortuomariis, cum vetustius deiecisset Rhesus Gruffini filius. Nunc fori frequentia, olim sua dignitate celebre fuisse videtur; quòd eius situm è cœlestibus obseruauit Ptolomæus, cui eodem nomine BVLLEVM Silurum dicitur. Ab hoc regio circũuicina, aspera & montana, *Buelth* dicitur; in qua cum Saxones iam insulam persultarent, & Vortigernus in has partes secederet, Pascentius eius filius rerum potitus est, permittente Aurelio Ambrosio, vt author est Nennius, qui in Mirabilibus suis, nescio quid hîc admiratione suspiciendum prodit, de cumulo lapidum, in quo vestigium cauis Arthuri extaret. *Hay* autem Britannicè *Trekethle* id est, oppidum in coryleto, ipsa agri extremitate proximè Herefordiam Vagæ assidet, Romanis, vt videtur, nota, quorum numismata sæpius effodit, mœniumque ruinas ostendit. Nunc verò quasi confecta, profligatissimi rebellis Oeni *GlendoWerdWy* furores conqueritur, qui cùm per has regiones grassaretur, scelerate succendit.

Buelth. *Bulleum.* *Haye.*

Vt iste Vaga Borealem agri partem alluit, ita *Isca* siue *Osca* eximius item fluuius mediam percurrit, qui è Nigro monte proruens, presso in solum alueo præterit *Brecknock* primarium agri oppidum in eius ferè vmbilico positum, quod Britanni *Aber-Hodney* vocant, quia *Hodneius*, & Isca eò loci aquas commisceant. Hoc Romano seculo fuisse habitatum è Romanorum Cæsarum nummis subinde erutis apparet. Bernardus de *NeWmarch* qui hanc regiunculam deuicit, castrum amplum posuit, quod Breosi, & Bohuni instaurarunt. Patrumque memoria rex Henricus octauus collegiatam ecclesiam XIIII. Præbendariorum (in Dominicanorũ cœnobio) constituit, quam ab *Aber-guilly* in Maredunensi agro huc transtulit.

Brecknock

Duobus hinc ad ortum milliaribus, lacus diffunditur, quem Britanni *Linsauethan*, & *Linsauathen*, id est, lacus

ſtagnans, Gyraldus *Clamoſum* vocat, quod horrendo ſtrepitu tonitrua ementitur, quoties in eo glacies reſoluitur, Angli *Brecknockmere* appellant, duobus mill. paſſ. longitudine, nec minus latitudine patet, lutris, perchijs, tincis & anguillis, quas nauiculis vitilibus piſcantes capiunt, feraciſſimus. *Leuenus* fluuiolus hunc inuectus, inconfuſus faciem ſuam ſeruat, & quaſi odio mixturam refugiens, qđ colore oſtendit, hoſpitales ſuas aquas, non largiores, quã intulerit, euehere creditur. Fama inter accolas longo iam tempore obtinuit, vbi nunc lacus eſt, vrbem olim fuiſſe, quæ terræ motu abſorpta, locum aquis fecerit. Et in argumentum, præter alia, vocant, quod omnes publicæ huius agri viæ, ad hunc vndiquaque ducant. Quod ſi verum ſit, quam aliam vrbem ad *Leueny* flumen exiſtimes, quam LOVENTIVM, quam hoc tractu collocat Ptolomæus, & nuſquam nunc mihi ſedulo indaganti, vel è nomine, vel ſitu, vel ruderibus comparere poteſt. *Bricenaumere* (quod mihi ferè exciderat) hunc lacum Marianus vocare videtur, qui prodit Edelfledam Merciam anno 913. *Britonum terram intraſſe ad expugnandum arcem apud Bricenaumere, ibiq; vxorem Regis Britonum cepiſſe.* An hæc arx fuerit ipſa *Brecknocke*, aut caſtrum *Dinas* quod huic impendit, in rupe, quæ quo magis excelſa ſurgit, exilior euadit, non liquido conſtat.

Brecknockmeare. *Louentium.* Bricenaumeare. Brecknock.

Brechinia Dominus.

Regnante Guilielmo Rufo, Benardus de *Nouo-mercatu*, ſiue *NeWmarch* Normannus, vir animi, conſilijq; plenus, conſcripta non parua Anglorum, & Normannorum manu, primus hunc agrum aggreſſus difficili bello à Cambris extorſit, munimenta conſtruxit, commilitonibus inter quos præcipui erant *Aubrai, Gunteri, Hauerdi, Waldebeoſi*, & *Prichardi*, agros, & prædia aſſignauit, vtque gradu certo, & confirmato inter infenſos Cambros conſiſteret, Neſtam Gruffini Principis filiam in vxorem accepit. Quæ mulier proiectæ, & vindicis audaciæ tam ſe exiſtimatione, quam filium patrimonio ſpoliauit. Cum enim Mahel filius Bernardi vnicus nobilem adoleſcentulum, quo cum illa ſtupri conſuetudinem haberet, duriuſcule exagitaret, illa,

vt inquit Poeta, iram, atque animos à crimine sumens, iureiurando conceptis verbis coram Rege Henrico II. contestata est, Mahelem filium ab ipsa ex adulterio susceptum, & non à Bernardo natum, vnde Mahele excluso, Sibylla eius soror patrimonium illud lautissimum adijt, virumque suum Milonem Herefordiæ Comitem hoc honore auxit, à quo successiue ad Breosos, Bohunos, Staffordos, illisque proscriptis, ad Regem redditus in hoc agro longè amplissimi deuenerunt.

Monmouthshire.

BRechiniæ, & Herefordiæ ad meridianam plagam subiacet Comitatus Monumethensis, vulgò *Monmouthshire*, Anglis olim *Wentset*, & *Wentsland*, Britannisque *Guent*, ab vrbe antiqua appellatus. Includitur à Septentrione *Mune*W fl. qui Herefordienses, ab ortu Vaga, qui Glocestrenses, ab occasu *Remneio*, qui Glamorgenses seiungit, & ab Austro Sabriniano æstuario, in quod illa flumina vna cum Isca, qui mediam intersecat regionem, euoluuntur. Rebus ad victum necessariis non solum sibi sufficit, sed etiam vicinis affatim suppeditat. Pars Orientalis herbida, & nemorosa, Occidentalis nonnihil montana, & lapidosa, non tamen colono ingrata, *Gens* (vt inquit Gyraldus, sua ætate loquens) *Martijs conflictibus vsitatissima, strenuitatis opera laudatissima, & arte sagittifera præ cæteris Walliæ finibus instructissima.*

In extremo ad Circium angulo qui *EWias* dicitur, non procul à Munovv fl. *Lanthony* sedit vetus cœnobiolum inter *Hatterell* montes, quos, quod instar Cathedræ consurgunt, *Munith Cader* dicunt: cuius situm pro me describat, qui plenius nouit Gyraldus Cambrensis: *Stat* (inquit) *in valle de* EWias *profundissima, quantum est iactus sagittæ arcu transmissæ, montibus ætherijs orbiculariter vndique conclusa Ecclesia S. Ioannis Baptistæ, plumbeis laminis operta, lapideoque tabulatu pro loci natura non indecenter extructa, in loco vide-* **Evvias. Lanthony.**

licet vbi paupercula prius S. Dauidis Archiepiscopi capella steterat musco siluestri solum, & hederæ nexibus adornata. Veræ religioni locus idoneus, & disciplinæ Canonicæ præ cunctis Insulæ Britannicæ cœnobijs competentissimus, à duobus heremitis in honorem heremitæ primò fundatus, ab omni populari strepitu in solitudine quadam longè remotus, super flumen Hodney, *per vallis ima labentis situs, vnde & ab Hodney* Lanthodeny *dictus,* Lhan *enim locus Ecclesiasticus sonat. Exquisitius tamē dici potest, quod propria loci illius nuncupatio Cambricè est* Nanthodeney: *vsq; hodie enim ab accolis* Lhan Deui Nanthodeney *vocatur, hoc est, Ecclesia Dauid super riuum Hodeney. Pluuiæ verò quas montana creant, hìc creberrimæ, venti præualidi, nebulæ sub bruma ferè cōtinuæ. Et tamen aëris quātò obtusioris, tantò benignioris, & clementioris salubri temperantia, morbi rarissimi. Hic claustrales in claustro sedentes, cū respirandi gratia fortè suspiciunt, ad quaslibet partes trans alta tectorum culmina, montium vertices quasi cœlum tangentes, ipsasq; plerumq; feras, quarum hic copia, in summo pascentes, tāquam in vltimo visus Horizonte prospiciunt. Hora verò diei quasi inter primam, & tertiam, supra montium cacumina vix emergens, etiā sereno tempore, corpus hic solare primò conspicitur.* Et paulo pòst: *Rogerum Salisburiensem Episcopum principalē regni tunc sub rege rectorem huc fama attraxit: qui cum aliquandiu loci naturam, heremeticam solitudinem, fratrum ibidem Deo seruientium sine querela statum, & sine murmure conuersationem in singulis admirans considerasset. Reuersus ad regem, relatisq; quæ ibi repererat, relatione dignis, cum maximam diei partem in loci præscripti titulos expendisset, tandē in hoc verbo laudis præconia consummauit. Quid, inquit, plura? Totus tàm Regis, quàm Regni thesaurus soli claustro erigendo non sufficeret. Cum itaq; tam Regis, quam curiæ totius animum in huius verbi stuporem diutius suspendisset: tandem de montium claustris quibus vndiq; vallatur, Ænigma sermonis exposuit.* Sed de hoc satis superque.

Ad *Munow* flumen visuntur *Gressemont*, & *Skinffrith*, olim Breosorum, postea Huberti de Burgo castra, qui vt aulicam inuidiæ tempestatem in tranquillum conferret, hæc,

Hodney.

Grossemont. Skinffrith.

hæc, & alia duo castella, *Blancum* scilicet *castrum*, & Hanfeldiam Regi Henrico *Tertio*, vt habetur in Minori Matth. Parisiensis historia, *pro bona pace, & pristina charitate reformanda in manum resignauit.*

In altero ad Aquilonem angulo, *Mono*W & Vaga, siue W*ye* confluentes, primarium regionis oppidum ferè circumfluunt, & nomen imponunt, *Mong*W*y* enim Britannis dicitur, & nobis *Monmouth*. Ad Septentriones qua fluminibus nō defenditur, muro & fossa præcinctum erat, in medio proximè forum castellum prætendit, quod Ioannem Baronem de *Monmouth* excitasse credunt; à quo ad Lancastrensem familiam deuenit, cum illum patrimonio exuisset Rex Henricus tertius, eò quod à Baronibus pertinaciter contra ipsum stetisset, vel potius, vt in Regis Prærogatiua legimus, quod hæredes illius fidem Comiti Britanniæ Aremoricæ præstitissent. Iam inde suis immunitatibus, quas Lancastrenses concesserunt, oppidum celebre floruit. Sed nulla re æque insigne habetur, quam quod Henricum v. Gallię triumphatorem, & alterum Lancastrensis stemmatis decus Anglis in lucem eduxerit. Illum inquam Henricum, qui Galliam Gallis militari virtute extorsit, & Carolum vi. Galliæ Regem eò adegit, vt regno quodammodo renuntiaret. Ob cuius secundos in bellis cursus, Ioannes Sevvardus non infimi subsellij illis temporibus Poeta ita exultanti versu Anglos affatur:

Monmouth.

Prærogatiua Regis.

Henricus v.

Ite per extremum Tanain, pigrosq; Triones,
Ite per arentem Libyam, superate calores
Solis, & arcanos Nili deprendite fontes.
Herculeum finem, Bacchi transcurrite metas,
Angli iuris erit quicquid complectitur orbis.
Anglis rubra dabunt pretiosas æquora conchas,
Indus ebur, ramos Panchaia, vellera Seres;
Dum viget Henricus, dum noster viuit Achilles,
Est etenim laudes longè transgressus auitas.

Galfridum etiam Arthurum Britannicæ historiæ consarcinatorem alumnum suum iactat *Monmuthia*, virum sanè antiquitatis bene peritum, sed fide, vt videtur, non anti-

qua, tot Millesias nugas passim ex suo ingenio interseruit.

Hinc flexuoso volumine descendit in Austrum Vaga, limes hodie inter Glocestrenses, & Monumethenses, olim inter Wallos, & Anglos, iuxta illum Nechami versiculum:

Inde vagos Vaga Cambrenses, hinc respicit Anglos.

Chepstow. Qui cum iam ad ostium fere deuenerit, *Chepstow* præterfluit, id est, si è Saxonico interpreteris, forum, vel negotiationis locus, Britannis *Castle Went*, Oppidum hoc est celebre, quondam mœnibus, nunc solum castro firmum; cuius Domini fuerunt è Clarensium familia nobiles, à proximo castro *Strighull*, quod incoluerunt Striguliæ & Penbrochiæ Comites dicti, quorum vltimus Richardus, vir infracto animo, & proiectissimis brachijs *Strangbow* cognominatus, quod arcu intentissimo vteretur, & nihil leui brachio ageret, Hiberniam Normannis primus sua virtute aperuit. Cæterum non admodum prisca est huius vetustas, asseuerant enim plurimi, nec sine ratione è VENTA vetustissima vrbe, non ante multa sæcula, exortum fuisse, quæ quatuor hinc ad Occasum milliaribus Antonini ætate floruit, cui VENTA SILVRVM, quasi eorum vrbs præcipua appellatur, quod nomen nec furor hostilis, nec dies adhuc interpolauit, *Caer Went* enim hodie dicitur, i. *Vrbs Venta*. Vrbem autem ipsam vel hæc vel ille ita abstulit, vt tantum iam è semirutis mœnibus, tessellatis pauimentis, Romanorumq; nummis extitisse appareat. Quanti tamen fuerit olim nominis, vel hinc colligatur, quod ante Monmuthiæ nomen auditum, vniuersa hæc regio ab illa *Guent*, *Wentset*, & *Wentsland* dicta fuerit. Adhæc, vt in vita Tathai Britannici Sancti legimus, quasi Academia fuit, locus scilicet bonarum literarum studijs dicatus, cui Tathaius ille à Caradoco Rege Inirij filio è solitudine euocatus magna cum laude præfuit, & ecclesiam fundauit.

Comites Strigulia.

Venta.

Caer vvent.

Ad quintum hinc milliare in Occidentem *Strigulia* castrum ad montium radices sedet, nos hodie *Strogle*, Normanni *Estrighill* vocarunt, quod (vt est in Guilielmi primi libro Censuali) Guilielmus *Fitz-osbern* Herefordiæ Comes construxit, posteaque Comitum Penbrochiæ è Clarensium familia sedes erat.

Strighull Castle.

Sub

Sub hæc ad æstuarium iuxta Vagæ ostium *PortskeWeth* adsidet, Mariano *Portscith*, qui prodidit Haraldum anno salutis 1065. munitionem eò loci contra Wallos obiecisse, quam illi statim, duce Caradaco, euerterunt. Inferius eiusdem littoris, quod sensim prominendo procurrit, in ipsa prominentia, *Gold-cliffe* extollitur, i. vt inquit Gyraldus: *rupis aurea, eò quod aurei coloris saxa sole repercussa miro fulgore sunt rutulantia: nec mihi de facili*, ait ille, *persuasio fieri posset, quod frustratum dederit natura nitorē saxis, quodque suo fuerit flos hic sine fructu, si foret qui venas ibidem, & penitima terræ viscera arte prauia transpenetraret.* Portcke-vveth. Gold-cliffe.

Post hanc, per palustrem regionem, ad Iscæ ostium peruenimus, quem Britani *Vsk*, & *VVijsk*, alij Oscam nominant. Hic medium agrum, vt dixi, intermeans tribus primæ vetustatis vrbeculis affunditur. *Isca fl.*

Primo in ipso agri limite ad Circium, Antonino GOBANNIVM dicitur, ad Iscæ & Geueny confluentes, vnde nomen inditum, hodie verò integra antiqua appellatione *Abergeuenny*, & contracte *Abergenny* vocatum, quod Geuenni, siue Gobannij confluentes significat. Muris & castro munitur, quod, vt inquit Gyraldus, proditionis infamia, ex omnibus Walliæ castris, frequentius maculatum fuit; primum à Guilielmo Comitis Milonis filio, posteà à Guilielmo Beroso, quorum vterque nonnullos Walliæ proceres fide publica huc aduocatos per amicitiæ simulationem nefariè obtruncauit. Sed non sine diuina vindicta; hic enim omnibus bonis exutus, matre & filio fame enectis, profugus obijt; ille saxo in caput impacto, dum *Breulais* castrum deflagraret, scelerum tandem pœnas dependit meritas. Abergeuenij, siue Gobanij primus, quod sciam, Dominus erat Hamelinus quidem *Balun*; qui cum sobole careret, Brienum Wallengfordensem, siue Brientium de *Insula, Filium Comitis* dictum, hęredem scripsit. Ille itidem duobus suis liberis qui leprosi erant, constructo hic Nosocomio, Milonem Herefordiæ Comitem in partem hæreditatis suæ longè maximum vocauit. Per cuius filiam ad Breosos, & ab illis connubij iure per Cautelupos, & *Gobannium. Abergeuenny. Abergeuenij Domini.*

Hastingios ad Greios Ruthinienses descendit, Ioannes autem Hastings Guilielmo de *Bello-Campo* affini suo donauit, & Reginaldus Grey de *Ruthin* confirmauit. Sed pauculos post annos per Guilielmi de *Bello-campo* è filio neptim deuenit hæc Baronia ad Neuillos, quorum quartus iampridem defunctus eo honore gaudebat, primumque honoris locum inter Angliæ Barones suo iure obtinebat.

Burrium. Secunda vrbecula, quam BVRRIVM Antoninus dixit, & ad duodecimum à Gobannio milliare ponit, sedet vbi *Brithin* profluens Iscæ commiscetur, Britannis hodie trāspositis litteris, *Brunebegie*, pro *Burenbegie*, & *Caer Vsk*, Gyraldo *Castrum Oscæ*, & Anglis *Vske*, nunc solum castri ampli & muniti ruinas ostendit, quod amœnissime intersidet inter Iscam flumen & *OilWy* riuulum, qui per *Ragland* elegans Comitis Wigorniæ Castellum cursum ab oriente sub hoc agit.

Vske.

Isca. Caer Leon ar Vsk. Vrbs tertia Antonino ISCA, LEGIO II. dicta, ad Iscæ alteram ripam duodecim exacte milliaribus Italicis à Burrio, vt ille notauit, distans, Britannis *Caerleon*, & *Caer Leon ar Vsk* appellatur, id est, vrbs Legionis ad Iscam fl. à Legione Secunda Augusta, quæ etiam Britannica Secunda nominatur. *Legio II. Augusta.* Hæc legio ab Augusto instituta, à Claudio è Germania in Britanniam sub Vespasiani auspiciis translata, cui imperium affectanti præstò fuit, Britannicasque legiones sibi adiunxit, hîc demum in presidio contra Siluras locabatur. Quanta hæc Isca tunc temporis fuerit, audi Gyraldum nostrum è suo Cambriæ Itinerario: *Erat hæc vrbs antiqua et authentica, à Romanis olim coctilibus muris egregie constructa. Videas hic multa pristinæ nobilitatis vestigia, palatia immensa aureis olim tectorum fastigiis Romanos fastus imitantia, eo quod à Romanis principibus primo constructa, & ædificiis egregiis illustrata fuisset. Turrim giganteam, thermas insignes, templorum reliquias, & loca theatralia muris egregiis, partim adhuc extantibus omnia clausa. Reperias vbique tam intra murorum ambitum, quam extra ædificia subterranea, aquarum ductus, hypogæosque meatus, & quod inter alia, notabile*

censeas, stuphas vndique videas artificio miro confectas, lateralibus quibusdam, & praeangustis, spiraculis occulte calorem exhalantibus. Iacent hic duo nobiles, & post Albanum & Amphibalum, pracipui Britanniæ maioris protomartyres, & ibidem martyrio coronati, Iulius, scilicet & Aaron, quorum vterque ecclesiam in vrbe insignem habebat. Tres enim egregiæ in hac vrbe antiquis temporibus fuerant ecclesiæ. Vna Iulii Martyris virginum Deo dedicatarū choro venustata; altera verò B. Aaron socii eiusdem nomine fundata, & Canonicorū ordine præclaro nobilitata, Amphibalus etiam B. Albani doctor, & fidelis ad fidem informator hic oriundus erat. Situs vrbis egregius super Oske *flumen nauigio mari influente idoneū, syluis & pratis vrbs illustrata. Hic magni illius Arthuri famosam curiam legati adiere Romani. Vbi & Dubritius Archiepiscopus Dauidi Meneuensi cessit honorem, abhinc, Meneuiam Metropolitana sede translata.* Hęc regnante Henrico Secundo, scripsit Gyraldus, quo tempore satis validam fuisse videtur. *YrWith* enim de *Caerleon* animosus Britannus diu eam contra Anglos tutatus erat, donec à Rege deuictus eius possessione exturbaretur. Nunc verò, vt documento sit vrbium, non minus quam hominum fata volui, in exiguum opidulum decreuit, qua tantæ olim amplitudinis erat, & ita vtraque ripa porrecta, vt *S. Iulians* ædes clarissimi Equitis aurati Guil. Herberti, qui non minus ingenii iudiciique dotibus, quam generis claritate celebris, in ipsa vrbe fuisse, & Iulii Martyris ecclesiam eò loci exstitisse ferant, qui mille plus minus passus iam ab oppido abest. Ex eius etiam ruinis paulo inferius ad Oscæ ostium accreuit *Nouus Portus*, Gyraldo *Nouus Burgus*, nobis *NeWport*, recentiùs oppidum castro & portus opportunitate non ignotum, quo loci olim aliqua Via militaris erat, cuius his versibus meminit Nechamus: **Nevvport.**

Intrat, & auget aquas Sabrini fluminis Oska
Præceps, tectis, erit Iulia strata mihi.

Hanc *Iuliam Stratam* viam fuisse non est cur dubitemus; & si rem ad coniecturam reuocare liceat, à Iulio

Frontino Silurum debellatore ductam fuisse non omnino absurdum videatur: *Serpit*, inquit Gyraldus, *in huius Noui Burgi finibus riuulus, cui nomen Nantpentcarn, non tam aquarum profunditate, quam aluei concauitate, palustriq́ limositate, non nisi per certa vada transmeabilis; habueratq́ antiquitus vadum, cui nomen Rydpencarn, id est, vadum subrupis capite.* Quod cum iam fere incognitum Henricus II. Angliæ Rex fortè fortuna transmeasset, Walli (qui se nimis credulos vaticinijs præbent) quasi conclamatum esset, omnem meliorem spem abiecerunt, eò quod Merlinus Syluester Wallorum Apollo vaticinatus fuisset, tunc Wallorum vires fore proterendas, cum fortis & lentiginosus princeps (cuiusmodi Henricus ille erat) vadum illud transiret.

Dunsettan. Saxonica Heptarchia paruit hęc regio Wallis montanis, quod illi *Dunsettan* vocarunt, qui tamen, vt in legibus antiquis videre est, sub occiduorum Saxonum imperio erant. Normannorum verò primis temporibus limitanei duces grauissime afflixerunt, præcipue Hamelinus Balun quem dixi, Hugo Lascy, Gualterus, & Gilbertus Clarenses Strigulia Comites dicti, & Brienus Wallingfordensis, quibus cum donassent, Reges, quicquid hoc tractu, deuictis Wallis, occupare potuissent, hi superiorem agri partem, illi inferiorem, quam *Nether Went* dixerunt, in suam paulatim potestatem redegerunt.

Glamorgan.

Glamorganshire.

LTIMAM Silurum regionem eam fuiſſe exiſtimo, quę nunc nobis *Glamorganshire*, Britannis *Morganuc*, *Glathmorgan*, & *Glad Vorganuc*, id eſt, regio *Morganuc* vocatur, à Margano principe, vt plurimi ſuſpicantur, à *Morgan* cœnobio, vt alii. Si verò ego à *Mor*, quod Britannis mare ſignificat, deducerem, neſcio ſan an veritati illuderem. Maritimum tamen Armoricæ oppidum quod nunc *Morlais*, Ptolemæo, & priſcis Gallis *Vorganium*, ſiue *Morganium*, (*M*, enim & *V*, conſonans ſæpius hac in lingua tranſmutantur) dici obſeruaui, & vnde quæſo, niſi à mari? Et hæc etiam noſtra *Morganuc* tota eſt maritima, minus enim latitudine, quàm recta regione porrecta, Sabriniano freto à meridie pulſatur. Quà terram verò ſpectat, ab ortu Monumethenſes, à Borea Brechnochienſes, ab occaſu Maridunenſes adiacent.

Glamorganiæ vnde nomen.

Pars Septentrionalis montibus eſt aſpera, qui in auſtrum deſcendentes paulatim miteſcunt; quorum ad radices planities in meridianum ſolem extenditur; ea poſitione, quam optimam iudicauit Cato, & ob quam Italiam tantoperè commendat Plinius. Hæc enim pars gratiſſima fœcunditate, & crebris oppidis vndiquaque nitet.

Iuſtinus huius regulus, regnante Guilielmo Rufo, cum à Rheſo principe ſuo defeciſſet, viribuſque minimè par fuiſſet, præcipitato conſilio, quod ſera pœnitentia ſubſequuta eſt, Robertum *Fitzhaimon* Normannum filium Haimonis Dentati Comitis Corbulenſis, ex Anglia per Iuonem nobilem, cui filiam deſponderat, in auxilium acceſſiuit. Qui habito ſtatim delectu, adſcitiſque in belli ſocietatem duodecim equeſtris dignitatis viris, primum infeſto agmine Rheſum interfecit; deinde verò fertilitate regionis ineſcatus, quam certa ſpe iam antè deuorauerat, in Iuſtinum ipſum conuerſus, quod Iuoni fidem non liberaſ-

Glamorganiæ debellatio.

Rob. Fitzhaimon.

ſet,illum auita poſſeſſione facilè exuit, regionémque inter ſuos partitus eſt; montium inculta Iuoni conceſſit,vberiores agros ſibi,& duodecim illis,quos *Pares* vocauit,ea lege diuiſit,vt clientelari iure, à ſe,quaſi Domino tenerent, ſociis & auxiliaribus armis ſe inuicem tuerentur, ſtationem quiſque ſuam in caſtro eius de *Caerdiffe* defenderent, & ſibi cùm ius diceretur,præſtò adeſſent. Illorum nomina attexere non pigebit ex libello quem hac de re EdWardus Stradling eques auratus,vir veteris proſapiæ,& antiquitatis peritiſſimus ſcripſit. Ea verò ſic ſe habent:

Caerdiffe.

Guilielmus Londinenſis, ſiue de Londres.
Richardus Granuille.
Paganus Turberuille.
Oliuarius S. Iohn.
Robertus de S. Quintino.
Rogerus Bekeroul.
Guilielmus Eaſterling,quòd è Germania eſſet oriundus,cuius poſteri *Stradlings* vocantur.
Gilbertus Humframuill.
Richardus SiWard.
Ioannes Fleming.
Petrus Soore.
Reginaldus Sully.

Remnius fluuius è montibus dimiſſus, orientalis eſt limes, quo hæc prouincia à Monumethenſibus diuiditur, & *Remni* diuidere Britannis ſignificat. In huius vicinia vbi per inuia agitur inter montes paluſtri loco nutãtia mœnia *Caerphilli* caſtri cernuntur, quod adeò vaſtæ magnitudinis & admirandi operis fuit,vt Romanorum præſidium fuiſſe aſſerant ferè omnes;nec ego inficias ibo,licèt quo nomine illis cognitum fuerit nondum perſpicio. Nec enim à noſtris memoratur ante EdWardi II. tempora. Tunc enim, cùm Spenceri coniunctionem inter Regem,Reginam, & proceres malis artibus diſſuiſſent,Hugolinum Spencerum diu irrito conatu in hoc caſtro obſederunt. Ad hunc etiam fluuium,ſed loco incerto,Fauſtus Vortigerni,vt author eſt

Caerphilli.

Nen-

Nennius, pessimi patris optimus filius magnum locum cõstruxit, vbi cum aliis sanctis viris assiduis precibus à Deo cõtendit, vt ipse (quem pater sceleratissimo incœstu ex sua ipsius filia susceperat) parentis culpas non malè lueret, vt pater tandem seriò resipisceret, & patria à Saxonico bello respiraret.

Paulò inferiùs RATOSTABII siue RATOSTIBII ostium posuit Ptolemęus, mutilato vocabulo pro *Traith Taff*, id est, *Taffi* fluminis sabulosum æstuarium. Taffus enim flu. montibus deiectus ibi mare petit per *Landaff*, id est, fanum ad *Taff*, tenuem vrbeculam, episcopali tamẽ dignitate, cui subsunt parochiæ 165. cathedraliq; ecclesia Teleano eiusdem præsuli sacra insignẽ, quam Germanus & Lupus Gallici Episcopi tunc instituerũt, cùm Pelagianam hæresim latè per Britanniam grassantem compressissent, Dubriciúmque virum sanctissimum primum episcopum præfecerũt, cui Mouricus Regulus Britannicus vniuersum agrum inter *Taff*, & *Elei* flumina elargitus erat. Hinc *Taff* adit *Caerdiffe*, Britannis *Caerdid*, nitidam, vt in hac regione, vrbem, portúmq; satis commodum, quam *Fitzhaimo* ille, siue Filius Haimonis in belli sedem, iustitiæq; forum mœnibus & castro cõmuniuit, in quo pręter delectam cohortem, duodecim illi milites suas stationes tueri tenebantur: Nihilominùs paucis interiectis annis *Yuor Bach* Britannus montanus, erecto animo homunculus, silenti agmine vrbem noctu occupauit, Guilielmúmque Glocestriæ Comitem, Fitzhaimonis è filia nepotẽ cum vxore & filiolo captiuum abduxit, secúmque retinuit, quoad ei de iniuriis cumulatè satisfieret. Quomodo verò Robertus *Curthose* Guilielmi Conquęstoris filius natu maximus vir bellica virtute stolidè ferox, spe Anglici imperii à minoribus fratribus excussus, oculisq; orbatus in hoc castro consenuerit, ex nostris, si placet, historicis quæras, simúlq; discas ex clarissima familia nasci nec tranquillum, nec tutum esse.

Ratostabii ostium.

Landaffe.

Historia Landauensis.

Caerdiffe.

Rob. Curthose *Dux Normanniæ.*

Vix tribus à Taffi ostio milliaribus in ipso littoris flexu insulæ sternuntur duæ, exiguæ, sed amœnæ, tenui freto tùm à se, tum à continente discretæ, citerior *Silly* dicitur,

Sully. ex oppido obiecto cui Robertus de *Sully* (illi enim in diuisione obtigerat) nomen fecisse creditur, si non illum inde denominatum mauis. Vlterior *Barry* vocatur, à Barucho viro sancto ibi sepulto, qui vt loco nomen, sic locus cognomen fecit suis posteà dominis: Clara enim Vicecomitum Barrorum familia in Hibernia inde originem duxit. *In huius rupe marina*, inquit Giraldus, *apparet rima permodica, ad quam si aurem apponas, audies strepitum quasi operæ fabrilis, nunc follium flatus, nunc martellorum ictus, nunc cotis, & ferri sonora fricamina, stridentésq; cauernis stricturas chalybum, & anhelum fornacibus ignem. Cæterùm haud difficilè crediderim ex aquis marinis occultè subintrantibus sonum huiusmodi prouenire posse, nisi quòd non minùs refluis fluctibus, vacuato prorsus littore, continuatur, quàm repleto.* Nec dissimilis erat locus ille, cuius in Stromatũ VII. his verbis meminit Clemens Alexandrinus: *Dicunt qui conscripserunt historias, in Britannia insula esse quandam speluncam monti subiectam, in fastigio autem hiatum, cùm autem ventus incidit in speluncam, & in eius sinu alliditur, audiri sonum cymbalorum, quæ numerosè pulsantur. Reiectus enim spiritus sonat vehementiùs.* Ab his insulis rectà in occidentem Solem littus agitur, fluminique vni se patefacit; cui interiùs superimponitur *CoWbridge*, Britannis à saxeo ponte *Pontuan*, mercatorium oppidum, & ex tribus illis secundum, quod victor Fitzhaimo sibi retinuit. Cum autem hoc in tractu, & ad hanc ab Isca distantiam BOVIVM, quod etiam corruptè BOMIVM concipitur, collocarit Antoninus, & hoc nomen *CoWbridge* cum Bouio significatione consonet, ita me veritas amet, non alibi BOVIVM indagare ausim. Nec à bobus nomina locis accommodari nouum esse, loquuntur Bosphorus Thracius, Bouianum Samnitum, & Bauli Italiæ quasi boalia, si Symmacho credas. Sed hoc sit instar omnium, quindecim mill. à Bouio NIDVM oppidum Latino etiam nomine posuit Antoninus; quod licet Antiquarii nostri frustra iam diu venati sint, ad eandem tamen ipsam distantiam *Neath* notissimum oppidum nomine vetusto quasi incolumi

Marginal notes: Barry. — CoWbridge. — Bouium. — Neath.

lumi ſeſe offert. Quæ intermedia ſunt caſtra, S. ſcilicet Donati Stradlingorum *Kinfeage* ipſius Fitzhaimonis, *Margan* ad mare quondam cœnobium, nunc Manuſellorum, interiùs verò *Ogmor* quod à Londinenſi familia ad Lancaſtrenſes denenit, & *Coitie* tunc Turbeuillorum, poſtea Gamageorum, & nunc vxorio iure Roberti Sidnęi adoleſcentis generoſiſſimi ſciens prætermitto. Cæterùm negabit opinor nemo Antonino NIDVM fuiſſe, quod nobis *Neath*; ad cuius nominis flumen viuo ſabulo infame, ſitum habet: Hoc in ſortitione Richardo Granuillo obtigit, qui cœnobio ſub ipſo oppido fundato, & Deo, monachiſque portione ſua conſecrata, ad ſuum ipſius in Anglia patrimonium, quod ampliſſimum habuit, reuerſus eſt.

Kinfeage. Margan. Coitie. Nidum.

Poſt Nidum flu. quicquid ad *Loghor* flumen qui ab occaſu huius agri limes eſt, iacet, nobis *GoWer* dicitur, Britannis & Nennio *Guhir*; in qua, vt inquit ille, *filii Keiani Scoti ſe dilatauerunt*, donec à Cuneda Britanno regulo fuerint exturbati. EdWardi ſecundi tempore huius Dominus erat Guilielmus Breoſa, qui cùm multis hanc hæreditatem addixiſſet, & demùm cæteris illudens in Regis gratiam Hugoni Spencero in manus tradidiſſet, in cauſa fuit (inter alia) cur proceres in Spenceros exitiali odio exarſerint, & Regis authoritatem temerè proiecerint. Hæc nunc in Orientalem & Occidentalem diuiditur: In Orientali *SWeinſey* præcellit oppidum à porcis marinis ita Anglis dictum, Britannis *AbertaW*, à TaW præfluente, quod Henricus de *Bello-monte* WarWicenſis Comes muniuit; Verùm hoc multò vetuſtius eſt ad *Loghor* flu. quod Antoninus LEVCARVM, & nos integro nomine *Loghor* appellamus. Vbi ſub mortem Henrici primi, *PoWell ap Meredic* ex improuiſo cum ſuis montanis Anglos ſuperfuſus, melioris notæ plures oppreſſit. *GoWer* Occidentalis huic ſubiacet, & inſinuante vtrinq; freto, fit Cherſonneſus, frugibus magis, quàm oppidis prædicanda, & Kinedo in Diuos relato quondam celebris, qui ſolitariam hîc vitam egit: de quo ſi plura velis, Capgrauium noſtrum conſulas, qui eius miracula pleno ore decantauit.

Loghor. GoVVer. *Th. VValſingham.* *Leucarum.* Loghor.

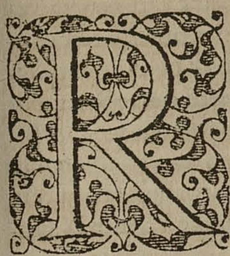
Glamorgania Domini.

Ab ipsa huius prouinciæ expugnatione Domini fuerunt à Fitzhaimone recta linea descendentes Glocestriæ Comites, Clari, & Spenceri, inde Bellocampi, & Neuillus vnus & alter, & per Neuilli filiam è Spenceris oriundam Richardus III. Angliæ Rex, quo interfecto, Henricus VII. huius agri hæreditatem creuit, Gasparique Bedfordiæ Duci patruo suo concessit; quo sine prole defuncto, ad se vniuersum ius Rex reuocauit, & filio Henrico VIII. reliquit; cuius filius Edwardus VI. maximam eius partem Guilielmo Herberto, quem Penbrochiæ Comitem, & Baronem de *Caerdiff* crearat, venumdedit. Ex Equitum autem XII. sobole solummodò supersunt in hoc agro Stradlingi multis imaginibus clari, & Turbeuillorum nonnulli ex iunioribus fratribus prognati. In Anglia verò Baro S. Iohn de *Bletso*, Granvilli in agro Deuoniensi, & Siwardi, vt audio, in agro Sommersettensi: reliquorum mascula proles iam olim defecit, hæreditasque eorum variè per filias est distracta.

DIME-

DIMETÆ.

RELIQVAM *huius regionis partem, quæ longiùs in occasum proiecta Anglis* WestWales *dicitur, agrumque Maridunensem, siue* Caermardenshire, *Penbrochiensem, & Ceretican, siue* Cardigan-shire *complectitur, Plinius Siluras etiam tenuisse existimauit: sed Ptolomæus qui exploratiùs Britanniam nouit, alium hic populum constituit, quos* DIMETAS *&* DEMETAS *dixit*, DEMETIÆQVE *nomine pro hoc tractu vsi sunt cùm Gildas, tùm Nennius noster, vnde* Difed *Britanni incolæ mutata pro linguæ Idiotismo* M, *in* F. *hodie vocitant.* VVestwales.

Si non sinistræ curiositatis videretur, hanc Demetarum appellationem à Deheu Meath *deducerem, id est, planities ad Austrum; vti omnem hanc SuthWalliam, siue Australem Walliam* Deheubarth, *id est partem australem, & qui aliam in Britannia campestrem regionem coluerunt,* Meatas *Britanni ipsi nominarunt. Nec ab hac certè significatione aliena est huius regionis positio, quæ cùm huc perueneris, molli deuexitate considentibus iugis, in planitiem paulatim expanditur.*

Caermardenshire.

AGER Maridunensis, qui Anglis *Caermardenshire*, frugib. satis fertilis, gregibus abundans, fossiliúmq; carbonum alicubi ferax, continetur ab ortu Glamorgania & Brechinia, ab occasu Penbrochia, à Septentrione *Ceretica* intercurrente Tiuio flu. & à meridie Oceano, qui sinu adeò magno hîc terras excauat, vt hæc regio interiùs quasi perterrita se subduxisse videatur. Caermardenshire.

Kidvvelly. Ad hunc ſinum *KidWelly* ſe primum offert, cuius territorium filii *Keiani* Scoti aliquandiu occupârunt, donec à Cuneda Britanno expellerentur. Nunc verò patrimonii Lancaſtrenſis cenſetur per filiam Mauritii Londinenſis qui è Glamorgania mouens hoc difficili bello ſui iuris fecit, oppidumque *KidWelly* vetus adiecto caſtro mœnibus obſepſit, quod nunc vetuſtate quaſi deſertum fatiſcit. Incolæ enim *Vendraeth Vehan* fluuiolum tranſgreſſi, nouum *KidWelly* ſubſtruxerunt, portus commoditate eò allecti, quæ iam tamen teniis obiectis ferè nulla eſt. Dum Mauritius hæc loca inuaderet, Guenliana Gruffini Principis vxor, vltimæ audaciæ mulier, vt rem mariti proclinatam adiuuaret, in Mauritium infeſtis ſignis acriter irruit: ſed cum filio Morgano, & aliis nobilibus (vt author eſt Gyraldus) in acie cecidit. Paucis infra *KidWelly* milliaribus, *Touy* flu. qui Ptolemæo TOBIVS Oceano tandem excipitur, cum agrum hunc ab Aquilone in auſtrum permenſus fuerit, primum per *Lanandyffry*, à fluuiis confluentibus ita, vt opinantur, denominatum; quod Hoelus filius Rheſi, iam olim in Anglorum inuidiam proſtrauit. Inde per *Dineuor* principum Suth Walliæ, dum illi florerent, caſtrum Regium in montis vertice ſublimè elatum: Demum per *Caermardin*, quod ipſi Britanni *Caer Fridhin*, Ptolemæus MARIDVNVM, Antoninus MVRIDVNVM dixit, qui non vlterius ſua itinera perſequitur, & librariorum incuria hoc in loco malè habitus. Duo enim itinera à Galena Iſcam, & à Mariduno Viroconium temerè confudêrunt. Vrbs hæc eſt totius conuentus primaria, pratis & ſiluis amœna, antiquitate ſuſpicienda; *coctilibus muris*, vt inquit Gyraldus, *partim adhuc extantibus egregiè clauſa ſupra nobilem Touium fluuium*, qui nauigiolis ſubuehendis par eſt, licèt arenarum puluinus iam oſtio obtendatur. In hac natus eſt Britannorum Tages, Merlinus ſcilicet noſter; vt enim ille Genii filius Aruſpicinam ſuis Hetruſcis, ita hic incubi filius, vaticinia, imò mera Oreſtis ſomnia noſtris Britannis effinxit. Vnde in hac inſula apud credulam & imperitam ple-

Guenliana virago.

Touy. Tobius.

Dineuor.

Maridunum. Caer Mardin.

Merlinus.

bem vates celeberrimus audit. Statim à Normannorum in Walliam ingreſſu hæc vrbs in eorum poteſtatem, auſpiciis verò neſcio cuius, conceſſit, multisque diu conflictata eſt difficultatibus, ſæpiùs oppugnata; ſemel atque iterum ſuccenſa; primùm à Gruffino filio Rheſi, inde a Rheſo eiuſdem Gruffiri fratre; quo tempore Henricus *Turberuill* Anglus caſtro ſubuenit, & pontem interſcidit. Poſteà verò opera Gilberti Comitis Clarenſis qui huius mœnia, & caſtrum vicinum *Diuenor* firmauit, has miſerias exuit, curisque laxata faciliùs bellorum tempeſtates deinceps pertulit.

Adiacet huic vrbi ab ortu *Cantredbichan*, id eſt, Centuria minor (Cantredum enim vocant Britanni terræ portionem, quæ centum villas complectitur) in qua præter ruinas caſtri *Careg*, quod præcipiti vndique, & abruptæ rupi infixum: & ſuffoſſa plura, ſiue ſpecus ſpacioſiſſimas virenti ceſpite nunc obtectas; quibus, furente Marte, imbellem multitudinem habitaſſe creditur; etiam *fons eſt*, vt ſcribit Gyraldus: *qui naturali die, bis vndis deficiens, & toties exuberans marinas imitatur inſtabilitates.* **Cantredbichan.** ***Specus ſubterranei.***

Ab Aquilone autem longè patet *Cantredmaur*, id eſt, Centuria magna, tutiſſimum olim Britannis perfugium; vtpote quæ ſiluis denſa, confragoſa, & collium flexibus viæ implicatæ. Ad Auſtrum *Talcharn* & *Lhanſtephan* caſtra marinis ſcopulis inhærent, quæ bellicæ virtutis, cùm in Anglis, tum Britannis teſtes ſunt locupletiſſimi. Sub *Talcharne* in mare effunditur *Taf*, ad cuius ripas olim celebris erat *TWi GWin ar Taf*, id eſt, domus alba ad *Taf* flu. quòd ex corylis albis pro æſtiuo domicilio conſtructa fuit, vbi anno reparatæ ſalutis 914. Hoël cognomento *Bonus*, Walliæ princeps, frequentibus Comitiis (conuenerant enim præter alios eccleſiaſtici ordinis centum quadraginta) antiquatis maiorum inſtitutis, nouas leges ſuo populo tulit, vt teſtatur ipſarum legum prooemium. In quo poſteà loco monaſteriolum extructum, quod *Whiteland* dixerunt. Quum verò, qui Normannorum primi hanc regionem Wallorum principibus extorſerunt ex hiſtoriis eruere **Cantredmaur.** **Talcharne, Lhanſtephan.** **Taf. fl.** **VVhiteland.**

non possim, vt ad Penbrochienses nunc me conferam, ordo postulat.

Penbrokshire.

IAM in Austrum mare se reflectens, & ingenti ambitu, variisque recessibus littora incuruans, Comitatum Penbrochiensem, vulgò *Penbrokshire*, & *West Wales* vndique vrget, nisi ab ortu, quà ager Maridunensis, & ab Aquilone quà pars Cereticæ obtenduntur. *Terra hæc*, vt inquit Gyraldus, *triticea est, marinis piscibus, vinoque venali copiose referta, & quod omnibus præstat, ex Hiberniæ confinio aëris salubritate temperata.*

Tenby. Primùm in littore ad Austrum descendente *Tenby* oppidum mœnibus quondam firmum, è sitienti rupe mare despicit, nauium statione, & piscium copia admodum celebre, vnde Britannicè *Tenby piscoid* denominatur. Inde in occasum reducto littore, tenues apparent reliquiæ castri *Manober*, quod Pyrrhi mansionem vocat Gyraldus; cuius tempore, vt ipse prodit, *turribus & propugnaculis erat eximium, ab occidente portum extensum à Circio & Borea, sub ipsis muralibus viuarium habens egregium tam sui venustate, quàm aquarum profunditate conspicuum.* [Manober castel.]

Continuum non multis hinc procurrit milliaribus littus, tandemque submouens vtrinque terram longè inuehitur mare, portumque efficit, quem *Milford hauen* Angli vocant, quo non alter est in Europa aut nobilior, aut tutior, tot angulosis recessibus, tot portuosis stationibus distinguitur, quibus, vt fibris, ripæ vndique sunt incisæ, & vt Poëtæ verbis vtar: [Milford hauen.]

Hîc exarmatum terris cingentibus æquor
Clauditur, & placidam discit seruare quietem.

Nec hac securitate magis celebris hic portus, quàm quòd felicissimæ memoriæ Henricus VII. in eodem appulsus, Angliæ iam intestinis malis elanguescenti signum ad bene sperandum hinc sustulerit. Ad interiorem orientalemque

lemque huius portus sinum, *in agro totius Walliæ amœnissimo, principale prouinciæ municipium Demetiæque caput*, Gyraldum legis, *in saxosa quadam & oblonga rupis eminentia situm, lingua marina de Miluerdico portu prosiliens in capite bifurco complectitur: Vnde Britannis* Penbro *dicitur, quod caput marinum sonat, & nobis* Penbroke. *Primus hoc castrum Arnulfus de* Montgomery *frater Roberti Comitis Salopiæ sub Anglorum rege Henrico primo ex virgis & cespite tenue satis, & exile construxit, quod postmodo in Angliam reuertens viro prudenti Gyraldo de* Windesora *Constabulario suo primipiloque cum paucis custodiendum exposuit, nec mora totius Walliæ australis Cambrenses castrum obsidione cinxerunt.* Sed ita animis, magis quàm viribus Gyraldus cum suis resistebat, vt illi irrito incœpto regrederentur. Castrum posteà muniuit Gyraldus ille, vnde circumuicinas regiones latè persultabat, demumque vt res sua, & suorum commodiùs his regionib. adolesceret, Nestam Gruffini principis sororem sibi in matrimonium adiunxit, ex qua egregiam suscepit prolem; *per quam* (vt inquit Gyraldus noster ex eo oriundus) *Anglis & Australis Cambriæ maritima sunt retenta, & Hiberniæ mœnia sunt expugnata.* Omnes enim illæ nobiles Gyraldorum, siue Gyraldinorum, quos *Fitz-gerald* vocant, in Hibernia familiæ, ab hoc Hyraldo genus deducunt suum.

Penbroke. *Origo familiæ Gyraldorum in Hibernia.*

Influunt hunc portum coniunctis ferè ostiis flumina duo, quæ *Gleda Wh* Britanni vocant, id est, si interpreteris, gladii, vnde *Aberdugledheu*, id est, duorum gladiorum portum ipsi appellitant. Partem illam huius regionis quæ vltro portum iacet, & his solis fluminibus perfunditur *Rossiam* siue *Ros* dicunt Britanni, facto è re nomine, quòd viridante procumbat planitie, & ericeto.

Gledavvh.

Flandri è Belgio hanc incolunt, qui Henrici primi permissu huc commigrârunt, cùm Oceanus ruptis aggeribus magnam Belgii partem obruisset. Lingua & moribus etiamnum à Wallis dignoscuntur, & ita eiusdem linguæ societate cum Anglis coniuncti sunt, qui ad Belgicam linguam proximè accedunt, vt hæc eorum regiuncula à

Flandri in VVallia. **Little England beyond VVales.**

Britannis *Anglia TransWallina* nuncupetur. *Gens hæc*, vt inquit Gyraldus, *fortis, & robusta, continuoque belli conflictu gens Cambrensibus inimicissima, gens lanificiis, gens mercimoniis vsitatissima, quocunque labore siue periculo, terra marique lucrum quærere. Gens prævalida vicissim loco & tempore, nunc ad aratra, nunc ad arma gens promptissima.* Et vt hoc addam, Gens Anglorum regibus deuotissima, Anglisque fidissima, & quæ Gyraldi tempore, Extispicinam ad miraculum vsque calluit. Walli collatis sæpè in vnum omnibus viribus, dum hanc vetustæ eorum ditionis regionem repeterent, in hos Flandrenses irruerunt, effusisque populationibus eorum fines peragrârunt, paratissimo tamen animo illi fortunas, nomen, & salutem semper defensitârunt.

Harford vvest. Ad duorum gladiorum Occidentaliorem, locum habet *Harford West*, Anglis olim *Hauerford*, Britannis *Hulphord*, sua elegantia & frequentia inprimis celebre, & *per se Comitatus.* Clarenses Comites munitione & mœnibus vallâsse fama tenet, & nos legimus Clarensem Comitem Richardum, Tancredi filium huic castro Castellanũ præfecisse. Post Rossiam, spatiosum grandi fronte in Oceanum Vergiuium longè procedit promontorium, OCTOPITARVM Ptolemæus dixit, Britanni *Pebidiauc*, & *Cantred Deui*, nos *S. Dauids land*: *terra*, vt author est Gyraldus, *saxosa, sterilis, & infœcunda, nec siluis vestita, nec fluminibus distincta, nec pratis ornata, ventis solum & procellis semper exposita*: Virorum tamen sanctissimorum secessus, & altrix. Calphurnius enim presbyter Britannus, vt est in nostra historia Ecclesiastica, hic in valle Rosina ex Concha coniuge Martini Turonensis sorore Patricium Hiberniæ Apostolum suscepit, & Deui Episcopus religiosissimus Archiepiscopalem sedem ab Isca Legionum in remotissimum huius angulum ad Meneuiam transtulit, quam ab illo Britanni *Tij Deui*, i. Domus Deui, Saxones [*Dauidmynster*,] Angli hodie *S. Dauids* vocant, diuque suos habuit Archiepiscopos. Sed cùm pestis hac in regione atrociter grassaretur, pallio in Britanniam Armoricam Dolam translato, desiit hæc dignitas. Superioribus tamen sæculis litem contra

Octopitarum.
S. Dauids land.
S. Dauids.

Archiepiscopum Cantuariensem Angliæ & Walliæ Metropolitanum hac de re intenderunt Wallenses, sed causa ceciderunt. Quæ & qualis hæc olim fuerit, cùm toties à Danicis piratis excisa sit, non facilè quis dixerit; nunc verò vrbecula est pertenuis, solumque prætendit templum Andreæ, & Dauidi sacrum; quod sæpiùs euersum, ea qua nunc cernitur forma, Petrus, regnante Ioanne, Episcopus, & successores erexerunt, qui in circumuicinis regionibus Ecclesiis 331. præsunt.

Adeò verò in occasum hoc se immittit promontorium, vt sudo cœlo Hiberniam ostendat, & hinc breuissimus sit in Hiberniam traiectus, quem Plinius à Silurum gente (Silures enim huc pertigisse existimauit) xxx. mill. pass. falsò mensurauit. Sed longiùs hanc terram procurrisse, formamq; promontorii fuisse immutatam ex his Gyraldi verbis intelligi potest. *Quo tempore in Hibernia egit Henricus* II. *ex nimia præter solitum procellæ vehementia sabulosis huius oræ littoribus, solo tenus sabulo nudatis, longis operta retrò sæculis terræ facies apparuit. Arborum quoq; in ipso mari stantium stipites vndiq; præcisarum, ictusq; securium tanquam hesterni, terraque nigerrima, lignaq; truncorum hebeno simillima, vt non littus iam, sed lucus esse videretur; mirandis rerum mutationibus, aut fortè à dilunii tempore, aut longè post, sed antiquitus tamen, tam præcisus, quam maris violentia semper excrescentis, & terram eluentis paulatim absumptus & absorptus.* Nec magno diuisas hîc pelago terras Guilielmi Rufi verbum ostendit, qui cùm Hiberniam ex huius rupibus prospiceret, dixit (vt habet Gyraldus) se facilè Angliæ nauibus pontem constraturum, quo ex Anglia in Hiberniam pedes mare transiret. *Arborum stipites in mari.*

Falcones egregii, & generosi hîc in scopulis nidificant, quibus Henricus noster secundus, vt author est Gyraldus, ille, primas deferre solebat. Ex illo enim sunt genere, si accolæ mihi nõ imponunt, quos Peregrinos rei accipitrariæ periti vocant: Sunt etenim illis, vt non aliis verbis, quam longè nobilissimi nostræ ætatis Poëtæ Augusti Thuani Esmerii ex aureo illo HIERACOSOPHIOY libro, versibus vtar: *Falcones.*

Depressus capitis vertex, oblongaque toto
Corpore pennarum series, pallentia crura,
Et graciles digiti, ac sparsi, naresque rotundæ.

Fiscard, Nevvport. Cæterùm ab hoc promontorio recedentes terras magno mollique ambitu circumagit mare, ad quod *Fiscard*, Britannis *AbergWain*, & *NeWport* visuntur sola, dum ad Tiuii flu. qui Ceretícam ab hoc agro separat, perueneris.

Comites Penbrochiæ. Penbrochiæ Comites è variis familiis varii fuerunt. Arnulphum Montgomeriensem qui primus expugnauit, & posteà proscriptus fuerat, eiusque Castellanum Gyraldum, *quem posteà vniuersæ regioni præfecit Henricus primus, Comites fuisse vix ausim affirmare. Stephanus Rex Gylberto *StrongbaW* filio Gisleberti Comitis Claræ Penbrochiæ Comitis titulum primus contulit. Ille Richardo *StrongboW* filio, Hiberniæ domitori reliquit: qui, vt inquit Gyraldus, *è clara Clarensium familia oriundus*. Huius vnica filia Isabella Guilielmum Dominum de *Hampsted*, Angliæ Mareschallum, maritum eodem adauxit, virum belli pacisque artibus florentissimum. De quo extat in Rudburni Annalibus hoc Epitaphium:

Sum quem Saturnum sibi sensit Hibernia; Solem,
Anglia; Mercurium Normannia; Gallia Martem.

* Filiique eius quinque successiuè Penbrochiæ Comites fuerunt, Guilielmus scilicet *Iunior* dictus, Richardus qui cùm à Rege Henrico III. defecisset, in Hiberniam se contulit vbi in prælio occubuit. Gylbertus qui in hastiludio ad *Ware* equo excussus periit, Gualterus, & Anselmus. Quibus omnibus sine prole intra breue tempus sublatis, Comitatus huius gladio Henricus III. Guilielmum de *Valentia* è Lusigniana in Pictonibus familia cinxit, qui vxorem habuit Ioannam filiam GWarini de *Monte Canisio* ex Guilielmi Mareschalli filia natam. Guilielmo de *Valētia* successit filius Audomarus, qui sub EdWardo Primo erat Scotiæ Prorex; cuius altera soror, & cohæres Elizabetha Ioanni Domino Hastings enupta in nouam familiam hunc honorem intulit. Laurentius enim Hastings eius è filio nepos qui Abergeuenniæ Dominus erat, Penbrochiæ & Weshfordiæ

fordiæ Comes inuestiebatur, cui successit filius Ioannes, qui ab Hispaniis prælio nauali captus, & demùm redemptus in Gallia obiit. Hunc sequutus est Ioannes filius eius qui in Hastiludio Wodstochiæ anno 1391 interfectus. Illi cùm defecisset proles, longo pòst tempore Ioannes Dux Bedfordiæ, & postillum Humfredus Dux Glocestriæ, eius frater, Regi Henrici IIII. filii eundem titulum sunt consequuti: Deinde Guilielmus *De la Pole* factus est Penbrochiæ Marchio, eoque sublato Henricus VI. fratrem suum vterinum Gasparem de *Hatfield* Penbrochiæ Comitem creauit, cui omnibus honoribus exuto EdWardus IIII. successorem dedit Guilielmum Herbertum, qui in prælio ad *Banbury* occubuit. Illi eodem nomine demum successit filius quem EdWardus IIII. cùm denuo regnum recuperasset Huntingdoniæ Comitem creauit, & Penbrochiæ titulum filiolo suo EdWardo Walliæ Principi detulit. Satis longo pòst tempore Henricus VIII. Annam Bolleniam quam sibi desponderat, Penbrochiæ Marchionissam dixit. Demùm memoria nostra EdWardus VI. Guilielmum Herbertum Dominum de *Caerdiffe* eodem honore ornauit, quo Henricus eius filius vir clarissimus hodiè lætatur. Hæc autem Herbertorum familia in his Walliæ partibus longè est amplissima, & antiqua sane. Originem enim repetit ab Henrico *Filio-Herberti* qui regis Henrici primi fuit Camerarius, & in vxorem habuit matrem Reginaldi Comitis CornWalliæ, vt mihi author est D. Rob. Glouerus, in studio Genealogico longè perspicacissimus, cuius immatura morte veneranda antiquitas iacturam fecit longè grauissimam. *Herbertorum familia.*

Cardiganshire.

B Octopitaro, siue S. Dauidis promontorio retroacta obliquè in Ortum littora vasto & lunato sinu mare admittunt, cui tertia Demetarum regio incumbit, quæ Anglis *Cardiganshire* appellatur, Britannis *Cardiganshire.*

Caratacus Rex. *Sir Abertiui*, vetustis scriptoribus *Ceretica*, à Carataco Rege, si quis existimet, è suo sensu, non antiquorum authoritate hæc eius deprompta videatur coniectura: & tamen celeberrimum illum Caratacum hic rerum potitum fuisse legimus. Campestris est hæc regio ad Occasum quà mare prospicit, vti ad Meridiem, qua Tiuius flu. Maridunenses secludit: ab ortu verò & Aquilone, quà ad Brechinienses & Montgomerienses spectat, continui montes pabulo fœcundi perpetua latera trahunt, sub quibus passim diffunduntur lacus. Non vrbibus, sed tuguriolis, hanc olim, vt reliqua Wallia, fuisse distinctam ex illo principis sui Zonaras. Carataci dicto colligatur; qui cum Romæ splendorem & amplitudinem captiuus perlustrasset: Itanc, inquit, cùm hæc & huiusmodi habeatis, nostra tuguriola concupiscitis? Quæ sunt tamen vetustioris notæ paucis percurramus.

Turobius fl. Tiuius flu. Ptolemæo TVEROBIVS, corruptè pro *DWr Tiuius*, id est, Tiuius flu. è lacu *Lin-Tiuy*, sub montibus, quos dixi, primùm saxis impeditus, & fremens sine alueo deuoluitur, per lapidosum admodum tractum, iuxta quem Roff. ad *Roff* nundinæ pecuariæ montanorum frequentissimæ Stratfleur. celebrantur, donec *Stratfleur* cœnobium iampridem Cluniacensium montibus circundatum accesserit. Inde alueo recepto per *Tregaron* & *Landeui-breui*, in Dauidis Meneuensis Episcopi memoriam constructum, & nominatum defluit, vbi ille frequenti Synodo Pelagianam hæresim in Britannia renascentem, & sacris Scripturis, & miraculo labefactauit, excrescente, vt ferunt, subitò in tumulum terra, qua ille concionaretur. Huc vsque, & etiam vlteriùs in Meridiem se agit Tiuius ad *Lan Patern Vaur*, id est, Lan-Patern-Vaur. *Fanum Paterni Magni*, qui ex Armorica oriundus, Cereticorum, vt habet eius vita, Ecclesiam & pascendo rexit, & regendo pauit; cuius memoriæ hoc templum sedemque Episcopalem consecrauit posteritas, oppidumque adiunctum longo pòst tempore EdWardus Primus communiuit. Episcopatus autem, vt scribit Rogerus Houedenus, * *quia Parochiani pastorem suum interfecerant, olim obsoleuit.*

Hinc conuerſo in Occaſum curſu, olim caſtoribus, nunc Salmonibus abundans labitur Tiuius, per caſtrum quod *Nouum* hodie vocant, eò quod Rheſus *ap Thomas* bellicoſus Britannus Henrici VIII. deliciæ renouarit, priùs enim *Elmelin* dicebatur: quod nomen ſi Angli ab vlmis ſecerint, quas *Elmes* vocant, crederem illud eſſe Demetarum LOVENTINVM, cuius meminerit Ptolemæus: vlmos enim *Llwyfen* vocant Britanni, nec ſitus certè repugnat. *Elmelin.*

Inde Tiuius latior fertur, ſubitoque ad *Kilgaran*, à Gyraldo munitum lapſus ruit ex alto pręceps, *Salmonis ſaltum* vocat Gyraldus, quòd Salmones interiora fluminis ex Oceano petentes, cùm obſtaculum hoc occurrit, caudam ad os replicant, interdum etiam ad maiorem ſaltus efficaciam caudam ipſam ore comprimunt, dúmque à circulo huiuſmodi ſe reſoluunt, cum impetu quodam tanquam virgæ circulatæ explicatione, ſe ab imis ad alta cum intuentium admiratione tranſmittunt, vt ſcitiſſimè ſcripſerit Auſonius: *Kilgaran.* *Salmonis ſaltus.*

Nec te puniceo rutilantem viſcere Salmo
Tranſierim, latæ cuius vaga verbera caudæ,
Gurgite de medio ſummas referuntur in vndas.

Vix duobus hinc milliaribus *Cardigan* abeſt, Britanni *Aber-Tiuy*, id eſt, Tiuii oſtium nominant, præcipuum huius regionis oppidum à Gilberto filio Richardi Comitis Clarenſis munitionibus firmatum, quod poſteà proditione deditum diruit Rheſus filius Gruphini, capto Caſtellano Roberto Fitzſtephen, *Stephanidem* nonnulli vocant, qui (cùm diu precario animam inter infenſos Wallos traxiſſet, demùm ea lege liberatus, vt poſſeſſionibus in Wallia renunciaret,) primus è Normannico genere Hiberniam auſpicatò cum exigua militum manu intrauit, & Anglis aditum ſua virtute aperuit. *Cardigan.*

A Tiuii oſtio molliter recedit littus plurimis riuulis peruium; inter quos, ſuperiori agri parte memorandus eſt, quem Ptolemæus memorat, STVCCIA, cuius nomen etiam hodie integrum in ore vulgi verſatur, *Yſtwith* ſci- *Stuccia fl.* *Yſtvvith.*

licet qui ad fontes plumbi habet venas, & ad ostium *Aberystwith* oppidum totius conuentus copiosissimũ, quod Gilbertus etiam Comes muris armauit, & Gualterus *Bec* Anglus diu contra Wallos tutatus fuit.

Ridol flu. Eodem quoq; ostio in Oceanum etiam se eiicit *Ridol* flu. è *Plinlimon* monte præruptè altissimo descendens, qui Aquilonarem agri partem claudit, & è suo gremio Sabrinam & Vagam nobilissima, quæ dixi flumina, effundit. Nec multùm supra Stucciç ostium *Deui* flu. qui inter hanc & *Merionith* regionis limitis vice fũgitur, in mare se cõdit.

Vix confirmassent suum in Britannia imperium Normanni, cùm statim hanc oram classe tentarint, & feliciter quidem res successit. Maritima enim paulatim, regnante Guilielmo Rufo, Wallis extorserunt, sed maximam eius partem concesserunt Cadugano filio Blethini, Britanno prudentissimo, cuius gratia plurimùm in vniuersa Wallia poterat, & quo amicissimo vtebantur Angli. Sed cùm eius filius Oënus iuuenis amentia præceps, pacis odio Anglos, & aduenas Flandros assiduis excursionibus infestaret, infelix pater patrimonio mulctatus, filii commissa luit; qui & ipse solum vertere coactus, in Hiberniam se subduxit. Cereticam verò Rex Henricus primus Comiti Clarensi Gilberto donauit, qui præsidia disposuit, & castella muniuit. Sed Caduganus cùm Oëno filio in gratiam posteà ab Anglis receptus, quæ sui erant patrimonii etiam recipit. Oënus verò ad ingenium reuersus, iterúmque res nouas molitus, à Gyraldo Penbrochiensi, cuius vxorem Nestam rapuerat, occiditur. Pater autem in Angliam abductus mitiores fortunæ vices diu expectauit, tandémque suis senex redditus, à Madoco nepote ex improuiso trãsfoditur. Rogerus de *Clare* posteà Cereticam Henrici II. munificentia accepit; sed Richardo Comite de *Clare* eius, ni fallor à Wallis, dum terrestri itinere huc contendit, interempto, Rhesus Suth Walliæ princeps, Anglis magna strage profligatis, victore exercitu sui demùm iuris fecit: nihilominùs in Anglorum potestatem sine cruore sensim denuò recidit.

ORDO-

ORDOVICES.

SILVRVM, & *Demetarum, quas hactenus peragrauimus regiones, posteritas cum tribus Principib. pareret* Wal*lia, sua lingua* Deheubarth, *i. dextram partem*, *Angli* Suth-Weales *(vt dictum est) vocauerunt. Reliquos duos principatus (quos illi* GWineth & Powis, *nos* North-Wales & PoWisland *dicimus) insederunt olim* ORDOVICES, *qui &* ORDEVICES, *& alicubi, sed corruptissimè* Ordolucæ. *Gens valida, & animosa, vtpote quæ montibus inhæret, & solo animatur suo, quæque diutissimè cùm Romani, tùm Anglici imperii immunis agitauit: nec antè Domitiani tempora a Romanis deuicta; tunc enim Iul. Agricola vniuersam propè gentem debellauit, nec ante EdWardi primi tempora ab Anglis in Prouinciam redacta. Libertate enim diu luxuriarunt, sua fortitudine, locorúmque difficultate freti, quæ insidiis, & protrahendo bello quodammodo nata videantur.* Ordouices.

Horum fines determinare non adeò difficile; nominis autem veram rationem reddere quàm difficillimum existimo. Opinionem tamen concepi, cùm supra duo flumina Deui, *quæ vicinis fontibus orta in diuersa feruntur, consederint, &* Oardeui *supra* Deui *flumina lingua Britannica significet, inde illos* Ordeuices *dictos fuisse, perinde ac* Aruerni, *quòd supra Garumnã,* Armorici *quòd super mare,* Horesci *quòd supra Escam flu. habitarint, fuerint denominati. Nec sine vestigiis intercidit Ordouicum in hoc tractu nomen; magna enim eius pars, quæ mari adiacet* ArdudWy *etiamnum incolis vocitatur, ex quo* Ordouic, & Ordouices *molliori sono conflasse videantur Romani. Sed vno vniuersa regio nunc nomine Latinis (præter*

Guineth. *vnam regiunculam,)* Guinethia *&* Venedotia, *Britannis* Guineth *nuncupatur, & si fas sit vnicam literulam immutare, arbitrarer hoc nomen Græcis, & Pausaniæ innotuisse, qui in Arcadicis prodit Antoninum Pium male mulctasse Brigantes nostros, eo quod* Genounia. GENOVNIAM *Romanorum in Britannia prouinciam incursassent. Certè si* Genouthiam *pro* Genounia *legere fas fuerit, ita illa voce ad* Guinethiam *accedit, & Guinethia hæc situ adeò Brigantibus contermina iacet, vt nisi hanc regionem intellexerit Pausanias, quænam illa fuerit Sibylla ipsa viderit. Cæterùm ad Ordouices spectârunt regiones illæ, quæ nunc Anglicè nouis nominibus* Montgomeryshire, Merionithshire, Caernaruonshire, Denbighshire *&* Flintshire *appellantur.*

Montgomeryshire.

MOntgomeryshire, Britannicè *Sire Tresald Win*, ad medium Solem Cereticа & Radnoria, ad Orientem Salopia, ad Boream Denbighia, & ad occasum Merionithia circumscripta, licèt montibus plurimùm emineat, conuallibus tamen grata fœcunditate, cùm pascuis, tùm aruis vtique felix est regio; *Equi laudatissimi.* laudatissimorúmque equorum fœcunda olim genitrix; *qui*, vt habet Gyraldus, *nobilem picturæ formam protrahente natura, tàm membrosa sua maiestate, quam incomparabili velocitate valde commendabiles fuerunt*. In extremo huius agri ad occasum, vbi quasi in conum desinit, *Machleneth.* *Maglona.* *Machleneth* sedet, forsitan Romanis MAGLONA, in qua sub duce Britanniarum præsidium egit Honorii Augusti tempore, Præfectus numeri Solensium, ad montanos cohibendos. Plinlimon. Quinq; hinc mille pass. *Plinlimon* mons, quem dixi, in eximiam exurgit altitudinem, & ea parte, quà huius agri latus claudit, *Sabrina.* SABRINAM secundum à Tamisi Britanniæ flumen effundit. Seuerne. *Haffren* Britanni, *Seuerne* Angli indigitant,

gitant. Quæ nominis origo, non legerim, fabellæ affine videtur, quod de Sabrina virgine in eo demersa commentus est Galfridus, & Poëta, qui illum sequutus cecinit;

——— In flumen præcipitatur Abren,
Nomen Abren, fluuio de virgine, nomen eidem
Nomine corrupto deinde Sabrina datur.

Hic statim à fonte ita crebris incuruus flexibus agitur, vt sæpe reuerti credatur, procurrit tamen, seu potiùs lentus peruagatur hunc agrum, Salopiensem, Vigorniensem, & postremò Glocestrensem, vitalemque humorem glebæ vbique suppeditans in Sabrinianum fretum se tandem placidè exonerat. Hoc verò agro siluis obumbratus per *Lanidlos*, *TreneWith* siue *NeWtoWn* & *Caer-suse* quod & antiquum, & antiquis priuilegiis firmatum prædicant, in Boream eluctatur, & non procul ab Orientali ripa relinquit *Montgomery* primarium conuentus oppidum, surgenti saxo, cui amœna planities subiacet, à BaldWino limitis Wallici præfecto, regnante Guilielmo primo constructum, vnde *TrefaldWin*, id est, BaldWini oppidum Britannis vocatur. Sed Angli à Rogero *Montgomerico* Salopiæ Comite, cuius patrimonii erat, *Montgomery*, & *Montem Gomericum* dixerunt: & tamen cùm Henricus tertius hoc è cineribus excitaret, (subuerterant enim Walli anno salutis 1095. interfectis præsidiariis, iacuitque annos plùs minùs ducentos) illum à loci situ *Montem Gomericum* nominâsse fabulatur Florilegus. Iuxta hoc *Crondon* collis in cacumen satis excelsum adsurgit, in cuius summitate saxa quædam in coronam, vnde nomen habet, in alicuius victoriæ vt videtur memoriam, collocantur. Superiùs Sabrina *Trellin* allabitur, id est, oppidum ad lacum, vnde *Welchpoole* Anglis nuncupatur, castrum ab austro adiunctum habet à subrufo saxo quo construitur *Castle Coch* appellatum; quod vno mœnium ambitu duo castella complectitur; alterum Domini PoWisiæ erat, Baronis Dudlæi alterum. Caduganus filius Blethini celebratissimus, quem dixi, Britannus, dum huius constructioni intenderet, à nepote Madoco

Newtown. Caer-suse. Montgomery. Trefaldwin. * Crondon hill, Magifold vulgo vocant. Welchpoole.

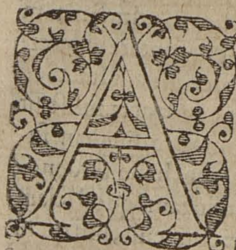
(vt est in Lancarbanensis epitome) fuit interfectus. Huic è regione altera fluminis ripa obiicitur *Buttington* Danorum Hybernis notum, è quo Adheredus Merciorum Comes illos anno Christi 894. exturbâsse author est Marianus. His relictis in ortum paulatim se flectit Sabrina, vt *Tanet* fluuiolum citiùs excipiat; quo consociato, Salopienses adit.

Mediolanum. Hoc in agro Ordouicum MEDIOLANVM fuisse, quod & Antoninus, & Ptolemæus celebrant, est mihi persuasissimum, quia verissimum videtur. Cuius vestigia sagaciter odoratus sum, sed indagine parum felici, ita vrbium etiam cadauera absumit ætas. E situ tamen si coniecturæ sit locus, cùm compertissima sunt oppida, quæ vtrinque ponit Antoninus, scilicet hinc BONIVM, nunc *Bangor* ad Deuā, inde RVTVNIVM, nunc *RoWton castle*, ab hoc enim XII. ab illo XX. Italicis milliaribus separat; Positionum, si ita dicere liceat, vel potiùs distantiæ lineæ se mutuò inter *Matrafal*, & *Lan-uethlin*, quæ vix tribus distant mill. pass. intersecant, & quasi ἀποδεικτικῶς Mediolani nostri situm demonstrant. Hæc enim ratio eliciendi tertii loci situm è duobus cognitis incerta esse non potest, cum neq; montes interiacent, nec itinerum flexus sit impeditus. Matrafal. *Matrafal* hæc, quæ quinis à Sabrina ad occasum abest milliaribus, & quod vetustati ex parte suffragetur, licèt nunc nudum sit nomen, Principum PoWisiæ Regia sedes erat, & ea quidem à scriptoribus celebrata, qui memorant in ea à principibus iam relicta, Robertum de *Veteri ponte*, siue *Vipont* Anglum castrum condidisse. Lanuethlin. *Lan-uethlin* verò, id est fanum *Vethlin*, oppidulum mercatorium, etsi à linearum intersectione sit paulò remotius, nominis tamen cognatione cum Mediolano multo est coniunctius: *Vethlin* enim ex *Methlin* linguæ Britannicæ Idiotismo factum est, vt *Caer Verden*, ex *Caer Merden*, *Aruon* ex *Ar-mon*. Nec *Methlin* magis à Mediolano abludit, & dissonat, quàm vel *Millano* in Italia, *le Million* in Xanctonibus, vel *Methlen* in Belgis; quæ omnes vrbes Mediolani nomine olim insignes fuisse nemo du-

mo dubitat. Quę verò coniectura ad veritatem ſit propenſior tuum erit diiudicare, mihi ſatis eſt coniectare. Si hoc noſtrum Mediolanum, & alias eiuſdē cognominis in Gallia vrbes, vel Medum Ducem, vel Olanum principem conſtruxiſſe, aut dum conſtruerentur, ſuem mediatim lanatam effoſſam dixerim, nonne nubes & nugas captare viderer? & hæc ſingula tamē de ſuo Mediolano ſcriptitant Itali. Sed cùm hæc ab eiuſdem linguæ populis conſtructa fuiſſe ſit certo certius: (Gallis & Britannis communem linguam fuiſſe docuimus,) eandem ob cauſam eādem habuiſſe denominationem ſatis eſt probabile. In nullo tamē quod ſciam Mediolanum noſtrum cum illa Italiæ conuenit, niſi quòd planitie inter riuulos interſideat vtraq;, Italúſq; non indoctus ex eo Mediolani ſui nomen duxit, quòd ſit vrbs media inter *lanas*, id eſt, inter fluuiolos vt interpretatur ille.

Principes Povviſiæ. PoWiſiæ Principes à tertio filio Rotherici magni prognati hunc agrum cum aliis (licèt Rogerus & Hugo Montgomerienſes partem nonnullam abraſiſſent) perpetua ſerie ad EdWardi ſecundi tempora tenuerunt. Tunc enim Oënus è Britannico ſanguine vltimus PoWiſiæ Dominus *Povviſiæ Domini.* (Principis enim nomē iampridem exoleuerat) HaWiſiam vnicam filiam reliquit, quam Ioannes Charletonus equeſtri dignitate Anglus duxit, & vxorio iure Dominus PoWiſiæ ab EdWardo II. factus erat, qui (vt plurimis locis vidimus) Leonem rubrum erectum aureo in clypeo gerebat. Huius hæredes maſculi ad quartam vſque progeniem hoc honore claruerunt, donec in EdWardo maſcula ſucceſſio abolita fuiſſet. Ille enim ex Æleonora Thomæ Comitis Cantii filia, & hæredum altera ſuſcepit Ianam vxorem Io. Greii equitis, & Iocoſam coniugem Io. domini *Tiptoft*, à qua Barones de *Ros* & *Dudley* genus duxerunt. A Io. autem Greio natus erat Henricus materno iure PoWiſiæ Dominus, & Regis Henrici quinti beneficio Comes *Tankervillæ* in Normannia, in cuius proſapia PoWiſiæ titulus ad noſtra vſque tempora permanſit.

Merionethshire.

Montgomerici pagi tergo *Merionethshire*, Britannice *Sir Verioneth*, Latinè *Meruinia*, Gyraldo *Terra filiorum Canani*, ad sinum vsq; lunatum quem dixi, & Oceanum pertingit, quo ab occasu ita pulsatur, vt nonnullam eius partem abripuisse credatur. Ad Meridiem Deuo flumine, à Ceretica dirimitur, ad Septentriones Caernaruoniam, & Denbighiam attingit. Ipsa vero inter montium conglomerationes *omnium totius Walliæ terrarum* (vt inquit Gyraldus) *hispida magis & horribilis. Habet enim montes altissimos, arctos tamen & in modum arcis acutissimos, nec raros quidem, sed creberrimos, & tanta æqualitate consertos, vt in summis eorum verticibus pastores confabulantes, vel conuitiantes, si concurrere fortè statuerint à mane ad vesperum vix conuenirent.* Numerosi ouium greges in his montibus errãt, nec vllum est à lupis periculum, qui tunc per vniuersam Angliam deleti erant, cùm Edgarus Visisaxo Ludvallo harum regionum principi tricenos lupos in singulos annos vectigalis nomine imperaret. Incolæ qui rei pecuariæ omninò sunt attenti, & lacticiniis vescuntur, Butyro videlicet, caseo, &c. (quamuis Strabo Britannos nostros quasi casei conficiendi ignaros olim irriserit) statura, colore nitido, habitu visendo, & corporis lineamẽtis vix alteri in Britannia genti concedunt, sed ob præproperam Venerem, & otia, malè apud vicinos audiũt. Oppida habent rara, ad occasum quà *Auon* flumẽ defluit *Dolegethle* est viculus mercatorius à valle in quà conditur, sic dictus. Proximè mare in regiuncula *Ardudwy*, *Harlech* olim *Caer Colun* abruptissima rupe castrum in mare prætendit, quod ab Edwardo nostro Primo, (vt ferunt incolæ) extructum, à situ nomen acce-

Montes admodum aditi.

Lupi in Anglia extincti.

Dolegethle.

Harlech.

accepit; *Harlech* enim ſuper ſaxum Britannis denotat. 1468
Cùm domeſtico bello Anglia conuulſa eſſet, *Dauid Æneæ Vichan* Britannus nobilis, qui à Lancaſtrenſi familia ſtetit, pertinaciter contra EdWardum Quartum defendit, donec Guilielmus Herbertus Penbrochiæ Comes per medias Walliæ Alpes difficilimo itinere perrumpens, valido fragore in caſtrum ita detonuerit, vt deditione receperit. Incredibile ferè eſt quantas viæ impeditiſſimæ difficultates ille eluctatus eſt, cum hìc aſcendendo repere, illic deſcendendo ſe cum ſuis quaſi prouoluere cogeretur. Vnde *le Harbert* via illa vicinis hodie vocatur. Superiùs in ipſo agrorum confinio, æſtuaria inrepunt duo celeberrima, *Traith maur*, & *Traith bochan*, id eſt, æſtuarium maius, & minus.

Herberti via.

Nec procul hinc iuxta *Foſtineog* viculum via publica, ſiue militaris quæ ſaxis conſtrata per montes hos præpeditos, & quodammodo inuios ducit. Quam cum Britanni *Sarn Helen*, id eſt Helenæ ſtrata, nominant, Helenam Conſtantini matrem, cuius multa, & egregia erant per Rom. imperium opera, conſtrauiſſe par eſt vt exiſtimemus.

Via Helenæ.

In orientali agri parte *Deua* flumen è duobus fontibus exortum (vnde nomen geſtare credunt; *DWy* enim illi vocant, quo nomine & binarium numerum denotant, licèt alii à diuinitate, alii à nigro colore dictum contendant,) & ſtatim *Lhintegid* Anglis *Pimblemeare*, & *Plenlinmeare*, lacum longè lateque diffuſum integer tranſmeat, & exit tantus, quantus venit. Nec enim *Guiniad* peculiares lacui piſces in Deua videas, nec Salmones in lacu, qui tamen in flumine, paſſim capiuntur. Sed vide ſi placet lacum illum Poëtæ Antiquarii verſibus accuratè depictum:

Deuæ fl. fontes.

Plimblemeare.

Guiniad *piſces.*

I. Lelandus.

Hiſpida quà tellus Meruinia reſpicit Eurum,
Eſt locus antiquo Penlinum nomine dictus,
Hic lacus illimeis in vallo Tegius alta
Latè expandit aquas, & vaſtum conficit orbem,

Excipiens gremio latices, qui fonte perenni
Vicinis recidunt de montibus, atque sonoris
Illecebris captas demulcent suauiter aures:
Illud habet certè lacus admirabile dictu;
Quantumuis magna pluuia non æstuat: atqui,
Aere turbato, si ventus murmura tollat,
Excrescit subitò rapidis violentior vndis,
Et tumido superat contemptas flumine ripas.

Bala. Huius supercilio insidet *Bala* oppidulum immunitatibus dotatum, sed raris incolis, ædificiisque incultissimis, nihilominùs præcipuum forum montanorum.

Hugo Comes Cestrensis primus Normannorum hanc regionem dispositis præsidiis occupauit, cùm Gruffinum filium Conani captiuum teneret, sed posteà ille hanc cùm reliquo principatu recuperauit, posterisque reliquit, donec fatali sua periodo confecta, in Leolino desiit.

Caernaruonshire.

VPRA Merionithiam iacet, quæ Britannis *Sir Caer-ar-von*, Anglis *Caernaruonshire*, & priusquam Wallia in Comitatus describeretur *SnoWden Forrest*, historicis Latinis *Snaudonia*, ab illo saltu, & *Aruonia*, quòd Monam è regione oppositam habet. Latus Septentrionale & occiduum mari obiacet, australe claudit Merionithia, & orientale Denbighiensis ager Conouio flu. interlabente. Quà mare prospicit, potissimùm quà promontorio longiùs in occasum Hibernum euehitur, incurua littora contra Octopitarum siue *S. Dauids land* obtendit; gleba est satis fertili, & oppidulis redimita.

Snovvdon hils. Interiora autem Natura longè lateque montibus, quasi hîc compages huius Insulæ visceribus terræ densaret, confertim

fertim extulit, receptaculumque Britannis tutissimum ingruente bello fecit: tot enim aspreta, rupesque, tot conualles saltuosæ, stagnisque impeditæ interiecta sunt, vt non modò exercitus, sed ne expediti quidem calles inueniant. Alpes, si placet, Britannicas meritò hos montes appelles: nam præterquam quòd totius Insulæ maximi sunt, etiam incisis vndique rupibus, non minùs quàm Alpes, præcipites, omnesque vnum ambiunt, qui in medio vastè supereminens, ita caput effert, vt non cœlo minari, sed inserere iuga videatur: quæ tamen niuibus sunt fida; toto enim anno, niue, seu potiùs niuium senio canescunt. Vnde vno nomine omnes Britannis *Craig Eriry*, Anglis *SnoWdon*, id est, vtraque lingua, Niuiferi montes vocantur: vti etiam *Niphates* Armeniæ, & *Imaus* Scythiæ à niue nomen (testante Plinio) assumpserunt. Nihilominus adeò sunt pabulosi, vt tritissimum sit inter Wallos, *Eriry* montes omnibus Walliæ armentis in vnum coactis sufficere posse. De duobus in horum verticibus lacubus, quorum altero enatat Insula erratica, altero plurimi pisces, sed monoculi omnes reperiuntur, nihil dicam, ne fabulis indulgere videar, etsi Gyraldi authoritate hoc nonnulli crediderint. Horum incolas *Niuicollinos* nouo verbo vocauit I. Sarisburiensis in Polycratico, de quibus Henrici secundi tempore sic scripsit: *Niuicollini Britones irruunt, & iam protendunt terminos suos egressi de cauernis, latebrisque siluarum plana occupant procerum nobilium, videntibus ipsis, impugnant & expugnant, & diruunt, aut sibi retinent, eo quòd iuuentus nostra quæ tecto & vmbra gaudet, nata fruges consumere in lucem dormit*, &c. Niuicollini.

Sed à montibus in campestria descendamus, quæ cùm sola sint secundum mare, necesse est vt tantùm littus legamus. Promontorium quod in occasum brumalem proiectum diximus, Ptolemæo pro exemplarium varietate, CANGANVM, IANGANVM, LANGANVM dicitur, quod verissimum nescio; hodie incolis *Lhein* vocatur, angusto & æquali Chersonneso ꝓcurrit, magis quàm cætera regio patentibus campis, & hordeo feracissimis. Duo tantùm Canganum. Lhein.

Pulhely. Nevvin. memoranda prætendit oppidula, interiùs ad ſinum *Pullhely*, id eſt, palus ſalſa; exteriùs ad mare Hibernicum, quod alteram Cherſonneſi partem diuerberat, *NeWin* villam mercatoriam, in qua anno Chriſti 1284. Angli proceres de Wallis triumphantes militari decurſione & feſtiua pompa (vt author eſt Florilegus) memoriam Arthuri magni celebrârunt. Vita Gruffini. Si qua alia floruerunt hîc oppida, tunc deleta fuerunt, cùm Hugo Comes Ceſtriæ, Robertus de *Rudland*, & Guarinus *è Salopia* primi Normannorum huc penetrantes, hoc promontorium ita popularentur, vt totum ſeptennium deſolatum iacuerit.

A *NeWin* littus ſemel, iterumque prominentiis diſtinctum in ſeptentriones ſe agit: deinde obuerſa in Circium Menai. Segontium. fronte, coarctato in anguſtias freto (*Menai* vocant) Monam inſulam à continente diſcindit. Huic freto SEGONTIVM vrbs, cuius meminit Antoninus ſuperimpoſita erat, quod nomen à præterfluente fluuio ſumpſit, qui etiamnum *Seiont* appellatur, & è *Lin-Peris* lacu profluit, in quo piſcis eſt peculiaris non alibi viſus, quem à ruſeſcente ventre *Tor-coh* accolæ vocitant. Tor-coh piſcis. Cùm verò Setantiorum portum hoc in ſitu collocarit vetuſtus Ptolemæi codex, quem alia exemplaria longiùs remouent, ſi ego Segontiorum portum legerim, & ad huius oſtium fuiſſe dixerim, veritatem fortaſſe limarem; ſin minùs coniecturæ veniam ab æquo lectore impetrarem. Hanc vrbẽ Nennius *Caer Custenith*, & qui ſcripſit vitam Gruffini filii Conani prodit Hugonẽ Ceſtriæ Comitem caſtrum conſtruxiſſe in *Hean Caer Custenni*, id eſt, vt vertit Latinus interpres, in antiqua vrbe Conſtantini imperatoris, Authorque eſt Matthæus Weſtmon. (ſed ipſe fidẽ ſuam liberet) corpus Conſtantii Conſtantini maximi patris hîc inuentum fuiſſe anno 1283. & in Eccleſia nouæ vrbis honorificè locatum iuſſu EdWardi Caernaruon. primi, qui ex huius ruinis eo tempore eduxit *Caernaruon* vrbem paulò ſuperiùs ad fluminis oſtium. Quæ vt ipſa nomen ſumpſit, quod è regione Monæ inſulæ obiicitur, hoc enim vocabulum denotat: ita vniuerſo agro ſuum nomen

commu-

communicauit, hinc etenim Anglis *Caernaruonshire* dicitur. Angusto admodum & orbiculari mœnium ambitu continetur hæc vrbecula, sed firmo; castrumque ostendit pulcherrimum: nec minus est priuatis ædificiis pulchra, & ciuium, qui rei mercatoriæ student, humanitate prædicanda. EdWardum primum conditorem, & EWardum secundum eius filium hîc natum, & de *Caernaruon* cognominatum, qui primus erat ex Anglico sanguine, Walliæ Princeps, summæ sibi gloriæ incolæ existimant. Ad septimum hinc milliare eidem freto insidet *Bangor*, siue *Banchor* à choro pulchro sic appellata. Quæ sedes Episcopalis Parœciis 96. præsidet. Danieli eiusdem olim præsuli, sacrata est ecclesia, non illa admodum speciosa structura. Ab Oëno enim *Glendouerduy* perditissimo rebelle, qui Walliæ vrbes excidio destinârat, incendio deformata, posteà Henrici Denæi sui episcopi opera, regnante Henrico VII. restaurata, vix pristinam dignitatem recuperauit. Oppidum est satis amplum, ab Hugone Cestriæ Comite castello firmatum, & ad ipsas freti fauces situm, quas EdWardus primus, vt in Monam siue *Anglesey* (de qua inter Britanniæ insulas agam) exercitum transmitteret, ponte obnixè, sed frustrà, continere conabatur. Quo etiam loco Paulinus Suetonius Romanos milites ante in Monam transmisit, equites vado, & pedites pandis nauiculis, vt author est Tacitus. **Banchor.**

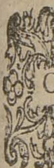
Decliui hinc ascensu pergit littus per *Penmaen-maur* præcelsam & abruptam rupem quæ mari eminens, angustum callē itinerantibus præbet, hinc impēdentibus saxis, quasi ruinam minarentur; illinc fremente Oceano in immensam profunditatem depresso. Sed hac vnà cum *Penmaenuehan*, id est, monte saxeo minori, superata, planities se pandit vsque ad *Conouium* flu. vulgò *ConWey*, qui ab oriente hunc agrum determinat. Hic fluuius apud Ptolemæum compendiaria Græcè scribendi ratione TOISOVIVS, pro CONOVIVS concipitur. E palude eiusdem cognominis in meridiano prouinciæ limite emanans, angustiori alueo vsque ad ostium ferè collisus properat, con- **Pen-maen-maur.** *Conouius fl.* **Conouium.**

Margarita. chas alens quæ cœlesti rore grauidæ margaritas parturi-
Convvey. unt; CONOVIOque oppido, quod memorat Antoninus, nomen impertit: quod licèt nunc prostratum, nomenque illud eò loci extinctum, nouo tamen nomine vetustatem suam subindicat. Tenuissimus enim inter eius rudera viculus *Caer hean*, i. *vrbs antiqua* vocatur. E cuius spoliis nouum oppidum EdWardus primus ad ipsum fluminis ostium excitauit, quod inde *Aber-ConWey* vocant, id est, *Conouii ostium*; quem locum Hugo Cestrensis priùs communierat. Ipsum verò Conouium recens munitum situ, munitumque opere, & pereleganti castro, vrbeculæ, potiùs quàm oppidi nomen mereatur.

Ex huius opposito cis flumen prominet inflectente cubito, quasi stationem moliretur natura, promontoriolum
Gogarth. quod huius etiam agri censetur, *Gogarth* dictum: in quo,
Dictum.
Diganvvy. Cōouio mare subeunti *DiganWy* antiqua vrbs impēdebat, quæ multa antè secula ictu fulminis deflagrauit. DICTVM autem vrbē esse credim⁹, vbi sub posterioribus imperatoribus præpositus Numeri Neruiorum Dictensium excubias egit. Quod autem *DiganWy* posteà appellatum fuerit, quis non videt *GanWy* illud ex *ConWey* profluxisse, & inde An-
Ganoc. glicum nomen *Ganoc*: sic enim nominatum erat castellum, quòd posteà eò loci Henricus tertius construxit.

Præfuit huic regioni statim à Normannorum in hanc insulam ingressu Gruffinus filius Conani, qui cùm influentes Anglorum in VValliam copias reprimere non potuisset, tempestati subinde cessit; demumque cùm sua integritate regis Henrici primi gratiam redemisset, facilè etiam ab Anglis sua recuperauit, posteritatique reliquit, ad Leolinum vsque. Qui cùm fratres iniuriis, & vicinos Anglos incursionibus irritâsset, eò adductus fuit, vt hanc montanam regionem cum Mona, siue Anglesеia insula, ab Edvvardo primo clientelari iure teneret, eoque nomine mille marcas quotannis persolueret. Quibus conditionibus cùm posteà non staret, sed suam perfidique fratris pertinaciam potiùs, quàm spem sequutus, aleam belli

denuò

denuò tentaret, interfectus, & sibi, & Britannorum in VVallia imperio finem attulit.

Denbighshire.

CIs Conouium Denbighensis ager, Anglis *Denbighshire*, Britannis *Sire Denbigh* interiùs à mari recedit,& in ortum vsque ad Deuam flu. procurrit. A Borea aliquandiu mare, inde Flintensis regiuncula, ab occasu Merionithia & Montgomeria,ab ortu ager Cestrensis, & Salopiensis circumcingunt. Pars occidua sterilis, media quà in vallem succumbit, fœcundissima; Orientalis statim à valle naturam sibi iniquiorem, ad Deuam verò multò æquiorem sentit.

Occidua pars, nisi quòd lætior sit, quà Oceano pulsatur, sparsim habitata, glabris & macilentis montibus plusquàm protuberat, quorum tamen maciem in montium pronis, vt alibi in VVallia, cultorum diligentia, & solertia iampridem vincere cœpit. Terræ enim corium latiore vomere in cespites, siue bracteas abradentes, eos artificiosè congestos iniecto igne in cineres redigunt; quibus in agros illos excoriatos inspersis, eorum ieiunam sterilitatem ita lætificant, vt auenam, suprà quàm credi possit, profundant. Nec hæc glebas comburendi ratio noua est, sed admodum antiqua vt è Virgilio & Horatio videre est. *Ratio glebas comburendi.*

Ad vallem vbi hi montes iam rarescere incipiunt, pendenti rupi affigitur *Denbighia*, vetustiore nomine Britannis *Cled Fryn yn Rhos*, id est, confragosus collis in Rossia, (sic enim illam regionis partem vocant) quam Edvvardus primus cum aliis amplissimis latifundiis Dauidi Leolini fratri donauit (verùm cùm ille statim læsæ maiestatis reus capite plecteretur, eam ex Edvvardi dono accepit Henricus Laceius Lincolniensis Comes, qui non magno, sed valido mœnium circuitu, & ad Australem partem turrito castello muniuit; in cuius puteo cùm filius eius vnicus fortè demersus fuisset, mœstissimus pater nondum Denbigh.

imposito fastigio, ab opere destitit. Eoque posteà defuncto, oppidum cum reliqua possessione ad Lancastrensem familiam, per superstitem eius filiam Aliciam descendit, à qua tamen primùm EdWardi II. liberalitate, cùm illa familia iaceret, ad H. Spencerum, inde ad R. Mortuomarium ex pactione cum EdWardo III. Sed eo morte mulctato, ad G. Monteacutum Sarisburiæ Comitem, statimque rursus ad Mortuomarios, & per eos ad Eboracensem familiam demùm deuenit. Scriptum enim est, in EdWardi IIII. ex Eboracensi familia inuidiam magno damno à Lanca-
1468 strensibus affectum fuisse. Ex quo tempore siue quòd situs præruptus non incolis placuerit, nec enim subuectio erat commoda, siue quod aquis indigum erat, paulatim ita demigrârunt, vt vetus hoc oppidum sit iam exhaustum, & nouum longè maius sub ipsa rupe surrexerit. Quod adeò frequens est, vt templo multitudinis non capace, iam in antiqui oppidi area nouum tum Domini sui Roberti Comitis Leicestrensis sumptibus, tum collatitia plurimorum per Angliam pecunia, condere incœperint. Comitem enim illum anno 1566. Diua nostra Elizabetha Baronem Denbighiæ creauit. Nec inter Angliæ Baronias alia est, quæ plures nobiles clientelari iure sibi deuinctos habet.

Baronia de Denbigh.

Dyffryn Cluyd.

Iam venimus in regionis meditullium, vbi submotis vtrinque montibus, Natura, vt quid in aspera regione posset, ostenderet, vallem longè pulcherrimam substrauit; ab Austro in Septentrionem XVIII. mill. pass. porrectam, vt plus minùs latitudine expansam, quæ Oceano & serenanti Boreæ solummodò patet, aliàs vndique montibus continetur altis, & ab Ortu pinnatis: mira enim naturæ solertia montium horum iuga mœnium pinnas mentiuntur. Inter quos æditissimus est *Moil-enlli* qui in suo cacumine vallum habet militare, & fonticulum limpidum. Vallis hæc à salubritate, fertilitate, & amœnitate verè felix. Incolarum color est sanus, capitis firma syncevitas, inoffensum oculorum lumen, & annosa admodum senectus. Ipsa verò virentibus pratis, flauentibus aruis,

creber-

crebèrrimis villis, & templis ſpectantium oculos mirum in modum paſcit. *Cluida* flu. labentibus vndique profluentibus auctus eam mediam ab ipſo fonte interſecat, vnde olim *Stratcluid* (Marianus enim *Stratclud* *Wallanorum* Regem nominat) & hodie *Dyffryn Cloid*, id eſt, *Vallis Cluidæ* denominatur; in qua Britannos è Scotia aduenas, pulſis Anglis, regnum conſtituiſſe prodiderunt nonnulli. Ad Cluidæ Orientalem ripam in Auſtrali vallis parte *Ruthunia*, Britannis *Ruthun*, Anglis *Ruthin* adſidet, maximum vallis emporium, viris & ædificijs frequens, celebreque non ita pridem caſtro amplo, pereleganti, & familiæ quãtumuis numeroſæ capaciſſimo. Quod conſtruxit Rogerus Grey, cui pro portione naturæ in Wallos operæ, Edwardus primus totam ferè vallem elargitus erat: poſteriſque eius qui titulo Comitum Cantij illuſtres, ſedes erat, donec Richardus Grey Comes Cantij, & Ruthuniæ Dominus quum nullam ſuſcepiſſet prolem, non habita aliqua fratris Henrici ratione, Henrico VII. hoc auitum patrimonium pretio addixerit. Ex quo tempore caſtrum tecto nudatum fatiſcere cœpit. Nunc autem ad nobiliſſimum Ambroſium Warvvicenſem Comitem cum opimis in valle redditibus ex Diuæ ELIZABETHÆ munificentia ſpectat. *Cluida fl.* Ruthin.

E valle ad ortum aſcendentem excipit *Yale* regiunculamontana, & ſi ad regiones ſubiectas, & circumuicinas conferatur æditiſſima, adeò vt nullum aliunde fluuium accipiat, ſed plures ex ſe emittat. Ex hoc æditiori ſitu aſpera eſt, algida, & ventis vndique perflata. An ab *Alen* fluuiolo, qui in hac exortus ſemel atque iterum ſe recondit cuniculum agens, nomen accepit, neſcio. Montes bobus, ouibus, capris ſunt referti, conualles alicubi frumenti ſatis feraces, maximè ad orientalem partem cis *Alenum*: occidentalior autem pars minus eſt fertilis, & nonnullis in locis planè ericetum, & infrugifera. Memorandum vero nihil habet præter monaſteriolum dirutum, lætiſſimè, & amœniſſimè in valle ſitum, quæ inter nemoroſos colles ſe in crucis figuram decuſſat, vnde *Vallis-Crucis*, Yale. *Valle Crucis.*

Britannicè *Lhanegwest* appellatur.

Ab hac magis in ortum territorium, Britannicè *Mailor Gymraig*, i. *Mailoria Wallica*, Anglis *Bromfield*, vſque ad Deuam pertingit, lęta admodum regiuncula & plumbi ferax, præcipuè iuxta *Moinglath* viculum, qui à fodinis nomen aſſumpſit. *Wrexham* hîc cernitur, Saxonicè [*Writtleſham*,] ſacra turre elegantiſſima conſpicuum, Muſiciſque in Eccleſia organis celebratum: & huic vicinum eſt *Leonis caſtrum*, à Legione xx. victrice, quæ paulò ſuperius ad alteram Deuę ripam egit, fortè ſic dictum, nunc *Holt* vulgò vocatur, inſtauratumq; creditur nuper à Guilielmo Stanleio, & olim à Ioanne Comite Warrenniæ, qui tutor fiduciarius hanc prouinciolam à pupillo Madoco Britannico regulo vna cum *Yale* ſibi interuertit. A Warrenniæ verò Comitibus ad *FitZallanos* Arundeliæ Comites, & ab illis ad Guil. *Beauchamp* Baronem Abergeuenæ deuenit, poſteaque ad Guilielmum Stanley; qui cum capite plexus eſſet, hæc & aliæ eius poſſeſſiones fiſco fuerunt adiudicatæ.

Plumbum. — *VVrexham.* — *Holt.*

Bromfeldiæ ad Auſtrum *Chirke* ſubiacet, Britannicè *GWain*, ſatis etiam illa montoſa, ſed duobus caſtris nobilitata, *Chirko* ſcilicet, quod nomen dedit, à Rogero de *Mortuomari* poſito, & *Caſtle Dinas Bran* in ædítiſſimo faſtigiati montis iugo ſuſpenſum, cuius nunc nihil niſi parietinæ ſuperſunt. Hoc vulgus Brennum Gallorum ducem inædificaſſe, & denominaſſe fabulatur: ſed à ſitu excelſo in colle, quem *Bryn* vocant Britanni, alij nomen eſſe contendunt, & quidem mea opinione, multo probabilius. Henrici tertij tempore ſedes erat Gruffini filij Madoci, qui cum ab Anglis contra VVallos ſtaret, in hoc ſe continere ſolebat; ſed illo defuncto Rogerus *de Mortuomari*, qui eius filio Leolino curator datus, perinde vt Ioannes (quem dixi) VVarrenniæ Comes Bromfeldiam, ita hanc *Chirkam* ſibi occupauit.

Chirke. — *Caſtle Dinas Bran.*

Cum res VVallorum ſeditionibus, & Anglorum incurſionibus in lapſum prona iam ſiſti non poterat, Comites Ceſtriæ, VVarrenniæ, Mortuomarij, Laceius, & Greij, quos

quos dixi, primi Normannorum hanc prouinciolam paulatim occuparunt, & suis possidendam reliquerunt.

Flintshire.

Enbighiensi agro ad Septentrionem longior, quam latior præiacet Flintensis prouinciola, Anglis *Flintshire*, Hibernico mari, siue potius Deua ęstuario ab Arcto pulsata, ab Ortu Cestrensi Comitatu, ab alijs plagis Denbighiensi finita. Non illa quidem montana, sed collium prominentia aliquantulum surgens, quæ leniter in fertilissimos agros resupinatur; qui, præsertim quà mare prospiciunt, hordeum laudatum tam benignè profundunt, vt semper nona, à primo satu, hebdomada, demetant agricolæ. Occidua vero eius pars in vallem Cluidanam, quà illa mari proxima, descendit, & superiorem eius partem occupat.

In huius & Denbighiensis agri confinio, quà molliori deuexitate montes se subducunt, & faciliorem in vallem descensum, & transitum præbent, in ipsis faucibus vrbecula VARIM posuerunt Romani, quam à Conouio ad XIX milliare locat Antoninus. Hæc nulla sui nominis parte trūcata *Bod-vari*, id est, mansio Vari hodie vocatur, ostenditque dirutæ vrbis vestigia in proximo monticulo, quem illi *Moyl y Gaer*, Mons vrbis, appellitant. Quæ vero sit nominis significatio non liquet; nos *Varium* transitum Britannis priscis significasse alibi opinati, & *Durnouariam*, *Isannæ-Variamque* Aquæ & Isannæ transitum interpretati sumus, & à nostra opinione facit hæc VARIS eo loci sita, vbi solùm patet facilis inter montes transitus.

Varis.

Bod-vari.

Infrà hanc Varim in valle prolabitur Cluida, statimque *ElWy* fluuiolus vnà confluit, vbi Episcopalis est sedes, cui parœciæ subsunt multæ. Hæc à flumine *Llanelvvy* Britannis, à patrono Asapho, *D. Asaph* Anglis, & *Asa-*

S. Asaph.

phensis historicis nominatur. Nec oppidum sua elegantia, nec templum, vel structura, vel ornatu prædicandum, vetustatis tamen nomine neutiquam tacendum est. Circa annum enim reparatæ salutis 560. Kentigernus Episcopus Glasguensis, è Scotia profugus, Episcopalem sedem, cœnobiumq; hic constituit, congregatis sexcentis sexaginta tribus fratribus, quorum trecenti illiterati agriculturæ, totidem alij operibus intra monasterium exercendis, reliqui diuinis rebus peragendis vacarent, quos ita per conuentus distribuit, vt iugiter aliqui in templo, Deo inseruirent. Cum autem in Scotiam rediret, Asaphum virum integerrimum huic cœnobio præfecit, à quo hodiernum nomen impositum. Episcopus huius sedis parœcias sibi plus minus 128. subiectas habet, quarum beneficia, vt vocant Ecclesiastica, sede vacante, Archiepiscopus Cantuariensis libere ad Henrici vsq; VIII. tempora, Archiepiscopali iure, q̃d nunc regale censetur, conferre solebat. Hoc enim in historia Cantuariensi legitur. Superius *Ruthlan*, à subrufa Cluidæ ripa cui adiacet, appellationem sortita, castello nitet egregio, sed ferè vetustate confecto. Leolinus Sisilij filius Walliæ princeps primò condidit; Robertus autem quem de *Ruthlan* vocant, Hugonis Cestrensis nepos, primùm à Wallis extorsit, præfectusq; erat Hugonis, qui illud nouis operibus muniuit, postea, vt Abbas de *Monte* scripsit, Hẽricus II. hoc castrum restauratum Hugoni de *Bello-Campo* dedit. Sub quo statim Cluida mari immiscetur, & licèt vallis ad ipsum ostium inferiore libra, quam mare depressa videatur, nunquam tamen superlabitur, sed obstaculo naturali, non sine summa diuini consilij admiratione, in ipsis marginibus hæret aqua. Hinc littus in ortum paulatim descendendo procedit primùm per *Disart* castrum sic dictũ, quod fuerit situ accliue, inde per *Basing Werke*, quod etiam Henricus II. Hugoni de *Bello-Campo* concessit. Sub hoc *Haly Well*, i. *fons sacer*, Wenefridæ virginis memoria quæ stuprum per vim oblatum ibi morte luit, & musco gratissimi odoris longè est celeberrimus. Ex quo emanat fluuiolus

Capgrauius. Ruthlan. Basingvverke. Haly-vvell.

lus ſtatim eximius, parq; molæ agendæ, tanto impetu proruit. Prope hunc locum Gyraldi ætate, erat vt ipſe ſcribit, *diues vena, fructuoſumque argenti ſcrutinium, vbi pecuniam ſcrutando itum eſt in viſcera terræ.* *Argentum.*

Hanc regionis partem quod formoſo ſitu intuentibus arridet, & in Anglorum poteſtatem iam olim ceſſerat, Britanni *Tegengle*, id eſt, formoſa Anglia, dixerunt. Quod vero *Tegeniam* quidam appellarit, Igenoſq; ibi conſediſſe exiſtimarit, tua ſit cautio ne facile credas. Corruptum Icenorum nomen optimo viro impoſuit. Inde in littore *Flint* caſtrum conſpicitur ab Henrico II. incœptum, & ab Edwardo I. perfectum, quod huic agro nomen fecit. Poſtea ad Orientalem agri limitem proximè Ceſtrenſes *HaWarden* caſtrum, vulgò *Harden*, haud multum à littore ſedet, è quo cum Rogerum Clifford Walliæ Iuſtitiarium Dauid Leolini frater captiuum abduxiſſet, funeſtiſſimum bellum ſibi & ſuis excitauit, quo Wallorum imperium funditus euerſum. Caſtrum autem hoc ſedes erat Baronum de *Monte-alto*, vulgo *Mounthault*, qui ab Euſtachio de *CreW* prognati, in honoratiſſimam familiã ſuccreuerunt, parma cyanea in quo argenteus Leo erectus inſignes; verum deficiente tandem liberis maſculis, eorum hæreditas per Barones de *Strange* de *Knocking* ad Stanleios qui nunc Derbiæ ſunt Comites tranſlata fuit.

Flint Castle.

Harden.

Barones de Monte alto.

Auſtralem ſub his regionis partem pererrat *Alen* fluuiolus, prope quem in monte ad *Kilken* viculum, fons eſt qui maris æmulus ſtatis temporibus ſuas & reuomit, & reſorbet aquas. *Hope* Caſtrum Britannicè *Caergurle* in quod Edwardus I. ſe recepit, cum ſuos incompoſitos Walli ſubito adorti eſſent, vbi lapides molares è rupe exciduntur, & *Mold* Britãnicè *Guideruc*, caſtrum olim Baronis de *Monthault*, ſiue *Monte Alto*, huic *Aleno* ſuperimponuntur, quę antiquitatis indicia præ ſe ferunt plurima. Iuxta *Hope* cum hæc ſcriberemus hortulanus dum altius terram moliretur, in opus peruetuſtum incidit, de quo plurimæ plurimorum enatæ ſunt opiniones: ſed qui M. Vitruuium Pol-

Lapides molares.

Hope Castle.

Hypocaustum Rom. lionem diligentius legerit, perſpiciet nihil aliud fuiſſe quã Hypocauſim, vel Hypocauſtum, à Romanis incœptum, qui creſcente cum diuitiis luxuria, balneis plurimum ſunt vſi. Longum erat vlnas v. latum IIII. altum plus minus dimidium vlnæ. Includebatur parietibus ex viuo ſaxo pauimentum ex teſta cum calce trulliſſata, columellis lateritijs innitebatur concameratio, quæ ex tegulis erat tectorio opere politis, & hinc inde perforatis quibus fictiles impoſiti erant, quaſi tubuli, per quos caloris vis deferebatur, & vt inquit ille, voluebant hypocauſta vaporem. Et quis non ex his fuiſſe exiſtimet quæ Iſcæ pręcipue ſuſpiciebat Gyraldus? cum hæc ſcriberet de Romanorum operibus: *Quod inter alia notabile cenſeas, ſtuphas vndiq; videas miro artificio confectas, lateralibus quibuſdam, & anguſtis ſpiraculis occulte calorem exhalantibus.* Quorum vero hoc opus fuerit LEGIO XX. tegulis impreſſa loquitur, quam vix ſex hinc milliarium diuerticulo Ceſtrię egiſſe iam antea docuimus.

Coleshull. Iuxta hunc Alenum fl. in anguſtijs ſylueſtribus *Coleshull* eſt, *Carbonarium collem* vocat Gyraldus, vbi cum Henri. II. bellum ſi vnquam alias magna cum cura in Wallos apparauiſſet, Angli incondita multitudine laxius tendentes ceciderunt, & ipſum regium vexillum ab Henrico de *Eſſex* hęreditario regnum Angliæ ſignifero deſertum fuit. Quo nomine ille poſtea læſæ maieſtatis delatus, & à delatore ſingulari certamine deuictus, bonis in fiſcum relatis, ignauiam ſuam pertæſus, cucullum induit.

English Mailor. Alia eſt huius regionis portiuncula cis Deuam fl. ab hac quaſi auulſa quam Angli *Engliſh Mailor* vocant. De hac cum de Bonio loqueremur, in Ceſtrenſi Comitatu egimus, nec eſt quod iam dictum denuo dicamus.

Ceſtrenſes Comites leuia prælia ex occaſione, & opportunitate cum Wallis conſerentes, hunc agrum primi Normannorum ſibi ſubiecerunt, vnde in antiquis membranis legitur: *Comitatus Flint pertinet ad dignitatem gladij Ceſtriæ.* Sed cum illi iam deſiiſſent, EdWardus primus, quod ad ſu-

as opes tuendas, & Wallos coercendos commodissimum ratus erat, hanc, & omnem Walliæ oram maritimam sibi tenuit. Interiora proceribus suis, vt visum erat, assignauit, consilium Augusti sequutus, qui validiores, & exteriores prouincias ipse suscepit, cæteras proconsulibus sortitò permisit. Factum id autem specie quidem vt imperium dependeret, sed reipsa, vt exercitus omnes in sua haberet potestate. EdWardus ille primus, (ne hoc tacitus præteream) cum Leolinum Walliæ Principem fudisset, Wallicique Principatus quasi neruos incidisset, anno Regni sui duodecimo, Walliæ Principatum, quem ille à patre acceperat, Angliæ regno adunauit, & vt loquuntur Iurisperiti nostri, *incorporauit*, Filioque eius EdWardo de *Caernarvon*, quem Walliæ principem designauit, fidem & obsequium vniuersa Prouincia præstitit. Iam inde titulus ille filijs regnum Angliæ natu maximis cessit, qui *Walliæ Principes* dicuntur, vt apud Romanos designati imperij hæredes, *Cæsares*, & *Iuuentutis Principes*, apud Gallos *Delphini*, apud Hispanos *Infantes* appellantur. Hunc vero titulum apud nos gesserunt post EdWardum II. EdWardus eius filius, EdWardus cognomine *Princeps Niger*, Richardus de *Burdeaux*, Henricus de *Monmouth*, Edvvardus de *VVindsor* filius Henrici VI. Edvvardus de *VVestminster* filius Edvvardi IIII. Edvvardus filius Richardi III. Arthurus, & Henricus filij Henrici VII. Maria, Diua nostra Elizabetha, & Edvvardus VI. Quo tempore VVallia Parlamentaria authoritate Regno Angliæ denuo coniuncta, vt ijsdem cum Anglis, legibus (antiquitatis patrijs) solummodo vteretur.

Prudens Edvvardi primi consilium.

VValliæ Principes.

29 Edvvardi primi.

26. Henrici octaui.

Iam à VVallia in Angliam, & Brigantes nostros pedem referamus.

BRIGANTES.

Nsula nostra, quæ huc vsque enormibus euecta promontoriis hinc Germaniam, illinc Hiberniam propius intuendo, nunc quasi irruentem expaueret Oceanum, introrsum se reuocat, & latiora terrarum diuortia faciendo recedit, in multò minorem latitudinem contracta. Nec enim plus centũ mill. pass. inter littora patet quæ vtrinque rectis ferè littoribus in Septentrionem ad Scotiam vsque pertinent. Hanc partem ferè omnem integris Britannorum reb. insederunt BRIGANTES. *Ab orientali enim mari, vsque ad occidentale eos habuisse scribit Ptolomæus. Gens hæc erat validissima, numerosissima, & apud meliores auctores inprimis celebrata; apud quos omnes Brigantes vocantur, præter vnum Stephanum in vrbibus, qui* BRIGAS *dixit; quo in loco, quod de illis scripserit, abrupta sententia, hodie in libris desideratur. Si hos Brigantes dictos existimarem à* Briga, *quod priscis Hispanis vrbem denotauit, mihi neutiquam satisfacerem; quum dictionem esse Hispanicam è Strabone constet. Si eum Goropio è lingua Belgica, Brigãtes quasi* Freehands, *id est, liberi manibus denominatos sentirem, nonne eius somnia vigilantibus obiicerem? Vt vt se res habet, Britanni nostri, si quos prauo ingenio, & audacius grassantes viderint, peruulgato dicterio,* VVharret Brigans, *id est, Brigantem agere dicunt. Gallique hodie ex prisca, vt videtur, Gallorum lingua eiusdem farinæ homines* Brigand, *& prædatorias naues* Brigantin *vocitant. An verò ea vis fuerit verbi olim in Gallica, vel Britannica lingua, vel nostri Brigantes eiusmodi fuerint, affirmare non ausim. Si tamen non malè memini,* Brigantes *Alpinum populum grassatores vocat Strabo: & Iulius Belga iuuenis proiecta audaciæ, cui vis, auctoritas, & virtus nomen videbatur,* Briganticus *apud Tacitum cognominatur. Cuiusmodi vitio Brigantes nostri affines videantur fuisse, cum ita in vicinos grassarentur, vt illis*

Brigantes vnde dicti.

ea de

ea de causa magnam agri partem ademerit Antoninus Pius, vti author est Pausanias qui sic scribit: Ἀπετέμετο δὲ Ἀντωνῖνος ὁ εὐσεβὴς καὶ τῆς ἐν Βριτανίᾳ Βριγάντων τὴν πολλήν· ὅτι ἐπεσβαίνειν καὶ οὗτοι σὺν τοῖς ὅπλοις ἦρξαν τὴν Γενουνίαν μοῖραν ὑπηκόους Ῥωμαίων. *Nec aliquos ignominiæ loco hoc laturos spero, me sane mei dissimilem præberem, si priuatum quempiam, nedum gentem ignominia notarem. Neq; hoc ignominiam habuit bellicosa illa ætate, cum ius in viribus omnes gentes haberent.* Latrocinia (*inquit Cæsar*) apud Germanos nullam habent infamiam, quæ extra fines cuiusque ciuitatis fiunt, atque ea iuuentutis exercendæ, & desidiæ minuendæ caussa fieri prædicant. *Nec a dissimili ratione* Pæones *apud Græcos quia percursores,* Quadi *apud Germanos, &* Chaldæi, *quod grassatores nomen inuenisse memorantur.*

In Arcadicis.

Reineccius.

Quod vero Florianus Del-Campo Hispanus, nostros Brigantes ab Hispania in Hiberniam, & inde in Britanniam ambitiose nimis deduxerit, nulla alia coniectura suffultus, nisi quod Brigantiam vrbem in Hispania sua inuenerit, à veritate male metuo ne se abduxerit. Si enim nō eadem caussa idem & nostris, & Hiberniæ Brigantibus nomen fecerit, malim cum eruditissimo meo Thom. Sauilo iudicare Brigantes nonnullos, & alias Britanniæ gentes, iam inde à Romanorum aduentu in Hiberniam secessisse, alios quietis, & otij cupidine adductos; alios, vt oculos a contagione dominationis Romanis inuiolatos haberent, alios deniq; ne quam libertatem à natura pueri acceperant, senes voluntate amitterent. Cæterum Claudium Imp. primum Romanorum hos nostros Brigantes aggressum fuisse, & sub imperium, ditionemq; suam subdidisse his versibus in suo Ludo innuit Seneca:

Brigantes *tamen illi in Hibernia, in nonnullis exemplaribus vocantur.*

Ille Britannos
Vltra noti littora ponti, & cæruleos
Scuta Brigantes, dare Romulæis colla catenis
Iussit, & ipsum noua Romanæ iura securis
Tremere Oceanum.

Ego tamen non illos tunc deuictos, sed potius in Romanorum fidem se permisisse existimaui. Nam quod ille Poetice lusit, histo-

rici non memorant. Tacitus enim prodit eo tempore discordias apud Brigantes exortas Ostorium noua bella destinantem retraxisse, quas ille paucis interfectis facile consopiuit. Quo tempore, Brigantes suam Reginam Cartismanduam nobilitate pollentem habuerunt, quæ Caratacum captum Romanis tradidit. Hinc opes, & rerum secundarum luxus, maritoq́; suo Venutio spreto, Vellocatum eius armigerum, in matrimonium regnumque accepit, vnde concussa statim flagitio domo, funestum exarsit bellum. Pro marito studia ciuitatis, pro adultero libido reginæ, & sæuitia. Illa callidis artibus, fratrem, & propinquos Venutij intercipit. Venutius stimulante ignominia, accitis auxilijs, simul ipsorum Brigantum defectione, in extremum discrimen Cartismanduam adduxit. Tum petita à Romanis præsidia, alæ, & cohortes illum varijs prælijs exemerunt. Ita tamen vt regnum Venutio, bellum Romanis relictum fuerit, qui non ante Vespasiani tempora Brigantes sub iugum redigere potuerunt. Tunc enim Petilius Cærealis hanc regionem aggressus, multa prælia, & aliquando non incruenta gessit, magnamque Brigantum partem, aut bello, aut victoria amplexus est. Quod vero Tacitus habet Brigantum hanc Reginam Caratacum captum Claudio tradidisse, eoque Claudij triumphum instruxisse, manifestus est in optimo illo authore ἀντιχρονισμός, & à Lipsio qui antiquorũ authorum genios possidet, iampridem notatus. Nec enim Caratacus hic Silurum in illo Claudij triumpho ductus, nec Caratacus Cunobellini filius (sic enim in Fastis dicitur, quem Catacratum Dio vocat) de quo Aulus Plautius, si non eodem anno, certe sequenti ouans triumphauit. Sed hæc alij excutiant. Adriani tempore, cum, vt inquit Ælius Spartianus, Britannia sub Romana ditione teneri nõ poterant: *Brigantes nostri à Romanis etiam desciuisse, & turbulentam aliquam seditionem commouisse videantur, id ni esset, non erat cur caneret Iuuenalis, qui tunc vixit,*

Dirue Maurorum attegias, & castra Brigantum.

Nec postea Antonini Pij tempore se animo admodum demisisse videatur, cum ille eos agri parte mulctaret, quod Genuniam, siue Guinethiam sociam Romanorum prouinciam, vt diximus, incursassent.

Cartismandua.

Tacitus.

Temporis pro tempore positio.

Si

Si per Criticos nostros qui hodie audaciæ sunt admodum ingeniosæ mihi liceat, vnam & alteram mendam, quæ Tacito de Brigantibus inhæret, me hic tollere posse videor. Altera est in Annalium libro 12. *vbi Venutium, quem modo posuimus è Iugantum ciuitate fuisse dicit,* è Brigantum ciuitate, *ego legerim, quod in Historiarum* 3. *ipse Tacitus innuere videtur. Altera est in Agricolæ vita.* Brigantes, *inquit,* fœmina duce, exurere Coloniam, *&c. Trinobantes vt legas veritas iubet: de Boadicia enim Regina loquitur, cui cum Brigantibus nihil erat, Trinobantes autem illa in seditionem concitauit, & Camalodunum Coloniam exussit.* Tacitus emendatus.

Cæterum amplissima horum regio, quæ angustior, quam cœperat, procedit, in medio, vt Italia Apennino, perpetuis montium iugis attollitur, qui Comitatus, in quos nunc describitur, interdiuidunt. Sub illis enim montibus, ad Ortum & mare Germanicum subiacent Comitatus Eboracensis, & Episcopatus Dunelmensis: & ad occasum Lancastrensis, VVestmorlandia, & Cumberlandia, quæ omnes prouinciæ in prima Saxonici Imperij infantia Deirorum regno continebantur. Saxones enim has regiones Nordanhumbrorum regnum dixerunt, & in duas partes diuiserunt, Deiram *scilicet, quæ nobis proximior, cis Tinam fl.* & Berniciam, *quæ vlterior, à Tina ad Fretum vsque Scoticum pertinuit, quæ partes quanquam suos reges aliquandiu habuerint: tandem in vnum tamen regnum coaluerunt.* Deiri Bernicij.

Yorkeshire.

Ger Eboracensis, Saxonicè [*Euer-Wicscyre, Effrocscyre, & Eborascyre,*] vulgo *Yorkeshire*, qui totius Angliæ prouincia est longè maxima, temperatæ censetur vbertatis. Si hîc saxosa, vel arenosa sit sterilitas, illic lætissima aruorum fœcunditas, si hîc siluis sit nuda,

illic densissimis nemoribus obumbrata, ita prouide temperãte natura, vt ipsa regio etiam sua varietate gratior & lętior videatur. Qua declinat in vesperum, montibus quos dixi, Lancastrensi agro, & Westmorlandia terminatur; vnde Arctum suscipit, Dunelmensem Episcopatum habet continuato Tesis fl. cursu diuisum. Qua Sol exsurgit, Oceano Germanico vrgetur. Latus Austrinum primùm ager Derbiensis, inde Nottinghamiensis, & postea Lincolniensis claudunt, vbi loci nobile illud æstuarium *Humber* interfunditur, in quod fere omnia flumina, quæ hanc regionem perfundunt, tanquam in conceptaculũ se euoluunt.

Humber.

Prouincia hæc omnis in tres partes diuiditur, quæ à tribus cœli plagis, *Westriding*, *Estriding*, & *Northriding* vocantur. *Westriding*, siue pars occidua, aliquandiu Ousa fl. Lancastrensi limite, & australibus regionis finibus continetur, vergitque ad occasum, & meridiem. *Eastriding*, siue pars orientalis ad orientem solem, & Oceanum spectat, quo vna cum Deruentione flu. comprehenditur. *Northriding*, siue pars Septentrionalis, ad Septentriones pertinet Tesi flu. Deruentione, & longo Ousæ decursu, quasi conclusa. In occidua parte, occidui, siue limitanei montes multa emittunt flumina, quæ singula vnus *Ousa* hospitio accipit, & in Humbrum secum deducit. Nec alia mihi commodior videtur ratio hanc partem describendi, quam si *Dani*, *Calderi*, *Ari*, *Nidi*, *Wherfi*, & *Ousæ* fluenta persequar, qui ex his montibus exorti, potiora sunt flumina, & locis potioribus affunduntur.

VVestr ding.

Don fl.

Danus, vulgo *Don*, & *Dune*, ita, vti videtur, nominatus, quod pressiori & inferiori in solum labitur alueo; id enim *Dan* Britannis significat, primùm *Sheafield* oppidum præterit, castro firmo, & vetusto munitum quod recta serie à Louetotis, Dominis *Furniuall*, & Neuillo Domino de *Farniuall*, ad Talbottos honoratissimos Salopiæ Comites descendit: inde *Danus* alnis, taxis, alijsque arboribus amictus *Rotheram* adit, quod Eboracensem Episcopum T. Rotheramum virum prudentem suo nomine insigni-

Sheafield.

*

Rotheram.

ſignitum, optimumque ſibi patronum, alumnum ſuum oſtendat. Vtrumque ferrarijs fabris celebre, quia ſunt in vicinia ferrariæ plures. Deinde caſtellum antiquum *Conisborovv*, Britannicè *Caer Conan*, rupi affixum ſuſpicit, in quod, cum Saxones Aurelius Ambroſius ad *Maisbelli* ita diſſipaſſet, vt illi, qua cuique proximum fuit, in fugam effunderentur, Hengiſtus eorum dux ſe recepit: paucoſque poſt dies pro caſtris ſuos in aciem produxit contra inſequentes Britannos, & prælium ſibi, & ſuis funeſtum conſeruit: magna enim vis hominum conciſa eſt, ipſumq interceptum capite obtruncarunt Britanni. Poſtea *Sprotburg* ſubluit antiquam ſedem vetuſtæ equeſtris familiæ Guilielmiadum, ſiue *Fitz-VVilliams*, qui ampliſſima cognatione nobiliſſimos Angliæ attingunt, & è quibus procreati ſunt Guilielmus *Fitz-VVilliams* patrum memoria Southantoniæ Comes, & Guil. *Fitz-VVilliams* qui nunc illuſtriſſimus eſt Hiberniæ Prorex.

Conisborovv. *Florilegus.* 487. * Fitz-VVilliams *familia.*

Diſpartito hinc alueo *Danus* vetuſto oppido allabens nomen impertit ſuum, quod nos hodie *Dancaſter*, Scoti *Doncaſtel*, Saxones [*Donaceſter*,] Nennius *Caer Daun*; ſed Antoninus DANVM, vti & Notitiarum liber, qui prodidit præfectum Equitum Criſpinianorum ibi ſub Duce Britanniarum ſtationem habuiſſe. Igne cœlitus demiſſo circa annum Domini, 759. ita deflagrauit, ſuiſque ruinis depreſſum iacuit, vt vix denuò reſpirarit. Magnam arcis aream oſtendit, quam tunc incendio abſumptam credunt, quo loci nunc templum elegans S. Georgio ſacrum, quod vnicum eſt hoc oppido, vidimus. Sub hoc vix quinque ad auſtrum milliaribus abeſt *Tickhill*, (quod omittere non libet) vetuſtum oppidum vetuſto caſtro regio munitum, quod eſt ex antiquo domanio regio, & ea dignitate olim fuit, vt *Honor de Tickhill* ſit nominatus. Cæterum diuiſas iam Danus recolligens aquas, cum aliquantiſper ſolidus fluxerit, per *Hatfeild Chace*, vbi Ceruorum admodum copioſa eſt venatio, iterum diſtractus, hinc *Idelum* Nottinghamienſium flumen, illinc *Aram* petit, vt vna cum illis *Humbrum*

Dancaſter. * Tickhill. *

æstuarium subeat. Quo in loco circumfunditur his fluminibus *Marshland* palustris regiuncula, seu potius insula amnica, quæ xv. plus minus mille pass. in circuitu colligit, luxurianti viriditate lætissima, pascendis pecoribus admodum apta, & vndique viculis quasi redimita, quam tamen pendere, & increscentibus aquis attolli incolarum nōnulli existimant, quod de *Antro* Galliæ insula Pomponius Mela scripsit.

Calder fl. *Calderus* in ipso Lancastrensium confinio scatens ignobilibus prætexitur oppidis, primumque inter ipsos montes à sinistra *Halyfax* relinquit, oppidum celebratissimum cum suis priuilegijs, & lege illa qua furto deprehensos statim capite obtruncant, tum authore de Sphæra Ioanne de *Sacro Bosco*, quem suum fuisse alumnum prædicat. Nec multis ante seculis hoc nomen assumpsit: *Horton* enim antea dicebatur, vt ex incolis perhibent nonnulli, qui & hanc historiolam de nominis immutatione habent. Clericus quidam, vt vocant, virginem impotenter deperibat, cuius pudicitiam, cum nullis lenocinijs expugnare potuisset, amore in amentiam verso, caput virginis sceleratus abscidit, quod postea taxo appensum, vulgus ad putredinem vsque sacrosanctum habuit, & inuisit, arborisque ramusculos quisque sibi decerpsit. Sed arbore iam denudata, honoris & religionis opinionem conseruauit sacrificulorum commentum. Populo enim persuaserunt venulas, quæ tanquam comæ, vel stamina inter corticem & truncum taxi extenduntur, ipsissimos fuisse virginis capillos. Vnde peregrinatio à vicinis huc instituta, & ita frequentata fuit, vt *Horton* viculus in amplum oppidum accreuerit, nomenque nouum *Halegfex* siue *Halifex*, id est, sacri capilli, acceperit. *Fax* etenim Transtrentanis Anglis capillum significat. Vnde etiam nobilium familia in hoc agro *Fairefax*, à pulchro capillitio nominatur. Qui ergo ex nominis similitudine hoc Ptolemæi Olicanam statuunt, frustra sunt. Ad sextum hinc milliare, non ita procul à dexrra Calderi ripa, propè *Almonbury* viculum in colle satis præ-

Halyfax.

Aliqui volunt, The chapell in the Groue, *prius dictum fuisse*.

Almonbury.

rupte

rupte ædito, qui vna tantum parte ex æquo adiri possit, valli, murorum aliquæ ruinæ, & castelli, quod triplici munitionum, quasi corona præcingebatur, manifesta indicia cernuntur. Hunc etiam OLICANAM fuisse volunt nonnulli, sed aliud vult veritas, nimirum esse CAMBODVNVM, quod perperam Ptolemæo CAMVLODVNVM, & Bedæ diuiso vocabulo CAMPO-DVNVM; hoc probat hinc à Mancunio, illinc à Calcaria, ipsa quam statuit Antoninus, distantia. Primis etiam Saxonum temporibus summo honore floruisse videtur, basilicamque habuit à Paulino huius gentis Apostolo constructam, & Albano sacratam, vnde pro *Albonbury*. *Almonbury* nunc dicitur. Sed cum Ceadwalla Britannus, & Penda Mercius Edwinum harum regionum principem acerrimo bello persequerentur, hostili igne (vt à Beda scribitur) deflagrauit, quod quidem adustus in saxis calor etiamnum testatur. His relictis, *Wakefeldiam* alluit Galderus noster, re pannaria inclitam. Comitum Warrenniæ & Surriæ hæc olim possessio erat, vt etiam *Sandal* castrum adiunctum: verum Ioannes Comes Warrenniæ, qui libidini mentem nunquam clausam habuit, Lancastrensi familiæ, (vt legimus) ad maculam eluendam addixit, cum Thomæ Comitis Lancastriæ vxorem familiarius, quam pudicitia postularet, tractasset. Sub hac, cum Anglia intestino, & ipsis visceribus inhærente bello vreretur, Eboracensis Dux Richardus, Edwardi IIII pater, qui fortunam potius mouere, quam expectare elegit, à Lancastrensibus interfectus occubuit. Vix quintum hinc milliare Calderus emensus est, cum & aquas & nomen in *Aro* deponit suum.

Cambodunum. Wakefeild. 1460.

Arus ex Pennigenti montis radicibus, qui inter occiduos montes altius se effert, ortus, statim ita mæandris ludit, quasi dubius fontes an mare petat, vt septies semihoræ spatio recto itinere mihi traiiciendus esset. Tranquillus, compositus, & vix fluens leniter fluit, vnde sortitum nomen credimus. Lenem enim, & lentum *Ara* Britannis denotare diximus; vnde lentus ille Galliæ A-

Are fl. *Araris Galliæ.*

Crauen. raris nomen habet: Regionem ad huius fontes *Crauen* vocamus, forte à Britannica *Crage*, id est, Saxum. Saxis enim, atque pendentibus rupibus, & aspretis omnia inhorrescunt, quibus media, suis quasi latebris, non procul ab Aro subsidet *Skipton*, interque præcipitia quodammodo inclusa latet, perinde ac Italiæ Latium, quod sic dictum autumat Varro, quia sub Apennino, & Alpibus lateat. Oppidum pro ratione ædificiorum inter hos montes satis est nitidum, castrumque habet ornatum sanè, & munitum, à Roberto de *Rumly* constructum, per cuius posteros hæreditario ad Albæmarlæ Comites deuenit. Cum autem horum caduca hæreditas, vt aiunt, Regibus obtigisset, Robertus Clifford (cuius posteri nunc sunt Cambriæ Comites) commutationis iure, & hoc castrum & amplissima circumquaque latifundia ab Rege Edvvardo II. consequutus est, traditis Regi in manum possessionibus quas in *Monmuthia* habebat.

Skipton.

Latium.

Cum Arus *Crauen* superauerit, diffusior lætiores agros circumiectos præterlabitur, & demum *Leedes*, Saxonicè [*Loydes*] inuisit, oppidum lanificio opulentum, vbi Osvvius Northumbrius Pendam Mercium fudit: *Et magna cum vtriusq; populi vtilitate*, vt inquit Beda: *nam & suam gentem ab hostili paganorum depopulatione liberauit, & ipsam Merciorum gentem ad fidei Christianæ gratiam conuertit.* Locus verò ipse in quo pugnatum est, *VVinvvidfield* à scriptoribus vocatur, quod nomen à victoria impositum suspicor, vti locus in VVestphalia, vbi Quintilius Varus cum suis legionibus cæsus erat, Germanicè *VVinfield*, id est, Victoriæ campus, appellatur, vt annotauit doctissimus, & mihi summè amicus Abrah. Ortelius. *Calderum* deinde quem dixi, hospitem recipit Arus. Vbi ad ipsos confluentes, *Castleford* est viculus, *Casterford* Marianus vocat, qui prodit ciues Eboracenses plurimos ex Edelredi Regis exercitu ibi cecidisse, quos in sequentes carptim lacesserunt, cum ille ob fidem violatam hanc regionem incursaret. Sed vetustiore nomine hic locus Antonino

Leedes.

656.

VVinvvidfield.

Castleford.

LEGE-

LEGE-OLIVM, & LAGETIVM dicitur, quo præter vetuſtatis expreſſa atque illuſtria indicia, etiam diſtantia à Dano & Eboraco, quibus interpoſuit, planiſſimè edocet: vt ſitum ad ipſam militarem Romanorum viam, & quòd R. Houedenus diſertè ciuitatem vocat, taceam. Legeolium.

Hinc Arus Calderi incurſu grandior à ſiniſtra *Brotherton* oppidulum relinquit, in quo Æleonora Regina è venatione diuertens, partu leuata, marito ſuo Edwardo primo Thomam de *Brothertō*, inde nominatum, qui poſteà Angliæ Mareſchallus, peperit. Nec longè inferiùs *Arus* recepto Dano in *Ouſam* ſe immergit. A dextra, nec procul à ripa *Pontfract*, ſiue *Pontem fractum*, vulgò *Pontfreite* præterit, quod è Legeoli occaſu quaſi in vitam prodiit. Saxonicis temporibus [*Kirrby*] vocabatur, ſed Normanni à fracto ponte, Gallicè *Pontfract* nominârunt. Loco ſedet peramœno, ædificiis excultum nitidis, caſtrúmque oſtendit, ſi quod aliud magnificum, crebriſque propugnaculis non minùs ſpecioſum, quàm tutum. Hildebertus Lacy Normannus, cui hoc oppidum cum vicino agro (Alrico Saxone exturbato) Guilielmus Primus dederat, caſtrum hoc primus condidit, Comitéſque Lancaſtrenſes, ad quos Laceiorum hæreditas deuoluta eſt, plurimùm adauxêrunt. Suo tamen ſanguine cruentauit Thomas Comes Lancaſtriæ, qui Lancaſtrenſium primus vxorio iure poſſedit. Illum enim Rex Edwardus II. vt ſe à rebellione & contemptu vindicaret ſalutari ſeueritate hîc capite truncauit. Eadémque pœna eodem in loco poſteà Richardus III. Antonium Comitem de *Riuers* interceptum affecit. Metuebat etenim tyrannus ne vir erecto animo & R. Edwardi V. auunculus ſibi ad tyrannidem graſſanti viam intercluderet.

Brotherton. * Pontfreit. T. de Caſtleford. * Th. Comes Lancaſtr.

A Legeolio relictâ *Shirborna* oppidulo frequenti, quod Athelſtanus Rex Archiepiſcopis Eboracenſibus conceſſit, militari Romanorum via altâ eminentia aggeſta, ad *Aberford* peruenimus; qui viculus eſt ſitus ad viam illam militarem, & aciculis conficiendis, quibus primas mulieres deferunt, celebris. *Coc* fluuiolus (*Cokarus* in libris con-

* Aberford.

cipitur) hîc ſubterlabitur, & in deſcenſu ad fluuiolum vetuſti caſtri radices, quod *Caſtle Cary* vocant, cernuntur. Vix diuûm hinc milliarium interuallo ad Cocari fontes *BarWic in Elmet* ſedet, Northumbriæ regum olim vt ferunt, villa regia, quam muris circumſeptam fuiſſe vel rudera loquentur. Ex altera parte *HeſſellWood* locatur primaria ſedes claræ & inprimis antiquæ familiæ Vauaſorum qui ex munere (regii enim olim Vauaſores erant) hoc nomen aſſumpſerunt, & poſtremis EdWardi Primi temporibus Guilielmus Vavaſor ad Comitia Parlamentaria cum reliquis regni Baronibus euocatus erat, vt in ipſis quas vocant *Summonitionibus*, videre licet. Ab Aberfordia *Cokarus* fluuiolus ſtatim *Wherfum* flu. quaſi mœſtior petit, ciuilia deteſtatus bella, ex quo Anglorum ſanguine cruentus fluxerit. Ad eius enim ripam iuxta *ToWton* viculum ruſticanum, verè fuit Pharſalia noſtra. Nullo vnquam in loco tantum virium, tantum nobilitatis Anglia noſtra vidit, centum ſcilicet hinc illinc millia, nunquam acriores, nunquam alacriores partium duces, qui Dominico Palmarum 1461. inſtructis agminibus, collatis ſignis, concurrerunt. Cúmque anceps pugna in multum diei varium certamen extraxiſſet, Lancaſtrenſes impetum non ſuſtinentes, quibus res nulla magis exitio fuit, quàm ipſius exercitus incompoſita magnitudo, datis tergis effusè fugerunt, adeóque concitato curſu cædi inſtantes, ſequuti ſunt Eboracenſes, vt nobilibus plurimis occiſis, triginta quinque Anglorum millia eo die fuerunt deſiderata.

*[Margin: Cary Caſtle. — BarWic in Elmet. — Heſſel-Wood. — * Vauaſores. — Prælium ad ToWton.]*

Ex Crauenæ montibus deſcendit etiam *Wherf*, ſiue *Wharfe*, Saxonicè [*Guerf*,] & Aro æquidiſtans diu defertur. Si quis nomen detortum exiſtimat ex *Guern* dictione, quæ Britannis rapidum ſonat, næ illius opinioni fluminis natura ſuffragatur: prærapida enim celeritate fremens, quaſi contumax, & iratus deuehitur, ſaxíſque crebris exaſperatur, quæ non ſine admiratione prouoluit, præſertim cùm hybernis aquis intumuerit. Ipſa enim æſtate perinfeſtus eſt, quod ipſe nec ſine meo periculo ſenſi,

[Margin: VVherfe fl.]

cùm

cùm has regiones perlustrarem. Saxa enim habet adeò lubrica, vt equi vestigia fallant, aut vnda rapidior subducat. Cursu satis longo, quem quinquaginta ferè pass. mill. à fontibus ad Ousam conficit, obscura tantùm perstringit oppidula; quorum primum est *Otley*, (è situ & nomine OLICANA videatur) Archiepiscopi Eboracensis oppidum, sed nihil memorandum habet præter arduam & rigentem cautem, *Cheuin* vocant, cui suffigitur. Posteà *HareWood* præterfluit, vbi castrum vidimus nec inelegans, nec inualidum, quod pro temporum vicissitudine subinde dominos mutauit; à Curciis scilicet ad Guarinum *Fitz-Gerold* cuius filia Margareta cum amplissimas fortunas haberet, primùm elocata est Baldwino de *Ripariis* Comitis Deuoniæ filio, qui ante patrē obiit; postea verò Falcasio de *Brent* Regis Ioannis beneficio ob egregiam in direptionibus operam. Ab hac R. Lislæo siue de *Insula* hæreditariò obuenit, cuius posteri Domini de *Insula*, *Rubeo Monte*, & *Hare-Wood* sunt dicti; sed deficiente stirpe mascula soror Roberti vltimi per nuptias ad Guil. de *Alborough* hæreditatem hanc transtulit, per cuius itidem filiam vnicam ad Ritheros, qui nunc tenent, descēdit, vt author est mihi Fr. Thinnus sedulus antiquitatis venator.

Otley.

Cheuin.

*

Harewood.

Domini de Insula.

Hinc *Wetherby* Wherfus alluit oppidum mercatu satis insigne, quod nihil antiqui omninò ostendit, præter locum sub ipso, Diuæ *Helenæ* vadum nunc vocitant, vbi militaris Romanorum via flumen transiuit. Inde per *Tadcaster* exiguum quidem oppidulum defluit, quod tamē CALCARIAM fuisse ex distātia, soli natura, & nominis notatione non possum non sentire, & cum Rob. Marshallo de *Bickerton* politi iudicii viro vnà consentire. Ad nonum enim milliare Italicum ab Eboraco abest, vti Calcariam statuit Antoninus. Calx etiam quæ est cæmentorum ferrumen, & vix alibi in hoc tractu reperitur, hîc copiosè effoditur, & in ædificiorum vsum Eboracum vsq; & in omnē regionem circumuicinam distrahitur. Cùm autem calx illa Britannis Saxonibúsq; olim & Septentrionalibus Anglis *Cale* communi nomine dicatur, non absurdum videatur,

Wetherby.

Tadcaster.

Calcaria.

ſi nominis ratio à calce petatur, vti *Chalcis* ab ære, *Ammon* à ſabulo, *Pteleon* ab vlmis, & *Calcaria* vrbs Cliuiæ fortaſſe à calce nomina acceperunt: maximè cum etiam *Calca-ceſter* Bedæ dicatur, vbi meminit Heinam mulierem quæ prima in hac regione Sanctimonialis veſtem ſuſcepit ad hanc ciuitatem ſeceſſiſſe, & manſionem ſibi inſtituiſſe. Prætereà collis ad oppidum *Kel-bar* dicitur, in quo antiqui nominis nonnihil ſubeſt. Nec deſunt alia vetuſtatis argumenta, vt enim ſitum ad viam conſularem omittam, Romanorum Cæſarum nummi ſæpe effodiuntur, foſſarum quibus ambiebatur veſtigia, & vetuſti caſtri area ſuperſunt, è cuius reliquiis nō ante multos annos pons erat conſtructus, quem cùm *Wherfus* ſubierit, iam ſedatior aquas ſuas Ouſæ confundit.

Nid fl. Superiùs *Nidus* fluuius fœculentior è radicibus Crauenniorum montium primùm per *Nedherdale* vallem à ſe denominatam, ſiluis coronatus deſcendit, inde *Gnaresburg*, vulgo *Knarsborrw* caſtrum rupi aſperrimæ impoſitum, vnde & nomen inditum, profundo ſuo alueo communit, quod Serlonem de *Burgo* fratrem Euſtachii Veſcii condidiſſe ferunt, poſteà Eſtoteuili ſedes erat, nunc verò patrimonii Lancaſtrenſis cenſetur. Sub quo fons eſt in quem ex impendentibus rupibus aquæ guttatim diſtillant, vnde *Dropping Well* vocāt, in quem quicquid ligni immittitur, lapideo cortice breui obduci, & lapideſcere obſeruatum eſt. Hoc caſtrum *Nidus* præteruectus, poſt breue iter Ouſam obuium vndis adauget ſuis.

Knarsborovv caſtle.

Dropping vvell. *Fons lignum in ſaxa conuertens.*

Ouſe fl. *qui &* Vre. *Ouſa* autem ex his occiduis item montibus, ſed in altera regionis parte ſcilicet in *Northriding* emanans, longo decurſu *Vre* dicitur; cúmq; hoc nomine ſeptentrionalem agri partem irrigarit, paulò antequam ad *Rippon* peruenit, fit limes inter ſeptentrionalem, & occidentalem huius prouinciæ partem. *Rippon* verò illud, Saxonicè [*Hrippun*,] inter *Vrum* & *Skell* fluuiolum locatum, religioni ſuam dignitatem debet, inprimis monaſterio à Wilfrido Eboracēſi Archiepiſcopo, in primitiua Saxonum eccleſia, conſtructo;

Rippon.

miro,

miro, vt inquit Malmesb. *fornicum inflexu, lapidum tabulatu, porticuumque anfractu*, quod posteà Dani, cùm nec diuinis, nec humanis præ impotenti rabie parcerent, vnà cum oppido exciderunt. Denuò tamen instauratum floruit, opera Odonis Archiepiscopi Cantuariensis, qui maximus mystagogus nescio quas Wilfridi reliquias hinc Cantuariam transtulit. Sed à Normannico imperio potissimùm viguit, cùm, vt inquit ille, monachorum castra copiosiùs extrui cœpissent; tunc enim & oppidum sub suo magistratu, quem antiquo Saxonico vocabulo *Wakeman*, quasi excubitorem vocant, & lanificii industria, quæ hodie valdè remissa est, inclaruit: & monasterium sub Eboracensium Præsulum tutela mirum in modum florere cœpit. Templúmq; sanè perelegans nobilium vicinorum, & sui Thesaurarii impensis positum, quod tribus excelsis pyramidibus, & aduenientibus quasi gratulatur, atque *Fontibus* opulento cœnobio à Thurstino Eboracensi Archipræsule in cõspectu fundato æmulabatur. Ad alteram huius Templi partem Cantorum collegiolum ab Henrico Both Archiepiscopo Eboracensi constructum vidimus: ab altera parte tumulum terreum satis grandem, *HilshoW* dicunt, quem à Danis aggestum perhibent. In ipso templo auorum memoria Wilfridi acus celeberrima fuit; id erat angustum in cryptoporticu foramen quo mulierum pudicitia explorabatur. Quæ enim castæ erant facilè transibant, quæ dubia fama, nescio quo artis miraculo constrictæ, detinebantur. Fontibus illis, (*Fountains* nos vocamus,) originem dederunt duodecim Monachi Eboracenses, qui cùm astrictiore vitæ genere Deo inseruire arderent, sua claustra deseruerunt. Quibus post multas molestiarum messes hoc monasterium Thurstinus Archiepiscopus Eboracensis construxit. Horum non meminissem si D. Bernardus eorum institutũ non tantoperè in suis epistolis approbasset.

S. VVilfrids needle.

Fountains.

Vro non multò inferiùs adsidet exiguum oppidulum *BurroWbrigde* appellatum, à ponte quo flumen iungitur, qui nunc pons è viuo saxo sublimis & eximius est; sublici-

Burrovvbridge.

um autem EdWardi secundi tempore videtur fuisse. Legimus enim cùm Anglorum proceres regem illũ & Remp. agitarent, Humfredum de *Bohun* Herefordiæ Comitem dum per hunc transiret, ex rima à milite sub ponte latente, per inguina transfossum fuisse. Iuxta hunc pontem ad occasum in tribus diuersis agellis, quatuor vastos lapides pyramidali forma, sed rudi admodum opera recta quasi linea positos vidimus. Duæ mediæ Pyramides, quarum alteram sacra illa auri fames frustrà nuper subuertit, ferè contiguæ erant, exteriores non magno, sed pari ferè interstitio ab his vtrinque distant. De his nihil aliud habeo, quod dicam, nisi quòd cum nonnullis existimem Romanorum fuisse trophæa ad ipsam militarem viam erecta quæ hàc duxit. Vulgi enim fabellas, qui has *Cacodæmonum sagittas* vocant, quibus antiquas vrbes cõfixerunt, libens omitto. Non tamen hoc omittam quòd plurimi, & illi quidam docti has non è viuo saxo sed arena pura & vnctuoso aliquo factas esse existimarint. Cuiusmodi cisternas Romæ fuisse ex arena fossitia & vehementissima calce ita constructas meminit Plinius, vt lapides viderentur.

Pyramides.

Isurium.

Magis ad orientem ab hoc ponte ISVRIVM Brigantum vrbs vetusta à præterfluente *Vro* nomine accepto olim floruit, sed multis retrò sæculis à fundamentis excisa. Viculus autem qui eius loco emicuit, ad testandam vetustatem *Ealdburg*, & *Aldborrow* id est *antiquus Burgus*, dicitur. Nam in ipsa vrbis area restibiles sunt agri & pascua, vix quidem, vt vestigia eius notari possint. Laboraret certè ipsa Annalium fides, vt hoc Isurium fuisse crederemus, nisi Vrus fluminis nomen, Romani nummi assiduè eruti, & distantia quam inter hoc & Eboracum interposuit Antoninus fidem facerent. Ad XVI. enim milliare Italicum hinc defluens Vrus, quem Saxones iam *Ouse* dixerũt, quod *Ousburne* amniculum recepit, EBORACVM siue EBVRACVM vrbem interluit, quam Ptolemæus in libro Magnæ Constructionis secũdo BRIGANTIVM vocat, si liber non sit corruptus, quòd Brigantium caput esset. Nennius *Caer Ebrauc*, Britanni *Caer Effroc*, Saxones [*EuerWic* & *EoferWic*,]

Aldborrovv.

Eboracum. Yorke.

Wic,] nos hodie *Yorke* dicimus. Nec mihi persuaderi patiar, aliunde Eburacum deductum, quàm ab *Vro* flumine, ita vt sonet, ad vel secũdum *Vrum*; sic Ebvrovices Galliæ ad *Eure* flumen, iuxta *Eureux* in Normannia consedêrunt: sic Ebvrones Belgicæ propè *Ourt* flumen in diœcesi Leodiensi, & Eblana Hiberniæ, *Lefny* flumen attingit. Vrbs hæc totius Angliæ secunda, huius regionis pulcherrima, vniuersæque septentrionali parti, & præsidio, & ornamento est singulari. Amœna, ampla, munita ædificiis tam priuatis, quam publicis exculta, opibus, ciuibúsque referta, & Archiepiscopali sede præclara. *Vrus*, qui nunc *Ouse*, à septentrionali parte in meridiem placidè delabens, vt dixi, intersecat, & quasi in duas vrbes diuidit, quæ lapideo ponte, vastissimo omnium quos vidi fornice, coniunguntur. Pars occidentalis quæ minùs frequens est, mœnibus pulcherrimis, cum flu. quadrata facie concluditur, portáque vna *Mikell barre*, id est porta magna, vocant, aduenientes admittit. A qua longa & spatiosa protenditur ad pontem platea elegantibus obsessa ędibus quibus à tergo subiacent vtrinque horti consiti, & post ęos ad mœnia vsque campi exercitiis dicati. In quorum australi quem faciunt cum flumine angulo, molem æditiorem futuro castro, vt videtur, iactam, *Olde bale* nominant, eminere vidimus, quam Guil. Melton Archiepiscopus (vt in Archiepiscoporum vitis legitur) *primum spissis, & longis* 18. *pedum tabulis, posteà lapideo muro fortiter inclusit*, quæ iam tamen disparuerunt.

Foss. fl.

Pars orientalis quæ tota est ædificiis condensa, & angustioribus plateis conclusa, formam habet quasi lenticularem, firmissimis item mœnibus armatur, & ad ortũ brumalem *Fossi* profluentis satis limosi profundo alueo munitur, qui in ipsam vrbem cæca via penetrãs, ponte continetur ita ædificiis continuo, vt non pontem, sed perpetuum vicum nemo non iudicet: paulóque inferiùs Ousæ confluit, vbi ad ipsos confluentes è regione molis quam dixi, ad reprimendos ciues firmissimum castrum loco opportuno excitauit Guilielmus Normannus. In quod vetustas

liberè iam diu ſæuiit, ex quo Angli munita loca tanquam ad detractandam militiam receptacula neglexerunt. In hac etiam parte ad ortum æſtiuum Cathedrale templum Diuo Petro ſacrum, magnificum ſanè & perelegans conſurgit; iuxta quod extra mœnia, ſed ſuis mœnibus & flumine incluſum nobiliſſimum Diuæ Mariæ floruit monaſterium, quod Alanus tertius Britāniæ Armoricanæ, & Richmondiæ Comes opulenta cum dote condidit; nunc autem in ædes regias conuerſum, vulgò *The Manour* appellatur. Vnde Eboraci primordia repetam niſi à Romanis non habeo. Vt enim Ebrancum regem quem curioſa credulitas ex Eboraci nomine progenuiſſe videatur, taceam: certiſſimum eſt Legionem ſextam Victricem hîc ſtationem egiſſe, Romanorúmque Coloniam fuiſſe, cùm ex Ptolemęi & Antonini authoritate, tum ex vetuſtate inſcriptione quam in ędibus cuiuſdam Senatoris vidimus in hęc verba:

The Manour.

M. VEREC. DIOGENES IIIIII. VIR.
COL. EBOR. IDEMQ. MORT. CIVEIS,
BITVRIX HÆC SIBI VIVVS FECIT.

Nec non ex Seueri nummo in cuius parte auerſa legitur;

Victor ille quem Andr. Schottus nuper ædidit.

COL. EBORACVM LEG. VI. VICTRIX.

Vnde verò Victor in Cæſarum hiſtoria Eboracum Britannię Municipium dixerit cùm Colonia fuerit, peto vt deliberem; niſi maluerint Eboracenſes, vt olim Prænestini ex Colonia in Municipii ſtatum redigi. Coloniæ enim, cùm, vt Agellius habet, inſtituta, iuraque omnia populi Romani, non ſui arbitrii haberent, magis obnoxia, & minùs libera conditione videbantur. Municipia autem ſuo iure ac legibus vtebantur, Municipéſque tantùm muneris cum populo Romano honorarii participes erant, nullis aliis neceſſitatibus aſtricti: vnde Colonias in Municipia immutari neutiquam mirandum. Sed quorſum iſta?

Municipium Colonia.

Hæc

Hæc nominum differentia in Imperatorum historia, non ita ad amussim obseruata est, quin vnum idemque locus, & Colonia, & Municipium dicatur. Seuerum verò ex illo nummo Coloniam hanc duxisse non asseuerare ausim, cùm Antoninorum tempore Legionis VI. sedem fuisse docuerit Ptolemæus. Seuerum tamen hac in vrbe suum palatium habuisse legimus, animamque in hæc verba hîc exhalasse; *Turbatam Rempublicam vbique accepi, pacatam etiam Britannis relinquo.* Corpus eius hîc militari more à militibus elatum, impositumque in rogum honestatum militum, & filiorum ipsius decursione, in loco, sub hac vrbe, quem sua ætate Radulphus Niger *Siuers* à Seuero dictum tradidit. Cineres in vrnulam auream siue vasculum *Seuerus.* Porphyriticum repositi, Romæ in Antoninorum monumentum illati erant. Nec silentio inuoluendum, quòd hac in vrbe Bellonæ templum extiterit. Inquit enim Spartianus de hac ipsa loquens, *in ciuitatem veniens cùm rem diuinam vellet facere, primùm ad Bellonæ templum ductus est* *Bellonæ templum.* *errore aruspicis rustici.* Quo tempore huius vrbis prætorium siue Tribunal fuit, vel hoc nomine longè felicissimum, quòd Æmilium Paulum Papinianum iuris, & iurisprudentiæ oraculum audiuerit, vt testatur Forcatulus. Anno post *Constantius* Seueri obitum plus minùs centesimo Fl. Val. Constantius *Chlorus.* cognomento Chlorus, Imperator omnibus virtutibus & Christiana pietate insignis, qui huc (vt inquit Panegyristes) diis iam ad intimum terrarum limen vocantibus, accessit; hac etiam in vrbe diem obiit, & Apotheosi in Diuos est relatus, vt è nummis antiquis videre est. Quamuis Florilegus prodat eius tumulum in Wallia repertum fuisse (vt iam diximus) fide digni tamen nobis retulerunt cùm patrum memoria Monachorum ædes diruerentur, in cryptoporticu ædiculæ in qua Constantium situm fuisse opinio erat, lampadem ardentem repertam fuisse. Veteres enim auro in pinguedinis liquorem arte soluto, diutissimè, & per multa sæcula arsurum ignem in sepulchris fouisse scribit Lazius. Hic ex priore coniuge Helena Constanti-

Constantinus Magnus.

num Maximum Romanæ vrbis, vt eſt in antiquis Epigraphis, liberatorem, quietis fundatorem, Reipublicæ inſtauratorem ſuſcepit. Qui Eboraci patris ſpiritum excepit, ſtatimque in Imperatorem leuatus; *Purpuram* (vt habet Panegyricus) *milites vtilitati publicæ, potiùs quam affectibus ſeruientes illi iniecere lachrymanti, equumque calcaribus incitanti, vt depoſcentis exercitus fugeret conatum: ſed modeſtiam eius vicit reipub. felicitas.* Vnde Panegyriſtes exclamat, *O fortunata, & nunc omnibus beatior terris Britannia, quæ Conſtantinum Cæſarem prima vidit.*

Hinc colligi poteſt quanta illis temporibus dignitate præluxerit Eboracum noſtrum, cùm Imperatorum fuerit ſedes. Memorant etiam patrii ſcriptores à Conſtantio Epiſcopali ſede hanc vrbem exornatam fuiſſe: Taurinum autem Martyrem, Eburouicum ſiue *D' Eureux* epiſcopum hîc præſulem egiſſe, non ego tamen cum aliis dicam: nam Vincentius è quo illi hunc errorem hauſerunt, me falſi ſuis ipſius verbis conuinceret. Cùm verò Romani ceſſiſſent, & Britanniam prædæ barbaris reliquiſſent, ſuas etiam miſerias hæc multis malis conflictata pertulit; & vix aliud erat, cùm Scotica, & Saxonica bella ſeneſcerent, quã magni nominis vmbra. Cùm enim Paulinus, Saxonibus qui hanc regionem occupârant, Chriſtianam religionem annunciaret, in eam ſolitudinem redacta iacuit, vt non ſuperfuerit eccleſiola in qua EdWinus Rex baptiſmum ſubiret, qui anno à Virginis partu DCXXVII. oratorium ex ligno poſuit, cumq; maiorem iam eccleſiam è ſaxo moliretur, vix iactis fundamentis, morte præreptus ſucceſſori ſuo

Scotia Archiepiſcopo Eboracenſi olim ſubiecta.

OſWaldo perficiendum reliquit. Iam inde eccleſiaſtica dignitas in hac vrbe conualuit, pallioque ab Honorio P P. miſſo facta eſt Ciuitas Metropolitana, quæ præter duodecem in Anglia Epiſcopatus, in omnes Scotiæ epiſcopos Primatis iure fungeretur: ſed ante quingentos annos defecit à ſua Metropoli Scotia, & ipſa Metropolis alios vicinos epiſcopatus, tenues illos quidem, & ferè vmbratiles ita deuorauit: vt iam quatuor ſolum in ſua Diœceſi habeat, Du-

at, Dunelmensem scilicet, Cestrensem, Carliolensem, & Mannensem siue Sodorensem in Mannia insula. Egbertusque Archiepiscopus (qui circa annum Salutis 740. floruit) *omnium Liberalium artium* (sic habet Malmesburiensis) *armarium, vt ita dicam, & sacrarium, nobilissimam Bibliothecam Eboraci constituit.* De qua AlcWinus Eboracensis Caroli Magni Præceptor, Parisiensis Academiæ primus institutor, atque vnicum huius vrbis decus, in Epistola ad Carolum illum: *Date mihi exquisitioris eruditionis scholasticæ libellos, quales in patria habui, per bonam, & deuotissimam Egberti Archiepiscopi industriam. Et si placet sapientiæ vestræ, remittam aliquot ex pueris vestris, qui excipiant inde quæque necessaria, & reuehant in Franciam flores Britanniæ, vt non sit tantummodò in Eboraco hortus conclusus, sed etiam in Turonica emissiones Paradisi.* Tunc etiam multis & magnis beneficiis Ecclesiam Eboracensem principes cumulauerunt, præcipuè Vlphus Toraldi filius (ex veteri libro adnoto, vt rara quædam consuetudo in dotandis ecclesiis elucescat) *Dominabatur Vlphus ille in occidentali parte* Deiræ *& propter altercationem filiorum suorum senioris, & iunioris super Dominiis post mortem, mox omnes fecit æquè pares. Nam indilatò Eboracum diuertit, & cornu quo bibere consueuit, vino repleuit, & coram altari Deo, & beato Petro Apostolorum principi omnes terras & redditus flexis genibus propinauit.* Quod cornu ad patrum vsque memoriam reseruatum fuisse accepimus.

Bibliotheca.

Flacc. Alcwinus, siue Albinus floruit 780.

Sic vrbs Saxonico imperio aliquandiu florentissima fuit, donec Danica tempestas ab Aquilone proruens eam ruinis ingentibus rursus deformarit, & funestis cædibus cruentarit; id quod Alcuinus ille in Epistola ad Egelredum Northumbriæ Regem præsagiisse videri possit; *Quid significat,* inquit, *pluuia sanguinis, quam Quadragesimali tempore, in Eboraca ciuitate quæ totius regni caput est, in ecclesia B. Petri vidimus de borealibus domus sereno aëre de summo tecto minaciter cadere. Nonne potest putari de Borealibus partibus venire sanguinem super terram.* Maximis

enim, & miserrimis sequenti sæculo calamitatibus in Danica vastatione intabuit. Anno certè salutis 867. bellis continuis ita quassata erant mœnia, vt Osbrightus, & Ella Nordanhumbrorum reges, dum Danos persequerentur, nullo negotio in vrbem irruperint. Qui ambo cruentissimo prælio in media vrbe interfecti, Danis qui in vrbem se receperant, victoriam reliquêrunt. Vnde Guil. Malmesburiensis; *Eboracum furori Aquilonarium gentium prima semper obnoxia, barbaricos Danorum motus excepit, & ingemuit, multis ruinis conquassata:* Verùm vt ipse idem testatur author, Athelstanus noster Danis extorsit, & castellum quod hîc firmauerant, funditùs subuertit. Nec succedentibus tamen annis se omninò bellis explicuit, cùm seculum illud vrbium subuersionibus fatale decurreret.

Alfredus Beuerlacensis in Bibliotheca D. Burghlæi Thes. Angliæ.

Verùm vt his malis finem, ita etiam Eboraco ferè excidium intulerunt Normanni; cùm enim Suenonis filii Danica classe CCXL. nauium in proximo terram conscendissent, præsidiarii Normanni, qui in vrbe duo castella tenebant, veriti ne domus suburbanæ hostibus ad implendas fossas vsui forent, eas succendêrunt: sed agitantibus ventis diffusum est in vniuersam vrbem incendium, vt iam tota arderet, cùm Dani irruentes miseranda vbique cæde grassarentur, Normannis trucidatis, Guilielmo Mallet, & Gilberto *Gant* viris primariis reseruatis vt cum militibus *decimarentur*. Decimumque enim quemque è Normannis sorte ad supplicium elegerunt. Vnde ita in vltionem excanduit Guilielmus primus, vt in ciues, quasi à Danis stetissent, internecione, in ipsam verò vrbem redintegratis flammis sæuiret; & (vt refert Malmesburiensis) *ita vicos adiacentes corrupit, ita fertilis prouinciæ nerui præda succisi erant, humusque per sexaginta milliaria penitùs inculta iacuit, vt vrbes olim præclaras, turres proceritate cœlo minantes, agros pascuis lætos, si quis tum vidisset peregrinus, ingemisceret: si quis vetus incola, non agnosceret.* Quanta autem anteà fuisset ex Censuali Angliæ libro habe: *Tempore EdWardi Confessoris fuerunt in ciuitate Eboraca sex scyræ, præter scyram*

Decimatio.

Archie-

Archiepiscopi. Vna vastata est in Castellis. In quinque scyris fuerunt 1428. *mansiones hospitatæ. In scyra Archiepiscopi* 200. *mansiones hospitatæ.* Post funestas has euersiones de hac Nechamus noster sic cecinit:

Visito quam felix Ebraucus condidit vrbem,
Petro se debet pontificalis apex.
Ciuibus hæc toties viduata, nouisque repleta,
Diruta prospexit mœnia sæpe sua.
Quid manus hostilis queat, est experta frequenter,
Sed quid? nunc pacis otia longa fouent.

Eius enim tempore, cum placidissima pacis tranquillitas has turbulentas tempestates excepisset, rediuiuis opibus resurrexit, licèt sæpius à Scotis, & seditiosis excidio destinata: Regnante tamen Stephano, damnum fecit longè maximum ex fortuito incendio, quo hausta fuerunt Cathedralis ecclesia, Mariæ monasterium, aliæque religiosæ ædes, & etiam (vti creditur) instructissima illa Bibliotheca, quam Alcuinus Egelredum Archiepiscopum præceptorem suum instituisse prodidit. Mariæ verò monasterium citò pristinam dignitatem noua structura recuperauit, Ecclesia autem Cathedralis seriùs, nec ante EdWardi primi tempora: tunc enim noui operis fundamenta iecit Ioannes Romanus ecclesiæ Thesaurarius, quod Ioannes eius filius, Guilielmus Melton, & Ioannes Thoresby omnes Archiepiscopi, paulatim ad summam, qua nunc cernitur, elegantiam, perduxerunt, non sine vicinæ nobilitatis ope, præcipuè Perciorum, & Vauasorum, quod eorum insignia gentilitia in ipso templo, & pro foribus ostendunt. Sub idem tempus etiam ciues nouis mœnibus, & crebris dispositis turribus vrbem circummuniêrunt, optimisque legibus instituerunt. Richardusque secundus, vt Comitatus per se *incorporatus* esset, concessit, Richardusque tertius castrum ex integro construere cœpit. Et ne quid deesset, Henricus VIII. patrum memoria Concilium siue Senatum hîc constituit, non dissimile Parlamentis Gallicis, ad Septentrionalis huius plagæ causas ex æquo &

The Councell established in the North.

bono iudicandas, quod constat ex Præside, Consiliariis VIII. Secretario, & subadiuuis. Quod ad Eboraci Longitudinem attinet, XXII. partibus, XXV. scrup. Latitudinem LIIII. part. X. scrup. Mathematici nostri descripserunt. Hactenus de Occidentali parte, & vrbe Eboraco, quæ nec illius, nec cuiusquam alterius partis censetur, sed suis gaudet immunitatibus, iurisdictionemque in vicino ad occasum agro habet, quam libertatem de *Anstie*, alii *The Auncientie*, ab antiquitate vocant; alii verò à Germanica dictione *Anstossen*, quæ limites denotant, coniectura satis probabili deduxerunt.

Anstie.

Ousa Eboracum iam relinquens vertigine illa aquarum quam *Higram* dicimus, subinde exagitatus defluit per *Bishopps thorp*, i. *Episcopi villam*, quam Gualterus Greius Archiepiscopus Eboracensis numerata pecunia acquisiuit, & vt procuratoribus regiis, qui in episcoporum bona, cùm sedes vacant, sæuire solent, occurreret, Decano & Capitulo Eboracensi dedit, ea lege vt successoribus suis semper concederent. E quibus Richardus *Le-Scrope* Archiepiscopus Ebor. vir igneo ingenio, & rebus nouandis apto læsæ maiestatis hoc ipso in loco à Rege Henrico IIII. damnatus erat, contra quē seditionis signa sustulerat. Postea *CaWood* Archiepiscoporum castrum eidem flumini adsidet quod Athelstanus Rex, vt accepi, ecclesiæ donauit. Cui ad alteram ripam *Ricall* obiacet, vbi Haraldus *Haardread* cùm numerosa Danorum classe applicuit. Inde Ousa irrigat *Selbye* oppidulum non infrequens vbi Rex Guilielmus primus Collegium in S. Germani memoriam posuit, qui Pelagianam hydram sæpius in Britannia renascentem feliciter confixit. Demùm Humbrum petit per *Drax* viculum monasterio iampridem celebrem, vbi (authore Guil. Neubrigensi) Philippus de *Tollenilla* castrum habuit obiectu amnium, siluarum atque paludum munitissimum, quod ille ingentibus commilitonum animis & ciborum armorumque apparatu fretus contra Stephanum regem propugnauit, sed breui expugnatum in Regis potestatem concessit.

* Bishopps thorp.

1405

Cavvood.

Drax. *

East

East riding, siue pars Orientalis, secunda huius regionis portio, in qua PARISOS locauit Ptolemæus, ab Eboraco ad ortum iacet. A Septentrione, & occasu Deruentionis fluminis arcuato decursu, à meridie Humbro æstuario, & ab Ortu Oceano Germanico circumclusa. Ad mare, & Deruentionem vtcunque est gleba felici, media verò nihil aliud est, quàm surgentium montium congeries, *Yorkes Wold*, id est, *montes Eboracenses* vocant. *Deruentio*, Anglis *Der Went*, non procul ab ipso littore effusus primùm in occasum, inde in meridiem se flectit per *Aiton* & *Malton*, de quibus cùm ad Septentrionalem regionis partem spectent, suo loco dicemus. Quàm primùm verò hanc partem subintrauit, defertur haud procul à ruinis veteris castri *Montferrant*, cuius olim domini erant Fossardi viri nobiles iuxtà ac opulenti: verùm cùm Guil. Fossarde pupillus regius Guiliel. Crasso Comiti Albæmarliæ in tutelam datus, iam adolescens vim eius sorori obtulisset, Comes in facti inuidiam castrum solo æquauit, & nobilem adolescentem solum vertere coegit. Sed post Comitis tamen mortem hæreditatem denuò recuperauit, filiamque vnicam reliquit, quæ nupta Roberto Turnhamo peperit vxorem Petri de *Malo-lacu*, cuius posteri hac Fossardorum hæreditate aucti, Barones erant longè clarissimi. Parùm hinc abest ripæ impositum *Kirkham*, id est, *ecclesiæ locus*, Canonicorum enim collegium ibi fundauit Gualterus Espec vir summo loco, per cuius filiam peramplum patrimonium dotale Rossorum familiæ accreuit. Inde sed inferiùs Deruentio sui cognominis vrbem habuit, quam DERVENTIONEM vocat Antoninus, & ad VII. ab Eboraco lapidem statuit. Notitiarum liber præfectum numeri Deruentiensis sub Britanniarum Duce in hac egisse memorat, Saxonicoque imperio villa illa regia fuisse videtur, quam iuxta amnem Dorouentionem sitam tradit Beda; in qua, vt ille author est, Eumerus sicarius EdWinum Regem Nordanhumbrorum gladio petiit, & transuerberasset, nisi famulus se interponens

Eastriding. *Parisi.* Montferrant. *Historia Meauxensis.* Deruentio.

principis vitam ſua morte redemiſſet. Locum nunquam ſignare potuiſſem, niſi mihi lucem prætuliſſet vir ille politiſſimus Robertus Marshall, quem dixi. Is enim me docuit ad eandem quam dixi, ab Eboraco diſtantiam Deruentioni flumini adpoſitum eſſe oppidulum *Auldby*, id eſt, ſi è Saxonico conuertas *Antiqua habitatio*, vbi nonnulla vetuſtatis indicia, & in æditiori ad flumen colle antiqui caſtri extant adhuc rudera, vt non poſſit non Deruentionem fuiſſe. Hinc flumen *Stanfordbridge* ſubluit, qui etiam à bello ibi commiſſo *Battlebridge* vocatur. Ad pontem enim illum Haraldus Rex Angliæ Haraldum *Haardread* Norvvegum, qui ducentis nauibus Britanniam infeſtabat, & iam ad *Richal* populabundus terram conſcenderat, magna Danorum ædita ſtrage iuſto prælio interfecit, tantumque auri pondus victori Anglo inter ſpolia obuenit, quantum duodecim iuuenes ceruicibus vix ſuſtinere poterant, vt author eſt Adamus Bremenſis. Hoc prælium vix nouem dies ante Guilielmi Normanni aduentum confectum eſt, quo tempore ſolutior Anglorum luxus excidium prædixiſſe videbatur. ſed de hoc iam antè diximus.

Battlebridge.

Deruentio, qui imbribus auctus & quaſi irritatus ſæpiùs ripas contemnit, & vicinis pratis ſuperinfunditur, hinc *VVreshill* caſtrum nitidum, & munitum præteriens quod Thomas Percius Vigorniæ Comes conſtruxerat, velocior in Ouſam proſilit. Qui iam auctiores vndas trahens delabitur prope *HoVVden* oppidum mercatorium, cuius celebritas non eſt ab elegantia, aut frequentia, ſed quòd nomen territoriolo adiuncto fecerit, (quod *HoVVdenshire* inde dicitur) & Collegiatam iampridem quinque Præbendariorum eccleſiolam oſtendat, cui adiunctæ ſunt Dunelmenſium Epiſcoporum ædes, qui ampliſſimas poſſeſſiones eò loci habent. E quibus VValterus Skirlavv qui floruit circa annum 1390. vt in libro Dunelmenſi legitur, *Campanile huius eccleſiæ ſummæ magnitudinis conſtruxit, vt ſi fortuita aquarum eueniret inundatio, incolis eſſet perfugium.*

VVreshill. *Abus æſtuarium.* Hovvden. Hovvdenshire.

Iam

Iam Ousa spatiosior, celer, freménsque in Abvm æstuarium aquas inuehit suas, sic enim Ptolemęo vocatur, quod Saxonibus & nobis *Humber*, vnde regionem vltra hoc generali nomine *Nordamhumbriam* dixerunt. Vtrunque nomen ex *Aber* Britannico deflexum videatur, quod fluminis ostium illis denotat, & huic κατ' ἐξοχὴν impositum existimem, quòd *Vrus*, siue *Ousa* plurimos fluuios suo hospitio exceptos in hoc deducit, aliaque maximi nominis flumina in illud euoluuntur. Et certè totius Britanniæ æstuarium est amplissimum, & piscosissimum. Exæstuantis Oceani accessibus adauctum, & iisdem retrò remeantibus, suas illiúsque aquas vehementissimè vasto cum murmure, non sine magno nauigantium periculo agit, vnde Nechamus: Humber.

Fluctibus æquoreis nautis suspectior Humber,
Dedignans vrbes visere, rura colit.

Historiámque nostram sequutus quasi ab Hunnorum Rege nomen inditum fuerit, subiungit;

Hunnorum princeps ostendens terga Locrino,
Submersus nomen contulit Humbris aquæ.

De quo etiam alius Poëta:

Dum fugit, obstat ei flumen, submergitur illic,
Déque suo tribuit nomine, nomen aquæ.

Neque Nechami quidem tempore vrbes ad hoc æstuarium visebantur, sed superiori & inferiori ætate floruit his locis vrbs vna & altera. Romano sæculo non procul à ripa ad *Fonlnes* minorum gentium flumen, vbi *Wighton* nunc cernitur frequens agricolarum oppidulum, olim fuit Delgovitia, quod vt distantiam à Deruentione in argumentum non arripiam, nominis tum similitudo, tum significatio docet. *DelgWe* enim Britannis Deorum gentilium statuas significat, & in viculo huic oppidulo adiuncto Saxonicis etiam temporibus idolorum fanum maxima in gloria erat; quod à diis gentilibus tunc *Godmundingham*, nunc *Godmanham* eodem sensu vocant. Nec dubito quin ipsis Britannicis temporibus celebre fuerit aliquod oracu- Delgouitia. Beda. Godmanham. Deorum fanum.

lum, cum superstitio fusa per omnes gentes hominum occupasset imbecillitatem. Cùm autem Paulinus Nordanhumbris Christum prædicaret, *Coi-fi* qui sacrorum gentilium pontifex erat, Christianam religionem complexus, hoc fanum impietatis domicilium iniecta lancea primus profanauit, destruxit, & cum omnibus, vt inquit Beda, septis suis succendit. Hinc magis ad Ortum Hullus flumen Humbrum petit, qui fontes habet iuxta *Driffeild* vicum, Alfredi eruditissimi Nordanhumbrorum Regis monumento & aggestis hincinde tumulis notum. Properat vicinus Beuerleæ, siue *Beuerly*, quod monasterium in *Deir-Wand*, id est, *in silua Deirorum*, vocare videtur Beda, oppidum amplum & perfrequens. PETVARIAM Parisiorum è nomine & situ coniectes, licèt nihil vetustius prætendat, quàm quòd Ioannes cognomento de *Beuerly* Archiepiscopus Eboracensis, vir, teste Beda, & pius, & doctus cùm episcopatu se abdicasset terrena auersatus, huc se contulerit, & diem circa annum salutis 721. obierit. Huius memoriam adeò sanctam habuerunt Reges, & præcipuè Athelstanus, qui illum vt Deum tutelarem ita coluit, postquam Danos fudisset: vt multis & magnis immunitatibus locum dotauerint, & asylii ius concesserint, quod obæratis, & rerum capitalium suspectis liberum, & tutum erat perfugium. In quo statuebatur cathedra è saxo cum hac inscriptione:

Driffeild. Beuerley. *Petuaria.* *Vita I. de Beuerley.* *Asylum.* *

> HÆC SEDES LAPIDEA *Freèdstooll* DICITVR, i. PACIS CATHEDRA, AD QVAM REVS FVGIENDO PERVENIENS OMNIMODAM HABET SECVRITATEM.

Vnde in iustam magnitudinem creuit oppidum, inquilinorum magna indies confluxit multitudo, ciuésq; ex Hullo flu. ad maritima commoda incile duxerunt, quod nauiculis subuehendis par est. Paulò inferiùs *Cottingham* oppidum

Hull flu. * Cottingham.

dum rusticanum satis longum procurrit, vbi castrum in ruinas iam dissipatum extruxit (licentiam permittente Rege Ioanne) R. Estoteuil vir maximi nominis, cuius hæreditas Dominis de *Wake* per nuptias obuenit, & per filiam Ioannis de *Wake* ad Edmundum Cantii Comitem, ex quo nata est Ioanna mater bellicosissima illius EdWardi Walliæ Principis, qui toties de Gallis victoriam reportauit. *Hullus* cum iam sex mill. pass. hinc emensus fuerit, in Hubrum effunditur, iuxtaque ostium sui nominis vrbem habet, *Kingston vpon Hull*, sed vulgò *Hull*, olim vt nonnullis placet *Einenengcliff*. Paucos ante annos, tempore nimirum Richardi Secundi hæc ex viculo, & piscatorum casulis in eam dignitatem emersit, vt magnificis ædificiis, firmis propugnaculis, nauibus instructissimis, mercatorum copia, & rerum omnium affluentia sit nunc emporium huius tractus longè celeberrimum. Quæ omnia accepta ferunt ciues partim Michaeli *De-La-Pole*, qui priuilegia huic impetrauit, cùm illum è mercatore Hullensi ad Comitis Suffolciensis dignitatẽ Richardus II. euexisset, partim quæstuosæ mercaturæ ex Islandiæ piscibus induratis, (*Stockfish* vocant) è quibus diuitias congesserunt maximas. Vnde breui admodum spatio lateritio muro, crebrisque turribus vrbem suam sepserunt, quà flumine non defenditur: tantamque vim lapidum in nauium saburram detulerunt, vt inde omnes vrbis regiones pulcherrimè constrauerint. Pro magistratu (vt à ciuibus accepi) primùm Custodem habuit, inde Balliuos, posteà Maiorem cum Balliuis, ab Henrico autem Sexto demùm impetrarunt vt Maiorem & Vicecomitem haberent, & ipsa vrbs Comitatus esset (vt nostri Iurisconsulti loquuntur) per se incorporatus.

Estoteuil. VVake. Kingston vpon Hull. Stockfish. Cobblestones.

Ab hac vrbe promontorium auido procursu in mare se emittit, quod OCELLVM Ptolemæus, nos *Holdernesse*, & Monachus quidam *Cauam Deiram*, quasi cauam Deirorum regionẽ vocat, eadem significatione qua *Cœlosyria*, id est, Syria caua, nominatur. In hoc primùm occurrit sinuoso in littore *Headon*, olim si famæ veri amplificatrici

Holdernesse. *Ocellum.* Headon.

credere libet, (nec fidem ego abnuam) mercatorum & rei nauticæ industria ad summam dignitatem euecta, à qua, vt locorum non minùs quàm hominum incerta est conditio, ita decidit Hulli vicinitate, & portus obstructione exhausta, vt vix tantillum splendoris præ se tulerit. Nunc tamen ad pristinæ dignitatis spem reuiuiscere videtur. Deinde promontorio adsidet antiquum oppidum quod Antoninus PRÆTORIVM dixit, sed nostra ætas *Patrington*, vt

Prætorium. Patrington.

Itali ex *Prætorio* oppido etiam *Petrouina* fecerunt. Hîc me falsum non esse & distantia à Delgouitia, & ipsum superstes nomen probat; quod quodammodo etiam innuit, hoc idem esse quod in Ptolemæi exemplaribus PETVARIA pro *Prætorium* corruptè concipitur. An verò hoc nomen acceperit, vel ex Prætorio vbi ius diceretur, vel ex laxo aliquo, & magnifico ædificio, quod Prætorium etiam à Romanis vocabatur, non constat. De vetustate autem sua, & portus olim opportunitate glorientur incolæ, nec de amœnitate minùs glorientur. Amœnissimo enim fruitur prospectu, hinc Oceanum apertissimum, illinc suis littoribus nobile æstuarium conclusum, & viridantes Lincolniensis agri oras è regione prospicit. Militaris Romanorum via * à Vallo, quam primùm Antoninus persequutus est, hîc terminatur. Ad mare enim, flumina, aut vrbes eiusmodi publicas vias terminari scripsit Vlpianus. Inde in ipsa promontorii lingula, quà maximè in conum contrahitur, & *Spurnhead* dicitur, *Kellnsey* visitur viculus, qui planè loquitur hoc ipsissimum esse OCELLVM Ptolemæi, non vti ex Ocello *Kellnsey* deducitur, ita *Ocellum* proculdubio ab *Y-kill* factum est, quod Britannis promontorium, siue angustum terræ tractum significare iam antè diximus.

* *Picts vvall.*

Rauenspur & Rauensburge.

Kellnsey.

Sisterskerk.

Ab Ocello littus sensim se retrahit, & molliter incuruum ad Septentriones pergit per *Ouerthorne*, & *Witherensey* ecclesiolas à sororibus quæ construxerunt, *Sisterskirke* appellatas; & inde per *Skipsey* quod Drugo primus Holdernessiæ Comes castro firmauit. Vbi littus iterum in

Sinus salutaris. *

altum

altum prouehi incipit, sinum admittit, Ptolemæo Ευλίμενον Gabrantouicorum, quem Latinorum interpretes, alii PORTVOSVM SINVM, alii SALVTAREM vertcrunt. Quorum neutrum vim Græci verbi meliùs exprimit, quàm viculi nomen in eius recessu, quem *Suerby* vocamus. Quod enim tutum, & periculo vacuum, id Britanni, & Galli *Seur* dicunt, vti nos etiam Angli qui forsitan à Britannis illud hausimus. Non est ergo cur ambigamus hunc ipsum fuisse Ευλίμενον Gabrantouicorum, qui in vicinia habitârunt, vbi nunc *Bridlington* oppidum, notissimum Ioanne de *Bridlington* vate monastico, in cuius vaticinâtes rhythmos omnino ridiculos incidimus. Nec procul hinc longo tractu versus *Drifeild* fossa ab Holdernessiæ Comitibus ad terras disterminandas producta fuit, quam *Earles dike* vocarunt. Vnde autem hic popellus GABRANTOVICI nominati fuerint, rimari non ausim, nisi à capris quas *Gaffran* Britanni vocant, & quarum non alibi in Britannia maior copia inueniatur. Nec hæc absurda nominis notatio videatur, cùm Ægira Achaiæ à capris, *Nebrodes* Siciliæ à damis, & *Boëtia* Græci à bobus nomina mutuentur. Promontoriolum quod suo flexu hunc sinum effecit, *Flamborough head* vulgò, Saxonicè [*Fleamburg*] ab authoribus dicitur, qui Idam Saxonem harum regionum primum domitorem, ad hoc appulisse memorant. A Pharo nomen sumpsisse credunt nonnulli, quæ noctu ad portum illum indicandum flammas prætenderit. *Flam* enim è lingua prouinciali Britanni etiamnum retinent, & hoc flammato capite in chartis suis Hydographicis depingunt nautæ. Sunt tamen qui existimant hoc nomen ex *Angloen* Daniæ, auita Anglorum sede in hanc insulam deuenisse, (ibi enim est *Flemsburg* oppidum,) Anglosque inde sic nominasse; quemadmodum Galli, authore Liuio, Mediolanum Italiæ appellârunt à nomine relicti ab eis in Gallia Mediolani. Nihil certe hoc in loco percunctando accepi de riuis illis (*Vipseis* vocant) quos cæcis fontibus emanare alternis annis, magnóque &

Suerby.

Gabrant. *

Flamboroug head.

Idam.

torrenti impetu mare petere iuxta hoc promontoriolum ſcripſit Gualterus Heminburgenſis. Habe tamen quod de illis ſcribit Guilielmus NeWbrigenſis qui eo loci natus: *Famoſæ illæ aquæ, quas vulgo* Vipſeys *vocant, numeroſa ſcaturigine è terra proſiliunt, non quidem iugiter, ſed annis interpoſitis, & facto torrente non modico, per loca humiliora in mare labuntur, quæ quidem cùm ſiccantur ſignum bonum eſt. Nam earum fluxus futuræ famis incommodum non fallaciter protendere dicitur.*

Comites Albemarliæ & Holderneſſiæ. Genealogia antiqua.

Hanc Holderneſſiam regiunculam Guilielmus primus Drugoni de *Bouer* Flandro dedit, cui etiam neptem in vxorem dederat; quàm cùm ille veneno ſuſtuliſſet, fugaque ſaluti conſuluiſſet, ſucceſſorem habuit Stephanum Odonis filium, Albæmarlæ in Normannia Dominum, ex Campaniæ Comitum familia oriundum; quem Guilielmus Primus, quia ſibi è ſorore vterina nepos erat, Comitem Albæmarlæ, & Holderneſſiæ dixit, cui ſucceſſit filius Guilielmus cognomento Craſſus. Eius autem vnica filia HaWiſia tribus maritis ordine enupta ſingulos hoc titulo adauxit, Guilielmum ſcilicet de *Magna-villa* Eſſexiæ Comitem, BaldWinum Betonium, & Guilielmum Fortium, ſiue de *Fortibus*, è quo ſolo prolem ſuſcepit Guilielmum, quem ſequutus eſt Guilielmus filius. Cuius vnica filia Auelina Edmundo * *Gibboſo* Lancaſtrenſi comiti in matrimonium data, ſine prole obiit. Lautum tamen ſuum patrimonium Henrico Duci Lancaſtriæ mariti ex fratre nepoti, eiuſque poſteris reliquit, vnde Lancaſtrenſi familiæ coaluit. Inſequentibus tamen ſeculis (Holderneſſiæ titulo obliterato) EdWardum *Plantagenet* Eboraci Ducis filium in Albemarliæ Ducem, patre eius ſuperſtite, creauit rex Richardus II; Henricus item IIII. Thomam filium Clarentiæ Ducem, & Albemarliæ Comitem fecit, quem titulum Richardo de *Bello-campo* WarWici Comiti in honoris acceſſionem Henricus ſextus poſteà adiunxit.

* Crouch-backe.

*

Vix duobus paſſ. millibus ſupra Flamburgi promontorium

torium pars borealis huius regionis, siue *Northriding* incipit, quæ cæteris partibus prætenta, à mari auspicata longissimo tractu, sed minùs lato per LX. mill. pass. ad Westmorlandiam in occasum protenditur; hinc Deruentione, & aliquandiu *Vro* fl. illinc continuo *Tesis* decursu, quo à Dunelmensi Episcopatu ad Boream seiungitur, comprehensa. Nec incommodè hæc regio in tres partes distribui possit, *Blackamore*, *Northalluertonshire*, & *Richmondshire*. Northriding.

Quæ ad ortum & mare vergit *Blackamore*, & *Cliueland*, hoc est terra nigra, montana, & cliuosa dicitur: cautibus enim, montibus, & siluis passim exasperatur. Oram maritimam *Scarborough* castrum celeberrimum illustrat, [*Scearburg*,] id est, *Burgus in præerupta rupe*, olim dictum. Cuius descriptionem habe tibi ex Guilielmi Newbrigensis historia: *Rupes stupendæ altitudinis, & amplitudinis, præruptis ferè ex omni parte scopulis inaccessa mare irrumpit, quo tota ambitur, exceptis tanquam faucium quarundam angustiis, quas aperit ad occidentem, habens in summo planitiem speciosam, herbidam, & spatiosam, tanquam sexaginta iugerum, vel eo amplius, fonticulum quoque aquæ viuæ ex saxo profluentem. In ipsis autem faucibus, ad quas sine labore non ascenditur, turris regia sita est, & sub iisdem faucibus vrbis initium est in Austrum & Aquilonem vtrumque latus spargentis, frontem verò ad occidentem habentis: & a fronte quidem proprio muro, ab oriente verò rupe castelli munitur, porrò vtrumque eius latus mari alluitur. Hunc locum Guilielmus (Crassus ille Albæmarliæ & Holdernessiæ Comes) castro construendo idoneum contemplatus, sumptuoso opere naturam iuuans, totam rupis planitiem muro complexus est, & turrem in faucium angustiis fabricauit, qua processu temporis collapsa, arcem magnam & præclaram Henricus secundus ibidem ædificari præcipit.* Cùm ille iam Angliæ proceres qui in soluto illo Stephani imperio, Regium patrimonium accîderant, imprimis verò Guilielmum illum Albæmarlium, qui in hoc tractu solus regnaue- Scarborough castle.

rat, & hunc locum quaſi ſui iuris occupârat, in ordinem redegiſſet. De proiectiſſima Thomæ Staffordi audacia, qui cum pauculis Gallis, vt magnis excideret auſis, hoc caſtrum, regnante Martia, ex improuiſo cepit, biduúmque tenuit, nihil attinet dicere: notius hoc eſt, quàm vt meis ſcriptis poſſit innoteſcere. Operæ pretium tamen videatur adnotare vberrimam, & quæſtuoſiſſimam hîc in ſubiecto mari Halecum (ſiue Leucomenidarum, aut Chalcidum, ſi ita mauis) piſcaturam Hollandos, & Flandros exercere, cùm veniam priùs veteri inſtituto ex hoc caſtro impetrauerint. Veniam enim piſcandi ſemper conceſſerunt Angli, honore ſibi reſeruato, vtilitate verò exteris quaſi per deſidiam reſignata. Incredibile enim ferè eſt quantum pecuniæ vim ex hac in noſtro littore piſcatura Hollandi ſibi corrogant. Haleces hæ (ignoſce quæſo ſi paucis diuini erga nos beneficii extra ordinem meminero) Britanniam noſtram non ſine diuino conſilio, numeroſis examinibus quotannis circumnatant. Circa ſolſtitium æſtiuum ex alto littora Scotiæ petunt; quo tempore, quia pinguiores ſunt ſtatim diuenduntur: inde Anglica littora adeunt, & ab Auguſto medio ad Nouembrem optima & vberrima eorum eſt captura à *Scarborrough* vſque ad Tamiſis oſtium. Poſteà aliqua vehementiori procella in Britannicum mare deferuntur, & in eo ad Chriſti vſque natalitia ſe piſcantibus offerunt; hinc Hiberniam vtrinque pernatantes in Septentrionalem Oceanum, circumnauigata Britannia, ſe transferunt, & ad Iunium quaſi ſubſiſtunt. Sed ad rem iam ſe recipiat oratio.

Halecum quæſtuoſa piſcatura.

Teſſe fl.

Inflectitur inde littus cautibus præciſum vſque ad *Teſſe* fluuium, ſinuſque circumducto littore efficitur plus minùs mille paſſ. patens, quem à nominatiſſimo ex lege Roberto *Hoode*, *Robyns Hoods Baye* vocamus. Illum enim (Richardo primo regnante) floruiſſe author eſt I. Maior Scotus, à quo prædonum principis & prædonis mitiſſimi elogio honeſtatur. Inde DVNVS ſinus, à Ptolemæo memo-

Robin Hoods Bay.

memoratus, statim refugiente vtrinque littore ostenditur, cui *Dunesley* viculus adsidet, & huic contiguum *Whitby*, Saxonicè [*Streanesheale*,] quòd Beda sinus Phari interpretatur. Nec illam interpretationem in quæstionem vocare libet, quamuis nostra lingua adeò referat *Sinum salutis*, vt hunc ipsum fuisse Salutarem sinum dixerim, nisi apud Geographum situs aliud persuaderet. Lapides hîc inueniuntur, serpentium in spiram reuolutorum effigie, naturæ ludentis miracula; quæ, vt inquit ille, Natura cùm veris & seriis negotiis quasi fatigata, ludendo efformat. Serpentes olim fuisse crederes, quos lapideus cortex intexisset. Hildæ autem precibus adscribit credulitas, tanquam illa commutâsset, quæ primitiua Saxonum ecclesia, sacerdotum tonsuræ, & Paschatis iuxta Romanum ritum celebrationi pro viribus obsistebat: Synodo his de rebus anno 664. habita in monasterio suo, quod hoc in loco posuerat, & cui ipsa prima præfuit: Edelfleda Oswini regis filia amplissimis redditibus hoc posteà adauxit, vbi & patri iusta soluit. Sed demum Danicæ deprædationis tempestas omninò euertit, & quamuis Serlo Percius instaurârit, cùm statim à Normannorum aduentu eidem præficeretur: nunc tamen antiquæ dignitatis vix tenue præ se fert vestigium. In proximo, prærupto in colle inter duos tamen colles æditiores ad mare Wadæ Ducis Saxonici castrum fuisse ferunt, qui in illa confusa Nordanhumbrorum anarchia, & regulorum laniena, inita cùm Etheredi regis percussoribus societate, Ardulfum regem aperto Marte ad *Whalley* in agro Lancastrensi lacessiuit; sed fortuna adeò aduersa vt suis profligatis, ipse sibi fuga consuleret, posteaque morbo absumptus vitæ fabulam peregit, & hîc in colle inter duo saxa solida septem plus minus pedes alta tumulatur; quæ cum vndecim pedibus distarent, illum gigantea fuisse mole non dubitant affirmare. Eodem in loco longo post tempore castrum posuit Petrus de *Malo-lacu*, quòd quasi gratia, venustateque plenum esset *Moultgrace* Gallicè nominauit) vt in historia Mealsensi legimus) sed cùm circumuicinis

Dunum.
Dunesley.
Serpentes lapidei.
Hilda.
*
VVada Dux ad quem VVadorũ familia ortum refert.
798
VVades graue.
Moulgraue Castle.

grauissimum esset iugum: populus penes quem vsus loquendi, mutata literula *Moultgraue* dixerunt, quo nomine licet nominis ratio minus sit nota, omnibus innotescit. Petrus hîc de *Malolacu*, vulgò *Mauley* dictus, vt in hoc curiosis satisfaciam, è Pictonibus Galliæ oriundus Petri de *Turnham* vnicam filiam regnante Richardo primo, in matrimonium duxit, cuius iure offertissimam hîc adiit hæreditatem, cui septem Petri Barones de *Malo-lacu* suo ordine successerunt, qui pro insignibus areola nigra transuersa, siue *Benda*, in aureo clypeo vsi sunt: verùm cùm septimus sine sobole fatis concessisset, per eius sorores hæreditas inter equestres familias Saluainorum & Bigotorum partita erat.

Barones de Malo lacu.

Iuxta hunc locum, & alibi in hoc littore, repertum est Succinum nigrum, siue *Geate*. Gagatem aliqui esse existimant, quem inter rariores lapides, gemmasque habuerunt veteres. Enascitur verò inter cautes vbi rimis dehiscunt, & priusquàm expoliatur, colore est subrufo, & æruginoso, expolitum autem verè est, vt inquit Solinus, nigrogemmeus. De quo Rhemnius Palæmon è Dionysio:

Geate. Gagates.

Alii sunt, qui carbonem nostrum fossilem Gagatem esse credunt.

——— *Præfulget nigro splendore Gagates.*
Hic lapis ardescens austri perfusus aquarum,
Ast oleo perdens flammas, mirabile visu
Attritus rapit hic teneras seu succina frondes.

Et Marbodæus in suo de Gemmis libello:

Nascitur in Lycia lapis, & propè gemma Gagates,
Sed genus eximium fœcunda Britannia mittit,
Lucidus & niger est, leuis & læuissimus idem:
Vicinas paleas trahit attritu calefactus,
Ardet aqua lotus, restinguitur vnctus oliuo.

Audi etiam Solinum: *Gagates in Britãnia plurimus, optimusque lapis, si colorem requiras, nigro-gemmeus; si qualitatem nullius ferè ponderis; si naturam, aqua ardet, oleo restinguitur; si potestatem, attritu calfactus applicita detinet.*

A *Whitby* recedunt in occasum littora, quibus adiacet *Cliueland*, à cliuis, (vt videtur, nomine accepto, quos *Cliffes* nostra

Cliueland. *

nostra lingua vocamus,) Montes enim hîc passim latera trahunt, & vbique satis est cliuosa. In littore autem *Kilton* castrū viuario inclusum sedet olim, inclitæ familiæ TWengorum, quorum patrimonium ad Barones de *Lumley*, Hiltonios, & Daubeneios descendit; huicque ferè contiguum *Schelton* castrum adsidet antiquæ familiæ Baronum de *Bruis*, à quibus ad Barones de *Fauconberge* per filiam, & tandem ab illis ad Guilielmum Neuill Dominum *Fanconberge*, & Cantii Comitem deuenit. Nihil aliud est quod hîc adnotem, nisi Barones de *Meinell* nonnulla prædia hoc in agro de Archiepiscopis Cantuariensibus tenuisse, & pro iisdem *Coignieros*, & *StrangWaios* & alios, qui ab iis prognati sunt, ad obsequia, & seruitia militaria Archiepiscopis præstanda astrictos esse. Cumque ex Prærogatiua, *Rex Angliæ* (Prærogatiuæ verbis vtor) *habebit custodiam omnium terrarum eorum, qui de ipso tenent in capite per seruitium militare, de quibus ipsi tenentes fuerint sensiti in dominico suo vt de feodo, die quo obierunt, de quocunque tenuerint per huiusmodi seruitium, dum tamen ipsi tenuerint de Rege aliquod tenementum, ab antiquo de Corona, vsque ad legitimam ætatem hæredis*: Excipiuntur tamen hæc feoda & alia Archiepiscoporum, *ita vt habeant huiusmodi terrarum custodiam, licèt alibi tenuerint de Rege.*

Kilton. Schelton. *Historia Cantuar.* *Prærogatiua Reg. 17. Ed. 2.* VVardship.

Magis ad occasum *Gisburge* vbi olim monasterium à R. Bruis fundatum, quod Gualterum de *Hemingeford* historicum non ineruditum produxit, & *Stokesley* emporiolum, quod ad inclitam familiam de *Eure* iam diu spectauit, nec procul hinc abest *Yarum* ad *Tesam* flumen, sub quibus *Wharlton* castrum Baronum de *Meineill* quod cùm vetustate iam colluctatur, & *Harlsley* castrum familiæ de *Hothom* longo tempore (vt legi) hæredium conspiciuntur.

Gisburg. Stokesle. VVharlton. Harlsey.

Interiùs inter montes de *Blackamore*, præter vagos riuulos, & rapidos torrentes, qui passim conualles sibi vendicant, memorandum nihil occurrit, nisi *Pickering* Lancastrensis patrimonii oppidum non paruum colli adfixum & veteri castello munitum, ad quod plurimi circum-

Blackamor.

Pickering. siti viculi spectant, vndè vulgò *Pickering Lith*, & *Libertas de Pickering* regio adiacens denominatur. In qua ad Der-

Aiton. Wentionem *Aiton* sita est, quæ nomen fecit præclarę Equitum familiæ de *Aiton* à Dominis de *Vescy* oriundæ, cuius hæreditas per filias inter EdWardum de *S. John*, *Eueros*, & *Coignieros* partita fuit. Ab EdWardo autem D. *S. Iohn* ad Bromfletos magna portio deuenit; è quibus Henricus creatus erat Dominus Vescy, à quo per filiam titulus ille ad Cliffordos transiuit. Ex altera parte ad quartum à *Pickering* milliare, iuxta *DoW* rapidum fluuiolum *Kirkby-Moreside* non postremæ sortis mercatus quondam Estoteuillorum possessio, collibus adiacet, vnde nomen impositum.

Kirk-by-Moreside.

Rhidale. * Post hæc ad solem occidentem *Rhiedal* substernitur, vallis læta, amœna, fæcunda, viginti tribus parochialibus ecclesiis ornata, quam *Rhie* fluuius intersecat: *Locus*, vt inquit Nevvbrigensis, *vastæ solitudinis, & horroris*, priusquam Gualterus Espec Cluniacensibus monachis concesserat, & cœnobium fundârat. In hac *Elmesley* sedet, quod *Vlmetum* (si non mihi impono) Beda vocat, vbi Robertus Baro de *Roff*, dictus *Fursan*, castrum construxit, iuxta quod *Recall* fl. se sub terram condit. Inferiùs ipsi flumini *Riton* adsidet, antiquæ familiæ *Percihaiorum*, qui *Percyes* vulgò vocantur, antiqua possessio. Inde *Rhius* multorum torrentium aquas secum in Dervventionem euoluit, qui irri-

Malton. gat hac in valle *Malton* forum frumento, equis, piscibus, & instrumentis rusticis celebratum, vbi veteris castri radices visuntur, quod olim (vt accepi) ad Vescios, amplissimos in his partibus Barones spectauit.

* Nevvborrovv. Biland. Post hanc vallem *Neuburgus* cui Guilielmum Neubrigensem rerum Anglicarum scriptorem debemus, & *Bellelanda* vulgò *Biland*, duo celeberrima monasteria floru-

Moubraiorum familia. runt, quæ Rogerus Moubraius posuit, & dotauit. Moubraiorum horum familia si qua alia potens, nobilis & opulenta fuit, & latifundia amplissima cum castellis *Gilling*, *Slingesby*, *Thresk*, aliisque in hoc tractu possedit. Originem huius

huius prosapiæ si quæris, vno verbo expediam. Cùm Rogerus de *MoWbray* Northumbriæ Comes & R. de *Estotevil* ob perfidiam omnibus possessionibus exuti essent, Rex Henricus primus Nigello de *Albenye* iuueni summo loco inter Normannos nato, qui Guilielmo Rufo ab arcu erat, maximam earum partem contulit, iussitque vt Rogerus eius filius *MoWbray* nomen assumeret, à quo Moubraii illi Nottinghamiæ Comites, & Norfolciæ Duces sunt procreati.

Deinde ad Austrum *Calaterium nemus*, vulgò *The Forest of Galtres* subiacet, arboribus alicubi opacum, alicubi vliginosa planitie madescens: hodie equorum solenni cursu, in quo victori equo campanula aurea præmio proponitur, celeberrimum. Vix enim credibile, quanta hominum multitudo ad hæc certamina vndique confluat, & quantis depositis pignoribus de equorum velocitate concertetur. In hoc nemore *Creac* cernitur, quod Egfridus Nordanhumbrorum Rex anno 685. cum tribus in circuitu milliaribus S. Cuthberto elargitus est, per quem ad Dunelmensem ecclesiam deuenit. Vix quarto hinc milliari *Sherryhutton* summæ elegantiæ castrum à Bertramo de *Bulmer* extructum, & à Radulpho Neuil primo VVestmorlandiæ Comite restauratum, inter nemuscula amœnissimè sedet: cui vicinum est *Hinderskell* castellum, à Baronibus de *Greystock* constructum.

The Forest of Galtres.

Equorum decursus solennis.

Creac.

Sherryhutton.

* Hinderskell

Post montes ad occasum vbi in planitiem, & lætiores campos regio denuò se explicat, *Aluertonshire*, vulgo *Northallerton* regiuncula *VVisko* fluuio irrigata iacet, nomine à *Northaluerton* oppido sumpto, quod nihil est nisi platea longior. Guilielmus Rufus rex hoc ecclesiæ Dunelmensi cum agro adiacenti donauit, cuius episcopis plurimum debet. Castrum enim Guilielmus Comin qui Dunelmensem sedem vi occupauit, construxit, nepotique suo concessit; quod nunc disparuit, & qui subsequuti sunt episcopi, immunitates quasdam indulserunt. Libro enim Dunelmensi legitur, *quod Hugo de Puteaco Dunelmensis episcopus,*

North-Aluertonshire.

Cap. 12 a.

*oppidum firmauit, impetrato à rege vt inter * Adulterina, quæ tunc sparsim per Angliam destrui videbantur, hoc solum priuilegium integritatis obtineret, quod rex tamen postea mandauit euerti, & solo funditùs æquari.* Iuxta hoc, prælium, quod vulgo *de Standardo* dicunt, factum, in quo Dauid Scotorum rex, qui his regionibus ferè solitudinem inaudita crudelitate fecerat, tanta suorum strage in fugam coniectus erat, vt tum demum iustæ iræ parentatum existimârint nostri. Verè enim hoc in bello effectum, quod Radulphus Episcopus dum Anglos oratione ante prælium acueret, dixit: *Multitudo disciplinæ insolens ipsa sibi est impedimento, in prosperis ad iniuriam, in aduersis ad fugam.* De *Standardo* hoc prælium dictum est, quod Angli circa vexillum, siue *Standardum* conglobati primum Scotorum impetum exceperint, sustinuerint, eosque demùm profligauerint. * *Standardum* autem hoc erat, vt in antiquis libris depictum vidimus, currus ingens rotis suffultus; in quo malus eximiæ altitudinis infixus, in cuius summo crux eminebat, & infra crucem vexillum appendebat. Signum autem erat summa expeditionis, & quasi sacra ara existimabatur, planeque idem quod *Carrocium* erat Italis, quod nunquam nisi cùm de summa rerum ageretur educi licuit.

** Lupanaria intelligere videtur.*

1137

Bellum de Standrad. Houedenus.

Carrocium.

Thresk.

In hac etiam regiuncula, *Tresk*, vulgo *Thrusk* memorandum est, quod olim munitissimum habuit castrum, è quo Rogerius Mowbraius seditionis signum sustulit, & Scotorum regem ad patriæ incēdium euocauit, cùm Henricus II. consilio parùm sano sibi quodammodo sepulchrum effodisset, filium æquata potestate regem designando. Sed hæc seditio sanguine demum erat restincta, & hoc castrum funditùs euersum. Alia etiam seditionis fax, Henrico Septimo regnante, hîc exarsit: cùm enim vulgus indomitum leue tributum grauissimè ferrent, quod à regni ordinibus imperatum, & Rationales, siue Collectores abegissent, protinùs, vt felix temeritas nunquam inuenit modum, in Henricum Percium Northumbriæ Comitem qui prouinciæ præfuit, hoc in loco irruunt, interficiunt, &

Comes Northumbriæ à seditiosis interfectus.

Ioanne

Ioanne Egremondo duce, arma in patriam, & principem induunt; verùm paucos poſt dies pœnas Reipublicæ graues, & iuſtas perſoluerunt.

Eboracenſis prouinciæ, (poſt Edricum Saxonem, Guilielmum Mallet, & Eſtoteuilum vnum & alterum è ſtirpe Normannica, quos hæreditarios Vicecomites fuiſſe volunt) primus & vnicus Comes erat Otho filius Henrici Superbi Ducis Bauariæ è Matilde filia Henrici ſecundi regis Angliæ, qui poſteà Imperator Auguſtus ſalutatus & Otho quintus appellatus. A quo oriundi ſunt Duces Brunſuicenſes in Germania, qui in huius cum Angliæ regibus cognationis argumentum, iiſdem inſignibus, quibus primi reges Angliæ è ſanguine Normannico, duobus ſcilicet leopardis ſiue Leonibus aureis in clypeo rubro vtuntur. Longo poſt tempore, Edmundum *Plantagenet* EdWardi tertii filium Eboraci Ducem inſtituit Richardus ſecundus, cuius filius primogenitus EdWardus Dux Eboracẽſis prælio ad *Agincourt* cecidit. Secundò genitus Richardus Cantabrigiæ Comes capite truncatus Richardum Eboraci Ducem ſuſcepit, cui maternus ſplendor tantos ſpiritus extulit, vt regni ſpe inflatus, exitiabile illud bellum inter Lancaſtrenſem & Eboracenſem familiam, quo ipſe occubuit, concitâri[t]. Sed eius filius EdWardus, deturbato Henrico ſexto, regnum tanquam hæreditarium obtinuit, EdWardi quarti nomine notus, ſecundoque ſuo filio Ducatum Eboracenſem contulit, vti Henricus ſeptimus filio ſuo iuniori, qui poſteà Henrici octaui nomine in regem Angliæ inauguratus.

Eboracenſes Comites, & Duces.

Houedenus.

Duces Brunſwici.

Numerantur in hoc Comitatu Parœciæ 459. quibus ſubſunt plurimæ capellæ etiam magnis parœciis incolarum multitudine adæquandæ.

Richmondshire.

Hvivs agri pars reliqua, quæ Solſtitialem occaſum ſpectat, & latè patet, *Richmondshire*, ſiue *Richmountshire* vocatur, nomine facto à caſtro, quod Alanus Britanniæ, Armoricæ Comes extruxerat, cui Guilielmus Normannus victor, hunc agrum, qui prius EdWini Saxonis erat, hoc breui diplomate donauit. *Ego Guilielmus cognomine Baſtardus Rex Angliæ, do, & concedo tibi nepoti meo Alano Britanniæ Comiti, & hæredibus tuis in perpetuum omnes villas, & terras quæ nuper fuerunt Comitis EadWini in Eborashira, cum feodis militum, & aliis libertatibus, & conſuetudinibus, ita liberè, & honorificè, ſicut idem EadWinus eadē tenuit. Data obſidione coram ciuitate Eboraci.*

Inciſis rupibus, & montoſa collium eminentia hæc regio ferè tota eminet, quorum conuexa ſunt alicubi ſatis herbida, radices, conuallesque non omnino infrugiferæ. Montes verò ipſi plumbo, carbone foſſili, nec non ære grauidi. In Edvvardi enim Quarti Charta, mentio habetur de minera ſiue fodina cupri, iuxta ipſam Richmondiam vrbem. Sed auaritia, quæ mortales etiam ad inferos agit, in hos montes, neſcio an difficiliori euectione deterrita, minùs penetrauit.

Aes, Plumbum, & Carbo foſſilis.

Quòd in eorum autem ſummitatibus, vt etiam alibi lapides nonnunquam fuerint reperti cochleas marinas, & alia aquatilia referentes, ſi non ſint naturæ miracula: refuſi in omnem terram ſub Noë diluuii certa eſſe indicia, cum Oroſio Chriſtiano hiſtorico iudicabo. Sic enim ille ſcribit: *Refuſo ſub Noë in omnem terram mari, immiſſoque diluuio, cùm toto orbe contecto, vnum ſpatium cœli eſſet ac pelagi: deletum fuiſſe vniuerſum genus humanum paucis in arca fidei ſuæ merito ad ſubſtituendam originem reſeruatis, euidentiſſimè veraciſſimi ſcriptores docent. Fuiſſe tamen etiam illi conteſtati ſunt, qui præterita quidem tempora, ipſumq; auctorem temporum neſcientes, tamen ex indicio & coniectura lapidum*

Cochleæ lapideæ.

quos

quos in remotis montibus conchis & ostreis scabros, etiam sæpe cauatos aquis visere solemus, conijciendo didicerunt.

Proxime Lancastrenses, inter montes adeo vasta, solitaria, squallentia, & muta sunt omnia, vt quosdam riuulos hac reptantes, *Hellbecks*, quasi riuulos infernales siue Stygios dixerint finitimi. Securaque sunt hoc tractu cubilia capris, damis, & ceruis, qui hîc visuntur magnitudine sua, & ramosis cornibus spectatissimi. Hellbecks.

Vrus fl. iam sæpe dictus ex his montibus occiduis decidit, primumq; vallem *Wentsedale* gregibus satis repletam, mediam stringens, dum adhuc fontis vicinia exiguus est, ab Austro fluuiolo augetur, qui è stagno *Semare* tenui alueo emittitur. Ad ipsos verò confluentes vbi tuguriola sunt pauca, quæ à ponte quo primum *Vrus* calcatur, *Banbrig* vocant, olim præsidium fuit Romanorum, cuius & reliquiæ hodie supersunt. In colle enim quem à Burgo *Burgh* nunc dicunt, inter alia multa Romanę vetustatis argumenta, non ita pridem eruta fuit Aurelij Commodi Imp. statua; qui vti habet Lampridius, ab adulatoribus BRITANNICVS cognominabatur, cum Britanni Imperatorem etiam contra eum eligere voluissent. Tunc posita hæc statua videatur, cum ille immodicus sui æstimator, eò vesaniæ processerit, vt Herculam Romanum Iouis filium se dici iusserit. Est enim Herculis habitu efformata, & dextra claua armata, cui subest mutila, & lacunis interrupta inscriptio. VVentsedale. *Commod Imp. statua.*

——CÆSARI AVGVSTO
MARCI AVRELII FILIO
—— —— —— —— —— ——
SENIS IOVIS AMPLISSIMI
VENTS PIVS.

Extat hæc hodie in *Nappa* villa præcipua Medcalforum, quæ numerosissima totius Angliæ familia his temporibus censetur. Christophorum etenim *Medcalf* virum equestris dignitatis, & familiæ huius primum, trecentis equitibus eiusdem familiæ, & cognominis eodem amictu stipa- Nappa.

tum, cum Comitatus Vicecomes nuper esset, Iustitiarios Assisiarum excepisse, Eboracumque deduxisse accepimus. Glannobanta. Vt hanc *Banbrig* GLANNOBANTAM, siue GLANOVENTAM quæ præsidio Cohortis Primæ Morinorum à Romanis firmata erat, credam, aliqua me ratio mouet, & iubet illa quæ est nominis, & significationis affinitas (vt VENT in inscriptione taceam) Vallis enim W*entsedale* dicitur, nec eius nominis aliquod in illa flumen (à fluminibus enim valles apud nos denominantur) nisi profluens ille *Venta* olim dictus fuerit, qui nunc *Semare* W*ater* appellatur, quod è stagno promanet, cuiusmodi stagna *Semare* Saxonice alicubi dicta fuisse obseruaui. Et *Glanobanti*, siue *Glanouenta* Ventæ flu. ripam Britannice sonat, vnde etiam littoralis illa Galliæ ciuitas *Glanon*, cuius meminit Mela, nomen traxisse videri possit. De Glanouenta nihilominus vt comperendinẽ, & laxior ad deliberandum dies dicatur, ab Antiquitatis Prætore postulo. Hinc citus defertur *Vrus*, & inter duas rupes, vnde *Attscare* loco nomen, præceps voluendo deuehitur, non longe à *Bolton* Baronum de *Scrope* antiqua sede, & castro, quod Richardus Dominus *Le Scrope* & Angliæ Cancellarius, sub Richardo II maximis impensis construxit. Iamq; in Orientem solem se agens, *Midleham* oppidum adit; cuius honorem, vt in Neuillorum Genealogia legimus, Alanus Richmondiæ Comes fratri iuniori Rinebaldo contulit, cum omnibus terris, quæ ante eorum aduentum ad *Gilpatrick* Danum spectârunt. Huius è filio Radulpho nepos, Robertus *Fitzraph* dictus, W*entsedale* etiam omnem à Conano Britanniæ, & Richmondiæ Comite dono accepit, & ad *Midlehame* castrum firmissimum excitauit. Sed Roberti huius nepote sine mascula prole defuncto, Maria filia eius vnica Roberto Domino *Neuill* enupta, in Neuillorum familiam hanc hæreditatem amplissimam quasi dotale patrimonium suis nuptiis transtulit.

Glanon Galliæ.

Bolton Castle.

Middleham.

Vrus deinde, postquam paucula permensus fuerit milliaria, *Iernis* siue Ioruallense monasterium nunc in ruinas redactum, postea *Masham* respergit, quæ Baronia

*

Masham.

fuit

fuit Scroporum de *Masham*, qui vt è stirpe Scroporum de *Bolton* pergerminarunt, ita denuo in eandem coniugio insiti fuerunt. Ad alteram autem fluminis ripam, sed magis introrsum *Snath* sedet Baronum de *Latimer* primaria habitatio, qui clarorum natalium ortum duxerunt à Georgio Neuill filio minori Radulphi Neuill primi Comitis Westmorlandiæ, perpetuaque successione ad nostra vsque tempora floruerunt, cum mascula prole deficiente, lautissima hæreditas inter quatuor sorores erat diuisa, quæ in *Perciorum*, *Cecilliorum*, *D'auersorum*, & *CornWallis* familias enupta fuerunt. Nec alios locos hac in parte memoratu dignos preteruehitur *Vrus*, donec *SWalam* flu. magno aquarum assultu influentem acceperit, qui etiam ex occiduis montibus vix quinque mill. pass. supra *Vri* fontes in ortum procurrens, valle patenti primum deuehitur, quæ inde *SWaldale* nominatur. Satis illa quidem graminosa, sed siluis indiga. Inde Richmondiam, vulgò *Richmond*, primariam regionis vrbem exiguo mœnium circuitu inclusam, sed productis ad tres portas suburbiis satis frequentem perfundit, quam Alanus primus Comes contra Anglorum & Danorum impetus, quos Normanni hæreditate spoliârunt, mœnibus & castro præmuniuit, cum *Gilling* villæ siue *Manerio* suo proximo minus confideret. Erat enim villa illa *Gilling* religione magis sancta, quã munitione firma; ex quo, in hac, (quam Beda *Gethling* vocauit,) OsWius Nordanhimbrorum Rex hospitis insidiis interfectus fuerat; cuius ad cædem expiandam ædificatum erat monasterium, quod in summo honore est à Saxonibus nostris habitum.

Snath.
Barones Latimer.
Swale fl.
Richmond.
Gilling.

Tribus infra Richmondiam mill. pass. *SWala* vetustam illam vrbem præterfluit, quam Ptolemæus, & Antoninus CATVRACTONIVM & CATARRACTON dicunt, Beda autem *Catarractō*, & ibi *Vicum iuxta Catarractam*, vnde à Catarractis nomen illud inditum existimo, cum Catarracta iuxta sit. Occursantibus enim scopulis per dirupta aquis confractis ruit hîc potius quam fluit

Cataractonium.
Catarrick.

SWala. Et cur ille *Vicum* iuxta *Catarractam* diceret, si ibi non esset fluminis Catarracta? Vrbem illis temporibus celeberrimam fuisse, ex Ptolemæo colligatur, quod ibi cœlestis obseruatio facta fuerit: nam & magnæ Constructionis libro 2. cap. 6. Parallelum quartum & vigesimum per Britanniæ Catarractonium describit, distareque ab Æquatore partibus LVII. facit: at in Geographicis longissimum diem horis XVIII. Æquinoctialibus definit, vt iuxta suum ipsius ἐπιλογισμὸν LVIII. partibus distet. Hodie verò, vt inquit ille: *magnum nil nisi nomen habet*. Viculus enim est pertenuis, *Catarricke*, & *Catarrickebridg* dictus; notus & suo ad prætoriam illam Romanorum viam situ, quæ hîc flumē transit, & rudetis hinc inde dispersis, quæ nonnullam vetustatis faciem præ se ferunt, præsertim ad *Ketteric SWart*, & *Burghale*, quæ sunt à ponte paulò remotiora. Quid olim à Pictis & Saxonibus pertulerit, cum illi omnes Britanniæ vrbes ferro & flamma fœdarent, nihil certi habemus; confirmato autem Saxonico imperio, floruisse videtur, (licèt Beda vicum vbiq; vocet,) donec anno salutis 769. ab Eanredo, siue Beanredo tyranno, qui Nordanhumbrorum regnum conuulsit, incensa deflagrauit. Sed & ille statim misere incendio perijt, & Catarractonium è cineribus emicuit. Septuagesimo enim septimo post anno, Etheldredus Rex nuptias cum Offe Regis Merciorum filia hîc celebrauit. Nec diu tamen rebus integris stetit: Danica etenim vastitate, quæ subsecuta est, prorsis corruit.

Catarrick-bridg.

Longo inde tractu, nec inoffensus *SWal* suas ducit aquas non ita procul ab *Horneby* familiæ de *S. Quintino* castro, quod ad Cognieros postea descendit, præterque læta pascua, & rusticanas villas nihil vidit, nisi *Bedall* ad alium riuulum influentem, quæ Regis Edvvardi primi temporibus Baronem suum Brianum *Fitz-Alan* antiqua nobilitate florentem iactat.

Horneby.

*

Bedall.

Iam *SWala* Richmondiæ agro relicto, propius ad *Ousam*, siue *Vrum* accedit, vbi *Topcliffe* Peiciorum primariam sedem inuisit, *Tadencliffe* Marianus vocat, qui Northumbriæ ordines ad parendum Eldredo Visisaxoni Edmun-

Topcliffe.

mundi fratri, anno reparatæ salutis 949. iureiurando interposito se illic obstrinxisse scribit. Ad ipsos verò fluminum confluentes *Mitton* sedet villula parua, sed non parua cæde signata. Scoti enim anno 1319. cum pestis Angliam fere exhausisset, huc vsque populabundi progressi, non exiguam sacrificulorum nostrorum & rusticorum manum, quã Eboracensis Archiepiscopus sub signis eduxerat, facile profligarunt. Mitton.

Sed, vt pedem referamus. A Catarractonio ad XII. mill. LEVATRAS oppidum statuit Antoninus, in quo Exploratorum numerum sub suo præfecto excubias egisse meminit Notitiarum liber. Has fuisse in aspero illo saxeto, inde patria lingua *Stanemoore* dicto, quod longius in occasum solstitialem vsque ad Tesis fontes procedit, non dubito. Et iuxta *BoWes*, siue *Bough* viculum ad ipsam Prætoriam viam fuisse, distantia credi postulat. Et quî non credatur? cum Romanæ vetustatis monumenta hîc ad *BoWes* fuerint e ffossa, vnaque & altera Romanorum Inscriptio in ecclesiola extet. Quamuis hodie nulla re æque sit celebrandus, quam quod præclaræ, & equestri familiæ *De BoWes* nomé impertijt; quæ in difficilimis temporibus egregiam Principi, & patriæ contra seditiosos nauauit operam. *Leuatras* verò fuisse *Maiden castle*, quod superius est ad ipsam etiam viam, vt credam adduci non possum, cum & distantia refragetur, & tantum collis sit fossa incinctus, in quo nulla plane ædificiorum indicia, omniaque circumcirca sunt solitaria, nisi quod sit Nosocomium exiguum in ipso saxeti medio, & ad ipsum Crux lapidea, nos *Rerecrosse*, Scoti *Reicrosse*, id est, *Regiam crucem* vocant, in ipso agrorum confinio. Quam quasi lapidem Angliæ & Scotiæ terminalem positam fuisse prodit Hector Boëtius Scotus, cum Guilielmus primus Cumbriam ea lege Scotis permisisset, vt clientelari iure à se tenerent, & nihil quod Normannico imperio fraudi esset, molirentur. *Leuatras.* BoVVes. Spittle vpon Stanemore. Rerecrosse.

Comites Richmondiæ fuerunt multi pro principum fauore, & ex varijs familiis, quos sua tamen serie, quam possumus accurate & perspicuè subijciemus. Alanus Rufus *Comites Richmondiæ.*

Comes Britanniæ Armoricæ. Alanus Niger frater eius. Stephanus Comes Britanniæ frater eius. Alanus Comes Britanniæ, filius Stephani. Conanus Dux Britanniæ filius eius. Galfridus *Plantagenet* filius Henrici ſecundi regis Angliæ, qui Conſtantiam filiam vnicam Conani primo duxit. Arthurus filius eius à Ioanne Rege Angliæ ſublatus. Guido Vicecomes Thoarenſis cui Cõſtantia ſecundo enupſit. Ranulphus tertius Comes Ceſtriæ cui Conſtantia tertio nupta. Petrus de *Dreux* ſiue Druidenſis, regio Francorum ſanguine oriundus, qui Aliciam vnicam Conſtantiæ filiam è Guidone Thoarenſe ſuſceptam, duxit. Petrus de *Sabaudia* auunculus Æleonoræ vxoris Regis Henrici tertij. Ioannes Dux Britanniæ, filius Petri de *Dreux*. Ioannes Dux Britanniæ filius eius. Ioannes filius eius. Arthurus filius Ioannis. Ioannes de *Gaunt* Dux Lancaſtriæ, qui Comitatum Richmondiæ cum rege pro alijs terris commutauit. Ioannes Dux Britanniæ Comes Montis Fortis & Richmondiæ. Ioannes Dux Britanniæ gener regis Edvvardi III. Radulphus Comes Weſtmorlandiæ. Ioannes Dux Bedfordiæ. Humfredus Dux Gloceſtriæ, Comes Richmondiæ. Edmundus frater vterinus Henrici ſexti. Henricus filius eius poſtea Rex, qui Henricus ſeptimus dictus; & dum ille exularet, Richardus Dux Gloceſtriæ, Georgius Dux Clarentiæ, qui non Comes ſed Richmondiæ Dominus appellatus. Et Henricus filius *nothus* Henrici VIII. Dux Richmondiæ à patre inſtitutus.

Dux Richmondiæ.

Continentur in hoc agro Parœciæ magnæ præter ſacella 104.

EPI-

EPISCOPATVS DVNELMENSIS.

Piſcopatus Dunelmenſis, vulgo *the Bishoprick of Durhã*, ſiue *Dureſme*, Eboracenſibus ad Septentrionem confinis, in trianguli ſpeciem efformatur, cuius apex ad Occaſum coeuntibus ibi Septentrionali limite & Teſis fontibus figuratur. Laterum alterum quod Meridiem ſpectat, continuo Teſis decurſu terminatur; alterum, quod Boream intuetur, primùm breui ab apice linea ad Dervventum flumen, inde Dervvento ipſo, & Tina flu. cum Dervventum admiſerit, deſcribitur. Baſim verò trianguli, quæ Ortum reſpicit, ora maritima affingit, quam magno fremitu Oceanus Germanicus grauiſſime diuerberat.

Qua in apicem coarctatur, campi ſunt nudi, ſiluæ raræ, colles glabri, ſed non ſine ferri venis, conualles autem ſatis graminoſæ: Angliæ enim Appenninus, quem dixi, hunc angulum interſecat. Ad Orientalem autem partem, ſiue trianguli baſim, vti etiam ad latera, culturæ terra eſt perquam grata, redditusq; cum agricolarum labore contendunt, pratis, paſcuis, aruis diſtincta, oppidis paſſim conſita, & carbone foſſili quo pro ignis alimento plurimis in locis vtimur, copioſa. Carbonem hunc aliqui bitumen terrenum nigrum, alij Gagatem, alij Thracium lapidem eſſe volunt: quæ omnia eandem rem eſſe probauit magnus ille in rebus Foſſilibus philoſophus Georgius Agricola. Certe hic noſter nihil aliud eſt quam bitumen calore ſub terra induratum, & excoctum. Bituminis enim odorẽ reddit, & ſi aqua aſpergatur, acrius, & luculentius ardet, an verò oleo extinguatur non ſum expertus. Si verò obſidianus lapis apud nos ſit, illum eſſe credam qui alijs Angliæ locis reperitur *Canol Cole* vulgò appellatur: eſt enim durus, ſplendidus, leuis, & aſſulatim ſubſciſſilis, ac-

Sea Coale. *Carbo foſſilis.*

Obſidianus lapis.

Canol Coale.

censúsque citò ardet. Sed hæc illis qui naturæ penetralia penitius rimantur relinquamus.

S. Cuthberti patrimonium.

Totam hanc regionem cum alijs etiam vicinis *S. Cuthberti terram, siue patrimonium* vocant in suis scriptis Monachi. Sic enim vocarunt illi, quicquid ad Dunelmensem spectauit ecclesiam, cuius Cuthbertus quasi patronus habetur, qui in prima Saxonicæ ecclesiæ infantia Lindefarnensis Episcopus vitam tanta sanctitate, & integritate transegit, vt inter Diuos relatus fuerit. Regesque nostri, & proceres, quod tutelarem illum fuisse Diuum contra Scotos crediderint, non solum eius corpus deuoti sæpenumero inuiserint, quod integrum incorruptumq; durasse persuaserunt Monachi; sed etiam amplissima latifundia donarint, & plurimas immunitates irrogarint. Egfridus Rex magnos redditus in ipsa vrbe Eboraco, *Crecam*, quam dixi, & Luguballiam ciuitatem ipsi Cuthberto viuo dedit, vt est in historia Dunelmensi. Alfredus Rex, & Guthrunus Danus, quem ille Nordanhumbris præfecit: *postea totam inter Were flu. & Tinam* (libri antiqui verbis vtar) *Cuthberto, & in eius ecclesia ministrantibus perpetuo possessionis iure largiti sunt, ex qua illis ne inopia laborarent, vitæ subsidia procurentur; præterea eius ecclesiam tutam profugis locum refugij constituerunt, vt quicunque, qualibet de causa ad eius corpus confugerit, pacem per triginta septem dies nulla vnquam occasione infringendam habeat.* EdWardus Athelstanus reges, & Cnuto, siue Canutus, Danus, qui nudis pedibus ad Cuthberti tumulum accessit, has leges & libertates non modo confirmarunt, sed etiam auxerunt: nec minus Guilielmus Normannus, à cuius tempore Comitatus Palatinus iudicatus est, & iura sua regalia habuit Episcopus, adeò vt proscriptorum bona illi, non regi cederent, & ipsa plebs immunitatibus elata merere in Scotia sub rege recusarint. Dicebant enim (historia Dunelmensis pro me loquetur) *se esse HaliWerke Folkes, & terras suas tenere ad defensionem corporis S. Cuthberti, nec debere se exire terminos Episcopatus, scilicet vltra Tinam & Teisam pro rege, vel Episcopo.* Verum Edvvardus primus has libertates primus

Comitatus Palatinus.

Haly vvork-folke.

mus præcidit. Cum enim ille ſe tanquam arbitrum honorarium inter Antonium Beccum epiſcopum, & Priorem, de poſſeſſionibus inter ſe acriter digladiantes interponeret, nec illi ex eius arbitrio facerent, *ſeiſiuit* (inquit author meus) *libertatem Epiſcopatus in manum ſuam, & ibi rimata ſunt multa, & libertas in multis læſa.* Iura tamen ſua poſtea recuperauit eccleſia, illæſaque tenuit vſque ad Edvvardum VI. cui, diſſoluto Epiſcopatu, omnes eius redditus, & libertates, ordines in Parlamento conceſſerunt. Sed ſtatim Maria Regina eadem authoritate hanc conſtitutionem refixit, & omnia ſarta tecta eccleſiæ reſtituit, quibus hodie gaudet. Nuper enim Iacobus Pilkintonus Epiſcopus DIVAM ELIZABETHAM de bonis Caroli Neuilli Comitis Weſtmorlandiæ, & aliorum in hoc agro proſcriptorum, qui in patriam bellum nefarie mouerant, in ius vocauit; cauſamque perſequutus eſſet, niſi authoritas Parlamentaria interceſſiſſet, & pro eo tempore (ſic ſe habent verba) Reginæ adiudicaſſet, quod impenſis ſuis maximis cum epiſcopum, tum Epiſcopatum è ſeditioſorum faucibus eripuiſſet. Sed his omiſſis ad locorum deſcriptionem iam ſtilum promoueamus.

Flumen quod meridionalem huius agri partem vallat, Latinis *Teiſis* & *Teiſa*, vulgo *Tees*, Polydoro Italo, cui ſuæ Italiæ Atheſis animo obuerſabatur, ſine vlla ratione *Atheſis* dicitur, Ptolemæo Τύασις, & TVESIS appellari videtur; apud quem tamen Librariorum incuria ſuo loco exulare exiſtimo. Cum enim TVESIN & TINAM in remotiori Britanniæ parte, vbi Scoti nunc agunt, ille ſtatuerit: & hęc regio Teſi & Tina includitur, ſi in veterem Geographum Criticus eſſe auſim, poſtliminio huc in ſua loca reuocarem, & cum bona, vti ſpero, Scotorum venia, qui nulla habent flumina, quibus hæc nomina verę aſſerant. TESIS è ſaxeto illo *Stanemore* erumpit, raptiſque ſecum multis vndique torrentibus, per rupes fluens, è quibus ad *Egleſton* marmora cæduntur, primum *Bernardcaſtle*, id eſt, *Bernardi caſtrum* pulſat, à Bernardo Balliolo Ioannis Ballioli Scotorum Regis abauo conſtructum, & denominatum. Ve-

Tees fl. Tvvesis.

Bernard castle.

rum Ioannes Balliolus quem Edvvardus primus Scotiæ regem declarauerat, illud amisit, cum alijs in Anglia possessionibus, quod fidem Edvvardo datam prodidisset. Quo tempore rex Antonio Dunelmensi episcopo infensior *hoc castrum* (vt habet liber Dunelm.) *cum pertinentijs ab eo abstulit, & Comiti de WarWike contulit*, Herks, *&* Hertnes *Roberto Cliffordo*, KeWerston *Galfrido de Herltpole, quæ Episcopus habuit ex forisfactura I. de Balliolo, R. de Bruis, & Christophori de Seton*. Sed paucis post annis Lodouicus de *Bellomonte* Episcopus regiò Francorum sanguine natus, de hoc castro, & cæteris possessionibus litem intendit, causamq; obtinuit, lata in hæc verba sententia: *Episcopus Dunelmensis debet habere forisfacturam guerrarum infra libertates Episcopatus, vt rex habet extra.*

Raby castle. Non quinque hinc mill. pass. abest paulo remotius à Tesi *Standrope*, quod & *Stanthorpe*, i. *Vicus Saxeus*, dicitur, oppidulum mercatorium, vbi Collegiata erat ecclesia, Neuillorum & opus, & tumulus. Huic contiguum est *Rabye*, quam Cnuto siue Canutus rex Danicus ecclesiæ Dunelmensi, vna cum circumuicino agro & *Stanthorpe libere in perpetuum possidenda donauit. A quo tempore* (vt habet author meus) *familia Neuillorum, siue de Noua villa* Raby *de ecclesia tenuit reddendo quatuor libras, & ceruum quotannis.* Stemma enim illi à Waltheofo Northumbriæ Comite, è cuius progenie cum Robertus *filius Maldredi* Dominus de *Raby* filiam Galfredi Neuill Normanni duxisset (cuius auus Gilbertus Neuill Regis Guilielmi 1. Admiralius fuit) posteri Neuillorum nomen sibi asciuerunt, & in familiam longè potentissimam succreuerunt; qui castrum admodũ spatiosum hic erexerunt, quod eorum prima, & præcipua sedes erat.

Neuillorum familia.

Derlington. Tesis inde lapsus per *Sockburne* antiquæ, & nobilis familiæ de *Cogniers* domicilium, propè *Derlington* frequens forum agitur, quod *Seir filius Vlfi* Saxo, impetrata ab Etheldredo rege venia, ecclesiæ Dunelmensi donauit, Hugoq; de *Puteaco*, siue *Pudsey* templo, & ædificijs exornauit.

Hel Kettels. In huius agro tres sunt miræ profunditatis putei, *Hell Kettels*

tels vocat vulgus, id est, Inferni caldaria, quia per antiperistasin calescat in illis aqua. Prudentiores hausta terræ motu tellure, subsedisse credunt, & probabiliter quidem. Legimus enim in Chronicis de *Tinmouth. Anno Dom.* 1179. *in Natali Domini apud* Oxenhal *in territorio de Derlingtõ; in episcopatu Dunelmensi, eleuauit se terra in altum ad similitudinem proceræ turris, & mansit ab illa die quasi immobilis vsque ad vesperam, & tunc cecidit tam horribili strepitu, quod vicinos terruit omnes, & absorbuit eam tellus, & fecit ibidem puteum profundum, qui est ibi in testimonium vsque in hodiernum diem.* Illos autem subterraneos habere meatus, & exitus Cuthbertus Tunstallus Episcopus primus deprehendit, reperto in Tesi ansere, quem signatum in horum maiorem experiundi gratia demiserat. Post *Derlington* nulla quæ melioris sunt notæ oppida adposita habet Tesis, sed viridantium camporum margines, & rusticanas villas flexuoso meatu lambens, tandem amplo ostio in Oceanum se eijcit, vnde Trianguli basis ad oram maritimam inchoatur. *Putei profundi.*

Littus enim hinc in Septentriones decurrit vno & altero tantum amniculo interscissum, promontorioloque solum vno prominet vix septem supra Tesis ostium milliaribus, cui *Hartlepole* emporium celebre, & statio fida, situ percommodo insidet. *Heorteu* Beda vocare videtur (quod Huntingdonensis *Cerui Insulam* interpretatur) vbi Heiu mulierem religiosam monasterium olim fundasse memorat: si *Heorteu* non sit potius territorioli illius nomen, quod Dunelmensis liber innuit, & *Heortnesse* alibi appellat, quod in mare longius procurrit. Ab hoc per xv. mill. pass. littus continuum sparsim oppidis redimitum grata facie, nauigantibus arridet, donec VEDRÆ flumini se aperit, sic enim Ptolemæo nominatur, qui Bedæ *Wirus*, Saxonibus [*Weor*,] & nobis *Were*. In ipso trianguli apice, parte scilicet regionis ad occasum extrema, è duobus riuulis *Kellhop*, & *Burnhop* coalescit, qui vbi in vnum coierint, hoc nomen assumit, & in orientem properat per vasta ericeta, magna Episcopi

Hartlepole.

Promontorium in nostra lingua Nesse *dicitur.*

Vedra fl.

VVere.

VVitton. *Familia d'Euers siue de Eure.*

viuaria, & *Witton* castellum Dominorum de *Euers*, qui antiquæ sunt in hoc agro nobilitatis, vtpote à *Vescijs* & *Aitenis* Baronibus oriundi, & bellicæ virtutis gloria clari, quod Scotia testetur. *Kettnes* enim oppidulum in Scotia vlteriori Edvvardus primus illis ob operam egregie nauatam dedit, & Henricus octauus patrum memoria Baronum titulo illustrauit. Inde *Vedra* decurrit crebro eminentibus saxis interpolatus; quibus si aqua infundatur parumque misceatur, salsam imbibit qualitatem. Post pauca milliaria *Gaunlesse* fluuiolum ab Austro admittit,

Aukland. vbi ad ipsos confluentes æditiori tumulo imponitur *Aukland* à quercubus (vt Græciæ *Sarron*) denominatum, quod turritas Episcopi ædes, ab Antonio Becco magnificè restauratas, pulcherrimumque pontem prætendit, quem Gualterus Skirlavv Episcopus, circa annum 1400. construxit, qui has ædes etiam adauxit, & ad *Yaram* Tesim ponte coniunxt. Hinc in Septentriones *Vedra* iter flectit, vt diutius hunc agrum irriget, statimque in modici collis supercilio, antiquæ vrbis non morientis, sed plusquam mortuæ reliquias suscipit, quam Antoninus

Vinouium. VINOVIVM, Ptolemæus BINOVIVM dixit: apud quem ita suo loco exturbatur, alio quasi sub axe locatur, vt semper delituisset, nisi digitum intendisset Antoninus.

Binchester. *Binchester* nobis hodie vocatur, vnoque tantum & altero tuguriolo constat, vicinis tamen tum rudetis, tum Romanorum nummis sæpius effossis notissimum, quos *Binchester penies* illi vocant. Nec aliud de illa legi, quam quod liber noster memorat Northumbriæ Comites ab ecclesiæ dominio, hanc cum alijs villis abripuisse, cum sacra illa auri fames etiam sacras ecclesiæ facultates deglutiret.

Branspeth castle. *Branspeth* castrum inter consurgentes colles in altera Vedræ ripa apparet, quod à Bulmeris constructum filia Bernardi Bulmeri vnica Galfrido Neuillo nuptijs coniuncta Neuillorum familiæ cum alijs possessionibus adiunxit. Mox *Vedra* quasi insulam molitura, primariam regionis vrbem colli impositam vndique ferè circumluit, vn-

it, vnde nomen *Dunholm* à Saxonibus inditum. Collem enim, vt ex Beda colligas, *Dun*, & insulam amnicam *Holme* dixerunt. Ex hoc DVNELMVM fecerunt Latini, sed vulgus *Durham* corruptissime vocat. Originem non admodum antiquam habet. Cum enim Lindisfarnenses monachi bellorum calamitate à Danis exagitati, incertis sedibus, cum Cuthberti sui reliquiis vagarentur: hîc tandem oraculo, si credere libet, admoniti circa annum salutis 995. consederunt. Sed rem accipe ex authore meo Dunelmensi: *Comitans sanctissimi patris Cuthberti corpus vniuersus populus in Dunholmum, locum quidem natura munitum, & non facile habitabilem venit; quem densissima vndique silua totum occupauerat, tantum in medio erat planities non grandis, quam arando, & seminando excolere consueuerant, vbi Episcopus AldWinus non paruam de lapide ecclesiam postea cōstruxit. Igitur præfatus Antistes totius populi auxilio, & Comitis Nordanhumbrorum Vthredi adiutorio, totam extirpans siluam succidit, ipsumque locum breui habitabilem fecit. Denique à flumine Coquedo vsque Teisam, vniuersa populorum multitudo tam ad hoc opus, quam ad construendam postmodò ecclesiā prompto animo accessit: et donec perficeretur, deuote insistere non cessauit. Eradicata itaque silua, & vnicuique mansionibus sorte distributis, præsul antedictus amore Christi, & S. Cuthberti feruens, honesto, nec paruo opere inchoauit ecclesiam, & ad perficiendam omni studio intendit.* Hæc ille.

Dunelmum.

Durham.

Non multis post annis Angli illi, qui Normannicum imperium æquis oculis intueri non poterant, loci ingenio freti, in belli sedem elegerunt, negotiumque non paruum Guilielmo Normanno facesserunt. Scribit enim Guilielmus Gemiticensis: *Concesserunt in partem Comitatus aquis, & siluis inaccessibilem, firmissimo vallo erigentes castrum quod Dunholmum nuncuparunt, ex quo diuersos crebrius exagitantes excursus, aliquandiù ibi delituerunt, SWeni Danorum regis aduentum præstolantes.* Sed cum res ex sententia non cecidisset, fuga illi sibi consuluerunt; Dunelmumque adiens Rex Guilielmus multis ad ecclesiasticæ libertatis

firmamentum indultis priuilegijs, castrum iuxta ecclesiam in eminentiori collis parte extruxit, quod postea in Episcoporum habitationem cessit; eiusque claues, cum Episcopatus vacaret, veteri instituto Cuthberti Mausolæo appendi solebant.

Cum hoc castrum iam extructum esset, Guilielmus Malmesburiensis, qui sub id tempus vixit, his verbis hanc vrbem describit: *Dunelmum est collis ab vna vallis planitie paulatim, & molli cliuo turgescens in cumulum, & licèt situ aspero, & prærupto rupium, omnem aditum excludat hostium: tamen moderni collibus imposuerunt castellum, ad radices pedis Castelli defluit amnis piscosus præsertim Isitio.* Eodem fere tempore, vt habet vetustus ille liber, Guilielmus de *Carelepho* Episcopus qui monachos hîc denuo congregauit (eorum enim claustra Danus vbique subuerterat) demolita illa ecclesia, quam Aldvvinus ædificarat, aliam meliori opera incœpit, quam Radulphus successor perfecit, nouamque postea fabricam Nicholaus Fernham Episcopus, & Thomas Melscombe Prior anno Christi MCCXLII. adiecerunt. Radulphus autem ille Episcopus (vt tradit historicus noster) *locum inter ecclesiam, & castellum quem multa occupauerant habitacula, in patentis campi redegit planitiem, ne vel ex sordibus contaminatio, vel ex ignibus ecclesiam attingerent pericula. Vrbem etiam licèt natura muniret, muro reddidit munitiorem, & augustiorem, à cancello ecclesiæ ad arcem vsq; castelli perducta murum construxt longitudine,* qui iam vetustati sensim cedit, nec hostilem vnquam, quod acceperim, vim sensit. Cum enim Dauid Brusius Rex Scotorum ad *Beaupark* vsque, siue *Bereparke*, (viuarium est illud suburbanum) ferro, & flamma sæuisset, (Edvvardo III. Caletum Galliæ obsidente) Henricus Percius, & Guilielmus Zouchæus Archiepiscopus Eboracensis cum tumultuariis suorum cohortibus, se Scotis obiecerunt, & ita animose aggressi sunt, vt primam & secundam aciem, capto rege, ad internecionem fere ceciderint, tertiamq; in eum timorem coniecerint, vt citatissimo, quam potuerant, agmine fugerint, nec præruptissima loca pauori, donec in

Bereparke. 1346. *Prælium ad* Neuills crosse.

sua

sua se recepissent, obstiterint. Nobilis hæc illa pugna est, & inter multas memoranda Scotorum strages, (quam prælium ad *Neuilli Crucem* nostri vocitant.) Nobilissimis enim Scotorum in hoc cæsis, & Rege capto, multos agros in confinio nostris cedere, & plurimas arces dedere coacti fuerunt. Sed hæc de Dunelmo satis; cui si placet, cum Nechami disticho valedicam;

Arte, situq; loci munita Dunelmia salue,
Qua floret sanctæ religionis apex.

De Monachis eiectis, Præbendarijs XII. Archidiaconisque duobus substitutis, & de Prioris nomine in Decani dignitatem mutato, quam nunc gerit Doct. Tobias Matthæus Theologus præstantissimus, in quo cum pietate doctrina, cum natura ars certant, nihil est quod ego scribam, cum sint recenti memoria, & cuiuis notissima. Longitudinem grad. XXII. scrup. o. Latitudinem verò grad. LIIII. scrup. LVII. definitam habet.

Sub Dunelo, ne hoc omittam, ad orientem egregium admodum cernitur Nosocomium, quod Hugo ille de *Puteaco* Episcopus opulentissimus, & momentaneus Northumbriæ Comes *Leprosis* (vt habet Neubrigensis) *indulgentior, profusa quidem, sed tamen ex parte minus honesta largitione construxit. Alieni quippe iuris nō modicum huic deuotioni per potentiam applicans, dū propria sufficienter impendere grauaretur.* Attamen ad sexaginta quinq; leprosos (præter sacrificos) alendos prouentus satis opimos assignauit. Shirpurne.

Rectiori hinc lapsu in Septentriones *Vedra* suas aquas ducit per *Finehale*, vbi, Henrico II. regnante, Godricus vir antiqua, & Christiana simplicitate, totus Deo defixus solitariam vitam egit, & peregit, eodem loco sepultus, quo (vt habet G. Nevvbrigensis) *vel orans procumbere, vel ægrotus decumbere consueuerat.* Qui tantam sui admirationem hac sancta simplicitate excitauit, vt eius memoriam ecclesiola R. frater opulenti illius Episcopi Hugonis de *Puteaco* honorarit. Inde Vedra defertur per *Lumley* castrum viuario inclusum, sedem Lumleiorum vetustam, quorum Marmaducus matris insignia sibi adsciuit, Finchale. Lumley. *Lumleiorum familia.*

cuius iure opimam hæreditatem adierat. Filia enim illa & hæres Marmaduci Tweng Domini de *Kilton*. Radulphus vero Marmaduci illius filius primus Baro de *Lumley* à Richardo secundo creatus erat, quo honore Ioannes ab eo nonus hodie gaudet, vir nobilissimus, mihi ob singularem in me humanitatem, semper colendus, & concelebrandus.

Chester vpon the street. *Condercum.* E regione non procul ab altera fluminis ripa sedet *Chester vpon the streete*, id est, vrbecula ad viam publicam, *Concester* Saxonibus dicta, vnde CONDERCVM ego iudicarim, in quo Alam primam Astorum Romanis temporibus stationem ad lineam (vt inquit) valli habuisse memorat liber Notitiarum. Pauculis enim milliaribus à Vallo, de quo postea dicendum, abest. Lindifarnenses Episcopi cum Cuthberti sui corpore, Danica intonante tempestate, in hoc annis CXIII. delituerunt. In cuius memoriam cum Egelricus Episcopus Dunelmensis nouæ ecclesiæ eò loci fundamenta iaceret, tantam pecuniæ vim defossam reperit, vt abunde iam diues episcopatu se abdicaret, & Petroburgum reuersus, cuius prius Cœnobiarcha erat, vias per paludes munierit, & alia opera non siue maximis impensis excitarit.

Langchester. *Longouicus.* Interius ad ipsius fere Trianguli medium alius etiam exiguus est vicus Collegio nuper notus, *Lanchester* dicunt, quem LONGOVICVM esse, vbi (vt est in Notitiarum libro) Numerus Longouicariorum egit, & nomen & significatio argumentantur: quod enim Latinis Longo-vicus, id est, Saxonibus [*Langceaster.*]

Hilton castle. Sed ad *Vedram* reuertamur, qui iam tandem in Orientem se conuertit, & *Hilton* Hiltoniorum castrum præterfluens in mare se condit ad *Wiranmuth*, vt Beda vocat, nunc *Monks Weremouth*, id est, *Vedræ ostium*, quod ad Monachos spectauit. De quo ostio sic scribit Guil. Malmesburiensis. *Hic Vedra pelago influus naues serena inuectas aura placido ostij excipit gremio. Cuius vtrasq; ripas Benedictus Biscop ecclesijs insigniuit, & monasteria ibidem cōstruxit, alterum Petri, alterum Pauli nomine. Huius industriam mirabitur,*

Vitrarii primum in Anglia.

Beda, qui obiit 734.

bitur, qui eius vitam leget, quòd copiam librorum aduexerit, quòd artifices lapidearum ædium, & vitrearum feneſtrarum primus omnium in Angliam adſciuit. In hoc S. Petri monaſterio Beda noſter Angliæ ſplendor ſingularis, pietate & eruditione VENERABILIS cognomẽ adeptus, meditandis ſcripturis, vt inquit ipſe, operam dedit, plurimáque volumina inter decumanos barbariæ fluctus doctiſſimè conſcripſit. *Quo mortuo*, vt inquit Guilielmus ille, *ſepulta eſt cum eo rerum geſtarum omnis penè notitia vſque ad noſtra tempora. Cùm enim pigro ſemper ſuccederet pigrior, multo tempore in tota inſula ſtudiorum detepuit feruor.*

Ebcheſter, S. Ebba.

Quinque mill. paſſ. ſuperiùs, Tinæ etiam oſtium eſt, quem cum *DerWento* latus Septentrionale noſtri Trianguli delineare diximus. Ad *DerWentum* qui prope Trianguli apicem fontes habet, nihil inſigne adiacet, niſi *Ebcheſter* quẽ nunc vocant, viculus, ab Ebba virgine regio Northumbrorum ſanguine nata, quæ tanta ſanctitatis opinione circiter annum ſalutis 630. claruit, vt Romana Apotheoſi in Diuas relata, plura in hac inſula templa ſibi dicata habeat, quæ *S. Tabbs*, pro *S. Ebbæ*, vulgus vocitat.

Gateshead.

Gabroſentum.

Ad Tinam autem memorandum eſt *Gateshead*, Saxonicè [*Gaetsheued*,] & hiſtoricis, quod idem ſonat, *Capræ caput*, quaſi Noui caſtri, quod alteram Tinæ ripam occupat, ſuburbium, cui ab EdWardo VI. adiunctum erat, cùm Epiſcopatum diſſoluiſſet, ſed Maria ſtatim Eccleſiæ reſtituit. Vulgus hoc ipſo nouo caſtro multò vetuſtius eſſe exiſtimat, nec falsò quidem. Si ego etiam hoc limitaneam illam ſtationem fuiſſe dixero quam GABROSENTVM Britannico ſæculo vocârunt, & Cohors ſecũda Thracum defendit, nihil vti ſpero veritati abſonũ dixero: *Gaffer* enim pro capra & *Hen* in ſermonis contextu pro *Pen* quod caput eſt, vſurpant Britanni, & eadem plane ſignificatione *Capræ caput* noſtris Latinè dicitur, vt *Brunduſium* Meſſapiorum lingua à Cerui capite nomen habet. A diuerſorio aliquo cui Capręcaput interſignium erat hoc nomen huic loco inditum exiſtimem, non minùs quàm *Gallus Gallinaceus* Africæ, *Tres ſorores* Hiſpaniæ, *Pirum* Italiæ loca apud Antoni-

num, quæ ab huiuſmodi inſignibus, vt docti nonnulli credunt, ſua nomina acceperunt. Hiſtorici autem noſtri, vno
1080. quaſi ore, hoc *Capræ caput* nominãt, dum memorant Walcherum Dunelmenſem Epiſcopum, quem Nordanhumbris Comitis authoritate præfecerat Guilielmus primus, hoc in loco à furenti multitudine, ob prouinciam malè habitam interfectum fuiſſe.

Girvvy. Infra hunc vicum ferè ad ipſum Tinæ oſtium *GirWy* nunc *IarroW* cernitur, venerabilis Bedæ natale ſolum, vbi etiam monaſteriolum olim floruit, quod Dani ita affiixerunt, vt primis Normannorum temporibus, cùm monaſticum ordinem quidam his regionibus inſtaurârent, & Walcherus Epiſcopus hunc locum illis aſſignaret: *Stabant* (vt inquit author meus) *ſoli ſine culmine parietes, vixq; vllum ſignum antiquæ nobilitatis ſeruabant, quibus tamen culmen de lignis informibus, & fœno illi ſuperponentes, diuini cultus officia celebrare cœpêrunt.*

Epiſcopi Dunelmenſes. Dunelmenſes Epiſcopos qui Comites Palatini cenſentur, non eſt cur hîc enumerando perſequar. Satis ſit innuere, ex quo cathedra hîc conſtituta fuerit, anno ſalutis 995. triginta tres Epiſcopos vſque ad noſtram ætatem ſediſſe. Quorum celeberrimi ſunt quatuor, Hugo de *Puteaco* qui præſenti pecunia, mille ſcilicet tredecim libris Comitatum Northumbriæ dum ipſe viueret, Sathbregiamque iure perpetuo ſucceſſoribus poſſidendam à Rege Richardo primo emit, & Noſocomium pulcherrimum de quo dixi, conſtruxit. Antonius Beccus Patriarcha Hieroſolymitanus, qui in ſubſtructiones inſanas, ſplendidúmque apparatum infinitam pecuniam effudit. Thomas Wolſæus Cardinalis cuius felicitati, niſi moderatio nihil deerat, ſed peruulgata eſt eius hiſtoria. Et qui nobis pueris obiit, Cuthbertus Tunſtallus ſummarum artium ſcientia (abſit inuidia verbo) illorum omnium inſtar, & magnum Britanniæ noſtræ ornamentum.

Numerantur in hoc agro, & Northumbria, Eccleſiæ Parochiales 118. *præter ſacella plurima.*

Lan-

Lancashire.

TER aliò verſus iam conferendum eſt meum, ad reliquos ſcilicet illos Brigantes, qui trans montes ad occiduum Oceanum cõſederunt, & primò ad Lancaſtrenſes, quos ſubinuitus (quæ res mihi benè vertat) quòdammodò adeo. Vereor enim ne mihi ſatisfecero, nedum tibi. Ex voto enim paucula admodum ſucceſſerunt, cùm partem eius longè maximam perluſtrarem, ita vetuſtas priſca nomina vbique abraſiſſe videbatur. Sed ne Lancaſtrenſibus deeſſe videar, audendum eſt, nec diuinum numen, quod hactenus mihi affulſit, defuturum confido.

Sub montibus, qui vt iam ſæpiùs dixi, per Angliam mediam procurrunt, & quaſi arbitri inter regiones, ſiue Comitatus ſe interponunt, iacet ad Occaſum Lancaſtrenſis ager, Saxonicè [*Loncaſterſcyre,*] vulgò *Lonkashire, Lankashire, & The County Palatine of Lancaſter*, quod ſit Comitatus Palatini titulo inſignis. Inter Eboracenſes ab ortu, & Hibernicum Oceanum ab Occaſu ita includitur, vt ab Auſtro quà Ceſtrenſes aſpicit, ſit latior, ſenſimq; in Boream procedens, quà Weſtmorlandiæ confinit, coarctetur. Ibique irruente maris ſinu abrumpitur, ſuique partem non exiguam vltra ſinum habet, quæ Cumberlandiæ adiacet.

Vbi in campos æquatur, hordei, & tritici eſt fertilis, ad montium radices auenæ fertilior, vbique ſolo tolerabili, niſi vliginoſis quibuſdam, & minùs ſalubribus locis *Moſſes* vocant, qui tamen hæc ſua incommoda commodis reſarciunt vberioribus. Moſſes. Abraſa enim ſuperficie vnctuoſos ceſpites (*Turffes* dicunt) ad ignis fomitem, & Turues. nonnunquam arbores, quæ diu defoſſæ iacuerunt, præbent. Inferiùs verò margam ad ſtercorandos agros affatim alicubi ſuppeditant, qua tellus, hominũ opinione, frugum impatientiſſima, ita miteſcere incipit, vt maiorem olim

hominum fuiſſe inertiam, quàm terræ ingratitudinem exiſtimare liceat. Sed regionis bonitatem ex incolarum habitudine, qui ab aſpectu ſunt inprimis decori, diiudices: & *Boues Lancaſtrenſes.* etiam ſi placeat, ex armentis. In bobus enim, qui ſunt proceris cornibus, & compoſito corpore, nihil quod Mago Carthaginienſis apud Columellā requirit, facilè deſideres.

Ad partem Auſtrinam à Ceſtrenſibus *Merſeio* fl. dirimitur, qui in mediis montibus exurgēs, parùm iam à fonte digreſſus fit limes, fertúrq; in Occaſum lento fluxu, quaſi alia flumina, vt cum Poëta loquar, *in cæruleum ſinum ſuum vocans*, ſtatimque à Borea *IrWellum*, qui omnes huius orientalis plagæ fluuios ſecum defert, gratanter excipit. Ad cuius cum *Irko* confluentes ripa ſiniſtra, quæ è ſubrufo ſaxo ſurgit, vix tribus à *Merſeio* mill. paſſ. peruetus illud oppi- *Mancunium.* dum floret, quod MANCVNIVM, & MANVCIVM variante lectione Antonino nominatur, nec dum vetuſto nomi- Mancheſter. ne prorſus deleto, *Mancheſter* nobis dicitur. Hoc circumuicinis oppidis præcellit ſuo ornatu, frequentia, lanificio, * foro, templo, & Collegio quod Thomas Dominus *La-Ware* qui ſacris initiatus erat & ſuæ familiæ poſtremus hæres maſculus regnāte Henrico Quinto fundauit. Ille enim à Grelæis prognatus erat qui antiqui erant huius oppidi (vt ferunt) Barones. Superiori verò ætate multò præcellentius fuit tùm laneorum pannorum honore, (*Mancheſter cottons* vocant,) tùm aſylii iure, quod Parlamentaria authoritas ſub Henrico VIII. Ceſtriam tranſtulit. In adiuncto Comitis Derbienſis viuario antiqui propugnaculi radices quadrata forma, vbi *Medlocus* annis IrWellum ſubintrat, vidimus, *Mancaſtle* appellitant. Quod ipſum antiquum MANCVNIVM fuiſſe non dixero, ſpatium adeò anguſtum includit, ſed potiùs ſtationem aliquam Romanorum, vel munimentum illud quod EdWardus Senior tum conſtruxit, tùm, vt inquit Marianus, *Anno Chriſti 920. exercitum Merciorum miſit in Northumbriam, vt vrbem* Mancheſter *reſtauraret, & ibi præſidium locaret.* Danico enim bello corruiſſe videtur, contra quos quia ſe fortiter viros præſtitiſſent incolæ, oppidum ſuum *Mancheſter* appellatum volunt,

lunt, id est, vt illi interpretantur, vrbs virorum: & huic opinioni, quæ cum sua laude coniuncta videatur, mirum in modum adblandiuntur. Sed nesciunt boni illi viri Mancunium Britannicis temporibus fuisse nomen, vt etymologia è nostra Anglica lingua non sit petenda. Malim igitur ego à *Main* Britannica deducere, quæ saxum sonat, saxeo enim tumulo insidet, & sub ipsum oppidum ad *Colyhurst* latomiæ sunt nobiles & notissimæ. Mancunio in Antonini Itinerario succedit COCCIVM, quod ad *Cockly* sacellum fuisse iuxta *Bury* credam ego donec dies certiora dederit. Vnaque credam necesse est, apud Antoninum eo loco numerum esse corruptum, idque cum bona, vt spero, Lectoris veniâ, cum author ille sit corruptissimus: si modò illo tempore non impeditiores erant viarum anfractus, dum vadosa in fluminibus loca perquirerent. Cæterùm vt regrediamur, Merseius IrWelli aquis iam plenioriter Oceanum versus suscipit, per *Chatmosse* vliginosum agrum longè, latéque patentem, cuius partem non exiguam inflati amnes patrum memoriâ non sine magno periculo abripuerunt, vnde flumina corrupta, & magna periit fluuialium piscium multitudo. Quo in loco subsidet iam vallis amniculo irrigata, arboresque prostratæ repertæ fuerunt: vt suspicari liceat, cùm terra neglecta iaceret, & riuulorum procursus in patentibus vallibus non deducerentur, meatusque vel incuria vel vastitate intercluderentur, quicquid humilius erat, in huiusmodi vliginosos tractus (*Mosses* vocamus) vel stagna fuisse conuersum. Quod verum si sit, nō est cur miremur tot arbores huiusmodi locis passim per Angliam, sed præcipuè hoc in agro obrutas & quasi sepultas iacere. Cùm enim nimia vligine radices soluerentur, vt deciderent, & tam molli solo haurirentur & immergerentur necesse est. Vicini contis, & verubus tentando vbi latent explorant, loco notato effodiunt, & pro ignis alimento vtuntur: sunt enim flammis & lumini, æquè ac tæda, gratæ: quod fortasse fit è bituminosa terra qua sunt circumfusæ, vnde vulgus abietes fuisse credunt, quas tamen in Britannia prouenisse negat Cæsar. Scio receptissimam

Colyhurst.
Coccium.
Chatmosse.
Mosses vnde fiunt.
Arbores sub terra.
Abies in Britannia Cæsaris tempore non prouenit.

esse opinionem ab inundato mundo has vi vndarum prostratas iacuisse, eóque magis quòd æditioribus in locis alicubi effodiantur: locos tamen illos æditiores quos dicunt vligine permadere non diffitentur. Sed curiosa philosophorum natio hæc pleniùs indagabit. Interim nos *Mersei* decursum persequemur, qui iam per Warrington notum suo foro & frequentia oppidulum defertur: quo superato, se diffundens statimque contrahens, patenti gremio, commerciisque percommodo Oceanum ingreditur, vbi *Litherpoole* floret, Saxonicè [*Lyferpole*,] vulgò *Lirpoole*, à diffusa paludis in modum aqua, vt opinio est, nominatus, qui commodissimus & vsitatissimus est in Hiberniam traiectus, elegantia & frequentia, quam antiquitate celebrior. Nec enim eius nomen apud antiquiores scriptores, vspiam occurrit, nisi quod Rogerus Pictauensis, qui Dominus erat (vt eo tempore loquebantur) *de honore Lancastriæ*, castrum hîc construxerit, cuius custodiam iam longo sanè tempore habuit nobilis illa, & equestris familia de *Molineaux*, cuius primaria sedes est in proximo ad *Sefton* quam Rogerus ille Pictauensis Viuiano de *Molineaux* primis Normannici imperii temporibus elargitus erat. Vniuersam enim terram inter *Ribell*, & *Mersey* flumina Rogerus ille tenuit, vt Censualis Angliæ liber testatur. Euehitur hinc magno flexu littus apertum, interiúsque à mari cernitur *Ormeskirke* mercatorium oppidum, sepultura Stanleiorum Derbiensium Comitum insigne, quorum primaria sedes *Latham* in vicinia est, ædes magnæ & magnificæ, quas illi continenter auxerunt ab Henrici Quarti tempore: quo Ioannes Stanleius Miles, pater Ioannis Proregis Hiberniæ ex eadem stirpe qua Barones de *Audley* oriundus, Isabellam filiam & hæredem Thomæ Lathami Equitis clarissimi duxit, cui hoc amplum hæredium cum multis aliis possessionibus dotale fuit. *Duglesse* fluuiolus præter hoc tacitè serpit, ad quem Arthurus noster (vt author est Nennius) Saxones memorabili prælio fudit. Ad huius fontes *Wiggin* est oppi-

Warrington.
Litherpole.
Molineaux.
*
Latham.
Wiggin.

est oppidum, *Wibiggin* olim dictus affirmant, de quo nomine nihil habeo quod dicam, nisi Lancastrenses ædificia *Biggin* vocare, vti nec de oppido, nisi quod sit & cultum, & copiosum. In proximo *Holland* cernitur, è qua clarissima illa Hollandorum familia qui Surriæ & Exoniæ Duces erant & originem & nomen traxerunt. *Hollandorum familia.* Filia autem & hæres primogeniti fratris qui equestri dignitate hîc floruit, tandem Louellis enupta eos & possessionibus, & armis auxit, scilicet scuto cyaneo liliis argenteis interstincto, inter quæ argenteus itidem leo obuerso ore erigitur. Prope *Duglessi* ostium *Merton* palus satis diffusa alitur, quæ suo emissario in hunc se exonerat, statimque *Ribello* flumini in suo æstuario obuiam se offert. Hic enim proximus est post Merseium fluuius qui Oceanum accedit, nomine suo vetustiori non prorsus exoleto. BELLISAMA *Bellisama.* enim æstuarium Ptolemæo, & nobis *Ribel* appellatum, fortasse ex adiectione Saxonici verbi *Rhe* quod flumen denotat. Ex Eboracensis agri collibus properantibus aquis primùm in meridiem defertur hic fluuius per tres *Montes editissimi.* præcelsos montes, *IngleborroW Hill* ad fontes, quem vasto dorso in occidentem solem gradatim quasi ascendentem, & in sui extremo alio quasi imposito colle euectum demirati sumus. *Ingleborrovv hill.* *Penigent* fortasse ab albicante, & niuoso capite, hoc enim Britannis *PengWin* denotat, qui vasta mole, sed non perinde excelsa attollitur. *Penigent.* Vbi verò Lancastrenses adit *Rhibellus*, (nam hi sunt inter Eboracenses) *Pendle Hill* sublimi admodum fastigio in metæ modum erigitur, *Pendle hill.* damno quod subiecto agro, iampridem intulit, maximam aquarum vim eructans, & certissimo pluuiæ indicio, quoties eius vertex nebula vestitur, insignis. Horum libentiùs meminerim, tùm quòd in Appennino nostro sunt eminentissimi, vnde vulgò vsurpatur:

IngleborroW, Pendle, and Penigent,
Are the highest hils betWéene Scotland & Trent:

Pen quid Britannis. Tum, vt intelligatur quod antè dixi, cur Alpes summæ *Penninæ*, & ipsa montium summitas. *Pennum*, & *Apennini* ita priscis Gallis dicta fuerint. *Pen* enim montium summitates Britannis denotat. Ad ramentum verò montis Pendli *Clithero* castrum à Laceis extructum propè Rhibellum adsidet. Et huic vicinum *Whaley*, Saxonicè [*Walaleg*] monasterio à Laceis condito celebre, vbi anno 798. Wada Dux infelicia signa contra Ardulphum Nordanhumbrorum regem sustulit ad *Billangho* quod nunc *Langho* contractius appellatur. Hic *Ribellus* protinùs in Occasum conuersus nomen suum impertit vico quem nostra ætas *Riblechester* appellat, vbi tot Romanæ vetustatis vestigia, statuæ, numismata, columnæ, columnarum bases, epistylia, aræ, marmora, inscriptiones subinde effodiuntur, vt non abs re fuisse videatur, quod incolę claudicâte rhythmo dictitant:

Clithero. VVhalley. Riblechester.

It is Written vpon a Wall in Rome,
Ribchester Was as rich as any ToWne in Christendome.

Inscriptiones autem ita deformarunt rustici, vt quamuis in plures inciderim, vix tamen vnam, & alteram legere potuerim. Ad *Salesbury hall* quæ sunt viciniæ ædes nobilis & antiquæ familiæ Talbottorum, columnæ basim inscriptam vidimus:

DEO
MARTI, ET
VICTORIÆ
P–R----NO
H–CC- NN

In proximo pariete huic adiunctus est alter lapis, Cupidinem, & alteram imagunculam præ se ferens; in cuius parte auersa hæc mutilata legitur inscriptio, quam quia me diu sollicitum habuit, vt aliorum opinionem eliciam, hîc subiungam:

SEOESAN

SEOESAN BEDIANIS
ROLNASON ANTONI
OSALVEDN VSMEG. VI
AL. Q.Q. SAR IC. DOMV
BREVENM ELITER

Sed ex his nihil planè luminis ad priſcum huius loci nomen eruendum, de quo ambigitur, niſi ſubinde nomen mutârit, quod nonnunquam vſu venit. Hoc enim ſitu Ptolemeus RIGODVNVM, ſi pro RIBODVNVM à *Riblecheſter* non omninò abludit, & Antoninus BREMETONACVM poſuit. BREMETVRACVM Notitiarum liber vocat, qui Armaturarum cuneum ſub Britanniarum Duce ibi egiſſe docet; Duplares verò an Simplares hę armaturæ fuerint in dubio reliquit. Armaturas duplices illa vocauit ętas, quę binas conſequebantur annonas; Simplares quę ſingulas. Sed quî fit, occurrat quiſpiam ex Notitiarum libro, vt cùm Armaturarum Cuneus ad valli defenſionem inſtitueretur, in hac vrbe ageret, qui Vallo plus minùs 60. mill. paſſ. abeſt. Hunc ſcrupulum tollit Zoſimus, cùm Notitiarum librum poſt Conſtantini tempora ſcriptum fuiſſe conſtet. Scribit enim ille libro ſecundo: *Quum imperium Romanum extremis in limitibus vbique Diocletiani prouidentia, quemadmodum à nobis ſupra dictum eſt, oppidis & caſtellis, atque burgis munitum eſſet, omnéſque copiæ militares in ijs domicilium haberent: fieri non poterat, vt barbari tranſirent, vbique copiis hoſtium repellendorum cauſſa occurrentibus. Hanc præſidiorum munitionem Conſtantinus abolens, maiorem militum partem, de limitibus ſubmotam in oppidis præſidij nullius egentibus collocauit: limites à barbaris vexatos præſidio nudauit, tranquillas & quietas vrbes militum peſte grauauit, qua iam complures ad ſolitudinem redactæ ſunt, milites ipſos theatris, & voluptatibus addictos emolliuit: denique ſimpliciter vt dicam, rerum hactenus pereuntium internecioni principium, & ſemina ille præbuit.*

Ribodunum.

Armatura.

Vegetius lib. 2. cap. 7.

Romana Reipubl. occaſus.

Cæterùm cùm Bremetonaci huius fortuna, confecta Periodo, ſiue bello, ſiue terræ motu, quod vulgus ſuſpicatur, ſuccubuiſſet, inferiùs qua regurgitantis Oceani vim

patitur *Ribellus*, *Belisamaque æstuarium* Geographo vocatur, eius succedanea proles *Preston* surrexit, amplum,&,vt in his regionibus elegans, & frequens oppidum. *Preston in Andernesse* vocat vulgus hominum, pro *Acmundesnesse*, sic enim hanc agri partem dixerunt Saxones, quòd inter *Ribellum* & *Cocarum* fluuios promontorio quasi naso extenditur. In qua Guilielmi Primi temporibus *tantùm sedecim villæ incolebantur, reliqua vasta iacebant*, vt in Censuali libro legimus, *Rogerusq; Pictauensis habebat*. Hordei hæc est impatientior, sed pascuis lætior, præsertim ad mare, quà tota est campestris, vnde *The Fild* pro *Feild* appellatur: quia tamen palustris, minùs salubris censetur. *Wyre* fluuiolus hanc citus perstringit, qui è *Wierdale* loco pleno solitudinis deuolutus *Grenhaugh* castrum præterlabitur, quod Thomas Stanleius primus ex hac familia Derbiæ Comes extruxit, cùm immineret illi periculum à quibusdam huius agri proscriptis nobilibus, quorum possessiones ab Henrico Septimo dono acceperat. Multos enim in illum impetus dederunt, & subinde infesti in agros eius irruerunt, donec viri optimi moderatio has inimicitias prudenter extinxerit. In ora hîc maritima multis in locis sabuli cumulos videas, quibus aquam subinde infundunt, donec salsuginem cōtraxerit, quam posteà, subditis glebis in candidum salem excoquunt: Nonnullæ sunt hîc etiam infidæ arenæ & rapaces, (sabulum viuum dicunt,) itinerantibus adeò periculosæ dum compendia recedente æstu sectantur, vt maximè caueant ne terreno itinere, cum Sidonio loquor, pedestre naufragium faciant; præcipuè verò circa Cocari ostium, vbi Syrtico quasi agro *Cockersand Abbey*, Cluniacensium iampridem monasteriolum, à Radulpho de *Meschines* fundatum ventorum violentiæ expositum inter *Cockari* & *Luni*, siue *Loni* ostia interiacet, & mare Hibernicum longè lateque diffusum prospectat.

Andernesse.

The Fild.

Grenhaugh. Castle.

Salis conficiendi noua ratio.

Quicksands.

Lonus ille, vulgò *Lune*, ex Westmorlandiæ montibus scatens, in Austrum ripis impeditioribus, & inæquali alueo delapsus, accolas æstiuis mensibus opima Salmonum piscatione ditat; qui cùm aqua limpida, & arenosis vadis præc-

Lune fl.

Salmones.

præcipuè lætentur, in hunc, & alios huius oræ fluuios confertim penetrant. Quàm primum Lancastrenses inuiserit, *Laccus* amniculus ab ortu aquas illi committit suas. Quo in loco nunc *Ouer Burrovv* est pertenuis sanè rusticorum viculus, quem vrbem magnam fuisse, amplosque campos inter *Laccum* & *Lonum* occupâsse, & ad extrema deditionis, fame nihil non experta, compulsam nobis memorârunt incolæ, quod à maioribus quasi per manus traditum accepêrunt. Et variis certè priscæ vetustatis monumentis, insculptis lapidibus, tessellatis pauimentis, Rom. nummis, & nomine hoc nouo quod nobis *Burgum* denotat, locus iste antiquitatem suam asserit. Nomen verò antiquum si recuperet, fluuiolo illi *Lacco*, & Antonino debet, qui GALACVM vrbem, quam Ptolemæus CALAGVM dixerit, circa hunc locum statuerit, in quo *Galaco*, *Lacci* illius nomen quis non planissimè perspiciat? Vt taceam hunc viculum eandem cum Isurio, & Catarractonio rationem habere, quæ est apud ipsum Ptolemæum. Solummodo in Antonini exemplaribus ALONE in eius locum subrepsisse videtur. Sic enim ego iter illud disponendum existimo: GALACVM XIX. ALONE XII. BREMETONACI XXVII. ALONE enim statim à Bremetonaco, Galaco non interposito, locat Notitia Prouinciarum. Ab hoc Burgo *Lonus* flu. cùm *Thurland* Tunstallorum propugnaculum. à Thoma Tunstallo Equite aurato tempore Regis Henrici IIII. extructum, cùm Rex *licentiam dedisset firmare & Kernellare mansum*, i. loricis incingere, & coronare, & *Hornby* egregium castellum, quod N. de *Monte Begonis* conditorem, Harringtonios, Stanleios Barones de *Montis Aquila*, & nunc Baronem de *Morley* Dominos suos venditat, prætervectus sit, *Lancaster* ad Australem ripam videt, præcipuum regionis oppidum, quod incolæ veriùs *Loncaster*, vti & Scoti, qui *Loncastell* vocant; A *Lono* enim flu. nomen assumpsit. Cur igitur non hanc vrbem illam fuisse existimem, quam Romani ALONE, & Notitiarum liber ALIONE dixerit? Qui Tribunum cohortis tertiæ Neruiorum ibidem constituit. Distantia vtrinque suffragatur, nec

Ouer Burrovv.

Galacum.

*

Hornby castle.

Lancaster.

absurdum erit, si Romanos *Alone* pro *Arlone* nominâsse putemus, quod Britannis *ad*, vel *super Lonum* sonat. Quamuis hodie oppidum sit minùs frequens, & incolæ omnes rei rusticæ vacent, (circumuicinus enim ager cultus est, apertus, florens, nec siluis nudus) in Romanæ tamen vetustatis argumentum Cæsarum nummos nonnunquam inueniunt, maximè vbi fraterculi suum claustrum habuerũt: Aream enim ibi antiquæ vrbis fuisse prædicant, quam Scoti cuncta obuia excursione repentina populati, anno salutis 1322. succenderunt. Ex quo tempore ædificare cœperunt propiùs collem viridantem ad flumen, cui imponitur castrum, non magnum quidem, nec vetustum, sed elegans, & firmum: adsidetque in ipso colle, vnicum quod habent templum, vbi Monachi exteri olim suum habuerunt cœnobiolum. Sub quo ad pontem pulcherrimum, quo *Lonus* consternitur, in ipsa præcipiti collis decliuitate, parietis antiquissimi, & Romani operis pendet fragmentum præceps, *Wery Wall* vocitant illi, recentiori Britannico huius oppidi, vt videtur, nomine. Hoc enim oppidum illi *Caer Werid*, i. *vrbem viridem* dixêrunt, à viridanti forsitan illo colle: sed hæc viderint alii. Polum Arcticum, vt hoc non omittam, grad. LXIII. scrup. v. eleuatum aspicit, ab vltimo verò Occidente XX. scrup. XLVIII. remouetur.

Fournes. Dum ex hoc colle circumspicerem, vt *Loni* ostium viderem, quo non multò inferiùs effunditur, *Fournesse* altera pars huius regionis ad Occasum oculis occurrit, quam mare quodammodo auulsit. Cùm enim littus hinc se vastiùs in Occasum proiiceret, Oceanus quasi infensior, obstinatiùs illud lancinauit, imò incrudescente æstu littus deuorauit, sinusque tres laxiores efficit, *Kentsand*, quo *Ken* flu. emittitur, *Leuensand*, & *Duddensand*, inter quos ita prominet terra, vt inde nomen sit sortita. *Fornesse* enim, & *Foreland*, idem est nobis, quod promontorium anterius Latinis. Tota, nisi ad mare, excelsis montium cacuminibus, & crebris rupium molibus assurgit, (*Fornesse fells* indigitant,) inter quos Britanni diu securè agitauêre, his defendentis naturæ munimentis freti, licèt nihil inuium Saxoni

Fournesse-fells.

victori.

victori. Anno enim vicesimo octauo super ducentesimum ab aduentu Saxonum, Britannos hîc sedisse colligimus, quòd eo tempore Egfridus Nordanhumbrorum Rex, Cuthberto illi sancto terram, quæ vocatur *Carthmell*, & omnes Britannos in ea, (sic enim in eius vita scribitur) elargitus est. *Carthmell* enim partem huius agri esse ad *Kentsand*, notissimum est, idemque nomen oppidulum in ea etiamnū seruat in quo Guilielmus Mareschallus senior Prioratum extruxit, & dotauit. Si apud Ptolemæum SETANTIORVN λιμνὴ, i. lacus, vt aliqui concipiunt libri, & non Setantiorum λιμὴν, i. portus, legas SETANTIOS dictos fuisse hos Britannos, ausim affirmare. Inter hos enim montes lacus totius Angliæ maximus, nunc *Winander mere*, Saxonicè [*WinWadremer*,] à tortuoso forsitan meatu, per decem plùs minùs milliaria ripas incuruat, pisce sibi peculiari (quem accolæ *Chare* vocant) fœcundus, suique nominis adpositum habet viculum, in quo anno Christi 791. Eathredus Nordanhumbrorum Rex Elfwoldi Regis filios Eboraco abstractos interemit, vt suo scelere, & illorum sanguine sibi regnum confirmaret.

Carthmell.

Setantiorum lacus.

Chare *piscis.*

Historia Malrosensis.

Inter hunc lacum, & *Dudden* flu. promontorium quod vulgo *Fornesse* dicimus, se proiicit, insulamq; *Walney* quasi antemurale longo tractu prætentam habet, tenui freto diuisam, cuius fauces munimentum *Pile of Fouldrey* dictum ab Abbate de *Fournes* anno primo Regis Edwardi III. scopulo in mediis fluctibus impositum tuetur.

Pile of Fouldrey.

In ipso verò promontorio nihil visendum est præter parietinas monasterii de *Fournesse* dicti, quod Stephanus Comes Boloniæ qui posteà Rex Angliæ an. salutis 1127. extruxit, è cuius monachis, & non aliunde, (vt ipsi retulerunt) Manniæ Insulæ quæ obiacet, Episcopi veteri instituto eligi solebant, & magis ad ortum *Aldingham* antiquum hæredium Baronum de *Harrington*, quorum hæreditas per filiam ad Bonuillos Barones in agro Dorsettensi, & per eos ad Greios Dorsettiæ Marchiones descendit.

Aldingham. Harringtoni.

Quod ad nobiles qui Lancastriæ titulo vsi sunt, prima Normannici imperii infantia tres fuerunt qui *Domini de*

Domini Lancastriæ. *honore Lancastriæ* dicebantur, Rogerus ſcilicet Pictauenſis, filius Rogeri de *Monte-gomerico*, qui *Pictauenſis* cognominatus (authore Guilielmo Malmeſburienſe) quod vxorem è Pictonibus Galliæ accepiſſet. Verùm cùm ille hoc honore ſua perfidia excidiſſet, eundem accepit à patre Guilielmus filius Regis Stephani, Comes Moritonii, & Warrenniæ. Eo autem defuncto, Henricus ſecundus Ioanni eius filio minori, qui poſteà Rex Angliæ, eundem contulit. Satis longo pòſt interuallo Rex Henricus tertius Ioannis filius, Edmundum *Gibboſum* filium ſuum natu minorem, *Comites Lancaſtriæ.* Comitis Lancaſtrenſis titulo primus exornauit, in quem hæreditates, & honores Simonis Montisfortis Comitis Leiceſtriæ, Ferrarii Comitis Derbiæ, & Ioannis Baronis Monumetenſis, quòd ſeditionis vexilla in illum ſuſtuliſſent, tranſcripſit. Vtque hæc in illum pater contulit, ita vxor ipſius prima Auelina familiæ Albæmarliæ vnica hæres, è qua nullos ſuſcepit liberos, hæreditatem ſuam marito in manus tradidit, qui poſtea è Blanchia Nauarrena Thomam, & Henricum ſuſcepit. Hic Thomas ſecundus erat Lancaſtriæ Comes, qui cùm Principem Edwardum II. & fortunam minùs reuerenter haberet, ciuiliſque belli incendia foueret, capite truncatus diem ſine prole obiit, Sanctusque à multitudine eſt habitus. Vxor eius Alicia Henrici Lacei Comitis Lincolnienſis vnica filia, & ſuam & maternam hæreditatem, ſcilicet Comitis Sarisburienſis, Henrico mariti ſui è fratre nepoti reliquit. Hunc etiam vxor A. filia & ex aſſe hæres Pagani de *Cadurcis*, ſiue *ChaWorth*, non ſolùm ſuo, ſed etiam magnis in Wallia patrimoniis, Mauritii ſcilicet Londinenſis, & SiWardi, à quibus ſtemma illa duxerat, adauxit. Vnicum hìc reliquit filium *Duces Lancaſtriæ.* Henricum, quem EdWardus III. è Comite in Ducis honorem extulit, ſecundusque fuit è noſtris proceribus Ducis nomine inſignis. Verùm nulla prole maſcula ſuſcepta obiit ille, duabus relictis filiabus, Matilde, & Blanchia, inter quas diſpertita hæreditas. Matildem duxit Guilielmus Bauarus Hollandiæ, Zelandiæ, Friſiæ, Hannoniæ, & iure vxorio, Leiceſtriæ Comes. Illa autem ſine liberis defuncta,

functa, Ioannes *Gandauensis*, siue de *Gaunt* dictus, quòd Gandaui Flandriæ natus, EdWardi III. filius natu minor, qui Blanchiam, alteram Henrici filiam in vxorem acceperat, & Dux Lancastriæ erat, vniuersam hæreditatem adiit; iamque opibus par multis regibus, mortua Blanchia, Constantiam Petri Castiliæ Regis filiam duxit, nomineque regis Leonis & Castiliæ vsus est, & à Patre iura regalia impetrauit, qui Comitatum Lancastrensem in Palatinatus dignitatem huiusmodi rescripto euexit, cùm memorâsset quàm egregiam operam patriæ, domi bellique nauasset. *Concessimus*, inquit, *pro nobis & hæredibus nostris præfato filio nostro, quòd ipse ad totam vitam suam habeat infra Comitatum Lancastriæ Cancellariam suam, ac breuia sua sub sigillo suo pro officio Cancellarii deputando, consignanda, Iustitiarios suos tam ad placita coronæ, quàm ad quæcunque alia placita communem legem tangentia, tenenda, ac cognitiones eorundem, & quascunque executiones per breuia sua, & ministros suos ibidem faciendas. Et quæcunqae alia, libertates & iura regalia ad Comitatum Palatinum pertinentia, adeò liberè & integrè sicut Comes Cestriæ infra eundem Comitatum Cestriæ dignoscitur obtinere*, &c.

Post Ioannem, Henricus de *Bollingbrok* eius filius, in Ducatu Lancastriæ successit, qui cùm exturbaro Richardo Secundo, Angliæ regnum obtinuisset, Henricum filium qui posteà erat Rex Angliæ hoc honore ornauit, & vt sibi suisque in his hæreditatibus caueret, ita ex authoritate Parlamentaria his verbis censuit: *Nos nolentes dictam hæreditatem nostram, aut libertates eiusdem, occasione instantis assumptionis regalis status, & dignitatis nostræ, in aliquo mutari, transferri, diminui, seu derogari, sed eandem hæreditatem nostram cum iuribus & libertatibus suis prædictis, eisdem modo & forma, conditione & statu quibus nobis descenderunt, & euenerunt, ac etiam cum omnibus, & singulis talibus libertatibus & franchesiis, ac aliis priuilegiis, commoditatibus, & proficuis quibuscunque, quibus dominus, & pater noster dum vixit, eam ad terminum vitæ suæ ex concessione Richardi nuper Regis habuit, & tenuit, nobis & dictis hæredibus nostris in dictis*

chartis specificatis plenariè & integrè conseruari, continuari, & haberi volumus. Ac tenore præsentium ex certa scientia nostra, de assensu præsentis Parliamenti nostri concedimus, declaramus, discernimus, & ordinamus pro nobis & hæredibus nostris, quòd tam Ducatus noster Lancastriæ, quam vniuersa, & singula alia, Comitatus, honores, castra, maneria, feoda, aduocationes, possessiones, annuitates & dominia quæcunque nobis ante adeptionem dignitatis nostræ regiæ qualitercunque, & vbicunque iure hæreditario in dominico seruitio, vel in reuersione, seu alias qualitercunque descensa, nobis, & dictis hæredibus nostris in chartis prædictis specificatis in forma prædicta remaneant in perpetuum. Qua forma & conditione iam inde mansit, nisi quòd EdWardus IIII. suo tempore, coronæ (vt loquuntur) *appropriauerit:* à qua tamen Henricus VII. statim seiunxit, suosque nunc habet seorsim Officiarios, Cancellarium scilicet, Attornatum, Receptorem, Clericum Curiæ, Assessores sex, Tabellarium, Auditores duos, Receptores viginti tres, & tres Superuisores.

Recensentur in hoc agro præter plurimas capellas, parœciæ tantùm 36. sed illæ valdè populosæ, & quæ maximas alibi parœcias incolarum multitudine longè superant.

VVestmor-

Weſtmorland.

AD extremos Lancaſtrenſes ſuccedit magis in Septentrionem altera Brigantum regiuncula, Latinis *Weſtmorlandia*, nobis *Weſtmorland*, & ſcriptoribus nonnullis *Weſtmaria*, ab occaſu, & arcto Cumberlandia, ab ortu Eboracenſi agro terminata. Quæ quia tota inter montes altè pertingentes ſit ſita, (Apenninus enim noſter hic magis magiſque in latitudinem excurrit) & magna ex parte inculta iaceat, hoc nomen in noſtra lingua inuenit. Loca etenim inculta, & quæ non facilè agricultura ſubleuari poſſint, *Mores* Angli Septentrionales vocant, & *Weſtmorland* nihil aliud eſt nobis, quàm inculta ad occaſum regio. Ex venerandæ igitur antiquitatis ſchola illud de Mario Rege eiiciatur ſomnium, quem Pictos contudiſſe, & de ſuo nomine hanc regionem denominaſſe reſupini noſtri hiſtorici per quietem viderunt.

Pars huius Auſtralior, quæ anguſtiori ſpatio inter *Lonum* flu. & *Winandermere* concluditur, ſatis ferax in vallibus habetur, licet & ſuas aſperas, glabraſq; cautes oſtendat, vnóque nomine, *The Baronie of Kendale*, id eſt, *Baronia de Kendal*, ſiue *Candalia*, id eſt, vallis ad *Kanum* nominatur: *Kan* enim flu. qui ſaxis aſperatus hanc vallem perſtringit, nomē indidit, ad cuius occiduam ripam frequentiſſimum oppidum *Kandale*, ſiue *Kirke by Kandale*, id eſt, *fanum in valle ad Canum*, duabus productis plateis ſe interſecantibus ſedet. Lanificii gloria, & induſtria ita præcellens, vt eo nomine ſit celeberrimum. Incolæ enim copioſam, per vniuerſam Angliam, laneorum pannorum exercent mercaturam. Suóque honori inprimis eſſe exiſtimant, quod ſuos Barones, & Comites habuerint. Barones primum Bruiſos à quibus ad Roſſos de *Werke*, & ab illis ad Parros iure hæreditario hic honos deuolutus eſt, quorum caſtrum è re-

The Baronie of Kendale.

Barones Candaliæ.

gione oppidi vetustate iam consenescit: Comites verò tres, Ioannem Ducem Bedfordiæ à fratre Rege Henrico v. eo honore auctum, Ioannem Ducem Sommersetti, & Ioannem de *Foix* ex illustrissima Fuxensium in Gallia familia, quem Henricus vi. ob fidelem in Gallico bello operam eò dignitatis extulerat. Vnde fortassis est quòd aliqui ex hac Fuxensi familia in Gallia etiamnum de *Candalia* denominentur. Vetustatis autem gloriam sibi nullam vendicat, nisi CONCANGII sint; apud quos Numerus Vigilum stationem olim habuit, vt est in Notitiarum libro. *Com-Can* etenim idem sonat Britannicè, quod *Candale* Anglicè, & *Vallis ad Canum* Latinè. Sed cùm Latinæ aures *Comcangios* non paterentur, *Concangios* leniori voce vocasse videantur. Non igitur prorsus improbabilis hæc putanda coniectura; improbabilius forsitan videbitur si viculum illum, qui in hac Baronia, nunc *Kellenton* dicitur, eandem ipsam esse quæ Antonino GALLANA, & CALLANA est, dixero: & tamen nunc ita se res habet, & ea est obscuritas, vt habita nominis, & situs ratione, non alius vspiam occurrat locus, cui Callanæ nomen probabiliùs asseras. Frustrà etiam fortasse quæratur, & funditùs concidisse credamus, vel primis Pictorum, & Saxonum vastationibus, vel cùm Donaldus Scotus regnante Henrico ii. truculenta irruptione hanc regionem excidio, & ruinis dedisset. Hæc in australi & angustiori regionis parte.

Comites Candaliæ.

Concangii.

Kellenton. *Gallana.*

Deinceps supra *Loni*, siue *Luni* fontes latiùs se explicat regio, multisque gyris, & flexibus montes excurrunt, quibus interiacent alicubi conualles prærupta altitudine, crebris locis speluncarum in modum subrutis. *Eden* flumen nobile, qui Ptolemæo ITVNA, caput in Eboracensi agro tollens, primùm languida aqua, sed sensim confluentibus riuulis increscens, inter hos montes iter quærit in Occasum æstiuum, per *Pendragon* castrum, cui præter nomen & saxorum struem nihil reliquit qui vetustas, inde per *Wharton hall* sedem Baronum de *Wharton*, quorum iam tertius Baro floret, posteà per *Fanum Stephani* vulgò *Kirk by Stephen* forum notum, & *Musgraue* viculum vnum & alterum,

Eden fl. *Ituna.*

VVharton hall.

Musgraue.

terum,

terum, qui bellicoſæ Muſgrauiorum familiæ nomen dederunt. Hic aquas *Ituna* quaſi remoratur, vt aliis riuulis conſocietur; quorum vni, vix duobus mill. paſſ. ab ipſo Ituna, VERTERÆ incubuerunt, priſcæ memoriæ oppidum ab Antonino, & Notitiarum libro memoratum; qui innuit Romanum Præfectum ibi cum Directorum Numero, ſub poſterioribus Imperatoribus egiſſe. Nunc verò ipſum oppidum in tenuem vicum exiguo propugnaculo munitum, & nomen in *Burgh* abiit; noſtrates enim *Burgh vpon Stanemore*, id eſt, *Burgus in Saxeto*, nuncupant. Nec aliud de illo legi, quàm quod inchoato Normannorum imperio coniurationem in Guilielmum Normannum hic Angli habuerint. *Burgum* hunc Verteras fuiſſe vel affirmare auſim, quòd diſtantia hinc à *Leuatris*, illinc à *Brouonaco* in Italica reſoluta milliaria exactè Antonini numeris reſpondeant; quódque via militaris Romanorum ſuo aggere etiamnum conſpicua hàc ducit ad Brouonacum per ABALLABAM, cuius meminit liber Notitiarum, quæ adeò incorrupto hactenus manſit nomine, vt ipſa ſe clariſſimè oſtendat, & omnem ſcrupulum eximat. Pro ABALLABA enim nos *Apelby* contractè vocamus. Sola huius vetuſtas & poſitio eſt ſuſpicienda, nimirum Romano ſæculo ſtatio erat Maurorum Aurelianorum, & agro non inamœno ad Auſtralem Itunæ ripam locatur: ſed ita infrequens eſt, & ineleganti ſtructura, vt niſi vetuſtate meruiſſet primarium regionis cenſeri oppidum, & iuridicos conuentus, ſiue *Aſſiſas* in ſuo caſtro habere, quod publicum eſt maleficis ergaſtulum, parum admodum à vico abeſſet. Hanc tamen & *Burgum*, quem dixi, regias munitiones vocat Guilielmus Neubrigenſis, vbi memorat Guil. Scotorum regem illas ex improuiſo cepiſſe, paulò antequam ipſe apud *Alne Wick* caperetur.

Verteræ.

Burgh vpon Stanemore.

Aballaba.

Apelby.

Intento hinc curſu in occaſum æſtiuum fertur fluuius, & via militaris recta in occaſum Æquinoctialem ducit per *Whinfield* viuarium amplum ad BROVONIACVM, xx. milliaribus Italicis, XVII. Anglicis à VERTERIS, vt

Brouoniacum.

posuit Antoninus, locatum, cui etiam *Brocouum*, vti *Broconiacum* in Notitiarum libro nominatur, qui numerum Defensorum hîc sua habuisse statiua docet. Huius ædificia, & dignitatem licèt absumpserit vetustas, nomen tamen ferè inuiolatum superest: *Brougham* enim vocamus Romanis solummodo numismatibus sæpissimè effossis, & castro vetusto superbit, quod à Vipôtiis, siue familia de *Veteri Ponte* ad Cliffordos hæreditariò deuenit, & vulgus sensim subsidere credit, prudentioresque non negant, qui *Eimotum* flumen per subterraneos meatus subintrare, & fundamentum conuellere existimant. Hic enim flu. ex amplo lacu *Vlse* dicto effusus castrum subluit, cúmque limes aliquandiu fuerit inter hanc regionem & Cumbriam, se cum suis & alienis aquis in Itunam post paucula milliaria immergit.

Brougham.

Vlse *lacus.*

Westmorlandiæ Dominus primus quod sciam fuit Robertus de *Veteri Ponte*, siue *Vipont* qui in clypeo rubro decem aureos anellos gestauit. Huic successit filius Ioannes, atque illi itidem filius Robertus qui duas solummodo filias suscepit Sibyllam Rog. Domini Cliffordi vxorem, & Idoneam Rogero de *Leybourn* enuptam. Longo pòst tempore Richardus II. Radulphum de *Neuill*, siue *Noua-villa* Dominnm de *Raby*, prmùm Westmorlandiæ Comitem creauit, cuius posteri eo honore floruerunt ad quintum vsque Comitem Carolum, qui cùm impotenti animo, & scelerata conspiratione, fidé in DIVAM ELIZABETHAM, & patriam exuisset, clarissimæ familiæ maximum dedecus impressit, suúmque ipsius splendorem nefariè maculauit.

Comites VVestmorlandiæ.

In hoc Comitatu 26. numerosæ parœciæ habentur.

Cumberland.

ESTMORLANDIÆ ad occasum præiacet *Cumbria*, vulgò *Cumberland*, vltima in hac parte Angliæ prouincia, vtpote quæ ipsam Scotiam ab Arcto attingit, ab Austro & Occidente Hibernico Oceano pulsata, ab Ortu ve-

tu verò super Westmorlandiam Northumbriæ contigua. Nomen ab incolis traxit, qui veri, & germani Britanni fuerunt, & se sua lingua *Kumbri*, & *Kambri* indigitârunt. Britannos enim diu hic insedisse, fremente Saxone, historiæ testantur, ipséque Marianus, qui hanc regionem *Cumbrorum terram* dixit; vt taceam Britannica passim locorum nomina, cuiusmodi sunt *Caerluel*, *Caerdronoc*, *Penrith*, *Penrodoc*, &c. quæ hoc planissimè loquuntur, & assertioni meæ probationem præstant vel apertissimam.

Terra autem quamuis ob Septentrionalem situm frigidior, & ob montes asperior videatur, sua tamen varietate perlustrantibus arridet. Post verrucosas enim rupes, & confertos montes metallis grauidos, quibus lacus omni volatilium genere abundantes interiacent, succedunt pabulosi colles gregibus referti, quibus rursus substernuntur porrectæ planities frugibus satis fœcundæ. Ad hæc Oceanus, qui ad littus alliditur, piscium optimorum innumera examina alit, & negligentiam accolis quasi exprobrat, quòd minùs gnauiter piscaturam exerceant.

Pars huius meridionalis *Copeland* dicitur, quod acuminatis montibus quos *Kopa* Britanni vocant, caput suum exerit, vel, vt aliis placet *Copeland*, quasi *Copperland* ab opulenta æris vena. In hac ad sabulosum *Dudeni* ostium, quo à Lancastrensibus disterminatur, *Millum* est, antiquæ familiæ *Hodlestonorum* castrum, vnde circumducto in Boream littore, *Rauenglasse* stationem duo riui commodè circumcingunt. Superiùs *Irton* amniculus mare petit, in quo conchæ cùm rorem, quem veluti maritum appetunt, oscitatione quadam hauserint, fiunt grauidæ, margaritasque siue, vt cum Poëta loquar, baccas concheas pariunt, quas accolæ cùm resederit aqua venantur, gemmariique nostri minimo ab egenis emunt, & maximo reuendunt. De his & huiusmodi Marbodæus in isto versu loqui videatur:

Copeland. Millum Castle. *Vide Plinium. Margarita.*

Gignit & insignes antiqua Britannia Baccas.

Iam littus in occasum pedetentim se prouchit, pro-

S. Bees. montoriolúmque efficit, quod *S. Bées*, pro *S. Bega* vulgò vocatur. Bega enim virgo Hibernica pia & religiosa, vitam illic solitariam egit, cuius sanctitati miracula ridicula affinguntur, de tauro cicurato, & copiosissima niue quæ Solstitiali die, illa precante, valles & montium summitates altè intexerat. Vix mill. hinc passus *Egremont* castrum colli imponitur sedes olim Guilielmi de *Meschines*, Guilielmi *Fitz-Duncani*, & Luciorum, qui Coplandiæ huius Domini fuerunt, à quibus per Moltonios, & FitzWalteros Egremontis titulus ad Radcliffos Sussexiæ Comites descendit. Sed filia vltimi Luciorum H. Percio Northumbriæ Comiti enupta, quamuis ex illo nullam susceperit prolem, Perciorum tamen familiam sibi hæredem scripsit, ea lege, vt Luciorum insignia, tres scilicet pisces Lucios, ipsorum clypeo gentilitio præponerent, quod hactenus quasi religiosè obseruarunt.

Egremont Castle.

Luciorum *insignia.*

Littera munita.

Procedit hinc littus paulatim se subtrahendo, & vt ex rudetis apparet, vbique à Romanis permunitum fuit. Vltimus enim erat Romani imperii limes, & hanc oram Scoti inprimis infestam habuerunt, cùm ex Hibernia in hanc insulam quasi belli diluuio inundarent. *Moresby* viculum ex his munimentis fuisse, par est existimare. Multa inscriptorum lapidum fragmenta ibi eruuntur, quorum vnus LVCIVM SEVERINVM ORDINATVM, alter COH. VII. præ se fert, sed nullus adhuc repertus MORBIVM fuisse docet, vbi Equites Cataphractarii meruerunt, quod nomen tamen quodammodo subindicat. Post hoc Deruentio flumen Oceano se occulit, qui in *Borrodale* valle curuis montibus incincta exortus, inter montes *DertWentfels* vocatos serpit; in quibus ad *NeWlands* æris venæ opulentæ non sine auro & argento nostro tempore à Th. Thurlando, & Germanicis quibusdam metallicis sunt repertæ, de quibus memorabilis disceptatio inter Sereniss. D. ELIZABETHAM Reginam, & Thom. Percium Northumbriæ Comitem, cuius hæredium terra fuit, intercessit; sed ratione regiæ

Moresby.

Morbium.

Æris fodina.

præro-

prærogatiuæ & quòd auri & argenti in illis venæ, lis secundum D. Reginam data. Tantùm abest vt verum sit hoc Ciceronis in Epistolis ad Atticum, *Illud cognitum est, neque argenti scrupulum esse vllum in insula Britannia.* Nec Cæsar si has fodinas nosset, Britannos importato ære vti scripsisset, cùm hæ & aliæ ærariæ non solùm vniuersæ Angliæ sufficiant, verumetiam magna vis quotannis exportetur. Hîc etiam passim reperitur terra illa metallica, siue saxum induratum & micans, nobis *Blacke leade* dictum, quo ad ducendas lineas, & monochromata pictores vtuntur. Quod an sit Dioscoridis Pnigitis, vel Melanteria, vel ochra terra calore in nigrum adusta, aut veteribus incognitum, non facilè dixerim, & perquirant alii. Per hos montes lapsus Deruentio in lacum spatiosum diffunditur, *prægrande stagnum* vocat Beda, in quo tres eminent insulæ; vna domicilium habet equestris familiæ Radcliffortum; altera à Metallicis Germanis habitatur, qui æs suum ibi conflant; tertia illa existimatur in qua Herbertum heremeticam vitam duxisse scribit Beda. In huius margine agro satis læto, quem roscidi montes circumuallant, & *Skiddaw* mons æditus ab Aquilone defendit, *KesWike* oppidulum mercatorium iacet, ræraria sectura ante multos annos notum, vt in Charta quadam regis EdWardi quarti videre est, & hodie Metallicorum habitatio.

Blake Leade.

Kesvvike.

Hinc Deruentio modò ripis arctatus, modò alueo laxatus in Septentriones maturare videtur, vt *Cokarum* recipiat. Qui confluentes verò *Cokarmouth* forum copiosum, castrumque Comitum Northumbriæ ferè circumluunt, cui è regione obiacet antiqui castri cadauer *Papcastle* vocant (vbi loci Ptolemæus EPIACVM constituit) cui Romanam vetustatem monumenta non pauca adstruunt. Adunatis posteà aquis Deruentio ad *Wirkinton* piscatorium oppidum, & sedem antiquæ equestris familiæ CurWennorum, Oceano se submittit.

Cokarmouth

VVirkinton.

Hinc murum ad defendendum littus quatuor plus minùs mill. pass. perductum fuisse credunt nonnulli, adeò

continuæ ſunt parietinæ ad *Oleni* ſiue *Eleni* oſtium, *Elne* nunc nominant, qui non longum permenſus iter ad fontes *Ierby* habet, forum non minimum, ARBEIAM fuiſſe iudicamus, vbi Barcarii Tigrienſes ſtationem egerunt; & ad oſtium *Elenborrough*, id eſt, *Burgus ad Elenum*, quem OLENACVM fuiſſe vbi Ala prima Herculea in præſidio erat, ſi coniecturæ ſit locus, tam ex antiquitatis veſtigiis, quàm nominis agnatione coniectarem. Tot enim inſcripta ſaxa, & ſtatuæ hic cernuntur, vt in columbariis, furnis, & caminis nihil ſit frequentius; ſed quæ ita obliterata ſunt, vt præter Romana nomina planè nihil elicias. Ecce tamen vnam quæ nuper ibi ad *Kingshall* collem effoſſa, & ad me miſſa:

Ierby. *Arbeia.* Elenborrough. *Olenacum.*

GENIO LOCI,
FORTVNÆ REDVCI,
ROMÆ ÆTERNÆ,
ET FATO BONO,
G? CORNELIVS
PEREGRINVS
TRIB. COHORT
EX PROVINCIA
MAVR CÆS
DOMOS, ÆDES
DECOR——

Hæc altera etiam ibidem extat inſcriptio:

DIS, ET DEABVS O??
PS POSVIMVS
COH. I. DELM.

Cùm pauliſper littus hinc rectà perrexerit, ſinuato, & incuruato æſtuario ita reflectitur, vt non poſſit non eſſe MORICAMBE illud, quod apud Ptolemæum hoc in loco ſtatuitur. Ita loci ingenium, & nomen quadrant,

Moricambe.

Æſtu-

Æstuarium enim est incuruum, & *Moricambe* mare incuruum Britannicè significat. Ad hoc *Cœnobium de Vlmo*, vulgò *Holme Cultraine* posuit D. rex Scotorum, & eius Cœnobiarchæ *Vulstey* propugnaculum vicinum in gazophylacium, & librorum, diplomatumque receptaculum contra repentinas Scotorum incursiones excitârunt. Sub hoc monasterium illi æstuario illabitur W*auer* amniculus, ad cuius scaturiginem proiectum antiquæ vrbis cadauer nihil extra humanitatis aleam in terris esse docet. *Olde Carlile* hæc à vicinis nominatur, sed VOREDAM fuisse ab Antonino memoratam & distantia probat, & casulæ adiunctæ W*est*W*ared* appellatæ confirmant. An nomen à descensu habeat (descensum enim *Guorod* Britanni dicunt) an à W*auer* illo amniculo non certò affirmarim. Eius ciuis in antiqua ara Deo patrio, voto inscripta, VAARAEX dici videtur. Sic enim illa se habet, vt eruditissimus vir OsWaldus Dikes diuini verbi in hoc agro minister mihi descripsit.

Holme Cultraine.

Vereda.

DEO
SANCTO BELA
TVCADRO
AVRELIVS
BIATO VAARÆX
X VOTO POSVIT
LL. MM.

Alteri etiā Deo indigeti huiusmodi reperta est inscriptio:

DEO
CEAI IO AVR
M RTI. ET MRS
ERVRACIO PRO
SE ET SVIS. V. S.
LL. M.

Repertus etiam ante paucos annos arcus sic inscriptus.

IO. M.
OB HONOREM——VXORIS
GORDIANI———

Pyramis etiam octogona cum hac inſcriptione;

OB HONOREM PHILIPPI IMPERATORIS NOBILISS. SEMPER AVGVSTI, ET PHILIPPI CÆSARIS NOBILISS.

Præter infinitas imagunculas, ſtatuas equeſtres, aquilas, leones, & alia vetuſtatis teſtimonia plurima, quæ quotidie occurrunt. Paulò ſuperiùs promittitur promontoriolum, magnumque æſtuarium nunc Angliæ & Scotiæ, olim Romanæ Prouinciæ, & Pictorum diuortia aperiens. Promontoriolo huic incumbit antiquũ illud oppidum BLATVM-BVLGIVM (fortaſſe à *Bulch* Britannorum quæ interſtitium ſiue diuortium ſonat) à quo Antoninus tanquam à remotiſſimo loco, & prouinciæ limite, Britanniarum itinera incipit. *Bulneſſe* hodie incolis dicitur, & viculus eſt admodum exilis, qui ſuum tamen munimentum habet, & in vetuſtatis indicia præter platearum tractus, & parietinas, portum iam oblimatum, & viam hinc OLENACVM, ſiue ad *Elenborrow* vſque ſtratam oſtentat.

Blatum Bulgium.

Bulneſſe.

Ad idem æſtuarium interiùs CASTRA EXPLORATORVM ſtatuit Antoninus, quos Areanos illa ætas vocauit; ſed his locus nunc in nouum nomen mutata *Burgh vpon ſands*, id eſt *Burgus ad ſabulum* nominatur, vnde vicinus ager *Baronia de Burgo* appellatur, Moruillosque, vt alibi legi, Dominos olim habuit. Sed nulla re magis innotuit, quã quòd EdWardus Primus, Scotorum triumphator hîc immatura morte diem obierit. Princeps longe clariſſimus, in cuius fortiſſimo animo hoſpitium metatus eſt Deus digniſsimum, vt Regiæ maieſtatis apicem, non ſolùm fortitudine, & ſapientia, ſed decore etiam, & corporis dignitate,

Caſtra Exploratorum.

Burgh vpon ſands.

1307

Edwardus Primus.

tate, adæquarit. Quemque fortuna primo ætatis flore plurimis bellis & difficillimis Reipubl. temporibus exercuit, dum Britannico imperio aptârit: quod cùm Rex inauguraretur, ita administrauit, deuictis Wallis, & triumphatis Scotis; vt non secundum, sed alterum Britanniæ ornamentum optimo iure habeatur. Sub hoc *Burgo*, in ipso æstuario Scotos & Anglos, & classe, & reuerso æstu equitatu decertasse ferunt incolæ; quæ res perinde mira videatur, quàm quod Plinius non sine admiratione de simili in Caramania loco retulit. *SolWeyfrith*, i. *Fretum SolWey*, vtrique genti dicitur hoc æstuarium, à *SolWey* Scotorum oppido apposito. Sed rectiùs Ptolemæo ITVNA dicitur. *Eiden* etenim egregium flumen qui Westmorlandiam, & interiora huius regionis pererrat, maximam aquarum molem in illud effundit, nondum oblitus quàm ægro nixu inter congesta Scotorum cadauera, anno salutis 1216. eluctaretur, cùm illos præda ex Anglia onustos libenter hauriret, & suis fluctibus prædatoriam illam manum demergeret. *Ituna.* Eiden fl. *Historia Malros.*

Ituna verò hic, vbi hanc regionem adierit, ab occasu Eimotum flu. admittit è lacu illo *Vlse*, quem dixi, promanantem; cuius propè ripam ad *Dacore* riuulum *Dacor* castrum adsidet, nobis notum quòd familæ Boranum de *Dacres* nomen fecerit, à Beda memoratum, quòd monasterium eo tempore habuerit, vti etiam à Malmesburiensi, quòd Constantinus Rex Scotorum, & Eugenius Rex Cumbrorum, se cùm suis regnis Athelstano Anglo ibi dedidecrint.

Haud multò superiús parùm etiam ab *Eimoti* ripa abest *Peinrith*, id est, si è Britannica lingua interpretaris, *Primarium vadum*, vulgò autem *Perith* dicitur. Quondam ad Episcopos Dunelmenses spectauit: sed cùm Antonius Beccus Episcopus nimia opum affluentia inflatus insolesceret, *abstulit ei EdWardus Primus* (vt in Dunelmensi libro legimus) *Werk in Tiuedale, Perith, & ecclesiam de Simondburne.* Nunc emporiolum celebre est castro Regio Peryth.

satis firmatum, in cuius vsum R. Stricland Episcopus Carliolensis incile duxit è *Peteril*, id est, è *Petero fluuiolo*, qui ad suam ripam propè *Plompton parke*, dirutæ vrbis reliquias multas ostendit, quam illi *Antiquum Perith* nunc vocant, PETRIANAS fuisse iudicarim ego, vbi Alam Petrianam in præsidio locat Prouinciarum Notitia. Præter multa alia vetustatis indicia, & hanc etiam non ita pridem hîc effoderunt inscriptionem:

Petriana.

C. LIMISIVS————
CHARISSIMÆ CONIVGI, ET PIENTISS. FILIÆ————POSVIT.
VXOR VIXIT ANNOS XXXX.
FILIA XX.

Cùm *Eimotum* Ituna iam receperit, obscurioribus viculis, & propugnaculis affusus in Septentriones contendit, & iam se in suum æstuarium immersurus duos simul fluuios accipit, *Peterillum* scilicet & *Caudam*, qui pari spatio discreti, ab Austro quasi gradus conferunt. Ad *Peterillum*, præter Petrianas quas diximus, *Greistocke* est illustris iam pridem familiæ Greiorum castrum, quæ circa Henrici Septimi tempora desiit, & ad HoWardos per Barones de *Dacres* iam venit hæreditas.

Greystocke.

Æris fodinæ. Ad *Caudam* præter æris fodinas ad *Caudebeck*, & nitidum Carliolensis Episcopi castrum, *The Rose castle* dictum, CONGAVATA etiam fuisse videtur, vbi Cohors Secunda Lergorum stipendium meruit: *Congauata* enim vallis ad *Gauatam*, quam in *Caudam* nunc contraxêrunt, Britannis significat. Sed huius locum digito designare nondum potui. Inter horum confluentes optima & opportuna positione vrbs vetustissima *Carlile* interponitur, à Septentrione profundo *Itunæ* alueo, ab Ortu *Peterillo*, ab Occasu *Cauda* munita, & præter hæc defendentis naturæ munimenta, firmis mœnibus è saxo quadrato, castello, & *Gitadella*, quam vocant, armata. Romani, & Britanni hanc

Congauata.

Carlile.

LVGV-

LVGV-VALLVM, & LVGV-BALLIVM, siue LVGVBALIAM, Saxones, teste Beda, *Luel*, Ptolemæus, (vt nonnullis visum,) LEVCOPIBIAM, Nennius *Caer Lualid*, ridicula Britannorum vaticinia *vrbem Duballi*, nos *Carlile*, & Latini *Carleolum*, recentiori vocabulo dixêrunt. Luguballiam enim & Carleolum eandem fuisse vno ore consentiunt historici nostri. Sed in Etymologia rimanda, Deus bone, quàm obnixè sudauit Lelandus noster, eò tandem adactus, vt crederet Itunam *Lugum* dictum fuisse, & *Ballum* à valle descendisse, vt *Lugu-uallum* sonet *vallis ad Lugum*. Ego autem, liceat & mihi meam proferre coniecturam, *Vallum* illud & *Vallia*, à nominatissimo illo Romanorum Vallo militari, quod sub vrbe cernitur deductum asseuerarim, LVGV-VALLVM enim AD VALLVM Antonino dicitur. *Lugum* etiam siue *Lucum* priscis Celtis, qui cum Britannis eiusdem linguæ erant, turrim significâsse docet Pomponius Mela. Quod enim Antonino *Lugi Augusti* dicitur, *Turrim Augusti* vocat ille; ita vt *Lugu-uallum* sit, & sonet turris, vel munimentum ad vallum. Ab hoc fonte si *Lugdunum* quasi *turrim in colle*, & *Lucoteciam* (sic enim quam nos Lutetiam, prisci vocârunt) quasi *turrim pulchram* deriuassent Galli, (ea enim verborum vis est in lingua Britannica,) rectiùs fortasse collimassent, quàm cùm hanc à Luto, illam à *Lugdo* fictitio Rege deducerent. Romanis temporibus hanc floruisse varia antiquitatis indicia subinde eruta, & celebris eius tunc temporis memoria satis affirmatè loquuntur. Post Picticos etiam, & Scoticos furores pristini splendoris nonnihil retinuit, & ciuitas habebatur. Anno enim Christi 689. Egfridus Rex Northumbrorum Cuthberto illi sancto in hæc verba dedit: *Donaui etiam ciuitatem, quæ vocatur Luguballia, & in circuitu eius* XV. *milliaria.* Quo tempore mœnibus etiam firma erat. *Cuthbertum*, inquit Beda, *duxerunt ciues, vt ciuitatis mœnia videret, fontemque in ea miro quondam Romanorum opere extructum.* Qui tunc, vt inquit liber Dunelmensis, *Congregationem Sanctimonialium, & Abbatissam ordinauit, scholasq;*

Lugu-Vallum.

Lucus, & Lugus *quid Britannis, & Gallis priscis.*

Lugdunum: Lucotecia, siue Lutetia Galliæ.

ibi constituit. Postea à Danis ingentibus ruinis deformata, annos plus minùs ducentos suis cineribus sepulta iacuit; donec Regis Guilielmi Rufi auspiciis denuò reflorescere cœpit, qui nouis ædificiis instaurauit, castrum construxit, & Coloniam primùm ex Belgis (quos meliore consilio ductus in Walliam statim transtulit) postea ex Australibus Anglis eò deduxit. Tunc, vt habet Malmesburiensis, *visum erat triclinium Romanum, ex lapidibus, fornicibus concameratum, quod nulla vnquam tempestatum contumelia, aut ignium flamma labefactari potuit; in cuius fronte inscriptum erat* MARII VICTORIÆ. Hunc MARIVM aliqui Aruiragum Britannum esse voluerunt, alii Marium illum fuisse contendunt; qui Imperator contra Gallienum salutatus, tanti roboris fuisse perhibetur, vt in digitis non venas, sed neruos habuisse, scriptores tradiderint. Frequentior iam Luguballia suum Comitem habuit Radulphum *Meschines* siue de *Micenis*, à quo Cestriæ Comites prognati, & succedente tempore ab Henrico primo in Episcopalem dignitatem euecta, Athulphum primum Episcopum habuit. Quod suæ Ecclesiæ fraudi fuisse scripserunt Monachi Dunelmenses. *Cùm Ranulphus*, inquiunt, *Dunelmensis Episcopus exularet, & Ecclesia defensorem non haberet, Episcopi quidam* Carleil, & Tiuidale *ad suas diœceses applicauerunt.* Quomodo verò Scotus regnante Stephano, hanc vrbem cepit, & Henricus secundus recuperauit, quomodo etiã Andræas de *Herclea* homo perditè & perfidè ingratus, quem EdWardus primus Carleoli Comitem creârat, fidem patriæ fefellit, & posteà summo cum decore discinctus capite perfidam ingratitudinem luit, in Annalibus satis fusè explicatur. Ego Luguballiæ nunc valedicam, quæ Meridianum grad. XXI. scrup. XXXI. ab vltimo Occidente distantem, & Polum Borealem grad. LIIII. scrup. LV. sublimem habet.

Triclinium Rom. (margin)

Marius. (margin)

Gillesland. (margin)

Itunam nunc transmittens, in *Gillesland* venio, quæ regiuncula est Scotis contermina, & ita impedita torrentibus, quas *Gilles* vocant, vt inde nomen factum iudicarim,

si non

ſi non legiſſem in libro Eccleſię de *Lanercoſt* Gillum quendam *filium Bueth* hanc olim tenuiſſe, à quo probabile eſt nomen hoc inditum fuiſſe. Hìc Angli & Scoti *Kirſoppo* fluuio, ſeu potiùs mutuo metu ſeparantur, vnde *Battable ground*, i. *belli area*, vocatur, & incolæ vt limitanei, velox, inſidioſum, & expeditiſſimũ militum genus. In hac præter propugnacula nonnulla minora propè Luguballiam, & proximè *Irthing* flu. *NaWorth* eſt caſtrum, nuper Baronum de *Dacres*, quorum vltimus cùm puer ante paucos annos diem obiiſſet, Leonardus eius patruus, qui maluit bello cum Principe, quàm iudicio cum neptibus de hæreditatibus conflictari, hoc caſtrum occupauit, & ſeditioſam cohortem in principem conſcripſit, quam nobiliſſimus Baro Hunſdonius cum præſidiario BerWicenſi milite magna cæde, & fuga effuſiore, qua ipſe etiam Leonardus ſibi conſuluit, facilè diſſipauit.

Battable ground. Limitanei. Navvorth. 1569

Primus, quod legi, Gilleſlandiæ Dominus erat Guilielmus *Meſchines* frater Radulphi Comitis Carleoli; poſteà Gill filius *Buith* quem dixi: Deinde Rex Henricus ſecundus hanc Huberto de *Vallibus*, ſiue *Vaux* elargitus eſt, cuius clypeus gentilitius erat argento & rubro interſtinctus: huius filius Robertus Prioratum *Lanercoſt* fundauit, & dotauit. Sed hæreditas poſt paucos annos nuptiis tranſlata fuit ad *Multonos*, & ab iis per filiam ad Ranulphum Dominum *Dacres*, cuius poſteri ad noſtra vſq; tempora ſummo honore floruerunt.

Gilleslandiæ Domini. Checky.

Propiùs Scotiam inter prærupta ſaxa, *BeaWcaſtle* caſtrum regium militum manus tuetur. Paulò magis ad Occaſum, *Eſca* flu. ex Scotia deſcendens Itunæ æſtuarium petit, & Anglici ſe eſſe imperii fatetur, magnarum virtutum vtrique genti teſtis locupletiſſimus. Ad hunc vbi *Netherby*, viculus ex vna & altera caſula iam cernitur, adeò mira & magna ſunt priſcæ vrbis rudera, & præfluentis *Eſcæ* nomen ita conſonat, vt ÆSICAM ibi fuiſſe ſuſpicemur, in qua Tribunus primæ cohortis Aſtorum excubias olim contra Barbaros egit. Vltra hunc Eſcam etiam ager per

Beau-castle. Eske flu. *Æsica.*

aliquot milliaria Anglici censetur imperii, in quo *Sollom-*
1541 *mosse* Thomæ *Dacre* spurii, & Musgraui virtute inclaruit, qui Scotis ibi superatis, maximam nobilitatis Scoticæ partem captiuam abduxerunt, vnde statim animum despondit Iacobus V. Rex Scotorum, & vi mœroris animam exhalauit.

Labente Romanorum in Britannia imperio, quamuis hæc regio à Scotis, & Pictis grauissimè dilacerata fuerit, Britannos tamen primæuos incolas diutissimè seruauit, & serò in Saxonum potestatem deuenit. Cùm autem Saxonum res Danicis bellis accisa præceps iret, suos Regulos
Cumbriæ Reges. qui Cumbrorũ Reges dicebãtur, ad annum Domini 946. habuit, quo tempore (vt inquit Florilegus Westmonasteriensis) *Rex Edmundus, adiutorio Leolini Regis Demetiæ fretus, Cumbriam totam cunctis opibus spoliauit, ac duobus filiis Dummaili eiusdem prouinciæ regis oculorum luce priuatis, regnum illud Malcolmo Scotorum Regi, de se tenendum concessit, vt Aquilonares Angliæ partes terra marique ab hostium aduentantium incursione tueretur.* Ex quo tempore filii Re-
Cumbriæ Præfecti. gum Scotiæ natu maximi, Cumbriæ præfecti aliquandiu tam sub Saxonibus, quàm Danis dicti erant. Cùm autem Normannis Anglia se dedidisset, hæc etiam pars in illorum manus concessit. Sed Stephanus Rex, vt Scotorum gratiam iniret, illis denuò reddidit, vt clientelari iure à se, & regibus Angliæ tenerent: Henricus autem secundus, qui successit cùm hanc profusam Stephani liberalitatem sibi, & suo regno fraudi fuisse sensisset, Northumbriam, Cumbriam, & Westmorlandiam à Scoto repetiit. *Scotus enim*, vt habet Neubrigensis, *prudenter considerans Regem Angliæ in hac parte cum potentia virium, tùm merito caussæ præstare, quamuis posset obtendere iuramentum, quod auo suo Dauidi præstitisse dicebatur, cùm ab eo cingulum acciperet militare: prænominatos fines repetenti cum integritate restituit, & ab eo vicissim Comitatum Huntedunensem prisco sibi iure competentem recepit.*

Cumbriæ Comites. Comites Cumbriæ ante XVII. Henrici Octaui annum non erant; ille enim eo tempore Henricum Clifford, qui

à

à Dominis de *Veteri ponte*, ſiue *Vipont* genus duxit, primum Cambriæ Comitem creauit, cuius nepos Georgius tertius iam Comes vir omnibus modis nobiliſſimus, & qui magnum militaris virtutis ſpecimen nunc in ætatis flore exhibet, eo honore hodie lætatur.

De Præfectis limitis occidui qui confinia regni ad Scotiam tuentur, & nobis *The Wardens of the West Marches* dicuntur, non eſt cur hîc aliquid attexam, niſi quod nobiliſſimus Dominus Henricus Baro Scrope, vir in maximis patriæ negotijs cognitus, & probatus, ſingulari cum vigilantia nunc illam gerit præfecturam, qui (vt à limitaneis militibus accepi) Vlpij Marcelli expreſſiſſimum eſt exemplar. Ille enim ſub Commodo Imp. circa annum Chriſti 180. exercitui Romanorum in hac Britanniæ parte præfuit: *Dux*, vt habet è Dione Xiphilinus, *omnium vigilantiſſimus*: *cumq; vellet cæteros qui cum ipſo erant vigilantes eſſe, duodecem tabulas, quales ex tilia fieri ſolent, quotidie perſcribebat veſperi, mandabatq; vni ex ſuis, vt alias alijs atque alijs horis perferret ad diuerſos milites, quo Imperatorem ſuum vigilare ſemper rati, ipſi minus dormirent.* De cuius etiam temperantia hoc adiungitur: *Et quanquam ſomno alioqui reſiſteret natura, tamen quo magis id facere poſſet, inedia perfecerat. Nam vt ne pane repleretur, cum Roma ad ſe iubebat exportari, ne paulo plus quam eſſet neceſſe, propter vetuſtatem comedere poſſet.*

Wardens of the vveit Marches.

Vigilantia Vlpii Marcelli.

Hic ager 58. Parochiales Eccleſias præter capellas numerat.

Te

Munimenta in limitibus Prouinciarum Clusuras, quia hostes excluderent, & Pretenturas, quia hostibus pretenderentur scriptores vocarunt. Vide P. Pithæum in Aduersarijs. Lib. 1. cap. 14.

Vperiorem huius regionis partem interſecat, qui nullo modo tacendus eſt, Murus ille celeberrimus, Romanæ prouinciæ limes, & Prætentura, ſiue Clauſura, (ſic enim antiqui vocarunt) quæ Dioni Διατείχισμα, Herodiano χῶμα, Antonino, Caſſiodoro & alijs VALLVM, Bedæ MVRVS, Britannis *Gual Seuer*, & *Mur Seuer*, Scotis *Scottis Waith*, Anglis, & accolis *The Picts Wall*, ſiue *The Pehits Wall*, id eſt, *Murus Picticus*, & *The Keepe Wall*, id eſt, *Cuſtodiæ Murus*.

Romani enim cum vlteriores Britanniæ regiones cœlo & ſolo vtiq; aſpero, & à barbaris Britannis inhabitari viderent, in quibus perdomandis laboris plurimum, emolumenti parum admodum erat, varias varijs temporibus Pretenturas ad prouinciam defenſandam inſtituerunt. Primã poſuiſſe videtur Iulius Agricola cum anguſtum terrarum ſpatium inter *Bodotriam* & *Glottam* præſidijs firmarit, qđ poſtea ſubinde communitum erat. Secundam fecit Adrianus, qui primus, vt inquit Lampridius, murum per LXXX. mill. paſſ. duxit, vt barbaros à Romanis diuideret, quem ex ſtipitibus magnis in modum muralis ſepis funditus iactis, & connexis fuiſſe ex ſubſequenti Lampridij narratione colligi poſſit. Tertiam Lollius Vrbicus Antonini Pij Legatus excitauit: *Ille*, inquit Capitolinus, *Britannos vicit, alio muro ceſpititio ſubmotis barbaris ducto*. Cuius belli in Britanni confecti laudem: *Fronto* (vt habet antiquus Panegyricus) *Antonino principi dabat, et quamuis ille in ipſo vrbis palatio reſidens gerendi eius mandaſſet auſpicium, veluti longæ nauis gubernaculis præſidentem totius velificationis, & curſus gloriam meruiſſe teſtatus eſt*. Quarta vero hæc eſt de qua agitur. Seuerus enim poſthabita vlteriori illa, & ingenti regione, murum per tranſuerſam inſulam ab Itunæ æſtuario, ſiue *Sol Wey frith* ad Tinæ oſtium, ſiue *Tinmouth* duxit, &

rece-

receptas Prouincias, vt habet P. Diaconus, omni securitate muniuit: *Receptam*, inquit Orosius, *partem insulæ a cæteris indomitis gentibus vallo distinguendam putauit. Itaque magnam fossam, firmissimumq; vallum crebris turribus communitum per CXXII. mill. pass. a mari ad mare duxit.* Cum quo Beda consentit, qui non libenter audit Seuerum Murum duxisse, quod vallum è cespitibus factum fuisse contendit. Murum tamen vocauit Spartianus, & tam murum, quam vallum Seuerum duxisse his verbis innuit ille: *Post murum apud Vallum in Britannia missum.* Ex Beda tamen colligitur vallum illud nihil aliud fuisse, quam è cespitibus murum. Seueri verò opus fuisse, vel ab Adriano inchoatum, à Seuero perfectum, Britannicum nomen *Gual Seuer*, & Bedæ authoritas quam statim adhibebo, comprobant, licèt Scotici scriptores semper *Adriani Murum* appellarint. Quod in CXXXII. mill. pass. eius longitudinem extenderint libri, mendam in numerum subrepsisse existimo. Non enim tanta est insulæ eò loci latitudo, etiam si ipsum anfractuosum muri ductum ascendentem, & descendentem persequaris, quod si etiam in Italica milliaria resoluas, vix centum mill. pass. colligas. Pauculos post annos hæc neglecta, vt videtur, munitio fuit. Cum enim Alexander Seuerus Imper. (vt est apud Lampridium) *sola quæ de hostibus capta erant limitaneis ducibus, & militibus donasset, ita vt eorum essent, si hæredes illorum militarent, nec vnquam ad priuatos pertinerent, existimans attentius eos militaturos, si etiam sua rura defenderent*: Romani vltra murum progressi, & in barbarico solo stationes extruentes, & instruentes, ad Bodotriam vsque imperij fines denuò propagarunt, quos tamen barbari, continenter bellum ex bello serentes subinde ad Seueri vallum repulerunt. Sed interiectam hanc inter Clusuras siue Prætenturas regionem Theodosius Theodosij Augusti pater ita recuperauit, & pristino statui reddidit, vt rectorem legitimum haberet, & VALENTIA in honorem Valentiniani deinde vocaretur. Cum autem res Romana plusquam apertè iam labi

Vallum.
Murus.

Agri cur limitaneis ducibus concessi.

Mar[illegible]

Valentia.

cœpiſſet, & Picti Scotique ceſpititium ad Bodotriam murum perrumpentes, has partes immaniter depopularentur: Romana Legio, quam Aetius ſub Gallione Rauennate in auxilium miſerat, ſubmotis barbaris, cùm ad Galliam tuendam reuocaretur, murum non ceſpititium, ſed hunc de quo agimus, ex ſolido lapide à mari ad mare ſecundum Seueri vallum conſtruendum curauit. Cuiusmodi etiam murum in ſpatia longa prætentum Aſſyriam ab externis incurſibus muniuiſſe author eſt Marcellinus. Et hodie Seres (vt in Oſorio legimus) valles, & camporum planities muris muniũt, vt Scytharum impetum à ſe facile propulſent. Sed hæc Beda ſuis, & Gildæ verbis te melius docebit: *Quinetiam*, inquit, *Romani, quia & hoc ſociis quos relinquere cogebantur*], *aliquid commodi allaturum putabant, murum a mari ad mare recto tramite inter vrbes quæ ibidem ob metum hoſtium factæ fuerant* (*vbi & Seuerus quondam Vallum fecerat*) *firmo de lapide locarunt: Quem videlicet murum hactenus famoſum, atque conſpicuum ſumptu publico priuatoque, adiuncta ſecum Britannorum manu, conſtruebant octo pedes latum, & duodecem altum recta ab oriente in occaſum linea, vt vſque hodie intuentibus clarum eſt.* Ex quibus Bedæ verbis videas optimum illum Scotum ſuos ſibi oculos confixiſſe, dum ſe cornicibus oculos configere putet; & valde vehementerque contendat, Seueri vallum in Scotia fuiſſe. Nonne Beda poſtquàm de vallo in Scotia egerit, Murum è firmo lapide, vbi Seuerus vallum fecerat, excitatum explicatè ſcribat, & vbi quæſo Murus ille è ſaxo niſi hoc loco inter *Tinæ* oſtium, & *Itunæ* æſtuarium? Vbi igitur & Seueri Vallum? Muri verò etiamnum hîc adeò expreſſa habentur veſtigia, vt ipſius tractum ſequaris, & in * *Vaſtis*, quæ vocant, magna eius fragmenta in longa ſpatia porrecta, & tantùm pinnis nudata hinc inde videantur.

Blondus.

Circiter annum ſalutis 430.

*The vvaſtes.

Qui tractum eius ſequuti ſunt, retulerunt nobis per montium ardua, & prona mirabiliter aſcendere, & deſcendere, quà patentiores ſunt cãpi, foſſam latam & altam exteriùs præiacere, quæ nunc multis locis coæquatur, interiùs ag-

ùs aggerem, ſiue vitam militarem, per eius longitudinem ducere. Caſtella habuiſſe crebriora, millenis paſſibus diſparata, quorum radices quadrata forma alicubi viſuntur, & his turres interpoſitas, in quibus diſpoſitus miles barbaris immineret, & ſtationes *Areani* haberent: *Genus id hominum erat à veteribus inſtitutum, quorum* vt inquit Marcellinus, *officium erat, vt vltro citroque per longa ſpatia diſcurrentes, vicinarum gentium ſtrepitus noſtris Ducibus intimarent.* Tubulum item æreum eo artificio muro inſertum inter ſingula caſtella, & turres intercurriſſe ferunt accolæ, vt ſi quis vocem in eum, quacumque turri immiſiſſet, ſtatim ſonus in proximam, inde ad tertiam, & omnes deinceps non interruptus perferretur, ad ſignificandum vbi loci hoſtium inſultus timeretur. Cuiuſmodi miraculũ de Byzantii turribus in Seueri hiſtoria è Dione refert Xiphilinus. Sed cum Murus nunc iaceat, & tubulus ſit nullus, multi hîc circumquaque prædia & fundos in *Cornage* (vt iuridici noſtri loquuntur) à regibus noſtris tenent, videlicet vt cornu irruptiones hoſtium vicinis ſignificent, quod à veteri Romanorum inſtituto deductum nonnulli exiſtimant.

Areani exploratores.

Tubulus ad voces deferendas.

Cornage.

Muri tractus.

Sed vt ſignatiùs Muri ductum ſequar, ad BLATVM BVLGIVM ſiue *Boulneſſe*, ad Oceanum Hibernicum incipit, & ſecundum Itunæ æſtuarium per CASTRA EXPLORATORVM, ſiue *Burg vpon ſands*, ad LVGVBALLVM pergit, vbi Itunam tranſit. Inde procurrit, *Irthingum*que fl. ſubiectum habet, *Cam-becke* riuulum mæandris ſe curuantem transmittens, vbi caſtelli magna indicia. Si auderem CAMBOGLANAM, id eſt, *Cambi ripa*, pro AMBOGLANA apud Notitiam legere, *Camboglanam* ad *Cambum* hunc fuiſſe etiam affirmarim, vbi olim vigilias habuit Cohors prima Ælia Dacorum. *Irthingo* poſtea traiecto Northumbriam intrat, & inter montium conglomerationes ſecundum fluuium quem *Tinam Auſtralem* vocant, continuus progreditur ad ipſum vſque Oceanum Germanicum, ſolummodò *Tina* Boreali interfluente diuiſus, vbi olim ponte coniunctus erat. Admiranda tamen hæc ſubſtructio

hostilem tempestatem neutiquam auertere potuit: Sed vbi Romani e Britannia soluissent, Picti & Scoti inopino impetu murum adorti, præsidiarios vncinatis telis distrahunt, munitionem perfringunt, Britanniamque intestinis tum seditionibus conuulsam longè lateq; persultant.

Romanorum in muro ducendo prudentia.

Hoc verò obseruatione dignum, vti Romanorum prudentia hunc murum ita duxit, vt alterius quasi munimenti loco ad interiorem partem duo maxima flumina subiecta haberet, *Tinam* scilicet & *Irthing*, quæ angustissimo terrarum spatio dirimuntur: ita barbarorum solertia eò præcipuè loci aditum sibi aperuit inter hæc flumina, quo liberum, nullo flumine occurrente, in Prouinciæ sinum ingressum haberent, vt in Northumbriæ statim monstrabimus. Vulgi de hoc Muro fabellas sciens prætermitto: hoc vnum tamen quod à fide dignis accepi lectori subducere nolo. Durat tradita persuasio in magna parte populi circumuicini, limitaneos Romanorum milites plantas vulneribus salutares olim in suum vsum hîc passim plantasse. Vnde Empirici Scotorum Chirurgi quotannis ineunte æstate huc ad plantas colligendas confluunt, quarum vtilitatem longo temporis vsu edocti, mirificè laudant, & efficacissimas esse affirmant.

Plantæ salutares.

OTTA-

OTTADINI.

Ost Brigantes statuuntur apud Ptolemæum, qui pro exemplarium variante lectione OTTALINI, OTTADENI, & OTTADINI *nominantur, pro quibus omnibus, ego si auderem,* OTTATINI *facili admodum mutatione, substituerem; vt significaret* trans, *vel* supra Tinam *flumen. Sic sanè incolarum nomen cum regionis positione vndique conueniret. Vltra* Tinam *enim hi consederunt, & regionem in* Wallia *trans Conouium fluuium* Vch ConWey, *vltra montes* Vchmynyth, *vltra siluam* Vch-coed, *vltra* GyrWay *flu.* Vch GWyrWay *vocant hodie Britanni. Nec certè omnino absurdum esse possit, si eadem ratione hanc regionem vltra Tinam,* Vch Tin *dixerunt, vnde hoc nomen* OTTADINI *paululum luxata dictione, sed gratiori sono Romani efformasse videantur. Cum autem (vt è Dione Nicæo habet Xiphilinus) Britanni omnes qui iuxta Murum, quem modo diximus, habitarent,* Μαιάται, *siue* MÆATÆ *dicerentur, Ottadinos nostros ad murum incolentes inter hos Mæatas fuisse æquum est vt credamus, qui memorabili illa Britannorum defectione, aduocatis in belli societatem Caledonijs, arma sumebant. Quo tempore Seuerus Imperator, militib⁹, vt Britannos omnes occiderent, his Homeri versibus præcepit:* Maatæ.

Μή τις ὑπεκφυγεῖν αἰπὺν ὄλεθρον
Χεῖράς θ' ἡμετέρας, μηδ' ὅν τινα γαστέρι μήτηρ Iliados 3.
Κοῦρον ἐόντα φέροι, μηδ' ὃς φύγοι αἰπὺν ὄλεθρον.

Nemo manus fugiat vestras, cædemque cruentam,
Non fœtus, grauida mater quam gestat in aluo
Horrendam effugiat cædem.

Sed huius defectionis tempestas Seueri morte, qui in ipso belli apparatu Eboraci obijt, sedata fuit. Lõgo post tempore hæc regio VALENTIÆ *pars fuisse videtur. Sic enim in Valentis Imperatoris honorem Theodosius nuncupauit, cum barbaros contudisset, & amissam hanc prouinciam recuperasset. Verum Saxonico bello antiqua hæc nomina exoleuerant, & regiones omnes quæ trans Humbrum æstuarium ad Septentriones iacent,* Valentia.

Saxonico nomine [*Northanhumbra-ric*,] *i.* Nordanhumbrorum regnum, *vocari cœperunt. Quod tamen nomen, in reliquis agris nunc obliteratum, in vna Northumbria, quam iam adibimus, quasi superstes remanet.*

Northumberland.

Orthumbria, Saxonicè [*Northanhumberlond*,] vulgò *Northumberlād*, trianguli, ſed non æquilateri figura quodammodo incluſa iacet. Meridionale latus *DerWentus* in Tinam influens, & ipſe Tina claudit, qua Dunelmenſes ſpectat. Orientale latus mari Germanico pulſatur. Occidentale vero quod ab Occaſu brumali in Ortum æſtiuum, primùm concatenatis montibus, inde *TWeda* flu. protrahitur, Scotiæ obuertitur, limeſque eſt regnorum; cui duo præſunt præfecti, quorum alter medij limitis, alter occidui præfectus vocatur. Terra ipſa magna ex parte aſpera eſt, cultu dura, cultorumq; corpora duraſſe videtur, quos ferociores faciunt vicini Scoti, nunc bello exercentes, nunc pace ſuos ritus miſcentes, vnde bellicoſiſſimi ſunt, & velites optimi. Cumq; omnino Marti ſe quaſi conſecrarint, non eſt inter eos quiſpiam melioris notæ, qui ſuam turriculam, aut munimentum non habeat. Ad mare & *Tinam* adhibita mediocri cultura ſatis eſt colono grata, alibi verò multo ingratior, & quaſi horridior. Plurimiſq; in locis lapides illi *Lithantraces*, quos *Sea-coales* vocamus, magna copia effodiuntur.

Limitum præfecti.

Rauke riders.

Seacoales.

Pars

Pars citerior quæ ad Occasum brumalem vergit *Hexamshire* dicta, Archiepiscopum Eboracensem diu dominum agnouit, & Comitatus Palatini iura nullo iure sibi arrogauit. Sed nuper cum sacro, siue Regio patrimonio coaluisset ex commutatione cum Roberto Archiepisc. facta, Parlamentaria authoritate Northumbriæ Comitatui connexa fuit, vt eodem esset iure, & Northumbriæ Vicecomitem in causis spectaret. Hexamshire.

Tina Australis, (qui sic dictus quod in arctum coeuntibus ripis constringitur, hoc enim *Tin* Britannica lingua significare affirmant nonnulli,) ex Cumbria æditus, propè *Alstenmore* vbi antiqua est fodina æraria; cum aliquandiu se in Septentriones prouoluerit, in Ortum conuersus, recta cum muro procurrit, qui nusquam tribus mill. pass. ab eo distat. Murus enim Cumbria relicta, & *Irthingo* riuulo superato, primum pedamentum castri ostendit, quod nunc *Caeruorran* vocant, (pristinum enim nomen nisi hoc ipsum fuerit, euanuit) à quo viam Militarem silice constratam per confragosa loca ad *Maiden castle* in *Stanemore* ducere limitanei equites prædicant. Proximum huic *Thirle-Wale* est castrum, vbi aditum in prouinciam Scoti sibi reserarunt inter *Irthingum* & *Tinam*. Sed hoc melius intelliges ex Ioanne Fordono Scotorum historico, cuius verba, quia non vbique prostat liber, subtexere operæpretium videtur: *Obtinentes*, inquit, *Scoti quæ cis citraque murum sunt regiones inhabitare cœperunt victores, ac citato repente rurali vulgo cum suis sarpis, quilibus*, i. *ligonibus, rastris, tridentibus, & fossorijs, patulis in eo rimas, foraminaque crebra perfodiant, quibus vtique prōptum habeant aditum, & recessum. Ab illis ergo foraminibus, hæc deinde maceria nomen hodiernum cepit. Anglica enim lingua locus dicitur* ThirleWall, *Latinè Murus perforatus.* Hinc murus, cum insanienti riuo, qui Tinam petit, se patefecerit, obliquior progreditur ad *Seuenshale* castrum, cuius nomen si tu mecum à Sauiniana Ala profluxisse credas, ego confidentius dicam illud HVNNVM fuisse, vbi Sauinianam Alam excubasse meminit Prouinciarum Notitia. Inde post *Carro*W, & *Waltonne*,

South Tine fl.

Murus, siue the Picts vvall.

Caeruorran.

Thirlevvale.

Seuenshale.

Carrovv.

VValton.

North Tine fl. vbi veterum munitionum ſunt manifeſta veſtigia, *Tina Borealis* è limitaneis montibus, ſociatus *Redo* fluuio infeſto, qui *Rhedeſdale*, id eſt, *vallem Redi*, laudatiſſimorum velitum altricem rigat, quam (vt eſt in Rubeo Scaccarij libro) Richardus Humfranuill *tenuit vt cuſtodiret vallem a latronibus de antiquo feofamento. Tina* ille Borealis, Murum interſecat ad *Collerford*, vbi ponte fornicato coniunctus erat. Si hoc CILVRNVM non fuit, in quo Ala Secunda Aſtorum ſua ſtatiua habuit, in proximo fuit ad *Scilicester in Muro*, vbi poſtquam Sigga Patricius Elſvvaldum Nordanhumbrorum Regem perfide trucidaſſet, Eccleſia à fidelibus extructa fuit in honorem Cuthberti, & Oſvvaldi, cuius nomen ita cæteris offecit, vt priſtino nomine obliterato, *S. OſWaldes*, nunc dicatur. Oſvvaldus hic Nordanhumbrorum rex, prope hunc locum Ceduallam Britannum, qui Cumbriæ, vt videtur, præfuit, & iam duos Nordanhumbrorum reges occidiſſet, regionemque iſtam effuſe vaſtaſſet, iuſto prælio peremit. Ex qua pugna, prima Chriſtianæ religionis lux huic prouinciæ affulſit. Cum enim opem Chriſti, quam implorarat, hoc in prælio præſentem ſenſiſſet OſWaldus, protinus Chriſto nomen dedit, Aidanum Scotum ad ſuos Chriſtiana religione imbuendos euocauit, & ipſum victoriæ locum *Heafonfield*, id eſt, *Campus cœleſtis*, vocarunt poſteri, qui hodie eodem ſenſu *Haledon* appellatur. De quo ecce tibi qualeſcunque ex OſWaldi vita verſiculos:

Collerford. *Cilurnum.* Scilcester. *Hunnum.* S. Oſvvalds. *Circa annum 63[illegible]. Chriſtiana religio prima in Northumbria. Beda.* Heafon field nunc Haledon.

Tunc primum ſciuit cauſam cur nomen haberet
Heuenfeld, *hoc eſt cæleſtis campus, id illi*
Nomen ab antiquo dedit appellatio gentis
Præteritæ, tanquam belli præſaga futuri:
Nominis & cauſam mox aſſignauit ibidem
Cælitus expugnans cæleſtis turba ſceleſtam.
Nec e ſenectutis ignauia poſſit honorem
Tam celebris delere loci, tantique triumphi,
Eccleſiæ fratres Hanguſtaldenſis adeſſe
Deuoti, Chriſtumq; ſolent celebrare quotannis.
Quoque loci perſiſtat honos in honore beati

OſWaldi

Oswaldi regis, ibi construxere capellam.

Infra *Collerford*, vterque Tina confluit, qui iam auctus, subindeque auctior, vno alueo vrget ad Oceanum iter, per *Hexham*, Bedæ *Hangustald*, Saxonicè [*Hexteldesham*,] Hexham. quod Romano sæculo AXELODVNVM fuisse nomen persuadet, vbi cohors prima Hispanorum stationem habuit. *Axelodunum.* Saxonico sæculo *fisco regio*, vt inquit Malmesburiensis, *famulabatur, quam Wilfridus Episcopus ab Etheldreda regina pro alijs possessionibus commutarit. Ibi ædificia minaci altitudine murorum erecta, & diuersis anfractibus per cochleas mirabile quantum expoliuit, cæmentariorum opera, quos Romæ spes munificentiæ attraxerat, adeò vt ambitionem Romanam præ se ferrent, diuque vetustate luctata consisterent.* Quo tempore Episcopalem sedem hac in vrbecula constituit rex Egfridus. Sed dignitas illa post octauum Episcopum, intonantibus Danicis bellis, tota euanuit. Deinceps verò tantum Archiepiscoporum Eboracensium villa habebatur ante commutationem cum Henrico VIII. factam, qua suo iure cesserunt: celebraturque prælio illo funesto, quo Ioannes Neuillius Dominus *Montisacuti* Lancastrenses duces magno animo aggressus, maiori successu fudit, & ideo ab Edwardo Quarto Comitis Northumbriæ titulo decoratus.

Ad alteram Tinæ ripam CVRIA Ottatinorum iacet, *Curia.* cuius meminit Ptolemæus, nunc à ponte *Corbridge*, Ho- Corbridg. uedeno *Corobrige*, Huntindonensi *Cure*, vbi antiqui ope- *Thesaurus frustra quæsitus.* ris supersunt reliquiæ non paucæ, inter quas defossum *Tacitus.* antiquorum thesaurum quæsiuit Rex noster Ioannes: sed illusit illi fortuna per sui ipsius vanitatem, non minus quam antea Neroni illuserat, cum abditas Didonis opes Carthagini inuestigaret. Huic adiacet vetustæ munitionis rudetum, quod *Colecester* appellant, quam ego Colecester. PROCOLITIAM Cohortis primæ Batauorum stationem *Procolitia.* fuisse tantisper suspicabor, donec dies certiora dederit. *Prudho* castrum hinc Tina noster inuisit, hoc tantum nomine celebre, quod ad *Humfranuillos* magni nominis viros; posteaque ad Bedfordiæ Ducem spectarit, & Henrici Secundi tempore Guilielmi Scotorum regis obsidi-

onem fortiter eluserit, *cùm casso, & suis noxio labore* (vt habet Neubrigensis,) *sudasset*.

Sed vt ad Murum pedem referamus: Post *Schiltcester*, locus *Portgate* dictus cernitur, vbi portam fuisse in muro vis verbi in vtraq; lingua ostendit. Sub quo *Pontus* fluuius scatens, per aliquot milliaria muro prætenditur, & in suis ripis pro præsidio habuit cohortem primam Cornouiorum ad PONTEM ÆLII, ab Ælio Hadriano forsitan extructum, nunc *Ponte-land* dictum, ad quem Henricus III. & Rex Scotiæ anno 1244. pacem sunt pacti; & iuxta hunc cohors prima Tungrorum ad *Borvvick* egit, qui in Notitia Prouinciarum BORCOVICVS dicitur. A *Portgate* procurrit murus ad *WaltoWne*, quam, cum nomini significatio consonet, & XII. mill. pass. ab Orientali Oceano absit, eandem credimus esse villam regiam, quam AD MVRVM vocat Beda, in qua Segbertus Orientalium Saxonum Rex, baptismo in Christi Ecclesiam à Paulino insitus. Huic vicinum est propugnaculum vetus, *Winchester* nominatum, VINDOLANAM credam ego, quam cohortis IIII. Gallorum olim limitaneam fuisse stationem, docet Liber ille Notitiarum.

Pons Ælij. Ponteland. *Borcouicus.* Borvvic. Vvalton. *Ad murum.* *Vindolana.* VVindchester.

Nevv-castle. Iam vbi murus & *Tina* ferè coëunt, *NeWcastle* vrbium in hac plaga ocellus prælucet, portu nobilis, quem Tina efficit sua profunditate naues valde magnas admittens, & ita defendēs, vt nec tempestatibus facile iactari, nec vadis afflictari possint. Quodnam olim fuerit in comperto non est. Cum Normannicum imperium inciperet, à Monachis *Monkecester* vocabatur, statimque à Nouo castro, quod Robertus Guilielmi Normanni filius extruxit, hoc nouum nomen *NeuWcastle* induit, magnaque paulatim incremēta cum maritimis Germanis contrahendo, & fossiles carbones, quibus regio abundat, in alias Angliæ partes subuehendo cepit. EdWardo primo rerum potiente, ciuis quidam opulentissimus è media vrbe à Scotis captiuus abreptus, cum se magna pecuniæ vi redemisset, vrbem primo quoq; tempore præmunire cœpit. Reliqui vero ciues eius exemplo commoti opus peregêrunt, & mœnibus munitissimis

ſimis vndique obſepſerunt. Ex quo tempore adeò ſecure Scotorum minas eluſit, & mercaturam exercuit, vt commerciorum frequentia, & opibus ſit iam florentiſſimum, quo nomine in Comitatum per ſe incorporatum Henricus ſextus inſtituit. Diſtat à primo Meridiano XXI. part. XXX. ſcrup. ab Æquatore Arcticum verſus LIIII. gr. LVII. ſcrup. De Suburbio *Gateshead*, quod pulcherrimo ponte coniungitur, & ad Dunelmenſem pertinet Epiſcopum, ſuperius diximus.

Vix tribus hinc milliaribus abeſt viculus *Wallſend* nominatus, id eſt, finis muri. Hunc ſignificatio ipſa ſtationem fuiſſe Cohortis ſecundæ Thracum docet, quæ Notitiarum libro VINDOBALA, Antonino VINDOMORA appellatur: hoc enim *finem muri*, illud *finem valli* in Prouinciali Britannorum lingua ſignificaſſe videatur, cum Murum *Mur*, & vallum *Gual*, iam olim dixerint. VVallſend. *Vindobala.* *Vindomora.*

Nec credibile eſt Vallum, vel Murum vlterius perductum fuiſſe, cum nulla vlterius ſint eius indicia; & Tina iam proximus Oceano alueo ſuo altiſſimo pro munimento eſt firmiſſimo. Sunt tamen qui ad ipſum Tinæ oſtium, quo *Tinmouth* nuncupatur, pertigiſſe volunt, illudque *Pen bal crag*, i. *caput valli in rupe*, dictum contendunt, quibus nec ego refragabor. Sed hoc Romanorum ſæculo TUNNOCELLUM fuiſſe fere aſſeuerabo, cum *Tunnocellum* promontorium *Tunnæ*, vel *Tinæ* ſonat, vbi cohors prima Ælia Claſſica (ab Ælio Hadriano, vt probabile eſt, inſtituta) naualibus operis meruit. Naues enim Luſorias dictas in fluminibus limitaneis habuerunt Romani, tam vt vicinorum excurſus cohiberent, quam incurſus viciſſim facerent, vt videre eſt in Codicis Theodoſiani libris, ſub titulo *De luſorijs Danubij*. Saxonica Heptarchia [*Tunnaceſter*] vocabatur, non à Tunna Abbate, vt Beda minus conſiderate tradit, ſed à flumine, monaſteriolumque à Danis ſæpe direptum habuit. Nunc autem *Tinmouth Caſtle* appellatur, caſtroque magnifico & munito ſuperbit: *Quod*, vt vetuſtus ſcriptor inquit, *ab orientis plaga, & ſeptentrionis altiſſima ſupra Oceanum rupe ſe inacceſſibile præbet, alibi verò ſitu* Tinmouth. *Tunnocellum.* *Luſoriæ naues.*

altiori facili defensione indiget. Vnde Robertus MoWbraius Northumbriæ Comes sibi in belli sedem delegit, cum res nouas contra Guilielmum Rufum moliretur. Sed res, vt assolet, parum feliciter proditori cecidit, qui statim acriter obsessus in monasterium adiunctum se subduxit, quod asyli iure sacrosanctum habebatur, sed inde extractus diuturno carceris squalore, proditionis pœnas serò persoluit.

Seton. *Segodunum.* Nunc littus mihi legendum est. A tergo promontorij cui Tunnocellum insidet, *Seton*, olim SEGODVNVM cohortis IIII. Lergorum statio mari impendet. Hinc littus post paucula milliaria *Blitho* flumini viam in mare aperit, qui *Belsey* Midletoniorum, & *Ogle* castrum Baronum de *Ogle* alluens hîc cum *Ponto* fl. exoneratur.

VVansfpeth. Paulo superius *Wansbeth* flu. ab Oceano ebibitur, cum præterlapsus sit *Mitfordiam* Berthrami Bethalli quondam castrum, & interlapsus *Morpit* celebratum oppidulum.

Morpeth. Ad Borealem enim fluminis ripam oppidum sedet, ad australem templum, Castrumq; vmbroso in colle adsidet, quod vna cũ oppido à Rogero de *Merley* Barone de *Morpit* ad Dominos Greistochios, & inde ad Barones de *Dacres* deuenit. Nihil ex antiqua memoria de hoc habeo, nisi

Historia Mairos. quod anno Christi 1215. ab ipsis incolis in inuidiam Ioannis Regis succensum fuerit. Sin autem veniâ vnius literulę commutandæ mihi detur, forsitan & Antoninum suæ integritati, & hoc oppidum suæ vetustati restituero, hoc est,

Corstopitum. si MORSTOPITVM pro CORSTOPITVM in primo Antonini itinere substituero. Tunc enim ipsum vocabulum capite & calce cum *Morpit* ita conuenit, & distantiæ ratio adeò commode tam à *Vindomora*, quam à *Bramenio* respondet, vt, meo iudicio, qui Corstopitum alibi quęrat, nusquam inuenerit.

Non procul ab hoc *Morpit* (vt *Bottle* castrum quondam, (vt legi) *Bouterhamorum*, & minoris famæ turriculas

VVithrington. omittam) *Withrington* Saxonibus olim [*Widringtun*,] antiquum castrum prope littus cernitur, quod nomen fecit nobili, & equestri familiæ de *Withrington*; cuius virtus

in

in Scotico bello ſubinde emicuit. *Coqueda*, ſiue *Coquet* fl. Coqueda fl.
inde mari immiſcetur, qui inter Cheuiotæ aſpreta ſurgens,
ad fontes *Harbottle* habet, Saxonicè [*Herbottle*,] id eſt, *ex-* Harbottle.
ercitus ſtatio, vnde *Harbottellorum* familia ſuperiori ætate
floruit. Caſtrum olim habuit, ſed quod à Scotis anno Salu-
tis 1314. ſubuerſum. Huic contiguum eſt *Halyſton*, i. *ſa-* Haly-ſton.
xum ſacrum, vbi in primitiua Saxonum eccleſia Paulinum
tria millia hominum baptiſaſſe fama obtinet, & ad ipſum
oſtium *WarkWorth* Perciorum caſtrum non inelegans lo- VVark-vvorth.
cum habet, & littus tuetur.

Littus deinde ALAVNO flumini ſe patefacit, qui nec- *Alaunus fl.*
dum illo nomine viduatus, quo Ptolemæo innotuit, *Alne* Alne.
contractè dicitur, ad cuius ripam præter *TWifford*, id eſt,
Duplex vadum, vbi Synodus ſub Egfrido rege celebrata
fuit, etiam *AlneWic*, Saxonicè [*EalneWic*,] vulgò *AnWick* Alnevvick.
cubat, victoria Anglorum in Scotos nobilitatum oppi-
dum, qua maiorum virtus Guilielmum Scotorum regem
Henrico noſtro ſecundo captiuum tradidit; & caſtro fir- 1174.
matum egregio, quod nunc Perciorum eſt, quondam Ve-
ſciorum fuit, quorum vltimus Guilielmus Veſcius, cum
Antoninum Bec Epiſcopum Dunelmenſem hæredem fi- *Hiſtoria Dunelmenſis.*
duciarium inſtituiſſet, vt hoc caſtrum cum latifundiis filio
notho, quem ſolum ſuſceperat, traderet; interuertit hæ-
reditatem Epiſcopus, & caſtrum Guilielmo Percio præ-
ſenti pecunia diuendidit.

In diuerſos hinc angulos littus ſe cuneans tendit per Dunſtaburge.
Dunſtaburge patrimonij Lancaſtrenſis caſtrum, quod *Beb-* Bebba.
bam aliqui falſo ſuſpicati ſunt, quæ ſuperius ſedet, & pro
Bebbanburg, nunc *BamborroW* vocatur. Beda noſter
vbi hoc caſtrum à Penda Mercio obſeſſum, & incenſum
fuiſſe memorat, Bebbam Reginam ſic cognominaſſe ſcri-
bit. Florilegus verò, Idam primum Nordamhumbro-
rum regem conſtruxiſſe refert, quod prius ligneis palis,
poſtea muro firmauit. Sed huius deſcriptionem ex Roge-
ro Houedeno habe: *Bebba*, inquit, *eſt ciuitas munitiſ-
ſima, non admodum magna, ſed quæ duorum, vel trium agro-
rum ſpatium complectitur, habens vnum introitum cauatum,*

& gradibus miro modo exaltatum, inque summitate montis ecclesiam perpulchre factam, & in occidente in summitate ipsius fons est miro ornatus opere, dulcis ad potandum, & purissimus ad videndum. Nostra verò ætate castrum potius quam ciuitas habetur; sed adeò amplum vt ciuitatis sit æmulum. Nec aliud quam castrum habebatur, cum Guilielmus Rufus excitata è regione turre *Male-vicina* dicta, Maubraium illum proditorem in illo delitescentem continenti labore oppugnaret, qui furtiua fuga se tandem subduxit. Decoris maximam partem longo post tempore, intestino bello amisit, cum Bressius Normannus vir militaris qui Lancastrensi familiæ studuit inclementius in illud sæuiret. Iam inde vero cum tempore, & ventis conflictatum est, qui incredibilem vim sabuli ex Oceano in eius munitiones per fenestras patentes conuerrerunt.

Male-vicina turris.

Hoc littore deinceps nihil memoratu dignum occurrit, præter *Insulam sacram*, de qua suo loco, donec ad Tuedæ ostium, TAVM ÆSTVARIVM vocat Tacitus, ventum sit, qui Angliam à Scotia longo spacio decludit, limesque orientalis dicitur, vnde Nechamus noster:

Tueda fl. *Taun Aestuarium.*

Anglos à Pictis seiungit limite certo
Flumen, quod Tuedam pristina lingua vocat.

Hic fluuius copiosa scaturigine è Scotiæ montibus erumpens inter limitaneos equites, & abactores, ne grauius quid dicam, quibus, vt ait ille, ius sibi vendicat ensis, diu tortuosus erat. Vbi verò proximè *Carram* vicum accesserit, multis aquis conualescens regnorum collimitia discriminare incipit. Cumque *Werke* Greyorum castrum alluerit; in quod Scoti non rarò detonuerunt, *Tilli* fluuij binominis aqua augescit. Ad fontes enim qui sunt in parte huius regionis interiori *Bramish* appellatur, viculusque *Bramton* admodum obscurus, & nullius fere numeri illi incumbit; qui si non sit quod Antonino BRAMENIVM, & Ptolemæo BREMENIVM dicitur, vt ingenuè fatear, Bramenium ex suis ruderibus excitare ingenij non est mei. Nominis tamen consonantia, situs ratio cum

Carram. VVerke. Bramish fl. Bramton. *Bramenium.*

cum *Alauni oſtio* apud Ptolemæum, & diſtantia à *Morſtopito* apud Antoninum me in hanc ſententiam inclinârunt. Quod Antoninus Pius iter ab hoc BRAMENIO tanquam à limite auſpicatur, à me etiam facit, & ſententiam confirmat. Charta enim Angliæ Chorographica ſatis antiqua, inter Prætenturam ad *Edenborrow Frith*, & Vallum Seueri, hic tertium Murum, qui ad *Eſcam* pertingit, interponit. Quem eundem fuiſſe qui à Lollio Vrbico Antonini illius legato exſtructus fuerit, non abſurdè colligimus, cum hinc Antoninus Itinerarium, tanquam ab vltimo, id tempus, Imperii limite incœperit. Nec eſt cur quis eius veſtigia nunc quærat, cùm tantùm ceſpititius fuerit, & ſtatim (regnante Commodo) à Barbaris prorutus, contra quos Vlpium Marcellum vigilantiſſimum Ducem ille miſit. Memineris etiam hoc Barbaricum fuiſſe ſolum, & alternante belli fortuna, nunc Romanorum, nunc Barbarorum, qui nihil Romanum, æquis oculis intueri poterant. Cæterum cùm *Bramish* tandem in *Tilli* nomen abierit, & *Ford* bellicoſæ familiæ *Carrorum* caſtrum ſalutarit, in Tuedam ſe immittit. Multa alia caſtella in hoc tractu ſciens omitto: infinitum enim eſſet ſigillatim enumerando perſequi, cùm certum ſit Regis Henrici ſecundi temporibus caſtella 1115. extitiſſe.

Murus Lollii Vrbici.

Barbaricum ſolum.

Caſtella 1115. in Anglia.

Ex aduerſo huius *Fordi* ad occaſum mons ſurgit præaltus, *Floddon* dicunt, Iacobi IIII. regis Scotorum cæde, & ſuorum ſtrage ſignatus, qui dum Henricus VIII. Tornacum in Gallia obſideret, magno animo, & maiore ſpe (noſtras enim vrbes in anteceſſum diuiſerant) ſigna in Angliam intulerunt. Sed Thomas Howardus Surriæ Comes inſtructis agminib. hoc in loco animose excepit, pugnatúmque acriter eſt vtrinq; , donec nox incertis, quà data victoria eſſet, interuenit. Lux autem inſequens victorē, victúmque oſtendit, & ipſe Scotorum rex non paucis vulneribus confectus, inter confertas cadauerum ſtrues repertus.

1513.

Prælium ad Floddon.

Tueda, *Tillo* iam recepto, plenior decurrit per *Norham*, quondam *Vbbanford* Dunelmenſium Epiſcoporum oppidum. Egfridus enim Epiſcopus conſtruxit, & Ranul-

Norham.

phus successor castro in excelso præruptæ rupis communiuit. Sub quo ad *Kyllay* viculum vicinum, auorum memoria ornamenta balthei militaris, & ensis manubrium è solido auro reperta fuisse accepimus, quæ T. Ruthallo Episcopo Dunelmensi donata erant. Paulò inferiùs Tuedæ ostium cernitur, cui in vlteriori ripa impendet vltimum Angliæ, & munitissimum totius Britanniæ oppidum *BerWick*. Quod nomen à Berengario Duce, quem somniârunt, deducunt aliqui. Lelandus ab *Aber*, quod ostium Britannis sonat, vt *Aber*W*ic* vicum ad ostium significaret. Sed qui nouit quid *Ber*W*icus* sonet in Regum nostrorum Chartis, in quibus nihil frequentius, quàm *Dono* C. & D. *oppida cum suis Ber*W*icis*, næ ille viderit veram huius BerWici etymologiam. Ego quid velit coniicere non possum, nisi vicum, quasi appendicem loco cuipiam celebriori annexam denotet. Donationibus enim EdWardi Confessoris *Tottehill Ber*W*icus* Westmonasterii, & W*andles*W*orth Ber*W*icus* Patricseiæ dicuntur, & id genus sexcenta. At quorsum hæc? operam sanè ludimus, si (vt aliqui volunt) [*Beornica*W*ic*] Saxonicè olim dixerint, i. *Berniciorum vicus*. *Bernicia* autem nomine has regiones insignitas fuisse notius est quàm dici possit, & iam anteà diximus. Vndecunque verò nomen habet, situ longius in mare porrigitur, ita vt mari & Tueda ferè circumualletur. Et inter duo potentissima regna posita, quod de Palmyra Syriæ Plinius dixit, prima semper in discordia vtrique genti fuit cura, adeò vt ab eo tempore quo EdWardus primus Scotis primùm extorserit, sæpius à Scotis occupatam Anglus recuperauerit. Sed eius historiolam summatim hîc, si placet, contexamus. De BerWico hoc nihil antiquius legi, quàm

1177. quòd Guilielmus Scotorum rex ab Anglis bello captus Henrico nostro secundo, vt se carcere liberaret, ea lege tradiderit, vt in perpetuum Anglicæ ditionis esset, nisi ad certum diem redemptionis pretium persolueret, protinúsque, vt est in Polychronico Dunelmensi, Henricus noster castro muniuit. Verùm numerata pecunia Richardus primus Scoto restituit. Multis post annis cùm Ioannes Balliolus

Manubrium aureum.

BerWick.

Ingulphus BerWicum pro manerio interpretatur.

liolus Rex Scotorum iuſiurandum violâſſet, EdWardus primus BerWicum anno humanæ ſalutis 1297. in ſuam poteſtatem redegit; breui tamen cùm Mars Scotis arridere cœpit, deſertum occupârunt illi; ſtatimq; per deditionem noſtri receperunt. Poſteà in ſoluto illo EdWardi II. regno, Roberto Bruſio Scotorum regi acriter oppugnāti Petrus Spaldingus per proditionem tradidit, noſtrique fruſtrà obſederunt, donec Hector ille noſter EdWardus III. anno Chriſti 1333. fortiter adortus, feliciter potitus ſit. Regnante tamen Richardo II. prædones quidem Scotici ex improuiſo caſtellum ceperunt; ſed ante nouem dies Henricus Percius Northumbriæ Comes recuperauit. 1378. Vix ſeptimus agebatur annus cùm Scoti iterum non viribus, ſed pecunia expugnarent; qua de cauſa Henricus ille Percius, qui loci præfectus erat in læſæ maieſtatis crimen vocatus; verùm ille Scotorum fidem & fortitudinem itidem pecunia labefactauit, ſtatimque recepit. Satis longo pòſt tempore cùm inteſtino bello Anglia pluſquam intabeſceret, Henricus VI. iam in Scotia profugus, Scoto, vt ſibi ſecuritatem in Scotia præſtaret, in manus tradidit. Sed poſt annum viceſimum ſecundum Thomas Stanleius non ſine ſuorum cæde in EdWardi IIII. poteſtatem reduxit. Ex quo tempore reges noſtri operibus ſubinde firmârunt & cōmunierunt, maximè verò DIVA noſtra ELIZABETHA, quæ nuper hoſtium terrori, ciuiúmque præſidio, aſtrictiore ambitu intra vetera mœnia, excelſo muro firmiſſimo lapidum connexu compacto circumcluſit; quem rurſum foſſa profunda, continuò aggere, aggeſtitiis molibus, & hypethræis ita præmuniuit, vt oppugnantibus omnē ſpem munitionum forma, vel firmitas facilè præcidat, vt interim præſidiarii militis virtutem, & bellicum apparatum omnium opinione maiorem prætermittam. Qui huic oppido cum authoritate præeſt (vt hoc etiam adnotem) ſemper aliquis eſt ex prudentiſſimis & ſpectatiſſimis Angliæ proceribus, ſimúlque orientali huic ad Scotiam limiti præficitur. Qua præfectura nunc fungitur clariſſimus & nobiliſſimus vir Henricus Baro Hunſdonius Regiæ Maieſtati

à cubiculis, qui præterquam quod è Regia Somersettensium Ducum familia sit ori[illegible]dus, etiam D. ELIZABETHÆ ex Maria Bolenia est consobrinus. Longitudine part. XXI. scrup. XLIII. Latitudine LV. grad. XLVII. scr. definitur vti obseruarunt Mathematici.

Reges, Duces & Comites Northumbriæ.

Hæc prouincia ab Osca Hengisti fratre, & filio eius Iebusa in Saxonum potestatem redacta, primùm suos Duces clientelari iure Cantii regibus obstrictos habuit. Inde cum regnum Berniciorum, quas Britanni *Guir a Brinaich*, id est, quasi montanos dicunt, constitutum esset, quòd à *Tesi* ad Scoticum fretũ pertingit, pars eius optima fuit, paruitque Nordanhumbrorum regibus; qui cùm suam periodum confecissent, quicquid vltra Tuedam erat, in Scoticum nomen cessit; hunc autem agrum Egbertus Orientalium Saxonum rex suo imperio per deditionem adiecit. Alfredus posteà Danis permisit, quos Athelstanus pauculos post annos exturbauit, Eilricum tamen Danum populus posteà in regem extulit, quem Ealredus rex statim expulit. Deinceps verò regium nomen in hac prouincia desiit, Comitésque vocabantur qui præfuerunt. E quibus hi ordine in historiis nostris memorantur, Osulfus, Oslacus, Edulphus, Waldeofus senior, Vchtredus, Adulphus, Alredus, SiWardus, Tostius, EdWinus, Morcarus, Osculphus. Nunc subtexam quod in antiqua membrana hac de re in Bibliotheca Ioannis StoWæi honestissimi ciuis, & seduli ciuitatis Londinensis antiquarii legi. Copsi factus Northumbriæ Comes dono Guilielmi Conquęstoris expulit Osculphum, à quo tamẽ paucos post dies interfectus erat. Osculphus deinde lancea à latrone traiectus diem obiit. Tum Gospatricus emit Comitatum à Conquęstore, à quo non multò pòst eo honore deturbatus, successorem habuit Waldeofum SiWardi filium. Huic capite truncato subrogatus est Walcherus Episcopus Dunelmẽsis, qui vti Robertus Comin successor, populari tumultu occubuit. Robertus MoWbraius posteà eundem titulum consequutus est, quem sua ipsius scelerata perfidia statim perdidit. Deinde Stephanus Rex Henricum filium Dauidis regis Scotiæ, vt

Bernicii.

tiæ, vt

tiæ, vt in Dunelmenſi Polychronico legitur, Northumbriæ Comitem inſtituit. Multóſque poſt annos Richardus primus hunc Comitatum Hugoni de *Puteaco* Epiſcopo Dunelmenſi dum viueret, pretio addixit. Hodie vero Perciorum familia illo honore gaudet, quæ à Brabantiæ Comitibus oriunda Percii nomen cum Percii poſſeſſionibus accepit, ex quo Ioſcelinus filius Godfredi Ducis Brabantię Agnetem Guilielmi Percii filiam, & ex aſſe hæredem in vxorem duxerat. Richardus II. Henricum Dominum Percium anno regni ſui primo, Northumbriæ Comitem creauit, qui apud *Branhanmore* occiſus ſucceſſorem habuit Henricum ex Henrico ſeditioſo filio nepotem beneficio Regis Henrici Quinti natalibus reſtitutum, qui dum Henrici VI. partes contra Eboracenſes tueretur, in prælio apud *S. Albani Fanum* cecidit, vti filius eius Henricus III. Northumbriæ Comes eadem cauſſa in prælio ad *ToWton* anno 1461. Iam Lancaſtrenſi familia quaſi depreſſa, Perciorumque nomine ſimul conculcato, EdWardus Quartus Ioannem Neuillum Dominũ *Montiſ-acuti* Comitem Northumbriæ conſtituit, ſed ille poſt breue tempus hunc titulum regi in manus reddidit, & Marchio *Montiſ-acuti* ab eo eſt effectus. Poſteà tamen Henricus Percius Henrici illius (quem modo poſuimus) filius, paternum titulum recepit, ſed non diu eo lætatus, à ſeditioſis ruſticis occiſus. Huic ſucceſſit Henricus eius itidem filius, qui cum ſine prole diem obiiſſet, Ioannes Dudlæus ab EdWardo Sexto Northumbrię Dux creatus erat, verùm illo ſtatim extincto, Maria Regina Thomam Percium, Henrici illius vltimi è fratre nepotem in auitam dignitatem reſtituit, quam ille ſua in Principem & patriam perfidia, vnà cùm vita amiſit, ſingulari tamen DIVÆ noſtræ ELIZABETHÆ benignitate, cui nihil antiquius eſt, quàm priſcarum familiarum dignitati conſulere, antiquus ille honor in antiqua hac familia etiamnum effloreſcit.

FINIS.

SCOTIA.

Cotia nunc adeunda, & adibo libens, verùm desultoria leuitate. Noui enim illud Græci, Ξένος ὢν ἀπράγμων ἴσθι: & parùm considerati esset in eo multus videri, in quo minimè versatus fuerim. Verumenimuerò cùm Britanniæ nomine etiam glorietur, liceat mihi, præfato Scotorum honore, bona cùm venia incœptum persequi, & leuato obscuræ antiquitatis velo, antiquiora loca, si potero, digito indicare. Vt in hac Septentrionali Britanniæ parte describenda falsus est Ptolemæus, qui (Cæsarem fortè sequutus) longo tractu in Ortum proiicit, cùm in Septentriones feratur: ita in antiquis eius populis restituendis tota via errârunt recentiores. Ottadinis nostris vicini erant LADENI, (Γαδηνοί inuersa litera Ptolemæo dicti) in illis regionibus, quæ hodie *Lauden*, *Merch*, & *Teysidale* vocantur. *Teysidale*, i. *vallis ad Teisium flu.* inter abruptas rupium crepidines nobis proxima est, à bellicosa gente infessa, sed quæ latrociniis & abactionibus infamis. Nil autem celebre habet præter *Mailrose* monasterium admodum vetustum, in quo surgente nostra Ecclesia, monachi erant veteris illius instituti, qui precibus vacabant, & manuum labore victum quærebant. In *Merchia*, quæ quoniam limitanea, ita nuncupatur, *Coldingham* cernitur, Bedæ *Vrbs Coldana*, & *Coludi vrbs*, Ptolemæo fortasse COLANIA, multa ante sæcula virginibus velatis sacra.

R. Bacones in sua Geographia, hoc nomine Ptolemaeum notat.

Laudo-

Laudonia, quæ & *Lauden*, & olim à Pictis *Pictlandia* dicta, à Merchia ad fretum vſque Scoticum, ſiue *Thefrith*, montibus crebris, arboribus raris, ſed humanitatis cultu laudata procurrit. Circa annum ſalutis 975. Anglici iuris erat: *Eadgarus enim Anglorum Rex*, vt author eſt Matthæus Weſtmonaſterienſis, *Keneto Scotorum Regi, totam terram quæ* Laudian *patria lingua nuncupatur, hac conditione dedit, vt annis ſingulis in feſtiuitatibus præcipuis, quando rex & eius ſucceſſores diadema portarent, venirent ad Curiam, & cum cæteris regni principibus feſtum cum lætitia celebrarent. Dedit ei inſuper rex manſiones in itinere plurimas, vt ipſe, & eius ſucceſſores ad feſtum venientes, & denuò reuertentes hoſpitari poſſent*, &c. In hac ſunt *Dunbarre*, *Haddington*, & *Muſſelborrow*, bellicæ Anglorum virtutis teſtes locupletiſſimi. *Athelſtanford* item propè *Haddington* ab Athelſtano noſtro denominatum, qui in eò loci Scotos & Danos funeſtiſſimo prælio fudit. Inferiùs propè fretum Scoticum EDENBVRGVS ſedet, ipſis Hiberno-Scotis *Dun Eaden* id eſt oppidum *Eaden*, vulgò *Edenborrow*, quæ proculdubio ipſa eadem eſt, quæ Ptolemæo στρατόπεδον πτερωτὸν, id eſt CASTRVM ALATVM; *Edenborrow* enim idem planè ſignificat, quod caſtrum alatum: nam *Adain* alam Britannis denotat, & *Edenborrow* (compoſito è Britannica & Saxonica lingua vocabulo) nihil aliud eſt, quàm *Burgus alatus*. Ab alis igitur nominis ratio petenda, & repetant Scoti, ſi placet, vel ab Equitum ordinibus, qui Alæ vocantur, vel ab Alis illis, quas Græci Architecti Pteromata vocant, i. vt docet Vitruuius, muri gemini ita in altitudinem ſurgentes, vt alarum ſpeciem præ ſe ferant. Quibus quoniam vrbs quædam Cypri caruit *Aptera*, i. ſine alis, vt apud Geographos legimus, olim dicta. Ab Ebranco igitur Britanno, aut ab Hetho Picto Edenburgum deducere, quid aliud eſſet, quàm ſeriò ineptire? Vrbs hæc Scotorum Regia eſt, ſitu æditiore, longitudine ab Oriente in Occidentem mille paſſ. porrecta, latitu-

[Margin notes: I. Fordenus. — Edenborrovv. — *Alæ apud Architectos.* — *Volaterranus*]

dine dimidio minore, multis opibus opulenta, & muro ſatis firmo incincta. Ad Orientem palatium eſt regium, cui mons impendet ab Arthuro noſtro *Cathedra Arthuri* dictus. Ad Occidentem verò præruptiſſima rupis celſum in cacumen elata aſſurgit, cui caſtrum imponitur firmiſſimum, quod Britanni *Caſtel myned Agned*, Scoti *Caſtrum Puellarum*, & *Caſtrum Virginum*, quod verè Alatum illud caſtrum erat. Verùm huic Virginali caſtro vim, & vrbi vaſtitatem ſubinde intulit Anglus. Et nuperrimè ſanè, cùm ſeditioſi quidam propugnarent contra Iacobum VI. qui nunc Sereniſſimus Rex Scotorum in ipſo ætatis flore, ſupra ætatem omni heroica virtute & regia eruditione effloreſcit. Longo tempore hæc vrbs in Anglo-Saxonum noſtrorum poteſtate fuit, qui hanc Orientalem Scotiæ partem inſederunt, ſeriúſque in Scotorum imperium ceſſit, circa annum ſcilicet ſalutis 960. cùm Anglicum imperium Danicis bellis conuulſum quaſi exanimatum iaceret. Vetuſtus enim liber de Scotiȩ diuiſione, qui in bibliotheca honoratiſſimi Domini Burghlæi, ſummi Theſaurarii Angliæ latet. *Indulphus*, inquit, *regnauit 8. annos. Huius tempore oppidum Eden vacuatum eſt, & relictum Scotis vſque in hodiernum diem.* Ad primum hinc lapidem *Letha* portus commodiſſimus ſubeſt, quem anno 1560. Galli, qui Scotiam iam ſpe deuorârant, & Angliæ imminere cœperant, magnis munitionibus firmârunt: verùm Diua noſtra Elizabetha, ſua potentia, & prudentia ita ex eorum faucibus eripuit, vt munitiones illæ ſolo ſint adæquatæ, & Scotia iam inde à Gallis minimè metuerit. Fretum cui hic portus impendet, Britannicè Ptolemæo BODERIA, Tacito BODOTRIA, à profunditate, vt coniectamus, Scotis *Forth* & *Frith*, nobis *Edenborrow Frith*, aliis *Mare Scoticum*, Eulogio *Mor Weridh* nominatur, æſtuariumque eſt nobiliſſimum, in quo plures fluuii obuii Oceani exæſtuantis acceſſibus in magnam amplitudinem diffunduntur.

Iacobus VI. Scotorum Rex.

Indulphus regnauit circa annum ſalutis 960.

Galli è Scotia deturbati.

Gadenis ad occaſum proximi erant SELGOVÆ ad fretum illud alterum quod Angliam & Scotiam interluit, & à

& à *SolWay* oppido, à Selgouis sic dicto *SolWay Frith* appellatur. Occupârunt hi *Eskedale*, *Eusedale*, *Annandale* & *Niddesdale*, quæ à fluuiis præter labentibus hæc nomina susceperunt. In *Eskedale* HORESTOS habitâsse iudicamus, in quorum fines I. Agricola deuictis Britannis qui hoc in tractu sederunt, Romanum exercitum deduxit; si *Horescos* pro *Horestis* legamus. *Ar-Esc* enim Britannis locum iuxta Escam fl. significat. In *Eusedale* VZELLVM fuisse existimarim, & propè hoc TRIMONTIVM, vbi nunc *Atterith*. Huic ad occasum adhæret *Niddesdale*, à *Nido* fluuio, qui perperàm Ptolemæo NOBIOS, pro NODIOS concipitur. E lacu verò *Logh-Cure* nascitur ad quem CORDA Selgouarum floruit, & per *Dunfrise* oppidulum notum, & *SolWay* in mare defertur. Paulò superiùs *Glencar* est, quam Ptolemæi esse CARBANTORIGVM, situs ipse loquitur, proximè DEAM flu. qui etiamnum nomine incolumi *Dee* vocitatur. Inde verò NOVANTES in vallibus terram illam coluerunt, quæ in occidentem solem magis spatiis procurrit, ita tamen recessibus excauatur, vt subinde angustetur, & in ipsa rursus extremitate laxata liberiùs dilatetur, vnde *Nouantum Chersonnesum* nonnulli dixerunt, hodie verò *GallWay*. Hac regione LEVCOPIBIAM vrbem statuit Ptolemæus, quam vbi quæram planè nescio. Locus tamen postulat, vt sit illa sedes Episcopalis Niniani, quam Beda *Candidam Casam*, Angli, & Scoti eadem notione *VVhitterne* appellitant. Quid ergo si *Candidam Casam*, quam Britanni dixerunt, Ptolemæus suo more Græcè Λευκ᾽ οἰκίδια conuerterit, id est, domicilia candida, pro quo librarii *Lucopibiam* nobis obtruserunt. Adhæc si *VVhiterne Lucopibia* fuerit, subterlabenti flumini IENA olim nomini erat. Iuxta quam mare vasto recessu subit, & prominet vtrinque terra, quæ NOVANTVM PROMONTORIVM Ptolemæo dicta, nobis *The Mull of GallWay*. Sub hoc ad Arctum sinus insulis confertus magno ambitu patet, in quem plurima vndique se exonerant flumina. Primùm verò ex ipso promontorii vertice ABRAVANVS, qui suo loco paululùm submotus, sic Ptolemæo dicitur, pro *Aber-*

Ruanus, i. ostium Ruani. Hodie enim fluuius ille *Rian*, & lacus è quo effunditur *Logh-Rian* dicitur. Inde in *Caricta* regiuncula, quæ pascuis satis ferax, RERIGONIVM sinum, & RERIGONIVM oppidum, statuit Ptolemæus, pro quibus prima immutata litera, *Gerigonium* legerim. *Girgeny* enim oppidulum ibi ad sinum cernitur. Sequitur *Coila*, te-
750 nui, & ieiuno solo, Bedæ *Campus Coyil* dictus, quem, vt inquit ille sua Epitome, *Eadbertus Nordanhumbrorum Rex, cum aliis regionibus regno suo addidit.* VINDAGORA sinus, & eiusdem cognominis oppidulum in hac fuisse videtur, vbi *Bur Win* fluuiolus se in mare effundit. Interiùs à Nouantibus habitârunt DAMNII, vbi nunc *Sterling*, *Menteth*, & *Cluidsdale*. In qua inter Craufordiæ tesqua tempore Iacobi IIII. Aurifodina reperta, & Azurum sine vllo labore quotidie eruitur. Hic *Cluida* flu. Tacito GLOTTA, delabitur per *Glasco*, sedem Archiepiscopalem exiguamque Academiam, & ad *Dunbritton* mare subit. Hæc olim *Alcluid*, i. supra Cluidam, vel vt alii volunt, *Petra ad Cluidam*; sed postea à Britannis, qui longo tempore contra Scotos tenuerunt, *Dunbritton*, i. Britannorum oppidum, dici cœpit. Verùm Britanni nostri (vt habet Houedenus) vndique à Pictis, Scotis, & Saxonibus circumclusi, rebus desperatis, Eadberto Nordanhumbrorum, & Wimusto Pictorum Regi deditionem fecerunt, licèt rupe prææalta, & prærupta sedeat hinc Glotta, inde Leuino incinctum. Hic Leuinus regioni illi quam contractè *Lennos* vocant, nomen fecit, & LELALONIVS sinus Ptolemæo vocatur, è lacu Lomundo insuloso & amplissimo profluens, de quo fabulæ inualuêrunt plurimæ, & ecce tibi vnam, si placet, in Nechami nostro disticho:

Ditatur fluuiis Albana, saxea ligna
Dat Lomund multa frigiditate potens.

Insulam verò hîc fluctuantem in quæstionem vocare non libet, cùm nihil prohibet corpus leuius, & pumicosum aquæ innatare, & in Palatinatu Germaniæ inter Vilsecam, & Veidam insulæ arboribus vestitæ, cùm venti fuerint, vltro citroque fluctuant. Hoc in loco tractus ille est, quo Glotta,

Aurum.
Azurum fossile.
Lennos.
Insula fluctuantes.

Glotta, & Bodotria angusto terrarum spatio dirempti in diuersum feruntur, Glotta scilicet in Occasum, Bodotria in Ortum, quod interstitium I. Agricola qui primus Romanorum huc penetrârat, (vt est apud Tacitum,) præsidiis firmabat, submotis veluti in aliam insulam hostibus. Longo pòst tempore Theodosius Theodosii Augusti pater, sub Valente Prætenturis muniuit, & posteà Maximus quidam, vt ferunt Scoti, (Magnum Maximum qui contra Gratianum purpuram sumpsit, existimârim,) murum cespititium, & fossam hîc duxit, cuius indicia etiamnum extant ad *Penuahel*, i. valli caput, vt habet Beda, vix secundo lapide ab *Aber-Curuen*, i. Caronis ostium. Hoc Ptolemæo CORIA vocatur, ad quam antiqua substructio visitur è quadrato lapide, altitudine viginti quatuor cubitorum, latitudine XII. *Iulius hoff* vocant vicini, & à Iulio Cæsare constructam opinantur: ego autem à Iulio Agricola, qui hanc partem præmuniuit; sed me Nennius iam docuit à Carausio in arcum triumphalem erectam fuisse, qui (vt habet ille) reædificauit murum à *Pengual, quæ villa Scoticè Cenail Anglice Pen-Wallton dicitur, vsque ad ostium fluminis Cluth, & Caer Pentaloch*. Coriæ in Scotico freto VICTORIA vrbs in insula obiacuit, Bedæ *Vrbs Guidi*, nunc autem insulæ nomen *CaergWich*; & quis minùs credat Romanos hanc *Guith* in *Victoriam* deflexisse, quàm nostrâ insulam *Guith*, siue *Wigth*, in *Victesim* & *Vectam*. Certè cum vtraque sit à littore auulsa, eadem in vtraque constabit originatio, *Guith* enim Britannis diuortium, siue separationem denotat. Murus iste ab *Aber-Curuen* per *Glascok*, & *Kirkpatric*, ad *Dunbritton* pertingit, & à vulgo *Gramesdike* appellatur, vel à Gramo viro bellicoso, vel à Grampio monte, ad cuius radices visitur. De hoc cecinit optimus ille Poeta Georgius Buchananus:

Prætentura, siue Murus.

Vide pag. 42.

Cuith, *quid significat.*

Gramesdike.

Vide pag.

> *Roma securigeris prætendit mœnia Scotis,*
> *Hic spe progressus posita, * Carronis ad vndam,*
> *Terminus Ausonii signat diuortia regni.*

* Aber-Curren.

Huic muro contermina erat vrbs LINDVM, quod doctioribus adhuc *Linlithquo*, vulgò *Lithquo*, regiis ædibus,

templo celebri, & piſcoſo lacu inſigne; à quo lacu nomen illud factum videatur, *Lin* enim lacum Britannicè ſonare, iam ante diximus. *Striuelin* non procul inde abeſt, vrbecula item Regia, vbi in æditi montis ſupercilio arx eminet firmiſſima, & ſub hac, quæ Ptolemæo ALAVNA, nunc *Allaway*. Inde *Diſertum* ericetum ſe pandit, vbi locus ſatis amplus, quem *Carbonum aream* vocant, terreno bitumine abundat, & partim non ſine incolarum damno ardet. Poſt hos ad Septentriones conſedêrunt CALEDONII, quos ſic dictos exiſtimârim à *Kaled* Britannico, quod durum ſonat, & multitudinis numero *Kaledion* parit, vnde Caledonii, i. *homines duri*, aſperi, inculti, & agreſtiores, quales maxima ex parte Septentrionales habentur, qui ex cœli rigore ſunt truciores, & ex ſanguinis abundantia audaciores. Accedit etiam ad cœli poſitionem terræ ratio, quæ tota horridis, & confragoſis montibus attollitur; montanos verò duros, robuſtosque eſſe agnoſcimus omnes. Quod tamen è Pacuuio Varro habet, *Caledonia altrix exuberantium corporum virûm*, de illa Græciæ regione, quàm de hac noſtra intelligere malim, licèt & ſuo iure, & noſtra hoc ſibi elogium vendicet. Inter hos SILVA erat CALEDONIA, Lucio Floro *Saltus Caledonius*, in immenſum ſpatium diffuſa, proceriſque arboribus inuia, & GRAMPIO monte, nunc *Grantzbaine*, i. *mons incuruus*, diuiſa. *In Caledonia Vlyſſem appulſum*, inquit Solinus, *manifeſtat ara Græcis litteris inſcripta voto*: at in Vlyſſis potiùs honorem, quàm ab ipſo Vlyſſe poſitam ego iudicârim. Certè hoc Caledoniorum vocabulum ita apud Romanos ſcriptores inualuit, vt pro Britannia vniuerſa; & omnibus Britanniæ ſiluis vſurpârint. Hinc L. Florus Cæſarem Britannos in Caledonios ſiluas ſequutum prodit, quas ille tamen nunquam vidit. Hinc Val. Flaccus ad Veſpaſianum:

Caledonius poſtquam tua carbaſa vexit
Oceanus. Pro Britannico Oceano.

Hinc de Vectio Volano Britanniæ ſub Vitellii tempus præfecto, ad Criſpinum filium cecinit Statius:

Quanta Caledonios attollet gloria campos,

Carbonum area.

Caledonii.

Montani duri, & aſperi.

Silua Caledonia.

Vlyſſis ara.

Cum

Cùm tibi longæuus referet trucis incola terræ,
Hìc suetus dare iura parens, hoc cespite turmas
Affari, ille dedit, cinxitque hæc mœnia fossa,
Belligeris hæc dona deis, hæc tela dicauit,
Cernis adhuc titulos; hunc ipse vacantibus armis,
Induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno.

Sed in his, vt in aliis, *Crescit in immensum facunda licentia vatum.* Nec enim Cæsar, nec Volanus, vel Caledonios nouêrunt. Plinii ætate, (vt ipse testatur) triginta propè annis à Claudio, Britanniæ notitiam non vltra vicinitatem Caledoniæ siluæ Romana arma propagârant. Iulius enim Agricola sub Domitiano, primus Caledoniam intrauit, cui Galgacus tunc præfuit, (*Galauc ap Liennauc*, Triadum libro inter tres Britanniæ heroas appellatur,) vir animo magno, fortique, qui fusa Legione : x. magno animi ardore, cum Romanis concurrit, acerrimeque patriam defendit, donec fortuna, potiùs quàm virtus desereret. Seueri ætate, vt est apud Xiphilinum, Argetecoxus regulus hoc in tractu regnauit, cuius vxor à Iulia Augusta conuitiis vt adultera exagitata, liberè respondit: *Nos Britannicæ cum optimis viris consuetudinem habemus, at vos Romanas perditissimus quisque occultè constuprat*; Caledoniorum regio nunc incolis *AllibaWn* dicitur, & *Albania* Latinè, complectiturque *Ernuale*, vbi *Dunkeledon* Episcopatus, qui Caledoniæ nomen conseruat, *Strathern*, *Storie*, *Rossen*, & *Argile*, quæ rectiùs *Argathelia*, & *Ar-gWithil* nominatur, i. *ad vel iuxta Hibernicos*: Hibernis enim adiacet, quos *Guithell*, & *Gaothell*, appellant Britanni. Suprà Caledonios ad occasum Epidii vastam regionem, & crebris paludibus interscissam coluêrunt, quæ nunc *Cantire*, id est, terræ angulus, siue caput, eorumque promontorium *Epidium*, *The Mull of Cantire*: nec non Loquabriam ab *Aber* lacu sic dictam, ad Longvm vsque flu. qui hodie *Lough Langas*. Deinde Cerones, vbi nunc *Assinshire*, regio plurimis æstuariis lancinata. His proximi erant Creones, nunc *Strathnaern*, inter quos Itin fl. nunc *Assin*, & Volsas fortè vbi *Foiles* oppidum cernitur, statuit Ptolemæus. Post hos verò

Galgacus Britannus.

Argetecoxus.

Romanarum mulierum impudicitia notata.

Argathelia.

CARNOVACAS, ad *Hoye* promontorium locare videtur. Ab Orientali parte Caledonios contigêrunt VERNICONES in *Fifa* regiuncula fœcunda, vbi S. Andreæ oppidum, Pictis olim *Rigmund*, totius Scotiæ Metropolis, non ita procul à TAVO æstuario, nunc *TaW*, ad quem *Perth*, siue vt alii vocant, *S. Ioannis fanum*, vulgò *S. Iohns toWne*, adsidet, superiori sæculo conditum, cùm eiusdem nominis aliud aquis haustum fuisset, de quo Nechamus:

Transis ample Tai per rura, per oppida, per Perth,
Regnum sustentant istius vrbis opes.

Sub Fifa iacet *Angusia*, vbi *Scone* inaugurandis Scotorum regibus notissima, & *Forfaire*, quæ Ptolemæo fortassè ORREA, vbi, vt est apud Hectorem Boetium, magna antiquissimi oppidi supersunt vestigia. Inde *Marnia*, *Marriaque* regiones maritimæ, & quæ DEVANA Ptolemæo, pro DENANA, vrbs perantiqua, ad DENAM flu. qui falsò itidem apud Ptol. DIVA legitur, nunc verò Academia est celebris, & *Aberdene*, i. *Denæ ostium*, Britannica dictione ab ipsis Scotis appellatur. Verniconibus TAIZALI successêrunt, vbi nunc *Buquhan*, & eorum promontorium cognominis eiusdem. Hinc reducto in Occasum littore, ad sinum maximum *Murreyfrith* dictum VACOMAGI sedes habuerunt in *Rossemurray*, & *Nesseland*, vbi BANATIA, quæ nunc *Bansey*, & LOXA flu. se in mare insinuat, qui etiamnum *Losse* dicitur. Iuxta quem *Spea* etiam in mari hospitatur, de quo Poëta noster Nechamus:

Spey *loca mutantis præceps agitator arenæ*
Inconstans certas nescit habere vias:
Officium lintris corbis subit, hunc regit audax
Cursus labentis nauta fluenta sequens.

Interiori recessu VARARIS sinus est, qui *Inuernesse* oppidum adpositum habet. Post hunc sinum CANTÆ angulum in mare proiectum insedêrunt, inter quos LITTVS ALTVM, vbi nunc *Tarbarth*, id est Britannicè *terra minus profunda*, hinc Cromero portu tutissimo, illinc CELNIO, nunc *Killian* flu. inclusa. Procurrentibus hinc in Ortum æstiualem terris, sensim in cuneum tenuatur regio, & interiùs

teriùs

teriùs quà *Bean Roſſen*, & *Sutherland*, LVGI, & MERTÆ tenuêrunt. Huc vſque Anglorum virtus Duce EdWardo primo, Scotiam, profligatis vbique Scotis, victoriis feliciſſimè permenſa eſt. Vlteriùs quà *Catneſſe* iacet, CATINI perperàm CARINI Ptolemæo, & CORNABII, omnium vltimi egerunt, vbi ILA flu. hodie *Wiſſle*, BERVBIVM promontorium, nunc *Vrdehead*, iuxta *Berns Wale* viculum, & VIRVEDRVM, nunc *Dunsbye*, quod remotiſſimum Britanniæ promontorium exiſtimatur; ORCAS tamen, quod TARVEDRVM, & TARVISIVM, omnium vltimum conſtituit Ptolemæus, nunc *HoWburne* dicitur, & certè quòd Britanniam finiuit, Taruiſium nomen inuenit. *Taruus* enim Britannicè finiendi ſignificationem habet, cum quo & nos huic libro finem imponamus.

Anglica victoria in Scotia Limes.

Taruus, *quid Britannis ſignificat.*

F I N I S.

HIBERNIAE,

ET

INSVLARVM BRI-
TANNIÆ ADIA-
CENTIVM DE-
SCRIPTIO:

Auctore GVILIELMO CAMDENO
Londinense.

FRANCOFVRDI
Excudebat Ioannes Wechelus.

MDXC.

CLARISSIMO, ET OMNIBVS VERÆ NOBILITATIS ORNAMENTIS GENEROSISSIMO VIro, Domino Edwardo Hobeio, equiti aurato, amicorum optimo,

GVILIELMVS CAMDENVS

HANC SVAM HIBERNIAM, INSVLASQVE BRITANNIÆ ADIACENTES DEDICAT, conſecratque.

HIBERNIA.

Astissimo,& apertissimo Oceano Britannia nostra vndiq; circumfunditur, qui tantis æstibus concitus accedit, & recedit, vt octogenis cubitis supra Britanniam intumescere Pythæas Massiliensis prodiderit, & B. Basilius *mare magnum, & nauigantibus horrēdum* dixerit. Latè certè modò campos vicinos inundat, modò refugit, & nudat, &, vt cum Plinio loquar, in magnitudine hac aperta, Lunæ vim laxè grassantis efficaciùs sentit, tātāq; vi semper immittitur, vt nō solùm flumina retroagat, sed aut terrestria deprehendat animalia, aut marina destituat. Tot enim & tanta marina mōstra in littore nostro derelicta singula quæq; ætas vidit, & obstupuit, vt non temerè cecinerit Horatius: *Mare Britannicum.*

—— bellnosus qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis.

Et Iuuenalis:

Quanto Delphino Balæna Britannica maior.

Tantúmque erat vel hoc nostrum mare hyeme nauigare, vt Iul. Firmicus, non ille Astrologus, sed alter Christianus, in libello de Errore profanarum religionum ad Constantem & Constantium Impp. exclamārit: *Hieme (quod nec factum est aliquando, nec fiet) tumentes, & sæuientes vndas calcastis Oceani Britannici, sub remis vestris. Incogniti iam nobis penè maris vnda contremuit, & insperatam Imperatoris faciem Britannus expauit. Quid amplius vultis? virtutibus vestris victa elementa cesserunt.* Quòd verò in hoc nostro mari naues primum repertas scribunt nonnulli, mi- *Iul. Firmicus.* *Britannorum veteres naues vitiles.*

hi non credere libet. Vitiles autem naues coriis intectas, quas *Corraghs* hodie appellant, Britannis in vsu fuisse cum Plinio etiam testatur Lucanus, qui canit:

Primùm cana salix madefacto vimine paruam
Texitur in puppim, cæsoque induta iuuenco.
Vectoris patiens tumidum super emicat amnem:
Sic Venetus stagnante Pado, fusoque Britannus
Nauigat Oceano.

Maris Britannici commoda. De commoditatibus quas hoc mare præstat, de tempore quo terras recreat, de vaporibus quibus aërem nutrit, & agros irrorat, de piscibus varii generis, Salmonibus, passeribus, paguris, asellis, halecibus, &c. quorum infinita examina nobis alit, nihil attinet dicere: vti nec de Margaritis quas *Margarita.* rotunda specie mari Britannico gregatim natare ducem sectantes, more apum Iubas memorat. Quas quanquam paruas & decolores vocat Plinius, harum tamen spe Cæsarem Britanniam petiisse author est Suetonius; eásque tanta magnitudine fuisse, vt in nonnullis manu pondus exegerit, thoracémque ex illis Veneri Genitrici dicauerit, quod & subscriptione testatus est. Varias hoc mare pro locorum varietate sortitur appellationes; quà ad Austrum Galliam pulsat BRITANNICVM dicitur, ad ortum quà Germaniam habet, GERMANICVM, ad Septentriones HYPERBOREVM, ad occasum OCEANVS DEVCALIDONIVS, HIBERNICVS, & VERGIVIVS vocatur. Insulæ autem nonnullę quasi quodam naturæ spectaculo per hęc maria sparguntur, ad ortum, & Austrũ rariùs; ad occasum, & Septentriones confertiùs. Mare enim ibi suo interuentu quodammodo distinguunt, & quasi suis coloribus amœnissimè depingunt.

Ireland.

Ireland.

N Vergiuio mari, quod non à vergendo, vt Cheneius Scotus exiſtimat, deducitur, ſed à *Mor Weridh*, hoc enim nomine Britannis dicitur, vel à *Farigi* quo pro mari illo vtuntur Hibernici, Britanniæ noſtræ latus occiduum claudit celeberrima inſula vulgò HIBERNIA dicta, Orpheo, Ariſtoteli, & Claudiano IERNA, Iuuenali & Melæ IVVERNA, Diodoro Siculo IRIS, Euſtathio Οὐερνία, & Βερνία, incolis *Erin*, Britannis *Yuerdhon*, & nobis Anglis *Ireland*. Vnde hæc profluxerint nomina, variæ vt in re obſcura ſubinde enatæ ſunt opiniones. Hiberniam alii ab hiberno tempore, alii ab Hibero homine Hiſpano, ab Ibero flumine alii, Eulogii author ab Irnalpho Duce: Poſtellus dum Melam Lutetiæ nuper prælegeret, vt altum ſapere videretur, ab Hebræis repetit, vt ſit *Irin*, quaſi *Iurin*, id eſt, *Hebræorum terra*: *Hebræi* (inquit ſi diis placet) *cùm eſſent Magi peritiſſimi, ſcirentque Imperium Vniuerſi futurum in angulo fortiſſimo, qui eſt ad Caurum, illas partes, & Hiberniam quam primùm occuparunt, Syrique & Tyrii illas regiones vt baſim futuri imperii ponerent, incolere ſategerunt*. Ignoſce quæſo ſi his ſuffragari non auſim, ne receptiſſimæ quidem iſti de Hiberno tempore opinioni, quamuis legerim in hac Inſula ex omni vento aërem brumeſcere. *Hibernia*, *Iuuerna*, & οὐερνία proculdubiò ab Orphei & Ariſtotelis *Ierna* dimanârunt; *Ierna* autem illa, *Iris*, *Iuerdhon*, & *Ireland*, ab incolarum *Erin*. Ab *Erin* ergo gentis vocabulo originatio petenda. Hîc ego cum magnis illis philoſophis ἐπέχω, nec quid opinione augurari poſſim, habeo: niſi forſan ſit ab *Hiere* Hibernica dictione quæ illis Occaſum, ſiue plagam Occidentalem ſonat, vnde *Erin* quaſi Occiden- Oceanus Vergiuius.

talis regio deducta videatur. Hoc ego coniectura blandiente iampridem putaui, tum quod totius Europæ regio sit ad Occasum remotissima, (vtpote quæ XII. tantum partibus ab vltimo Occidente absit:) tùm quòd Occidentalissimum huius insulæ flumen Ptolemæo *Iernus*, & Occidentalissimum Hispaniæ Promontorium, (vnde nostri Hibernici deuenerunt) IERNE Straboni, proximúsque huic fluuius, qui etiam Hispaniæ maximè Occiduus, *Ierna* Melæ nominetur. Ab Occiduo etiam hoc situ Hispania dicta est *Hesperia*, & Occidentale illud Africæ promontorium *Hesperium cornu*, & in ipsa Germania *Westerich*, *Westphalen*, &c. regiones ab eo situ denominatæ sunt, vt non mirum sit ab Occiduo situ nomen factum fuisse. Præter hæc Hiberniæ nomina, quæ dixi, Hibernici Bardi in suis cantilenis hanc insulam etiam *Banno* appellitant; vnde verò me latet, ni *Bannomanna* illa sit, quam ex Timæo memorat Plinius, dum extrema Europæ, & littus Oceani Septentrionales in læua à Scythia ad Gades vsque legit. Quæ enim illa *Bannomanna* fuerit, Geographis nondum constat. Cæterùm *Biaun* sacrum Hibernicè sonat, & certè hanc SACRAM INSVLAM Festus Auienus vocat in libello cui titulus est ORÆ *Maritimæ*, quem ex vetustissimis Geographis Hecatæo Milesio, Hellanico Lesbio, Philæa Atheniensi, Caryandæo, Pausymacho Samio, Damasto, Euctemone, & aliis consarcinauit. Sed ascribam carmina, cùm de Ostrymidibus insulis loquutus sit, sic canit:

Bannomanna.

Sacra Insula.

Ora maritima.

> *Ast hinc duobus in* SACRAM, *sic insulam*
> *Dixere prisci, solibus cursus rati est.*
> *Hæc inter vndas multum cespitem iacit,*
> *Eamque latè gens Hibernorum colit.*
> *Propinqua rursus insula Albionum patet.*

Si OGYGIA illa quam ad Britanniæ nostræ Occasum statuit Plutarchus, non ὄναρ sed ὕπαρ fuerint. Hiberniam illo nomine designare videatur; licet quæ de illa fabulatur figmenta planè sint poëtica, & nugæ Milesiæ. Nec quis facilè dixerit cur Ogygiam nominârint, nisi forsitan ab anti-

Ogygia.
In lib. de macula in Luna.

quitate,

quitate: nihil enim nisi quod perantiquum *Ogygiam* dixêrunt Græci. Toto autem cælo errâsse videtur Robertus Constantinus, cùm CERNEM apud Lycophronem nostram fuisse Hiberniam asserat. Lycophron enim ipse, & Commentator eius Tzetzes *Cernem* ad Auroram statuũt, & doctissimi quique *Madagascar* esse existimant, quæ alio quasi orbe sub Tropico Capricorni, Æthiopiæ obtenditur. Hæc de Hiberniæ nominibus, vt tamen intereà meminerimus posteriori tempore SCOTIAM etiam dictam fuisse Isidoro, & Bedæ à Scotis incolis, & inde Scotiæ nomen cum Scotis in Britanniam nostram commigrâsse. Sed hoc iam anteà à nobis dictum, nec hîc repetendum. *Cerne insula.* *Hibernia Scotia dicta.*

Protenditur hæc insula ab Austro in Aquilonem, forma lenticulari, siue ouali non viginti dierum nauigatione, vt Philæmon apud Ptolemæum tradidit, sed CCCC. tantùm mill. pass. Latitudine vix CC. implet. Ab Ortu Angliam turbido mari disiunctam habet, quod *Hibernicum* vocant: ab Occasu, immenso Oceano Occidentali, à Septentrione *Deucaledonio*, ab Austro *Vergiuio* alluitur: *Regio*, vt Gyraldum audias, *inæqualis est, montuosa, mollis, aquosa, siluestris, ventis exposita, & adeo paludosa, vt supra montes aquas stagnare videas. Cælum* (vt inquit Mela) *ad maturanda semina iniquum, verùm adeò luxuriosa herbis non lætis modo, sed etiam dulcibus, vt si exigua diei parte pecora se impleant, & nisi pabulo prohibeantur, diutiùs pasta dissiliant*. Vnde pecorum infinita multitudo, vtique quæ primæ, & præcipuæ incolarum opes, ouium etiam greges plurimi, quas quotannis bis tondent, & è rudi lana lænas, siue villosa saga, & stragula conficiunt quæ ad exteras gentes deferuntur. Equi item optimi (*Hobyes* vocamus) quibus non idem qui cæteris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio. Accipitres etiam sunt non illaudati, sed hæc vt reliqua animantia omnia (præter homines & canes illos venaticos, quos *Greyhounds* vocamus) minora hîc sunt, quàm in Anglia. Cæli autem & soli humor est nimius, vnde ventris profluuio, & *Hibernia situs.* *Pecora.* Irish mantels and rugges. *Equi.* *Morbi.*

catarrhis plurimi, præcipuè verò aduenæ, vexantur: ad quæ tamen sistenda *Aquam vitæ* optimam habent, quæ multò minùs, quàm nostra, inflammat, & magis exsiccat. Quòd Gyraldus ille scribit hîc natos *non vlla trium generum specie febricitare*, falsum quotidie deprehenditur. *Terra autem*, (vt Gyraldum in partem hîc mihi reuocem) *terrarum temperatissima, nec Cancri calor exæstuans compellit ad vmbras. Non ad focos Capricorni rigor inuitat. Aëris amœnitate, temperieque tempora ferè cuncta tepescunt.* Apum tanta multitudo vt non solùm in alueariis, sed etiam arborum truncis, & terræ cauernis reperiantur. Vites etiam habet, sed vmbræ magis quàm fructus gratiâ. Solem namque è Leone egressum frigidiusculæ auræ in hoc nostro Climate excipiunt, & pomeridiani in Autumno calores dilutiores sunt, & breuiores hîc, & in Britannia nostra, quàm vt perfectam vuis maturitatem afferre possint. Præterea nullus hîc anguis, nec venenatum quicquam, lupis tamen vbique infestatur. Vtque vno verbo dicam, siue terræ fœcunditatem, siue maris, & portuum opportunitatem, siue incolas respicias, qui bellicosi sunt, ingeniosi, corporum lineamẽtis conspicui, mirifica carnis mollitie, & propter musculorum teneritudinem agilitate incredibili; à multis dotibus ita felix est Insula, vt non malè dixerit Gyraldus, *Naturam hoc Zephyri regnum benigniori oculo respexisse.* Quòd verò malè nonnunquam audit, ab incolis est, qui alicubi sunt incultiores, qui mira naturæ diuersitate, & inertiam amant, & quietem oderunt, quique in præproperam Venerem sunt effusiores. Virgines enim inter agrestiores illos, cùm decimum, vel duodecimum ætatis annum attigerint, viris quasi maturas tradunt, nec vllo modò annorum maturitatem, quæ aliis regionibus obseruatur, præstolari volunt. Sed de Hibernicorum moribus in calce huius libri plenius dicemus. Nunc si placet Hiberniam literatissimi Adr. Iunii versibus de se & suis commodis loquentem audi.

Vske-bah.

Iul. Scaliger.

Vuæ in Britannia cur non maturescunt.

Illa ego sum Graiis olim glacialis Ierne
Dicta, & Iasoniæ puppis bene cognita nautis:

Quæ

Quæ Tarthessiaco propior se tingere soles
Flumine conspicio, Cauro subiecta procaci:
Cui Deus, & melior rerum nascentium origo
Ius commune dedit cum Creta altrice tonantis,
Noxia ne nostris diffundant sibila in oris
Terrificæ creti tabo Phorcynidos angues:
Et fortè illati compressis faucibus atris
Viroso pariter vitam cum sanguine ponant.
En ego cum regni sceptro, Mauortia bello
Pectora, & horriferas hominum, nil fingo, figuras,
Qui cursu alipedes norint præuertere ceruos,
Dedico, piscososque lacus, volucrumque paludes
Omnigenûm lustris fœtas, stannique fodinas,
Et puri argenti venas, quas terra refossis
Visceribus manes imos visura recludit.

Si verum sit quod Hibernici tradunt historici, non immeritò hæc Insula *Ogygia*, id est, *perantiqua*, Plutarcho dicta fuit. A profundissima enim antiquitatis memoria historias suas auspicantur, adeò vt præ illis omnis omnium gentium antiquitas sit nouitas, & quodammodo infantia. Cæsaream quandam Noachi neptim ante Diluuium hanc incoluisse scribunt, inde Bartholanum Scytham trecentesimo à Diluuii anno aduenisse, & maxima cùm Gigantibus bella gessisse. Longo pòst tempore Nemethum Scytham appulisse, illumque statim à Gigantibus eiectum; posteà Delam cum Græcis quibusdam insulam occupâsse, mox Gathelum cum Scota vxore Pharaonis Ægyptii filia huc delatum, & ex vxore insulam *Scotiam*, & ex suo nomine linguam *Gaothelam* denominâsse, idque eo tempore quo Israëlitæ ex Ægypto demigrârunt. Paucis verò pòst seculis Hiberum, & Hermionem Hispanos Gurguntii Regis Britannorum permissu in hanc regionem pestilentia exhaustam colonias deduxisse prodit historia Britannica. Hæc nec affirmare, nec refellere in animo est, in his detur sua antiquitati venia. Certè vt hanc Insulam antiquitùs habitatam fuisse, cùm per vniuersum orbem genus humanum

Hibernia cur Ogygia dicta.

proſeminaretur, non dubitauerim; ita ex Britannia noſtra primos incolas commigráſſe in aperto eſt. Nam vt taceam infinitam vim Britannicarum dictionum in lingua Hibernica, antiqua nomina quæ Britannicam ſapiunt originem, & cultum veterem, (vt inquit Tacitus,) non multùm à Britannia differentem; ab antiquis omnibus *Inſula Britannica* dicitur, Diodorus Siculus *Irin* Britanniæ partem dixit, & Strabonis Epitome incolas diſertè Britannos vocat. Feſtus etiam Auienus ex Dionyſio hoc docet cùm de Britannicis inſulis agit:

Britanni primi Hiberniæ incolæ.

Eminùs hic aliæ gelidi prope flabra Aquilonis
Exuperant vndas, & vaſta cacumina tollunt,
Hæ numero geminæ, pingues ſola, ceſpitis ampli,
Conditur occidui quà Rheni gurgitis vnda,
Dira Britannorum ſuſtentant agmina terris.

Nec alia eſt regio è qua ratione vicinitatis commodiùs in Hiberniam demigrari potuit, quàm è noſtra Britannia. Poſteà verò, cùm ſuum Romani imperium vndique propagâſſent, multi proculdubio ex Hiſpania, Gallia, & Britannia huc ſe receperunt, vt iniquiſſimo Romanorũ iugo colla ſubducerent. nec aliter illa Taciti verba capio; *Hibernia valentiſſimam imperii partem magnis inuicem vſibus miſcuerit.*

Romani Hiberniam non ingreſſi.

Quamuis autem Hibernia ſitu Romano imperio inprimis fuerit neceſſaria, aditus, portusque per commercia Romanis cogniti, & Iulius Agricola regulum Hibernicum ſeditione expulſum in occaſionem inuadendæ Inſulæ retinuerit: nihil tamen Romanos hîc tentâſſe legimus. Tentâſſe nihilominùs credunt nonnulli, & ægrè colligunt ex illo Iuuenalis:

——arma quid vltra
Littora Iuuernæ promouimus, & modò captas
Orcades, & minima contentos nocte Britannos?

Panegyricus tamen Conſtantio A. dictus ſub eius nutu Hiberniam fuiſſe innuit. *Britannia*, inquit, *ita recuperata eſt, vt illæ quoque nationes terminis eiuſdem inſulæ cohærentes veſtris nutibus obſequantur.* Hieronymus etiam in ſuis Chro-

nicis

nicis Hiberniam cum Britannia & Thule Constantino Constantini Maximi filio in imperii diuisione obuenisse scribit. Ea quoque de *Cæsarea* Noachi nepte fabella Cæsarum nomen ita præ se fert, vt alicuius Cæsaris in Hiberniam aduentus in ea latitare videatur: Veruntamen ego animum vix inducere possum, vt hanc regionem in Romanorum potestatem vllo tempore concessisse credam. Cæterum inclinante iam Romano imperio, Scotorũ, siue Scytharum natio, quæ diu per incerta vagata fuerat, in Hiberniam infusa videtur, anteà enim Scotorum nomen inauditum. Sub Honorio autem & Arcadio Augg. à Scotorum gentibus habitatam fuisse scripsit Orosius. Vnde eius συγχρονος Claudianus:

Scotorum cumulos fleuit glacialis Ierne.

Et alibi:

Totam cùm Scotus Hibernem Mouit.

Et quanquam paucis pòst annis, cùm Hispania Vandalorum, & Gundrici rabie lacerata fuerit, plurimi huc se subduxerint, *Ilam Ottor* (cuius meminit Nennius) tum aduenisse suspicor; ita tamen Scoti primas tenuerunt, vt ab illis SCOTIA regio dicta fuerit. Nec multis interiectis annis nomen Christo dare primùm cœperunt, (quamuis illam de conuersione Hiberorum in Asia historiam ex Rufino ad se rapiant.) Palladiumq; episcopum ad eos misit Celestinus Pontifex Romanus. Vnde contra Collatorem Prosper Aquitanus: *Celestinus Pelagiano morbo Britannias liberauit, quando quosdam inimicos gratiæ solum suæ originis occupantes etiam ab illo secreto seclusit Oceani, & ordinato Scotis episcopo, dum Romanam insulam studet seruare catholicam, fecit etiam barbaram Christianam.* Palladium tamen morte in Britannia præreptum nihil præstitisse author est Nennius, qui ex Hibernicis scriptoribus Christianam religionem à Patricio hìc disseminatam scribit. Hic enim natione Britannus, & Martino Turonensi affinitate cõiunctus, Palladio defuncto à Celestino subrogatus, tanto successu Christianam religionẽ per Hiberniam propagauit, vt longè maximam insulæ partem ad Christũ cõuerterit, Hibernorum

Religio Christiana in Hibernia.

Anno Christi 431.

Palladius

Patricius.

Apostoli nomen meruerit, & eius discipuli tantos progressus in re Christiana fecerint, vt subsequenti ætate Scoticis monachis nihil sanctius, nihil eruditius fuerit, & in vniuersam Europam sanctissimorum virorum examina emiserint, quibus *Fulda* Germaniæ, *S. Gallus* Heluetiæ, aliæque vrbes, & monasteria originem debent suam. De his monachis intelligendus Henricus Antisiodorensis cùm ad Carolum Caluum scribit: *Quid Hiberniam memorem contempto pelagi discrimine penè totam cum grege philosophorum ad littora nostra migrantem? quorum quisquis peritior est, vltrò sibi indicit exilium, vt Salomoni sapientissimo famuletur ad votum.* Longè tum alia Monachismi quanquam recentis & nuper instituti facies erat, quàm hodie cernitur. Re ipsa cupiebant esse quod dicebantur, nihil fucatum illis, nihil personatum placebat, simplicitatis erat, non malitiæ, longè minus obstinatiæ si qua in re errabant. Opum autem & rerum sæculi tantus illis contemptus, vt eas non solum non ambirent, sed oblatas etiam, & hæreditarias respuerent. Præclarè enim Columbanus & ipse Hiberniæ monachus, qui, vt Abbas Walafridus scribit, à Sigeberto Francorum rege magnifica pollicitatione, ne Regno suo decederet, inuitatus hoc ipsum respondit, quod & de Thaddeo Eusebius lib. eccles. histor. primo retulit: *Non decere videlicet, vt alienas diuitias amplecterentur, qui Christi nomine suas dereliquissent.* Episcopique Britanni non minùs diuitias spreuisse videntur, cùm tam pauperes essent, vt nihil proprium haberent. *Tres enim* (vt habet Sulpicius Seuerus) *Britanni episcopi in Ariminensi consilio inopia proprii publico vsi sunt.* Anglosaxones etiam nostri illa ætate, in Hiberniam tanquam ad bonarum literarum mercaturam vndique confluxerunt, vnde de viris sanctis sæpissimè in nostris scriptoribus legitur, *Amandatus est ad disciplinam in Hiberniam*, & in Sulgeni vita, qui ante sexcentos annos floruit:

Monachi Hibernici sancti, eruditi.

Vadianus.

Walafridus.

Diuitiarum contemptus.

Exemplo patrum commotus amore legendi,
Iuit ad Hibernos Sophia, mirabile, claros.

Indeque nostrates Saxones rationem formandi literas accepisse

cepisse videantur quum eodem planè charactere vsi fuerint, qui hodie Hibernicis est in vsu. Sed hoc sanctitatis & bonarum literarum studium citò restinxit bellorum rabies. Anno enim sexcentesimo quadragesimo quarto à Christo nato, Egfridus Nordanhumbrorum rex cædibus & incendiis Hiberniam Anglis amicissimam confudit, quo nomine à Beda grauissimus verbis subaccusatur. Inde NorWegi Turgesio duce regionem per triginta annos indignissimis populationibus deuastauerunt, sed illo demùm ex insidiis sublato, in Noruvegos cæde adeò atroci grassati sunt incolæ, vt vix nuncius tantæ cladis superfuerit. Noruvegi hi procul dubio *Normanni* illi fuerunt, qui, vt inquit Eginhardus, Caroli magni temporibus, *Hiberniam Scotorum insulam aggressi, à Scotis in fugam conuersi erant*. Posteà *Oustmanni*, id est, viri orientales, è maritima Germania in Hiberniam venerunt; qui cùm magnæ & copiosæ mercaturæ specie quasdam vrbes occupâssent, difficillimum bellum breui concitârunt. Eodem ferè tempore Eadgarus rex Anglorum potentissimus, magnam Hiberniæ partem deuicit. Sic enim in eius quodam diplomate legitur: *Cui concessit cum Anglorum imperio propitia diuinitas omnia regna insularum Oceani cum suis ferocissimis regibus vsque NorWegiam, maximamque partem Hiberniæ cum sua nobilissima ciuitate Dublina Anglorum imperio subiugare.* Has externorum bellorum procellas grauior intestinæ seditionis tempestas excepit, quæ Anglo ad debellandam Hiberniam viam patefecit. Dermicius enim Murchardi filius (*Dermot Mac Morrog* illi vocant) qui orientali Hiberniæ parti (quã Lageniam siue *Leinster* vocant) cum imperio præfuit, ob tyrannidem, & libidinem regno exturbatus, ab Anglorum rege Henrico secundo, vt auxiliaribus armis in regnum restitueretur, impetrauit: pactusque est cum Richardo Comite Penbrochiæ, cognomento *StrongboWe* ex Clarensium familia oriundo, vt ad eum restituendum auxilium ferret, & ille Comiti cum Eua filia regni successionem confirmaret. Comes verò statim conscripta ex Wallis, & An-

Saxones literas ab Hibernicis accepisse videntur.

Noruvegi Hiberniam vastant.

Oustmanni.

Dermicius Murchardi filius.

Richardus Strongbowe.

glis lectissima militum manu, & adscitis in belli societatem Gyraldidis, siue *Fitz Gyralds*, Stephanide, siue *Fitz Stephens*, & aliis ex Anglia nobilibus, Dermicium socerum in auitum regnum restituit, & paucis annis tantam Hiberniæ partem victoria complexus est, vt eius potentia Anglorum regi iam suspecta fuerit, qui promulgato edicto cum graui comminatione, Comitem & commilitones ex Hibernia reuocauit, & nisi nulla interposita mora parerent, publicatis bonis, proscripsit. Vnde Comes quicquid vel vxorio iure creuit, vel bello acquisiuit, regi pacto, & tabulis concessit, & ab eo vrbem vnam & alteram cum quibusdam castris, tanquam beneficiarius cliens recepit. Coactis ergo copiis transmisit in Hiberniam Henricus noster secundus Anno Christi cIↄ. c. LXXII. & insulæ principatum obtinuit. Omne enim imperium suum, & potestatem in illum transtulerunt Hiberniæ Ordines, Rothericus insulæ monarcha, proceres, & populus; vt Adriani P. diploma, & annulum in inuestituræ signum omittam. Ille verò Hiberniæ dominium Ioanni filio in manus tradidit. Quem cùm iam Rex esset, scriptitant Hiberniam vna cum Anglia Romanæ ecclesiæ tanquam feudalem concessisse, & ab ea tanquam secundarium recepisse successoresque obligasse, vt trecentas marcas Pontifici Rom. soluerent: Sed hoc in veritate falsum esse asserit, qui Pontificias partes ad mortem propugnauit clarissimus vir Thomas Morus. Romanos enim eiusmodi concessionem non posse exhibere, illam pecuniam nunquam exegisse, & reges Angliæ nunquã hoc agnouisse scribit (Nec hoc sane Augustinus Steuchus reticuisset qui Rom. ecclesiæ vassallos sigillatim enumerat.) Negat etiam Morus ille regem suo iure in Hibernia per se cedere potuisse. Sed hæc extra callem. Iam inde à Ioanne Anglorum reges, *Hiberniæ Domini* dicti fuerunt, donec Henricus VIII. patrum memoria in Hibernicis Comitiis Hiberniæ rex ab insulæ ordinibus declaratus fuit, quòd quibusdam seditiosis Domini nomen non perinde ac regis sanctum, & verendum videretur.

Henr. 2. Hiberniam ingreditur,

Hibernia nunquam Rom. Ecclesiæ feudalis.

Cùm

Cùm autem in illorum nobilium nomina inciderimus, qui primi Anglorum Hiberniam aggressi sunt, & fortissimè sub imperium Anglicum subiunxerunt: ne illis, & eorum posteris hanc gloriam inuidisse videamur, ex Hiberniæ (vt præ se fert titulus) Cancellaria apponemus.

Qui venerunt cum Dermitio Murchardi filio in Hiberniam.

Richardus Strongbowe *Comes Penbrochiæ.*
Robertus Stephanides.
Heruæus de Monte-Marisco.
Mauritius Prendergest.
Robertus Barrensis.
Meilerius Meilerinus.
Mauritius filius Gyraldi.
Redmundus nepos Stephani.
Guilielmus Ferrandus.
Milo de Cogan.
Richardus de Cogan.
Gualterus de Ridensford.
Gualterus } *filii Mauritii Gyraldi.*
Alexander }
Guil. Notte.
Robertus Bernardi filius.
Hugo de Laceio.
Guilielmus filius Aldelmi.
Guilielmus Macarellus.
Humfredus Bohunensis.
Hugo de Gundeuilla.
Philippus de Hasting.
Hugo Tirellus.
Dauid Gualensis.
Robertus Poërius.
Osbertus de Herlotera.
Guilielmus de Bendenges.

Adam de Gernez.
Philippus de Breoso.
Griffinus Stephani nepos.
Radulphus Stephani filius.
Gualterus Barrensis.
Philippus Guallensis.
Adam Herefordensis.

Quibus ex Gyraldo Cambrensi
adiungi possint,

Joannes de Curcy.
Hugo Contilonensis.
Redmundus Cantimorensis.
Redmundus Hugonides.
Milo Meneuensis, & alii.

Hibernia diuiso.

IBERNIA ex incolarum moribus in duas dispertitur partes, qui enim legibus teneri recusant, & incultiùs viuunt *Irishrie*, & vulgò *Wild Irish*, id est, siluestres Hibernici, vocantur: qui verò legum potestatem sanctam habent, & iudiciis se sistunt, *Anglo-Hibernici* dicuntur, & eorum regio *The English Pale.* Verùm ex situ, seu potiùs Rectorum quondam numero, quinq; continet portiones (Pentarchia enim olim erat) *Momoniam* videlicet ad Austrum, *Lageniam* ad Ortum, *Connactiam* ad Occasum, *Vltoniam* ad Septentriones, & *Mediam* in ipso ferè medio.

Mounster.

Mounſter.

OMONIA, Hibernicè *MoWn*, Anglicè *Mounſter*, Vergiuio mari ad Auſtrum expoſita iacet, à Connactia Sineo, à Lagenia Neoro flu. alicubi diſcreta; bifariam quondam diuiſa, in Momoniam Occidentalem & Auſtralem. Occidentalem antiquitus habitarunt *Gangani*, *Luceni*, *Velabri* & *Vterini*, Auſtralem *Vdiæ*, ſiue *Vodiæ*. Nunc autem in ſeptem Comitatus deſcribitur, Kerryenſem, ſcilicet Limiricenſem, Corcagienſem, Tripporarienſem, S. Crucis, & Waterfordienſem, quorum etiam in numerum Deſmonia iam accenſetur.

GANGANI ex nominis affinitate ijdem cum *Concanis* Hiſpaniæ fuiſſe videantur, quos origine Scythas, ſanguinemque equinum potaſſe (quod non inſolens iam pridem ſilueſtribus Hibernicis) teſtatur Silius: Gangani.

Et qui Maſſagatem monſtrans feritate parentem,
Cornipedis fuſa ſatiaris Concane vena.

Et præter eum Horatius:

Et lætum equino ſanguine Concanum.

Kerry (vt nunc vocatur) ad Sinei oſtium eorum ſedes erat. Kerry.
Regio auijs, & ſilueſtribus montibus ædita, quibus crebræ interſunt valles cauæ, nemoribus etiam condenſæ. Comitatus Palatini dignitatem, & iura Deſmoniæ Comites in hoc habuere: ſed hominum iniquitate, qui libertate vti & noluerunt, & neſcierunt, in malorum ſentinam, & ſeditioſorum perfugium iampridem conuerſa erat. Silueſtrium Hibernicorum animos ridicula opinio peruaſit & etiam perſuaſit, illum qui in militari illo barritu, ſiue clamore quo in congreſſu magna vocis contentione vtuntur, reliquorum clamori non reſpondeat, ſubito à terra arripi, & quaſi volantem in has deſertas valles deferri, ex quacunque Hiberniæ regione, ibi gramine veſci, aquam lambere,

nec malè, nec bene esse sibi sentire; rationis, non orationis vsum tenere, à venantibus demum ministerio canum capi, & domos suas deduci. Huius regionis mediam fluuiolus

Trailes. nunc anonymus *Trailes* oppidulum (vbi Desmoniæ Comites ędes habuerunt) præterfluens intersecat, quem DVR

Dur flu. esse Ptolemæi, situs quodammodo innuit, & asseuerarem si *Duris*, qui inter huius occiduæ oræ portus hodie censetur, ad huius sit ostium, vt à nonnullis accepi. Non procul

Smervvic. hinc *SmerWic* statio (sic contractè pro *S. Mary-Wic*) cernitur, ad quam nuper cum Iacobus Desmoniæ Comes vir profunda in principem, & patriā perfidia, scelerate assiduis

1580. agrorum vastationibus Momoniam attereret, appulsa est tumultuaria Italorum & Hispanorum manus à Gregorio PP. & Hispano in eius auxilium submissa, qui loco hic sta-

Fort del Ore. tiuis munito, quem *Fort del Ore* vocarunt, minis cœlum terrebant. Sed illustrissimi & bellicosi Baronis Domini Arthurii Grei Proregis aduentus, & primus impetus rem decreuit. Protinus enim se dediderunt, & maximam partem è medio sublati, quod rebus huius regni sic ferentibus, & seditiosis vndique imminentibus, consultissimum, & tutissimum videbatur. Ipseque Desmonius tandem trepida fuga in vicinas syluas coniectus, iamdudum in tugurio-

1583. lo ab vno & altero milite irruente primum sauciatus, postea agnitus, capiteque truncatus, perfidiæ & vastatæ patriæ pœnas dependit.

Ganganis subiecta est longè lateq; ad Austrum *Des-mo-*

Desmond. *nia*, Hibernis *DassoWn*, Anglis *Desmond*, quondam à tribus insessa populis, *Lucenis* scilicet, *Vellabris* & *Ibernis*, qui *V-*

Luceni. *terini* in nonnullis exemplaribus concipiuntur. LVCENI à Lucensiis Hispaniæ, qui oppositam oram tenuerunt, &

Velabri. nomen & originem traxisse videantur. VELABRI ab *Aber*, id est *æstuarius*, sic sunt nominati, quod ad ęstuaria sederunt, vnde etiā Artabris, & Cantabris facta appellatio. Hos

Notium prom. statuit Orosius ad NOTIVM PROMONTORIVM, hodie

Biarhead. *Biar head* nautis, quod Hispaniam spatioso interuallo procul spectat. Sub Notio hoc promontorio, IERNVS fl. ab

Iernus. Oceano ebibitur, ad quem *Dunk-eran* sedes Episcopalis cerni-

cernitur. *Dunk-eran* hæc quæ Hiberno-Scotis *oppidum Eran* denotat, non ſolum ſe eſſe IVERNIM vrbem, quam Ptolomæus vocat, ſed flumen etiam eſſe *Iernum* illum expreſſe loquitur; cuius appellatio vt totius Inſulæ ab *Hier* Hibernicorum facta videtur, quod occaſum ſignificat. Eſt enim vltimus huius regionis ad Occidẽtem fluuius, vt ipſa Hibernia vltima totius Europæ Inſula. IBERNI qui etiam ὑπερνοὶ, id eſt, vt ego interpretor, ſuperiores Hiberni hunc fluuium ad alterum promontorii latus accoluerunt, vbi *Berehauen*, & *Baltimore*, copioſa halecum piſcatura portus notiſſimi. Iuxta quos habitat *Mac Carti More*, ex Hibernica origine regulus, qui anno 1566. poſſeſſiones & latifundia ſua DIVÆ ELIZABETHÆ in manꝰ tradidit, & ab ea recepit, vt Anglico more, clientelari iure, fiduciæ nomine teneret. Eodemque tempore Comes de *Glencar*, & Baro Valentiæ creatus eſt, vir in hoc tractu magni nominis, & potentię, Gyraldidis olim infenſiſſimus, qui maiores ſuos, vt ille contendit, Deſmonię Reges his auitis ſedibus exuerunt. Gyraldidæ enim iſti, ſiue *Fitz-Gyraldes*, ex Kildarienſi familia oriundi, deuictis Hibernicis, ampliſſima hic ſibi latifundia acquiſiuerunt, & ex illis Mauritius *Fitz-Thomas* primus Deſmoniæ Comes anno ſalutis 1355. ab Edwardo tertio creatus, hæreditatem adeo ſtabilem, & firmam reliquit, vt ad decimum ab eo Comitem perditiſſimum hunc rebellem, quem dixi, ille honor perpetua quaſi ſerie deſcenderit.

Iberni. Berehauen. Baltimore. Mac-Carti-More. *Deſmoniæ Comites*

Poſt *Ibernos* ὐδίαι, qui & VODIÆ, & VDIÆ habitarunt, cuius nominis veſtigium expreſſiori indicio ſe patefacit in agro Kilkennienſi. pars enim eius maxima *Idou*, & *Idouth* nominatur. Incoluerunt hi Comitatum Corcagienſem, Tripararienſem, Limiricenſem, Kilkennienſem, & Waterfordenſem. In Corcagienſi Comitatu vrbs eſt *Corcagia* Gyraldo, *Korke* Anglis, & *Korcach* indigenis, aſtrictiore mœnium ambitu concluſa, & vna quaſi directa platea protenſa, emporiolum tamen frequens, & celebre, ſed ita ſeditioſis vicinis circumſeſſa, vt perpetuas excubias agitent, quaſi perpetua obſidione eſſent incincti, & in agrum

Vodiæ, & Vdiæ. *Korke.*

filias elocare non audeant, vnde contractis inter se nuptijs, ciues omnes aliquo affinitatis gradu se inuicem contingunt. Briocum virum sanctissimum, à quo *Sanbriochiana* in Britannia Armorica diœcesis vulgò *S. Brieu*, nomen assumpsit, hinc oriundum scribit Robertus Cænalis. Sed in hoc à veritate abijt, quod Coriondos Hiberniæ in hac vrbe statuerit. Non enim huius vrbis meminit Ptolemæus. Flumen tamen quod præfluit idem videatur, quod DAVRONA Ptolemæo dicitur. SAVRANVS enim, & *Sauerenus* Gyraldo, vna tantum immutata literula, nominatur. Quæ intercedit inter hæc nomina affinitas, hoc mihi dictauit, & maiori sanè cum probabilitate, quam si Daurone nomen proximo flumini adaptarem, qui Corcagiensem Comitatum, & Tripariensem interfluens per *Lismor* Oceanum petit, & historicis *Auen mor*, id est, *flumen magnū.* appellatur, de quo Nechamus:

Briuum. *Daurona & Sauranus.* Lismor.

Vrbem Lissimor pertransit flumen Auenmor,
Ardmor cernit vbi concitus æquor adit.

Ardmor. *Ardmor* enim viculus est ad ostium, cui ad alteram ripam *Toghalia*, statio satis tuta opponitur, quam nuper proditam ille seditionis fax Desmoniæ Comes misere diripuit: sed huius proditionis pœnas Prętor mox suspendio luit. In huius vicinia magnos habet prouentus Vicecomes Barrensis, à Roberto Barrio Anglo prognatus, qui in expugnanda Hibernia operam nauauit egregiam.

Holycrosse. In Tripariensi Comitatu, nihil memoratu dignum se offert, nisi quod sit ibi Palatinatus, & *Holycrosse* in eo oppidulum magnis gaudeat immunitatibus, quæ in honorem, vt persuaserunt monachi, fragmenti Crucis Dominicę concessę fuerunt. In Limirincensi agro Limiricum vrbs est, de qua postea. *Suirus* flumen nobile, accolis *ShWor* ex hoc Triparaniensi agro in Kilkenniensem defertur, qui è Bladina monte profusus per *Ossiriam* inferiorem, quæ Butleris Comitis, & *Thurles* quæ illis Vicecomitis titulum prębet, primum Cassiliam vrbem adit Archiepiscopali dignitate ab Eugenio PP. exornatam, cui nouem subsunt suffraganei Episcopi. Indeque iuxta Waterfordiam alijs duobus fluuijs

Shovvre fl. Suyrus. Cassilia. VVaterford.

fluuijs adauctus in oceanum exoneratur. Vnde Nechamus noster:

Suirius insignem gaudet ditare Waterford,
Æquoreis vndis associatur ibi.

Hæc vrbs *Porthlargy* Hibernis & Britannis, *Waterford* Anglis appellata, à Norvvegis piratis constructa, quamuis cœlo sit crassiusculo, solo minus læto, & angustioribus coarctata vicis, ea tamẽ portus est opportunitas, vt opulentia & frequentia secundas in Hibernia ferat, fide & obsequio in imperium Anglicum semper singulari. Ex quo enim Richardus Comes Penbrochiæ expugnauit, Anglis Hiberniam subigentibus tutam fide sua, & quiete, securamque à tergo pacem semper præstitit. Vnde Reges Angliæ plurimas, & maximas immunitates concesserunt, quas Henricus VII. auxit, & confirmauit, eo quod contra ementitum illum principem Perkinum Warbec, qui plenis impudentiæ velis ad summum regiæ dignitatis gradum enitebatur, ciues se fortiter & prudenter gessissent. *Vita Griphini filij Conani.*

Leynster.

ALtera Hiberniæ pars incolis *Leighnigh*, Britannis *Lein*, Anglis *Leynster*, scriptoribus Latinis *Lagenia*, & antiquis Sanctorum vitis *Lagen*, tota maritima ad Ortum iacet, à Momonia *Neoro* fluuio, quem multis tamen in locis transcendit. à Connacthia aliquandiu *Sineo*, ab Media suis limitibus terminata. Fertilis & frugifera est terra, mitissimo cœlo, nec inclementibus incolarum ingenijs. Pto-

lemæi ætate ſedes erat *Brigantibus*, *Coriondis*, *Menapijs*, *Caucis* & *Blanis*; & ab his Blanis fortaſſe deducta, & contracta illa recentiora nomina *Lein*, *Leinigh*, & *Leinſter*. Nunc autem diſtinguitur in Comitatum *VVexford*, *Caterlogh*, *Kilkenny*, *Dublinenſem*, *Kildarienſem*, *Comitatum Regis*, *Comitatum Reginæ*, *Longfford*, quibus *Fernes*, & *Wicklo* nunc annumerantur.

Brigantes. *Birgus nunc* Barrovv. *Brigantia.* BRIGANTES ſederunt inter Suiri oſtium, confluenteſque *Neori* & *Barrovvi*, qui BIRGVS Ptolemęo dicitur, ſub vrbe VVaterfordia. Quia verò Brigantium vrbs fuerit antiqua in Hiſpania BRIGANTIA dicta, omnem mouet lapidem Florianus *del Campo*, vt hos Brigantes ex ſua deducat Hiſpania. Si vero huiuſmodi coniecturę ſit locus, æque probabiliter à noſtris Brigantibus, quæ gens vicina, & numeroſiſſima, deducerentur. Sin autem verum ſit, quod *Birgantes.* quædam exemplaria habent hos BIRGANTES dictos fuiſſe, cornicis oculos confiximus vterque: à BIRGO enim flumine quod circumcolunt, nominatos fuiſſe, ipſum nomen ferè perſuadeat.

Coriondi. Inter *Neorum* & *Birgum*, habitarunt CORIONDI, vbi nunc *Carlon*, ſiue *Caterlogh* Comitatus, & agri Kilkennienſis pars non minima, atque etiam vlterius vbi *Oſſiria* Ormond. ſuperior, & Ormondia, quæ Hibernicis *Vrrovvn*, Anglis *Ormond*, & vulgo corruptiſſime *VVormevvood*. Harum neutra quicquam præter ſuos Dominos memorandum habet. Oſſiria ſuperior enim ſuum Baronem Barnabam *Fitz-patric*, ab Edvvardo Sexto eo honore auctum habet. Ormondia autem ex clariſſima Butlerorum familia, duodecem Comites numerat à Iacobo Primo, quem EdWar-
1318. dus Tertius eò honoris euexit, cuius maiores iam olim honorarij erant Hiberniæ pincernæ, vnde illis hoc nomen *Butler* impoſitum. Fæciales noſtri hanc familiam arctiſſima affinitate Th. Beckettum Archiepiſcopum Cãtuarienſem attigiſſe perſuadent, & poſt eius cædem, in Hiberniam à Rege Henrico ſecundo fuiſſe tranſlatam, qui exiſtimauit ſe facti inuidia deoneraturum, ſi Becketti affines prouentibus, & honoribus augeret. Quod verò non-

nonnulli Hibernici, & qui fide digni videri volunt, homines quosdam in hoc tractu quotannis in lupos conuerti affirmant, fabulosum sane existimo; nisi fortè illa exuberantis atræ bilis malitia, quæ λυκανθρωπία medicis dicitur, corripiantur; quæ eiusmodi phantasmata ciet, vt sese in lupos transformatos imaginentur. Nec ego aliud de Lycaonibus illis in Liuonia transmutatis opinari ausim. *Lycantropia morbus.*

Infra Ormondiam *Blievv Blemy*, (Bladinæ montes vocat Gyraldus,) se leuiter conuexis iugis attollunt, è quorum visceribus quasi maternis *Suirus* quem dixi, *Neorus*, & *Birgus* æduntur, & diuisis alueis decurrentes, priusquam Oceanum adeunt, concordibus se consociant aquis, vnde *Tres Sorores* ab antiquis dictæ. *Neorus* præter multa quæ stringit propugnacula, *Kilkennye* appositam habet, id est, *Cella*, siue *Fanum Canici*, qui antiquitus ob vitæ solitariæ sanctitatem hoc tractu maximè inclaruit. Municipium est nitidum, elegans, copiosum, & inter mediterranea huius insulæ facilè primum. Diuiditur in oppidum Hibernicum, & Anglicum; Hibernicum quasi suburbium est, & templum illud Canici habet quod & nomen dedit, & Episcopo sedem præbet. Anglicum verò oppidum multo est recentius, à Ranulpho tertio Cestriæ Comite, vt legi, constructum, mœnibusque ab Occasu, à Roberto Talbotto viro nobili, & castro à Butleris, vt existimant, firmatum. Inferius ad eundem Neorum sedet oppidulum munitum, Anglicè *Thomas tovvne*, Hibernicè *Bala mac Andan*; id est, oppidum filij Anthonij: vtrumque nomen ab extructore Thoma Fitz-Anthonio Anglo inditum est, cuius hæredes etiamnum huius Domini agnoscuntur. Postea Neorus in Birgi sororis amplexus ruit. *Bladinæ mons.* *Tres Sorores.* *Thomas tovvne.*

Birgus, nunc *Barrovv*, è Bladina etiam monte profluens, solitarius multis anfractibus delatus, antiquam illam vrbem Rhebam, à Ptolemæo memoratam prætermeat, quæ nomine etiamnum sarto tecto, *Rheban* dicitur; sed pro vrbe est planè πόλις ἄπολις, vt inquit ille, pauculæ scilicet casulæ cum propugnaculo, Nobilem tamen vi- *Birgus. Barrovv. Rhebam. Reban.*

Barronet of Reban. rum N. de *S. Michaele* Baroneti titulo exornat, qui vulgo *The Baronet of Rheban* appellatur. Inde Birgus Lechliniam, Hibernicè *Leighlyn*, adit regium oppidum à Bellinghamo illo nobilissimo Prorege, patrum memoria, castro munitum, iamq; Baroniam de *Odrona* intermeat, quæ ad Carewos Deuonios spectauit, ex quo Rogerus de *Carew* Miles Anglicus Digonis Hibernici Baronis filiam in vxorem duxerat. *Cauanaghi* hîc circumquaq; agunt, qui à Duuenaldo Dermicij vltimi Lageniæ Regis iuniori, siue notho, (vt aliqui tradunt) filio oriundi, in numerosam familiam propagati, viri bellicosi, reique equestris gloria insignes, & qui antiquam adhuc in summa paupertate spirant nobilitatem. Sed ob nescio quæ inuicem homicidia ante multos annos admissa capitali odio diffidentes, per mutuas iniurias & clades se quotidie conficiunt. Inter hos *Neorus* & *Birgus* aquas commiscent, vbi loci *Rosse* vrbs ampla floruit mercimonijs & habitatoribus frequens, ab Isabella Comitis Richardi *Strangbow* filia mœnibus magno ambitu armata, quæ solummodo nunc ostendit. Discordia enim inter ciues & religiosos flagrante, iam pridem ferè in nihilum recidit. *Neorus* & *Birgus* pauca hinc milliaria vno alueo emensi, *Suiro* sorori maximæ, & nomen, & aquas offerunt suas, qui statim in Oceanum scopuloso ostio immergitur, vbi à sinistra angusta ceruice excurrit promontoriolum, quod æditam turriculam nauigantibus prætendit, à Rossensibus cum floruerunt, positam, quo tutius ostia subirent.

Cauanaghi.

Menapij. Sub hoc ostio MENAPII tenuerunt promontorium ad Lybonotum, vbi nunc Comitatus Weshfordiæ Hibernicè *County Reogh*. A Menapijs maritima inter Belgas gente hos Menapios aduenisse, nomen quodammodo innuit. Verum an ex his, vel illis Carausius ille fuerit, qui assumpta purpura Britanniam contra Diocletianum occupauit, dixerint alij. Illum enim *Menapiæ ciuem* vocat Aurelius Victor, & *Menapia* vrbs non in Belgica, sed in Hibernia à Geographis statuitur. Hoc ipsum promontorium HIERON, i. *Sacrum*, vocat Ptolemæus, & eadem significatione ab

ab incolis etiam vocatum fuisse non dubitarim. Huius enim extremum oppidum ad quod Angli primam exscensionem in hanc insulam fecerunt, *Banna*, quod sacrum sonat, lingua patria vocarunt. Ab hoc Sacro promontorio littus in Ortum obuersum ad Septentrionem longo tractu procurrit, cui vadosa obiacent in mari loca nauigantibus insidiosa, quæ nautæ *The groWnds* vocant. Hic MODONAM fl. & ad eius ostium MENAPIAM vrbem statuit Ptolemæus, quæ ita suis nominibus exciderunt, vt aliquid lucis in tantis tenebris elicere plane diffidam. Verumenimvero cum vnum solummodo flumen hoc loco se effundit, quod nunc *Slane* dicitur, & ad eius ostium vbi stagnat, vrbs sit Germanico nomine *Weysford*, totius Comitatus caput; & *Slane* MODONAM, & *Weysford* MENAPIAM fuisse, confidentius coniectarim: eoq; magis quod hoc nomen sit recentius, & ab illis Germanis impositum, qui *Oustmanni* Hibernis appellantur. Cæterum non primæ magnitudinis vrbs est, sed cum primis memoranda, quod primum totius Hiberniæ in Anglorum fidem, Stephanide Duce fortissimo oppugnante, se contulerit, Anglorumq; facta fuerit colonia, vnde totus hic ager Anglis est refertissimus, qui Anglorum antiquo vestitu, & idiomate etiamnum vtuntur, ita tamen vt Anglohibernicè planè loquantur. Dermicius qui Anglos in Hiberniam vocauit, hanc vrbem, & vicinam Stephanidi in perpetuum concessit: sed cum ille ius suum Regi Henrico II. in manus tradidisset, in Strangbovvum Comitem ille transtulit, vt clientelari iure à se, & Regibus Angliæ teneret, vnde per Comites Mareschallos, Valentios è stirpe Lusigniana, & Hastingos ad Greyos Dom. de *Ruthin* descendit, qui passim in antiquis Chartis *Waisfordiæ Domini* nominabantur. De hoc flumine habe hunc qualemcumq; Nechami versiculum;

Ditat Eneftorti flumen quod Slana vocatur,
Hunc cernit Weisford se sociare sibi.

CAVCI, qui item gens erat maritima Germaniæ proxime Menapios habitarunt, non eo interuallo quo in Germania dissiti. Horum fuit maritima illa regio, quam O

Hieron prom. Byaun *Hibernicè sacrum significat.*

The grouds. *Modona flu. Manepia.*

Slane. VVeysford.

Cauci.

More, & *O Brin*, Hibernicæ familiæ incolunt, vna cum Comitatu Kildariensi. In maritima hac regione OVOCA flumẽ à Ptolemæo ponitur, ad quod *Arcklo* castrum sedet, qui fluuius, vt inquit Gyraldus: *non minus influentibus, sinumque replentibus, quam elapsis omnino marinis aquis, innatæ dulcedinis saporem retinens illibatum vsque in ipsum mare impermixtas salsedine vndas conseruat.* Adiungam etiam quod ille in eodem capite, de *Wiklo* proximo portu habet, quem *Winchiligello* appellat. *Est portus apud Winchiligello eo latere Hiberniæ, quo proximius Wallias respicit, qui in generali maris refluxu vndas recipit influentes; in reuersione verò fluctuum, quas iam recepit, emittit ac amittit. Est & aliud ibi notabile, quia cum totum iam sinum elapsis vndis refluum mare deserit, per omnem tamen anfractum continua salsedine fluuius influens amaricatur.*

Ouoca fl.

Kildare.

Kildariensis Comitatus ager est lætissimus, de cuius pascuis Gyraldus illos Virgilij versus vsurpat:

Et quantum longis carpunt armenta diebus,
Exigua tantum gelidus ros nocte reponit.

S. Brigida.

Kildaria primum, & præcipuum est oppidum, cui honori erat in prima Ecclesiæ Hibernicæ infantia, Brigida virgo sanctitate, & virginitate venerabilis, cuius miracula, & ignem inextinctum tanquam in Vestæ adytis penetralibus à virginibus sacris asseruatum cinere nunquam excrescente, commemorare non libet. Maximo verò nunc ornamento sunt huic agro eiusdem Comites Gyraldidæ, siue *Fitz-Gyraldi*, qui in expugnanda hac insula summa cum virtute desudarunt, longoque post tempore Ioannes filius Thomæ *Fitz-Gyraldi*, ab Edvvardo secundo, primus Kildariæ Comes est creatus, à quo iam recta serie duodecimus Comes eo lætatur honore. Gigantum vero choream quam hoc in agro statuit Gyraldus, fabulosæ antiquitatis admiratoribus libenter relinquo. Non enim ego fabellis indulgere decreui.

Gigantum chorea.

Eblanii

Vltra Caucos egerunt EBLANI, vbi nunc ager Dublinensis, & *Meth*, altera è quinque Hiberniæ portionibus, Comitatus verò Dublinensis ad mare est gleba fertili, pa-

scuis

ſcuis lætis, ſiluis autem ita nuda, vt ceſpite bituminoſo, vel foſſili ex Anglia carbone plerumque vtatur. Incolis autem & oppidis refertiſſimus; ſed vnum pro cunctis fama loquatur, vrbem ſcilicet illam, quam Ptolemæus EBLANAM dixit, nos *Deuelin*, Latini *Dublinium*, & *Dubliniam*, Cambrobritanni *Dinas Dulin*, Saxones olim [*Duflin*,] & Hibernici *Balacleigh*, id eſt, *oppidum ſuper crates*: ſubiectis enim in paluſtri loco cratibus, conditam affirmant, vti Hiſpalis Hiſpaniæ, quam ſic nominatam tradit Iſidorus, quod in paluſtri ſolo ſuffixis profundo palis locaretur. Regia hæc Hiberniæ vrbs eſt, emporium nobiliſſimum, & primæ iuſtitiæ forum, mœnibus validum, ædificiis ſplendidum, ciuibus frequens, caſtello ab Henrico Loundreo Archiepiſcopo firmatum, & quindecem templis exornatum, è quibus nobiliſſimæ ſunt S. Patricii ædes à Roberto Cumino extructæ, ſeu potius reſtauratæ, quæ ſedes Archiepiſcopalis; & Chriſti, in qua Richardus *Strongbous* Penbrochiæ Comes, expugnator ille Hiberniæ, ſplēdido ſepulchro cōditur. Immunitatibus etiam gaudet multis. Olim pro ſummo magiſtratu Præpoſitum habuit; ſed anno reparatæ ſalutis 1409. vt Maior, & duo Balliui quotannis eligerentur, conceſſit Henricus IIII. Balliuos autem poſtea in Vicecomites Edvvardus VI. commutauit. Nec quicquam hîc deeſt, quod in florentiſſima vrbe deſideres, niſi quod portui plurimum officit arenoſus cumulus reciproco maris meatu, in *Auen-liſnij* oſtium aggeſtus, ſic enim præfluentem fluuium vocant, id eſt, *amnis Liſnius*, qui proculdubio a Ptolemæo memoratus, Librariorum incuria ſuo loco exulat. LIBNIVS enim fluuius eadem plane Latitudine ad alteram inſulæ partem, vbi nullus eiuſmodi fluuius in Ptolemæi exemplaribus ſtatuitur. ſed de exilio, ſi placeat ad ſuam Eblanam, iam poſtliminio redeat, & habeas, ſi placeat, hoſce Nechami de iſto flumine verſiculos:

Viſere Caſtelenot non dedignatur Auenliff,
Iſtum Dublini ſuſcipit vnda maris.

De vetuſtate verò Dubliniæ quod dicam, nihil certi occurrit, vetuſtiſſimam tamen eſſe Ptolemæi authoritas

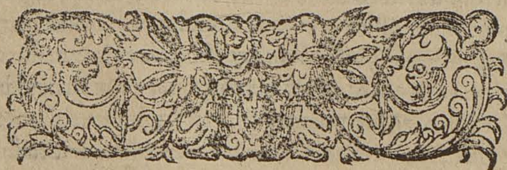
Eblana. Deuelin.

1220.

Libinius fl.

persuadet, & eò sane tempore, quo Ptolemæus floruit, ab Auellano conditam ciues produnt. Saxo Grammaticus Danicis bellis misere conuulsam fuisse tradit: postea in Eadgari Anglorum Regis potestatem deuenit, quod Diploma iam dictum confirmat. Deinde occuparunt Norwegi, vnde in vita *Gryffithi ap Cynan*, Principis Walliæ legitur, Haraldum Norvvegum, cum maximam Hiberniæ partem subiugasset, Dubliniam condidisse. Demum verò in primo Anglorum aduentu eorum virtuti concessit, & ab illis fortiter defensa est, cum Asculphus Dublinensium Princeps, & postea Gottredus Rex insularum eam acriter vndique adorirentur. Iam inde vero deducta in hanc ex Anglis, præcipuè ex Bristoliensibus Colonia, multis trepidis rebus, & angustijs, præclara suæ fidei in Anglorum Reges documenta dedit. Vbi *Lifnius* flu. in mare se condit *Houth* mari fere circumfunditur, à qua S. Laurentinorum familia Barones de *Houth* nominantur. Interius Dublinensibus adiacet ad Aquilonem *Fingall*, cultissima regiuncula, & quasi huius regni horreum. Tantam frumenti vim quotannis suppeditat. Certatque hîc quodammodo tellus cum agricolarum laboribus, quæ alibi per hanc insulam neglecta & inculta de ignaua incolarum desidia grauissime conqueri videtur.

Fingall.

Methe.

Eliquus Eblanorum ager, olim regnum fuit, & quinta Hiberniæ portio, quam patrio vocabulo *Myh* dicunt, Angli *Meth*, Gyraldus *Midiam*, & *Mediam*, fortean quod sit in ipso Insulæ medio. Vmbilicum enim Hiberniæ *Killair*, in hac

parte castrum, quod videtur esse Ptolemæi LABERVS perhibent, ipsumque nomen non aliud innuit. *Lair* enim lingua Hibernica medium significat. Hæc ab Hibernico mari ad Sineum vsque flumen protensa iacet, *quoad glebam* (vt inquit Bartholomæus Anglicus) *fertilis in frumento, pascuis, & armentis, abundans in piscibus, carnibus & aliis victualibus butyri, & casei, atque lactis, fluminibus est irrigua. Aspectum habet delectabilem, aërem salubrem. Quoad siluas, & paludes, in eius extremitatibus habet aditum valdè fortem, & ideò propter populi multitudinem, castrorum, & oppidorum fortitudinem*, CAMERA *vocatur* HIBERNIÆ *vulgariter propter pacem.* Patrum memoria in duas partes publico ordinum conuentu dispertita fuit hæc regio; in Mediam scilicet Orientalem, & Occidentalem. Orientalem *Boandus* flu. qui Ptolemæo BVVINDA primùm interfluit, & posteà cùm *Droghda* elegans & frequens oppidum à ponte sic dictum alluerit, hanc partem ab Vltonia secludit. A velocitate hunc fluuium nominatum, quid si existimemus? *Boan* enim tam Hibernicè quàm Britannicè velocem denotat, Nechamusque noster de hoc cecinit:

Laberus.

Camera Hiberniæ.

Buuinda.

Droghda.

Ecce Boand qui Trim celer influit, istius vndas
Subdere se salsis Drogheda cernit aquis.

Occidentalis Media præter *Laberum* iam dictum, & *Deluin*, quæ clarissimam Nogentorum ex Anglia familiam Baronis honore exornat, nihil memorandum habet. Gylbertus enim Nogentus (vt habet ille nobilis eruditissimus Richar. Stanihurstius, qui nuper de rebus Hibernicis disertè scripsit) vir census equestris ob operam bello Hibernico egregiè nauatam Deluiniæ, & Fouriæ coloniis ab Hugone Laceio Mediæ expugnatore muneratus erat, è cuius stirpe Deluiniæ Barones enati sunt. Hibernicas gentes *O Malaghlen, Mac Conlan, O Madden, Magoghigan*, quorum vel nomina barbarum quiddam strepunt, lubens aliis relinquo. Scribunt Hibernici regionem hanc suos quondam habuisse reges, Slaniumque Hiberniæ Monarcham posteà regali mensæ appropriâsse. Cùm autem Angli pedem in Hibernia fixissent, Hugo Laceius maximam eius

Hugo Laceius.

partem ſubiugauit, illiq; in *feodum* conceſſit rex Henricus ſecundus, *Dominumque de Media* dixit; à cuius ex filio Gilberto neptibus Margareta, & Matilde, altera pars per Ienuillos ex familia Lotharingica, & Mortuomarios in dominium regium, altera per Verdonos ad varias in Anglia familias eſt deuoluta.

Sineum flu. inter Mediam & Connactiam interlabi diximus, hîc Ptolemæo SENVS, Oroſio SENA, & nonnullis exemplaribus SACANA, accolis verò *Shannin* dicitur, id eſt, vt aliqui interpretantur, *flumen antiquum*. E *Therne* montibus in Vltonià effunditur, continuoque ſecans in meridiem agros, modo ſe in ſtagna refundit, modoque in anguſtias ſe reſorbet: cumque vnum & alterum lacum diffuderit, intra margines ſe colligens MACOLICVM, nunc (vt eruditiſſimus Geographus G. Marcator obſeruauit) *Malc*, cuius meminit Ptolemæus, inuiſit, ſtatimque ab altero ſpatioſo lacu excipitur (*Lough Regith* appellant) cuius nomen, & ſitus RIGIAM vrbem quam Ptolemæus eo loci ſtatuit, non procul abfuiſſe quodammodo ſubinnuit. Vbi verò lacum hunc prætervectus anguſtiori alueo intra ripas ſe colligit *Athlon* oppidum illi inſidet, ſub quo flumen ponte è viuo ſaxo pulcherrimo magno ſeditioſorum terrori Dominus Henricus Sidnæus laudatiſſimus Hiberniæ prorex nuper coniunxit. Inde verò Senus maximarum nauium capax diducto alueo Limiricum vrbem, Hibernicis *Loumneagh*, Anglis *Limerike* amplectitur, emporium Momoniæ celebre, à Reimundo Craſſo Anglo Guilielmi Gyraldidis filio primum expugnatum, poſtea à Duuenaldo Hibernico Thuetmoniæ regulo incenſum, deinceps Philippo Breoſo Anglo in feodum datum, & à Ioanne rege caſtello munitum. Hinc per ſexaginta plus minus milliaria Senus rectus, grandiſq; in occaſum properat, demũque in Oceanum occidentalem vaſto oſtio ad *Knoc Patric*, id eſt, *Patricij collis*, euoluitur. Sic enim Nechamus locum illum vocat in his de Seno verſiculis:

Senus. Macolicum. Rigia. Limericke.

Fluminibus magnis lætatur Hibernia, Sineus
Inter Connatiam, Momoniamq; fluit.

aa

Tranſit

Transit per muros Limirici, Knoc Patric illum
Oceani clausum sub ditione videt.

Connagh.

Varta Hiberniæ pars occaſum reſpiciens Seno flumine, Banna, & Oceano incluſa, Gyraldo *Connacia*, Anglis *Connagh*, & Hibernis *Connaghty* dicitur. Hodie diſtribuitur in Comitatus *Clariæ*, *Letrimme*, *GallWeiæ*, *Reſecomin*, *Maio*, *Sligo*. Antiquitus autem Ptolemæi ætate AVTERI, & NAGNATÆ, totam inſederunt. Tam arcta verò cognatio inter *Nagnatas* & *Cannaghty* intercedere videtur, vt vel *Connaghty* inde enatum, vel hoc nomen *Nagnatæ* à *Connaghty* detortum exiſtimare liceat: niſi quis à *Nagnata*, pottu cuius meminit Ptolemæus *Connaghty* factum ſuſpicetur, & inde regioni nomen impoſitum. Portus enim *Cuon* patria lingua dicitur; cui ſi addas *Nagnatæ* à *Connaghty* non multum abludet. Cæterum regio vt alicubi læta, & ferax, ita ſubuuidis quibuſdam locis, herbidis tamen, quos à mollitie *Boghes* appellitant, vt reliqua paſſim inſula, periculoſa, & ſiluis opacioribus, & crebrioribus condenſa. Ora autem maritima multis ſinubus, & nauigabilibus alueis peruia. Accolas ad nauigationes quodammodo inuitat, & prouocat; ſed innatæ deſidiæ dulcedo ita detinet, vt oſtiatim malint victum quærere, quam honeſtis laboribus paupertatem repellere. **Boghes.**

AVTERI, quos dixi, Auſtraliorem huius Connacthiæ partem olim occuparunt, vbi nunc *TWomondia*, *Claria*, *Clan-Richardi* regio, & Baronia de *Atterith*, quæ Auterorum nomen in ſe planiſſimè prodit. **Auteri.**

TWomond, Gyraldo *Thuetmonia* (quæ quamuis vltra Senum iaceat, Momoniæ adiudicatur) grandiori promontorio in mare proijcitur, sede Archiepiscopali, quam *Toam* dicunt, & suis Comitibus celebris, *O Brenis* scilicet, qui è veteribus Connachtiæ regulis oriundi, ab Henrico VIII. Comitum titulo sunt honorati.

Claria Comitatus huic ad Austrum subijcitur, cui à *Claris* è Glocestrensi familia victoribus nomen impositum.

Clan-Richard, id est, *terra filiorum Richardi* his est contermina, nomen Hibernico more à Richardo quodam sumpsit ex Anglica familia, de *Burgo*, siue *Burgensis* dicta, quæ postea maximi nominis, & potentiæ in hoc tractu fuit, & è qua Richardum de Burgo Henricus VIII. *Clan-Richardi* Comitem creauit.

Atterith bellicosum Baronem suum Ioannem de *Birmingham* Anglum in suam laudem rapit, è qua familia Comites de *Louth* sunt prognati: sed Berminghami hi Atterithienses quasi degeneres in Hibernicam iam barbariem prolapsi se Anglos vix agnoscunt.

Ausobæ fl. The bay of Galvvay. Inter hos Auteros AVSOBÆ flu. ostium à Geographo statuitur, nunc *The bay of GalWay* dici videtur. *GalWay* enim Hibernicè *Galliue*, in eius recessu cernitur elegans sanè & turritum oppidum, quod fluminis beneficio diuersas opes terræ marisque facili permiscet commercio.

Nagnatæ. Connachtiæ reliquum ad Boream occuparunt olim NAGNATÆ vsque ad Bannam flumen, qui Vltoniam & Connacthiam interdiuidit, vbi *O Conor*, *O Roerc*, & *Mac Diarmod* siluestres Hibernici rerum quodammodo potiuntur. Littus verò ab Ausoba dorsum agit per insulas *Arran*, *Inisceath* Colmanni monasterio olim notam, & *Inis Bouind*, quam Beda ex Scotico sermone, *vitulæ albæ insulam* interpretatur. *Libnius fl.* Retrahitur inde littus ad LIBNII fluuij ostium, quem exulantem ad suam Dubliniam modo reduximus, sed locus quem designat Ptolemæus nunc *The bay of Slegah* vocatur. The bay of Slegah. NAGNATAM vrbem hîc ponit

nit Ptolemæus, ſed quænam illa ſit, eruere non eſt mei ingenii. RAVIVM flu. poſt hæc ſtatuit Geographus, ſed inuerſis pro BANIVM literis, quo etiamnum nomine innoteſcit *Banny* accolis nominatur, qui ex *Erno* lacu emiſſus Connachtiæ, & Vltoniæ limes dignoſcitur. **Rauius fl.**

In Hibernicis proditum eſt hiſtoriis T*urloghum* O-*mor* O-C*onor* huic regioni cum imperio olim præfuiſſe, totamque inter duos filios, Cahelum, & Brienum diuiſiſſe. Aduenientibus verò in Hiberniam Anglis Rothericus præfuit, qui Hiberniæ Monarcham ſe dixit: ſed ille mole Anglici belli imminentis territus, ſe in Henrici noſtri ſecundi fidem, non tentata Martis alea, contulit: cùm autem ſtatim à fide deficeret, Milo Coganus primus Anglorum Connachtiam, ſed irrito incœpto, aggreſſus eſt. Poſteà Guilielmus filius Aldelmi, cuius poſteri de B*urgo*, & B*ourki* Hibernicè vocantur, Gilbertus de C*lare* Comes Gloceſtrenſis, & Guilielmus de B*ermingham* primi Anglorum hanc regionem perdomuerunt, & ad humanitatem imbuerunt. B*ourkus* verò ſiue de B*urgo*, & eius poſteri totius Connachtiæ Domini appellati, hanc prouinciam cum Vltonia diu ſumma tranquillitate adminiſtrârunt, & opimos redditus collegerunt; donec vnica Richardi de B*urgo* filia Connachtiæ, & Vltoniæ ex aſſe hæres elocata fuerat Leonello Clarentiæ Duci Regis EdWardi tertii filio. Cùm autem ille in Anglia vt plurimùm hæreret, & qui illi ſucceſſerunt Mortuomarii, patrimonium in Hibernia negligentiùs haberent, Bourki affines, quos illi ſuis terris præfecerunt, Dominorum abſentia, & turbulentis in Anglia temporibus freti, contempta legum authoritate, inita cùm Hibernicis ſocietate, & contractis nuptiis, vniuerſam Connachtiam ſibi occuparunt, & paulatim degenerantes, Anglico cultu depoſito, Hibernicos mores induerunt. **Connachtiæ Domini.**

Vlster.

Ars quinta, & vltima Hiberniæ quæ ad Hiperboreum mare protenditur, & hinc Buinda à Media, illinc Erno lacu, & Bannio flu. à Connachtia secluditur, Vltonia Latinè dicitur, Anglis *Vlster*, Hibernicis *Cui Gully*, id est, prouincia *Gully*, Britannis *Wltw*. Regio ampla, multis, & immensis stagnis interfusa, immanibus siluis vmbrosa, alicubi ferax, alicubi macra, viriditate tamen ad aspectum vbique iucunda, & pecoribus refertissima. Sed vt regio sine subactione inhorrescit, ita incolarum ingenia sine humaniori cultura maximè efferantur. Vt tamen in officio continerentur, qui omnia iuris, pudoris, & officii repagula perfringere solebant, pars eius citerior in tres olim Comitatus, *Louth* scilicet, *DoWn* & *Antrimme* diuisa erat, & nunc reliqua in septem Comitatus nouos partitur, vz. *Monahon*, *Tiroen*, *Armach*, *Colrane*, *Donergall*, *Fermanagh*, & *Cauon*. Ptolemæi verò ætate hanc vniuersam incoluerunt VOLVNTII, DARNI, ROBOGDII, & ERDINI.

Voluntii. VOLVNTII, vnde *Guly*, & *Vlster* forsitan profluxerunt, eas regiones tenuerunt, quarum nomina Latino sermone eloqui vix datur: *Tiroen* scilicet, quam aliqui Eugeniæ terram Latinè interpretantur, *Brenny*, *Iueagh*, *Mourne*, & regiones illas quas Anglica *Fitz Vrsorum* familia occupat, qui nunc degeneres eodem sensu *Mac Mahon*, id est, *Vrsi filii* appellantur; cum *KilWarny*, & *Kilulto* siluis densissimis, & Chersonesis duabus *Lecale*, & *Arde*. Nihil in his memoratu dignum occurrit nisi Hibernicos regulos commemorare velim. Melioris notæ inter vrbes *Armach.* solummodò est *Armach*, sedes Archiepiscopalis, & totius insulæ metropolis, ab Armacha regina sic dictam fabulantur Hibernici; sed mihi eadem esse videtur, quam

Dearmach

Dearmach vocat Beda; & *Roborum Campum*, ex lingua Scotica siue Hibernica interpretatur, vbi circa annum salutis DLX. monasterium extruxit celeberrimum Columbanus. Quod tandem eodem quasi tempore, tum in Metropolitanam sedem à Viuiano legato euectum, & à Ioanne Curcio in Anglorum potestatem redactum, nostraque ætate templum illud antiquum à profligatissimo rebelle *O-Nealo* incendio est deformatum. Statim ab *Armach*, lacus *Eaugh* latè diffunditur; & ad orientem solem *Kilulto*, *KilWarney*, & *Dyffrin* siluæ impeditiores vsque ad sinum illum pertingunt, qui angusto meatu admissus ita se insinuat, & variis recessibus terram excauat, vt duas faciat Chersonesos; *Lecale* ad Meridiem, & *Arde* ad Aquilonem. *Lecale* totius Hiberniæ longissimè in ortum prominet, extremúmque eius promontorium, quod nunc nautis *S. Iohns Foreland*, Ptolemæo ISANIVM vocatur: forsitan à Britannico *Isa*, quod infimum sonat. In ipsius isthmo DVNVM floruit, cuius meminit etiam, sed non suo loco, Ptolemæus, nunc *DoWn*: vetustæ sanè memoriæ oppidum, sedes Episcopalis, & Patricii, Brigidæ, Columbæque sepultura insigne; quorum monumenta Leonardum Greium proregem demolitum fuisse fama obtinet: certúmque est cùm ille prouinciæ malè habitæ ageretur, & capitis damnaretur, inter alia obiectum fuisse hoc Patricii templum profanâsse. *Arde* è regione iacet tenui alueo diuisa, quam Sauagi Anglica familia iam degener, olim occupauit, & in quam Thomas Smith Eques Auratus, & Reginæ à secretis præclaro ausu, sed infesto fato Coloniam non ita pridem duxit: filium enim naturalem, quem præfecerat ex insidiis interceptum canibus obiecerunt Hibernici, cuius immanitatis pœnas perditissimi illi rebelles posteà grauissimas persoluerunt, interfecti, & lupis in prædam dati.

[Margin: Lecale. — S. Iohns Foreland. — *Isanium.* — *Dunum.* — Down. — *Salangam etiam aliqui vocant.* — Arde. — 1572.]

DARNI vltra Voluntios consederunt, vbi nunc *Claneboy*, *RoWte*, *Glynnes*, *Krine*, omnémq; illum tractum maritimum vsq; ad *Loghfoyle*. Inter hos primùm VINDERIVS fl.

[Margin: Darini. — *Vinderius fl.*]

occurrit, qui nunc *The Bay of Knocfergus*, ab impoſito oppido munito, & portu tuto, quem Angli *Knocfergus*, Hibernici *Caregfergus* vocant, id eſt *Fergusii ſcopulus*, quod nomen à Fergusio nominatiſſimo Scoto ibi ſubmerſo inuenit. *Claneboy* quod lingua Hibernica *Gens flaua* ſonat, O-Nealorum fuit poſſeſſio, & nequiſſimi illius rebellis Ioannis O-*Neali* fato nota, qui inter pocula hîc à Scoto-Hibernis ex Hebridibus fuit interfectus: poſt cuius obitum hunc agrum Gualtero D'*Euereux* Eſſexiæ Comiti conceſſit Diua Elizabetha. *RoWte* ſedes erat Mac-Guillinorum non obſcuræ in hac ora familiæ. *Glynnes*, id eſt, *Conuallis*, ad Barones Biſſettos quondam ſpectauit, qui ob priuatas ſimultates cum Cumminiis ex Scotia huc exulatum venerunt, ac ſuę gentis familiam illuſtrem reliquerunt. Patrum verò temporibus Scoto-Hiberni abactores ex Hebridibus duce Iacobo *Mac-Conell* hanc vſurparunt: ſed illos, duce occiſo, facilè profligauit Ioannes O-*Nealus*: reuerſi tamen denuò ſunt, & hoc in tractu latrocinia immaniter exercent, ſeditioneſque fouent. Verùm nuperrimè honoratiſſimus Hiberniæ Prorex D. Ioannes Perrott eò adegit, vt ſe in Dominæ Reginæ Angliæ fidem permiſerint, & beneficiario iure agrum hunc ab illa tenere iam iurarint. Inter hos immanes prædones qui æquum, iniquum, turpe, honeſtum in nullo diſcrimine ponunt, neſcio quæ maieſtatis iura Comitem Argatheliæ habere falsò innuit eruditus ille in Politicis Gallus, qui auditionibus, & incertis rumoribus nimiùm ſeruire videtur.

[Margin: Knocfergus. — Claneboy. — 1587. — Rowte.]

Supra has *Glynnes*, ex aduerſo inſulæ quam Ptolemæus RICNEAM, nos *Raclynes* vocamus, *Krine* ſita eſt O-*Cahani* regiuncula per quam *Banna* eximiæ, vt inquit Giraldus, pulchritudinis fluuius quod * nomen teſtatur ex lacu *Eaugh* ſe in Oceanum duplici oſtio transfundit, ſalmonibus totius Europæ longè fæcundiſſimus; eò quòd vt aliqui exiſtimant, ſi omnium fluuiorum limpidiſſimus, cuiuſmodi aquis ſalmones vnicè delectantur. LOGIA flu. cuius meminit Ptolemæus, qui nunc *Lough Foile*

[Margin: *Ricnea.* — Raclines. — * *Banna Hibernica lingua pulcher.* — *Salmones.* — *Logia flu.*]

paulò

paulò ſuperiùs ſpatioſo oſtio in mare prorumpit. Ad hoc flumen non obſcura ſuperſunt nominis Darniorum veſtigia in lacu D*er*, de quo Nechamus noſter:

> L*ougd* Der *aquis diues lacus eſt*, V*ltonia nouit*:
> C*ommodus indigenis vtilitate placet.*

Nec non in caſtro D*erry*, vbi ann. 1566. EdWardus Randolphus veteranæ militiæ nomine clarus vitam patriç ſumma cum gloria profudit, & ita O-Nealum omnibus tunc ad vltimum copiis in Anglos connixum fudit, vt iam inde vires nunquam recolligeret.

Robogdii. ROBOGDII ſupra Logiam locati omne Septentrionale illud Hiberniç littus tenuerunt, vbi O-D*ongherty*, obſcurioris notæ regulus multum valet. Inter hos R*abogh* viculus Epiſcopalis antiqui Robogdiorum nominis expreſſa retinet veſtigia, ſed quoddã ſit ROBOGDIVM promontoriũ, niſi ſit F*aire* F*oreland*, planè neſcio. Ab hoc ſcopuloſo tractu extrema reflectuntur littora per SW*illy* lacus oſtium, qui Ptolemæo ARGITA dici videtur. *Robogdium prom.* Faire Foreland. *Argita.*

Vennicnii. Vlteriùs magis ad occaſum VENNICNII egerunt in T*irconell*, vbi M*ac* RW*yny* F*ayd*, M*ac* SW*yny* N*etoeth*, & M*ac* SW*yny* B*annigh* plurimum poſſident VIDVAM fl. quod nunc C*rodagh*, & VENNICNIVM promontorium, quod nunc R*ames head*, & BORÆVM promontorium quod nunc S. H*elens head* inter hos ſtatuit Ptolemæus. *Vidua fl.* *Vennicnium prom.* Rams head. *Boræum prom.* S. Helens Head.

A Boreo Promontorio vnde retrahuntur in meridiem littora, vbi nunc O-D*onel*, O-B*uil*, & M*ac* G*uir* magni nominis reguli habitant, conſederunt olim ERDINI. E*rno* lacus è quo Bannius flu. in occiduum emittitur Oceanum hìc XXX. mill. paſſ. in longitudine, XV. in latitudine diffunditur, ſiluis opacis coronatus, & adeò piſcoſus, vt piſcatores nimiam frequentiùs piſcium copiam, retiúmque rupturas, potiùs quàm defectus conquerantur. Fama eſt inter accolas hunc olim agrum fuiſſe cultiſſimum, & incolis frequentiſſimum; ſed ſubitò propter eorum infandam cum beſtiis venerem, ſuperfuſis aquis in lacum redactum. T*erram*, inquit Giraldus, *tam turpium* *Erdini.* Erno lacus.

contra naturam facinorum conſciam, non tantùm primis, ſed cunctis in poſterum habitatoribus indignam author naturæ iudicauit. Vix XV. ab hoc milliaribus ad Arctum, quà via continuis ſiluis ferè inexplicabilis ducit, alter abeſt lacus, in quo inſula eminet, & in ea ad monaſteriolum ſpecus obuerſantium neſcio quorum ſpectrorum terrore, & horrendis viſis decantatus, quem aliqui Vlyſſem effodiſſe ridiculè ſomniant, cùm inferos affaretur. Incolis hodie *Ellanu' frugadory*, id eſt, inſula purgatorii, & Patricii Purgatorium nominatur. Patricium enim Hibernorum Apoſtolum à Deo ardentiſſimis precibus impetraſſe creduli affirmant, vt pœnæ, & cruciatus qui impios poſt hanc vitam manent, ob oculos hîc proponerentur; vt inſita ſuis Hibernis peccata, & gẽtilium errores faciliùs extirparet. Cæterum cùm *Reglis* hic locus in Patricii vita nominetur, REGIAM alteram fuiſſe quam Ptolemæus memorat, iudicarim; & ſuffragatur ipſe apud Geographum ſitus. Præter hoc Patricii, etiam aliud in hac inſula Brendani Purgatorium fuit: ſed cùm locum non inuenerim, accipe quod ſolùm inueni, Nechami de illo tetraſtichon:

S. Patricks Purgatory.

Regia.

Brendani purgatorium.

Aſſerit eſſe locum ſolennis fama dicatum,
Brendano, quo lux lucida ſæpe micat,
Purgandas animas datur hic tranſire per ignes,
Vt dignæ facie iudicis eſſe queant.

Hi ſunt antiqui Vltoniæ incolæ, quibus tandem permiſti Scoti, hinc Scotorum nomen in Borealem Britanniæ plagam tranſuexerunt. *Sex enim* (vt author eſt Gyraldus) *Muredi regis Vltoniæ filii, Boreales Britanniæ partes circa annum ſalutis CCCC. occupârunt, vnde* SCOTIA *ſpecificato vocabulo appellata.* Ioannes Curcius primus Anglorum hanc regionem aggreſſus eſt, & Duno, Armachâque expugnatis, vniuerſam aut bello, aut deditione complexus eſt, primúſque Vltoniæ Comes eſt dictus. ſed cùm illi res proſperè geſtæ ita inuidiã conflaſſent, vt ex ſuis virtutibus, aliorúmq; vitiis in exilium ageretur; Hugo de *Lacy* qui illũ bello perſequebatur, datus erat à rege Ioanne ſucceſſor. Huius vnicam filiam Gualterus de *Burgo* Dominus Connacthiæ

Scoti.

Vltoniæ Comites.

nacthiæ in vxorem duxit, & vxorio iure creatus est Vltoniæ Comes, permansitque ille honor in Richardo filio, Ioanne nepote, & Guil. Muto abnepote qui à suis interfectus, Elizabetham vnicam filiolam reliquit, quæ Leonello Clarentiæ Duci enupta. Per huius verò vnicam filiam ad Mortuomarios, & ab illis rursum per filiam ad Richardum Ducem Eboracensem Vltoniæ titulus est deuolutus, cuius filius EdWardus IIII. rex Angliæ, sacro patrimonio, siue Domanio, vt vocant, regio adiunxit. Quo tempore cum Anglia in partes discederet, intestino exardescente bello, & Angli qui hìc meruerunt, Vltonia relicta, domum profecti partes sequerentur: *O-Neal*, & alii Hibernicæ origi- **O-Neale.**
nis in has regiones inuolarunt, & ita barbarie efferârunt, vt nihil supra. Iam inde enim non solùm qui ex O-Neali sunt familia, sed etiam qui viribus & gratia plurimùm valent, *O-Neali* titulum tanquam honorarium vsurpant; Vltoniæ Dominos se gerunt, & miserum populum pensitandis tributis exhauriunt; adeò vt hæc prouincia quæ suis Comitibus olim triginta millia Marcarum dependit, nunc vix pauxillulum nummorum Anglo reddat. Sed qui ad hanc barbariem fugandam tanquam salutare sidus affulgere cœpit, nobilissimus ille Gualterus *D'Euereux* Essexiæ *Comes Essexiæ.*
Comes, & Vltoniæ Mareschallus immaturo fato occidit, & incredibile sui desiderium bonis omnibus reliquit.

Locus nunc postulat vt de gentis huius moribus ali- ***Hibernorum mores.***
quid attexam, & attexam sanè quod ad veteres spectat ex veteribus; quod ad recentes recentiori ex quodam scriptore cùm docto tùm sedulo, qui hęc accuratissimè adnotauit.

Strabo in libro IIII. de Hibernicis: *Longè magis quàm Britanni, siluestres illius sunt incolæ, Anthropophagi, id est hominum carne vescentes, mandonésque magni. Defunctos etiam parentes esse in eximia honestatis parte ponunt. Nec minùs alienis in propatulo vxoribus immisceri, matribus etiam atque sororibus. Horum etiam quæ commemoramus, dignos fide testes non sanè habemus. Atqui commanducandorum hominum morem Scytharum esse traditur.*

Pomponius Mela in libro tertio: *Cultores inconditi ſunt, & omnium virtutum ignari, pietatis admodum expertes.*

Solinus cap. XXIIII. *Sanguine interemptorum hauſto priùs victores vultus oblinunt, fas & nefas eodem animo dicunt. Puerpera ſi quando marem edidit primos cibos gladio imponit mariti, inque os paruuli ſummo mucrone auſpicium almentorum leuiter infert, & gentilibus votis optat, non aliter quam in bello, & inter arma mortem oppetat. Qui ſtudent cultui, dentibus mari nantium belluarum inſigniunt enſium capulos; candicant enim ad eburneam canditatem. Nam præcipua viris gloria eſt in armorum tutela.*

Sed hæc vetuſtiora: medii temporis mores ſparſim Giraldus, & ex eo alii: nunc autem recentiores ex recentiori illo viro ſtudioſo habe & ſuis ipſius verbis, ordine verò noſtro. Hoc ſolummodò pro illo præfabor, nihil eum ad calumniam, ſed omnia ad veritatem collimare, & tantùm de inconditis illis, & merè Hibernicis loqui, qui in extremis deliteſcunt, & humaniores mores nondum induêrunt.

Liberis, cùm ad ſacrum Baptiſmum accedunt, profana nomina imponunt, annectentes ſemper aliquid nomini, vel ab euentu acceptum, vel à vetula, vel ex colore, vt Rufus, Albus, Niger; vel ex morbo, ſcabie, caluitio; vel ex ſcelere, vt latro, ſuperbus; & licèt contumeliarum ſint impatientiſſimi; hæc tamen nomina non dedignantur optimates illi, qui ob eminentiam O literam nominibus præfixam habent. Parentis nomen, vel alicuius ex ea familia tum viuentis liberis imponere fas non eſt, mortem ſibi inde accelerari perſuaſum habent. Mortuo verò patre, eius nomen aſſumit filius, ne nomen intercidat: & ſi quis ex maioribus eo nomine præliando inſignis fuerit, ſimilis ab hoc virtus expectatur. Augent hanc opinionem Poëtæ, qui antiquorum illorum res geſtas literis conſignatas habent, & multa commentitia adnectunt, vnde Poëtis his diuitiæ accreſcunt. Nouæ enim nuptæ, & puerperæ, ſe infames exiſtimant, ſi veſtes ſuas, quas habent optimas, non huic laudatori donent. Matres poſt

post sextum à partu diem ex integro se maritali operi dedunt; paruulos ad nutrices exponunt; Nobilioribus multæ nutrices ex longinquis statim aderunt, qui infantis nutritionem ambiunt, suósque hisce alumnis postponunt. Et quamuis intemperatissimi sint propter cœli intemperiem, soli ciborumque humiditatem, & iuris exilium, cúmque suis liberis lac præbere pro probro habeant, alumni tamen gratia, & vir & vxor à commistione abstinent. Si secus fiat, suis sumptibus nutricem aliam substituunt. Tot ferè sunt nutrices, quot adolescentulæ famulæ, & stupri pretium lactendi infantulum facultatem putant. Si infantulus ægrotet, lotio veterrimo aspergunt, & contra infortunia non solùm principium Euangelii Ioannis, sed clauum etiam obliquum ex equi vngula acceptum, aut lupinæ pellis particulam pueris ex collo appendent. Gestántque in eam rem tam nutrices, quàm infantes, zonas ex mulierum crinibus contextas. Amasiis etiam armillas ex illis crinibus concinnatas donari compertum est, an Veneris Ceston cogitant nescio. Nutritii multò plus operæ, opum, & amoris alumnis, quàm natis impendunt; ab iis vestes, sumptus ad studia, ad arma, ad quæuis flagitia, ab iis dotes & pecora non tam suo iure accipiunt, quàm extorquent, etiam prædis abactis. Omnes ab iisdem enutriti, chariores se habent inuicem, plùs amant mutuò, plùs credunt, quàm si germani essent; adeò etiam vt præ his, & propter hos etiam germanos odio habeant. A parentibus reprehensi, ad hos altores suos confugiunt, & ab his animati in apertum sæpe bellum contra parentes prorumpunt; ab his ad omne flagitiorum immanitatem instructi, perditissimi euadunt: vti nutrices virgines quas nutriunt, ad omnem obscœnitatem erudiunt. Si alumnus aliquis è morbo laboret, incredibile quàm citò audiant nutrices, etiam magno locorum interuallo seiunctæ, quam sollicitæ die noctéque ægrotanti adsideant. Nec aliunde quàm ex his nutritiis maximè Hiberniæ corruptelæ profluxisse creduntur. *Vide Hiberniæ corruptelas.*

Coniicere licet hanc quàm reliquæ gentes, & calidioris, & humidioris esse naturæ, quod ex mirifica illorum carnis mollitie colligitur, quam sibi tam terræ ingenium quàm lotionum quarundam artificium, exercitiúmque conferre non est ambiguum. Póllent etiam propter eandem musculorum teneritudinem incredibili agilitate, & omnium corporis partium flexibilitate Otio inprimis sunt dediti, summas reputant diuitias labore carere, & summas ducunt delicias libertate gaudere: Musica inprimis delectantur, cytharaque maximè chordis æneis quas aduncis vnguibus numerosè pulsant. Si qui religioni se consecrant, religiosa quadam austeritate ad miraculum vsque se continent, vigilando, orando, & ieiuniis se macerando, vt neutiquam sit mirum quod de illorum monachis superiori sæculo scribitur. Ipsæ etiam adeò mulieres, & puellæ ieiunium per totum annum die Mercurii, & Sabbathi obseruant. Quædam etiam eo die quo festum Catharinæ contingat; nec hoc Natiuitatis festo, nec grauissimis morbis deserunt. Caussam aliqui assignant, in puellis, vt bene de marito sit prouisum; in mulieribus, vt in melius mutent coniugium, vel mortuis viris, vel relictis, vel etiam mutatis illorum moribus. Qui verò nequitiæ se semel emancipârint, ipsa nequitia sunt nequiores. Latrocinia apud eos nullam habent infamiam, quæ passim summa cum immanitate exercentur. Latrocinaturi preces ad Deum fundunt, vt præda offeratur, & prædam pro munere à Deo oblatam arbitrantur, neque vim, neque rapinam, neque homicidium Deo displicere persuadentur. Audies à sicariis, & incendiariis; *Misericors est Dominus, & non sinet pretium sui sanguinis in me irritum.* Patrum porrò vestigiis se insistere dicunt, & eam sibi viuendi rationem reliquam esse, nobilitatis autem suæ infamiam esse, si velint ex labore manuum victitare, & à facinoribus abstinere. Progredientes ad prædam, vel aliquod aliud opus, obseruant manè quem primum obuium habent, si bene res cedat, vt idem quotidie sibi occurrat, curant; sin secùs studiosè euitant.

tant. Nocte tempestuosissima stertere, & non pedibus viam longissimam noctu conficere, & spoliando omnibus periculis se obiicere, abiecti animi esse dicunt. Nuper nec templis, nec sacris locis parcunt, quin inde etiam deprædantur; ignem quoque nonnunquam iniiciunt, homines ibi latitantes interficiunt; & in caussa est turpissima sacrificulorum vita, qui è templis domos prophanas constituunt, & meretricibus indulgent, quæ illos quocunque concedunt, subsequuntur: abdicatæ verò per veneficia nocendi artes quærunt. Sacrificulorúmque horum filii, qui studia non consectantur, plerumque latrocinio sunt insignes. Qui enim *Mac Decan*, *Mac Pherson*, *Mac Ospac*, id est, *filii Decani*, *Ecclesiæ rectoris*, *& Episcopi*, maximi existunt prædones, & ex parentum liberalitate ad seditiosorum manum conscribendam potentiores, eóque magis quòd ad paternum exemplum hospitalitati vacant. Filiæ autem horum sacrificorum, patribus superstitibus, magnis dotibus elocantur, si nubunt; Patribus verò defunctis, aut mendicant, aut se prostituunt. Ad tertium quodlibet verbulum iusiurandum interponere sollemne habent, nimirùm per *Trinitatem*, *Deum*, *Sanctos*, *Patricium*, *Brigidam*, *Baptismum*, *Fidem*, *Templum*, *Compatris manum*, *tuam manum*. Sed vt fidem præstent hæc tria maximi sunt ponderis: Primùm, vt iuret ad altare, libro tacto, aperto, superque caput posito. Secundò, vt adhibeat sibi testem Sanctum aliquem, cuius baculum recuruum, vel campanam tangat, & osculetur. Tertiò, vt iuret per manum Comitis, vel Domini sui, vel potentis alicuius, nam si periurus conuincatur, per priora duo infamiam subeat, si hoc tertio peierabit, grandem summam pecuniarum, & vaccarum extorquebit potens ille, quasi suo nomini maxima ex periurio illata fuerit iniuria. Vaccæ enim solæ, & gratissimæ sunt opes. De quibus non videtur indignum hoc annotare. Res certa, (vt ille scribit) quòd lac non præbent vaccæ in Hibernia, nisi adiungatur sibi ad latus vitulus suus viuus, aut

corium mortui ſtramine ſuffertum, vt viui imaginem referat; quaſi odorem enim ſui vteri in corio agnoſcunt. Si inutilis fiat vacca, aduocatur Maga, quæ herbis alieni vituli amore capi faciat, vt lacteſcat.

Extra oppida raro matrimonia contrahunt, non de præſenti, ſed de futuro promittunt, vel ſine deliberatione aſſentiunt: inde enata leuiſſima lite diuertunt, vir ad aliam fœminam, illa ad alterum maritum; nec an contractus veri falſive fuerint, ante extremum ſpiritum vnquam exploratè cognitum eſt. Hinc bella circa agrorum poſſeſſiones, prædationes, homicidia, odia capitalia. Magæ conſuluntur ab ciectis mulieribus quæ viro priori, aut nouæ nuptæ vel ſterilitatem, vel genitalium impotentiam, vel morbos periculoſiſſimos inferre creduntur. Omnes enim mirum in modum in incæſtum propenſi, & conſcientiæ prætextu diuortia creberrima. Mulieres verò perinde ac viri, comas ſuas plurimi faciunt, præſertim ſi aurei ſint coloris, & prolixæ; oſtentant enim ad longum complicatas, & ornatè contortas dependere ſinunt, cùm capiti interim multas vlnas tenuiſſimæ ſyndonis circumuoluunt. Hoc genere coronæ vtuntur omnes quæ poſſunt comparare poſt puerperium, ſiue ex matrimonio, ſiue ex ſtupro.

Huc accedunt ſuperſtitiones non paucæ. Neſcio an Lunæ diuinum honorem deferunt, cùm enim primum ab interlunio vident, vulgò genu flectunt ſilueſtres illi, & orationem Dominicam recitant, & ſub finem, Lunam alta voce alloquuntur: *Tam ſanos nos relinque, quàm inueniſti.* Lupos ſibi adſciſcunt in patrimos, quos *Chari Chriſt* appellant, pro eis orantes, & bene precantes, & ſic ſe ab illis lædi non verentur. Spatulare os ouis carne nudatum tranſpiciciunt, & inde aliquem ex illis ædibus efferendum prædicunt, ſi aliqua macula in ipſo obſcurior videatur. Maleficam eam arbitrantur quæcunque à ſe ignem Calendis Maii petit, nec dabunt niſi ægro, & cum imprecatione; ea de cauſa arbitrantur eandem ſequenti æſtate butyrum omne ſuffuraturam. Leporem per armenta

menta

menta Calendis Maii occîdunt, vetulam enim arbitrantur quæ butyrum ſit ſurreptura. Butyrum ſurreptum mox reſtitui opinantur, ſi e ſtramentis ſuper limen pendentibus auferant, & in ignem iniiciant. Calendis verò illis Maii, ramum arboris virentem ad ædes ſtatuere lactis abundantiam per æſtatem tribuere credunt. Vt miluus non abripiat pullos Gallinaceos, putamina ouorum ex quibus pulli ſunt excluſi, alicubi in tecto ſuſpendunt. Non fas eſt equi pedes tergere, aut corpus ſtrigili curare, aut gramen in eius paſtum colligere die Sabbati, cùm hæc celeberrimis aliis feſtiuitatibus fiant. Si nunquam dent ignem è domo proximis, credunt equis longiorem vitam, & ſanitatem dari. Si equorum poſſeſſores oua comedant, prouidere debent, vt paria ſint, alioqui periculum equis. Equiſonibus prohibentur oua. Equitibus etiam lex eſt poſt oua manus lauare. Mortuo equo, pedes cum tibiis in domo ſuſpendunt, imò vngulæ pro ſacris habentur. Laudare equum, aut aliud animal, nullo modo oportet, niſi dicas, *Seruet eum Deus*, vel niſi in illum expuas. Si aliquid mali ad triduum equo accidat, laudatorem quærunt, vt orationem Dominicam in dextram aurem inſuſurret. Credunt quorundam oculos ſibi equos faſcinare, & tum adhibentur vetulæ quædam quæ preculis tacitè recitatis, valetudini reſtituunt. Laborant equorum pedes vermiculo, qui ſenſim ſerpendo plurimos ſui generis procreat, & corpus corrumpit; contra hunc vermen aduocatur Maga, quæ ad equum deducatur diebus Lunæ duobus, & vno Iouis; illa locum quo vermis inſidet, anhelitu fouet, & carmine recitato, equus conualeſcit. Hoc carmen precio dato multos edocent, adiurantes, vt nemini aperiant. Ad omnia mala incantationes efficaces habent, (vt credunt,) inter ſe fœminæ diuiſas & diſtributas, ad quas quiſque pro mali ratione properat. Præponunt incantationibus ſemper, item ſubiungunt *Pater noſter*, & *Aue Maria*. Vbi aliquis cecidit in terram, ſtatim exilit, & ter ſe in gyrum ad dextram vertit, gladio vel cultro terram fodit, & ce-

spitem eruit, quod illi terram vmbram reddere dicunt; & si inter biduum vel triduum æger fiat, mittitur ad eum locum mulier quæ in illo genere pollet, & ibi dicit, voco te N. ab Oriente, Occidente, ab Austro, & Aquilone, à nemoribus, siluis, fluminibus, paludibus, à nymphis siluestribus, albis, rufis, nigris, &c. & certas preculas eiaculatur, deinde domum ad ægrum rediens, vt probet, an sit morbus ille qui dicitur *Esane*, quem à nymphis immissum arbitrantur, & aliam preculam cum *Pater noster*, in aurem immurmurat, carbones quosdam in poculum mittit aqua munda plenam, & certiùs iudicat de morbo quàm multi medici.

Militia eorum constat ex equitibus, triariis, quos *Galeglasios* appellant, qui securibus vtuntur acutissimis: & leuioris armaturæ peditibus *Karni* dicuntur, qui iaculis amentatis & machæris dimicant. Cuiuis pediti, aut equiti exeunti è porta acclamare auspicatum habetur, cui non acclamatur, aliquid mali portendi credunt. In bello pro tuba tibia vtriculari in vsu est, ligaturas portant, preculas recitant, & in congressu *Pharroh* quàm acerrimè clamant; (Barritum illum militarem existimo, de quo Ammianus;) cum hac persuasione, vt qui reliquorum clamori non respondeat, ei hoc accidere, vt accipiatur subitò à terra, feratúrq; quasi volans, semper posteà hominum conspectum fugiens, in vallem quandam in *Kerrye*, vt iam dixi.

Barritus.

Decumbenti assistentes nunquam de Deo, nec animæ salute, aut testamento condendo verba faciunt, sed omnia in spem conualescendi: pro deplorato habent, si quis Eucharistiam postulet. De testamento non laborant vxores, quòd mos inoleuit, trientem bonorum eis dari, reliqua in liberos distribui æquis portionibus, nisi quod in hæreditate adeunda plus potest, qui plus valet. Qui enim potentissimus, siue patruus, siue nepos, in hæreditatem exclusis filiis, sæpissimè inuolat. Moribundum aliquem antequàm fatis concedat, præficæ in quadriuio stantes passis manibus, vocant quibusdam clamoribus, ad hoc aptatis, & animam eluctantem remorari conantur, commemoratis bonorum, coniugum, formæ, famæ, agnatorum, amicorum,

rum,

rum, equorum commoditatibus; interrogántque cur velit, & quò, & ad quos recedere, cúmque anima expostulant, quòd ingrata sit. Denique animam euolantem ad mulierculam illarum de nocte & nigredine apparentium speciem transire conqueruntur, & affirmant, egressam verò de corpore, vlulatibus, & palmarum complosionibus lamentantur. Funus autem tantis vociferationibus prosequuntur, vt viuos & defunctos conclamatos esse existimes. In his planctibus vehementissimæ sunt nutrices, filiæ, & concubinæ. Nec minori planctu in prælio interemptos, quàm morbo sublatos lugent, etsi hos leuiùs periisse dicunt, qui præliando, vel latrocinando occumbunt; aduersarios tamen omnibus conuiciis proscindunt, & odium capitale in omnes eius cognationis diutissimè fouent. Defunctorum animas in cōsortium abire existimant quorundam in illis locis illustrium, de quibus fabulas & cantilenas retinent: vt Gigantum, *Fin Mac Huyle*, *Oskir Mac Oßhin*, & tales sæpè per illusionem se videre dicunt. De capillitio & crinium flagellis, quibus nihil charius habent, de sagis siue lacernis villosis, quas Heteromallas Isidorus vocare videtur, de caligis braccatis, de laxis illis lineis indusiis quæ flauo colore inficiunt ex populi arboris ramis, cortice, & foliis, nihil attinet hoc loco dicere, cùm sint cuiuis notissima. Hi sunt siluestrium Hibernicorum mores, ex authore nostro, in reliquis qui Anglicam, quam dicunt, prouinciam incolunt, nihil abest quod in cultu, & humanitate requiratur. *Heteromalla.*

INSVLÆ BRITANNICÆ.

RAM iam tandem ſoluam, & in altum prouectus inſulas per Britanniam ſparſas perluſtrabo. Si mihi conſiderem, aut qua in me eſſet facultas, adirem ſingulas: verùm cum antiquitatem eruere noſtri ſit inſtituti, quæ obſcurioris ſunt notæ perſtringam, quæ antiquioris ſunt nominis inuiſam, & tantiſper illis immorabor: vt nunc demùm bonis auſpiciis in ſuam aſſerantur antiquitatem. Vt verò ordine, & recta quaſi naue hæc inſtituatur nauigatio, primùm in Sabrinianum fretum vela faciam, & per Hibernicum mare, extremam Scotiæ partem circumuectus in Oceanum Germanicum deſcendam; inde per mare Britannicum, quod ad Ligeris vſque oſtium pertinuit, curſum quàm poſſum ſecundiſſimè tenebo. Malè tamen metuo, ne hæc antiquitatis nauis, cùm me parùm perito vtatur nauiculatore, vel ad errorum ſcopulos allidatur, vel ignorantiæ fluctibus opprimatur: ſed audendum eſt Τόλμα, inquit Antiphilus, νεῶν ἀρχηγός, & qui ſecundò nauiget, fortaſſe multò feliciùs curſum conficiat.

Flatholme. Stepholme. *Holmes quid Anglis.*

In Sabriniano freto primùm eminent duæ inſulæ exiguæ, quarum nobis altera, quòd plana ſit, & proiecta, *Flatholme* ea ſignificatione, qua *Planaria* Italiæ: altera *Stepholme*, quòd accliuis, Britannicè *Reoric*, ambæ Britannico ſæculo *Echni*, vti noſtro *Holmes* appellatæ. Sic enim planities herbidas aqua circumfuſas vocârunt Saxones; nec alia re olim celebres fuerunt, quam Danorum ſtationibus, & Gualchi eximiæ pietatis Britanni ſepultura,

pultura, cuius discipulus Barruchus, *Barry* insulæ iuxta *Silley* in Wallia nomen reliquit (vt Landauensis ecclesiæ antiquum testatur monumentum) quæ itidem Barrorum familiæ nobili in Hibernia nomen fecit. Inde *Caldey* est Britannicè *Inis Pir*, littori satis vicina, & huic è regione magis in alto *Londey* multò amplior, eiusdem cognominis oppidulo ornata, & cautibus vndiquaque redimita ad Deuoniensem agrum spectans. E qua Guilielmus de *Marisco* Pirata profligatissimus omnes has oras, regnãte Henrico tertio, infestas reddidit. Sic autem describit in veteri sua historia Th. *De la Mere* Eques auratus, *Londay est insula in Sabrinæ ostio duobus milliaribus vndique longa, abundans pascuis amœnis, cuniculos producit copiosè, columbas, & struconas (quos vocat Alexander Nechamus Ganymedis aues) in dies habet prægnantes, aquas insuper recentes de fontibus scaturientes incolis ministrat; ipsa licet vndique mari sit circumcincta, vnum duntaxat aditum habet, quo vix duo viri poterint coniuncti pedites incedere: ex omni alia parte rupis horrendæ alta proeminentia prohibens egressum.*

Barry. Gyraldus Caldey. Londey. Matt. Paris. *

Inde in Penbrochiensis agri flexu *Gresholme*, *Stockholme*, & *Scalmey* occurrunt satis graminosæ, & thymo agresti admodum lætæ. *Scalmey* Plinii fuisse SILIMNVM olim existimauimus, sed hanc nobis veritas iam immutauit sententiam. Silimnum enim illum Plinii, LIMNI Ptolemæi ex verbi cognatione verisimile est, hanc esse Britannorum *Lymen* ipsum pro me vocabulum edocet, cui Anglus hodie nouum nomen *Ramsey* scilicet, inscripsit. Hæc sancti Dauidis Episcopali sedi obiacet, ad quam spectat, & Iustiniani cuiusdam viri sanctissimo fato, superiori sæculo, inprimis celebris erat: qui cùm ex Britannia Aremorica in feracissimo Sanctorum sæculo huc se recepisset, & totus Deo defixus diu solitarius vixisset, tandem à seruulo peremptus, in Martyrum catalogum fuit relatus. In cuius vita hæc *Lemeneia insula* sæpiùs vocatur. Quæ quidem appellatio cum Britannico nomine *Limen*, quo hic locus ipsis Britannis innotescit, eius oscitantiam notat qui proxi-

Gresholme Stockholm & Scalmey. Silimnus. Limni. Ramsey.

mè superiorem insulam *Limnom* Ptolemæi facit, quam Britanni nunc *Enhly*, Angli *Berdsey* nominant, id est, *Insula auium*. Hanc autem esse quæ Ptolemæo EDRI, & Plinio ANDROS & ADROS alibi legitur, audaciùs ex vi verbi coniectare possim. *Ader* enim auem Britannis significat, & eodem sensu Angli *Berdsey* posteà appellata est. *Enhly* enim recentius est nomen, & à viro quodam sancto enatum, qui hic hæremeticam vitam egit. Insulam enim hanc (quæ ad orientem eminenti est promontorio, ad occasum plana, & fertili gleba) tot sancti viri olim coluerunt, vt præter Dubricium, & Merlinum Caledonium, 20000. sanctos hîc conditos antiquæ referant historiæ. Proxima huic MONA, Britannis etiam *Mon*, *Tirmon*, & *Ynis Dowyll*, id est, *Insula opaca*, Saxonibus [*Monege*,] tenui freto *Menai* à Britanniæ continente diuisa, Insula nobilissima, sedes Druidum antiqua, à Paulino Suetonio, & Iulio Agricola in Romanum imperium redacta. Imperante Nerone Paulinus ille Suetonius (vt scribit Tacitus) *Monam insulam incolis validam, & receptaculum perfugarum aggredi parat, nauesque fabricatur plano alueo, aduersus breue littus & incertum. Sic pedites, equites vado secuti, aut altiores inter vndas, adnantes equis transmisere. Stabat pro littore diuersa acies, densa armis virisque intercursantibus fæminis: in modum furiarum, veste ferali, crinibus deiectis, faces præferebant. Druidæque circum preces diras sublatis ad cœlum manibus fundentes, nouitate aspectus perculere militem, vt quasi hærentibus membris, immobile corpus vulneribus præberent. Denique cohortationibus ducis, & se ipsi stimulantes, ne muliebre & fanaticum agmen pauescerent; inferunt signa sternuntque obuios, & igni suo inuoluunt. Præsidium posthac impositum vicis, excisique luci sæuis superstitionibus sacri. Nam cruore captiuo adolere aras, & hominum fibris consulere Deos fas habebant.* Posteà, vt scribit idem Tacitus: *Iulius Agricola Monam insulam cuius possessione reuocatum Paulinum rebellione totius Britanniæ supra memoraui, redigere in potestatem animo intendit. Sed vt in dubiis consiliis, naues deerant, ratio & cõstantia ducis transuexit:*

Berdsey. *Edri*

Mona. Anglesey.

Druidæ

depositis

depositis omnibus sarcinis, lectissimos auxiliarium, quibus nota vada, & patrius nandi vsus, quo simul seque & arma & equos regunt, ita repente immisit, vt obstupefacti hostes qui classem, qui naues, qui mare expectabant, nihil arduum aut inuictum crediderint sic ad bellum venientibus. Ita petita pace, ac dedita insula, clarus ac magnus haberi Agricola. Multis pôst sæculis ab Anglis deuicta in eorum nomen concessit, [*Englesea*] olim Saxonicè, nunc vulgò *Anglesey* quasi Anglorum insula dicta. Sed cùm hanc insulam suo nomini, & dignitati asseruerit Humfr. Lhuidus in doctissima ad eruditissimum Ortelium Epistola, non est cur hîc aliquis operam nostram desideret. Hoc tamen attexam; Romanorum in Britannia iam diuergente imperio, Scoti ex Hibernia in hanc etiam irrepserunt. Nam præter tumulos fossa circundatos, quos Hibernicorum casulas vocant, etiam locus est *Yn hericy Gvvidil* ab Hibernicis denominatus, qui, duce Sirigi, Britannos eò loci fuderunt, vt Triadum libro memoratur. Nec ab Anglis solùm, verumetiam à NorWegis grauiter diuexata fuit. Anno enim nostræ salutis millesimo Æthelredi nostri classis totam insulam circumuecta hostilem in modum deuastauit. *Marianus.* Posteà Hugones duo Normannici, alter Cestriæ, alter Salopiæ Comes grauissimè afflixerunt, castrúmque *Aber-Llienioc* ad coercendos incolas extruxerunt; verùm *Magnus* NorWegus eo tempore ad hanc appulsus, Hugonem illum Cestrensem sagitta transfixit, & insulam deprædatus discessit. Deinceps etiam Angli sæpiùs adorti sunt, donec EdWardus primus in suam potestatem redegerit. *Quamuis*, vt inquit Gyraldus, *arida, saxosa, aspectu inamœna, & deformis*, suo tempore hæc terra videretur; nunc tamen admodum amœna, & culta est, triticique prouentu adeò fœcunda, vt *Mater Walliæ* vulgò appelletur. Re etiam pecuaria satis est opulenta, lapidesque habet molares, & alicubi terrã aluminosam, è qua alumẽ, & chalcanthum conficere non ita pridẽ cœperunt. Villas numerauit olim 363. hodieq; incolis frequens est. Verùm *Bellus Mariscus*, vulgò

Beaumarish. *Beaumarish*, quod in orientali parte EdWardus primus construxit, mœnibus circumsepsit, & bello hoc nomine insigniuit (cùm prius locus *Bonouer* diceretur) primarium censetur oppidum: & ab hoc secundum *NeWburge*, id est, Nouus Burgus, Britannicè *Rossur*, quod ingestis arenis diu conflictatum. De *Aberfraw*, quam Regiam olim Wallorum fuisse vrbem scribunt, De sacro promontorio, quod nos *Holy head*, incolæ *Caer Guby* à Kibio viro sancto Hilarii Pictauensis discipulo vocant, & locis aliis nihil habeo quod attexam. * *Ynis Moyl Rhoniad* huic ad occasum adiacet, quam ab Episcopis Bangorensibus, ad quos spectauit, ab iniustis occupatoribus retentam Henricus Deneus Episcopus Bangorensis, vt in Cantuariensi historia legimus, classe & militibus Henrici VII. tempore recuperauit.

Nevvburge. Holy head. * *Insula Phocarum.*

The yle of Man. Mona, *siue Menauia.*

Magis ad Arctum MONA illa iacet, cuius meminit Cæsar, in medio, vt inquit ille, inter Britanniam & Hiberniam cursu. MONOEDA Ptolemæo quasi *Mon-eitha*, id est, Mona remotior, ad alterius Monæ differentiam. MONABIA Plinio, MENAVIA Orosio & Bedæ, apud quos tamen *Meuania* perperam legitur, EVBONIA Gildæ, *MenaW* Britannis, incolis *Maning*, nobis Anglis *The yle of Man*: *Medio libramine* (vt inquit Gyraldus Cambrensis) *inter Boreales Hiberniæ & Britanniæ partes porrecta, de qua vtri terrarum applicari de iure debuerat, ab antiquis non mediocriter ambigebatur: demùm in hunc modum lis ista quieuit. Quoniam aduectos periculi causa venenosos hæc terra vermes admisit, eam Britanniæ applicandam censura communis dictauit.* Incolæ tamen, & lingua, & moribus ad Hibernicos proximè accedunt, ita autem vt *NorWagicum* quiddam admisceatur.

A Septentrione in meridiem XXX. plùs minùs Italica milliaria proiecta, Latitudinem verò, quà maximè patet, vix vltra XV. mill. quà minimè VIII. extendit. Bedæ ætate trecentas familias, nunc autem XVII. Curias, siue parochiales ecclesias numerat: Linum, & Cannabim abunde profert, pascua & arua habet satis læta: Hordei, tritici,

tici, sed præcipuè auenæ ferax est, vnde auenaceo pane maximè vescitur; pecorum vbique multitudo, & numerosi ouium greges, sed cùm oues, tum pecora minora sunt, quàm in Anglia. Cùm autem siluis sit indiga, bituminoso cespite ad ignem vtuntur, quem dum effodiunt, sæpenumerò in suffossas arbores incidunt. In medio montibus densiùs attollitur, è quibus æditissimus *Sceafell*, vnde sudo cælo Scotia, Anglia, & Hibernia prospici possit. Inter oppida præcipuum censetur *Russin* ad australe latus situm, quod à castro vbi præsidium habetur vulgò *CastletoWn* appellatur; sed frequentissimum est *Duglas*, quòd portus sit optimus, aditúsque facillimus, ad quem Galli, & alii exteri cum sale suo marino commeant, coria, lanam rudem, & carnem bubulam salitam ab insulanis emercantes. In occiduo autem insulæ latere sunt *Bala-Curi* vbi Episcopus plerumque agit qui Eboracensi Archiepiscopo subest, & *The Pyle* munimentum exigua in insula positum, vbi etiam non pauci sunt milites præsidiarii: Ipsi verò australi promontorio modica etiam insula (*The calfe of Man* vocant) prætenditur, marinis auibus quas *Puffins*, & anatibus illis è ligno putrefacto enatis, quas Angli *Bernacles*, Scoti *Clakes*, & *Soland Geese* vocant, abundatissima. Bernacles.

Quod reliquum est, subiungam ex epistola quem doctissimus, & in Christo reuerendus Ioannes Mereyk huius insulæ Episcopus ad me scripsit. Pecore, piscibus, frumento etiam, sed magis industria hominum quam terræ bonitate hac insula & sibi sufficit, & quotannis plurimum transmittit. Admiratione tamen felicior est Illustrissimi Comitis Derbiensis sumptibus in quos maximam annui prouentus partem impendit, præsente paratoque milite à vicinis hostibus defenditur. Controuersias omnes Iudices, quos è suis eligunt & *Deemsters* vocant, sine scriptis & impensis dirimunt. Lapidem enim tollit magistratus, signatumque querenti tradit, illo aduersarium & testes citat. Si quid ambiguum, & maioris momenti, ad duodecim quos *Claues insulæ* appellant refertur. Corona- *Claues insulæ.*

Annos. tores quos vocant *Annos*, qui Vice-comitum officio funguntur, habet. Ita Iudex ecclesiasticus citat, definit, infra octo dies parent, aut carceri intruduntur. Vt linguam propriam, ita & leges, & nummum etiam habuisse accepi, quæ peculiaris dominii signa sunt. Ecclesiasticæ ab hoc canonico ad ciuile plurimum accedunt. Iudici & Formulariis nunquam hîc ne denarius à populo impenditur. Quod de Maleficiis referunt scriptores Anglici, falsum est. Qui ditiores sunt, & ampliora prædia possident, victu splendidiore, & morum probitate ad Lancastrenses sese accommodant. Omnes à furandi & mendicandi ostiatim consuetudine sunt alienissimi, mirè religiosi & ad ecclesiæ Anglicanę formam ad vnum vsque paratissimi accedunt. Gentium vicinarum tam ciuilem quàm ecclesiasticam Ataxiam detestantur; & quia in duas, australem & borealem partes insula sit diuisa, hæc sermone communi ad Scotos, illa ad Hibernos accedit.

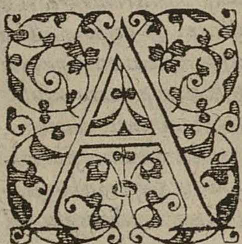
Operæpretium videtur, si huius insulæ historiolam, quam veritas suo iure quasi postulat, hîc intexam; vt res gestas, si non sepultas, tamen senescentes ab obliuione hominum, & silentio vindicem. Britannos verò hanc insulam vti Britanniam tenuisse in confesso est: sed cùm à Septentrione gentes tanquam infusi nymbi, has australes plagas inundarint, in Scotorum potestatem deuenit. Sub Honorio enim, & Arcadio Augg. à Scotorum gentibus (vt est apud Orosium,) æquè ac Hibernia ipsa culta fuit, & *Binle* Scotum quendam hanc tenuisse scripsit Nennius. Scotos hos EdWinus Nordanhumbrorum Rex, & insulam (vt prædictam Monam) Anglorum imperio subiugauit, si vtramque Meuaniarum nomine (vt volunt scriptores) intelligamus. Verùm cùm secundò suos fœtus emisisset Aquilo, Normannos, Danos, & NorWegos dico: NorWegi, quorum latrociniis frequentioribus mare Septentrionale infestissimum fuit, in hanc insulam & Hebridas inuolauerunt, & regulos constituerunt; quorum historiolam ex antiquo manuscripto libro ne omninò intercidat,

tercidat,

tercidat, ad verbum subiungam. *Chronicon* verò *Manniæ* inscribitur, & à Monachis monasterii de *Russin*, quod præcipuum in hac insula erat, conscriptum videtur.

CHRONICON REGVM MANNIÆ.

NNO *Domini* 1047. *obiit piæ memoriæ Edvvardus Rex Angliæ, cui successit in regnum Haraldus filius Godwini, contra quem Haraldus Harfager Rex Norvvegiæ prælium commisit apud* Stainfordbridge, *& Angli victores existentes, omnes fugarunt: de qua fuga quidem Godredus, cognomento* Crouan, *filius Haraldi Nigri de* Iselandia *fugiens, venit ad Godredum filium Syrric, qui tunc regnabat in Mannia, & honorificè susceptus est ab eo.*

Eodem anno Guilielmus Bastardus *debellauit Angliam, & Godredus filius Syrric, Rex Manniæ obiit, cui successit filius Fingal.* Fingal.

Anno 1066. *Godredus* Crouan *collegit multitudinem nauium, & venit ad Manniam, prælium cum populo terræ commisit, sed superatus & fugatus erat. Iterum exercitum, & naues coadunauit; venit ad Manniam, pugnauit cum Mannensibus, victus & fugatus est. Tertio, congregauit multitudinem copiosam, & venit noctu ad portum qui vocatus est* Ramsa, *& trecentos viros occultauit in silua,*

quæ erat in deuexo montis supercilio, qui vocatur Scacafel. *Orto lucis sidere, Mannenses construxerunt aciem suam, & magno impetu facto, congressi sunt cum Godredo. Cumque pugna vehemens esset, trecenti viri surgentes de insidiarum loco a tergo, Mannenses debilitare cœperunt, & in fugam compellere. Cum autem vidissent se superatos, nec aliquem diffugii sibi locum patere; nam reuma maris* Ramsa *amnis alueum impleuerat, & hostes ex altera parte constanter persequentes, qui tunc remanserant, clamore miserabili, postulabant a Godredo vitam sibi donari. Ille autem flexus misericordia, & miserans calamitatem eorum, qui apud ipsos per aliquod tempus nutritus fuerat, reuocauit exercitum, & prohibuit ne eos diutius persequerentur; Godredus sequente die optionem exercitui suo dedit, vt si mallent Manniam inter se diuidere, & in ea habitare, vel tantum substantiam terræ accipere, & ad propria remeare. Illis autem magis placuit totam insulam vastare, & de bonis illius ditari, & sic ad propria reuerti. Godredus autem cum paucis qui secum remanserant de insulanis, Australem partem insulæ, & reliquiis Mannensium Aquilonarem tali pacto concessit, vt nemo eorum aliquando auderent iure hæreditario sibi aliquam partem terræ vsurpare. Vnde accidit vt vsque in hodiernum diem tota insula solius Regis sit, & omnis reditus eius ad ipsum pertineat. Igitur Godredus subiugauit sibi Dubliniam, & magnam partem de* Laynestir. *Scotos verò ita perdomuit, vt nullus qui fabricaret nauem vel scapham, ausus esset plus quam tres clauos inserere. Regnauit autem sexdecem annis, & mortuus est in insula quæ vocatur* Yle. *Reliquit sanè tres filios, Lagmannum, Haraldum, & Olauum: Lagmannus maior natu, regnum arripiens, septem annos regnauit. Rebellauit autem contra eum Haraldus frater eius multo tempore. Sed tandem captus à Lagmanno, genitalibus, & oculis priuatus est. Post hæc, Lagmannus pœnitens quòd fratris sui oculos eruisset, sponte regnum suum dimisit, & signo Crucis Dominicæ insignitus, iter Ierosolymitanum arripuit, quo & mortuus est.*

Anno 1075. *omnes proceres insularum audientes mortem Lagmanni, miserunt legatos ad Murecardum* O-Brien *Regem*

gem Hiberniæ, postulantes vt aliquem virum industrium de regali stirpe in regem eis mitteret, donec Olauus filius Godredi cresceret. Annuit eis Rex libentissimè, & quendam D. pnaldum filium Tade ad eos misit, monens & præcipiens ei, vt cum omni benignitate & modestia regnum quod sibi non debebatur, gubernaret. Sed ille postquam ad regnum peruenit, paruipendens præcepta sui Domini, cum magna tyrannide abusus est regno, & multis sceleribus perpetratis, tribus annis enormiter regnauit. Tunc omnes principes insularum vna conspiratione commoti, aduersus eum congregati sunt, & expulerunt a finibus suis. Ille autem fugiens ad Hiberniam, non est vltra reuersus ad eos.

Anno 1077. quidam Ingemundus missus est à Rege Norwegiæ, vt regnum Insularum arriperet. Cumque ad insulam Leodus peruenisset, misit nuntios ad omnes principes Insularum, præcipiens in vnum conuenirent, & constituerent eum regem. Interim verò ipse cum sociis suis rapinis, & comessationibus vacabat, mulierum & puellarum pudicitiam violabat, & fœdis voluptatibus, & carnis illecebris operam dabat. Cumque hæc nunciata fuissent principibus insularum, iam in vnum ad constituendum eum regem congregatis; nimio succensi furore, properauerunt ad eum, & superuenientes nocte, domum in qua erat, combusserunt, & eum cum omnibus suis partim ferro, partim flammis extinxerunt.

Anno 1098. fundata est Abbatia S. Mariæ Cistertii. Antiochia à Christianis capta est, & Cometa apparuit.

Eodem anno commissum est prælium inter Mannenses apud SantWat, & Aquilonares victoriam obtinuerunt. In quo bello occisi sunt Other Comes, & Macmaras Principes ambarum partium.

Eodem anno Magnus Rex NorWegi filius Olaui filii Haraldi Harfagre, volens explorare incorruptionem S. Olaui Regis & Martyris, præcepit vt eius Mausoleum aperiretur. Episcopo autem & Clero resistente, ipse Rex audacter accessit, & vi regia aperiri scrinium fecit. Cumque & oculis vidisset, & manibus attrectasset incorruptum corpus, subitò timor magnus irruit in eum, & cum magna festinatione discessit. Se-

quente nocte, Olauus Rex & Martyr ei per visum apparuit, dicens: Elige tu, inquam, vnum è duobus, vel vitam cum regno infra triginta dies amittere, vel a NorWegia discedere, & eam amplius nunquam videre. Expergefactus Rex a somno, vocauit ad se principes, & maiores natu, & exposuit eis visionem. Illi autem conterriti, hoc consilium dederunt ei, vt cum omni festinatione de NorWegia exiret. Ille sine mora coadunari fecit classem centum sexaginta nauium, & ad Orcadas insulas transfretat, quas sibi statim subiugauit, & transitum faciens per vniuersas insulas, easque sibi subiiciens, peruenit vsque ad Manniam: cumque applicuisset, ad insulam S. Patricii venit, videre locum pugnæ quam Mannenses paulo antè inter se commiserant: quia multa adhuc corpora occisorum inhumata erant. Videns autem insulam pulcherrimam, placuit in oculis eius, eamque sibi inhabitationem elegit, munitiones in ea construxit, quæ vsque hodie ex eius nomine nuncupantur. GalWedienses ita constrinxit, vt cogeret eos materias lignorum cædere, & ad littus portare, ad munitiones construendas. Ad Moniam insulam Walliæ nauigauit, & duos Hugones Comites inuenit in ea, vnum occidit, alterum fugauit, & insulam subiugauit. Wallenses verò multa munera ei præbuerunt, & valedicens eis ad Manniam remeauit. Murecardo Regi Hiberniæ misit calciamenta sua, præcipiens ei, vt ea super humeros suos in die natalis Domini per medium domus suæ portaret, in conspectu nunciorum eius, vt inde intelligeret se subiectum esse Magno Regi. Quod audientes Hibernienses, ægrè ferebant, & indignati sunt nimis. Sed Rex saniori consilio vsus, non solùm, inquit, calciamenta eius portare, verumque manducare mallem, quàm Magnus Rex vnam prouinciam in Hibernia destrueret. Itaque compleuit præceptum, & nuncios honorauit. Multa quoque munera per eos Magno Regi transmisit, & fœdus composuit. Nuntii verò redeuntes ad dominum suum, narrauerunt ei de situ Hiberniæ, & amœnitate, de frugum fertilitate, & aëris salubritate. Magnus verò hæc audiens, nihil cogitabat quàm totam Hiberniam sibi subiugare. Itaque præcepit classem congregare. Ipse verò cum sedecem nauibus procedens, explorare volens terram, cum incautè a naui-

Monia pro Anglesey. vide Gyraldū Cambrensem in Itinerario Cambriæ.

bus discessisset, subitò ab Hibernensibus circumuallatus, interiit cum omnibus ferè qui secum erant. Sepultus est autem iuxta Ecclesiam S. Patricii in Duno. Regnauit 6. annis. Quo mortuo, Principes insularum accerserunt Olauum filium Godredi Crouan, *qui degebat in Curia Henrici Regis Angliæ filii Guilielmi.*

Anno 1102. *Olauus filius Godredi* Crouan *regnare cœpit, & 40. annos regnauit, vir pacificus, habuit omnes reges Hiberniæ & Scotiæ sibi confœderatos: Accepit in vxorem Affricam filiam Fergusii de* Gale Wedia, *de qua genuit Godredum. Ex concubinis suscepit Regnaldum, Lagmannum, Haraldum, & filias multas, quarum vna nupsit Sumerledo regulo* * Herergaidel, *quæ fuit causa ruinæ totius regni Insularum. Genuit ex ea filios 4. Dulgallum, Raignaldum, Engus, & Olauum.* Argile.

1133. *Eclipsis solis tanta 4. Nonas Augusti, vt dies in noctem verteretur.*

1134. *Olauus dedit Yuoni abbati de* Furnes *partem terræ suæ in Mannia ad Abbatiam construendam in loco qui dicitur* Russin. *Et rem ecclesiasticam in insulis & redditibus ditauit, & liberalitatibus dotauit.*

Anno 1142. *Godredus filius Olaui transfretat ad regẽ Norwegiæ, cui nomen erat* Hinge, *& hominium suum ei fecit, & moratus est apud eum, honorificè susceptus ab eo. Eodem anno tres filii Haraldi fratris Olaui, qui nutriti fuerant apud Dubliniam congregantes magnam turbam hominum, & omnes profugos regis, venerunt ad Manniam, postulantes ab eodem rege medietatem totius regni Insularum sibi dari. Rex autem cùm audisset, placare eos volens, respondet super hoc consilium se hâbiturum. Cumque diem & locum constituissent, vbi consilium haberi debuisset, interim illi nequissimi de morte regis inter se tractabant. Constituta autem die conuenerunt vtræque partes in portu, qui vocatur* Ramsa; *sederuntque seriatim rex cum suis ex vna parte, illi vna cum suis ex altera. Regnaldus autem medius fuerat, qui eum percussurus erat, stabat seorsim loquens cum quodam viro de principibus terræ. Cumque vocatus venisset ad regem, vertens se ad eum, quasi salutans eum, securim fulgentem in altum leuauit, & caput*

1143 *regis vno ictu amputauit. Perpetrato autem tanto scelere statim insulam diuiserant inter se paucis diebus transactis, congregata classe transfretauerunt ad GalWediam volentes sibi subiugare. GalWedienses autem conglobati, & magno impetu facto, congressi sunt cum eis. Illi statim terga vertentes, fugerunt cum magna confusione ad Manniam, omnesque GalWedienses qui in ea habitabant, quosdam iugulauerunt, alios expulerunt.*

Anno 1143. *Godredus filius Olauui ex NorWegia rediens fit rex Manniæ, & in vltionem patris duobus Haraldi filiis oculos eruit, & tertium occidit.*

1144. *Godredus cœpit regnare, &* 30. *annis regnauit. Tertio regni anno Dublinenses eum accerserunt, & regem Dubliniæ illum constituerunt, in quem Murecardus rex Hiberniæ bellum mouit, & fixis tentoriis apud ciuitatem quæ dicitur* Coridelis, *fratrem vterinum* Osibelem *cum* 3000. *equitum ad Dubliniam misit, qui a Godredo & Dublinensibus interfectus erat, cæteris omnibus fugatis. His actis Godredus ad Manniam reuertitur, & tyrannidem exercere cœpit & nobiles exhæreditauit, quorum vnus Thorfinus filius* Oter, *cæteris potentior accessit ad Sumerledum, & Dubgallum Sumerledi filium regem insularum dixit, subiugans illi multas insulas: cùm hæc à Paulo quodam Godredus intellexisset, parata classe procedit obuiam Sumerledo venienti cum* 80. *nauibus:*

1156 *& anno* 1156. *commissum est bellum nauale in nocte Epiphaniæ, & multis vtrinque cæsis, proximo die pacificati sunt, & diuiserunt inter se regnum insularum, factumque est regnum bipartitum à die illa vsque in præsens tempus. & hæc fuit causa ruinæ regni insularũ, ex quo filii Sumerledi occupauerũt illud.*

1158. *Sumerledus venit ad Manniam cum* 53. *nauibus, & Godredum fugauit, insulam vastauit, Godredus verò transfretauit ad NorWegiam quæsitum auxilium aduersus Sumerledum.*

Anno 1164. *Sumerledus collegit classem centum sexaginta nauium, & applicuit apud* Rhinfrin, *volens totam Scotiam sibi subiugare: sed vltione diuina à paucis superatus, cum filio suo & innumerabili populo ibidem occisus est. Eodem anno bellum fuit apud* Ramsa, *inter Reginaldum fratrem Godredi & Man-*

Mannenses, & per dolum cuiusdam Comitis Mannenses in fugam conuersi sunt.

Et Reginaldus cœpit regnare. Quarto autem die superuenit Godredus de NorWegia cum magna multitudine armatorum, & fratrem suum Reginaldum comprehendit, & oculis & genitalibus priuauit. Eodem anno obiit Malcolmus rex Scotiæ, & frater eius Willielmus ei successit in regnum.

Anno 1166. *duo Cometæ apparuerunt ante solis ortum mense Augusti, vna ad Austrum, altera ad Aquilonem.*

Anno 1171. *Richardus Comes Penbrochiæ transfretauit in Hiberniam, & Dubliniam cum magna parte Hiberniæ subiugauit.*

Anno 1176. *Ioannes de* Curcy *sibi subiugauit Vltoniam & Viuianus Apostolicæ sedis Legatus venit in Manniam, Godredumque regem legitimè desponsari fecit cum vxore sua Phingola filia* Maclotlen, *filii* Murkartac *regis Hiberniæ, matre videlicet Olauui qui tunc triennis erat. Desponsauit eos Siluanus Abbas cui ipsa die Godredus dedit partem terræ apud* Mirescoge *vbi monasterium construxit, sed tandem concessa est terra cum monachis abbatiæ de Russin.*

Anno 1172. *Reginaldus filius* Eacmarcat, *vir de regali genere in Manniam veniens cum magna turba hominum, absente rege, primo congressu quosdam qui littora custodiebant fugauit. & circiter* 30. *occidit. Postea eadem die congregati Mannenses ipsum cum omnibus pene suis occiderunt.*

Anno 1183. O Fogolt *vicecomes de Mannia.*

Anno 1185. *Eclipsis solis die Philippi & Iacobi.*

Anno 1187. *Obiit Godredus rex Insularum* 4. *Idus Nouembris proxima verò æstate translatum est corpus ad Insulam* Hy. *Reliquit tres filios Reginaldum, Olauum, & Yuarum: dum vixit, Olauum filium hæredem constituit, quòd solus ille legitimè natus esset, sed Mannenses quum Olauus esset iam vix decennis Reginaldum ex Insulis accersunt, & regem constituunt.*

1178. *Reginaldus filius Godredi incœpit regnare super insulas, & occisus est Murchardus vir potens in omni regno insularum.*

Anno 1192. *commissum est bellum inter filios Sumerledi Reginaldum & Engus, sed Engus victoriam obtinuit. Eodem anno Abbatia de* Russin *translata est ad* Dufglas: *at post* 4. *annos monachi ad* Russin *reuersi sunt.*

120 . *Michal Episcopus Insularum obiit ad* Fontanas, *cui successit Nicholaus.*

1204. *Hugo de* Lacy *venit cum exercitu in Vltoniam, & commisit bellum cum Iohan. de Curcy, eumque comprehendit, & Vltoniam sibi subiugauit. Postea Ioannem liberum ire permisit: qui venit ad Regem Reginaldum à quo honorificè susceptus est, quia eius gener erat: Ioannes siquidem de* Curcy *habuit in vxorem Affricam filiam Godredi, quæ fundauit Abbatiam* S. Mariæ de Iugo Domini, *& ibidem sepulta est.*

1205. *Ioannes de* Curcy, *& Reginaldus rex Insularum cum* 100. *nauib. Vltoniam ingressi in portu qui vocatur* Stranfeod, *segniter obsederunt castellum de* Rath: *sed Walterus de* Lacy *superueniens cum exercitu, eos fugauit;* dehinc Curcy *terram suam nunquam recuperauit.*

Anno 1210. *Engus filius Sumerledi cum tribus filiis suis occisus est.*

Ioannes Rex Angliæ tùm classem 500. *nauium ad Hiberniam adduxit, eamque sibi subiugauit, & mittens Comitem quẽdam, qui nomine Fulco, ad Manniam, eam in vna quindenâ ferè omnino deuastauerunt, & suscipientes obsides ex ea in patriam reuersi sunt. Reginaldus rex, & optimates non erunt in Mannia.*

Anno 1217. *obiit Nicholaus Episcopus Insularum, & sepultus est in Vltonia, in domo de* Benchor, *cui successit Reginaldus.*

Libet aliqua de Olauuo & Reginaldo fratribus retexere.

Lodhus *siue* Levves.

R*Eginaldus dedit fratri suo Olauuo Insulam quæ vocatur* Lodhus, *quæ cæteris insulis latior esse dicitur, sed raris colitur incolis, quòd montuosa, & saxosa sit, & ferè tota inarabilis. Incolæ verò illius plerunque venatione, & piscatura viuunt: ad hanc ergo Insulam possidendam Olauus profectus est,*

eſt, & habitauit in ea pauperem ducens vitam. cumque vidiſſet eam ad ſuſtentationem ſuam, & ſui exercitus minimè ſufficere, acceſſit fiducialiter ad Reginaldum fratrem ſuum, qui tunc morabatur in inſulis, & ſic allocutus eſt eum: Frater, inquit, & Domine mi, Rex, noſti tu quòd regnum Inſularum ad me iure hæreditario pertinuit: ſed quia dominus ad hoc gubernandum te elegerat, non inuideo tibi, nec moleſtè fero te eſſe in regali culmine ſublimatum. Nunc ego te deprecor vt prouideas mihi aliquam portionem terræ in Inſulis, in qua honeſtè viuam. Nam inſula Lodhus quam mihi dediſti, me ſuſtentare non valet. Quo audito, Reginaldus frater habiturum ſe conſilium dixit, & die craſtina, quum Olauus vocatus veniſſet ad Colloquium, comprehendi eum iubet Reginaldus, & duci ad Guilielmum Scotiæ Regem, vt penes eum in carcere ſeruaretur: fuitque Olauus cathenatus in carcere 7. ferè annos. Anno verò ſeptimo obiit Guilielmus Rex Scotiæ, cui ſucceſſit Alexander filius: Qui antequam moreretur, iuſſit vt incarcerati omnes liberarentur. Olauus igitur liberatus venit ad Manniam, moxque cum non modico comitatu nobilium profectus eſt ad S. Iacobum, & iam reuerſum Reginaldus frater fecit Olauum in vxorem ducere filiam nobilis de Kentyre, germanam vxoris ſuæ Lauon nomine, deditque illi in poſſeſſionem Lodhus. Poſt paucos dies Reginandus Epiſcopus Inſularum Olauum, & Godredum filium & Lauon vxorem, congregata Synodo, canonicè ſeparauit, vtpote conſobrinam prioris vxoris. Poſthac Olauus duxit Scriſtinam filiam Ferkari Comitis de Roſſe.

Hac de re vxor Reginaldi, regina Inſularum concitata miſit literas nomine Reginaldi regis in inſulam Sky ad Godredum filium ſuum, vt Olauũ occideret. Godredo hoc machinante, & Lodhus intrante, Olauus ſcapha modica fugit ad ſocerum ſuũ comitẽ de Roſſe, Godredus Lodhus depopulatur. Eo tempore vicecomes de Sky Pol filius Boke, vir potens in omnibus Inſulis, quòd Godredo conſentire noluit, fugit, & cum Olauuo apud Comitem de Roſſe vnâ habitauit, & inito fœdere cũ Olauuo, venerunt ambo in vna naui ad Sky. Deniq; miſſis exploratoribus, didicerunt quòd Godredus in quadam inſula quæ vocabatur inſula Sancti Columbæ ſecurè cum paucis hominibus mora-

retur. Et coadunantes sibi omnes amicos, & notos suos, & eos qui se sponte sibi iungere voluerunt, intempestæ noctis silentio, tractis quinque nauibus de proximo maris littore, quod ad duorum stadiorum spacium distabat a prædicta insula, & insulam circumdederunt. Godredus autem & qui cum ipso fuerant surgentes primo diluculo, & videntes se vndique circumseptos ab hostibus, obstupuerunt. Sed armis induti bellicis, viriliter resistere conati sunt, sed frustra. Nam circa horam diei nonam Olauus, & Pol prædictus vicecomes cum omni suo exercitu insulam ingressi sunt, & occisis omnibus quos extra septa ecclesiæ repererunt, Godredum comprehensum oculis, & genitalibus priuauerunt. Quo tamen facto Olauus non concessit, nec resistere potuit, propter filium Boke *prædictum vicecomitem. Factum enim hoc anno Christi* 1223. *In proxima æstate acceptis obsidibus ab vniuersis magnatibus insularum Olauus cum classe triginta duarum nauium venit ad Manniam, applicuitque apud* Rognolfwaht. *Ipso tempore Reginaldus & Olauus diuiserunt inter se regnum insularum data Mannia Reginaldo super portione sua cum reguli nomine. Olauus* II. *acceptis cibariis a populo Manniæ cum comitatu suo ad portionem suam Insularum rediit. Sequenti anno Reginaldus assumpto secum Alano Domino Galwediæ cum Mannensibus ad insulanas partes profectus est. Vt partem terræ, quam dederat Olauo fratri suo auferret ab eo, & eam suo dominio subiugaret. Sed quia Mannensibus contra Olauum vel insulanos pugnare non libuit, eò quòd diligerent eos, Reginaldus, & Alanus dominus Galwediæ, nihil proficientes ad propria reuersi sunt. Post modicum temporis Reginaldus sub occasione eundi ad Curiam domini Regis Angliæ accepit à populo Manniæ centum marcas, & profectus est ad Curiam Alani domini Galwediæ. Eodem tempore dedit filiam suam filio Alani in matrimonium. Quod audientes Mannenses indignati sunt valde, & mittentes propter Olauum constituerunt eum sibi regem.*

Anno 1226. *recuperauit Olauus hæreditatem suam, regnum videlicet Manniæ, & insularum quod Reginaldus frater eius gubernauerat* XXXVIII. *annos, & regnauit securè duobus annis.*

Anno

Anno 1228. *Olauus cum omnibus optimatibus Manniæ & fortiori parte populi transfretauit ad insulas. Paulo post Alanus dominus GalWediæ, & Thomas Comes Etholiæ, & Reginaldus Rex venerunt ad Manniam cum magno exercitu, totam australem partem Manniæ vastauerunt, et ecclesias spoliauerunt, & viros quotquot, capere poterant occiderunt, & redacta est australis pars Manniæ fere in solitudinem. Et per hæc reuersus est Alanus cum exercitu suo in terram suam, & reliquit Ballivos suos in Mannia qui redderent ei tributa patriæ. Superuenit autem Olauus rex & fugauit eos, & recepit regnum suum. Et cœperunt Mannenses qui antea circumquaq; dispersi fuerant, congregari, & confidenter habitare.*

Eodem anno inopinatò intempesta nocte, hyemali tempore venit Reginaldus rex è GalWedia cum quinq; nauibus, & combussit omnes naues Olauui fratris, & optimatum Manniæ apud Insulam S. Patricij, pacemq; petens a fratre suo, mansit apud portum RagnollWath *quadraginta diebus; interim attraxit sibi omnes insulanos in australi parte Manniæ, qui iurauerunt se animas in mortem posituros donec dimidium regni sortiretur: contra Olauus Aquilonares sibi adiunxit, & 14. Februa. apud locum qui dicitur* Tingualla *commissum est inter fratres prælium, in quo Olauus vicit, & Reginaldus rex a quibusdam interfectus est ibidem, nesciente fratre. Et venientes prædones ad australem partem Manniæ, vastauerunt eam. Monachi de* Russin *transtulerunt corpus Reginaldi regis ad abbatiam S. Mariæ de* Fournes, *ibiq; sepultum est in loco quem ipse sibi elegerat. Post hæc Olauus adijt regem NorWegiæ, sed antequam illuc perueniret, Haco rex NorWegiæ quendã nobilem nomine Husbac filium OWmundi regem insularum Soderensium constituit, vocauitq; nomen eius Haconem. Venit autem idem Haco cũ Olauuo, & Godredo Don filio Reginaldi, & multis Norvvegiensibus ad insulas, et dum expugnarent castellum in insula* Both, *Haco lapide percussus interijt, & in Iona sepelitur.*

Anno 1230. *venit Olauus cum Godredo* Don, *& Norvvegiensibus ad Manniam, diuiseruntque inter se regnum; Olauus Manniam obtinuit, Godredus ad insulas profectus in*

Lodhus *insula occisus est, & Olauus regnum insularum obtinuit.*

1237. 12. *Calend. Iunij obijt Olauus Godredi filius rex Manniæ in insula S. Patricij, & sepultus est in abbatia de* Russin: *regnauit 11. annos, duos viuente fratre, & nouem post mortem eius.*

Haraldus filius successit, ætatis 14. *annorum, & regnauit* 12. *annis. Anno regni primo profectus ad insulas, & Loglenum consanguineum custodem Manniæ constituit, sequenti Autumno misit Haraldus tres filios* Nel, *nimirũ Dufgaldum, Thorquellum, Molmore, & amicum suum Ioseph ad Manniam, vt consilium inirent: Igitur vicesima quinta die conueniunt apud* Tingualla, *& oborta inuidia inter filios* Nel, *& Loglennum, pugnatum est vtrinque acriter, interfectis ibidem Dufgaldo, Mormere, & prædicto Iosepho. Vere sequenti Haraldus Rex venit ad insulam Manniam, & Loglennus in Walliam fugiens, cum Godredo Olauui filio, alumno suo, &* 40. *alijs naufragio perierunt.*

Anno 1238. *Gospatricius, & Gillescrist filius* Mac Kerthac *venerunt à rege NorWegiæ in Manniam, qui Haraldum ex Mannia excluserunt, & tributa ad opus regis NorWegiæ capientes, quod Curiam regis NorWegiæ adire recusauit.*

Anno 1240. *Gospatricius obijt, & in abbatia de* Russin *sepelitur.*

Anno 1239. *Haraldus Regem NorWegiæ adiuit, qui post biennium confirmauit illi, & successoribus suis hæredibus sub sigillo omnes insulas quas antecessores possederant.*

1242. *Haraldus redijt ex NorWegia ad Manniam, & ab incolis honorifice susceptus, pacem habuit cum regibus Angliæ & Scotiæ.*

Anno 1247. *Haraldus, vti etiam & pater, factus est miles à rege Angliæ, & multis muneribus donatus, venit ad propria. Eodem anno accersitus fuit à rege NorWegiæ, & duxit eius filiam. Et anno* 1249. *dum reuerteretur cum vxore, Laurentio Manniæ electo, & multis nobilibus prope fines Radlandiæ orta tempestate submersus est.*

1249. *Reginaldus Olauui filius, frater Heraldi cœpit regnare pridie nonas Maij, & tricesima die eiusdem occisus est ab Yuaro milite, & a suis in prato prope ecclesiam S. Trinitatis ad australem partem, sepultusque est in ecclesia S. Mariæ de* Russin.

Eo tempore Alexander Rex congregauit multas naues, vt sibi subijceret insulas, & in insula KerWaray, *febre correptus moritur.*

Haraldus filius Godredi Don regis nomen in insulis vsurpauit, omnes principes Haraldi Regis Olauui filij exules fecit, & profugos eius principes, & optimates pro eis constituit.

Anno 1250. *Haraldus filius Godredi Don, vocatus per litteras adijt regem NorWegiæ, qui detinuit illũ in carcere, quod regnum iniuste occupasset. Eodem anno applicuerunt apud* RoghalWaht *Magnus Olauui filius, & Ioãnes filius Dugaldi, qui regem se nominabat, sed Mannenses ægre ferentes quod Magnus non nominaretur, repulerunt eos à littore suo, quorum multi naufragio perierunt.*

Anno 1252. *venit Magnus Olauui filius ad Manniam, & constitutus est rex: sequenti anno profectus est ad regem Nor*Wegiæ *& mansit ibi per annum.*

Anno 1254. *Haco rex NorWegiæ constituit Magnum filium Olauui regem insularum, & confirmauit eas sibi, hæredibus suis, & nominatim Haraldo fratri eius.*

Anno 1256. *Magnus rex Manniæ profectus in Angliam, fit miles à rege Angliæ.*

1257. *Ecclesia S. Mariæ de* Russin *dedicata est à Richardo Soderensi.*

Anno 1260. *Haco rex NorWegiæ venit ad partes Scotiæ, et nihil expediens, versus ad Orcades ibi apud* KirkWas *moritur, & sepultus est* Bergæ.

Anno 1265. *obijt Magnus filius Olauui rex Manniæ et insularum apud castellum de* Russin, *& sepultus in ecclesia S. Mariæ de* Russin.

1266. *Translatum est regnum insularum propter Alexandrum regem Scotorum.*

Quæ sequuntur alio charactere, & recentiore descripta sunt.

Anno 1270. *die* 7. *Octob. classis Alexandri regis Scotorum applicuit apud* Roghalwath, *& sequenti die ante solis ortum commissum est prælium inter Mannenses, & Scotos, & ceciderunt* 535. *Mannensium: vnde quidam versificator:*

L. dies, X. ter, & penta duo cecidere,
Mannica gens de te, damna futura caue?

Anno 1313. *Robertus Rex Scotorum obsedit castrum de Russin, quod Dingavvi Dovvyl tenuit contra eum, sed tandem rex castrum cepit.*

1316. *Die Ascensionis, Richardus* le Mandeuile, *& fratres eius cum magnatibus aliis, Hiberniæ applicuerunt apud Ramaldvvath, petentes sibi victualia, & argentum ministrari, quod deprædati erant per hostes super eos continue debellantes. Cum Communitas respondisset se nihil velle dare, processerunt contra Mannenses cum duabus turmis quousq; venerunt sub latere montis* VVarthfel, *in campo vbi manebat Ioannes* Mandeuile, *& ibi commisso prælio deuicerunt Hibernici Mannenses, spoliauerunt insulam, & abbatiam de Russin, & cum per mensem insula perendinassent, impletis nauibus ad propria sunt reuersi.*

Hactenus è libro illo antiquo.

Finis Chronici Regum Manniæ.

Sequen-

Sequentis historiæ seriem nunc ex alijs attexam.

VM Scotus non sine cæde rerum in Mãnia potitus esset, Maria Reginaldi vltimi filia litem de Insula intendit coram Rege Angliæ, sed responsum tulit vt à Scoto peteret, quod ille tunc temporis Insulam tenuit; huiusq; ex filio nepos Ioannes VValdebeof (nupta enim fuit Maria in familiam de VValdebeofe) ius auitum persequutus est in Parlamento anno Edvvardi primi tricesimo tertio, coram Angliæ rege tanquàm superiore Domino regni Scotiæ, sed quod ille iure non potuit Guilielmo de *Monteacuto* Eques affinis eius, (erat enim è Mannensium Regum familia oriundus,) armis obtinuit. Tumultuaria enim Anglorum manu Scotos omnes Insula exturbauit: sed cum ille ad hoc bellum, magnum æs alienum conflasset, nec vnde nomina dissolueret, haberet; Antonio Becco Episcopo Dunelmensi, & Patriarchæ Hierosolymitano in VII. annos oppignorauit, & vsum fructum legauit. Inde ad Guilielmum de *Monteacuto* eius filium Sarisburiæ iam Comitem creatum redijt, qui *Manniam cum corona Anno Domini* 1393. (vt habet VValsinghamus) Guilielmo Scrope grandi pecunia vendidit, quo ob læsam maiestatem capite mulctato & bonis publicatis, Mannia in Henrici Quarti Regis Angliæ ius deuenit, qui primum hanc insulam (vt aiunt) Henrico Percio Northumbriæ Comiti assignauit, ea lege vt ipse posterique cùm Reges Angliæ inaugurarentur, præferrent ensem quo Henricus ille cinctus esset, cum Angliam redux adiret, vulgo *Lancastersvvord.* Verum illo ciuili bello interfecto, Ioanni Stanleio contulit, cuius posteri Comitatus Derbiæ titulo insigniti, etiamnum tenent, & Manniæ reguli appellantur.

Arran. Hinc ad Nouantum Promontorium nisi exiguæ, planè nullæ occurrunt insulæ; sed hoc superato, in GLOTTA æstuario, siue *Dunbritton Frith*, GLOTTA insula eminet, cuius meminit Antoninus; nunc Scotis *Arran*, vnde Comites Arraniæ in Scotia, & huic vicina est quæ olim Rothesia, nunc *Buthe*, à sacra cellula quam Brendanus posuit, (sic enim cellula Scoticè dicitur,) cui vt ferunt, SteWarti Scotorum reges suam originem debent. Inde *Hellan*, olim *Hellan LeneoW*, id est, vt interpretatur I. Fordonus, Sanctorum insula, & *Hellan Tinoc*, id est, Insula Porcorum in eodem sinu conspiciuntur.

Hebrides. Scottish, or VVesterne Iles. Extra sinum confertissimæ iacent Insulæ, XLIIII. vulgus numerat, quas Scoti *Westerne Iles*, id est, Occiduæ Insulæ, superiores scriptores HEBRIDES, sed Ethicus antiquus Beteoricas, & Gyraldus alibi *Inchades*, & *Laucades*, Plinius, Solinus, & Ptolemæus EBVDAS, & Ἔβουδαι, appellant. Nominis rationem elicere non possum, nisi ita dictas existimem, quod fruges hîc non prouenerint: prodit enim Solinus harum incolas fruges nescire, & pisce tantum lacteq; viuere, & *Eb eid* Britannicè sine frugibus sonat. Harum triginta esse Plinius scripsit, sed quinq; per-

Ricina. censet Ptolemæus. Prima RICINA est, Plinio RICNEA,

Racline. Antonino RIDVNA, nunc *Racline*, & *Rielina* in Antonino legendum puto, *cl* in *d* coniuncto temone facile transit. Insula hęc parua est obiecta Hiberniæ, antiquis nota, quod ipso freto inter Hiberniam & Scotiam interponatur, nullo nomine hodie celebris, quam Scoto-hibernicorum strage, qui subinde hinc ab Anglis exturbati fuerunt. Proxima EPIDIVM est, quæ ex nomine, Epidiorum promontorio, & littori adiecisse conijcerem cum optimo Geogra-

Yla. pho Ge. Mercatore. Cumque in eo situ *Ila* Insula satis ampla, & campestri planitie ferax, quæ *Mac Conelli* possessio, conspicitur, hanc fuisse Epidium, aut Epidiorum insulam dicam; nam Ἐπιδίων alicubi legitur. Inter hanc & Scotiam

Iona. *Iona* interiacet, Bedæ *Hy* & *Hu*, à Pictis Scotorum Monachis donata ob propagatum inter eos Euágelium, vbi mona-

naste-

nasterium Regum Scotiæ sepultura, & sanctorum virorũ frequentia celebre: inter quos Columba Pictorum Apostolus, primę notę fuit, à cuius cella insula etiam *Columbkill* appellatur, vti & vir ipse composito nomine *Columbkill* dictus fuit, testante Beda. Hic demum Episcopalis sedes constituta erat in *Sodore* viculo, vnde insulæ omnes *Sodorenses* etiam appellatæ fuerunt, quod in eius diœcesi censentur. *Episcopus Sodorensis.*

Inde MALEOS est Ptolemæi, nunc *Mula*, cuius Plinius videtur meminisse; cum inquit *Reliquarum Mella* XXV. *mill. pass. amplior proditur.* Sic enim antiquissima Plinij æditio Venetijs concipit, vbi vulgatis legitur, *Reliquarum nulla.* *Maleos. Mula.*

HEBVDA Orientalior nunc *Skie*, deinde Scotiæ littori lõgè obtenditur, & HEBVDA Occidentalior magis in Oceanum diuergens, nunc *Levves*, cui præest *Mac Cloyd*, & in antiquo Manniæ libro, *Lodhus* dicitur, monticulis prærupta, saxosa, & raro cultore; sed omnium amplissima, à qua exiguo Euripo *Eust* disiungitur. Cæteræ præter Hyrtham ignobiles sunt, aut saxis asperæ, aut cautibus inuiæ, & vix virenti cespite vestitæ, has tamen omnes velut imperij sui firmamentum numerata pecunia à Norvvegis (vt diximus) coëmerunt Scoti, etsi minimum inde fructum percipiant, cum incolæ, antiqui scilicet Scoti, siue Hibernici, homines erectis animis, & proiecta audacia legum seueritate, & iudiciorum metu se illigari non patiatur. Quod verò ad mores, cultum, & linguam spectat, à siluestribus illis Hibernicis, de quibus egimus, ne tantillum discrepant, vt facile vnam eandemq; esse gentem cognoscamus. *Hebuda. Levves. Eust. Hirth.*

Ab Hebudibus ad Ortum æstiuum, si littora legas, ORCADES demum videas, nunc *Orkney*, XXX. plus minus insulas interfuso Oceano discretas, quas ita appellat antiqua quædam membrana, quasi *Argath*, id est, vt ibi interpretatur, supra Getas: malim supra *Cath*: obiacet enim *Cath* regioni Scotiæ, quam ob promontorium *Cathnesse* nunc appellitant, cuius incolas Carini, pro Cathini perperam Ptolemæo nominari videntur. Solini ætate homine vocarunt, & vinceis herbeis inhorruerunt; nunc verò *Orcades. Orkney.*

cultæ ſunt, ſed ſine ſiluis, hordei ſatis feraces, tritici, & arborum omnino indigæ. Ex his Pomonia Epiſcopali cathedra celebris, primaria eſt; à Solino POMONA *diutina* ob diei prolixitatem vocata, hodie *Mainland* incolis, quaſi continens eſſet, Sede Epiſcopali in *Kirkvvale* oppidulo, & duobus caſtris ornata, ſtanniq;, & plumbi ferax, OCETIS etiam inter has à Ptolemæo recenſetur, quam *Hethy* nunc dici coniectamus. An vero *Hey*, quæ inter has numeratur Plinij DVMNAM dicam, nondum ſtatui. Certe ſi non ſit, malim *Faire Yle*, i. *inſula pulchra*, cuius oppidum quod habet vnicum *Dumo* dicitur, Dumnam exiſtimare, quam cum Becano *VVardhuys* in Lappelandia cenſere. Iul. Agricola claſſe primus Britanniam circumuectus, Orcadas ad id tempus incognitas inuenit, domuitque; tantum abeſt vt Claudius deuicerit, (quod Hieronymi Chronicis aſſeritur,) vt Hadriani tempore Iuuenalis cecinerit:

Pomona. *Ocetis.* *Dumna.*

——arma quid vltra
Littora Iuuernæ promouimus, & modo captas
Orcades, & minima contentos nocte Britannos?

Deinde verò cum Romanorum concideret in Britannia imperium, Pictorum ſedes fuerunt, & Claudianus poeticè luſit;

Maduerunt Saxone fuſo, Orcades.

Nennius etiam prodit, Octham & Ebiſſum Saxones, qui Britannis meruerunt, cum XL. *Cyulis*, id eſt, Myoparonibus circa Pictos nauigaſſe, & Orcades deuaſtaſſe. Poſtea in Norvvegorum poteſtatem & Danorum deuenerunt, vnde Gothicè loquuntur incolæ, & demum Chriſtiernus Danus pacta pecunia, anno 1472. omne ius ſuum in Scotum tranſtulit.

Vltra Orcades, & ſupra Britanniam, antiquus ille in Horatium Commentator, Fortunatas inſulas locat, vbi nullos niſi pios & iuſtos habitare ſcripſerunt, ſuiſque carminibus loci amœnitatem & fertilitatem celebrant Græci, Elyſios campos appellantes. Sed de his Fortunatis inſulis aliud fabuloſi Græculi Iſacii Tzetzis ex ſuis ad Lycophronem

Inſulæ Fortunatæ.

nem

nem notis (si placet,) accipe: *In Oceano est Britannia Insula inter Occidentalem Britanniam, & Thulem Ortum spectantem: illuc aiunt mortuorum animas transportari. nam in littore Oceani, in quo est Britannia insula, piscatores habitant subditi quidem Francis, tributum verò illis non pendentes; eo quod transmittant mortuorum animas, vt aiunt. Illi enim discedentes, domi circa vesperam dormiunt, pulsantes verò paulo post, quosdam in ianua sentiunt, & vocem audiunt illos ad opus vocantem. Surgentes porrò, ad littus accedunt, ignorantes quæ illos ducat necessitas, videntq; naues præparatas, sed non suas & vacuas hominibus, quas ingressi remos mouent, & pondus nauium sentiunt, ac si hominibus onerata essent, sed neminem vident. Impetu deinde vno in Britanniam insulam perueniunt, quum vix aliàs suis nauibus vsi, vnius noctis & diei nauigatione illuc perueniunt. Quum verò in insulam peruenerint, rursus neminem vident, sed vocem audiunt recipientium illos qui in nauibus sunt, illosq; numerantiũ ex genere patris ac matris, præterea secundum dignitatem, artem, & nomen singulos vocantium. Cæterum illi exonerata naue, rursus vno impetu domum reuertuntur. Hinc multi existimant ibi esse Beatorum insulas.* E versione B. Bertrandi.

Quinque dierum & noctium nauigatione ab Orcadibus THVLE à Solino statuitur. Insula si qua alia Poëtis celebratissima, cum disiunctissimum aliquid innuerent, quasi totius orbis remotissima; hinc Virgilius: *Tibi seruiat vltima Thule.* Seneca, *Terrarum vltima Thule.* Claudianus, *Thulem procul axe remotam.* & alibi, *Ratibus imperuia Thule.* Statius, *Ignotam vincere Thulem*, vt cætera omittam. Hoc tamen adnotasse liceat Thulem pro Britannia à Statio illo istis in versibus vsurpari: Thule. Thule pro Britannia.

Cærulus haud aliter cum dimicat incola Thules,
Agmina falcifero circumuenit acta couino.

Et pro remotissima quaq; regione in illo Iuuenalis,

De conducendo loquitur iam Rhetore Thule.

Nomen traxisse scribit Suidas & Thule Rege Ægyptio, Isidorus à Sole, Reynerus Reineccius à Saxonica dictione

Tell, i. *limes* quasi Septentrionis & Occidentis limes fuerit. Verum-enim-vero an Thule aliqua fuerit, dubitat Sinesius, & nusquam comparere scribit Gyraldus noster, ancipitiq; de ea sententia distrahuntur doctiores. Pleriq *Islandiam* cœlo rigenti & perpetua hyeme damnatam Thulen olim vocatam asseruerunt; his tamen Saxo Grammaticus, Crantzius, Mylius, Iouius, Peucerus refragantur. At si verum sit quod doctissimus Caspar Peucerus libro de Terræ dimensione retulit, Schetlandiam nautis *Thilensell* vocari, (nec eius fidem imminuere ausim,) sane Thule inuenta, & res iam tandem confecta. Hæc enim Schetlandia est insula alijs exiguis coronata sub imperio Scoti, frigore obrigens, & vndique procellis exposita; cuius incolis, perinde vt Islandiæ, piscis exsiccatus & contusus pro farre est. Et quanquam huic Polus Arcticus non ita attollitur, vt diem perpetuum VI. menses habeat, quod de Thule Pitheas Massiliensis à Strabone iuste notatus finxit: nec enim hoc Islandiæ ipsi contingit, vbi perpetua quasi hyems, & fere rigor intolerabilis sedet: vt *Schetlandiam* tamen Thulem existimem facit primus situs apud Ptolemæum: LXIII. enim grad. ab Æquinoctiali definita est, vt apud illum Thule, tum quod inter Normanniam, siue Norvvegiam, & Scotiam interiacet, vbi Saxo Grammaticus Thulen ponit, inde quod bidui nauigatione à Calidoniæ promontorio, siue *Cathnes* abest, qua distantia Thulem ponit Solinus. Postremo, quod Bergarum Norvvegiæ littori apposita sit, quo loci Thulem posuit Mela, apud quem *Belgarum littori*, corrupte legitur, pro Bergarum. *Berga* enim vrbs Norvvegiæ Schetlandiæ obiacet, & Plinius BERGOS hoc tractu nominat, quam non dubito esse regiunculam illam, in qua Bergæ florent, vt *Norvvaye*, Plinij esse NERIGON, nemo inficias ibit. Sed de hac satis si adiungam Festi Auieni è Dionysio de Thule versiculos:

Islandia.

Schetlandia, quæ nonnullis Hetklandia.

Bergos.

Nerigon.

Longa dehinc celeri si quis rate marmora currat,
Inueniat vasto surgentem gurgite Thylen,
Hic cum plaustra poli tangit Phœbeius ignis,

Nocte

Nocte sub inlustri rota solis fomite flagrat
Continuo, clarumq; diem nox æmula ducit.

Supra has insulas mare Pigrum, Concretum, & Glaciale dicitur, quod asperum sit ob glaciei conglomerationes, & vix ratibus peruium. CRONIVM etiam antiquis appellatur à Saturno, quod in insula hîc quapiam Britannica, vt refert Plutarchus, fabulantur Saturnum in profundo pumicis aurei antro dormientem teneri; illi etiam arctissimũ esse somnum à Ioue pro vinculo immissum, aues ambrosiam afferre, cuius odore totus locus fragrat, dæmonas famulos ei multos additos esse, à quibus obseruatur, à quibus ei ministratur, & seruitur. Qua fabella, ni fallor, metallorum venas, quibus Saturnus præest, his insulis latere subindicatur, quæ tamen exercendis fornacibus lignorum inopia damnatæ sunt. *Mare Glaciale siue Cronium.* *Saturnus captiuus.*

Infra verò Thulen ad Austrum, Germanicum mare diffunditur, in quo septem ACMODAS, Mela HÆMODES vocat, spargi Plinius asserit: sed cum has Daniæ constet esse insulas in sinu Codano, *Lelant*, *Fuynen*, *Laglant*, *Muen*, *Falstor*, *Leyland*, *&* *Femerem*, non est cur illis immorer, vti nec in GLESSARIA, siue ELECTRIDA, sic dicta, ob electrum ibi è mari eiectum, quod Sotacus credidit ex arboribus in Britannia effluere: sed cum Germani antiqui electra *Glesse* vocarint, *Lesse* insulam ad *Scagen* Daniæ Promontorium, Glessariam olim dictam fuisse cum eruditissimo viro Erasmo, Michaële Læto existimo. *Acmoda.* *Glessaria.*

In ipso autem mari Germanico, quæ Britanniam alluit, paucæ comparent insulæ, nisi quæ sunt in freto Edenburgensi, *May* scilicet *Bass*, *Keth*, & *Inche Colme*, id est, Columbæ insula. In Northumbriæ littore, Lindi fluuio vna obiecta est *Lindisfarne*, Britannis *Inis Medicante*, quæ vt Bedam audias, *accedente, & recedente reumate, id est, æstu, bis quotidie instar insulæ maris circumluitur vndis, bis renudato littore contigua terræ redditur.* In hac Aidanus Scotus sedem Episcopalem constituit, quæ tandem irruentibus Danis, Dunelmum translata fuit. Hæc tamen ob *Holy Iland.*

ſanctos ibi ſepultos, *Haly Iland*, Anglis vocatur. De qua Alcuinus in Epiſtola ad Egelredum Northumbriæ regem: *Locus omnibus in Britannia venerabilior Paganis gentibus datur ad deprædandum, & vbi primùm poſt diſceſſum S. Paulini ab Eboraco Chriſtiana religio in noſtra gente ſumpſit exordium, ibi miſeriæ & calamitatis ſumpſit initium.* Inde *Farne* conſpicitur cui aliæ maiores, ſed ſine cultura, adiacent inſulæ. In hac Cuthbertus ille Diuus tutelaris Borealium Anglorum, vt Deo vacaret, *condidit*, (vt inquit in eius vita Beda,) *ciuitatem ſuo aptam imperio, & domos in hac ciuitate cõgruas erexit. Erat enim ædificium ſitu penè rotundum à muro vſq; ad murum menſura quatuor, vel quinque perticarum diſtentum. Murus ipſe deforis altior longitudine ſtantis hominis: nam intrinſecus immanem cædendo rupem multo illum fecit altiorem, quatenus ad cohibendam oculorum, ſiue cogitationum laſciuiam ſufficeret.*

Farne yle.

Poſt has, Coquedi inſula, vulgò *Coquet*, Coquedi fluminis oſtio præiacet carbone foſſili ſatis fœcunda. Nec plures hoc tractu eminent inſulæ, ſed è regione, *Saxonum inſulæ*, nunc *Heilichlant*, id eſt, inſula ſacra, & multa perpetua quaſi ſerie Friſiæ Orientali, & Occidentali prætexuntur, inter quas Romanis armis notiſſima erat, quæ Straboni BIRCHANIS, Plinio BVRCHANA, & FABARIA Romanis, à frugis ſimilitudine ſponte prouenientis, quam (vt obiter reſtituam, quamuis ad inſtitutum non ſpectet,) *Borkun* eſſe Amiſiæ oſtio obiectam, nomen ipſum loquitur. Inferius ad Hollandiæ littus qua Rhenus ſe olim exonerauit, fluctibus obteguntur Armamentarij antiquiſſimi fundamenta, quæ rarius Oceani inundatione nudata, admirandum venerandæ antiquitatis ſpectaculum, & nobiliſſimam ſubſtructionis formam exhibent, quam elegantiſſimis typis Abrah. Ortelius veteris Geographiæ inſtaurator, & amicus mihi coniunctiſſimus ex ipſo Oceano vindicauit. Huius libentius meminerim, quod Hollandi *Huis te Britten*, id eſt, *domum Britannicam* indigitant, vt ſaltem nomine ſit Britannica. Vt enim in confeſſo eſt C. Caligulam

Saxonum inſulæ.

Birchanis. Lib. 7.

Borkun.

Armamentarium Britannicum in *Hollandiæ littore.*

Britten huis.

lam

lam cum Britanniam cogitaret in ludicra illa expeditione, pro Pharo construxisse, ita Septimum Seuerum vetustate collapsam restituisse antiqua inscriptio ibi effossa testatur; vnde tamen *Britten* dicta fuerit, in coniectura positum. A Britannis, vt nomen sortiatur, probabile est: *Brettam* enim Philip. Melancthonis patriam à Britannis denominari ipse credidit, & *Montes* in Hannonia *Breten* à Britannis dictos fuisse, alibi legimus. Veruntamen, vt cum Plinio loquar, cum ille *Britannicæ herbæ*, quæ Batauiæ peculiaris, nomen miretur, nisi forte confines Oceano Britanniæ propinquę dicauerint: sic ego, cur hæc arx, *Britannica* diceretur, demiror, nisi nostræ Britanniæ oppositæ Batavi consecrarint. Locum in Morinis *Portum Morinorum Britannicum* vocat Plinius, vel quod inde in Britanniam traijcerent, vel quod ex aduerso prospiceret. Quid igitur impedit, quo minus hæc Arx eadem ratione Britãnica appellaretur? Huc enim Britannos sæpe appulisse, & hinc è Germania in Britanniam traiectum fuisse nemo diffiteri possit, cum Zosimus Oceanum inter Britanniam, & hoc Rheni ostium interfusum, 900. stadijs tanquam vsitatum traiectum dimensus fuerit, scripseritque annonam è Britannia ad hunc locum subuehi solere, & inde fluuialibus nauigijs aduerso Rheno ad Romanorum castra distrahi: cum Iulianus Aug. *horrea extrueret*, vt inquit Marcellinus, *vbi condi posset annona à Britannis sueta transferri*. Quo tempore hoc armamentarium in horreum conuersum, & ex Britannica annona, *Britannicum* appellatum videatur, eoque magis quod in Hollandiæ monimentis *Britenburg* concipitur. Illa enim ætas castra opportuna, & annonæ copia referta, *Burgos*, vt est in Burgundionum historia, vocauit. Quid (vt hac in re, quæ tam multos incertat, coniectura contexam) si Britanni hoc occupauerint, & suo nomini adoptauerint, quum Magnum Maximum, quem alij Clementem Maximum nominant, purpura contra Gratianum induerint? Ille enim ad hoc Rheni ostium adpulit. Si nec dum hoc Britannicum nomen acceperit, quid si Saxones *Huis te Britten*, voca-

Portus Morinorum Britannicus.

Burgus *quid.*

Zosimus lib. 4.

rint, quod in Britanniam hinc soluerint, cum nostra littora suis *Ciulis*, (sic myoparones vocarunt) infestarent. Saxones enim Batauiam, Salijs Francis expulsis, insedisse docet Zosimus, & inde in Britanniam se infudisse satis clare constat. Quod etiam, vt antea dixi, Dominus Ianus Douza vir vere nobilis & doctissime eruditus in sua Ode Lugdunensi innuit. Audi tamen, ne in Britannicam gloriam effusior videar, cum doctissim. Batauiæ alumnum Hadr. Iunius Britannicam herbam ad *Britten* suæ gentis vocabulum reuocarit, quod copiose proueniat in cespitibus quos illi *Britten* dicunt, & è quibus contra Oceanum aggeres extruunt: neutiquam absurdum erit, si quis hanc *Huis te Britten* ad eandem originem referat; scilicet ita nuncupatum fuisse, quod contra incursantes vndas oppositis aggerum molibus è cespite, siue *Britten* munita fuerit, quas cum Oceani violentia interscidisset, etiam ædificium depressisse videatur. sed hæc viderint illi qui vim verbi, & loci situm penitius perspiciunt, & mihi ignoscant si in alienam messem hîc falcem immiserim.

Saxones in Hollandia.

Ianus Douza.

In Nomenclatore.

Zeland.

In ea ora Zelandiæ etiam insulæ Scaldi, Mosa, & Oceano circumfusæ sunt, de quibus hoc solum attexam, quod *Valachriæ* nomen (ea inter has prima est) à Wallis nostris enatum conijcit Lemnius Leuinus. E regione Zelandiæ Tamisis nobilissimus Britanniæ flu. in Oceanum illabitur, quo loci duas insulas TOLIAPIN, & CAVNAM, siue CONVENNON locat Ptolemæus. Hæc nondum nomine concessit suo, sed *Canuey* appellatur, Essexiæ littori à *Leigh* ad *Hole hauen* per v. mill. obiecta iacet, cuius aliqua pars ad Collegiatam Westmonasteriensem ecclesiam pertinet. Adeo vero humilis vt sæpe vniuersa inundetur præter editiores tumulos, in quibus tutus est ouibus receptus. Oues enim plus minus 4000. pascit, saporis admodum delicati, quas adolescentulos muliebri officio mulgere, & caseos ouillos conficere in casearijs illis tuguriolis quæ ibi *Wiches* vocant, vidimus. De altera vero Toliapi sententiam subinde muto,

Toliapis.
Caunus.

Canuey.

vt *Sheppey* credam præter situm nihil video. Ea enim satis antiquæ est memoriæ, in scriptoribus nostris *Ouium insula* vbique dicta. Monasteriolum *Mynster* nunc vocant, habuit a Sexburga Ercomberti Cantiani regis vxore anno DCLX. constructum. Nunc autem possessio est clarissimi Equitis, D. Edvvardi Hobæi mihi semper colendi, qui inter pauculos Angliæ nobiles illustre ingenium eruditis studijs excolit. Castellum ad occasum prætendit munitissimum, quod Edvvardus Tertius posuit, & *Kingsborrow*, id est, *Regius Burgus*, dixit, pro quo *Quinborrow* nunc appellatur. Magis ad ortum extra Tamisis ostium Tanato insulæ locus vadosus, arenosus, & nauigantibus insidiosus longè præiacet, quem *Goodvvine sands* vocant, vbi insulam anno 1097. absorptam, quæ Comitis Goodvvini patrimonium erat, produnt annales. Forsan hæc Toliapis, ni malis pro Toliapis, Thanatis legere, & nonnullis exemplaribus Toliatis legitur, de qua in Cantio egimus. Hoc in loco immensa aquarum vastitas ita coarctatur, vt Oceani fauces inter Europæ Continentem & Britanniam non amplius XXX. mill. pass. pateant, quæ angustiæ *Fretum* alijs *Britannicum*, alijs *Gallicum* dicitur, & maris est Britannici limes quod sensum littora, quæ quasi coierant, semouet, & terris vasta æqua portione cedentibus, Britanniam & Gallias ab ortu ad occasum interluit. Ab hoc Britannicum mare incipit, in quo tandem occurrit insula, seu potius peninsula *Selsy*, Saxonicè [*Seolsey*,] i. iuxta Bedam, Insula vitulorum marinorum, siue Phocarum, quas nostra lingua *Seales* vocamus: sed de hac iam ante diximus. Superius VECTA insula iacet, *Guith* Britannis, [*Wuitland*, & *Wicth-Ea*] Saxonibus (Insulam enim [*Ea*] vocarunt) nobis *Wight*, altero latere ad Austrum, altero ad Septentrionem conuerso, XX. mill. pass. inter ortum occasumque lenticulari, siue ouali figura exporrigitur. Occiduo eius angulo *The nedles*, rupes acuminata vnde nomen, & *The Shingelles* præiacent, vti orientali *The Ovvres*, qui omnes scopuli sunt nauigantibus infesti.

Sheppey. Mynster. Quinborovv. Goodvvine sands. *Fretum Britannicum.* *Mare Britannicum.* Seales. *Vecta.* Wight.

Tam modico autem interfluente Euripo *Solent* olim dicto, à Continente Britanniæ auulsa est, vt cohæsisse videatur, vnde Britannicum illud nomen *Guith*, quod diuortium denotat (vt Nennius habet) factum videtur; quemadmodum etiam *Sicilia*, quum ab Italia abrupta, & secta fuerit, Latino vocabulo à secando, vt eruditissimo Iulio Scaligero placet, nomen inuenit. Vnde (saluo semper Criticorum iudicio) apud Senecam in VI. Quæst. Natural. *Ab Italia Sicilia resecta* reponerem, vbi vulgò, *reiecta*, habetur. Ex hac situs vicinitate, & nominis affinitate VECTAM hanc ICTAM esse opinari licet, quæ (vt habet Diodorus Siculus) maris fluxu insula videbatur; at cum refluxisset, exiccato interiecto littore, Britanni prisci curribus eò stannum deuehere solebant, quod in Galliam exportaretur. MICTIM tamen esse Plinij, quæ arcta item cognatione VECTAM attingit, non iudicarim, cum in ea candidum plumbum proueniret, & in hac nulla sit, quod sciam, metalli vena. Terra est bellicosæ gentis altrix, colono admodum grata, lætissimas fruges, & pabula affatim profundit, cuniculis oppleta, oppidis frequens, triginta enim sex oppida, vicos, & castella numerat; Bedæ autem ætate mille ducentarum familiarum censebatur, & quod ad Ecclesiasticam iurisdictionem spectat, Episcopum Wintoniensem, quod ad ciuilem, Comitatum Southantonensem respicit. Incolæ facetè gloriari solebant, quasi reliquis beatiores essent, quod cucullatos monachos, causidicos, & lupos non habuerint. Hanc in Romanorum potestatem redegit Vespasianus, dum priuatus sub Claudio meruit. Ad hanc etiam insulam Alecti classis cum purpuram in Britannia vsurpasset, in speculis, & insidijs collocata Romanorum aduentum præstolabatur, qui tamen nebulæ beneficio hostes prætervecti, littore potiti sunt, & nauibus suis ignes iniecerunt, vt nullæ fugæ præsidium reseruaretur. Saxonum primus Cerdicius iuris sui fecit, concessitque Stuffæ, & Whitgaro, qui Britannicos incolas (pauci enim superfuerunt) ad internecionem sustulerunt in

Guith quid Britannis.

Sicilia à secando.

Icta.

Mictis.

Panegyricus.

Anno Domini 530.

Whitgaraburg, ab eo ſic dicto, nunc *Carbro* contractè vocatur: Inde Wolpherus Merciorum Rex Vectam in ſuam poteſtatem redegit, & Edelwalcho Auſtralium Saxonum Regi, cum Meanuarorum prouincia attribuit. Poſteà Cædwalla Viſiſaxo Edelwalcho illo occiſo, & Aruando inſulæ regulo ſublato, ſuo imperio adiunxit, & tragicâ cæde indigenas omnes occidione ferè occîdit, quartamque partem, terram ſcilicet trecentarum familiarum Wilfrido Epiſcopo attribuit, qui incolas Chriſti ſacramentis primus imbuit. Voto enim rex ille ſe Deo obligârat, vt ſi vinceret, quartam partem regionis Domino daret, quamuis ipſe nondum in Chriſto regeneratus eſſet. Sed militauit Deo noſtro cuncta diſponenti hæc Cædwallæ ſæuitia, & per eius immanem ſæuitiam iudicia ſua iuſta diuinum numen exercuit. Hoc enim bello cùm impiæ ſuperſtitionis caligo qua ante immerſa erat hæc inſula, fugata eſt, tùm Chriſtianæ religionis ſol ſimul illuxit: & poſtquam omnes Britanniarum prouinciæ fidem Chriſti (vt inquit Beda) ſuſcepiſſent, ſuſcepit & hæc inſula Vecta. Recentiorem hiſtoriam, qui à Normannorum aduentu tenuerunt, & quâ ratione à Ripariis, & Magnauillis ad Reges deuenit, en tibi noſtri Lelandi verbis & fide: *Baldwinus de Betona ſic forſitan à natali ſolo dictus, Comes erat Vectæ, qui beneficio Richardi regis in vxorem duxit filiam & hæredem Guilielmi Comitis Vectæ, ac Holderneſſiæ: quo titulo multum ei acceſſiſſet ad dignitatis cumulum, ſi prolem de ea ſuſcepiſſet. Duxerat ante Baldwinus Vectanus in vxorem Ioannam filiam, & hæredem Guilielmi Vernonii Comitis Deuoniæ: quo coniugio auctus eſt altero Comitis honore. Mortuo Baldwino, eius vxor filia Guilielmi Groſſi Comitis Albemarlæ, ſecundò nupſit Magnouillano, vulgo Mandeuile. Tertiò etiam nupſit Guilielmo de Fortibus. Ditio Albemarlæ, Vectæ, & Deuoniæ ad hos Fortios peruenit, & honos vterque in Iſabella Fortia ceſſauit. Rex Eadwardus, ſi rectè memini, Tertius precibus, & precio ita per interpretes cum Iſabella egit, vt hæc viuens ius omne ſuum de Vecta Inſula illi perpetuò remitteret.* Sed hæc Lelan-

dus quasi per transennam vidit, vt D.R. Glouerus, siue Somersettus qui antiquitatis Genealógicæ quasi solem in manibus gestat, me è libro vetusto monasterii de *Carbro* dum hæc scriberem docuit: *Vt enim* (inquit liber ille) *Guilielmus Bastardus conquisiuit Angliam, ita Guilielmus filius Osberni* (qui eius Mareschallus, & Comes Herefordiæ) *Vectam insulam conquisiuit*, primúsque Vectæ Dominus erat: sed breui interiecto tempore, ad eius affinem B. de *Reduers*, siue *Ripariis* deuoluta erat huius insulæ hæreditas, atque per eos in familiam illam Fortiam, siue de *Fortibus* tandem deuenit, & inde in sacrum patrimonium, siue *Domanium* (vt vocant) regium. Legitur tamen in Chronico Tevvkesburiensi, *Henricus Comes de VVaruvic à Rege Henrico Sexto cui charissimus erat, coronatus est in Regem de VVight, & postea nominatus primus Comes totius Angliæ.* Sed cum illo nouus hic & insolitus titulus omninò euanuit. De Portlandia quæ nunc non insula, sed continenti annectitur, iam antea in Durotrigibus diximus.

Hinc ad oppositum Galliæ littus traiiciam, vbi à *Beerfleet* Normanniæ, ad medium vsque canalem mare scopulis, & cautibus quasi constratum esse affirmant nautæ; inter quas Guilielmus Henrici Primi filius Angliæ, & Normanniæ hæres dum è Normannia in Anglia transmitteret, anno Salutis 1120. luctuoso naufragio cùm sorore, fratre notho, & aliis submersus erat. Vnde eius seculo Poëta:

Filii Henrici Primi submersi.

Funus plangendum, priuat lapis æquoris vnus,
Et ratis vna suo principe regna duo.

Aliúsque eodem tempore hæc carmina de illo naufragio procudit:

Dum Normannigenæ Gallis claris superatis,
Anglica regna petunt, obstitit ipse Deus:
Aspera nam fragili dum sulcant æquora cymba
Intulit excito nubila densa mari.
Dúmque vagi cæco rapiuntur tramite nautæ,
Ruperunt imas abdita saxa rates:
Sic mare dum superans tabulata per vltima serpit
Mersit rege satos, occidit orbis honos.

Magis

Magis ad occaſum nonnullæ inſulæ Gallicæ prætentæ, Anglici tamen iuris in alto apparent: primúmque Normanniæ, ſiue Lexobiorum littori quos Britanni noſtri *Lettavv*, quaſi littorales vocant, CÆSAREA ab Antonino memorata adiacet, quam Galli nunc ita contraxerunt, vt *Cæſaris Burgum* in Normannia, & Hiſpani *Cæſaraguſtam* in Hiſpania: *Gerſey* enim illi indigitant, vt *Cherburgh* pro *Cæſaris burgo*, *Saragoſam* pro *Cæſarauguſta* dicunt. In hanc olim damnati relegabantur: Prætextatus enim Epiſcopus Rothomagenſis huc relegatus erat, Papiriúſque Maſſonius *Inſulam littoris Conſtantini* vocat, quòd Conſtantiæ antiquæ vrbi obiacet, quæ Ammiano CASTRA CONSTANTIA dici videantur, & ſuperioribus ſeculis *Moritonium*. Scribit enim Henricus Montenſis, *Comes Moritonii*, id eſt, *Conſtantiarum*. Inſula hæc triginta plùs minùs mill. paſſ. ambitu colligit, cautibus, & breuibus (quæ vadoſa ſunt loca nauigantibus inſidioſa) defenſa. Terra ſatis fertilis, variis frugibus & gregibus abundat, oues habet multas, & ex iis plurimas quatuor cornibus conſpicuas. Cùm autem exiguum ignis alimentum ferat, pro lignis alga marina (*Vraic* vocant) vtuntur. Quæ Fucus marinus Plinii eſſe iudicatur; adeóque copioſè his ſcopulis prouenit, vt ſiluæ condenſæ eminùs videantur. Hæc ſole ſiccata pro igne eſt, & eius cinere tanquam marga, & terræ adipe agros veruactáque lætificant, vberrimóſque faciunt. Villis frequens eſt, parœciis duodecim exornata & caſtro munitiſſimo *Montorguel* colli impoſito tuta, cui pro Anglis præfectus conſtitutus qui vniuerſæ inſulæ præeſt, quo munere nunc magna cùm laude fungitur honoratiſſimus Eques Aimulius PoWlet vir fide, pietate, & cura in maximis Reipub. negotiis ſpectatiſſimus; cuius prudentia & diligentia inſula ſe & cultiorem, & lætiorem eſſe iam agnoſcit. Viginti hinc milliaribus ad occaſum æſtiuum altera abeſt inſula, quæ Antonino SARNIA, nobis hodiè *Garnſey* appellata, cytharæ quaſi forma ab ortu in occaſum proiecta, Cæſareæ quam dixi, nec magnitudine,

Cæſarea. Gerſey. *Ado.* *Caſtra Conſtantia.* *Moritonium.* *Vraic.* *Sarnia.* Garnſey.

nec fæcunditate adæquanda; parœcias enim tantum decem habet. In hoc tamen præferenda, quod nihil venenosum, vt illa, alat. Naturæ munimentis tutior, vtique præruptâ cautium corona quoque redimita, inter quas

Smiris lapis. Smiris lapis durissimus, & asperrimus reperitur (nos *Emerill* vocamus) quo gemmarii lapides expurgant, scinduntque, & vitriarii vitrum diffindunt. Portus etiam commoditate mercatorumque commeatu multò est celebrior. In extrema enim ferè ad ortum parte, sed australi latere, lunato sinu portus admittitur, cui adsidet oppidulum

Portus S. Petri. *S. Petri*, longa platea, & angusta productum, bellico apparatu plenum, & mercatoribus cùm bellum ingruit,

Libertas tempore belli. frequentissimum. Veteri etenim Regum Angliæ priuilegio perpetuæ hîc sunt quasi induciæ, & Gallis aliisq;, quamuis bellum exardescat, vltrò citróque huc sine periculo venire, & commercia securè exercere licet. Portus aditus

Castle Cornett. vtrinque castris munitur, ad sinistram vetus est castellum, ad dextram alterum (*Cornett* vocant) è regione eminet in rupe satis ædita, & mari circumflua. Quod regnante Maria, Leonardus Chamberlan Eques auratus, & insulæ præfectus nouis operibus firmauit. Hîc enim plerumque agit insulæ præfectus & milites præsidiarii qui Gallos & fœminas nullo modo ingredi patientur. Vtraque insula multiplici hortorum viriditate, & pomariis ridet, vnde vino è pomis factitio (*Siseram* aliqui vocant, nos *Sidre*,) plerumque vtuntur. Incolæ vtrobique sunt origine vel Normannici, vel Britones, Gallicéque loquuntur. Vtrobi-

Vraic. que *Vraic* illa pro ignis est fomento, vel fossiles ex Anglia carbones, & piscium vtrobique maxima multitudo. Spe-

Normannia amissa. ctarunt olim hæ insulæ cum aliis circumuicinis ad Normanniam, sed cum Henricus noster primus Robertum fratrem anno Christi 1108. debellasset, Normanniam & has insulas Angliæ regno adiunxit, ex quo tempore An-

1259. gliæ firma fide adhæserunt, licèt Gallus (proscripto Ioanne nostro) Normanniam occupauerit, & Henricus Tertius suo in Normannia iure pacta pecuniæ summa, & A-

quitaniæ

quitaniæ possessione, cesserit. Quod ad rem ecclesiasticam pertinet, Episcopo Constantiensi in Normannia paruerunt, donec ille nostra memoria Pontificis Rom. in Anglia authoritatem (quod Episcopi nostri faciunt) abiurare recusarit. Iam inde Wintoniensi Episcopo subesse dignoscuntur. De *Serke* insula modica, quæ illis interiacet, rupium præcipitiis circumuallata, de *Alderney* quæ aliquanto maior ecclesiolam, & octoginta ædes habet, de *Arme*, & scopulosa illa cautium eminentia, quæ *Quasquettes* vocantur, cùm ab antiquis scriptoribus non memorentur, non est cur ego pluribus loquar.

Eodem inde littore LIGA Antonini eminet, quæ superstite nomine etiamnum nunc *Ligon* dicitur. Tum septem insulę sternuntur SIADÆ Antonino, à numero, *Saith* enim septem Britannicâ linguâ sonat, Gallis hodie *Leset Ysles*. Has Siadas enim existimo *Hiadatas* corruptè apud Strabonem appellari: ab his enim, vt inquit ille, minor est quàm diurnus in Britanniam nostram cursus. A Siadis ad BARSAM, cuius etiam meminit Antoninus, VII. intersunt stadia, Gallis *Ysle de Bas*, Anglis *Basepole*, *Bas* enim quod minùs profundum, Britanni vocant, & ex bolide demissa in minorem altitudinem, mare hoc loci subsidere nautæ deprehendunt. Vix enim septem vel octo cubitis depressum est, cum per reliquum littus 12. 18, 20. cubit. mare altum sit, vt in chartis Hydrographicis videre est. Inter has tamen insulas & *Foy*, CornWalliæ mare hoc nostrum Britannicum in maximam deprimi altitudinem obseruarunt nautæ, quam 116. plùs minùs vlnis in canali commensurant. Hinc ad Britanniæ nostræ oras iam transmittam, & oram legens, *Ideston*, *Moushole*, *Long shippes* scopulos potiùs infames quàm insulas præteruectus, ad extremum CornWalliæ promontorium LISSIAM Antonini conspicio, nunc *LethoWsoW* vicinis, aliis verò *The gulfe*, id est, si interpreteris, vorago, quæ tantùm recedente æstu nudata apparet. Hanc Lissiam antiquorum existimo, quòd *Lis* idem significat, vt accepi, apud nostros

Liga. Siada. Setyles. *Barsa.* Basepole. Speculum Oceani. Mare Britannicum vbi altissimum. *Lissia.* The gulfe.

Britannos. *Liso* enim vasto cum murmure sonum edere, cuiusmodi in vorticosis locis audiuntur, & eo loci Oceani fluxus & in Boream, & Orientem magno cum fremitu eluctatur inter CornWalliam & insulas coarctatus, quas SIGDELES Antoninus, SILLINAS Sulpicius, SILVRAS Solinus, *Silly* Angli, *Sorlings* nautæ Belgici, HESPERIDAS & CASSITERIDES antiqui Græci vocârunt. *Hesperidas* enim dixit Dionysius Alexandrinus, ab occidentali situ. Et *Ostrimydes* Festus Auienus in *Oris maritimis*, de quibus hæc carmina intexit:

In quo insulæ sese exerunt Oestrymides
Laxè iacentes, & metallo diuites
Stanni atque plumbi: multa vis hîc gentis est
Superbus animus, efficax solertia,
Negotiandi cura iugis omnibus
Non usque, nauibus turbidum latè fretum
Et belluosi gurgitem Oceani secant;
Non hi carinas quippe pinu texere
Fecere remos non abiete, ut usus est,
Curuant phasello: sed rei ad miraculum
Nauigia iunctis semper aptant pellibus,
Corioque vastum sæpe percurrunt salum.
Est posteà,
Tartesiisque in terminos Oestrumnidum
Negotiandi mos erat, Carthaginis
Etiam colonis.

Cassiterides verò cæteri Græci à stanno, quemadmodum & apud Drangos Asię, à stanno locum quendam CASSITERON vocat Strabo, & insulam in mari Indico CASSITERAM etiam à stanno dictam fuisse è Dionysio memorat in Vrbibus Stephanus. MICTIN autem illam quam sex dierum nauigatione introrsum à Britannia abesse, & candidum plumbum proferre è Timęo scribit Plinius, inter has fuisse vix ausim affirmare. Non me tamen latet eruditissimum Hermolaum Barbarum pro *Mictim*, *Mitterim* in manu-

manuſcriptis codicibus legiſſe, & pro *Mitterim*, Cattiterim legere. Quod autem has eſſe CASSITERIDAS toties quæſitas dixerim, facit antiquorum authoritas, ipſarúmq; ſitus, & ſtanni venæ. *Artabris* (inquit Strabo) *quibus Britanniæ Occidentales partes è regione adiacent, ad Aquilonem opponuntur inſulæ, quas Caſſiteridas appellant, quodammodo in Britannico climate conſtitutæ.* Et alibi: *Amplius eſt mare inter Hiſpaniam, & Caſſiteridas, quàm à Caſſiteridis ad Britanniam interiectum. Aduerſus Celtiberiæ latus ſpectant Caſſiterides*, inquit Solinus. Diodorus Siculus: *In inſulis Oceano Ibero proximis, quæ à ſtanno Caſſiterides nominantur.* Euſtathius, *Caſſiterides inſulæ decem ſunt contiguæ ad Arctum.* Cùm verò hæ Sillinæ Artabris, id eſt, Gallitiæ in Hiſpania oppoſitæ ſint, cùm ab illis in Aquilonem ad amuſſim vergant, cùm in Britannico climate conſtituantur, cùm Celtiberię latus ſpectent, cùm longè ampliori mari ab Hiſpania, quàm à Britannia diſiungãtur, cùm ſint Oceano Ibero proximæ, cùm contiguæ ſunt ad Arctum, & melioris notę tantummodò decem numerentur, ſcilicet *Sancta Mariæ, Annoth, Agnes, Sampſon, Silly, Breſar, Ruſco*, ſiue *TriſcraW, S. Helenæ, S. Martini, Arthur*; & quod caput eſt, cùm Stanni venas habeant, vt nullę aliæ hoc tractu inſulę; & à fodinis duę minores *MinanWitham, & Minuiſiſand*, nomẽ duxiſſe videantur: malim ego has Caſſiteridas exiſtimare, quam vel *Aſores* quæ nimis in occaſum prouectæ ſunt, aut *Biſargo*, neſcio quam cum Oliuario, aut iam depreſſas latere cum *Gemma* Friſio opinari. Quòd verò Herodotus has non nouerit, neutiquam mirandum eſt; fatetur enim ipſe ſe pro comperto nihil habere, quod de Europę extremis referat; primùm tamen plumbum in Gręciam hinc delatum erat. Plumbũ (inquit Plinius lib. 8. cap. de rerum inuentoribus) è Caſſiteride inſula primus apportauit Midacritus. Sed ad *Silly*. Inſulę verò hoc nomine inſigniuntur plùs minùs centũ quadraginta quinq; gramine veſtitę pręter horrẽtes rupes, & ſaxa eminẽtia innumera. Frumẽto nonnullæ ſatis feraces, cæterùm omnes cuniculis, gruibus, cygnis, ardeis &

marinis auibus abundant. Omnium maxima est quæ à *S. Maria* nomen habet, castrum habet & præsidium militare. *Hæ sunt insulæ illæ quas Fretum turbidum duarum aut trium horarum nauigatione distinguit à Danmoniorum ora, & quarum incolæ custodiunt morem vetustum. Nundinas, & nummum refutant, dant res & accipiunt, mutationibus potiùs, quàm pretiis necessaria parant: Deos percolunt, scientiam futurorum pariter viri, ac fœminæ ostentant*, vt habet Polyhistor. *Melanchlanos* vocat incolas Eustathius, quòd nigris vestibus ad talos vsque demissis induerentur, pectore succincti, & cum virgis ambulantes persimiles Tragicis antiquarum Furiis. Vitáque cedunt (vt habet Sardus) plerumque vita satiati. E rupe enim se proiiciunt in mare felicioris vitæ spe, quod procul dubio Britannicorum Druidum fuit persuasio. Huc etiam damnatos ad metalla relegare solebant Romani Imperatores. *Sulpitius Seuerus.* Maximus enim Augustus cum Priscillanum ob hæreticam prauitatem capitis damnâsset, sectarios eius Instantium Hispanum Episcopum, & Tiberianum publicatis bonis in Syllanas insulas deportari iussit. Contra has ad Gallicum littus Osissimis, *Axantos.* *Vshant.* siue Britanniæ Armoricæ præiacet AXANTOS Plinii, quæ nomine integro etiamnum *Vshant* vocantur, Antonino VXANTISSENA, qua vna dictione, duæ coaluerũt, VXANTIS, scilicet & SENA. Hæc enim insula inferiùs est nunc *Siambis.* *Sayn*, quæ Brestæ obiecta SIAMBIS nonnullis exemplaribus, & *Sounos* corruptè Plinio dicitur, circa quam ab ortu *The Seames mantis.* in occasum plùs minùs septẽ mill. Angl. ꝑcurrunt confertissimi scopuli, potiùs quàm insulę. De hac accipe quod Põponius Mela refert: *Sena Britannico mari Osissimis aduersa littorib. Gallici numinis oraculo insignis est, cuius antistites perpetua virginitate sanctæ numero nouẽ esse tradũtur, Galli Zenas, vel Lenas, vocant* (sic potiùs cum Turnebo lego, quàm Gallicenas) *putantq́, ingeniis singularib. præditas maria ac vẽtos cõcitare carminib. seq́, in quæ velint animalia vertere, sanare quæ apud alios insanabilia sunt, scire ventura, & prædicere*, &c. Huic aliæ subtendũtur insulæ *Grane, Penmark*, id est,

Caput

Caput equi, & *Belisle*, quas VENETICAS vocat Plinius. Venetis enim Britanniæ aduersæ sunt, & NESIADAS ex Dionysio Afro nonnulli vocant, de quibus ille: *Veneticæ; Nesiadæ.*

Nessiadum spatio nec distant littora longo,
In quibus vxores Amnitum Bacchica sacra,
Concelebrant hederæ foliis, tectæque corymbis.
Non sic Bistonides Absinthi ad flumina Thraces,
Exertis celebrant clamoribus εἰραφιώτην.

Quod etiam Festus Auienus sic expressit:

Hinc spumosius item ponti liquor explicat æstum,
Et breuis è pelago vortex subit: hic chorus ingens
Fœminei cœtus pulchri colit Orgia Bacchi,
Producit noctem ludus sacer: aëra pulsant
Vocibus, & crebris latê sola calcibus vrgent.
Non sic Absynthi propè flumina Thraces & almæ
Bistonides, non quà celeri ruit agmine Ganges,
Indorum populi stata curant festa Lyæo.

Belisle verò & has prædictas Nessiadas esse Possidonii apud Strabonem authoritas conuincit. Ligeris enim ostio præiacet, & in opposita Galliæ regione Samnitas posuit Ptolemæus. Sic enim Strabo: *Possidonius in Oceano insulam paruam non longè in pelago in exitu Ligeris amnis præiacentem esse inquit, eam inhabitare Samnitarum mulieres Bacchi numine afflatas, ipsas quidem Deo ipsi propitiantes & festis ritibus exorantes.* De hac etiam Artemidorus apud eundem Strabonem sic scribit: *Insulam Britanniæ proximam esse in qua similia Samothracibus Cereri, & Proserpinæ sacrificia fiunt.* Et huc vsque ad Ligeris ostium mare Britannicum diffundi tradunt veteres.

Nihil aliud nunc restat, cùm è scrupulosis Antiquitatis cautibus enauigârit oratio, quàm vt nautæ olim Neptuno vela lacera; sic ego etiam aliquod DEO OPT. MAX. & VENERANDÆ ANTIQVITATI anathema consecrarem, quod libens meritò nunc voueo & suo tem-

pore Deo volente vota soluam. Intereà meminerit lector, me cum inuido, & edaci illo hoste TEMPORE, hoc in opere colluctatum fuisse, de quo Græcus optimè cecinit:

Ἀργαλέως φέρεται πολιὸς χρόνος ἀλλὰ παρέρπων,
καὶ φωνὰς κλέπτει φθεγγομένων μερόπων.
Καὶ μὴ φαινόμενος τοὺς φαινομένους ἀφανίζει.
Καὶ μὴ φαινομένους, εἰς φανερὸν προφέρει.

* *Oblectes animum, plebs est morosa legendo: Ille benè de te dicet, at ille malè.*

Ego verò illo Mimnermi disticho, quod verissimum esse noui, me identidem affari, & consolari soleo:

Τὴν σαυτοῦ φρένα τέρπε, δυσηλεγέων δὲ πολιτῶν·
Ἄλλός τις σὲ κακῶς, ἄλλος ἄμεινον ἐρεῖ.

FINIS.

SOLI DEO GLORIA.

Britan-

Britanniæ antiquæ populi, vrbes, flumina, promontoria, &c. quorum meminerunt Cæſar, Tacitus, Ptolemæus, Antoninus, Notitia Prouinciarum, & authores alii, cum nominibus recentioribus.

ABallaba.	*Appleby in Weſtmorland,*	627
Abone.	*Auington in Gloceſtershire,*	273
Abus æſtuarium.	*Humber in Yorkshire,*	432
Æſica.	*Netherby vpon Esk in Cumberland,*	639
Ad Anſam.	*Ithanceaſter in Eſſex,*	348
Ad Pontem.	*Paunton in Lincolnshire,*	426
Adurni Portus.	*Ederington,*	232
Agelocum.	*Ideleton in Nottinghamshire,*	438
Alone.	*Lancaſter,*	620
Alaunius flu.	*Auon in Wilshire,*	188
Alaunus flu.	*Alne in Northumberland,*	655
Amboglanna.	*Old ruines at Cambec in Cumberland,*	645
Ancalites.	*The hundred of Henley.*	297
Amnitum inſula.	*Yſles vpon the Weſt coaſts of Britaine in Fraunce,*	646
Andates lucus.		355
ANDERIDA.	*NeWenden in Kent,*	266
Angli.		68
Antona, ſiue Aufona.	*Aufon in WarWickeshire,*	402
Antiueſtæum.	*The Cape of CornWall,*	116
Aquæ ſolis.	*Bath in Sommerſetshire,*	165
Arbeia.	*Ierby,*	632
Ariconium.	*Kencheſter neare Hereford,*	494
Atacoti.		64
Atrebatii.	*Barkeshire,*	204
Auguſta, vide LONDINVM.		
Axelodunum.	*Hexham in Northumberland,*	650

B.

Bannauenta.	*Northamton,*	404
Belerium, idem quod Antiueſtæum.		

Deruentio. *Vpon DerWent in Yorkeshire,* 575
Deua flu. *Dee in Cheshire,* 483
Deuana siue Deua vrbs. *Chester, or VVestchester,* 483
Dictum. *DiganWey,* 542
Dimetæ. *West Wales, Caermardenshire, Penbrochshire, and Cardigan,* 519
Dobuni, siue Boduni. *Glocestershire and Oxfordshire,* 270
Dubris. *Douer,* 262
Dunum sinus. *The creek at Dunesby neere VVhitby in Yorkeshire,* 584
Durcornouia. Vide Corinium.
Durotriges. *Dorsetshire,* 141
Dur-cobriuæ. *Hertford,* 311
Durnium. Vide Durnouariam.
Durobriuæ. *Caster neere WandlesWorth in Huntingdonshire,* 398
Durnouaria. *Dorcester,* 144
Durobrouæ. *Rochester,* 248
Durolenum. *Leneham in Kent,* 246
Durolitum. *Old foord vpon the riuer of Lee in Essex,* 337
Durosiponte. *Gormonchester in Huntingdonshire,* 395
Durouernum. *Canterbury,* 251

E.

Eboracum. *Yorke,* 566
Epiacum. *Papcastle in Cumberland,* 631
Etocetum. *Vttokcester in Staffordshire,* 463
Extensio Prom. *Easten-nesse in Suffolke,* 366

G.

Gabrantuicorū portuosus sinus. *Suerby in Yorkeshire,* 581
Gabrosentum. *Gateshead in B. of Durham,* 609
Galacum. *OuerborroW in Lancashire,* 619
Galana. *Kellenton,* 626
Garianonum. *Yarmouth,* 375

Garienis flu. *Yare riuer in Norfolke,* 374
Ganganorum prom. *Lheyn in Caernaruonshire,* 539
Gausennæ. *Brig-Casterton vpon Wash,* 424
Genunia. *North Wales,* 532
Glannibanta lib. Notitiarum. *Bainbrig in Yorkeshire,* 594
Glessariæ. 411
Gobannium. *Abergeuenny,* 509
Gessoriacum, vide Bononiam. 258

H.

Herculis promon. *Herty point in Denshire,* 136
Hunnum. *Seuenshale in Northumberland,* 649

I.

Iamesa, vide Tamesis.
Iceni. *Suffolke, Norfolke, Cambridgeshire, and Huntingdonshire,* 354
Icianos. *Icborrow in Norfolke,* 380
Idumanius flu. *Blacke Water in Essex,* 347
Isannauaria. *Stony-Stratford,* 303
Isca flu. *Ex riuer in Denshire,* 132. 510
Isca Danmoniorum. *Excester,* 132
Isca Leg. Augusta. *Caer Lheon in Monmouthshire,* 510
Iscalis. *Iuelcester,* 153
Isurium. *Aldburge in Yorkeshire,* 566
Iugantes, quorum meminit Tacitus, nescio, nisi Cantiani fuerint, quos Britanni sua lingua *Y. Gaint* dicere solebant: Æquè tamen probabile videatur *Brigantes* pro Iugantes legere. 555
Itium. 258
Ituna flu. *Eden in Cumberland,* 626. 635

L.

Lagecium. *Castleford neere Pontfreit,* 561
Legio II. Aug. vide ISCA Silurum.

Legio VI. Victrix, vide Eboracum.
Legio XX. Victrix, vide Deua.
Leuatres. *Neere to BoWes vpon Stanemore,* 597
Leucarum. *Lochar in South Wales,* 517
Littus Saxonicum. 241
Lectorodum. *Bedford,* 305
Lemanis. *Limehill in Kent,* 265
Lindum. *Lincolne,* 428
Londinum. *London,* 323
Longouicum. *Loncheſter in the B. of Dureſme,* 608
Luguuallum. *Carlile,* 637
Louentium. 504

M.

Magi. *Old Radnor,* 499
Maglona. *Maclenith in Montgomeriſhire,* 522
Magnus portus. *Porteſmouth,* 198
Maleos. *Mula among the Weſterne Iles,* 743
Mancunium. *Mancheſter,* 612
Mandeueſſedum. *Mancheſter in WarWickeshire,* 447
Magni. Vide Magi.
Mediolanum. *Lhan vellin in Montgomeryshire,* 534
Magioninium. *AshWell in Hertfordshire,* 309
Meatæ. *Northumberland,* 647
Margidunum. *Margedouerton in Leiceſtershire,* 415
Mena. *Meneg in CornWall,* 119
Metaris æſt. *The Washes betWeene Lincolnshire and*
Mictis vide Vecta. *(Norfolke,* 379. 421
Morbium. *Morsby in Bumberland,* 630
Maridunum. *Caermarden,* 520
Moricambe æſt. *The Bay at Caerdronok in Cumberland,* 634

N.

Nidus. *Neath in Glamorganshire,* 517
Neomagus, ſiue Nouiomagus. *Woodcote neere Croyden in*
Nouus portus. Vide Lemanis. *(Surrey,* 224

Octo-

O

Octopitarum prom.	*S.Dauids head in Penbrochshire,*	525
Ocellum prom.	*Kellnsey in Yorkeshire,*	580
Olicana.	*Oteley in Yorkeshire,*	563
Olenacum.	*Elenborrovv in Cumberland,*	632
Ocrinum. Vide Danmonium.		
Ordouices.	*Northvvales,*	498
Oſtıdamnii.		112
Otradini.	*Northumberland,*	647
Othona.	*Haſtengs in Suſſex,*	236

P

Pariſi pop.	*Holderneſſe in Yorkeshire,*	575
Pennocrucium.	*Penkridg in Staffordshire,*	465
Pettuaria.	*Beuerley,*	578
Petrianæ.	*Some place neere Pete-rill in Cumberland,*	636
Picti.		49
Præſidium.	*Warvvicke,*	451
Prætorium,	*Patrington in Yorkeshire,*	580
Pontes.	*Colbroke in Buckinghamshire,*	300
Pons Ælii.	*Pontland in Northumberland,*	652
Procolitia.	*Coleceaſter in Northumberland,*	651

R

Ratæ.	*Ratby in Leiceſtershire,*	413
Ratoſtibius fl.	*Taf in Glamorganshire,*	515
Regni pop.	*Surry, Suſſex, and the ſea coaſts of Hantshire,*	217
Regnum.	*Regnſted in Hantshire,*	187
Regulbium.	*Reculuer in Kent,*	250
Rigodunum.	Vide Brementuracum.	
Rhutupiæ.	*Richborrovv neere Sandvvich,*	253
Ruthunium.	*Routon in Shropshire,*	473

S

Sabrina flu.	*Seauern,*	532
Salenæ.	*Salndy in Bedfordshire,*	307

Segodunum. *Seton in Northumberland,* 654
Segontium. *Caer Seiont neere Caernaruon.* 540
Segontiaci. *In Hantshire,* 199
Setantiorum Palus. *VVinandermer,* 621
Scoti. 55
Seteia æstuar. pro Deia. *Dee mouth,* 485
Segelocum. Vide Agelocum.
Silures. *Southwales,* 496
Sitomagus. *Thetford in Norforke,* 369
Simeni. Vide Iceni.
Sinus salutaris. Vide Gabrantouicorum.
Sorbiodunum. *Old Sarisbury,* 179
Spinæ. *Spene neere Nevvbury,* 208
Stuccia flu. *Istuyth in Cardiganshire,* 529
Sulloniacæ. *Brockley hill neere Edgevvorth.* 319

T

Tau æstu. Ptol. *Tuesis, Tvvede,* 656
Tamarus flu. *Tamar,* 124. 127
Tamara. *Tamarton,* 124
Tamisis. *Tames,* siue *Teames,* 295
Tanatos. *Tenet,* 254
Tesis flu. *Tese,* 601
Tina flu. *Tine in Northumberland,* 649
Toisobios. Vide Conouius. 541
Tobius flu. *Touy in VVales,* 520
Traiectus. *Passage neere Aust,* 278
Trinobantes. *Middlesex, and Essex,* 320
Tripontium. *Torcester* 401
Trisantonis Portus. *Southanton,* 189
Tuesis. *Bervvick vpon Tvvede,* 658
Tuerobius flu. *Tiuy in VVales,* 528
Tunnocellum. *Tinne-mouth,* 653
Trutulensis Portus. Vide Rhutupias, Tacitum Trutulensem pro Rhutupensi vocare existimat B. Rhenanus.

Vagmiacæ.

V

Vagmiacæ.	*Maidstone,*	246
Valentia.		647
Vallum.	*The Picts VVall,*	642
Varis.	*Bod-vary in Flintshire,*	547
Viroconium.	*Wroxcester,*	474
Vedra flu.	*Were in the B. of Duresme,*	603
Venta Belgarum.	*Wintchester,*	192
Venta Icenorum.	*Caster neere Norvvich,*	370
Venta Silurum.	*Caer VVent in Monmouthshire,*	508
Vennones.	*Bennsfordbridge,*	409
Verlucio.	*VVerminster,*	177
Verometum.	*Burrovv hill in Leicestershire,*	415
Verolamium.	*Verulam neere S. Albons,*	313
Verteræ.	*Burgh vpon Stanemore,*	627
Vzellæ æstuarium.	*Iuellmouth,*	153.156
Viconia. Vide Vinouium.		
Vinouium.	*Binchester in the B. of Duresme,*	604
Villa Faustini.	*S. Edmunds Bury,*	358
Vindobala. Vide Vindomora.		
Vindomora.	*VVallesend in Northumberland,*	653
Vindonum.	*Silceaster,*	199
Vindolana.	*VVinchester in the vvall,*	652
Vindogladia.	*VVinburne in Dorsetshire,*	148
Virosidum.	*VVerevvic vpon Ede neere Carlile,*	700
Voluba.	*Volemouth,*	120
Voreda.	*Old Carlile,*	633
Vsocona.	*Okenyate,*	475
Vzella.	*Lost-vthiel,*	121

Populi & loca antiquioris memoriæ.

IN SCOTIA.

ABrauanus.	666	*Bodetria flu.*	664
Alauna.	668	*Caledonii.*	668
Banatia.	670	*Cantæ.*	671
Berubium.	671	*Carbantoricum.*	665

Careni, siue Cantini.	671	Littus altum.	671
Cornabii.	ibid.	Longus fl.	670
Carnouacæ.	670	Loxa fl.	ibid.
Castra Alata.	663	Lugi.	671
Cerones.	670	Mertæ.	ibid.
Colania.	663	Nouantes.	665
Celnius fl.	671	Nouantum Prom.	665
Corda.	665	Nodios.	665
Coria.	667	Orcas, vide Taruedrum	671
Creones.	670	Orrea.	670
Damnii.	666	Rherigonium.	666
Dea.	665	Selgouæ.	665
Deuana.	670	Tamea. Fortasse Tanea in	
Diua fl.	ibid.	Taizali. 670 (Rossia.	671
Epidii.	670	Taruedrum prom.	671
Gadeni.	662	Taua fl.	670
Glotta.	666	Trimontium.	665
Grampius.	668	Vacomagi.	670
Horesci.	665	Vararis.	671
Iiena.	ibid.	Vernicones.	670
Ila fl.	671	Victoria.	667
Itis fl.	670	Vindagora.	666
Lelanonius.	666	Viruedrum.	671
Leucopibia.	665	Volsa.	670
Lindum.	668	Uzellum.	665

IN HIBERNIA.

ARgita fl.	709	Daurona.	592
Ausoba fl.	704	Dunum.	707
Auteri	743	Duris fl.	690
Birgus fl.	795	Eblana.	699
Boreum prom.	702	Eblani.	ibid.
Brigantes.	794	Erdini.	709
Buuinda fl.	701	Gangani.	691
Cauci.	698	Iberni.	691
Coriondi.	694	Iernus fl.	691
Darnii.	707	Isannium prom.	707

Laberus. 702
Libnius fl. 704. 699
Logia fl. 708
Luceni. 690
Macolicon. 702
Menapia. 696
Menapii. ibid.
Modana fl. 697
Nagnata. 704
Nagnatæ. ibid.
Notium prom. 690
Oboca fl. 698
Rauius fl. 705
Rhaba. 695
Rhobogdii. 709
Rhobogdium prom. ibid.
Rigia. 70
Rigia altera. 719
Sacrum prom. 697
Senus fl. 690
Velabri. 702
Vennicnium prom. 709
Vennicnii. ibid.
Vidua fl. ibid.
Vinderius fl. 707
Vodi. 691 *Voluntii.* 706

Insulæ Britannicæ adiacentes.

A*Mnitum insulæ.* 758
Adros, quæ & Andium. 722
Axantos, vide Uxantisa.
Barsa. 757
Bergaæ. 746
Cæsarea. 755
Cassiterides. 758
Caunos. 750
Dumna. 744
Epidium. 742
Glota. 741
Hebrides. 742
Ebuda prima. ibid.
Ebuda secunda. 743
Limnos. 721
Liga. 757
Lisia. 757
Mictis fortasse Vectis. 752
Mona. 722
Monaeda. 724
Mula. 743
Nerigon. 746
Pomona. 744
Ocetis. ibid.
Orcades. 743
Ricina, siue Riduna 752
Sarnia. 755
Sena. 750
Silimnus. 721
Siambis. 760
Sicdelis. 758
Siata. 757
Tanatos. 254
Thule. 745
Toliapis. 750
Vecta. 752
Veneticæ Insulæ. 761
Vindelis. 142
Uxantisa. 760

Barkshire,	204
Bedfordshire,	304
Buckinghamshire,	294
Cambridgeshire,	382
Cheſhire,	480
Cornvvall,	112
Cumberland,	628
Darby,	440
Deuonshire,	126
Dorſet,	141
Durham,	599
Eſſex,	336
Glocesterſhire,	271
Hantshire,	186
Hereford,	491
Hertford,	309
Huntington,	393
Kent,	240
Lancashire,	611
Leiceſter,	409
Lincolne,	420
Midleſex,	332
Monmouth,	505
Northfolk,	368
Northamton,	400
Nottingham,	435
Northumberland,	648
Oxfordshire.	284
Richmondshire,	592
Rutland,	417
Shropshire,	469
Sommerſet,	152
Staffordshire,	562
Suffolk,	357
Suſſex,	226
Surrie,	217
Warvvickshire,	446
Weſtmorland,	625
Wiltshire,	173
Worceſtershire,	455
Yorkshire,	555

Walliæ Comitatus.

Angleſey,	722
Brecnock,	502
Cardigan,	527
Carmarthen,	519
Carnaruan,	538
Denbigh,	543
Flint,	547
Glamorgan,	512
Merioneth,	536
Mountgomerie,	532
Penbroke,	522
Radnor,	498

Inſulæ præcipuæ.

Angleſey,	722
Man,	724
Wight,	751
Garnſey,	755
Gerſey,	755
Orkney,	743
Weſtern Iles,	742
Tanet,	354
Sheppey,	751
Canuey,	750
Holy Iland,	747
Silly,	758
Vshant,	716
Beardſey,	722

Rerum memorabilium Index.

ABies nulla Cæsaris tempore in Britannia 614
Abergeuennia Domini 510
Academia Oxoniensis 287. Cantabrigiensis 383
Academia Stanfordiæ 424
Acus VVilfridi 565
Adamantes 572
Adeliza Henrici 1. uxor 230
Admiralis curia 108
Æs 592,630,636
Æthelvverdus scriptor 68
Agazæus canis Britannicus 593
Agricola optimi 395
Albanus Protomartyr Angliæ 315
Alabastrum 468
Alabastrites 433
Albion 25
Albinus siue Alcuinus 571
Albemarlæ comites & Holdernessiæ 582
Alfredus rex 155
Ale potus Britannicus 441
Alex Hales 280
Ala in Architectura 663
Alingtonii 311
Alumen 149
Ambrones 64
Ambrosius Aurelius 184
Amphibolia Comitis Godvvini 228
Anchora effossa 316
Andates 355
Anderida silua 227
Androgeus 320
Angli 68
Anglia primum sic dicta 74. expugnata per Normannos 80
Anglia in Comitatus diuisa 96. secundum leges 98. in Parochias 99. in Episcopatus 99
Angel in Dania Anglorum sedes 68
Angli mediterranei 462
Anglorum primum bellum intestinū 223
Anglica victoria in Scotia limes 671
Antimonium 443
Apohthegma VViccamii 214
Aqua vitæ, siue Vske-bah Hibernicorum 68
Aquilæ vaticinium 147
Aquæ diuisæ 305
Aqua Solis 165
Ara & templum Claudii 347
Arar 21,560
Arbores terra obrutæ 486,613
Arborum stipites in mari 525
Armamentarium Britannicum 748
Areani exploratores 645
Argentum 549
Argetecoxus Britannus 669
Argentonii 310
Armatura 617
Armigeri 106
Armorica 20
Armoricani Britones 46
Arma ænea 118
Arma siue insignia Arundeliorum 123 Riparorum 139 Comitum VVarrenniæ 225. Sturtonorum 147. Charltonorum 535. Argentoniorum 310. de Monte Alto 549. Baronum de Malolacu 558. Ducum Brunsuici 591. Luciorum 630. familiæ de vallibus siue Vaux 639
Arthurus 159.160
Arthuri locus natalis 124
Asisa 108
Astroites lapis 426
Asyla 189 235.578
Argenti fodina 549
Arundeliæ Comites 230
Attacotti 64
Audientia Curia 110
Aucupii Diua 419
Augustini Quercus 461
Aulafus Danus 191
Australium Saxonum regnum 238
Aurum 666
Aurum in pinguedinis liquorem solutum 569
Azurum, siue Cæruleum fossile 666

B

Bachauda 20
Banaretti 105
Bannomanna 678
Bancus Communis 107
Bancus Regius 107
Baptisterium e manubiis Scoticis 318
Bardi 14
Bardocucullus 20
Barritus 718
Barones 104. de Asteley 447. de Barkeley 171. Bardolph 380. Broke 176. Bedal 596. Bedford 308. Darcye 433. Dudley 468. Hovvard de Effingham Estoteuill 795 Euerers 604. Ferrers de Chartley 465. Ferrers de Groby 413. Grey 497. Grey de Codner 442. Gillesland 639. Harrington

622. Insula 563. S. Iohn 305. Latimer 595. Lumley 607. Malo-lacu 586. Monte-alto 549. North. 549. Paget 465. Tattershall 431. Sudley 280 VVem 475. VVharton 626. VVindesor 215.
Baronia de Denbigh 544
Barbacan quid 333
Barbarieum salum 657
Bascauda 389
Bathoniæ Comites 168
Battable ground 639
Becco 21
Beda 609
Bedfordiæ Barones, Comites & Duces, pag. 308
Bega Sancta 630
Baleus Cymber 11
Belin quid 299
Belgæ Britanniæ e Belgis Galliæ 151
Bellum Primum intestinum inter Anglos 223
Bellonæ templum 569
Berricus Britannus 359
Bernacles 725
Betula 21
Bergos Norvvegiæ 746
Bernicii 555.660
Bibliotheca Eboraci 571
Bituminis fons 437
Boues Lancastrenses 612
Boadicia siue Bunduica 355
Bodo quid 270
Bononia Galliæ 258
Black leade 631
Boghs subuuidi in Hibernia 703
Brachæ 20
Brance 20
Brechiniæ Domini 504
Brendani Purgatorium 210
Brigida Sancta 698
Briocus Sanctus 692
Britannia vectigalis Rom. 35. præsidialis prouincia 36. cui signo subiecta 110. magna & parua 92. inferior, superior 92. triplex 93. quinque partita 93 Prima, secunda 94. Anglia dicta 74
Britanniæ primi incolæ 5. nomen 24. Præsides & seq.
Britannorum Resp. 14. mores 14. 29. religio 12. Lingua 16. nummi 314. oppida 323. naues 676
Britanni in expeditionibus cum Cymbris 34. Armoricani 46. magiæ dediti 167. primi Hiberniæ incolæ 682.
Britannica herba 244
Britomarus 34
Briua quid Britannis & Gallis 311
Brundusium 609
Brunsvvici Duces 591
Brutii 6
Buchananus 61
Buchinghamiæ Comites 304
Bulga 21
Burgundi in Britannia 48
Burgus quid 749
Burn quid 148
Bursa 335
Burthredus rex 446
Byne 382
Byrsa 432

C

Caer quid 133
Chalcanthum siue Coperat 149
Calgacus Britannus 669
Camera stellata 107
Camera Hiberniæ 701
Campus cælestis 650
Campi lapidei 21
Cancellaria 109
Candaliæ Barones & Comites 625
Candetum 21
Canole Caole 599
Cant quid 239
Cantabrigiæ Comites 393
Cantianorum virtus militaris 249
Cantium Saxonibus traditum 242
Cantii Comites 267
Canes Britannici 193
Cannabis optima 142
Canuti χρεῖα 191
Castella in Anglia 657
Carbo fossilis 592.599.648
Carbonum area 668
Caratacus Rex 470.528
Carausius 42.325
Carevvi in Surria 223
Carocium vexillum 590
Cartismandua Regina 554
Catigerni sepulchrum 248
Cerasa in Britanniam translata 240
Cæruli Insula 25
Cæsar 34.240.259.260
Cataracta 594
Cateia 18
Caterra 16

Casei 357
Casibellini oppidum 313
Cassis aurea 426
Castra Constantia 741
Cauanaghi 696
Cecilia Neuilla 406
Ceciliorum sedes 492
Centuria 97
Cerdicus Saxo 187
Cerdicii vadum ibid. 375
Cerne insula 679
Ceruisia potus 21
Cespites bituminosi 611
Cestria Comites 488
Cetos 19
Chalcondylas 91
Chamberlanorum familia 297
Chare piscis 621
Christiana religio prima in Northumbria 650
Cochlea lapidea 590
Chrystallus 443
Cimbri, & Cimmerii 9
Circius 19
Ciuitas quid apud Cæsarem 320
Clara Comites 361
Clarentia duces 367
Claudius in Britan. 343. & seq.
Cnoberi vrbs 367
Cochleæ lapidea 278
Coloniarum termini 348
Columbanus 674. 743
Comb quid 138
Comites 102
Comes Northumbria à seditiosis interfectus 590
Comes littoris Saxonici 241
Comes de Bridgvvater 156
Comius Atrebatensis 204
Comitatus Palatinus 600
Comitatus Pontiui 301
Commodi Imp. statua 593
Concilium limitaneum 471
Concilium in partib. Boreal. 573
Connaghtia Domini 705
Constans è monacho Cæsar 194
Constantius spe nominis electus 200
Constantius Chlorus 569
Constantinus Magnus 570
Cornage 645
Corn-vvales 48
Cornovvail in Armorica 113
Cornvvallia Comites & Duces 125
Cossini 112
Cotes 443
Corinus 39
Crocum 352
Cumbria reges, præfecti & Comites pag. 640
Cunobellinus, & eius nummi antiqui pag. 342
Curia de Arcubus 200
Curmi potus 441
Cuthberti Patrimonium 600
Cynegium Rom. in Britannia 193

D.

Dæmones Crovvlandici 432
Dani 75
Danica vastatio 76
Dani primum in Britanniam ingressi pag. 131
Danes bloud 352
Danorum vexillum 138
Danegelt 76
Darbia Domini & Comites 444
Decimatio 219. 572
Deorum fanum 577
Dermicius Murchardi 683
Deiri 555
Desmonia Comites 691
Deucalidonii 53
Deuonia Comites 139
Dianæ templum 329
Dinas quid Britannis 324
Diuitiarum contemptus 684
Diuona 18
Diuitiacus Celta Britanniæ præfuit pag. 34
Domesdaye Booke 89
Dorsettæ Comites & Marchiones 149
Druidæ 13
Duffen quid 270
Dunum quid 179
Dux 101
Dusii 18

E.

Earles 103
Ebba virgo 609
Eboracenses Comites & Duces 595
Ecclesiastica fora 109
Eclipses in Ariete 478
Edmundi regis martyrium 366
Edvvardus Confessor 77. & sequentibus
Edvvardus primus 634. Prudens eius cōcilium 558

Edvvardus tertius 221. Edovardus eius filius ibid.
Edvvardi secundi cades 278
Edvvardus Randolphus 709
Elfleda, siue Ethelfleda 487
Electrum 744
Elizza Iapheti filius 33
Elizabetha Reg. 243
Eoster 72
Episcopi 99
Epigrammata Poëta antiqui in Britanniam 345
Episcopi subdola versutia 278
Episcopi Dunelmenses 610
Equorum decursus solennis 586
Equites aurati 105
Equitum Garterii ordo 212. Fundatores pag. 213
Equi laudatissimi 532. Asturcones in Hibern, 679
Equites Elemosynarii 214
Essexia Comites 359
Estangli 356
Ethelbertus Martyr 494
Exonia Duces & Marchio 135
Exploratorum castra 634

F.

Facultatum curia 110
Falcones 525
Ferrum 227. 272. 463
Filii Henrici primi submersi 754
Fitzguarini 206
Fitz-Teca 310
Fitz vvalteri familia 341
Fitz VVilliams 557
Flauia Cæsariensis 94
Flandri in VVallia sedes acceperunt 523
Flumina sacra 481
Fluores 443
Fons lignum in saxa conuertens 564
Fons ossiculorum 496
Fontes salutares 394. 548
Fontes salsi 457. 496
Fort del Or 690
Fora siue tribunalia Angliæ 106
Fossæ limitanea 173. 358. 388. 499
Fremundus 446
Fretum Britannicum 257
Franci è Batauia à Saxonibus expulsi pag. 67
Franci Londini cæsi 325
Fridesuvida 288
Fucus marinus 755

G.

Gagates 586
Galfr. Chaucer Poëta nobilis 286
Galgacus Britannus, vide Calgacus 669
Gall frutex 433
Gallorum priscorum & Britannorum iidem mores 14
Galli è Scotia deturbati 664
Galea 21
Garumna 21
Ganelkind 242
Generosi 106
Genounia 532
Germania in Hispania 58
Gessata 18
Gessi 18
Gessa ibi.
Gessoriacum 258
Gigantes 351
Gigantum chorea 698
Gilbertini 435
Gyraldorum familia origo 523
Glamorganiæ unde nomen 513
Glamorganiæ debellatio 517
Glamorganiæ domini 518
Glanon Galliæ 594
Gliscomarga 21
Glocestriæ Comites 282
Glycurryza 439
Grand Sergeanty Tenus 310
Gnuia 21
Goodvvini fraus 277
Goodvvin Sands 751
Gomeri 9
Gournaiorum familia 154
Gothorum habitus 59
Guido vvarvvicensis 452
Guith quid significat 667. 752
Guilielmus Conquestor 78
Guardianus quinque portuum 241
Gueniana virago 520
Guiniad piscis 537
Gypsum 419

H.

Habitus idem Gothorum & Scotorum siluestrium 59
Haleces 376
Halecum quæstuosa piscatura 584
Halli vvork folke 600
Hantoniæ Comites 203
Hakeds, siue Luci 397

Hasta

Hastæ Lucullea 39
Hell kettles 603
Helena Constantini M. mater 350
Helena via 537
Henricus 2. rex Angliæ 210. 686
Henricus v. 567
Henricus vi. 218
Heus Deus 17
Herberti via 537
Herbertorum familia 527
Heruvardus Anglus 423
Herculis promontorium 136
Hercules nunquam in Britannia 136
Herefordiæ Comites 497
Hertfordiæ Comites 319
Heteromallæ vestes 719
Hibernia nunquam Romanis subiecta 682. *nunquam Romanæ Ecclesiæ feudalis* 686
Hiberniæ commoda 679. *expugnatores* 685 *diuisio* 688. *corruptela* 713
Hibernicorum mores 711
Higre 271
Hilda 585
Hispani in Hibernia deuicti 690
Holdernessiæ Comites 582
Hollandorum familia 615
Holmes *quid significat* 720
Honor de Aquila 234
Hugo Lacy 702
Humfredus dux Glocestriæ 360
Huntingdoniæ Comites 399
Huscarles 459
Hypocaustum Romanorum 550

I.

Iacobus VI. *Rex Scotorum* 664
Ida Rex 581
Ignis Brigidæ inextinctus 698
Imaus 539
Incolæ primi Britanniæ 5
Induciæ vbi perpetuæ belli tempore 756
Inis VVen 25
Innes of Court 321
Insignia, Vide Arma
Insulæ ante diluuium 1
Insula Cæruli 25
Insulæ fluctuantes 667
Insulæ fortunatæ 744
Ioannes Havvkvvood 349
Ioan Baconthorp 377
Ioan. Lidgat 360
Ioan. VVickliff 410
Iosephus Iscanus 335
Isis qui posteà Tamisis 282
Isidis Plocamos 143
Itius portus 258
Iura 67
Iudicia Dei 758
Iul. Firmicus Christianus 675
Iustinus Martyr 721
Iustitiarii Forestarum 216. *itinerantes* 99.
Iuo Persa Sanctus 396

K.

Kildariæ Comites 698

L.

Laberius Durus 258
Laina 20
Lana optima 496
Lancastriæ Domini, Comites & Duces pag. 622
Lapis tituli 254
Lapides molares 443. 549
Lathes 97
Latomia 408
Latium 568
Leicestriæ Comites 415
Legiones 36
Legio VI. *Victrix* 568
Legio II. *Augusta* 510
Legio XX. *Victrix* 483
Leolinus 500
Lena 18
Lepra in Anglia 415
Letauia 47
Læti Galliæ populi 47
Leporarium 184
Limitanei domini 409
Limitanei Velites 639
Limitum præfecti 642. 648
Limitaneis ducibus cur agri assignati 643
Lincolniæ Comites 434
Lingua Britannorum 16
Littora munita 630
Littora Saxonica 71
Littoris Saxonici Comites 241
Londinum 323
Lucus & Lugdus, *quid Britannis & Gallis priscis* 637
Lugdunum Galliæ 637
Lupi in Anglia extincti 536
Lusoriæ naues 653
Lutetia 637
Lycanthropia morbus 693

M.

Magnetes in Britannia 130
Magnus Rex Noruegiæ 723. 729
Maior siue Prætor 334
Male-vicina turris 656
Malt 382
Manniæ Reges 727
Manubrium aureum 658
Marchiæ Comites 501
Marchiones 102
Markhamorum familia 438
Mare Britannicum 675, 676
Mare Britannicum vbi altissimum 757
Mare Glaciale 747
Marius 638
Marga 21. 419
Margaritæ 542. 629. 676
Marmor 692
Matildis vxor Henrici primi 197
Matildis Augusta 209
Maximus Aug. 255
Maxima Cæsariensis 94
Meanuan 198
Menna 119
Mercii Aquilonares 445
Mercatus die Dominico 235
Mersc-vvari 267
Merlinus 520
Metallicorum politia 117
Milliarium Lapis 186
Milites Balnei 105
Mineruæ templum 166
Molineaux familia 614
Montes æditissimi 615. 538
Mons se mouens 497
Mons Badonicus 168
Montani duri, & asperi 668
Monachi antiqui. 158. Hibernici 684
Monomachia 275
Monarchia in Heptarchia 73
Morini 21. 257
Mores Britannorum 14. 29
Moritonium 755
Monumuthiæ Domini 507
Mosses 611. 613
Movvbraiorum familia 588
Murena 456
Municipium 313 472. 768
Municipalis iuris Collegia 331
Murus Lollii Vrbici 656
Muris 642. 645. 649. 667

N.

Natanleod Rex 187
Naui Hironis 33
Naualia castra Cæsaris 271
Neotus Sanctus 394
Nesle quid 351. 603
Neuillorum familia 602
Neustria 89
Nevv Forrest 188
Niphates 539
Niuicollini 539
Norfolciæ Comites & Duces 380
Normanni. 78. Vnde appellati. 89. Bigoti dicti 89
Normannia Angliæ adiuncta, & amissa 756
Northantoniæ Comites 408
Northumbriæ Reges, Duces & Comites 660
Nottinghamiæ Domini & Comites 439
Noruegi Hiberniam vastant 685
Nummi antiqui 314. 348

O.

O litera nominibus regulorum Hibernicorum præponitur 718
Obsidianus lapis 599
Oceanus Vergiuius 676
Occidui populi proceri 115
Ocra 119
Odium nouercale 143
Officina monetaria 328
Offæ fossa 499
Ogygia 678. 681
O Neale Hiberniæ regulus 711
Orvvood 113
Ordo Equestris Periscelidis 212
Ora Maritima Auieni 678
Ordo NI
Ordalium examinis genus 142
Origo familiæ Gyraldorum in Hibernia 522
Ormondiæ Comites 694
Ostidamnii 112
Ostrea Rhutupina 257. 349
Osvvaldus interfectus 478
Osvvaldi vexillum 431
Oues 302. 400
Oustmanni qui Anglis Esterlings 685
Oxoniæ Comites 292

P.

Palladius 683
Parlamentum 106
Patricius Hiberniæ Apostolus 683
Patricii Purgatorium 710

Paulus

Paulus Catena 43
Peculiarium Curia 110
Pelagius Hæresiarcha 482
Penbrochiæ Comites 526
Pempeaula 20
Pen quid Britannis 19. 404. 616
Pennium 49
Percepier herba 169
Petoritum 20
Petrus Gaueston 125. 452
Pestis grauissima 208
Pharus 264
Philippus Sidneius 245. 471
Picti 49
Pictorum mores. 51. Nomen 51. Lingua 52
Pirry potus è pyris 455
Pisa è rupibus enata 365
Planarat 21
Plantæ salutares 646
Plumbum 442. 546. 592
Plumbum primum vnde in Græciam delatum 752
Plumbeæ laminæ inscriptæ 162. 488
Portus Britannicus 749
Pons Londinensis 187
Pontiui Comitatus 301
Portgreuius 246
Povvisiæ Principes & Domini 535
Præbendæ hæreditario delatæ 456
Prædones Monachorum habitu 422
Prælium ad Neuill Crosse. 606. de Standardo 590
Prælium ad Tovvton. 562. ad Floddon 657
Prælium ad Levves. 234. apud Battel. pag. 78. 234
Prælium apud Schrevvsbury 477
Prærogatiua Regis 507. 587
Præsutagus 355
Præpostera venus punita 710
Præfectura 325
Prærogatiua curia 110
Prodigia 347
Prætentura. Vide Murum.
Prætorium 580
Presbyteri coniugati 458
Principatus Cestriæ 488
Principes VValliæ 551
Priscillianistæ relegati 760
Protoforestarius 215
Pugna Haraldi & Guiliel. Conquæstoris 82
Pupillorum & liberationum curia 108
Pugil regius 467
Pusiones virides 363
Putei in Cantio cur facti 249
Putei profundi 603
Pyramides Glasconienses 160. 566
Pyrrocorax 118

Q.

Quendreda Regina 494

R.

Radulphus Estangliæ præses 356
Rates 478
Ratio glebas comburendi 543
Regiones quomodo diuiduntur 90
Ratis 21
Regnum Merciorum 489
Reliquiæ ad memoriam occultatæ 329
Religio Britannorum 12
Religio Christiana in Britannia 40
Religio Christiana in Northumbria 650. in Hibernia 683. in Vecta 683
Rex 101
Res pannaria primum in Anglia 267
Requestarum Curia 109
Respublica Britannorum 14
Regnum occidentalium Saxonum 216
Rheda 29
Rhodanus 21
Rhutupina ostrea 257
Richardus Primus 210
Richardus tertius occisus 410
Richardus de la-VVich 457
Ripiers 237
Rith quid Britannis & Gallis significauit 383
Riuers Comites 402
Richmondiæ Comites & Duces 598
Robertus Curthosæ Dux Normandiæ pag. 518
Robertus de Ferrariis 463
Robertus Fitzhaimo 513
Rogerus Bachon 260
Romani in Britannia 34
Romanorum in Britannia opera 57
Romani è Britannia recedunt 46
Romanarum mulierum impudicitia notata 669
Romescot 316
Rom. Reipub. occasus 618
Rosa-munda, filia VValteri Dom. Clifford 286
Rutlandiæ Comites 410

S.

Sabulum viuum 618
Salis conficiendi noua ratio 618

Salmones 619. 708
Salmonis saltus 529
Salopiæ Comites 479
Sampetra 262
Salinæ 457. 486
Saltus, siue foresta 215
Sarisburiæ Comites 181
Saturnus vbi incarceratus 747
Saxa factitia 183
Saxones 46. 65. à Sacris Asiæ, 66. in Hollandia. 67. in Britanniam vocati. 65. literas ab Hibernicis acceperunt 695
Saxones, Angli, Iutæ gens vna 69
Saxonum dii. 72. in Germ. remigratio. 74. Heptarchia 95
Saxonum mores 70
Saxonicæ linguæ prælectiones 128
Scaccarium 107
Scordium 389
Scoti 56
Scotia Archiepiscopo Eboracensi olim subiecta 570
Scouies 21
Scutum honorarium in insignibus Hovvardorum 381
Secretum locus iudicii 109
Segebertus Rex occisus 203
Sepulchra effossa 399
Serpentes saxei 169
Scythæ in Hispania 57
Seuerus Imp. 569
Shyres 98
Sicilia à secando dicta 952
Sigilla apud Anglos primum in vsu 340
Sigebertus Rex occisus 203
Simon de Monte forti 460
Sinapis 274
Smiris lapis, siue Emerill 756
Soldurii 21
Solum Barbaricum 657
Somersetti Comites & Duces 172
Southantoniæ Comites 203
Specus subterranei 521
Specus Elden 444
S. Cuthberti patrimonium 748
Standardum 590
Stannum 114
Stannaria opera 114
Stannariorum Politia 111
Staffordiæ Comites & Barones 469
Steort quid 116
Stockfish 579
Stonheng 182
Suffolciæ Comites & Duces 367
Strigulia Comites 508
Suffraganeus Archiepiscopi Cantuari. pag. 262
Superbia humanitate deuicta 279
Surriæ Comites 225
Sussexiæ Comites 238
Sibyllæ oraculum 27
Synodus de sacerdotum cælibatu 175
Syrtes 618

T.

Tabula rotunda 193
Tacitus explicatus 39
Tacitus emẽdatus 555
Tasc quid 314
Tama & Isis confluentes 295. & seq.
Tamisis 206. 282. quousque maris æstu augetur 222, quo loco Cæsar transmisit 219
Tania 28
Taranis 17
Taruus quid Britannis 671
Taxea 21
Termini Coloniarum 348
Terra aluminosa 723
Teutates 17
Thermæ 165. 443
Thani 104
Thesaurus 615
Thirees 18
Thor Deus 76
Thomas Comes Lancastriæ 561
Tigris quid Persis 453
Tithings 97
Torcoh piscis 540
Traiectus breuissimus inter Galliam & Britanniam 258
Tres sorores Hiberniæ 695
Tribus Londini 334
Tribunalia 106
Triclinium Romanum 638
Triginta Tyranni 31
Trimarcia 18
Tripetia 21
Tritones & monstra marina 365
Trophæa
Trutæ 117. 538
Tubulus æreus 253
Tumuli honorarii 645
Tumuli antiqui 200
358

V.

Vandali in Britannia 48
Valentia 94. 644. 647

Vallum

Vallum militare 387
Vallum 37. & sequent. 641
Vallu aurea 493
Varga 20
Vauasores 104 562
Vecta Rex 713
Vecturiones 13
Veneris thorax 261
Vespasianus 186
Vetonica 21
Via Helena 537
Viæ militares 37
Vice Comites 99, 104. Bindon 145. VVelles 431. de Bellomonte 414
Vffins 356
Vigorniæ Comites 461
Vinum 271
Viuarium in Anglia primum 286
Vites in Britannia 199. 271. cur vinum non ferunt 680
Vitrum 217
Vitrarii primi in Anglia 609
Vlpii Marcelli vigilantia 641
Vlysses nunquam in Britannia 31
Vlyssis ara 668
Vltoniæ Comites 710
Vnci ferrei 470
Vnde portus in Cornvvallia obstructi pag. 121
Vnde Scoti in Hiberniam venerunt. pag. 57
Vortigernus 500
Vipiers aqua admiranda 582
Vraic 751
Vrsula 858
Vrsus Symbolum Comitum VVaruvici pag. 454
Vsura Seneca in Britannia 355
Vxellorum Galliæ 121
Vxores sacerdotibus in Anglia primum interdicta 129

W.

VVada Dux 385
VVallengfordiæ Domini 207
VValli vnde dicti 48. 113
VValliæ Principes 551
VVappentaches 97
VVardorum Curia 108
VVaruvici Comites 554
VVestmorlandiæ Comites 628
VVic quid Saxonibus 372
VViccii 370. 455
VViltoniæ Comites 183
VVinefridus Germanorum Apostolus. pag. 132
VVintoniæ Comites 197
VVorth quid Saxonibus significat 467

X.

X Britanni non habent 828

Y.

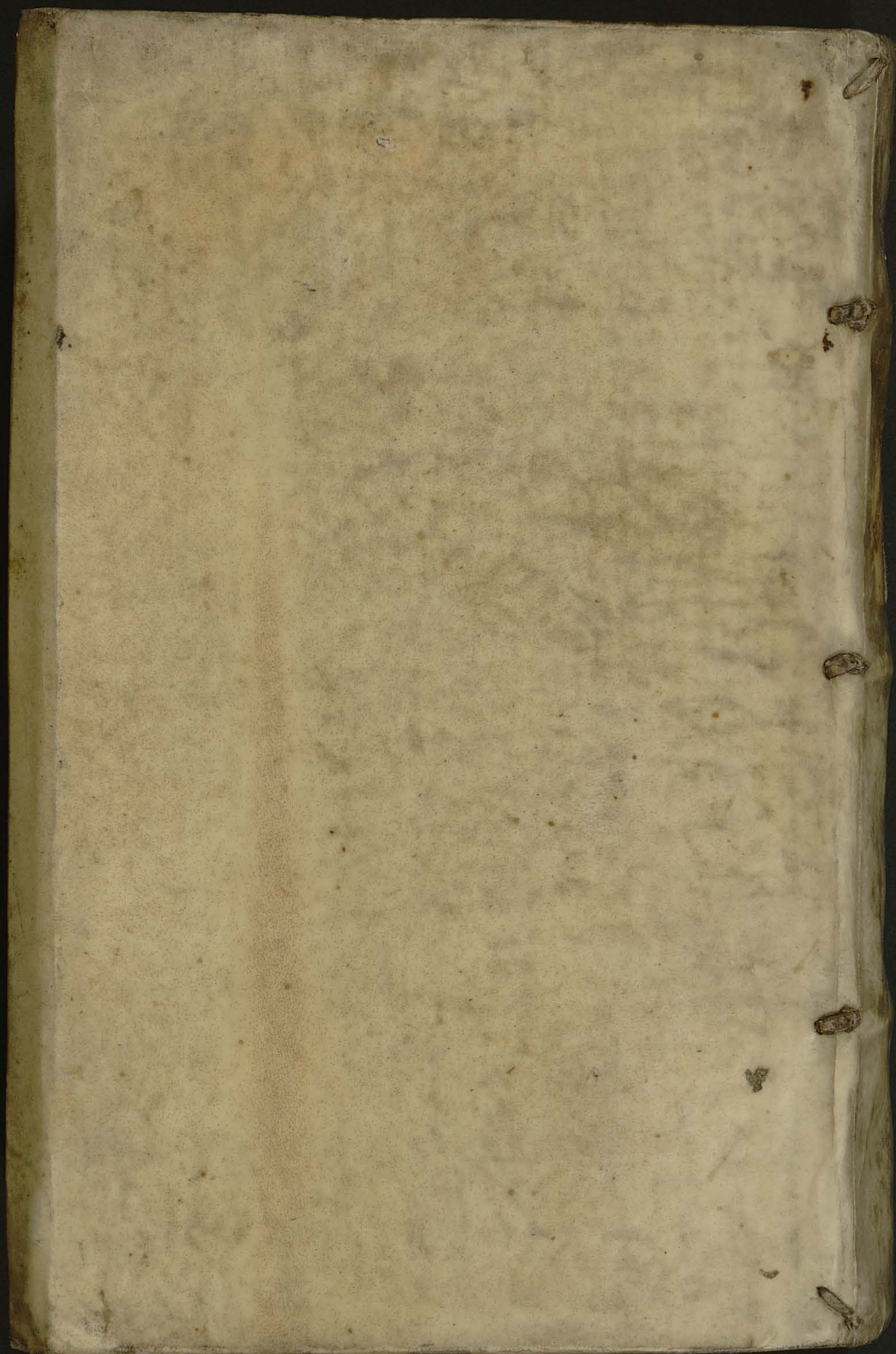
Yeomen 106

Z.

Zythum 28

FINIS.

Brita
Guliel.
Camd